2.

JOANNIS FERNELII,

Ambiani,

THERAPEUTICES VNIVERSALIS,

SEV

MEDENDI RATIONIS,

Libri Septem.

Lugduni Batavorum,

Ex Officina FRANCISCI HACKII,

Anno cIↄ Iↄ c xliv.

Digitized by Google

Digitized by Google

IOAN. FERNELII,

Ambiani,

THERAPEVTICES VNIVERSALIS,

SEV

MEDENDI RATIONIS,

Libri Septem.

PRAEFATIO IN LIBRVM PRIMVM.

Naturæ legibus eſſe medicinæ leges conſentaneas.

VNiverſa illa mundi natura, omnia continens atque per ſingula meabilis, ut ſolis & lunæ reliquorumque ſyderum curſus & converſiones, temporumque vices & tempeſtatum commutationes atque Oceani æſtus reciprocationeſque moderatur: ita & hanc rerum immenſitatem ordine certo & conſtantia regit immutabili. Nec vero tam ſapienter & univerſa gubernare & ſingula fovere poſſet, niſi divina quadam mente architectatrice & conſervatrice uteretur: quæ conſilio & recta ratione omnia prudenter adminiſtret & providenter tutetur. Hæc autem ipſius ratio, lex eſt naturæ: ſumma quippe vis inſita in natura, qua adminiſtrantur omnia atque exiſtunt & conſervantur ſingula: ceu imperium quoddam, cui cuncta pareant, & ſine quo nec rerum natura nec mundus ipſe conſiſtat. Atque hæc quidem lex una cum mundo nata, è ſumma eſt mente Deique numine profecta. Nam, ut inquit Plato, *quum Deorum ſator mundum naturamque conderet, huic ſimul leges fatales indixit.* Vniverſus mundus quadam lege regitur.

Iam vero quicquid *aut animantium, aut ſtirpium, aut metallorum genere continetur, inferiore hac mundi regione comprehen-* Præterea & res ſingulæ alia

regantur lege.

prehenſum, *id* peculiari *quoque* quadam natura (*quæ ſua eſt rei cujuſque*) conſtat, *quæ quod genuit, tuetur & regit. Hæc rurſum peculiaris cujuſque natura, propria lege eaque ſtabili & rata ducitur, qua actiones omnes perficit: illaque tota eſt obediens & ſubjecta univerſæ naturæ, ejuſque propria lex ſummæ legi: ut omnia una quaſi conſenſione & ſympathia juſſis ſupremæ legis obtemperent. Itaque quicquid habet naturæ imperium, id perpetua conſtantia rectaque ratione & convenienti lege ſuſtinetur.*

Ad cujus imitationem efficta Medicina eſt.

Hæc ſi ad noſtram medicamque contemplationem referemus, quicquid in homine præter cognitionem & voluntatis arbitrium ineſt, id omne adminiſtratur naturæ legibus. Ad hujus *autem* ſimilitudinem efſictum ſimulachrum *quoddam eſt* medicina, *quæ naturæ legem ſemper intuens in eamque defixa, ad ipſius imitationem, ſtudium & opus omne dirigit, ut homini firmam minimeque morbis obnoxiam valetudinem conſervet & tueatur, lapſam vero & affectam erigat, & in integrum reſtituat, vitamque ipſam ſalvam & incolumem quam poteſt fieri longiſſime producat.*

Unde ejus elucet dignitas.

Illa *quidem nata aut potius æterna*, hæc *vero ſcripta naturæ lex eſt: illa archetypus & primarium exemplar, hæc ſolida & expreſſa quædam eſt ejus effigies. Has nulla vis humana, nulla regionum locorumve mutatio, nulla temporum decurſio pervertit: ſed inviolatæ, ſtabiles & omni ſeculorum æternitate immutabiles & perpetuæ manent. His vel inviti (quia mors omnibus communis) colla ſubmittunt, qui omnium gentium populos ſibi ſubjicere & legibus aſtringere contendunt. His imperatores ſummique reges parent, aut certe non impune refragantur. Hæ legum omnium præſtantiſſimæ, omnium gentium peræque communes, prorſus neceſſariæ & immutabiles.*

Ob quam ſedulo ad eam attendendũ eſt.

Quum igitur ſit tanta earum neceſſitas, tanta præſtantia, enitendum omnino, ut integræ, puræ & caſtæ hauriantur è ſaluberrimis & puriſſimis naturæ fontibus: non eæ quidem arctæ & rigidæ, ſed blandæ ac mites, quæ morbis graviter afflictos erigant, recreent & reficiant: eos vero qui earum ope medicinam ſint facturi, magna dignitatis commendatione apud omnes extollant, fiantque tandem ſuaſori honorifica, morigero & obtemperanti frugifera, toti denique humano generi ſalutares.

CAP.

CAP. I.

Medici officium, & quæ artis præſtantia.

Ex Gal. de conſt. art. cap. 12. & 1. ad Glauc. c. 1.

Medici officium,

MEdici munus atque officium eſt curare apposite ad ſanandum. Non enim ſemper ægrotum ſanitati reſtituit. Apposite autem curat qui cito, tuto & jucunde remedia confert.

Medicus porro remedia confert, non ſolum ut naturæ miniſter, ſed interdum ut adjutor, interdum etiam ut opifex primarius. Eſt enim in pleriſque ars natura præſtantior: ut quæ non ſolum naturam imitatur, ſed & modo adjuvat, modo etiam ſuperat, ac ſæpe medendo plus quam natura gerit.

Naturam imitari,

Etenim humanæ vitæ moderatrix natura, cuncta quam optime poteſt adminiſtrat, idque aſſidue molitur, ut corpus in extremam uſque vitæ periodum integra, aut quam ſaltem ortu accepit, ſanitate conſervet: & ſi qua id forte extrinſecus injuria laceſſitur, eam pro viribus propulſet. Quæcunque autem vel tuenda ſanitate, vel morbis profligandis recte illa gerit, *imitatur, conſilioque dirigit medicina*, unam ſanitatem ſcopum agendorum ſibi proponens.

Adjuvare,

Nonnunquam & morbi pervicacia impeditæ vel imbecillitate laboranti naturæ, *adjutrix medicina* fert opem, & manca inchoataque munera explet ac perficit, diuturnoſque morbos plerumque breviores facit.

Superare.

Quinetiam *naturam interdum ea ſuperat*. Siquidem luxatos artus reponit, vulneriſque disjuncta labra adducit, & in aliis non paucis præcipuam curationis partem adminiſtrat, quam minime natura aggredi poteſt. Quorſum quæſo conſtituta hæc eſſet tot tantiſque majorum vigiliis, niſi majus quiddam & excellentius quam natura præſtaret? Vt fabrica in auro, quæ naturalis eſt materia, opera magnifica & eximia inſculpit ſuperiora naturæ viribus; & architectura ex lignis & lapidibus ædes templaque extruit, quæ architectari natura nunquam poſſit: ſic & medicina nonnulla majora, interdum & præſtantiora gerit, quam natura queat efficere. Nimirum quod natura inſtinctu ſolo, medicina vero rerum ducatur cognitione ac intelligentia. Quum igitur omnium quæ mundus habet medicina perſpectas vires teneat, internoſcatque ſalutaria à peſtiferis, hæc quidem longe prævidet & declinat, illa conſectatur & inquirit, & ita tempeſtive adhibet, ut ſuis viribus exitiales alioqui morbos leniat faciatque ſalutares, quos ſola natura nunquam vicerit.

Eius ſcopus ſanitas. Iam vero *medicinæ ſcopus* ſanitas eſt. Hanc violatam reſtituit ſanatio: quæ modo natura ac ſponte, modo arte fit.

Quæ vel à natura, vel ab arte fit. Leviores morbos ſola *natura* plerumque ſanat, idque per ſe nullo artis ſubſidio: graviores ſæpius *arte* indigent, quos non ipſa per ſe, ſed adhibita curatione ſanat: nam quæ arte fit ſanatio, non niſi curatione perficitur.

Hæc curatio eſt. Eſt autem *curatio, recta atque conveniens remediorum uſurpatio.* Remedia dicimus quæcunque corporis affectum præter naturam depellunt. Horum autem recta & conveniens eſt uſurpatio, quum idonea quantitate & modo rationeque congrua adhibentur: atque in his *curatio omnis conſiſtit.*

Conſiſtit in inventione *Tria* igitur *ſunt* quibus ars tota medendi conſtituitur: *remedii genus, quantitas,* & *utendi ratio:* quæ hoc libro accurate perſequi conſilium eſt.

Generis remedii, *Remedii genus* ut planius cognoſci percipique poſſit, diſcernendum unumne an multa eſſe oporteat. Si unum, ſimplexne an compoſitum: ſi multa, ſimulne omnia, an ſigillatim, & quo quæque ordine afferenda ſint. Atque hæc recta cenſenda eſt methodus.

Quantitatis, *Quantitas* recte deſignabitur, ſi conſtet, quam validum remedium, quo gradu receſſus à mediocri, quo pondere, quoties & quandiu exhibendum ſit.

Vtendi rationis. *Vtendi ratio* explicat quæ per loca abigendus morbus eſt, cui ſedi adhibenda remedia, qua forma, quo morbi tempore, quave hora.

Hæc igitur omnia noſſe oportet, ut conveniens fiat remediorum uſurpatio. Quum enim remedium convenienti & quantitate, & ratione adhibetur, arte curatio ſuccedit.

Ex Gal. de conſt. art. cap. 12.

CAP. II.

De remedii inventione.

Remedii genus contrarium morbo eſt. MOrbus *omnis contrariis profligandus:* contraria enim ſunt morborum remedia. Remedium eſt quod morbum depellit: quicquid autem morbum depellit, id illi vim infert: quod vim infert, contrarium eſt: omni ratione igitur remedium morbo contrarium eſſe neceſſe eſt, omnemque morbi depulſionem atque curationem contrariis perfici.

Contraria hic dicuntur *Contraria multifariam dicuntur.* Quæ non in qualitate ſolum, verum etiam in quantitate, in numero, in ſitu, in figura, in omni denique genere plurimum diſtant, ut calidum & frigidum, humidum & ſiccum, durum & molle, craſſum & tenue, atque etiam magnum & parvum, multum & paucum,

altum

altum & depreſſum contraria ſunt, quæ proprie nuncupantur *adverſa*. Alia contraria ſunt quæ *privantia* appellantur, ut plenum & inane, integrum & corruptum, continuum & ſolutum. *Adverſa & privantia.*

Quæcunque autem remedia contraria morbos removere & valetudinem reſtituere poſſunt, in hæc *tria genera* retulerunt medicorum celeberrimi, quæ ſunt, medicamentum, chirurgia, diæta. Chirurgiam in aliud tractandi tempus rejecimus, medicamentorum alimentorumque vires hic tradituri. *Quæ triplicia.*

Quæ morbis adverſa dicuntur, non in mediocritate quadam conſiſtunt, ſed ab hac *in oppoſitum divertunt*. Quod enim mediocre eſt in medio extremorum poſitum, nunquam ad mediocritatem id traducet, quod vel extremum jam eſt, vel in extremum devergit. Nam quum illa vel permiſtione, vel contactu congrediuntur, mutua actione ſeſe obtundunt, ſuaſque vires remittunt, ac neutrum omnino in alterius naturam, ſed in medium quiddam faceſſit. Itaque quod frigidum eſt, non temperatis, ſed calidis duntaxat in temperiem revocatur: quemadmodum quod tortuoſum eſt, niſi in adverſum crebro retorqueatur, rectum vix evadet. Hoc autem in privantibus multo evidentius exiſtit, inter quæ quoniam medium nihil intercedit, non niſi contrariis curationem perficiunt. Rata igitur conſtanſque manet curandi lex per contraria. *Et ea extrema.*

Arbitrantur plerique, medendi ſummam legem everti, dum morbos quoſdam audiunt *remediis depelli ſimilibus*. At ejuſmodi omnia morbo licet ſimilia ſint, ejus tamen *cauſæ* primum ac per ſe *adverſantur*, morbo autem ex accidenti: huncque tollunt non per ſe, ſed ſublata ejus cauſa. Sic rheumbarbarum quamvis calidum, febrem ſolvit, dum ipſius materiam expurgat. Et laſſitudinem exercitatio lenit, quod humorem per muſculos effuſum diſcutiat. Et vomitionem ſedat vomitio, quæ proritantem humorem excutiat. Et dyſenteriam purgatio levat, noxia materia ejus efficiente cauſa detracta. Ad eundem prope modum *frigida larga perfuſio convulſionem* (ut eſt apud *Hippocratem*) *ſolvere* putatur. *Morbi quidam ſimilibus abiguntur, quod remedia cauſæ contraria ſint.* Aph. 25. lib. 5.

Cæterum *non* ejuſmodi remedia *hic ſcrutamur*, ſed quæ primum ac per ſe affectum ſummoveant. Sunt autem ejuſmodi omnia curando affectui vere contraria. *Sed contraria hic non cõſiderantur niſi oppoſita morbo.*

Itaque quum ſuum cuique morbo contrarium ſit remedium, eademque ſit contrariorum doctrina, *quot* certe *morborum*, *tot* & *remediorum genera* ſunt conſtituenda. Vt igitur alias unicus morbus eſt, iſque aut ſimplex, aut compoſitus: alias multi exiſtunt, modo impliciti, modo disjuncti: ita ſane & remedium *Ea tot, quot ſunt morbi.*

dium aut unum eſt, idque vel ſimplex, vel compoſitum, aut multa exiſtunt, vel disjuncta, vel implicita.

Hæc ſumma remediorum genera ex uno ſimplicique fluxerunt. Nam ut unum multis, ita ſimplex compoſito prius exiſtit. Quocirca ut ea recte conſtituantur, ſimplicia enumeranda ſunt, & inprimis inveſtigandi colligendique ſimplices omnes affectus præter naturam, quicunque vel in corpore, vel in humoribus aliiſve contentis ſubſiſtunt.

Partis ſimilaris morbi. *Partis* quidem *ſimilaris vitia* & ſimplices affectus contra naturam ſunt, intemperies calida aut frigida, humida aut ſicca. Ad hæc ſubſtantiæ laxitas & mollitudo: deinde corruptio atque putredo. Eadem vitia in humoribus quoque atque in contentis inſunt, maxime vero intemperies & corruptio. Præter hæc quoque immodica exuperantia, qualis in plethora, turbulenta agitatio atque defluxio, craſſities atque tenuitas, durities & mollities, lentor ſeu tenacitas & acrimonia. Hæc enim quoties à naturæ modo longius abſunt, vitioſa & præter naturam cenſeri debent.

Organici morbi. *Inſtrumentorum* vero *vitia*, quæ quidem medicamentis emendari poſſunt, numerari ſolent: meatuum lævitas & aſperitas, anguſtia ſeu coarctatio, & amplitudo ſeu dilatatio, denſitas & raritas, occluſio & apertio. Nam cætera quæ vel in figura, vel in numero, vel in magnitudine fieri traduntur, aut ex enumeratis humorum vitiis obtigerunt, aut certe chirurgiam expoſtulant, quemadmodum & continui ſolutio, affectus partis utriuſque communis. Quare non alii ſimplices & primi affectus præter naturam conſiſtunt in nobis, quorum ſit per medicamenta curatio.

Iam vero ſi his adverſas medicamentorum vires perſcrutemur, ita quidem in medendi arte omnia inter ſe collata è regione reſpondere videbuntur, ut quot affectus contra naturam ſimplices, totidem exiſtant & medicamentorum facultates, parque ſit affectuum atque remediorum numerus. Quod & alia dividendi ratione certius aliquando demonſtrabitur.

Remedia morborum ſimilarium. Itaque *intemperiei calidæ contravenit* & opponitur medicamentum refrigerans, frigidæ calfaciens, humidæ exiccans, ſiccæ humectans. Humorum exagitationi ſedans & reprimens: defluxioni tum inhibens, tum repellens. Exuperantiæ adverſatur vacuans per vomitum, alvum, uterum, per urinas & ſudores, & quod per nares, aut partem aliam attrahit: & quod per cutem reſolvit digeritque: craſſitiei τὸ λεπτυντικὸν attenuans: tenuitati τὸ παχυντικὸν incraſſans: duritiei τὸ μαλακτικὸν emolliens: mollitiei τὸ σκληρυντικὸν indurans: lentori

τὸ ῥυ-

τὸ ῥυπτικὸν & τμητικὸν, detergens & expurgans. Acrimoniæ τὸ ὑδατῶδες ἐμπλαστικὸν illinens & glutinoſum frigidum. Partium laxitati τὸ συντατικὸν contendens & corroborans. Corruptioni quod hanc inhibet, alexiterium & alexipharmacum: putredini, concoquens, ſuppurans & expurgans: quibus contraria ſunt venenatum, corrumpens & ſepticum.

Remedia morborum organicorũ.

Meatuum lævitati repugnat τραχυνὸν exaſperans, aſperitati λειαῖνον lævigans. Anguſtiæ dilatans, dilationi coanguſtans ſeu adſtringens: denſitati ἀραιωτικὸν rarefaciens: raritati πυκνωτικὸν denſans: occluſioni ἀναστομωτικὸν aperiens: apertioni συνακτικὸν occludens. Continui ſolutioni & agglutinans, & ſarcoticum, & epuloticum: his autem contraria ſunt exulcerans, exedens, cauſticum & eſcharoticum. Omnes igitur ſimplices tum affectus præter naturam, tum medicamentorum facultates ſummatim percenſuiſſe videor.

Hæc generalis eſt remediorum pro affectuum varietate inveniendorum ratio atque indicatio ſumma, è qua medicamentorum omnium tam ſimplicium quam compoſitorum vires peti ***debent.***

CAP. III.

Ex Avicen. lib. 1. fen. 4. doct. 5. cap. 1.

Simplicis affectus, ſimplex curatio.

Simplex morbus ſimplici remedio tollendus.

S*implex affectus, ſimplici remedio,* compoſitus compoſito propellendus. Qualis enim morbi, talis eſt & contrarii remedii conditio. Vt enim affectus alius ſimplex eſt, alius compoſitus vel implicitus: ita contrarium remedium alias ſimplex, alias compoſitum, aut ex variis implicitum ſit oportet. Itaque ſimplicis affectus ſimpliciſſima eſt per contrarium curatio.

Nulla adhibita circumſpectione.

Cui perſpecta cognitaque ſit morbi natura, facile ſit, nulla adhuc arte, ſed communi quadam animi notione contrarium ipſi curando remedium opponere. Nam ſi vel corpus, vel humor aliudve contentum calidius evaſit, cujus efficiens cauſa eſſe deſierit, ſolis refrigerantibus ad mediocre temperatumque remigrabit: ſi vero frigidius, ſolis calfacientibus: ſi humidius, ſiccantibus: ſi ſiccius, humectantibus: ſi quid denique humoris copia turget, vacuantibus: ſi quid inanitum eſt, replentibus. Eademque ratione in cæteris, omnem exuperantiam contraria depellit exuperantia.

At vero inter ſimplices illas & primas cæterarum quaſi effectrices, quæ *calida* eſt *intemperies*, pari tempore atque frigida diſcutitur. Licet enim caloris quam frigoris major ſit efficacitas, illi tamen patientis corporis repugnantia magis obſiſtit: agenti frigori ut minus efficaci, ita & repugnantia minor occur-

occurrit, quo fit ut pari illa tẽpore ſuas efficientias exerceant affectuſque compleant. At nihilominus tutior eſt ac mitior calidorum quam frigidorum uſus. Nam frigida dum calorem præter naturam expugnare contendunt, inſito pariter negotium faceſſunt: calida vero dum frigus propulſant, inſitum pariter calorem exuſcitant atque fovent. Sed & inſitus corporis calor adventitio quaſi auxiliarius opitulatur, ut facilius ac mitius externum frigus excludat.

Niſi in morbo calido.

Itaque frigida intemperies tutius ac mitius quam calida tollitur. Id vero de recente ac levi audiendum. Nam inveterata atque conſummata *frigida intemperies* ægrius multo quam calida cedit remediis, quemadmodum extrema ſenectus inſito calore deſtituta ac morti jam proxima, minus medicabilis eſt quam hectica febris.

Frigido.

Sicca quoque intemperies tardius omnino ac difficilius eximitur quam humida.

Sicco.

Si obſcurior morbi ſpecies nondum tibi penitus cognita perſpectaque eſt, huic ne properes remedia adhibere: ſed rem totam naturæ committito. Natura enim proba ratione vivendi adjuta & innixa, aut morbum profligabit, aut patefaciet & foras proferet. Incerta quippe medicatio & irrita, non niſi diſpendio decernitur. Si quid forte experiri cogeris, leve id eſto, ne fiat in re ancipiti jactura gravis.

Quid morbo nondum cognito faciendum?

Hac quidem de affectu ſimplici ac ſolitario, cui nec cauſa, nec grave ullum ſymptoma aſſiſtit. Nunc de affectu quem ſua adhuc cauſa fovet ac continet.

CAP. IV.

De methodica & legitima curatione.

Ex Avicẽna cit. loc.

C*auſa omnis prius quam affectus* methodo recta excindi & ſummoveri debet. Cauſa enim perſiſtente affectus manet, nec penitus evelli poteſt. Quod ſi adnitaris, quantum hujus demes, tantundem aſſidua & continens cauſa (nunquam enim, naturalis quum ſit, ocioſa manet) proferet: atque licet affectus interdum levior evadat, minime tamen ejus ſuccedit perfecta curatio.

Si morbo cauſa adhæreat, ea primum tollenda.

Quum recens affectus nulla adhuc firma ſtabilique conſtitutione inhæreſcit, totus quidem ſublata cauſa plerunque diſperditur: at quum pars quædam ejus genita jam eſt, pars quaſi ortu novo continenter additur, tum cauſæ ſublatio affectum non eximit. Quocirca cauſa primum, *genitus dein affectus ſummovendus*: ita enim radicitus extirpabitur, nihil ut deinceps ejus repullulet.

Mox morbus factus.

Ergo

Ergo & quum longior quædam continuatio ſerieſque cauſarum exiſtit, in qua alia ex alia naſci & exiſtere, & omnes inter ſe aptæ connexæque videbuntur, *ſuo quaque ordine demenda erit,* ab ea curationis ducto exordio, quæ ortu prima, inveſtigatione vero poſtrema fuerit inventa. Ab hac ſenſim ordinatimque ad cæteras, poſtremoque ad morbum progreſſus fiet, ſuo cuique objecto contrario. *Ex cauſis primo tollendæ quæ in cauſando primæ.*

Hæc non jam ſimplex, ſed methodica curatio eſt, quæ non ſolis remediis, ſed via utendique ratione completur. Hac una maxime herbariis atque pharmacopœis, quibus etiam cognita eſt remediorum materia, medicus eſt præſtantior.

Eſto exempli cauſa, impuri ejuſque calidioris alimenti uſu longo & immodico chylus acrior factus, qui dein neceſſitate & alterius penuria raptus in jecur, bilem multam vitioſoſque humores proferat, quorum poſtea fit in venis facilis corruptio ac putredo, quam proxime *febris* ſequatur ſuis comitata ſymptomatis. Conſtat ſane, neque febrem, neque ejus ſymptomata ſedari poſſe niſi vacuata putredine. Hanc vero fruſtra purgari, niſi quæ hanc gignit humorum colluvies emendetur: hanc emendari non poſſe quandiu chylus impurus è ventriculo affluet & impurius calidiuſque alimentum ſuppeditabitur. Itaque niſi urgentius quidpiam interpellet, primum prohibendæ ſunt evidentes cauſæ quæcunque impurum chylum ingenerant, mox expurganda impura omnis colluvies quæ putredinis eſt materia, ac demum quæ his ex cauſis orta eſt humorum putredo vacuanda: ad poſtremum ſi quid caloris alieni vel in humoribus, vel in ipſis partibus derelictum ſit, extinguendum. *Quod explicatur exemplo febris.*

Quendam rurſum ſtatuamus moleſta *cerebri deſtillatione* urgeri, quæ ex immodico excrementorum proventu ſit orta: hic vero ex frigida humidaque cerebri intemperie, quam vel alimentorum refrigerantium uſus, vel gelidi cœli occurſus pepererit: conſtat, ipſo ſtatim initio, tum immutata victus ratione, tum aliis quibuſcunque remediis corrigendam cerebri frigidam intemperiem, mox eximendum omnem excrementorum proventum: ſic demum quæ ab hoc ſit deſtillationem protinus conquieſcere. *Catarrhi.*

Hac ratione ſimplicis omnis affectus curatio pro cauſarum ordine procedat.

In *connexis* quoque aut conſequentibus, affectus omnes eo *ſigillatim extirpentur ordine:* quo ſibi ortu ſuccedunt. Affectus enim prior ſtatim initio eximatur neceſſe eſt, ut ſi crebrior ea deſtillatio tandem illabatur in ventriculum, cujus vitio tum *Eadem methodo morbi connexi curandi.*

 nauſea

nauſea orta, tum dejecta appetentia, tum impedita ſit concoctio: neque profecto nauſea tolli, neque appetentia neque concoctio reſtitui poteſt, niſi expurgato ventriculo: prorſus vero expurgari nequit, non ante inhibita deſtillatione: neque hæc inhiberi, niſi vacuato cerebro, ſublataque frigida intemperie ejus effectrice. Itaque niſi urgentius quidpiam ſollicitet, primum corrigenda frigidior cerebri intemperies, dein quicquid genitum eſt excrementi purgandum eſt: ac ſi quid poſthac gigni contingat, id curſu naturali derivandum in nares: his quum deſtillatio expurgata & averſa fuerit, ventriculus omnino expurgandus, dum in eo nihil ſit reliquum, atque vaneſcant ſymptomata quæ laboranti erant importuna.

Hæc utique vera eſt & exquiſita medendi ratio, ex cauſarum affectuumque ſerie ineunda. Affectus dico præter naturam, qui vel in partibus ipſis, vel in contentis inhæreſcunt, id eſt, vel morbos, vel interiores eorum cauſas. Horum quippe vitium quodq; contrario oppugnandum eſt. Symptomata vero inter hæc plerumque apparet interjecta, ſed quorum tamen propria non eſt curatio, neque his contrarium quicquam è regione objicitur, quod ſublatis affectibus ea protinus evaneſcant.

Mutare hanc Methodum nō niſi morbo noxium eſt.

Methodi atque ordinis *inverſio* non modo nihil ad curationem proficit, ſed & plerumque *morbum conduplicat.* Quum enim perſiſtente cauſa de morbo nonnihil ſubtrahitur, licet tum fortaſſe ſibi æger nonnihil levatus eſſe videatur, mox tamen pari ferocitate morbus repetit, atque etiam interdum majore: ut quum collecta fluxio calidis vehementerque diſſolventibus diſcutitur, quæ irruenti cauſæ motum vehementiorem afferunt & agitant.

Atque hæc quidem methodus in cauſarum ordine: qua vero in implicitis & compoſitis affectibus tenenda, deinceps monſtrabitur.

Cap. V.

Ex Avicēna cit. loc.

Quum multi morbi inſunt, quænam curandi methodus.

Diſparati morbi, vel ſimul, vel ſeorſim tollendi.

QVum disjuncti & *diſparati morbi* in corpore conſiſtunt, ſuam quiſque ſeorſum medendi rationem obtineat. Qui ita ſedibus longe diſtant, ut unicuique ſua poſſint remedia cæteris intactis adhiberi, poſſunt ii & ſigillatim,& pariter omnes curari, minimumque refert cui primum propria remedia decernas.

Non ita impliciti,

Impliciti vero atque compoſiti non niſi methodo ac ratione ſumma eximi poſſunt. Nam *impliciti* quoniam tam vicinis partibus

partibus inſident, ut communiter ipſarum functiones impediant, vix propriam ſeorſum curationem habent. Multo magis eſt *compoſitorum* implicita ſanatio. Etenim quum uni eidemque particulæ penitus inhæreſcant, & in unam quaſi conflati coëant, quodcunque remedium unum quempiam, idem cæteros quoque pariter attinget. *Aut compoſiti.*

Quum igitur neque compoſitis, neque implicitis, ſingulis liceat propria ſeorſum accommodare remedia: quumque omnium curatio eodem tempore probe adminiſtrari nequeat, *methodus* omnino adhibenda in primis eſt, quæ ſuum cuique ordinem præſtituat, & quid primo, quid ſecundo, quid denique tertio quartove loco ſit ſanandum.

Porro autem ita varie concurrentibus morbis accidit *interdum*, ut omnino *conſentiant*, quum unius curatio alteri ſanando conducit, aut nihil ſaltem obeſt: *interdum diſſentiant*, quum utriuſvis curatio alteri incommodat moramque affert: *nonnunquam* vero *partim conſentiant, partim diſſentiant*, atque eatenus unius curatio alteri & prodeſt, & obeſt.

Implicitos morbos atque compoſitos qui aut *congruunt*, aut minime diſſentiunt, & ſimul, & ſeorſum ſanare licet: quumque id ſeorſim fit, ab utrovis incipere conceditur: ut ſi oculus ſuffuſione & albugine teneatur implicitis affectibus, & quorum proximæ ſunt ſedes, poteſt ſuffuſio acu deprimi perſtante albugine, poteſt & albugo deleri permanente ſuffuſione, poſſunt & illæ ſi videatur pariter eximi. Similiter ſi jecur frigida intemperie ſimulque obſtructione ſimplici tenetur, ex quarum permiſtione compoſitus eſt morbus, intemperiem medicamentis emendare licet, quæ obſtructionem nec expediant, nec geminent: & hanc quoque expedire intemperie remanente: licet & ſimul iiſdemque remediis illas tollere. *Niſi congruant.*

Quum impliciti aut compoſiti morbi *omnino diſſentiunt*, nec prorſus huic aut illi, ſed *utrique*, *mediocritate* quadam & contrariorum permiſtione ſuccurrendum. Sic increſcenti phlegmonæ reprimentia remedia digerentibus permiſcentur. Sic etiam ventriculum frigidiorem & jecur calidius temperata juvant, quæque ex calidis frigidiſque conſtant, & modo horum, modo illorum uſus alternatus. *Si diſſentiant, Vtrique moderata adhibenda.*

Vbi uterque incremento jam vires acceperit, quoniam contraria præſidia poſtulant, difficile ſaneſcunt ac plerunque deſperati & inſanabiles permanent.

Quum impliciti morbi *partim conſentiunt*, *partim diſſentiunt*, ab eo auſpicandum, cujus curatio alteri haudquaquam officiat, & ab eo *ſine quo alterius curatio compleri nequeat*: ut quum *Si partim cõſentiant, partim diſſentiant, Curandus primo ſine*

quo alter curari nequit. ut quum ophthalmiæ implicatur albugo, quoniam acribus hanc detergere non eſt quin nova accerſatur fluxio aſpereturque phlegmone, hæc in primis quidem ſananda, mox detergenda albugo. Quum etiam in parte ulcus eſt, idque cavum & inflammationi conjunctum, ulcus neque agglutinari, neque ad cicatricem perduci poteſt, niſi carne impleatur: carne autem proba impleri non poteſt, niſi inflammatione ſedata priſtinam temperiem pars receperit. Imò quæ cicatricem inducunt, quia valde ſiccant, carni gignendæ obſiſtunt, & quæ carnem regignunt, inflammationem augent. Neceſſe igitur eſt inflammationem primum extingui, quæ rationem ejus obtinet, ſine quo nequit curatio perfici: deinde carne ulcus impleri, tandemque cicatrice obduci.

Hanc medendi methodum dictant ſimplicium affectuum naturæ, quæque illis contraria opponuntur remedia. Horum quippe obſervatione cognoſci poteſt, quid à quo, quid cum quo, quid poſt quod ſanari poſſit.

Ita quidem omnis abſoluta videri poteſt legitima morborum curatio, quam ſemper ſequi oportet, dum nihil urgentius interveniet, quod hanc neceſſitate quadam interpellet.

Avicenn. cit. loc.

Cap. VI.

De curatione extraordinaria legitimæ oppoſita.

Semper tamen urgentiori occurrendum. IN affectuum connexione plerumque urgentiori vel inverſo & præpoſtero ordine inprimis ſuccurrendum. Ab eo enim auſpicanda curatio, à quo maxime ægro periculum impendet, in eumque primum medentis conſilium dirigi debet.

Vrget maxime *Vrget* autem & periculoſus eſt affectus *trifariam*: aut *propria eſſentia magnitudine*, aut *læſa functionis præſtantia*, aut *facultatis offenſa dignitate corpus univerſum gubernantis*.

Qui vires frangit. Atque horum quidem periculoſiſſimus eſt, qui univerſalem facultatem proſternit, & *vires frangit* corporis gubernatrices, ut quarum conſervandarum gratia omnis inſtituatur curatio.

Inde qui præſtantem functionem lædit. Ab hoc ſequitur qui præſtantem quandam & *eximiam functionem lædit.*

Vltimo natura ſua magnus. Minus his periculoſus eſt qui *magnus* quidem exiſtit, ſed citra præſtantis functionis aut virium jacturam.

Cæterum ſi quando vel à functionis læſione, vel ab affectus magnitudine majus quam à virium jactura ægro periculum impendet, ab alterutro auſpicandum, atque in id quod eſt graviſſimum omni cura & cogitatione primum incumbendum, ſive id ante ſuſceptam curationem partum jam erat, ſive recens dum legitima adhibetur curatio interveniat. Graviſſimum

mum autem dicere poſſis vel quod maxime ægrum in vitæ diſcrimen adducit, vel de quo is graviſſime queritur, cujus precibus & votis interdum cedere cogimur.

Niſi unus altero mulato ſit gravior.

Hæc ut illuſtriora exemplis fiant, memoria repetatur frigidior illa ante commemorata ventriculi intemperies, ejuſque cruditas ex *cerebri deſtillatione* profecta, omniſque ejus legitima curatio: cui tamen ut propoſito ſerviat, hoc inſuper addamus, tam frigidam eſſe ut totus æger inhorreſcat, vixque queat conſiſtere: morbi quidem vis atque magnitudo hanc primum lenire hortatur, deinde ad deſtillationem quæ ejus cauſa eſt accedere, quemadmodum æſtuoſum febris ardorem plerumque intermiſſa cauſa compeſcimus.

Quod explicatur exemplo catarrhi.

Rurſum vero id quoque ponatur, congeſtæ pituitæ vi uſque eo ventriculi appetentiam langueſcere caloremque remitti, nihil ut concoquat, ſinatque quicquid aſſumitur aut crudum dejici, aut vomitione reddi: læſæ quidem functionis neceſſitas ac præſtantia ſuadent in primis ventriculum expurgandum antequam irruens omnis deſtillatio ſiſtatur.

Hanc eandem pituitam ſi *tertio* ſtatuamus ita in os ventriculi defigi, ipſumque tam acriter ferire, roſioniſque ſenſum invehere, ut frigidos ſudores, viriumque defectionem ac ſyncopen accerſat, ita quidem maxime curationis methodum inverti continget: tum quippe prætermiſſis omnibus, properandum ut pituita accurate abſtergeatur. Tribus itaque hiſce concurrentibus, poſtremum omnium maxime urgere ſolet, niſi forte (quod rariſſimum eſt) uſu veniat, morbi magnitudinem aut læſæ functionis præſtantiam plus negotii faceſſere.

Omnem igitur ejuſmodi curationem extraordinariam dicere ſolemus.

Alias autem poſterioris curationem prioribus prodeſſe, alias obeſſe contingit. *Prodeſt* in his quæ nunc commemoravi: quibus enim præſidiis poſteriora, iiſdem & priora tolluntur. Eodem quippe pituita medicamento poteſt è cerebro atque ventriculo expurgari. Expetenda omnino optabiliſque curatio, qua omnibus eadem opera medeamur.

Et ea quidem methodus ſervanda, ſive urgentis curatio alteri morbo proſit,

Quod ſi poſterioris medicatio priori *neque confert*, neque officit, non utique magna poteſt celeritate perfici, ſed fere longius producitur: tum nihilominus tamen urgentiori obſiſtendum, aliis quoad fieri poteſt minime neglectis.

Sive nihil proſit,

Quum vero urgentioris curatio cæteris *prorſus obeſt*, atque contraria expoſcit remedia, dum illi vacamus, reliqua deteriora fieri eſt neceſſe, quorum dein aut difficilior, aut certe longior ſit futura methodica curatio. Hoc tamen optabilius eſt,

Sive obſit.

eſt, quam urgentioris ferocia & effrænatione affligi & proſterni ægrotantis vires. Læſio etenim morte eſt tolerabilior. Qui methodum in omnibus nimium pertinaciter exquirit, pariter cum morbo plerumque hominem de medio tollit.

Quod explicatur exemplo Cauſi. Age vero donemus, pituitam, quæ in ventriculum è cerebro fluxit, ita demum in venas intrudi, eaſque adeo obſtruere ut bilem coërceat, hacque putreſcente *cauſum* accendat: quis tam inconſideratus aut rudis ſit, ut in perſeverantem deſtillationem totus incumbat, neglecta febre quæ interim ægrotum ſit peremptura? Quis non potius properet in primis, ardentem febrem tum vacuatione, tum refrigerantibus reſtinguere, etiam ſi quid in deſtillationem peccet aut etiam irritet?

Pleuritidis. Eadem eſt atque etiam multo manifeſtior in ea *pleuritide* ratio, quam è capite ruens frigida deſtillatio, ſenſimque ſuccingentem membranam ſubiens excitavit.

Sæviori quoq; ſymptomati occurrēdum, morbo interdū prætermiſſo. *Sæviori quoque ſymptomati* quod vires nimiopere convellat aut etiam proſternat, in primis diligenterque ſuccurrendum, morbo etiam interdum prætermiſſo. Quanquam enim ſublato morbo protinus ſymptoma vaneſcit, quod nuſquam in corpore ſubſiſtat, ſi tamen nimium grave inſenſumque eſt, ne violentia aut pernicie juguler, leniendum protinus, ipſaque methodus invertenda.

Atque ea quidem ſymptomatis ſanatio eſt, non qua ſymptoma, ſed qua aut offenſarum virium, aut novi cujuſdam affectus cauſa exiſtit. Nam vigiliæ, dolor excrucians, immodica omnis vacuatio, vacuandorum ſuppreſſio, prohibita tranſpiratio, & vires debilitant, & morbos ingenerant.

Itaque urgente quovis ſymptomate quandiu virium robori fidimus, methodus quidem tenenda, nec contra artis præſcriptum in ægrotantis gratiam uni vacandum ſymptomati. At ſi jam vires labant, protinus ſymptomati occurrendum, morbo tantiſper omiſſo, omnique ratione vires fulciendæ & reficiendæ, quo & morbo obſiſtere, & toto curationis ſpatio ſatis eſſe poſſint. Sic igitur temperanda ſunt omnia, ut neque laborans malorum ſævitia crudelius torqueatur, neque delicata mollique medicina quæ conſanuiſſe videbantur recrudeſcant.

Hactenus explicatum ſatis, qua ratione uniuſcujuſque affectus remedium perveſtigetur, ſive id ſimplex, ſive compoſitum, ſive unum, ſive multa: & quo hæc ordine congruenter & methodice afferenda ſint.

Nunc remedii deſignanda quantitas.

Cap.

Cap. VII.
Vt remedii quantitas definienda ſit.

Ex Gal. 2. ad Glauc. cap. 2. Avicen. lib. 1. fen. 4. doct. 5. cap. 1.

EXpugnando morbo paria quodam modo opponenda adhibendaq; ſunt remedia. Vt tria erant ex quibus medendi ars conſtituebatur, remedii genus, quantitas & utendi ratio: ita tria ſunt ex quibus illa noſſe oportet, affectus ſpecies, magnitudo & partis cui inſidet conditio. Ex affectus ſpecie remedii genus innoteſcit, ex *illius magnitudine remedii quãtitas*, ex partis conditione utendi via & ratio perveſtiganda. Affectus ſpeciem oſtendunt propria ipſius ſigna quæ demonſtrativa dicuntur. *Quantitas remedii, cognoſcitur ex quantitate morbi.*

Magnitudinem vero, ſignorum *ſymptomatumque vis* ac impetus, & tum à priſtino & *naturali habitu*, tum ab eo qui ante morbum fuerat, *receſſus* indicat. *Morbi quantitatē oſtendit*

Hic autem ex laborantis natura, ex ætate & conſuetudine deprehenditur. *Naturam* dico non modo inſitum temperamentum, ſed & organorum conformationem & ſitum, omnemque inſitam eorum conſtitutionem. *Conſuetudo* conſtat ex vitæ genere, ex ſuperiore victus ratione & ex anni tempore, cœli ſtatu & regione in qua quis plurimum verſatus eſt. His ſi propria ſigna accedant quæ alio loco prodita ſunt à nobis, certum indubitatumque evadet, quænam aut totius corporis, aut partis affectæ priſtina fuerit conſtitutio. *Receſſus à naturali ſtatu,*

Ad hanc deinde ſi morbi magnitudo *ſymptomatum vi* percepta conferatur, plane conſtabit quantum morbus à priſtino habitu receſſerit, & quam valida decernenda ſint remedia. *Et ſymptomatum vis.*

Cognitus ſit Dion ante morbum calido ſiccoque temperamento, Theon vero frigido atque humido: ambos peræque adoriatur febris ephemera. Theoni qui à priſtino habitu longius receſſit, frigidiora remedia quam Dioni decernenda ſunt, *gravius quippe & periculoſius* ex *Hippocratis* ſententia *laborat, quod ipſius naturæ, ætati atque conſuetudini minus conſentaneus ſit morbus.* Eadem ratione ſenex, qui juxta ac juvenis tactus judicio febricitet, frigidiora tandem quam juvenis expoſcet auxilia, licet ad ea ſenſim veniendum eſſe hortetur virium imbecillitas. Similiter quum pituitoſum atque bilioſum par cauſus invadit, bilioſus cognato morbo minus periclitatur, huicque leviora medicamenta tum bilem purgantia, tum refrigerantia, quam pituitoſo, congruunt. In partibus quoque ſi tendo pari atque caro, vel humorum influxu, vel ulcere tentatur, ſicciora quam caro remedia poſtulat. Aphor. 3. lib. 3.

Et ut generatim complectar, adverſus omnem affectũ præter naturam adhibendum eo uſque contrarium eſt remedium, dum in naturalem aut certe *in priſtinum habitum ſit regreſſus.* *Iſque reducendus ad naturalem ſtatum,*

 Id

Vel ſimul & ſemel, Id autem alias *ſemel* & univerſim fit, alias *ſenſim* ac paulatim.

Remedium quod *par morbo* exiſtit, quodque tanto receſſu quanto & morbus à naturali diſtat, eum quidem omnino & univerſim eximit atque perſanat. Etenim ſi quatuor numeris corpus incaluit, quicquid quatuor quoque numeris frigidum, paribus viribus ei convenienter adjungetur, id quidem vehementer immutabit, pariterque tantundem ab eo viciſſim immutabitur, dum mutua amborum pugna mediocritas quædam emergat. Vt enim ſi in aquam ferventiſſimam alterius gelidæ par modus infundatur, permiſtione tepor exurget: ita corporis ſanguini humoribuſque valde calidis, ſi aut alimenta, aut medicamenta paribus viribus frigida, necdum ventriculi calore prorſus obtuſa accedunt, perfuſione temperies inducetur. Si quæ vero partes incaluerunt vehementius, eorum attactu adhæſuque priſtinam mediocritatem recipient. Ad hunc modum humoris lenti & glutinoſi adhæſionem omnem detergit medicamentum æque validum, & vitioſi exuperantiam univerſam tollit medicamentum quod huic ſemel detrahendæ ſit ſatis.

Vel ſenſim & iteratis vicibus. At vero quod ſuppar *infirmiuſque morbo* eſt, hunc quidem minuit eaque ratione juvat, ſed nec prorſus tollit, nec perſanat. Quod enim ordine ſecundo frigidum ſit, haudquaquam poteſt quarti ordinis calidum affectum ſemel & univerſim eximere, ſed ejus tamen portionem aliquam delet detrahitque. Nam licet ab affectu vehementiore id fortaſſe victum & quaſi extinctum ſit, ea tamen veluti colluctatione aut ſibi parem, aut aliquanto minorem alterius portionem ſuſtulit.

Curando igitur affectui contrarium remedium alias quidem par, alias infirmius adhibendum, his fere legibus. *Illud in leviore,* *Levior affectus* pari contrario ſemel univerſimque ſummoveri poteſt: quandoquidem nullam id corpori viribuſve inſignem vim infert.

Et extremo morbo. Aphor. 6. lib. 1. & Aphor. 22. lib. 2. *Extremis* quoque *morbis extrema diligentiſſime remedia* authore *Hippocrate* ſunt *adhibenda.* Præcipites enim ſunt & acerrimi, ut apoplexia, quique brevi oppreſſuri ſint vires & extincturi. *In quibus* etiam *morbis materia turget, ſuoque motu & inſtabilitate omnia conturbat, ſtatim initio valentiſſimum medicamentum adferendum eſt.* Præſtat enim nonnullo virium diſpendio morbum diſcutere, quam ſinere, ut ea materia principem aliquam partem obruat, & nullo ſubſidio univerſæ vires mox collabantur & concidant.

Hoc in mediocri. *Mediocris* autem *affectus* quoniam nec præceps eſt, nec periculoſus,

riculoſus, lente paulatimque tutius eximitur. Non enim citra corporis offenſionem, & magnam perturbationem jacturamque naturæ, univerſum repente demoliri licet, quod in contrariorum validorum pari robore magna vi & utriuſque jactura confligatur, multoque magis ſi corporis, aut partis affectæ ſubſtantia rara, aut eximio ſenſu prædita ſit. Ita enim pronunciavit *Hippocrates, univerſim & repente, vel vacuare, vel replere, vel calfacere, vel refrigerare, vel alio quovis modo corpus movere, periculoſum: omne ſiquidem nimium naturæ inimicum: paulatim vero quod fit, tutum.* Quum enim lente id paulatimque fit, utrique tum morbo, tum naturæ conſulitur: morbus ſiquidem abigitur, natura quam minimum fieri poteſt offenſa. Aph. 51. lib. 2.

Biſariam autem lente *paulatimque curationem fieri contingit,* contrariis quæ aut *pari,* aut *inferiore* ſint *receſſus ordine.* *Vel remedio pari exceſſu.*

Nam & *contraria paria* ſi exigua quantitate adhibentur, & quæ inferiore ſunt receſſus ordine, identidem repetita, morbum blande ſenſimque eximunt. Quod enim ordine tertio frigidum eſt, ſi morbo paris ordinis applicetur quantitate modica, non univerſum poteſt ſemel repenteque diſcutere: at identidem ſæpiuſque repetitum poteſt.

Atque hæc profecto tametſi copia non magnopere lædunt, tempore tamen qualitatis noxiæ labem corpori quandam inurunt, ut *non admodum tutus ſit eorum uſus.* Non enim immodicum corporis calorem congruenter vel opio, vel mandragora, vel hyoſcyamo, exigua licet portione repetita extingues: neque exuperantem humorem parva portione vel ſcammonii vel colocynthidis repetita utiliter detrahes. *Quod non ita tutum.*

Tutior altera eſt quæ lente paulatimque fit curandi ratio, *contrariis blandis* & quæ inferiore ſint ordine, ſed aut repetitis, aut interdum copia majore adhibitis. Senſim quippe multoque ocio & tempore affectum omnem depellunt, nullo aut certe quam minimo corporis & virium diſpendio, nec ulla qualitate noxia in corpus inducta. *Vel, quod tutius eſt, contrariis remiſsioribus.*

Ne tamen uſqueadeo imbecilla & languidæ ſint remediorum vires, ut nihil fere proficiant. Si quidem morbus vehementior illas plerumque ſic aſpernatur & contemnit, ut his vel iteratis nihil cedat. Sic vero blandæ ſint ut tamen aliquantum juvent, ne remediorum blandimentis (quod ſæpe fit) morbus exaſperetur. *Non nimiis tamen imbecillis.*

Viribus imbecillis levis lentaque curatio neceſſaria: ea quoque ſemper optanda, niſi morbus vehementior accelerare cogat. Tuta ſiquidem ea eſt ac jucunda, & quæ ſat cito fit ſi ſat bene. *Niſi in debilitate virium.*

Hac

2. aph. 52.

Hac paulatim medendi lege *ſi omnia recta ratione geruntur, neque id ſuccedit quod ratio poſtulat, non protinus*, inquit *Hippocrates, ad aliud eſt tranſeundum*. Tametſi enim manifeſta utilitas necdum ulla ſit ſecuta, & tardior ſit remediorum eventus, de recta tamen medendi via decedendum non eſt. Imperita ſtoliditas nihil ratum certumve obtinens, huc illuc per omne remedii genus oberrat.

Variiſque potius quã uni ſemper inſiſtendũ.

Dum tamen in eodem remediorum genere conſiſtas, *per varia multa* evagari licet, ne uni aſſueſcens natura ejus vim non ſentiat & aſpernetur. Sed & plerunque remedium uni, non alteri confert, ob eas proprietates quæ ſunt medicamentis cum corporibus communes, & quæ ſola experientia deprehendi poſſunt. Quod igitur permutatione utiliſſimum compertum fuerit, id ſedulo uſurpandum, quod vero noxium, protinus immutandum.

Quæſitum ſæpe dubitatumque eſt, poſſitne blandum ac lene remedium iteratum, id ſenſim præſtare, quod validius ſemel & univerſim, hujuſque vehementia compenſari crebritate & copia lenioris.

Hoc ſane in iis remediis *veritatem habet*, quæ nec genere, nec agendi modo naturaque, ſed ordine ſolo diſtant. Nam plantago vel copia, vel crebro uſu æque refrigerare poteſt, atque ſempervivum ſemel aut parcius admotum. At vero non id efficiet quod opium, quod huic vis inſit narcotica. Neque agaricus crebriore uſu id quod ſemel colocynthis, quod huic, non illi, vis inſit trahendæ craſſæ mucoſæque pituitæ, idque è ſummis & extremis corporis partibus.

Uſque dum plane ſublatus morbus, non contrarius inductus ſit.

In omni porro ſive repente, ſive paulatim ſuſcepta curatione, ſic adminiſtrari temperarique remedia debent, ut *neque morbi quicquam indiſcuſſum maneat*, neque contrarium morbi genus inducatur mediocritate tranſmiſſa. Id vero aſſequi in primis eſt arduum, unaque remedii quantitas, omnium quæ in arte geruntur, maxime acri eſt judicio decernenda.

CAP. VIII.

Ex Gal. & Avicen. loc. cit.

Partium indicationes quibus limitatius definitur remedii quantitas.

Remedii quantitatẽ ex morbo inventam limitat partis

REmedii quantitas quam morbi magnitudo præſcripſerit, etiam *pro partis affectæ conditione augendæ minuendæve* eſt: non enim omni æque parti eadem congruere poteſt.

Partis autem *conditio æſtimatur* ex *ipſius conformatione, ſitu, præſtantia*, atque *ſenſu*.

In

In *conformatione* conſiderandum, rara ſit aut denſa. In *ſitu* vero, ſitne in ſummo ea corpore inſtituta, an in alto demerſa, quam longe abſit vel ab ore, vel ab eo loco cui remedium imponitur. In *præſtantia* ſpectandum, parſne ſit ex earum numero, quæ principes appellantur, & corpus univerſum gubernant, cujuſmodi ſunt cerebrum, cor & jecur: anne munus publicum habeat & toti corpori commune, ut pulmo, ut ventriculus, inteſtina, renes & veſica, & quæ his ſubſerviunt venæ, arteriæ & nervi: aut an privata ſit, ſibi duntaxat, non aliis utilis. In *ſenſu* videndum, hebeſne is ſit, an acutus.

Horum autem animadverſione remedii quantitas atque vis ſic eſt immutanda. *Pars denſa* & compacta, remedia expoſcit validiora & attenuantia magis, quorum vis intro ſubire poſſit, cujuſmodi ſunt renes & jecur,& quæcunque ſolida pars appellatur. Quæ vero ſubſtantia eſt *rarioreʼ*, ut lien, pulmo & muſculorum caro, mitiora poſtulat. *Conformatio,*

Affectus *in corporis ſummo poſitus* pari quodam modo remedio abigi poteſt: qui vero *in alto corpore* demerſus latet, valentius & attenuantius flagitat: validiora quippe inflammato jecori quam inflammato abdomini extrinſecus imponuntur. Et ex aſſumptis vehementiora renibus quam ventriculo debentur, quandoquidem in ventriculum illabuntur ea viribus integris: ad renes vero hebetiora & imbecilliora reddita, neque qualia aſſumpta ſunt perveniunt. Longior quippe via eſt per viſcera parteſque multas directa, in quibus remedia aliis permiſcentur humoribus, nec levem mutationem ſubeunt. Quocirca longe acriora & vehementiora decernenda ſunt, pro viæ longitudine & partium quas permeant numero. *Situs,*

Præſtantia porro idcirco mitiora expoſcit remedia, ne vehementiorum appulſu & contagione facultas aut offendatur, aut diſſipetur ad vitæ conſervationem neceſſaria. *Privata* vero *pars* & ignobilis vehementiora perfert, & quanta expoſcit morbi magnitudo. Principi parti laboranti nullum adferendum eſt remedium quod immodice vel relaxet, vel refrigeret, vel aliena & occulta qualitate ſit præditum, ſed id ſemper quadam corroborandi facultate polleat. *Præſtantia,*

Ob *ſentiendi* quoque præſtantiam neque oculus, neque os ventriculi, vehementia acriaque medicamenta: hebetioris vero ſenſus partes,& valida, & acria medicamenta nullo incommodo ſuſtinere ferreque poſſunt. *Senſus.*

Atque hæc quidem ſunt omnia, quorum ſumma eſſe debet obſervatio, ut certa decernatur remediorum quantitas. Ex his enim & ex intellecta morbi magnitudine,ſciri poteſt quam

validum remedium, quo gradu receſſus, & quo pondere conveniat, ut affectum ſemel univerſeque demat: aut quoties & quouſque admovendum ſit, ſi lente paulatimque id ars efficere præcipit.

Semper autem priſtini habitus memor, in eumque intentus, eouſque curationem promove, dum in eum factus ſit regreſſus. Eo quippe redire conſilium eſt, unde morbus exordium duxit. Priſtinum ſtatum, licet vitioſum, qualem acceperis conſerva, nec quandiu morbus fatigat, de ejus in meliorem commutatione labores, niſi aut morbi cauſa ſit, aut ejus curationi officiat. Sublato recentiore morbo recreatiſque viribus, ſi quid demum vetuſtioris ineſſe deprehendetur, id ſenſim otioque multo, ſi videtur, demoliendum. Nam *quæ longo ſunt tempore contracta, lente curare oportet: quæ brevi, breviter:* ut creationis morbi atque curationis paria quodam modo ſint temporum momenta. Quiſquis remedii quantitatem arte conſequi ſe poſſe diffidet, omnia ſenſim paulatimq; gerat, dũ æger ſibi videatur reſtitutus & priſtinas receperit vitæ functiones.

Quouſque progrediendum in curando.

Aphor. 7. lib. 2.

Quæſtionis hujus magnitudine non pauci occupantur: poſſitne quis ex morbo in priſtinam & æque atque antea ſalubrem ſtatum redire.

Et ad priſtinum ſtatum

Validis hæc utrinque rationibus agitatur, ſed quicquid in ea vel obſcurum, vel ambiguum eſt, *explanatione adhibita elucebit.* Morbus ſæpe repente emergit, cujus cauſa ſenſim radices egerat. Nam quicunque continentem cauſam intus habet, ſenſim multoque tempore genitus eſt: ut licet fortaſſe continua febris repente hominem prehenderit, ejus tamen cauſa, quæ humoris eſt vitium, multo ante tempore ſenſim invaleſcebat, ob quam neque tum omnino & integre ſanum corpus erat. Quum igitur febris ſublata cauſa perfecte ſanatur, corpus non modo ad priſtinum ſtatum redit, verumetiam plerumque ad multo meliorem eo qui ante febrem fuerat.

At vero fieri arte nulla poteſt, ut ad ſimilem habitum redeat ei qui ante morbum & ejus cauſam fuerat: aut ſi morbus ſine continente cauſa fuit, fieri nequit ut in priſtinum ſtatum regreſſus ſit. Qui enim naturalis bonuſque erat, ex morbo nonnihil immutatus eſt, parſque affectione aliquid contraxit, cujus naturam aut diu, aut perpetuo redolet, manetque imbecillior: quod in gravioribus morbis luculentius apparet.

ante morbum reduci ægrum non poſſe.

Inventum jam eſt affectus cujuſque remedium, ejuſque deſignata quantitas.

Reſtat utendi ratio, quæ cui parti, & qua forma, quoque tempore & hora id adhibendum ſit, explicet.

Cap.

CAP. IX.

Vtendi ratio.

Ex Avicẽna loc.cit.

REmediorum alia vacuant, alia duntaxat immutant, vitioſumque affectum depellunt. Remedia quæ ſolum immutant, ſive externa, ſive interiora ſint, affectæ parti, quam proxime licet, adhibenda. Id autem *partis affectæ ſitus* oſtendit & *ſedes atque conſenſus*. *Locus remedia applicandi quæ indicent.*

Nam ſi *externa pars* eſt, ei ipſi imponenda ſunt quæ immutent, vitioſumque affectum removeant: ea quippe non niſi contagione quicquam efficiunt. Quum autem interior eſt affectus, ejus ſedes indicat remedia ei parti extrinſecus imponenda,quæ illi proxima è directo reſpondet. Quocirca ex anatome compertum ſit oportet & notum, cui cutis regioni pars quæque interior ſubjecta ſubditave eſt. *Pro remediis externis.*

Quo modo vero *intro ſumenda* recte exhibeantur, demonſtrat partis conſenſus atque ſocietas, & viæ in affectam partem ferentes atque directæ. Quum enim cognitum perceptumque fuerit qua via ad partem affectam facilior expeditiorq; tranſitus eſt, mox in promptu erit illac etiam intromittenda eſſe remedia. *Internis alterantibus*

Sic *cerebri* affectus corrigunt & immutant auxilia, quæ capiti maximeque ſyncipiti & coronali commiſſuræ foris adhibentur, & quæ induntur in aures, quæque vel ſubſtantia, vel ſuffitu per nares intro ſubeunt: iis vero quæ eduntur bibunturve, immutandi cerebri parva & admodum lenta vis ineſt. *Cerebrum,*

Pulmonum,laterum,thoracisſque interiori [illegible]tio ſuccurrunt, quæ foris pectori imponuntur, & quæ vaporis ſpecie una cum ſpiritu hauriuntur, & quæ ſenſim lambendo & deglutiendo illabuntur in arteriam: minime vero quæ ore accepta in ventrem ſtatim devorantur. *Pulmonẽ,*

Ventriculum, jecur & lienem immutant & corrigunt, tum quæ admoventur, tum quæ ſumuntur convenientia remedia. *Vẽtriculũ.*

Inteſtinis ſuperioribus potio clyſtere utilior, inferioribus clyſter potione convenientior. *Inteſtina.*

Renibus & externa conveniunt, & intro ſumpta, & ſubdita, ut clyſter. *Renes.*

Veſicæ atque utero externa, immiſſa & aſſumpta. *Veſicam.*

Vacuatio autem fiat per communes patenteſque vias,in quas natura commode dirigit. Has vero *oſtendunt* partis affectæ *conformatio* atque *conſenſus*.

Conformatio quidem, ut quæ illius ſit figura, quæ in eo

aut

aut circum eam ſpatia ſint, in quæ excrementa ſua deponit.

Conſenſus, ut quas & ex quibus locis in ſe vias habeat pertinentes, quibus ſupervacanea ſuſcipit, & quas alio de ſe emittit, quibus illa depellit atque propulſat.

Internis evacuantibus. Quum igitur vacuatio triplex habeatur, una abſolute vocata, altera quæ revulſio, tertia quæ derivatio appellatur: ſimplex quidem & abſoluta vacuatio eorum eſt, quæ citra motum ullum aut exagitationem peccant. Revulſio eorum quæ ex quavis ſede in partem aliquam impetu feruntur & influunt. Derivatio eorum quæ partem obſident, ipſi quodam modo jam impacta.

Ad ſimplicem evacuationem. Itaque ventriculum aut ſumma præcordia ſuis vitiis utiliter *evacuat* vomitio: inteſtina clyſter: viſcera atque meſenterium purgatio: venas majores venæ ſectio: habitum corporis evaporatio aut ſudorum eruptio. Ita igitur ſimplex fit evacuatio.

Revulſionem *Revulſio* vero ex humoris motu ſpectanda. Si enim conſtet, ex qua parte in quam is incumbit, facile ſit revulſione eum in contrariam partem retrahere, ejuſque curſum inhibere. Sanguis vel quivis humor cum ſanguine per venas confertim in quamvis corporis partem ſupra claves poſitam irruens, revelli debet, *ſecta* è regione cephalica cubiti *vena*. *Per venæ ſectionem.* Influens autem è venis majoribus in aliquam earum partium, quæ inter claves & renes ſitæ ſunt, revellitur, ſecta è regione baſilica cubiti vena. Qui autem in eas partes decumbit, quæ inter renes & femora interjacent, ſiſtitur, ſi quidem plethoricum corpus eſt, primum ſectione interioris venæ, deinde ſaphenæ, idque è directo ſedis affectæ. At ſi minime plethoricum corpus eſt, una ſaphena aperta, ſatis revellit.

Purgationem. Aliorum humorum quocunque influentium, revulſio etiam *purgatione* fit: præſertim ſi è jecore majoribuſque venis, vel in totum corporis habitum, vel in caput, vel in pectoris ſedes, vel in renes & veſicam, vel in uterum aut crura procumbant. E jecore aut è liene curſus præceps in alvum vomitione revellitur, quemadmodum & vomitio dejectione.

Ad derivationem. *Derivationis* porro & genera, & loca multo plura exiſtunt, quæ ut apertiora ſint, ſigillatim accuratius perſequar.

E cerebro. *Cerebri* humores quicunque partem priorem habent, per nares errhinis ſunt derivandi: qui partem ſummam, per commiſſuras: qui partem imam apophlegmatiſmis, per palatum: qui latera, plerumque per aures: qui poſteriora, ejus venæ ſectione quæ puppis appellatur.

Oculis. *Oculorum* epiphora & lachrymæ derivantur per coronalem commiſ-

commiſſuram: eorundem externa vitia collyriis eluuntur, interiora vero quæ è cerebro per opticos nervos fluxerunt, per occipitium, vel commodius per id cavum quod pone radicem eſt infimæ auriculæ.

Qui in *auribus* congeſti ſunt humores, per eas ipſas expurgantur. *Auribus,*

Et qui circum fauces, vel ſectis venis quæ ſub lingua extant, ut in angina, vel detergente & diſcutiente gargariſmate. *Ore,*

Pulmones, latera, interioraque pectoris vitia, una excreatio purgat: quanquam interdum ſuppuratio, aut abſceſſus pleuritidis, aperto latere foras derivatur. *Thorace,*

Ventriculi pars ſumma, vomitione: ima, dejectione levanda. *Ventriculo,*

Iecoris pars gibba per urinas; pars cava, quemadmodum & *meſenterium,* & *pancreas,* & *inteſtina,* & *lien* totus, omnis denique inteſtinorum affectus, per alvum expurgatur. *Iecore,*

Renes & *veſica* per urinas: *teſtes* ſpermaticaque vaſa per paraſtatas: & *uterus* per ſuam ipſius cervicem. *Renibus, Teſtibus, Vtero.*

Quæcunque aliter & per alia loca fit derivatio, nec naturæ motu, nec arte, ſed humoris impetu fieri putetur.

His quidem omnis expoſita videtur remediorum adhibendorum ratio: nunc de eorundem formis.

Cap. X.

Medicamenta qua forma, quo tempore conveniant.

Ex Avicēna loc. cit.

Variæ multiplicesq; medicamentorum *formæ* omnes duabus cōtinentur, liquida, & ſolida. Vtra autem ſit utendum, *oſtendunt affectus ſpecies,* & *partis affecta natura* atque *ſitus.* *Formam remedii indicat partis ſitus, & natura,*

Pars affecta *longius* à remediis abſiſtens, aut ſolida atque denſa, liquidiorem medicamenti formam expoſtulat, ut quæ altius ac promptius penetret omniaque ſubeat. *Pars* vero *propior* aut rarior, ſolidis etiam juvari poteſt.

Medicamenta autem quæcunque intro ſumuntur, ut vel *emolliant,* vel extenuent, vel detergant, vel diſſolvant digerantque: & quæ foris admoventur, ut vel eadem præſtent, vel dilatent, vel relaxent: omnia quidem liquidiore forma efficaciora ſunt. Quæ vero vel *repellunt,* vel attrahunt, vel incraſſant, vel inferciunt, vel aſtringunt atque denſant, vel corroborant, ſive intus, ſive foris adhibenda ſint, majorem vim obtinent effectumque promunt manifeſtiorem ſolida. Quæ *medias* quodammodo vires habent, ut pleraque detergentia aut emollientia, his media quoque forma, qualis unguentorum eſt & eclegmatum, aptari accommodarique debet. *Affectus ſpecies.*

Et hæc de remediorum forma: nunc de tempore.

A levioribus remediis ad majora tranſeundum. In morbis curandis magni ſemper momenti eſt *opportunitas*. Affectus qui aliquantum protrahitur, vix niſi mutatis remediis ſaneſcit. Simplex affectus qui levioribus præſidiis tempeſtive non ceſſit, valentioribus profligandus.

Quum autem diverſorum quadam remediorum ſerie curatio perficienda eſt, non niſi *prioris effectu inducto, poſterius aggredimur*. Non enim durum ſcirrhoſumque tumorem diſcutere conandum, antequam is plane attenuatus ſit & emollitus. Neque eryſipelatis humorem digerere priuſquam id omnino deferbuerit. Fruſtra enim poſterius tentatur, relicto priore.

Qualiſque morborum, talis ſit & remediorũ mutatio. Ad hæc vero, *qualis morborum per ſua tempora, talis ſit & remediorum mutatio*. Fluxionis initio aſtringentia quæ hanc repellant, ſola ex uſu. In ſtatu quum fluxio plane conſiſtit, digerentia. Incremento vero utraque permiſta. Aut ſi forte congeſta materia digeri minime poſſe videatur, ejus dein ſuppuratio procuranda. Et in febribus cæteriſque partium morbis, primum quidem initio exuperantis materiæ portio vacuanda, reliqua dein naturæ imitatione præparanda: quumque jam illius beneficio concocta aliquo propellitur, illac etiam protinus arte vacuanda ac prorſus extirpanda. Aut ſi forte nullus vel certe languidus ſit naturæ motus, artis præſidium ejus vices tempeſtive ſuppleat: tunc enim medicamento locus eſt. Opportune gerit omnia qui morborum temporibus omnique mutationi remedia accommodat. Naturam quippe adminiculantem habet qui progreſſum ejus imitatur. Felix autem medicatio cui adjutrix natura ſuccurrit: Irrita vero quæ citra naturæ opem tentatur.

Ex Gal. 1. Aph. 7, 8, 9, 10, 11. & Avicenn. loc. cit. initio.

Secundum quam victus ratio quoq; mutanda. Sed & *victus ratio præſcribenda eſt ex morborum temporibus*. Nam initio tenuis quodam modo eſt habendus, incremento tenuior, in ſtatu tenuiſſimus. Quum enim ſæviſſima ſymptomata vigent & natura in morbi coctionem tota incumbit, alio avertenda non eſt, neque plenioris cibi concoctione diſtrahenda. Et quo brevior futurus eſt morbus, hoc victus tenuior pro cujuſque temporis conditione imperandus: quo vero longior eo minus tenuis. Itaque ſine clavo & remis navigat, naufragium tandem facturus, qui nulla temporum obſervatione medicinam facit.

Imo & ratione paroxyſmorum. Iam vero quum plerique morbi certis horis concitentur vehementius & exaſperentur, neque ullius fere ſit eadem & perpetua æquabilitas, horarum quoque tum alendo, tum medendo habenda eſt ſumma ratio. *In acceſſionibus* (inquit *Hippocrates*) *cibo abſtinere oportet: nam adhibere noxium*. Quum enim

Aphor. 11. lib. 1

enim per circuitus irritantur morbi, natura his obſiſtens nova cibi coctione avocanda non eſt. Sed & ipſa concoctione ſuſcitatus calor morbum plerumque gravius exaſperat, quum etiam ſecunda valetudine non pauci dum cibus conficitur ingraveſcant, aut non parum agitentur. Huc adde, in ipſa morbi maximeque febris excandeſcentia, tetro vapore corpus univerſum perfundi, eoque recens ſumptum cibum labefactari & maxima ex parte corrumpi. Quo fit ut neque in acceſſione, neque quum mox futura eſt, ſed duntaxat quum ejus eſt deceſſio ſeu inclinatio, aut intermiſſio, cibus adhibendus ſit.

Medicamentorum autem extrinſecus admovendorum nulla ſtata hora, niſi quum ventriculum aut præcordia attingunt: hæc enim cibo præmitti debent. Quæcunque vero *intro ſumuntur, expleta concoctione* exinanitoque ventriculo juvant, nec antequam exciderint, cibus eſt offerendus, niſi quum forte maligna qualitate prædita ſunt. Hebetatur enim eorum vis & obruitur permiſtione cibi, neque longius poteſt ſyncerior ea provehi, plerumque etiam permiſtum cibum corrumpit. At quum *pernicioſa qualitas* medicamento, ut elleboro, ineſt, ne ejus contagione exinanitus ventriculus gravius offendatur, cibi reliquias ineſſe conducit, ut quæ illius vires non eximant, ſed duntaxat exuperantem ferocitatem infrænent. *Neque medicamenta benigna niſi vacuo ventriculo exhibenda. Maligna vero pleno.*

Neque præterea quum *morbi acceſſio* fatigat, vacuatione ulla convellendæ ſunt vires. Perutilis & accommodata eſt vacuationi hora quæ exacerbationem aliquantum præcedit. Tum enim cumulata materia exacui moverique incipiens, promptius evellitur. Cautio tamen etiam atque etiam adhibenda, ne vacuatione immodica diſſolutæ vires, ſuccedentis exacerbationis impetum ægrius perferant. *Nec vacuatio ulla in paroxyſmo molienda.*

His ſummas medendi leges perſtrinxiſſe videor, quibus unicuique cognito perceptoque affectui, mox remedium ejuſque quantitas & utendi ratio præſcribatur.

Quod autem ſummatim comprehenſum eſt, nunc particulatim diſcutiendum, & unoquoque remedii genere propoſito executiendum, qua id quantitate, & qua ratione ac methodo, curando morbo adhibendum ſit: à vacuatione, quæ fere omnium morborum communis eſt, inducto exordio.

Methodi medendi libri primi, Finis.

METHODI MEDENDI

LIBER SECVNDVS,

DE VENÆ SECTIONE.

Cap. I.

Vide lib. 1. Pathol. cap. 20.

Quid evacuatio, quotque ſint humorum vitia.

Hactenus Methodus univerſalis tradita eſt.

M*Edendi methodo certis legibus ſtabilita*, ſumma remediorum genera, quæ unicuique præter naturam ſimplici affectui ex adverſo opponuntur, eorum quantitatem, utendique rationem ſummam, attigimus.

Nunc Methodus in uſu ſingulorum remediorum tradenda;

Nunc, quo ſit artis cognitio uſuſque certior, *particulatim in unoquoque remedii genere* accuratius verſandum, & explicandum, quæ cujuſque vis ſit, quæ congruens quantitas, & quæ utendi ratio.

Auſpicandumque ab evacuatione:

Quoniam autem contenta dum præter naturam exiſtunt, quamplurimorum morborum interiores cauſæ fiunt, quas in primis ars ſummovere præcipit, illorum *evacuatio*, ut maxime generale remedium, *cæteris jure præmittenda*.

Eſt quidem *evacuatio eorum quæ præter naturam in corpore continentur expulſio*. Continentur autem ſpiritus, humores & excrementa. *Excrementa* ſunt fæx alvi & urina, & quæ à partibus quibuſdam, ut à cerebro, & à pulmonibus, redduntur.

Et quare.

Humores alii ſupervacui, alii proprie ſucci nuncupantur. Supervacui, qui à ſanguine vi naturæ ſecreti alendo corpori inutiles procul amandantur: ut pituita, quæ in ventriculo & circum inteſtina hæret: bilis flava, quæ in propria cyſti; & melancholicus humor, qui in liene eſt. Succi dicuntur qui in corporis ſubſtantiam converti ipſumque alere ſolent: hoc genus ii ſunt ex quibus ſanguinis moles conſtituitur, & ii quos aliquando diximus ſecundarios appellari. Iam vero horum ſingula alias ſecundum naturam, alias præter naturam conſiſtunt. Secundum naturam, quum decoram & conſentaneam tum qualitatem, tum quantitatem obtinent, conveniuntque naturæ legibus, & integram ſanitatem tuentur. Præter naturam, quum vel qualitatis, vel quantitatis modum non tenent. Itaque quicquid horum à mediocritate, & à juſto naturæ modo manifeſte deficit, quia morbi cauſa exiſtit, ſi emendari aliter

non

non poteſt, protinus auferendum expellendumque eſt. Hæc autem illius expulſio, eſt evacuatio.

Vacuationis porro *differentia* ex contentorum tum vitio, tum ſitu comparandæ inſtituendæque ſunt. Contentorum vitia ſunt *plethora* & *cacochymia*, quæ hoc modo accipienda ſunt. *Quæ vel emendat plethoram,*

Venarum ſanguis nequaquam ſimplex eſt & uniuſmodi, ſed ex pituitæ, bilis utriuſque & puri ſanguinis permiſtione conflatus: atque hos etiam ſuccos, ex omnium conſenſione uſuque dicendi, ſanguinis appellatione deſignamus. In homine bene temperato & optime ſano, minus eſt bilis flavæ quam melancholiæ: minus hujus quam pituitæ, & pituitæ minus quam ſanguinis puri. Iuſta illa & naturæ conveniens omnium humorum proportio, conſentanea & naturalis eſt æquabilitas: atque is ſanguis optimus & benignus cenſetur, qui ex quatuor ſuccorum naturalium æquabilitate conſtat. Non ſic quidem ut is parem habeat omnium portionem, ſed pro ratione quam dixi cuique idoneam.

Sanguis autem quantitate peccat, quum ſucci omnes in qualitatis mediocritate poſiti, ſupra juſtam & naturæ congruentem menſuram accumulantur & increſcunt. Tum ſane corporis univerſa moles intumeſcit, & venæ ſupra modum plenæ tenſionis ſenſum invehunt, omniaque membra, præſertim ab exercitatione, exporrigi videntur. Hæc iſta conſtitutio, tametſi bonis conferta eſt humoribus & vires obtinet robuſtas, hoc tamen malum circumgerit, quod ad immodicam pervenit redundantiam, quæ in gravia pericula præceps ferri ſolet. Sive autem in hac ſuccorum omnium æquabilis eſt redundantia, ſive ſyncerioris ſanguinis ſumma ubertas & affluentia, quia purus ille ſanguis reliquos in permiſtione ſuccos magnopere vincit, non qualitatis, ſed quantitatis ſolius vitium ſubeſt, debetq; utraque plethoræ genere contineri. Atque hæc ſimpliciter & abſolute plenitudo cenſetur, quam etiam *ad vaſa* jam trito & apud omnes pervulgato nomine celebrant, quod amplam vaſorum capacitatem prorſus impleat, etiam ſi vires non premit. *Ad vaſa,*

Alterum genus eſt plenitudinis quæ *ad vires* refertur, in qua tametſi vaſa non tument, nec copia diſtenduntur, plus tamen utilis ſanguinis & alimenti continent, quam à natura regi gubernarique poſſit. Mediocre alimentum ſæpenumero infirmiori naturæ moleſtum eſt & grave, quod licet per initia ſit puriſſimum, diu tamen vix tale perſiſtit: ſed à noſtri caloris gubernatione deſtitutum, tempore dierumque numero corrumpitur, fitque morborum cauſa. *Ad vires,*

Vel cacochymiam. *Cacochymia* eſt vitioſitas ſeu vitioſa humoris qualitas, qua is à juſta mediocritate deſciſcit. Sub hac humorum pernicies atque corruptela corporis functionibus incommodat, ejuſque colluvie corpus ſordeſcit & labefactatur. Eſt autem ea bipartita. Vna mitior, quum vel ſupervacui humores immodice accumulati ſunt, vel ſucci in ſanguine non illa juſta naturalique proportione & concordia tenentur. Altera deterior, quum vel ſupervacui humores, vel ſucci, tum primi, tum ſecundarii, à naturali & convenienti ſua temperatione in vitium prolapſi ſunt, quod aut ſubſtantiæ, aut temperiei corruptio quædam eſt. Horum utrumque rurſum aut cum putredine, aut citra putredinem obtingit. Latius vero patebit cacochymiæ appellatio, ſi excrementorum quoque vitia comprehendat.

Locus plethoræ & cacochymiæ. Contentorum porro vitia quibus ſedibus inſint & ubi poſita, noſſe quidem maxime oportet ante quam vacuentur.

Plenitudo quæ Græcis eſt *plethora* potiſſimum *in venis* atque in corporis habitu conſidit: at *cacochymia in omne corpus* diſpergi diffundique ſolet.

In corporis regione universali. Quo ſit autem vacuandi ratio conſpectior, *corpus univerſum in tres publicas regiones diſtribui* partirique debet, quæ propriis limitibus & terminis circumſcriptæ tum varia ſupervacuorum receptacula tum vias expurgandi varias ſortitæ ſunt.

Prima. Vna vereque *prima* è gula in mediam jecoris partem dirigitur, in qua ventriculus, venæ meſaraicæ quæcunque ad portas concedunt, cava jecoris, lien, & his interjectum pancreas, includuntur.

Secunda. *Altera* è medio iocinore in tenues partium ſingularum venas excurrit, comprehendens iocinoris convexa, omnemque venam cavam, atque illi comitem arterjam majorem, & quicquid earum incidit inter axillas & inguina.

Tertia. *Tertia* regio muſculos complectitur, membranas & oſſa, omnem denique corporis molem, quæ ab ipſo ingreſſu arteriarum venarumque minorum, in partes ſingulas & in ſummam extimamque cutem profertur.

Magna profecto iſtarum regionum varietas, quum propriis finibus ita circumſcriptæ ſint, ut inter eas communionis minimum intercedat. At multo maxima ex propriis cujuſque viribus: quum ſint aliis aliæ coctiones, excrementa alia, & viæ ad expurgandum aliæ: ex quorum animadverſione omnis fere medendi ratio ducta derivataque eſt.

Aut in regione particulari. Præter communes ac publicas corporis regiones, extant haud paucæ *arctiores*, excrementis etiam ſubjectæ, quæ nec late

late dimanant, nec in univerſum corpus influunt. Hoc genus ſunt cerebrum, pulmones, renes, & uterus.

Cap. II.

Evacuationum genera & differentiæ.

Ex Gal. Art. Med. cap. 99.

HInc recte *vacuationis differentiæ* duæ ſtatuuntur, una *univerſalis, particularis* altera. *Vnde evacuatio*

Vniverſalis eſt quæ communiter ab univerſo corpore materiam ſubtrahit. Hujuſmodi ſunt ſudor vel perſpiratio, ſanguinis profuſio, vomitio, & alvi ſubductio. Harum ſiquidem quæcunque primum obtigerit, quanquam plurimum ac valide regionem unàm, cæteras tamen etiamnum conſecutione quadam licet parcius exinanit. *Alia univerſalis, Et quæ,*

Vomitio primum quidem ac maxime ventriculum, deinde ſi perſiſtit, viſcera venaſque majores, poſtremo corporis habitum.

Alvi dejectio primum & abunde inteſtina, ventriculum, viſcera, primaſque venas, deinde venas majores, poſtremo minores, habitumque corporis.

Sanguinis profuſio primum venas exhaurit & arterias illis anaſtomoſi conjunctas: exin corporis molem ipſaque viſcera.

Quæ *per cutem fit diſſipatio*, proxime quidem è corporis habitu diſſolvit, ſecundo è venis arteriiſque grandioribus, ad poſtremum è viſceribus & ex intima corporis regione.

Particularis autem evacuatio partem duntaxat aliquampiam excrementorum onere preſſam levat. Quo in genere eſt cerebri per palatum & *nares expurgatio, excreatio*, quæ pulmonum & pectoris vitia extuſſit, arenularum aut puris è renibus *emictio, ſanguinis* ab utero aut hæmorrhoidibus *profuſio:* hæc enim podicem, illa uterum in primis, utraque venam cavam expedit: quum alvus *balano* vel *clyſtere* movetur, aut ex quovis loco *per cutem* fit *eruptio*, particularis quoque vacuatio exiſtit. *Alia particularis, Et quæ,*

Vnumquodque porro *vacuandi genus* alias *ſponte*, alias *arte* fit. Ex Gal. com. 3. de alim. t. 12.

Sponte quum citra ullam medicationem quippiam è corpore effunditur. Id fit interdum *natura duce*, quæ dum integre valet nobiſque recte moderatur, quicquid vitioſe ſe habet aut ſuperfluit, id omne corpore excludit: eſtque tum naturalis & opportuna evacuatio. *Vtraque vel naturalis,*

Fit & interdum *præter naturam*, quum imbecillior facultas humores corporis regere atque cohibere nequit, eoſque prorſum diffluere ſinit: aut licet robuſtior validiorque ſit, in-

terdum præter naturam, quum imbecillior facultas, humores corporis regere atque cohibere nequit, eoſque prorſum diffluere ſinit: aut licet robuſtior validiorque ſit, interdum tamen humoris copia, vel acrimonia, tantopere laceſſitur, ut hunc è vaſis receptaculiſque ſuis proprio impetu foras exilire ſinat. Vtraque *ſymptomatica*, irrita, præter naturam, nullique uſui eſt evacuatio, quod benignus atque ſalutaris humor pariter cum pernicioſo promiſcue, nullo delectu, nulliſque legibus prorumpat.

Symptomatica,

Artificioſa.

Artificioſam evacuationem perhibemus, quæ externi ſubſidii ope ſuſcitatur. Ea rurſum bipartito ſcinditur. Vna legitima exiſtit, quæ, quod vel qualitate, vel quantitate negotium faceſſit, duntaxat exterminat. Altera huic adverſatur extraordinaria, qua utilis & qui in nullo vitio eſt humor exigitur: hæc medentium culpa vel inſcitia decernitur, qui neque quod juſtum, neque quod idoneum eſt, perſpectum habent.

Ea fit variis ſubſidiis.

Evacuationem natura non externa ope, ſed ſuis duntaxat viribus, maximeque expultrice complet: medicus vero variis ſubſidiorum generibus, quæ in ea comparat & accommodat. *Profundendi ſanguinis* gratia venam aperit aut ſcalpello, aut hirudine, aut medicamentis quæ ora venarum reſerent.

Emiſſione ſanguinis.

Purgatione.

Purgationem molitur medicamentis, quæ noxios húmores è corpore eliciunt, ac dein eos foras vel vomitione, vel dejectione pellunt.

Exhalatione.

Perſpirationem vero atque ſudores, exercitatione, frictione, motu omni, æſtu, balneis, præſertim nitroſis, ſulphureis aut bituminoſis, & ex accidenti inedia. Per hanc enim dum nihil offertur alimenti, inſitus calor humoris plurimum populatur atque diſſipat. Multa inſuper attenuantia medicamenta tum foris adhibita tum intro ſumpta, corpus per halitum perque ſudores digerunt.

Particularis evacuatio.

In *partium* quoque *vacuationibus*, cerebrum per nares expurgant errhina medicamenta, & per palatum apophlegmatiſmi: pectuſ & pulmones expediunt, quæ bechica nuncupantur: renes & veſicam diuretica: uterum hyſterica: alvum reſolvunt balani & clyſteres. Ex unaquaque demum particula eruptionem movent adhibita digerentia, ſuppuratoria, amyctica, cauſtica: item hirudines, cornua, cucurbitulæ, ſcarificatio, & ferrum candens.

Hæc igitur præſidia & tanquam inſtrumenta medici ad omnes omnium generum omniumque partium vacuationes ſibi compararunt. *Singulorum autem remediorum quæ hic generatim percenſui, tractationem jam jamque diligentius exequamur, à vena ſectione exorſi.*

Cap.

Cap. III.

Quid & unde vena ſecta vacuet.

Ex Gal. de cura per venæſectionem paſſim.

QVum quatuor ex ſuccis ſanguis totus conſtet & cohæreat, iiſque tenui ſero perfuſis, omnes quidem caloris & concoctionis quæ in jecore perficitur efficientia, ita accurate exquiſiteque permiſti ſunt, ut nullus ne minimum quidem à cæteris disjunctus compareat. *Inciſa vena*, idque patente ſatis foramine, continendi facultas nequit obliquis fibris tam arcte ſanguinem continere ac inhibere, quin is *aperta via excidat* defluatque. Imo ſi forte conetur avidius complecti atque ſupprimere, contractis venis hunc uberius è vulnere profundet.

Sectione venæ ſanguis effluit,

Emanat autem, non quemadmodum in purgatione, ſeorſum hic illeve humor, ſed *ſanguis univerſus*, qualem in venis haberi commemoravimus. Atque tametſi moderatus aut etiam paucus ſit, motu tamen impetuque ſuo prorumpit, nihil aut minimum protrudente natura. Neque per morbos in quibus vitioſa eſt humorum conſtitutio, natura poteſt ſic opus moderari, ut aperta vena id ſolum quod vel redundat, vel vitio contaminatum eſt, effundat. In criſi (fateor) nonnunquam infeſtum humorem concoctione præparatum ab aliis ſegregat, ac tandem per vias idoneas excludit: at nihilominus ſi tum venam incidere contingat, per eam minime poſſit tantulo tempore vitiatum humorem ſecernere atque exigere.

Univerſus, bonus, malusque,

Quod *Avicennas* ait, *phlebotomiam bonum ſanguinem rapere, malum vero intus relinquere*; quodque metuit, *ne vena ſecta æger, vel ad bilioſorum efferveſcentiam, vel ad pituitoſorum cruditatem perducatur:*

Non ut vereor: Avicenna lib. 1. fen. 4. doct. 5. cap. 20.

Si de permiſtis venarum humoribus id protulit, *falſiſſimum* & inconſiderantiæ pleniſſimum eſt. Neque enim ſerum prius quam bilis, neque hæc prius quam pituita, vel melancholia, neque inutilis & depravatus humor antequam integer & familiaris elabitur.

Bonus tantum:

Hoc & quotidianus rerum eventus dilucide *commonſtrat*. Dum enim ſanguis effluit, ſimplex quidem & uniuſmodi apparet: exceptus deinde, proprio diſperdito calore, mox totus concreſcit, ejuſque partes omnes in ſuam quæque regionem contendunt. Serum per ſumma innatat, urinæ haud abſimile: bilis tenuis & florida concreti ſanguinis pars fit ſuprema, melancholia ſubſidet, ſanguis rubentior & pituita pallidior media tenent. Conſtans ſit igitur, præciſa vena omnes qui in venis conditi ſunt humores æquabiliter vacuari.

Quod refutatur.

Effluit autem primum qui ſectæ venæ proximus: mox & remotus.

At vero *unde & quibus ex locis evacuatio fiat*, quærendum. Quum profluens liquidusque ſit ſanguis, *quiſquis ſecto loco vicinior* aſſiſtit, primus quidem exilit, deinde qui illi junctus continuatuſque eſt, deinceps vero totus non modo è venis & arteriis, verumetiam è viſceribus & ex habitu corporis emanat. Eſt enim admirabilis quædam continuatio serieſque venarum, per quam ſanguis ſic totus transfunditur, ut patente via univerſus plerunque cum anima excedat.

Et quare,

Fit autem ſanguinis per venas & arterias tranſmiſſio, dum toto corpore analogia quædam ſit & æquabilitas: nam inanitæ & indigentes partes fibris oblongis trahunt è plenioribus, & pleniores illis ſubſidio veniunt, copiaque gravatæ in vacuas illas onus ſuum deponunt. Adde quod fuſus & liquidus humor ſponte ſua decliviores inaneſque regiones conſequitur, in eaſque procumbit. Itaque venæ ſectio quaſcunque venas depleverit, univerſum corpus evacuat. Hinc duplici illa nomine univerſalis cenſetur, & quod omnes humores ex quibus ſanguis conſtituitur, & quod ex univerſo corpore detrahat.

Magis tamen qui è directo.

At certe non æquabiliter: quum enim partes ordine quodam conſtitutæ ſint, prius ac magis è propinquis quam è diſtantibus: quumque aliæ venæ in alias propagentur partes, celerius atque validius ab iis quæ *è directo*, quam quæ ex tranſverſo poſitæ ſunt, hauriet.

Hæc rerum nominumque explanatio præmittenda videbatur vacuandi præceptis: quæ deinceps traditurus ſum.

Ex Gal. de cura per venæſectionem c. 6. & 10.

Cap. IV.

Quæ humorum vitia phlebotomia vacuet è venis.

Venæſectio competit copiæ & motui humorum.

Humorum qui aut *peccant* in venis, aut ex his affatim *defluunt*, proprium accommodatumque remedium eſt venæ ſectio. Illos quippe evacuat, hos revellendo ſiſtit. In primis autem de evacuatione, mox de revulſione præcipiam.

Humorum qui in venis conduntur vitium, aut plethora, aut cacochymia eſt. Plethoræ *exuperantiſque ſanguinis unicum ac proprium remedium* eſt venæ ſectio. Quumque ſit plethora duplex, una pura ex optimorum ſuccorum pari quodammodo portione conſtans, altera impura, cacochymiæ particeps, quæ vitioſorum eſt humorum in venis redundantia, utrique ſecta vena ſuccurrit.

Commoda phlebotomiæ, quum

Quum igitur muſculi ſolidi atque diſtenti necnon venæ amplæ atque turgentes periculum minantur, protinus ſectione venæ eſt opus. Hæc enim dolores extenſione placat, corpus gravi

gravi pondere levatum erigit & quaſi recreatum alacrius expeditiuſque reddit ad omnis generis functiones: quinetiam inſito calore liberalius ventilato, reſeratiſque arctioribus viis & ſpiraculis, morbos arcet, quorum diſcrimen impendebat. Diſcrimen autem eſt, vel ne diſtenta vaſa dehiſcant aut diſrumpantur, unde partium inflammationes obtingunt, & hæmorrhagiæ: vel ne oborta univerſalis obſtructio inſitum calorem reſtinguat, ſtranguletque vires alioqui validas, unde ardentiſſima febris aut repentina mors irruit. His vero malis neque purgatio, neque exercitatio, neque inedia tuto ac repente quenquam prohibere poteſt. *plethora gravans eſt.*

Plethora pura ſanguine tutiſſime demitur. Impura vero non æque tuto: quo tamen ea ſimplici propinquior magiſque affinis fuerit, hoc ſanguis abundantius mittendus: parcius vero atque reſtrictius quo fuerit impurior. In iis igitur qui pravam conſtitutionem ſortiti, venas ſupra modum referſerunt, aut qui licet proba eſſent conſtitutione, vitioſis tamen ſe cibis impleverunt, eouſque ſolum eximendus ſanguis eſt, dum plenitudinis pericula vitentur. Nam reliquæ impuritati purgatio dein accommodatur. *Competit tamen magis plethoræ puræ, Minus cacochymicæ,*

Calida autem *bilioſaque* plenitudo omnium impurarum tutiſſime vena ſecta tollitur: ut quæ non eam modo minuit, verumetiam refrigerat. *Et ex ea magis bilioſæ,*

Melancholica plenitudo parcius id auxilii genus tolerat: non enim eouſque calida exiſtit ut refrigerationem poſtulet. *Minus melancholicæ;*

Pituitoſa omnium certe minime: quum enim impenſe frigida ſit, ſanguinis miſſionem averſatur, quæ magis cruditatem refrigerans ita conduplicat, vix ut unquam concoqui emendarique poſſit Sed & huic fere comes virium imbecillitas largam vacuationem minime tolerat. Quocirca decernenda non eſt, niſi venæ ſupra modum confertæ grave periculum minentur: quumque neceſſitas expoſceret, non id ſemel & univerſe, ſed ſenſim ac partite tentandum, ea ratione quam poſthac explicabimus. *Minime pituitoſæ, Ex Gal. 6. Epid. com. 6. t. 5.*

In omni igitur impura plenitudine à ſecta vena auſpicanda eſt vacuatio, ſine qua vix tuto purgatio decernatur. Etenim medicamentum, quod præſertim validius ſit tum calore, tum trahendi facultate, humores exagitans, perturbanſque plethoricum corpus, in gravius id diſcrimen adducit. In univerſum autem plenis turgentibuſque venis, ſi non proſit, obeſſe tamen non poteſt moderata ſanguinis miſſio. *Et ab ea in iis incipiendũ eſt.*

Iam vero altera *plenitudo* quæ *ad vires* refertur, (hæc autem ſignis non facile agnoſci poteſt) licet neque vaſa diducere, *Plenitudo ad vires*

neque

leuari quoque poteſt venæ ſectione.

neque ingenitum calorem obruere poſſit, quoniam tamen imbecillas vires premit, ne qua fortaſſe putredo aut humorum corruptela ſuccedat, *vena ſectione minui poteſt*, quæ tantum relinquat, quantum natura facile gubernet.

Poteſt tamen & alia ratione corrigi.

Sed & ea quoque quoniam nullius periculi præſentis metu urget, aut victu parciore, aut *inedia utiliter ſubtrahitur*.

Cacochymia ſectione venæ minuenda.

De ſanguinis humorumque corruptione, aut putredine quæ in venis citra plenitudinem conſiſtit, & quæ nuncupatur cacochymia, quam etiam nonnulli appellant plenitudinem ad vires, major dubitandi occaſio exiſtit, num etiam poſſit commode vena ſecta demi. *Simplicem venarum cacochymiam ſecta vena minuere tutum* eſt ac utile, copiæ tamen ac virium ratione ſuſcepta. Licet enim, dum in hac vena ſecatur, omnes humores æquabiliter prodeant, & una eademque ac ante reſtet humorum proportio: quoniam tamen detracta oneris portione quo natura premebatur, vires nihilo imbecilliores, ſed alacriores plerumque evadunt, quod reliquum eſt facilius ferunt, minoreque negotio domant atque conficiunt. Ita ſane per continuas febres quum humorum ſumma etiamnum cruditas & putredo in venis eſt, plerumque miſſo ſanguine urinæ, quæ rubræ, craſſæ ac turbidæ fuerant, mox puriores apparent, concoctioniſque notas exhibent.

Non autem ſemper vena ſecanda,

Ita quidem ex artis principiis iſthæc præcepta duci videntur atque ſtabiliri, ut in ſecanda vena, perinde ac in dijudicandis litibus, facti quam juris quæſtio ſæpe ſit obſcurior. Exercitari igitur unumquemque in his ſignis oportet, quæ tum plenitudinem tum uniuſcujuſque humoris exuperantiam ſitumque demonſtrant. Neque imperitorum more, ſi vel *nares ſtillant* ſanguine, vel *urina rubicunda* ſeſe offerunt, protinus imperanda venæ ſectio. Etenim facile *ſanguis prorumpit*, non ex plenitudine ſolum, quodque eam vacuationem moliatur natura, ſed aliis compluribus ex cauſis. Quibus enim exeſa ſunt venarum oſcula: quibus etiam viſcera, præſertimque jecur imbecillum vel ſcirrhoſum evaſit, iis ſæpe ſanguis fluit è naribus, haud ſecus atque hydropicis. Quinetiam *urina rubeſcit*, cruentaque redditur, in attritu calculi renum. Flaveſcit ex ictero ſimplici, ex ſcirrho hepatis, atque etiam ex aſcite. Nemo tamen per hos affectus recte venam ſecuerit. Itaque ex iis ſolum notis quæ uniuſcujuſque humoris exuperantiam denunciant, venæ ſectio tuto decerni poteſt.

Quando nares ſtillant,

Aut urina rubet,

Nec in cacochymia vitio viſcerum genita.

Hæc una omnium humorum qui in venis majoribus conditi ſunt vitio expedite ſuccurrit: coque liberat, ſi illinc, *non* autem è *male affectis viſceribus* originem habet: tum enim

(ut

(ut aliquando plenius exequemur) præſtantior accommodatiorque eſt purgatio.

Ex his igitur conſtare poteſt quæ humorum vitia vena ſecta vacuet.

Nunc ut è venis prorumpentes humores revellendo ſiſtat, exponendum.

CAP. V.

Revulſio atque derivatio, ut per venæ ſectionem fiat.

Ex Gal. cit. loc. cap. 15, 16. Avicenn. lib. 1. fen. 4. doct. 5. cap. 2.

VNum *prorumpentis ſanguinis remedium eſt revulſio*: idque ſive foras, ut è naribus, aut ex utero, ſive in partem aliquam abſceſſum facturus illabitur. Eſt autem *revulſio illabentis humoris in contrarium tractus.* Hoc quippe nihil celerius fluxionis impetus cohibere poteſt.

Motui humorũ convenit revulſio.

Contraria mathematicis ſunt quæ unius & ejuſdem rectæ lineæ extrema tenent, ad quæ qui fiunt motus, contrarii dicuntur. Medicis vero contraria, quæ in ejuſdem venæ recto proceſſu, per quem humorum curſus eſt, quam longiſſime diſtant.

Revulſio quid.

Aperta porro vena primum quidem pars vulneri propinqua exinanitur, hæc dein è longinquis ſanguinem prolicit: Quumque id rectarum fibrarum ope compleat (illas ſiquidem trahendo, ut tranſverſas expellendo, natura deſtinavit) plus ſanguinis & expeditius ab iis partibus, in quas fibræ diriguntur, quam à cæteris eripiet. Imo etiam ſi nihil venæ trahant, humores tamen ſponte recto fibrarum curſu defluent. Quicunque in dextris ſunt, dextra conſectantur: qui in ſiniſtris, ſiniſtra. Laudanturque humorum curſus quicunque *in directum* feruntur: qui vero oblique in tranſverſum, vitio dantur, tanquam violatæ naturæ & perturbationis indices.

Ea debet fieri in contrarium: *E directo.*

Nomine quidem contraria ſunt, ante pone, ad dextram ad lævam, ſurſum deorſum, intro foras. Cæterum in humorum revulſione, ne illa quidem contraria ſunt, niſi & *in fibrarum venarumque recto curſu* collocentur.

Quid ſit è directo,

Pleuritidi dextræ nequaquam contrarium eſt latus ſiniſtrum: at *inflammato cruri dextro* contrarium eſt ſiniſtrum. Hic enim communis & directa venarum ſocietas, per quam ſiniſtrum crus inciſum evocat è dextro: at è dextro latere nulla vena rectis fibris in ſiniſtrum concedit. Proinde hujus ſecta vena, dextram pleuritidem non adimit, ſed noxium humorem vel inflammata parte linquit, vel puro ſanguini permiſcet, vel (quod frequentiſſime accidit) ſiniſtram pleuritidem invehit. Quum itaque omne eo ſpectet conſilium, ut à loco phlegmone occupato plus ſanguinis ac celerius quam à cæteris partibus

Explicatur exemplo pleuritidis, & inflammationis pedis,

partibus hauriatur, vena præcidetur, quæ ſit in directo ſitu partis affectæ. Sic enim & naturam cum ratione, & *Hippocratem* ſummum virum imitabimur, qui in pleuritide interiorem brachii venam ſecare jubet, ab eo latere quod dolore ſit affectum.

Hepatitidis,

Neque vero ſolum in dextra pleuritide, verumetiam *in jecoris inflammatione* (cui tamen venæ omnes ſocietate junguntur) interiorem dextri cubiti tundit: qua non comparente, mediam ſecat: ſi nec ea ſe profert, ad humeralem confugere mavult, quam ad interiorem ſiniſtri brachii: tantam ſcilicet vim his attribuens, quæ ſunt in directo ſitu. Itaque revulſio è directo evidens ſubſidium celeriter adfert, è tranſverſo nullum.

Si præceps fluxio, ampla & vicina, vena ſecanda:

Contra ſi affectus mitior:

Vena porro ampla copioſe, vicina valide atque celeriter trahit. Quum igitur magna vehemenſque fiet inflammatio, ex humore ſcilicet maligno, cujus *fluxio* ſit *præceps,* & locus in quem procumbit nobilis eximiive ſenſus, *ampla vena finitimo loco ſecanda,* ut quæ plus, celerius atque potentius ab affecta ſede vacuet. Sin vero *affectus mitior eſt, anguſta vena* eligenda, eaque diſtantiore loco, ut minus, tardius & ignavius evacuet. Ejuſmodi revulſio omnis præterquam quod fluxionem ſiſtit, ab affecta quoque parte prius putrem & inquinatum ſanguinem, quam ex reliquo corpore benignum atque ſyncerum detrahit. Neque tum metus ulli ſit novæ fluxionis proritandæ: quum enim pars laborans magis quam cæteræ exinanita fuerit, ſi ad penuriam uſque detractum ſit, vix denuo alia humorum fluxione conflictabitur, niſi forte novo peccetur vivendi errore. Diſtantes enim indigentia avidæ, proprium ſanguinem elabi non ſinent: nec pars affecta (niſi dolor aut calor reſtet vehemens) ab illis quicquam eripiet, ut quæ ſit imbecilla, nec multo egens alimento.

Quare errant Arabes in venæſectione in pleuritide.

Male igitur *Arabum dogmate* cenſetur, præciſam in pleuritide ejuſdem lateris venam fluxionis impetum augere: ac proinde quum ingens eſt plenitudo, ne fluxio geminetur, copiam primum vel ex inferiore pedis vena ſubtrahendam: deinde ex adverſi cubiti interiore revellendum: poſtremo reliquias ex eodem latere derivandas.

Quid hoc quæſo conſilii & prudentiæ, ægrum toties torquere, quem ſemel poſſis malo redimere? Profuſus ad indigentiam ex laborante latere ſanguis, copiam è fonte pleniſſimo haurit, ſimulque phlegmone obſeſſam partem relevat, nullum metum afferens novæ fluxionis. At ex aliis nervis quæ è directo non ſunt, unam copiam imminuit, nequicquam tamen depravati elicit, neque oppreſſæ parti levamento eſt: aut certe putris humor è parte motus, puro venarum ſanguini permiſcetur, red-

diturque malum quod corrigendum fuerat priſtino deterius. Qùum autem è directo ſecatur, vacuat, revellit atque derivat.

Vt fluxio lenta atque diuturna tutius è diſtantiſſimis revellitur, ita & *qua futura eſt* arcetur: ſic enim in tractum novæ viæ longiorem converſa, ſenſim à priſtino citra virium offenſionem deſciſcit.

Fluxio futura remota parvaque vena, ſectione quoque arcetur.

Derivatio *eſt humoris illapſi tractus in vicinum latus.* Fit autem aperta ea vena quæ in affectam partem inſeritur. Per quam ea modo alimentum capeſſit, modo noxium humorem influentem excipit. Quocirca quum injecto ſcalpello ea vena præciditur, pars multitudine defeſſa illac onus ſuum abjicit.

Derivatio quid.

Ea vicinæ venæſectione facie̅da.

Opportune autem derivatio adminiſtrabitur, quum revulſione præmiſſa *fluxionis impetus* & ardor jam *reſedit*, neque denuo recentis & inopinati ſuſpicio eſt: ſimulque *humor adhuc liquidus* eſt in parte, è qua remeare potis eſt.

Sedato fluxionis impetu & humore, adhuc liquido.

Si vero uſqueadeo *infarctum eſſe parti* conjectura eſt, ut omni fluendi remeandique habilitate ſit orbatus, (quod in diuturnis inveteratiſque inflammationibus frequens eſt, in quibus ſcirrhoſæ quædam reliquiæ inhærent) nulla utique derivatio venæ ſectione, ſed fomentis & emplaſtris *mollientibus digerentibuſque* tentanda.

Vbi impactus, eſt emolliẽdus diſſipanduſque,

Quibus etiam ſi humor diſſolvi diſſiparique non poteſt, neque locus eſt inſignis, neque dolor vehementer urget, *pars affecta incidetur* ac diducetur, maxime vero ſi humor pernicie atque contagione vicinas ſedes inquinavit. Id quanquam derivatio proprie vereque dici non poteſt, illi tamen quaſi vicaria ſuccedit.

Aut pars aperienda.

Hactenus de vena ſectione generatim traditum ſit, qua interiorem morborum cauſam in vaſis conditam evacuat vel effluentem revellit.

Deinceps enumerandi affectus ſinguli quibus illa debeat accommodari.

Cap. VI.

Singulorum morborum, quibus vel præſentibus, vel futuris ſecta vena ſuccurrit, enumeratio.

Ex Gal. de cura per venæſectionem c.7. & 9. Avicenn. loc. cit.

Morbos, quos vel ſanguinis ubertas, vel eruptio progenuit, præſentes quidem ſanat venæ ſectio, impendentes arcet. Ejus generis maxime ſunt: *ſynochus febris*, tum ea quæ citra putredinem ex ſanguine efferveſcente, tum quæ ex putreſcente eo accenditur, omniſque continua, cujus putredo in vaſis majoribus condita eſt.

Itaque venæſectio convenit ſynocho,

In partium autem affectibus numerantur, phrenitis, ophthalmia,

mia, parotis, angina, pleuritis, peripneumonia, hepatitis, ſplenitis, nephritis, uteri, pudendorum, inguinum, alarum, brachiorum, crurum, articulorum, omnium denique tum interiorum, tum externarum *partium inflammationes*, dictæ Græcis phlegmonæ. Fiunt enim, dum aperta, rupta vel exeſa vena dilapſus ſanguis in partem abſcedit, abundantiorque congeſtus tumorem parit.

In flammationibus partium,

Morbis à fluxione ſanguinis,

His proxime accedunt ſputum ſanguinis, incipienſque tabes, ſanguinis vomitio, & quæ è naribus, ex utero vel ex hæmorrhoide plenior fit eruptio. Horum initio vena oppoſito loco tuſa *fluxionis impetum ſiſtit,* revulſioniſque vi nonnihil ex affecta parte revocat. Ea igitur legitimum ac proprium his remedium eſt, qui ex boni ſanguinis plenitudine ortus ſui primordia acceperunt.

A plethora cacochymica,

In habitu corporis,

Qui vero ex *impura plenitudine* emerſerunt, quia his plurimum cognati ſunt, vena quoque ſecta curari deſiderant, quod eorum materia, etiam ſi impura ſit, in vaſis tamen condita eſt, vel ab his emanat. Deinde carbunculus, furunculus, ſcabies humidior, omniſque rubor *per corporis ſumma* effloreſcens, & quicunque ad iſtorum naturam conditionemque accedunt. His ergo præſentibus venæ ſectione medemur.

In vaſis majoribus, ut febre cõtinua.

Sic igitur cauſus, omniſque continua febris curanda, cujus putredo *in vaſis majoribus* coërcetur. Nam & interdum circa ventriculum, maximeque os ipſius, & jocinoris partes ſimas, coacervatus humor, exardeſcens febrem parit continuam, quam, ut & ejus cauſam, non poſſit phlebotomia tollere.

Quando in intermittente.

Intermittens vero quæ pura ſit, ſive tertianarum, ſive quartanarum, aut quotidianarum genere continetur, quod ejus proxima materia propriuſque fomes, non in vaſis ſit majoribus, neque ex his prorumpat, venæ ſectione haudquaquam recte curatur. At nihilominus in his interdum ſanguis convenienter mittitur, quum aut venæ immoderata copia turgeſcunt, plethoræque pericula impendent, aut incaleſcentis ſanguinis ſymptoma quoddam acrius urget: ut pulſans capitis dolor, corporis jactatio, æſtus pene ſuffocans: quanquam & hæc plerunque obrepunt ex bile circum præcordia efferveſcente. At ne ſic quidem venæ ſectio, aut febrem, aut cauſam ejus tollit, ſed duntaxat ſymptomatum tum præſentium, tum impendentium ſævitiam compeſcit.

Morbis anniverſariis.

Ex partium quoque affectibus, capitis & aurium pulſans dolor, lethargus, vertigo, apoplexia quædam & epilepſia, acris mordaxque fluxio, cordis quædam palpitatio. Quinetiam impendentibus illis conſuetis aut *anniverſariis*, quum jam plenitudo

tudo cauſaque ſubeſſe deprehenditur, antevertendum occurrendumque eſt ſectione venæ, quandoquidem præſentium atque futurorum una communiſque eſt ratio medendi: & quæcunque morbis præſentibus recte peraguntur, eadem ſunt aut incipientibus aut imminentibus illis præmittenda.

Sed & citra plenitudinem atque etiam in penuria interdum vena inciditur, quum evidentes cauſæ, ut contuſio, dolor vel ardor, *fluxionem* proritant, quæ partis alicujus phlegmonem minatur: quod etiam non præſentis, ſed incipientis aut imminentis morbi magnitudine atque metu fit. *Aut cum cauſæ fluxionis morbo adſunt.*

Hoc loco *dubitatio* exiſtit non parum controverſa, *utri magis ex uſu ſit vena ſectio, præſentine morbo, an imminenti.*

Quæ ſic tamen *explicari poteſt.* Quum maxima & præceps eſt plenitudo, *necdum morbus ullus genitus eſt*, nullo virium diſpendio ſanguis abunde educi poteſt, ut qui copia & pondere naturæ gravis erat: protinus enim laborans diſcrimen effugit morbi imminentis, ſecuruſque redditur. Quum vero morbus jam eſt genitus, vires præſentia ejus attenuatæ, vix queunt citra detrimentum juſtam ſanguinis effuſionem ſuſtinere. Hinc *Hippocrates* ex more inſilientes vel imminentes morbos jubet antevertere ſanguinis miſſione, non illorum incurſum appulſumque expectare. Hac ratione in ephemera ex obſtructione, in ſynocho ſimplici, ſanguis copioſe trahitur antequam materia putreſcat. Quocirca tutius imminente quam præſente morbo ſanguis profunditur: ac *utilius* eſt futurum proſpicere atque præcavere, quam prorogare, ut inſilientem defixumque profligemus. Nam *Et in imminente utilius venæ ſecatur.* 1. Aph. 3.

Ægrius ejicitur quam non admittitur hoſpes.

Cæterum quum *morbus* jam graviter hominem *exercet, majore neceſſitate* remedium expoſtulat, quam quum nondum invaſit. Quocirca genito quam impendenti morbo neceſſaria magis eſt venæ ſectio, quod geniti ſævitia, majore nos neceſſitate impellit & urget, quam futuri metus. *In præſente majore neceſſitate.*

Itaque præſenti neceſſitas, imminenti utilitas ac ſecuritas inest.

CAP. VII.

De vena in quovis affectu ſecanda.

Ex G.l. loc. cit. c. 16, 18, 19. Avic. loc. cit. cap. 3.

PLenitudo cui *nullius partis* affectio aſſiſtit, *qualibet ex vena* citra delectum detrahitur, commodiſſime tamen uſuque maximo ex interiore cubiti dextri, quæ à cava plurimum & à jecore validiſſime prolicit. Plenitudo biliſa, ex dextri quoque, melancholica ex ſiniſtri cubiti interiore vena: ita enim *Locus ſecãdæ venæ quando plenitudo in toto corpore*

enim eſflagitat lienis ſitus. Quæ vero ex crudorum colluvie ſuborta fuerit, ex utrocunque cubito peræque demi poteſt. Eadem prorſus lex & in febrium curatione obſervanda. Quapropter ſynochus tum ſimplex tum putrida, venam interiorem cubiti dextri præcidi poſtulat: perinde ut febris ardens & peſtilens ſimplex, itemque tertiana & quotidiana continua. Quartana vero quæ continenter affligit, interiorem poſcit ſiniſtri brachii. Eadem propemodum ratione in puris intermittentibus ſecanda vena deligitur, ſi quando aut plethora, aut ſymptomatum ſævitia hanc aperire poſtulet.

Quando ſupra claviculas, Ex *partibus* quæ *ſupra claviculas* ſunt, perſpicue revellit & vacuat inciſa *vena humeraria*, celerius validiuſque in cubito, tardius vero & ſegnius in eo manus ramo qui inter pollicem & indicem excurrit.

Supra renes, Ex his vero quæ *inter claviculas & renes poſita* ſunt, revellit ſecta interior celeriùs & majore vi in *cubito*, tardius vero & ſegnius in manus ramo qui inter annularem & minimum digitum porrigitur. Ex utriſque revellit vena media, ſiquidem ex communibus illa humerariæ & interioris ramis coagmentata conflataque eſt. Nam plerumque aut latet altius involuta, aut alterius duntaxat ſoboles eſt.

Subter renes, *Subter renes* in quacunque parte inhæreſcet affectus, ſecta *poplitis* vena majore tum impetu, tum celeritate revellitur, lentius vero & infirmius ſecta in malleolo ſaphena.

In renibus. *Renes* ancipites ſunt, medii inter ſuperiora inferioraque interjecti.

Situm definio non ex partis ordine, ſed ex ortu & productione venæ, quæ in partem emittitur. Itaque phlegmone quæ rectos abdominis muſculos ſupra umbilicum invaſerit, retrahetur aperta inferiore vena. Quæ vero colum inteſtinum prehenderit, quamvis ſubter renes ſit, revelletur ſecta interiore cubiti: ita enim venarum origines derivationeſque commonſtrant.

Hinc ſingulas uniuſcujuſque partis affectiones perſequamur.

Quæ vena ſecanda in affectibus capitis, *Capitis* ex plenitudine affectus tum interiores, tum externos, ſive etiam nunc initium faciant, ſive magnitudinem ſummam impleverint, *revellit* ſecta cubiti humeraria; dextros quidem dextra, ſiniſtros ſiniſtra. At ſi ſegnius & ignavius id agendum erit, uti quum antevertere ac futuros præcavere conſilium eſt, ſecabitur quæ directo inter pollicem indicemque manus contendit, niſi fortaſſe aliunde quam ex humeraria ducat originem. Eos porro *derivant* ſcapularum atque humerorum ſcarificatus, injectæque cucurbitulæ, & ſanguis profuſus è

ſus è naribus, quemadmodum etiam phrenitidas, deliria & apoplexias.

Vertigines vero quæ capitis vitio enatæ ſunt, derivantur præciſis quæ pone aures ſunt arteriis: perinde atque inveterati capitis dolores calidi ſpirituſque pleni. *Vertigine,*

Qui *dolores* priora capitis obſederunt, derivantur aperta frontis vena: qui vero occiput & poſteriora tenent, cucurbitulis cervici humeriſque adhibitis, aut inciſa vena puppis. *Doloribus,*

Oculorum inflammationes & acres lachrymæ, primum ſecta ejuſdem lateris humeraria, deinde humerorum ceryiciſque cucurbitulis retrahuntur inhibenturque: derivantur autem inciſa vena quæ in alterutrum fertur angulum. *Affectibus oculorum,*

Auribus inflammatis & parotidibus poſt humerariam ſecetur vena ſub aure. *Aurium,*

Gingivarum, maxillarum & dentium calidiores affectus, poſt humerariam earum quæ ſub labiis extant ſectionem deſiderant: ut angina earum quæ ſub lingua cernuntur. *Gingivarum,*

Pulmonum inflammationem revellit pariterque derivat interior cubiti ſiniſtri potius quam dextri: quandoquidem pulmonum venæ ex dextro cordis ſinu prodeunt, hic autem in ſiniſtrum parietem venæ cavæ inſeritur, qui per alam ſiniſtram in cubitum excurrit. Eadem ſanguini qui tuſſiendo rejicitur, tabi, cordis palpitationi, aliiſque eorum vitiis ſuccurrit. *Pulmonis,*

Pleuritidi tum interiori, tum externæ, itemque pectoris, diaphragmatis inflammationibus & ulceribus ſanguinem ſputo fundentibus, interiore eodem latere ſecta revellendo derivandoque confert. *Pleuræ,*

Inflammationes quæ vel axillas, vel *humeros* male habent, niſi ad brachii flexum pertingant, eandem curandi rationem ſubeunt: quum autem eo pervenietur, quoniam partem inflammatione obſeſſam ſectione proritare tutum non eſt, manus è directo aperienda eſt vena. *Humeri,*

Iecore inflammato graviterve oppreſſo, interior dextra cæditur: at vero male affecto *lieni* ſuccurrit interior ſiniſtra, in cubito quidem validius, in manu languidius. Derivatio è liene, non ut quibuſdam videtur in hæmorrhoidas, ſed in alvum fit: & è cavis quoque jecoris in alvum, è gibbis vero in urinas. *Iecoris, Lienis,*

Recens *renum* inflammatio, quam copia ſanguinis comitatur in venis, ex interiore cubiti revellitur, dextri quidem ſi ren dexter; ſiniſtri, ſi ſiniſter affligitur. Cum vero non immodica plenitudo premit, tutius validiuſque ex inferioribus quæ è directo ſunt, vel in poplite, vel in malleolis. *Renum,*

Per *uteri* affectus ſi menſes præter modum emanant, vena *Uteri,*

 cubiti

cubiti interior impetum coërcebit,ſurſumque retrahet,quemadmodum & cucurbitulæ ſubter mammas, vel etiam umbilico infixæ. Suppreſſos autem menſes vena in poplite aut malleolo inſtante purgationis tempore cæſa movet: nam ſanguinis impetu deorſum converſo, venæ quæ in uterum pertinent reſignantur. At ſi qua inflammatio ſubeſt, per initia ſurſum retrahetur,idque directo:illinc quippe tanquam è fonte plenior fluxio irruebat.Nec eſt quod inde menſium ſuppreſſionē verearis: ſi modo quam mox venam in poplitem aut in malleolum directam ferire jubeas, quæ illorum evacuationi derivationique paratum & expeditum eſt præſidium. At ſi quis temere hoc ab initio experiatur & attentet,fluxionis impetum phlegmonemque augebit. Revulſio enim quæ fit ſecta interiore cubiti vena, quia jecur fontem ipſum è quo fluxionis exordium eſt exhaurit,univerſalis cenſetur: quæ vero ex venis inferioribus fit, particularis, neque fontem primario evacuat.

Aliarum partiū infra renes. Quum itaque univerſalia particularibus ſint præmittenda, inflammationes quæ *ſubter renes* incurrent, primum revellendæ ſunt præciſa interiore cubiti vena directa, deinde reſeratis inferioribus, quæ aliquam etiam revellendi vim obtinent: has tamen tutum minime ſit primas ferire, maxime ſi ingens eſt vaſorum plenitudo, fluxioniſque incurſio vehemens.

Hæmorrhoidalium venarum. Profluentes affatim *hæmorrhoidas* ſecta in cubito vena ſupprimit: ſuppreſſas diducit & evocat ſecta in malleolo.

Hypogaſtrii. At ſi qua inflammatio vel *podicem*, vel *partes obſcænas*, vel *veſicam*, vel alterutrum *inguen* infeſtabit, modo non venenatæ cujuſdam perniciei particeps ea ſit, ex ſuperioribus cubiti venis multitudo ſummovenda inhibendaque fluxio: ſecundum quam ex inferioribus, ſi magna premet neceſſitas, particularis revulſio derivatioque fiet.

Crurum. Similis eſt *crurum* inflammatorum ratio: quoties enim ingens eſt plenitudo effrenataque fluxionis vis & incurſio, ex cubito ſanguis primum, mox ex crure vel pede fundetur. Sin levior exiſtet inflammatio, neque plenitudo extra modum increverit, ſuperiorum venarum ſectionibus prætermiſſis, ſatis ſuperque erunt, quæ ex inferis obeuntur.

Hæ igitur venæ in factis aut incipientibus morbis incidendæ.

Venæ quæ ſecandæ ad arcendos morbos à plenitudine. Cæterum qui *ex præſenti plenitudine futuri morbi* metuuntur, ſanguinis detractione arcendi ſunt & prævertendi.

Ac ſi plenitudo *ex ſuppreſſis menſibus* coagmentata eſt, quiſquis morbus impendebit, congruenter propulſabitur inferarum ſectione, quæ dum vacuant, menſes pariter exciunt, ipſamque mali cauſam exterminant.

Vbi

Vbi vero ex longa conſuetudine fluentes *hæmorrhoides* cohibentur, plenitudinemque invehunt, ſi quidem has evocare conſilium eſt, ex inferioribus plenitudo haurietur: ſin illas obcæcare ægrotus requirat, neque velit poſthac illis obnoxius haberi, plenitudo ex ſuperioribus erit detrahenda.

Quæcunque autem *aliis ex cauſis* nata plenitudo morbos minitatur, eos inhibebit ſecta jecoraria in flexu cubiti dextri.

Pars cujus vaſa facile diducuntur vel rumpuntur, aut illabentem fluxionem prompte excipit, exinanienda eſt non per venam finitimam, quum nihil morbi adhuc genitum ſit, ſed per venam quam longiſſime è directo disjunctam, quæ & futuram fluxionem inhibeat, & ejus ſolitum impetum in diverſam regionem incitet. *A parte debili.*

CAP. VIII.

Quid ſpontanea ſanguinis eruptio conferat in morbis.

Ex Galen. loc. cit. c. 11, & 15.

Sanguis è naribus, ex hæmorrhoide atque ex utero plerunque *ſponte prorumpit*: ex ore vero modo tuſſi, modo vomitione: at ex alia corporis parte perquam raro, nec niſi contra naturam. Quocunque ex loco *lente parceque* ſanguis etiam ſecundum naturam emanat, inutilis habendus: neque enim morbum ſolvit, neque convenientem vacuationem dehortatur, quam præſertim morbi vehementia mutare cogit. *Sanguis, ſponte erumpens lente, venæſ. non inhibet,*

Qui vero *affatim copioſeque* profluit tum in gravante plethora, tum in ſynocha febre, utilis, ut quam decretorio die plerunque finit. Quum enim univerſale malum omnes paræque tum venas occupet, undecunque obtingat ſanguinis imminutio, gravitatis plenitudiniſque ſymptomata cedunt. *Sed is qui affatim.*

At in cauſo atque in omni continua, per quam humores alii in majoribus vaſis putreſcunt; ſanguis etiam copioſe & affatim proſiliens non æque confert. *E naribus* enim qui excurrit, licet vigilias, deliria, capitis dolorem aliaque ſymptomata demulceat, *vix* tamen *propriam morbi* eſſentiam atque *radicem evellet*, niſi forte immoderatior ſuccedat profuſio, ſumma virium diſſolutione, quæ tamen nuſquam videtur optanda. Vitioſus enim ſanguis per nares poſtremus elabitur, nec niſi quum utilioris magna vis erit effuſa. In his igitur febribus tametſi nares multo ſtillent ſanguine, vena tamen cubiti ſecanda: quandoquidem ſæpe deprehenſus eſt è naribus tum colore, tum ſubſtantia laudabilis, quum ex cubito impurus ſordidusque detrahitur. *Niſi è naribus effluat, Et cauſa in vaſis hæreat majoribus;*

At vero qui per hos morbos ex *hæmorrhoide* aut *utero* affatim

Aut alio loco; quãdo nec effluxus ſanguinis ex utero, &c. multum prodeſt.

tim & copioſe exit, quod proxime è vena cava lumborum decedat, multo quidem utilior habendus: ſed plerunqne nec ipſam febris radicem extirpat, quæ in venis eſt cordi proximis. Hinc ſæpe profluentibus menſibus, atque etiam in puerperis quæ rite purgantur, ob febris ardorem ſanguis (licet parcius) è cubito demendus. Eadem quoque ac etiam evidentior eſt interdum ratio mittendi ſanguinis è cubito, profluente hæmorrhoide.

Vt nec ſi cauſa hæreat ſupra jecur,

Iam vero *partium phlegmonæ* aliique affectus, qui *ſupra jecur* & diaphragma conſiſtunt, nihil aut minimum miteſcunt ſanguine *ex utero aut ex hæmorrhoide* profuſo: nec qui inferiores ſedes obſident, eo profluente è naribus.

Aut non è directo.

Quemadmodum *nec è nare dextra* emanans *affectus tollit ſiniſtros*, nec è ſiniſtra dextros.

Itaque ſanguis ſponte at non ex ratione profluens, non eam dehortatur venæ ſectionem, quam ratio uſuſque poſtulat.

Venæſectio quoque non ſemper inſtituenda quando tãtum prodeſt per accidẽs.

Morbis autem curandis venæ ſectio, aut per ſe, aut ex accidente confert: per ſe aut vacuat, aut revellit, ex accidente vero modo refrigerat, quum calidiorem ſanguinem educit; modo obſtructiones expedit, ſed eas duntaxat quæ ex multitudine contractæ fuerant. His autem affectibus ſemper adhibenda eſt, quibus per ſe, *non ſemper vero iis quibus ex accidente medetur*. Etenim jecoris calidiorem intemperiem emendare emiſſione ſanguinis quum ejus eſt penuria, minime tutum fit: ſed eorum tutior uſus quæ per ſe refrigerant & proprium ſunt intemperiei remedium.

Dicti jam ſunt affectus omnes quibus remedio eſt vena ſectio: nunc effundendi ſanguinis præfinienda quantitas.

Cap. IX.

Ex Gal. Synop. de pulſ. cap. 34.

Quibus ſignis morbi magnitudo & virium robur comprehendantur: pro quorum indicatione mittere, aut non mittere ſanguinem oporteat.

Quantitatem venæſectionis oſtendit magnitudo morbi & virium.

Cvicunque affectui convenit venæ ſectio, ei protinus adhibenda, *ſi magnus* is eſt, *vireſque conſentiunt*. Levis autem uſqueadeo interdum affectus eſt, ut vel ſponte nullo artis ſubſidio brevi ſaneſcat. Atque interdum licet magnus ſit, vires tamen imbecilliores apparent, quam quæ ullam vacuationem ſuſtineant: ut quæ fere omnem illarum ſubſtantiam convellat, quarum ſervandarum gratiá curatio inſtituitur. Itaque ut accurate & ad unguem præſcribatur in quibus morbis & quantum demendum ſit ſanguinis; prorſus æſtimandum quam

magnus

magnus morbus ſit, quamque validæ ſint vires.

Morbus autem ſive factus omnino, ſive incipiens, ſive impendens, *magnus dicitur* aut *ex ſe*, aut *ex ſua continente cauſa*, quæ in humoribus conſiſtit, aut *ex ſymptomatis* cujuſdam ſævitiâ. *Magnitudo morbi æſtimanda*

Ac primum quidem magnus vehemenſque intelligitur *ex ſuo genere*: nam cujuſcunque partis ſit phlegmone, gravior deteriorque cenſetur quam ſimplex ejuſdem intemperies. Deinde *ex partis uſu* atque præſtantia, ſi ex principum partium eſt ordine, ut cor, ut cerebrum & jecur: aut ſi contra inter partes abjectas & ignobiles cenſetur. Præterea *ex iſtarum ſitu*: nam aliæ principibus affinitate junguntur, ut pulmones, latera, ventriculus & lien: aliæ vero longiore intervallo disjunctæ ſunt, ut inteſtina, renes, veſica, artus, aliæque in extremis corporis poſitæ. Ex ipſo denique *partis ſenſu*, qui aut acer acutuſque eſt aut hebes. *Ex natura morbi.*

At *cauſa magnitudo* ex humoris, qui in affecta ſede congeſtus eſt & continens fit morbi materia, conditione & natura ſpectatur: quod nempe benignus ſit vel vitioſus, vel putridus, vel pernicioſa *qualitate* contaminatus, iſque aut multus, aut paucus. Hic enim quicquid pernicioſum eſt & malignum, magnum etiam nuncupare conſuevimus. Ex vaſorum etiam & viſcerum totiuſque corporis *plenitudine* vel exinanitione, antecedentis cauſæ magnitudo deprehenditur: itemque ex humorum inibi conceptorum puritate aut vitio. *Ex magnitudine cauſa.*

Symptomatis magnitudinem ex vehementia aut remiſſione eorum quæ incidunt metimur, nempe doloris, ſitis, languentis appetentiæ, vigiliarum, & cæterorum quæ vires imminuunt & attenuant. *Ex magnitudine ſymptomatum.*

Itaque ſi prava quædam morbi ſpecies, velut inflammatio, jecur, cerebrum vel partes cordi vicinas atque connexas occupaverit, cujus vis late ſe fundat, ſitque humor putridus & venenatus, quali & corporis vaſa conferta appareant, adeo ut inde magna excitetur corporis agitatio, mala appetentia, ſitis, dolor acerbus, & vigiliæ: hunc profecto in maximorum graviſſimorumque morborum numero reponemus, cui & maxima congruit evacuatio. In quo autem morbo diverſa comparent omnia, is certe pro leviſſimo minimoque ducendus eſt, & qui fortaſſe nullius vacuationis indigeat. Inter hos non pauci interjecti ſunt medii ordinis, qui pro majoris minoriſque ratione, aut abunde, aut parce vacuandum denunciant.

Nunc ad virium æſtimationem transferatur oratio. Facultatum *Vires corporis.*

tatum *viriumque* corporis *alia* partibus ſingulis ingeneratæ ſunt & *inſita*, *alia* communes & *influentes*.

Alia ſunt inſita.

Inſitarum atque innati calidi unam eandemque haberi eſſentiam, eamque naturam appellari, & ex innato ſpiritu & humido primigenio conflari, cui ſolida partium ſubſtantia tanquam materia ſubſternatur, alias planum effecimus.

Lib. 3. Phyſiol. *Aliæ influentes.*

Communium vero *vagarumque* eſſentias è tribus principiorum fontibus emanare, triplicique ſpiritu in totum corpus, animalem quidem è cerebro per nervos, vitalem è corde per arterias, naturalem è jecore per venas effundi oſtendimus.

E quibus utræque conſtituantur.

Quo loci demonſtratum ſimul eſt, vires partibus ſingulis ingenitas ab influentibus illis ſuſtineri, totum vero animal ab utriſque gubernari. Itaque ſi integra ſanitate frui debet animal, utraſque tam inſitas quam influentes ſalvas & incorruptas eſſe eſt neceſſe. Quod eventurum eſt, ſi earum ſubſtantia æquabili & juſta quadam moderatione conſiſtat, quæ in certa quantitate atque proba temperie poſita eſt. E contrario autem ſi ſubſtantiæ vel quantitas, vel temperies invertatur, illæ neceſſario jacturam facient aut imbecilliores evadent, unde earum functiones lædentur, totiuſque animalis gubernatio perturbabitur, tandemque vitæ conſequetur everſio.

Ergo *valentes & imbecillæ vires ex operibus primum internoſcendæ* ſunt.

Aeſtimantur autem è functionibus naturalibus,

Vrinæ aut alvi excrementa cruda, nempe tenuia & aquoſa, aut loturæ carnis ſimilia, *naturalis facultatis* imbecillitatem commonſtrant, quemadmodum vel retentio, vel alia quævis oblæſa functio.

Vitalibus,

Vitalis facultas ex pulſu parvo, obſcuro & languido, ſimiliter ex reſpiratione parva, difficili atque crebra, ex voce exili & languida, quæ neque pulmonum, neque pectoris vitio oborta ſit, debilis animadvertitur. Horum vero contraria ejuſdem robur & firmitudinem oſtendunt.

Animalibus.

Animalem vim imbecillam coarguunt motus ſenſuumque læſio, vigiliæ, deliria, aliæque perturbatæ principes actiones: quemadmodum contrariæ conſtantiam ipſius firmitatemque demonſtrant.

Ex iis ergo functionibus facultates lædi conjicimus.

Languidas vires dignoſcere licet:

Læduntur autem & imbecillæ apparent *bifariam*, vel *oppreſſa*, vel *languida*. In omni porro evacuatione maxime refert languidas ab oppreſſis internoſcere. Hæ ſiquidem largam, illæ nullam vacuationem ferunt. Earum diſtinctio ex cauſis evidentibus eſt petenda. Si enim ejus generis prægreſſæ ſunt, quæ virium ſubſtantiam vel mutant, vel diſſipant, eas vere languidas

guidas eſſe : ſin nullæ ejuſmodi deprehenſæ ſunt, & aliæ urgent ſuo pondere, opprimi ſolum cenſeto.

Externæ cauſæ & evidentes quibus *inſitarum virium* (ab his enim exordiar) temperies mutatur, ſunt ardentiſſimæ febres quæ corpus liquant, & cauſæ vehementiores quæcunque ſolidas partes immodice calefaciunt, refrigerant, humectant, ſiccantve. At illarum ſubſtantia digeritur atque diſperditur in morbis longiſſimis, qui hominem in atrophiam vel in tabem conjiciunt. *E cauſis alterantibus vires inſitas.*

Influentium autem *virium* triplex ſpiritus permutatur, *tum* ex ambientis & rerum quarumlibet irruentium intemperie vel venenata qualitate, *tum* ex viſcerum aut humorum depravatis qualitatibus. *Influentes. 1. Cauſis evidetibus,*

Aëris quippe *fervor* & æſtus non ſolum qua nos extrinſecus ambit, verumetiam qua intro reſpiratione ducitur, pulmones primum, deinde cor, omneſque ſpiritus eouſque inflammat, dum plerunque febris incendatur : ex qua ſpiritus intemperie neceſſitas eſt vires imbecillæ languidæque reddantur. Adde, per eum fervorem ſpiritus non modo temperiei mutationem ſubire, ſed & diſſipatione minui. *Aëre calido,*

Frigoris contra immoderata vis foris incidens introque ſubiens, alias ſpiritum omnemque calorem infringit & debilitat, alias prorſus exſtinguit. *Frigido,*

Aër dum vel peſtilens, vel quodpiam *venenatum* aliud vitium concepit, hauſtus tractuſque contagione noſtros etiam ſpiritus labefactat, ex quo gravium morborum in corpus incurſio, viriumque non mediocris jactura. *Venenato,*

Multo quidem apertius vel ſcorpii, vel rabidi canis, vel *alterius venenatæ* beſtiæ morſu acceptum virus ſpiritum polluit & inficit. *Aliiſque rebus venenatis.*

Porro etiam *interiores* & abſtruſæ *cauſæ* ſpiritus immutare ſolent. Vbi enim *principes corporis partes intemperie* aliquapiam conflictabuntur, eadem ſi longius ſerpat, neceſſario ad ſpiritus indidem ortos dimanabit, viriumque robur comminuet. *2. E cauſis interioribus, Diſpoſitione partium,*

Quodcunque etiam *humoris* vitium in corpore dominetur, ex ejus intemperie gravem offenſionem ſpiritus excipiant oportet.

Crudorum quippe humorum vi qui aut corpus univerſum, aut ventriculum maximeque os ejus occupaverint, neceſſe eſt tum caloris, tum ſpiritus ſubſtantia refrigeſcat & infringatur, animalque prorſus langueſcat, interdum vero & ſyncope prehenſum corruat. *Humorum frigidorũ,*

Bilis ardentior calore immodico ſpiritus cremans, aut os *Calidorũ,*

ventriculi vellicans & quaſi aculeis compungens, haud leviorum malorum fit cauſa.

Venenatorum. Eſt & quum humor aliquis *veneni labe* & pernicie aſpergitur, cujuſmodi eſt cohibitum putreſcenſque ſemen, aut menſtruum, aut grumus ſanguinis, cujus vapor ſpiritum labefactans & inficiens alias ſyncopen, alias uteri ſtrangulatum, alias epilepſiam, alias alia incommoda ſolet inferre, viribus extra modum offenſis.

Ergo tot tantiſque modis ſpiritus à ſua temperie deſciſcunt.

3. E cauſis diſsipantibus vires, Natura Spirituum, Eorum porro *viriumque ſubſtantia* imminuitur atque *diſſolvitur*, interdum *ſponte*, quia tenuis & diſſipabilis in corpore calido, raro, laxoque concluditur, ut proinde ſuopte impetu diſperdatur & vaneſcat. Interdum vero externarum & *evidentium cauſarum occurſatione* perimitur, quales ſunt ambiens aër fervidior & ſiccior, vacuatio immodica, motio vehemens, animi pathemata, dolor, & vigiliæ.

Evacuatione nimia excrementorum, *Immodica humoris* aut etiam inutilis excrementi *evacuatio*, hoc ipſo quod ſpiritus ſubſtantia fuſa atque profluens eſt, non poteſt non bonam illius partem è corpore ſecum abripere. Quocirca ſive alvus nimiopere, vel natura, vel arte profluit, ſive urina plus æquo profunditur, ut in diabete: ſive pus aut aqua ex thorace, ſtomacho, ventre inferiore, aut ex magno quopiam abſceſſu univerſe & affatim prorumpit, neceſſitas eſt gravem vires jacturam faciant.

Sanguinis, Multo autem certius & clarius nimia *ſanguinis* aut ſalutaris humoris vacuatio ſpiritus effundit, vireſque convellit, ſive is ex vulnere, ſive ex naribus, ſive ex ore, ſive ex mariſcis, ſive ex utero, aut aliunde proſiliat.

Inedia, Hac etiam ratione *inedia* corporis robur frangunt, quod per has neceſſario & utili corporis alimento diſperdito & exhauſto aliud non ſufficitur, unde vim omnem concidere eſt neceſſe.

Labore, *Labor* ac æſtus ſpiritus caloriſque ſubſtantiam halitu aut ſudore diſſipant. Quapropter qui vitæ ſuæ curſum in labore, aut circa balneas & fornaces conficiunt, quoniam continenter labitur ac fluit eorum ſubſtantia, haud æque excrementis circumfluunt atque ii qui ocioſam & inertem vitam traducunt.

Libidine, Qui luxuria & effrenata *libidine* diffluunt, his (inquit Poëta)

Frigent effœta in corpore vires,

quæ nullius medicinæ vim perferunt. hi omnium maxime ex tantula ſeminis vacuatione flacceſcunt & languent, quod ſpiritus plurimum diſſipetur.

Doloris

Dolore,

Doloris porro atrocitas multo amplius, quam labor, ſpiritus diſperdit, viresque proſternit.

Animi affectibus,

Animi pathemata alia quidem ſpiritum atque calorem obruunt & ſtrangulant, ut timor, mœſtitia: alia vero diſſolvunt atque diſſipant, ut gaudium, lætitia.

Vigiliis.

Vigiliæ corpus univerſum ejuſque maxime animalem ſpiritum exhauriunt, quemadmodum ſomnus vacuationis genus omne præter ſudores, & quam ἄδηλον διαπνοὴν Græci vocant, cohibet.

Atque hæ ſunt cauſæ quarum exuperantia calorem, ſpiritum, viresque diſſipat: quæ quoniam evidentes exiſtunt, tanquam notæ & ſigna ſunt, ex quibus vires propriæ ſubſtantiæ jacturam feciſſe intelligimus.

Vires obruunt

Cauſæ vero quæ duntaxat *vires opprimunt*, interiores ſunt & abſtruſæ, neque adeo nobis expoſitæ: ejus generis ſunt *obſtructio*, & *immoderata humorum copia.*

Obſtructio,

Venarum arteriarumque *obſtructio*, quæ à craſſis lentiſque humoribus fit, ſpiritus arcte coërcet, neque illos ventilatione refrigerari ſinit, unde præpedito uſu vitæ neceſſario, graviter, cum ingenito calore, opprimuntur. Id quidem in pulmonibus, in jecore, in cerebri ventriculis atque arteriis, in ipſo denique corporis habitu ſæpe ac multum evenire ſolet.

Humorum copia.

Obſtructio autem quam *humores nimio plus exuberantes* induxerunt, non modo ſpiritum caloremque premit, verum etiam ſuffocat & obruit. At multitudo libera neque ulla obſtructione præpedita, ſive ſimplex, ſive cacochymiæ particeps eſt, vires ſtrangulat: ut in athletico habitu ſanguinis, in leucophlegmatia pituitæ, in hydrope cruditatum, in ictero bilis, exuperantia.

Quomodo ea dignoſcantur.

Quotieſcunque igitur naturalis facultas ab excrementis, vitalis ex pulſu & reſpiratione, animalis ex propriis functionibus imbecilla deprehendetur, ſi qua ex cauſis illis procatarcticis vehementior anteceſſerit, direptam & imminutam cenſeto virium ſubſtantiam. Vbi vero nulla ex cauſis illis prægreſſa fuerit, & vires nihilominus imbecillæ comparebunt, non utique diſſolutas, ſed oppreſſas putato: maxime ſi vel plenitudinis, vel multæ cacochymiæ ſigna fuerint connexa.

Sublatis cauſis opprimentibus protinus vires recreantur & ad ſeſe redeunt, niſi affectionis diuturnitate proſtratæ jam ſint. Velim igitur affectarum virium tres à nobis ordines conſtitui, alias eſſe proſtratas, gravatas alias, tertias languidas, quarum ſigna ſigillatim ex ante commemoratis elucebunt.

Neque ſoli

Sunt qui *uni pulſui* tanquam ſigno minime fallaci jubent attentos

attentos eſſe de virium robore judicaturos. Id certe magnum quippiam, at nondum ſatis eſſe judico: quandoquidem pulſus fere inconſtans incertuſque eſt, & externarum complurium rerum interventu perturbatur mutationemque ſuſcipit. Deinde ingens copioſaque evacuatio alias vires non minus quam vitalem concutit, atque earum occaſu haud ſecus emorimur atque ſi vitalis intercideret: quare videtur aliarum etiam facultatum obſervatio ad vacuandum neceſſaria. Si quis enim vehementi aut diuturno morbo, ut lienteria, atrophia, maraſmove extabuit, huic ſanguinem non mittes, etiamſi pulſus plenus nunc exiſtit & validus. Quocirca non unius, ſed trium vagarum & influentium facultatum, neque harum ſolum, verumetiam inſitarum quibus actio vitæ continetur, robur ad vacuationem æſtimandum eſt.

Cap. X.

Ex Galen. loc. cit. cap. 9, 12.

Ut vacuandi quantitas ex morbi magnitudine & virium robore æſtimari debeat.

Vires proſternit veneſectio:

Morbus omnis *ægroti vires convellit*, ut & *vacuatio* quæ ad illius depulſionem adhibetur. Ne igitur durum videatur jam afflictum gravius affligere, ea lege temperanda ſunt omnia, ut morbi ſubſtantia demattur, viribus quam fieri poteſt minimum oblæſis. His quidem tantiſper negotium faceſſere dum malum profligetur, & in majoris commodi ſpem adducamur, periti in primis eſt artificis.

Sed ea proſtratio non admodum metuenda;

Quæcunque autem offenſio per legitimas evacuationes viribus infertur, *levis admodum* & brevis eſſe ſolet, ut quæ completa evacuatione mox conquieſcat. Natura ſiquidem noxiorum humorum pondere deonerata, quo veluti ſarcina premebatur, priores vires recuperat, quicquid ſpiritibus & innato calori fuerat detractum reſarcit, factaque morbo deinceps ſuperior, quæ reliqua ſunt evincit partim coquendo, partim foras diſſipando.

Et commodo majori compenſatur:

1. Aph. 7.

Si *Hippocrates* ad pericula proſpicienda ſagaciſſimus, conſuluit tenuem victum ægrotis adhibere, haud veritus illorum vires licet infirmas victus tenuitate debilitare, ut hac ſimul *morbi eſſentiam comminueret:* idem profecto *in vacuandi munere* tenendum.

Cavendum tamen ne nimia ſit.

Cæterum perinde ut in victus ita & in evacuationis ratione cavendum, ne in extremam debilitatem adductæ vires concidant, circumſpiciendumque etiam atque etiam, & accurate conſiderandum, quantum & quoad perferre queant. Æqua autem

tem & legitima vacuationis quantitas citra inſignem virium offenſionem morbum adimit. Hoc morbi viriumque inter ſe exquiſita collatio commonſtrat. Nam validis conſtantibuſque viribus fidenter quantum morbus deſiderat erit vacuandum: minus validis parcius, proſtratis nihil prorſus moliendum.

Cæterum hoc ipſum *in* diſceptationem *quæſtionemque vocatur, poſſintne vires uſque adeo debilitari, ut ne minimam vacuationem tolerent.* Plerunque enim in magna virium dejectione vacuationes ſponte, ſalubriter, eventuque fœlici prorumpunt. Deinde unicuique virium ordini ſua quædam vacuationis quantitas proportione reddi poteſt: non enim credibile eſt uncia aut ſemuncia ſanguinis effuſa vires etiam proſtratas offenſum iri. *Sed an vires ita debiles quandoque ut nullam admittant?*

Quoniam igitur hæc obſcura ſunt, *explanationes adhibendæ*, ut omnis veterum ambiguitas tollatur. Vacuationum alia integra ſtatuitur & perfecte abſoluta, quæ omnem aut certe plurimam morbi materiam adimit: alia utilis quidem at non integra, quæ parte morbi ſublata reliquum facit leviorem: tertia eouſque exigua & deficiens, nihil ut laborantem levet. *Raro quidem* vires adeo proſternuntur (niſi malo victis & deploratis) ut ne vel minimam quidem vacuationem ſuſtineant: verum hujuſce tanquam inutilis veteres non meminere, quod citra ægroti allevationem viribus incommodet, ſtatueruntque viribus afflictis & proſtratis *nullam* omnino vacuationem adhibendam. Itaque valentes vires integram conſummatamque, mediocres imperfectam quidem, ſed utilem, proſtratæ nullam mali curatricem vacuationem tolerant. *Raro:* *Quandoque tamen nullam admittunt utilem.*

Ex morbis autem quicunque vehemens ac magnus extiterit, copioſam eamque neceſſariam *expoſcit*, ſine qua aut nullo modo aut non tuto ſanari poteſt. Mediocris moderatam, quæ raro neceſſaria, ſed duntaxat utilis habetur, per quam citius ac tutius ſanatio perficitur. Exiguus morbus exiguæ etiam aut nullius omnino vacuationis indiget. Iam vero morbi magnitudo virium robori conferatur. *Qui morbus expoſcat.*

Quum vires erunt plane integræ, & morbus mediocris, non utique neceſſaria, ſed duntaxat utilis eſt venæ ſectio: poteſt tamen tuto & quantum morbus deſiderat ſanguis mitti. Non enim verendum eſt conſtantes vires aliquantiſper imminuere, dum morbi ſentina funditus exhauriatur: eæ ſiquidem promptè nullaque mora recreantur. *Quid agendum in mediocri morbo. Viribus firmis.*

Quum in *virium conſtantia* & firmitudine *morbus* invadet *magnus* & periculoſus, qui vaſa immoderatiore copia diſtendat, quemadmodum in habitu athletico & in ſynechis febribus,

bus, tunc uberior vacuatio præſcribenda, quæ affectus magnitudini uſquequaque reſpondeat, *expeditque* (inquit *Hippocrates*) *uſque ad animi defectionem ducere, ſi æger perferre poſſit.* Neque vero de ea animi defectione præcipit, quæ vel timiditate & animi ignavia, vel acrimonia humoris accidit, qui os ventriculi pungit & irritat: ſed de ea duntaxat quæ uberiorem evacuationem conſequitur. Hanc enim in morbis extremis ſtatuit tanquam regulam & legitimũ vacuationis modum.

1. Aphor. 3. *In morbo magno ad lipothymiam vacuandum.*

Quals lipothymia intelligatur.

Eſt autem animi viriumque defectio lipothymia ſive lipopſychia, in qua etiamnum ægrotus loquitur, audit, videt, agnoſcitque præſentes. Syncope vero eſt omnium virium præceps lapſus, ut epilepſia animalium: qua certe qui opprimitur, nec audit, nec videt, & (ut verbo expediam) omnes externas functiones quaſi interceptas habet. Lipothymia levior eſt syncope, hancque ſolet præcedere.

In his igitur affectibus ſanguinem uſque ad lipothymiam mittere permittitur: at non temere & ſine judicio. Sed quum jam vires præ vacuatione manifeſte fatiſcunt & vacillant, & initium patiuntur defectionis atque lipothymiæ, cohibendum: *neque unquam vacuationes ad extremum* & uſque ad veram syncopen *deducenda, ut qua omnino periculoſa evadant,* etiamſi validæ vires erant. Tentandum igitur eſt exuperantem humorem ſubducere, quoad vires ferant. Et quocunque tempore diſſolvuntur, etiamſi reſtent ſupervacua, ab evacuatione nihilominus deſiſtendum ceſſandumque protinus eſt.

1. Aph. 4.

Quomodo cognoſcatur.

Hoc autem *certiſſime diſces,* pulſuum mutationi animum mentemque adhibens, quum ex magno parvum, ex æquali inæquabilem, ex vehementi debilem & obſcurum fieri, quumque fluentis ſanguinis impetum labare, ægrotumque jam languere animadvertes.

Quoniam igitur syncope mortis eſt imago quædam, quæ aſtantes perterret & ægrum in maximum vitæ diſcrimen adducit, in eam profecto vacuatione ægrotum minime præcipitabit, quicunque dignitatem exiſtimationemque ſuam inviolatam tueri, neque in ullas obtrectatorum reprehenſiones incurrere volet. Conducibilius quidem ſit, ægrum diutius torqueri, quam una cum morbo vitam omnem profundere.

Hactenus vires integras valenteſque oratio noſtra attigit.

Viribus mediocribus morbo mediocri quantum vacuandũ.

Mediocres porro vires ſi mediocris quoque morbus adoritur, moderatam quoque vacuationem poſtulant, quæ levi aut exigua virium offenſione univerſam cauſam detrahat. Atque etiam utilis ea fuerit, quæ levior mitiorque adhibebitur.

At

At ſi eaſdem vires *morbus major invadat*, & cui multa vacuatio fuerit neceſſaria, nequaquam debet ea ſemel & univerſe ſuſcipi: ut quam vires tolerare nequeant. Non enim recte morbum demit,qui cum morbo ægrum de medio tollit. Quum igitur ſemel & univerſe facta vacuatio citra periculum adhiberi non poteſt, quod vitioſe ſe habet, paulatim vacuare expedit, & minutatim ſalubre quippiam pro eo reponere: ac primum quantum vires ferant detrahere, deinde quod defuit iteratione ſupplere, idque vel bis, vel ter, vel nonnunquam ſæpius: ea curatio Græcis eſt *ἐπίκρασις*. *Quantum morbo magno.*

Proſtratis autem *viribus* nulla, vel morbo exigente, vacuatio ineunda. Quæ enim adeo exigua fuerit, ut viribus illis quaſi dimenſa & par reſpondeat, quoniam commodi nihil, incommodi vero atque perturbationis plurimum infert, tanquam inutilis & ſupervacua prætermittatur. Atque in viribus roborandis confirmandiſque omne tum ſtudium collocetur, idque cibis boni ſucci modice ac ſæpius offerendis, quibus etiam facultas inſit morbo adverſa, quæ cacochymiam emendet. Quod ſi poſtea vires recreari atque refici contingat, tum idonea afferetur vacuatio; quod in diuturnis morbis ſæpius uſu venit. In acutis vero nimia cunctatio ſemper anceps eſt & periculoſa. *Dejectis & exiguis.*

CAP. XI.

Præſentium præteritorumque obſervationes, ex quibus certior vacuandi quantitas indicatur.

Ex Gal. cit. loc. c. 9, 11, 12.

Mittendi *ſanguinis quantitatem* ex morbi magnitudine atque virium robore perceptam, *exquiſitius* atque perfectius evidentium cauſarum obſervatio *præſcribet*. *Inventam venæſectionis quantitatē limitat*

Ex his cauſis *tres* numerantur *interiores* & nobis congenitæ, *temperamentum, corporis conſtitutio*, vel habitus, & *ætas*.

Totidem *externa* & adventitiæ: *ambientis conſtitutio* ex anni tempore, regione & cœli ſtatu profecta: *vacuatio ſuppreſſa* vel immodice procedens: *conſuetudo* victus vel generis vitæ, vel vacuationis.

Præteritas haſce cauſas idcirco ſupra exquirebamus, ut ex iis exquiſita morbi & virium magnitudo nobis eluceret. Præſentes & futuræ nondum morbum aut vires immutarunt: quoniam tamen humoris aliquid è corpore vacuare & vires diſſolvere incipiunt, non parum ad evacuationem quam proponimus momenti obtinent.

Quas autem hæ vires habeant, ſigillatim explicandum eſt.

Calidum

Temperamentum. Calidum humidumque corporis *temperamentum*, in propria ſolidarum partium ſubſtantia ſitum, quoniam vi inſiti caloris aſſiduo plurimum diſſipatur ac diſſolvitur, non peræque copioſam fert vacuationem atque quod ab illo plurimum diſſidet frigidum & ſiccum. Quodcunque vero corpus inde humidum appellant quod multo humore abundet in venis recondito, id facillime vacuationem tolerat.

Habitus. *Corporis habitus* extenuatus, mollis & rarus, tum imbecillus, tum multæ diſſolutioni obnoxius eſt: contra vero carnoſus, firmus atque denſus pauca ſinit è corpore diſſipari. Qui autem præpinguis & obeſus exiſtit, quanquam minimum diſpergitur, difficile tamen venæ ſectionem idcirco ſuſtinet, quod exilibus ſit venis, quas exinanitas pinguedo facile ſtringit deprimitque, ut inde metus ſit ne nativum calorem extinguat. In corporis habitu æſtimanda etiam eſt venarum capacitas: quibus enim amplæ & turgidæ ſpectantur, tolerabilior eſt evacuatio, quam quibus anguſtæ. Neque vero humorum natura poſthabenda eſt: nam tenues & calidi celerrime diſſipantur ac diffluunt, craſſi ac frigidi diutius hærent. Atque hæc quidem ad corporis conſtitutionem habitumque pertinent.

Aetas. *Ætatum* porro quæ *decrepita* nuncupatur, quia effœtis eſt viribus, nullam venæ ſectionem tolerat: moribundum ſenem præcipitat quiſquis reliquum vitæ calorem cum ſanguine profundit. Quæ *inter ſenectutem & pueritiam media* interveniunt, quoniam firmis viribus & corpore bene conſtituto tenentur, nulla vacuandi præſidia metuunt. *Puerorum* ætas virium quidem ſubſtantia abundat, cæterum quia corpus calidum & humidum obtinet, molle, tenerum ac patens, quod ſponte ſua aſſiduo digeritur ac defluit, ſanguinis miſſionem tuto non feret: quantum enim ex incidenda vena vacuandum fuerat, id ultro ex corporis natura præſtatur.

Quomodo Galeno cit. loc. cap. 13. *Qui refutatur.* Has ætates nullis annorum finibus *Hippocrates* circumſcripſit. At *Galenus* neque ante annum decimum quartum neque poſt ſeptuageſimum iis quas protuli cauſis adductus venam pertundit.

Quod profecto de pleniore illa veteribuſque conſueta vacuatione audiendum: nam moderatam quæ tum viribus, tum plenitudini aut par, aut inferior ſit, utrique, pro eo ipſo quantulocunque ſunt prædιti modo, facile ferent. Sic *Rhaſes* ætate decrepita quæ gravi urgenteque pleuritide vel peripneumonia torquebatur, ſanguinem emiſit. Sic *Avenzoar* filio ſuo trimo ſe utiliter venam ſecuiſſe commemorat. Hoc & ipſi plerumque experimur, ſexto aut quinto ætatis anno tres ſanguinis qua-

quatuorve uncias, pleuritim, interiores inflammationes, hiſque graviores morbos finiviſſe. Sponte naturæ tum pueris, tum infantibus lactentibus ſanguis interdum abunde prodit è naribus, nulla corporis aut virium jactura. Suis viribus, iiſque validis, prædita eſt puerorum ætas: cur igitur ad illarum proportionem vacuare non poſſumus, quum præſertim euſarcus eſt puer, plene ac liberaliter educatus, cui amplæ venæ bene cocto puroque ſanguine tument? Ad extremum vero, donemus virium robur lædi: utrum magis optandum fuerit, vel ut puer ſervata plenitudine ſuccique copia intereat, vel ut ea imminuta offenſiſque quodammodo viribus à morbo vindicetur?

Secandæ autem venæ neceſſitas in pleuritide interioribuſque inflammationibus quam in continuis febribus puero major exiſtit. Nulla igitur eſt ætas, quæ non aliquem vacuationis modum ferat.

Hæ ſunt interiorum cauſarum obſervationes, quæ ſponte intimoque motu corpus vireſque afficiunt. Præter eas vero evidentium quoque conſtitutio tenenda.

Regio fervens & arida multum innati calidi viriumque, multum peccantis humoris è corpore haurit. Hinc vires communiuntur, pauciorque ſanguis manet in venis: in ea proinde contractiores parcioreſque in ſanguine mittendo eſſe convenit. *Regio frigidior* ac humidior innatum calidum humoreſque intus coërcet, horumque minimum diſſolvit: quocirca ſanguis abundantius profundi poteſt. Cæterum extreme frigida, quæ plurimum in Boream devergit, ſanguis frigore veluti conglacians, vacuationi vix cedit, ſed & partes interiores, ſi à ſuo calore deſtitutæ maneant, ambientis frigoris injuria extinctionis periculum ſubibunt. Quæ inter illas intercedit regio *temperatior*, largiſſimam ſanguinis profuſionem tolerat. *Regio,*

In anni temporibus ver temperatum, ſucci viriumque abundans, ſanguinem largius fundi permittit: eſtque vere ſecta vena præcavendis morbis idonea. Poſt ver, *autumnus*, deinde *hyems*, omnium vero minimum *æſtas*. *Anni tempora,*

Cæli ſtatus qui calidior obtigerit, ut ſubſolana vel *auſtrina* tempeſtate, parcius: qui frigidior, ut valido *Aquilone* aut Favonio, is quoque parce: largius autem, quicunque *clementior* nulla ingenti tempeſtatum vi jactabitur, ſanguinem mittendum eſſe ſuadet. *Et tempeſtas,*

Tria hic in ambientis conſtitutione perpetuo implicita atque colligata, jam *in unum conferamus*. Regione frigida & hyeme premens Boreas prorſus venæ ſectione nobis interdicit: ſoluſque Auſter placidior illam admittit. Regione autem

fervida & æſtate, quum perflat Auſter, venam pertundere formidoloſum: at quum Boreas æſtum temperat, tutiſſimum.

Hæ igitur cauſæ tum innati calidi, tum humorum ſubſtantiam vel conſervant, vel diſſipant, ſed tamen obſcure ac ſine ſenſu. Cæterum de manifeſta *copioſaque vacuatione*, quæ forte tum erumpit quum venam ſecare proponimus, ita quidem ſtatuendum. *Spontanea vacuatio materiæ morbi nihil detrahens*, veram atque legitimam non excludit. Quod igitur morbus expoſcit, protinus vacuandum, præſertim ſi neceſſitas impellit, & vires ſpontanea illa vacuatione nondum in magnam offenſionem incurrerunt. In vehementi pleuritide, quo tempore forte fortuna erumpet totius corporis ſudor aut vomitio, aut alvus, ſanguis mitti non debet: at ſedatis illis paulumque recreatis viribus, vena incidenda. Symptomata enim quum illa ſint, neque morbi ſubſtantiam detrahunt, neque vicaria eſſe poſſunt phlebotomiæ. Sic in febre ardente, lienteria quæ ex frigidæ potu immoderatiore laxato diſſolutoque ventriculo inciderit, venæ ſectionem non vetat. At quoniam vires inde paulo imbecilliores evaſerunt, harum ſervata dignitate ſanguis parcius emittetur.

Spontanea vacuatio.

Spontanea autem *vacuatio qua morbi ſubſtantiam demit*, ſi jam ægrotum levet poſſitque quantum requiris vacuare, prorſus eſt naturæ committenda: Sin minus id poſſit, tantum ipſe detrahes, quo ex conjunctis ambobus perficiatur quod poſtulas. Quæ ſponte natura perfectura eſt, ne tangito: inchoata vero, nec ab ea perficienda, completo. Itaque in pleuritide, in febre aſſidua, ſi ſanguis abundantius ex utero, ex hæmorrhoide, vel è naribus dimanet, juſtaque ſit vacuationis quantitas, ex qua æger ſatis levetur, venam non incides. Sin vero parcius aut languidius ex his locis profluit, morbuſque interim vehementer urget, quod deficit, etiamſi puerpera ſit laborans, venæ ſectione ſupplendum. Eadem ex cauſa in dyſenteria purgans medicamentum offertur, ut quod ſenſim & languide per anfractus parum idoneos elabitur, affatim per ductus convenientiores derivetur ac defluat.

Conſuetudo.

Conſuetudo porro nobis obſervanda, in victus ratione, in vitæ genere, & in evacuatione. Qui frugaliter, ſive ex conſuetudine, ſive ex morbi impedimento, *victitant*, parcius vacuandi ſunt quam qui liberalius pleniuſque vivunt. Qui *venæ ſectionem* jam eſt *expertus*, modo vires crebra vacuatione nondum ſint læſæ, alacrius ac levius eam perferet quam inexpertus. *Conſueta quippe mala, minus ſunt infenſa.* Quapropter opinione ſua vulgus longe fallitur, qua primam venæ ſectionem,

Aphor. 50. lib. 2.

nem, ut in primis ſalutarem ſuſcipit, & quaſi veneratur, conſervatque in extremos uſus commodaturam.

Cap. XII.

Futurorum obſervatio, aut verius proviſio, præfiniendæ quantitati neceſſaria.

Ex Gal. cit. loc. cap. 14.

Non ſolum vires præſentes emetiri, verumetiam *futuras proſpicere*, acuti ſapientiſque eſt medici. Poſt vacuationem vires ita tueri atque conſervare par eſt, ut & alia deinceps adhibenda remedia ferre, & morbi longitudini atque judicationi ſuſtinendæ ſatis eſſe queant. Quinetiam ne poſthac intempeſtive & alieno tempore nutrire cogamur, ſanguinis nonnihil retinendum aſſervandumque eſt ad morbi decurſum & ad reliquæ curationis ſpatium. *Futuræ vires.*

Futuras vires æſtimabimus tum *ex cauſis procatarcticis*, quæ præſentes ſunt & poſthac etiam perſeverabunt, tum *ex ſymptomatis*, quæ præter opinionem incidere poſſunt. *Quales erunt vires in poſterũ, conjectandum,*

In cauſis procatarcticis præcipue ſunt, *cæli conſtitutio*, & *vivendi ritus.*

Cæli conſtitutio ſi calida evaſerit & ſicca, ac iſtiuſmodi deinceps expectetur, reſtrictius ſanguis emittetur, quam ſi frigidam fore conjiciamus. *Ex cæli cõſtitutione,*

Rurſum ſi proſpicimus ægrotum tenuiter *ſobrieque victurum*, vel quia potionis & cibi languet appetentia, vel quia morbus devorare non ſinit, ut in angina fauces præcludente, parcius evacuare monemur, quam ſi plenius is vivat. Servare tum aliquid ſanguinis oportet, tanquam naturæ theſaurum & ſuppetias in levamen futuræ penuriæ. *Ex victus ratione,*

Iam vero repentina & *inopinata ſymptomata*, quæ vires ſummopere enervant & frangunt, ſunt dolor vehemens, vigiliæ, vacuationes præter ſpem erumpentes, & in primis ſyncope. In hanc ſiquidem non pauci quam mox ab aperta vena ex conſuetudine incidunt, vel quod natura ſint imbecilliores, vel quod timore magno perculſi, vires omnes effundant: vel quod os ventris amara bile perfuſum, aut quam maxime acri ſenſu præditum & infirmum nacti ſunt. Quum igitur aliquid ejuſmodi futurum ſuſpicamur, quanquam vires tunc valent, ſanguinem tamen vel nullo modo, vel præparce mittemus, niſi forte huic periculo ante ſit occurſum. Summæ autem prudentiæ fuerit, repentina & inopinata quæcunque incident, longe proſpiceere atque præcavere. *Ex inopinatis ſymptomatibus:*

Hæc jam *exemplis illuſtremus.* Eſto quiſpiam natura ſanguineus, *Quod de-*

ratur exẽplis. guineus, corpore euſarco, denſo ac firmo, ætate florenti, qui multos dies luxurioſum vitæ genus ſecutus, alimẽtis ſe expleverit ſolidioribus & valentis materiæ: qui priſtinam exercitationis conſuetudinem intermiſerit, dómique otioſe vixerit: cui ſanguinis ex naribus, ex utero, vel ex hæmorrhoidibus vetus conſuetaque eruptio jampridem ſubſtiterit: adeo ut ex harum concurſione cauſarum, corporis habitus non mediocre incrementum ceperit, & venæ natura amplæ præ copia ſint diſtentæ. Quocunque tempore hominem ita conſtitutum gravis vehemenſque febris vel inflammatio prehendet, quam mox ſanguis profundendus eſt, iſque copioſus: quandoquidẽ tum morbi, tum cauſæ magnitudo id expoſtulat, ex præteritorum obſervatione confirmata. Quod ſi his etiam præſentia conſentiunt adſitque aëris conſtitutio ex regione, anni tempore & ex tempeſtate collatis moderate frigida & humida, ægrotus vero ad vacuationem proclivis ſit: poſthac vero morbus non ad multos dies longius producatur, nulla calidioris futuræ tempeſtatis ſignificatio appareat: nulla item futuri doloris, vel inediæ, vel vigiliarum, vel ſpontaneæ vacuationis comminatio intendatur: his ita in unum conſpirantibus, quis dubitet largiſſimam ſanguinis miſſionem imperare? At vero hiſce contraria omnia, quem non ſubito à ſanguinis detractione avocabunt.

Indicationibus contrariis quid agendum. Permiſcentur plerunque ac prorſus inter ſe *pugnantes exiſtunt obſervationes;* ac tum prudenti acrique judicio eſt opus, quo ex comparatis illis vacuationi modus præſcribatur. Præteritorum recordatio plerumque copioſum ſanguinem fundendum monet, cujus tamen libertatem nobis præſentium obſervatio ſubtrahit. Vt ſiquis priſtina exercitationis conſuetudine intermiſſa deſidiæ ſe & luxuriæ dediderit, & alimentis expleverit, & ſolennis quæpiam vacuatio ſubſtiterit: ſed hinc evaſerit corpus pingue & album, laxum & molle, tenuiſque ſucci plenum, adſitque æſtas, regio æſtuoſa, cœlique ſtatus calidus ac ſiccus: omnino huic ſanguinem non mittes: ſatis enim ex ſe ipſo non modo obſcure, verumetiam manifeſte vacuatur. Parum vero detrahes in eo ipſo habitu, ſi hyems adſit, & regio frigida, cœlique ſtatus Aquilonius.

Obſervationum põdere æſtimato. In hac autem rerum permiſtione non *obſervationum* multitudinem, ſed *poteſtatem* velim te attendere, quod una plerumque reliquas omnes dignitate præſtantiaque ſuperet. Qui neque artis cognitione, neque longo rerum uſu, neque prudenti ſynceroque mentis judicio confidit ſe poſſe vacuationis

1. Aph. 3. quantitatem definire, is *Hippocratis* conſilio potius infra ſubſiſtat, quam exquiſite vacuet.

Hoc

Hoc autem loco non abs re fuerit perſcrutari, *ſitne uteri geſtatio inter obſervationes habenda.* Ipſa veritatis ſpecies multa probabilitate ſuadet, in prægnantibus gravi morbo implicitis temperandum, ob fœtum qui utero continetur, *Hippocratis* patrocinio ac ſententia hunc in modum defenſa: *Mulier in utero geſtans inciſa vena abortit, idque magis ſi eſt fœtus auctior.*

Prægnatio inter obſervationes mittendi ſanguinis habenda.

At certe hoc perpetuum minime eſt: ut neque illud quod proxime ante ſcribitur: *Mulierem in utero gerentem acuto morbo corripi, lethale eſt.* Quum enim purgatio quæ malignis fit medicamentis, cum periculo graviore fœtus quam venæ ſectione decernatur, ſi *Hippocrates* gravidæ morbo ex cacochymia tentatæ, purgationem largitur iis menſibus, qui inter tertium & octavum interponuntur: nos profecto iiſdem multo tutius ſanguinem mittemus ei, quæ aliquo plenitudinis morbo conflictabitur. Quod ſi media geſtatione liceat, longe tutius in initio factu fas eſt: quod ſanguis magis redundet, & fœtus minore egeat alimento. Hoc tempore ſi ſæpe natura illius ſupervacui effuſionem ſponte utiliterque aggreditur per nares, per hæmorrhoidas, aut per uterum: & nonnunquam menſes ſtatis temporibus ſalubriter effluunt: cur non ſimiliter nobis liceat premente neceſſitate naturam arte imitari? Multæ, niſi vena circiter quartum menſem reſeretur, abortiunt: fœtus enim copia obruitur.

Aph. 30. lib. 5. & 31. lib. 5.

Neque vero in plethora ſola, verumetiam citra hanc, quum pleuritis aliave inflammatio vehementius urget, prægnanti vena *in cubito* cædenda. *Inferiores* autem prægnantium venas incidere minime tutum, quod impetu deorſum converſo menſes procedant, præcipiteturque fœtus. Octavo ac nono *menſe* raro citra abortum ſanguis emittitur, quum præſertim mulier levi ex cauſa, vel ob uteri imbecillitatem, vel ob lubricum lentorem, abortire conſuevit.

Ex qua vena.

Quo menſe.

Hac in re *Cornelius Celſus* morbi duntaxat viriumque magnitudinem animadvertit. *Antiqui,* inquit, *primam ultimamque ætatem ſuſtinere non poſſe hoc auxilii genus judicabant, perſuaſerantque ſibi, mulierem gravidam, quæ ita curata eſſet, abortum eſſe facturam. Poſtea vero uſus oſtendit, nihil ex his eſſe perpetuum, aliaſque potiores obſervationes adhibendas eſſe, ad quas dirigi curantis conſilium debeat. Intereſt enim, non quæ ætas ſit, neque quid in corpore intus geratur, ſed quæ vires ſint. Firmus puer, & robuſtus ſenex, & gravida mulier valens, tuto curantur.* Itaque uteri geſtatio, quemadmodum & ætas inter quantitatis obſervationes habenda.

Lib. 2. cap. 9.

De

De quantitate mittendi ſanguinis hac quidem ſatis: deinceps vero de utendi ratione.

Cap. XIII.

Quo morbi tempore, qua die, quaque hora ſanguis emittendus.

Ex Gal. loc. cit. cap. 20, & 21.

Vena ſecãda eſt initio morbi,

Quorum morborum cauſa eſt plenitudo, aliave humorum labes in vaſis, ea *incipientibus illis* quammox ſecta vena ſummoveri debet. Hoc enim pacto quicquid morbi in poſterum gignendum eſt prohibebitur: quicquid vero genitum & procreatum jam eſt, facilius natura concoquet, evincet atque profligabit. Sic febres ardentiores antequam ſanguinis moles fervoris incendio torreatur, aut vehementior putredo invaleſcat, acceleratum hoc remedium extinguit. Sic & interiores inflammationes hoc auxilii genus initio radicitus eruit, dum qui in partem confluxerat humor nondum obhærens, profluentis ſanguinis impetum curſumque ſequitur. Vires per initia firmæ ſunt & conſtantes, nec admodum iis diſſimiles quæ pridem erant integra valetudine: ſi quo igitur tempore, ipſo maxime initio hoc præſidii genus tolerabunt. Qui plenitudine aut fluxione permanente alia vult remedia adhibere, perverſo medendi ordine affectum conduplicabit, viribuſque negotium faceſſet.

Evacuatis primis viis,

Sic tamen mature vena ſecetur, ut ventriculus *primaque vena* nec ulla humoris corruptela, nec cruditate, nec cibo ſemicocto confertæ ſint.

Non, ut volunt Avicenna, tantum poſt concoctionem, lib. 1. fen. 4. doct. 5. cap. 20.

Præcepit quidem *Avicennas* in morborum principiis phlebotomiam prorſus omittere & *concoctionem expectare*, dum morbus principium ſtatumque præterierit: atque tum demum ſolum illam conferre aſſeverat. Idque non de ſolis partium morbis quos ante percenſuerat, audiendum putat, quum & mox id ipſum de febribus omnibus præcipiat, maximeque de ſanguinea, in qua quum aderit concoctio, jubet ſanguinem profluenter educere.

Ejus rationes

Quia vero iſta mirabiliter diſſentanea videntur, perpendendum *quibus illa rationibus ſuadere contendat*, ut controverſia ad unguem diſcuſſa, veritas ipſa clarius eluceat. *Inquit* igitur, per initia inciſam venam noxios humores extenuare, & per corpus quoquoverſum impellere, ſanguineque puro & ſyncero permiſcere: nonnunquam etiam nos expectatione noſtra adeo decipi, ut cum ſalubri nihil prorſus vitioſi humoris educatur. Ex animi vero ſententia atque voto omnia ſuccedere, ſi expectata

ctata concoctione, quum jam morbus principium & ſtatum præterierit, ſanguinem detrahamus.

Sed *minime tam inconſiderata ejus ferenda eſt ſententia:* *Refutatur.* neque audiendi illius explanatores, quorum dicta quotidie re 1. & eventis refelluntur. Quæ enim abſurdior futiliorque ſententia hac excogitari poſſit, phlebotomiam humores extenuare, quum ex ſuperiorum demonſtratione dilucide conſtet, qua ante, eadem & poſt phlebotomiam proportione humores in corpore retineri atque ſervari? Si qua forte mutatio incidit, quum tenuis humor expeditius celeriuſque, craſſior ægrius & pigrius emanet, veriſimilius eſt, phlebotomiam ſanguinem & humores potius incraſſare debere. Cur deinde hæc humores exagitet? ſi multitudinem demit, quæ perturbationum & morbi cauſa fuerat, debet eadem omnia mitiora & tranquilliora reddere. At ſi peccans materia ſanguine permiſcetur in venis, cur hæc ſecta vena non pariter foras exiliet?

Sed jam plenius æſtimata rei veritate, donemus, morbum 2. quempiam vehementem & acutum ex ſolius ſanguinis exuperantia natum, cujuſmodi ſunt utraque ſynocha, putrida febris ex plenitudine, angina, pleuritis, peripneumonia, jecoris aliarumque partium inflammationes. Hæ ſi peracutæ ſunt & periculoſæ, præ ſanguinis copia præcipites, quis non ſtatim ipſo initio venam pertundat? quis quum adhuc vires integræ ſunt, non eam plenitudinem prorſus eximat, quæ morbo cauſam dedit, & quæ in vitæ diſcrimen adducit? Hoc conſilio in ſynocha feſtinamus ſtatim initio ſanguinem ad animi defectionem mittere, antequam materia putreſcat.

At *ille*, in ea febre ſanguinea principio ſanguinem parce 3. mittit, abundantius vero ubi coctionis ſigna comparent.

At quam quæſo concoctionem expectet ſanguinis optimi & bene cocti, qui ſola multitudine peccat? In his igitur ut in valde acutis, *Hippocratis* conſilio differre & cunctari malum eſt: 1. Aph. 24. ſed ſtatim ſi vires integræ & valentes erunt, ad animi uſque 2. Aph. 29. defectionem ducendum. Si minus acuti & vehementes erunt morbi, etiam per initia ſanguis effundetur, idque pro multitudinis ratione. Num igitur in his venæ ſectionem omittemus, & cum *Avicenna* expectabimus dum concoctio eluceat, & principium morbus ſtatumque præterierit? Siccine morbum ſinemus ſuo impetu protervire atque ægrotum tam immaniter jactari citra ullam artis opem? Si exitialis is erit, ad concoctionem nunquam perducetur: ſin ſalutaris vel anceps, poſt ſtatum in ipſa declinatione, quum jam prorſus evictus erit, & laborans à periculo tutus, quid tum venæ ſectione fuerit opus?

4. Sed age hoc loco *temporum morbi & concoctionis vim expendamus.* Natura concoctione impuros noxioſque humores è purioribus ſecernit: hos ut conſervet, illos ut tandem foras exturbet, aut ſola per ſe, aut medicamenti ope. Atqui venæ ſectio nullo delectu omnes qui in venis ſunt, promiſcue & indiſcriminatim prolectat. Quorſum igitur, ut hæc fiat, humorum concoctionem atque ſecretionem præſtolemur? Vt in phlegmone pus jam factum non amplius ſecta vena, ſed alia ratione per vias breviores derivamus: ita in febribus quarum materia in venis coërcetur, concoctus ac jam ſecretus humor, medicamento derivandus deturbanduſque eſt. Qua in re tum temporis naturam habebimus adminiculantem, quæ ſecretos humores foras excludere contendit. At ſi quis hoc tempore venam auſit incidere, non eos ſolum, ſed pariter utiles eliciet: quodque gravius eſt, eos qui vi naturæ ſecreti fuerant, puro ſanguini permiſcebit, hunc inquinabit, omnia confundet, naturæque molitionem optimam interpellabit.

Imo poſt perfectam coctionem ſectioni venæ locum non eſſe. Quum igitur *concoctionis manifeſta ſigna* comparebunt, *non amplius venæ ſectione,* ſed aut purgatione, aut aliis derivantibus præſidiis reliqua curatio tranſigenda: niſi (quod interdum fit) cruditatis ſigna denuo ſe prodant. In febribus vacuata multitudine, ubi quæ putruerant concocta ſunt, per alvum, urinas & ſudores ea vacuare tentandum. In pleuritide & in peripneumonia quæ putruerunt & in pus converſa ſunt, per ſputa: in hepatitide, cava quidem per alvum, gibba per urinas, quemadmodum & in nephritide: ſingula denique per loca proxima & convenientiora ſunt expurganda.

Si initio neglectū ſit eam quam primum fieri poſſit ſecandam, Si metu, ignavia, aliiſve occaſionibus venæ ſectio primis morbi diebus adminiſtrata non eſt, *quocunque die,* etiam vigeſimo, *in ægrum incideris,* ſi plenitudinis atque cruditatis ſigna permanebunt, hoc præſidii genus adhibendum, modo vires ferant, neque ſint morbi diuturnitate collapſæ. Non enim dierum morbi numerus à phlebotomia per ſe ac primum dehortatur, ſed quod ſæpius, temporis progreſſu, vel concocta eſt morbi materia, vel ſunt vires diſſolutæ.

Vt autem univerſalium temporum, ita particularium & dierum quibus morbi recurrunt, delectus habendus, in his potiſſimum morbis, quorum certa eſt vel intermiſſio, vel remiſſio. Vacuatio non excandeſcenti, ſed *miteſcenti morbo* afferenda.

Extra paroxyſmum, Natura quidem plerumque febrium, maximeque intermittentium invaſionibus vomitiones, & declinationibus ſudores commode ciet, quo tempore nobis etiam licet eadem utiliter arte promovere: at non vel alvi dejectionem, vel venæ ſectionem,

nem. In acceſſionibus ab his omnino temperandum eſt, ut quas neque natura tum molitur, ſed ſi quæ forte incidunt, ſolius morbi fervore impetuque fiunt.

Nulla ejuſmodi vacuatio quæ *vires* ſupra modum *laceſſit*, in tanta acceſſionum quaſi fluctuum agitatione tuto obiri poſſit. Quum enim humores tum maxime quodam quaſi æſtu incitati effervescant, obturbatique permiſceantur, nulla omnino queat juſta eorum fieri ſecretio. Eſto etiam, peccans morbi materia extra venas majores exardeſcat; ſi hoc tempore vena reſecetur, metuendum erit ne illa in venas exinanitas è veſtigio commigret, fiatque ex intermittente continens. At vero maxima morbi tranquillitate vena ſecta, vix ullum naturæ negotium faceſſit, ipſamque multitudinem è venis majoribus eripit, nullo excandeſcentiæ metu. Maxima tranquillitas eſt medio remiſſionis intermiſſioniſve tempore. *Et quare.*

Si ſpatia inter acceſſiones porriguntur, facile ſit medium ipſum pro rerum commoditate deſignare: ſin anguſtum, difficile; quod interdum vix occaſio ſeſe offerat, ut vel ante, vel poſt venæ ſectionem opportune ægrum alamus.

In quibus morbis, vel præcautionis, vel curationis gratia, poteſtas datur ſanguini mittendo *horam* deligere, convenientior erit *matutina* quam pomeridiana. Nam à Solis exortu ſanguis ſuſcitatur, viget atque dominatur, ipſoque diei lumine tenuis fit, ſerenus & ad fluendum aptior: maxime ſecunda tertiave hora. Hac ipſa ne æger ſopore torpeat, experrectus inſomnem horam ſaltem unam duxerit oportet. *Heſternum cibum* integre *concoxerit*, ſitque *alvi & veſicæ munia executus*: eoque magis ſi una quæpiam ampliorum venarum erit incidenda. Nam exiles è quibus ſanguis parcius emanat, nulla iſtiuſmodi obſervatione feriuntur. *Hora matutina, Primis viis liberis,*

Aſtrologica etiam obſervatio, ut non parum efficax, tenenda.

Cæterum quotieſcunque *vehementiores morbi prement* & inſtabunt, tum venam pertundito. In vehementi enim & ſuffocante pleuritide, vel in angina, in ſanguinis immoderato fluore, in extrema vaſorum plenitudine, in aliis denique morbis qui nimium præcipites ſunt, nihil iſtiuſmodi delectus habendus. At vero in febribus aliiſve morbis qui circuitibus affligunt, quietis aut remiſſionis animadverſio multo præſtantior quam matutini temporis. In quamcunque igitur diei noctiſve horam remiſſio inciderit, cæteris in id rite adminiſtratis, vena pertundetur. *Niſi morbus urgeat.*

Ex Galen. citat. capitibus. Avicenn. lib. 1. fen. 4. doct. 5. cap. 20.

Cap. XIV.

Quæ ante venæ ſectionem præparatio afferenda.

Ante venæſectionē

VT ad venæ ſectionem opportuna temporis occaſio, ita corporis idonea præparatio adhibenda, qua neglecta ægroto plurimum offenſionis impendet. Partium quæ in prima corporis regione ſunt, puritas & expurgatio, potiſſima eſt ad venæ ſectionem præparatio. Vitia *quæ opus impediunt* aut certe remorantur, *ſunt ventriculi primarumque venarum cruditas, noxiorum humorum colluvies, alvus fæcibus aſtricta, os ventriculi nimiopere ſentiens vel imbecillum:* quæ non omnino vetant & excludunt, ſed duntaxat retardant venæ ſectionem, dum arte ſint ſublata.

Cruditas ventriculi corrigenda, Alvus exoneranda,

Crudiore enim *ventriculo* ſecta atque exinanita vena, crudi ſucci plurimum in ſanguinis locum rapiet. Et *ſuppreſſiore alvo* ſi venam eliſeris, jecur exhauſtæque venæ ſordidum quiddam & impurum è fæcibus exugent. Tantum moræ in vena pertundenda interponi debet, quantum ſatis eſt tum ad crudorum concoctionem, tum ut excrementa deſcendant. Hæc ſponte niſi ſuccedant, clyſtere vel balano prolicienda ſunt: prunis vel caſſia alvus emollienda.

Coctus cruduſve cibus *internoſcitur* ex accepti ejus qualitate & copia, ex tempore quo acceptus eſt, ex ructu, ex ventriculi pondere.

Corruptus humor è prima regione expurgandus.

Corruptus humor in ventriculo aut in vicinis partibus exuperans, ſive illic genitus eſt, ſive aliunde, velut ex capite, ex jecore, aut ex liene procubuit, differre hortatur venæ inciſionem, dum ſit expurgatus. Secus enim multo majore detrimento quam cruditas rapitur in venas, haſque impuritate multa polluit. Hinc vel obſtructiones, vel cachexiæ fiunt, vel morbi quibus mederi propoſueris ingraveſcunt, evaduntque eorum ſymptomata ſæviora. Quinetiam impuri humores impetu ferociaque concitati excandeſcunt, ventriculum præcordiaque vellicant, hinc nauſea, convulſio, lipothymia, ſyncope & alia ſymptomata, quæ terroris & metus plena ſunt. Vna bilis in os ventriculi tum effuſa, omnium maxime hæc mala invehere ſolet.

Has autem partes à putridis humoribus occupari *portendunt* cibi faſtidium, nauſea, humoris vomitio, frequens alvi dejectio, ventriculi gravitas aut dolor, ventriculi præcordiorumve tumor atque diſtentio.

Quæ quoties præter ullam ciborum cruditatem in ægris appa-

apparebunt, è prima corporis regione antequam vena ſecetur, *deturbandus eſt* vitioſus humor, illorum author & velut ſeminarium. Vomitione id moliendum ſi ſurſum vergit, hauſta potione vel aquæ, vel hydrelæi tepeſcentis, pondo ſelibræ. Alvi autem dejectione, ſi eo declinat. Caſſia in id parum efficax, ut quæ ſola vi leniente & emolliente prædita, tenaces valde & glutinoſos humores nec ſatis detergit, nec ex alvo ſubducit. Accommodatior eſt hiera picra, ſi febris non reclamat, vel rheumbarbarum, vel ſenna, vel agaricum, vel pro humoris ſpecie aliud quoddam blandum, cujus vis univerſam corporis molem neutiquam exagitet. His non modo ſemel, verum etiam ſecundo & tertio pro rei neceſſitate expedit uti: ſub hæc tamen mox ad venæ ſectionem accingendum. *Et qua ratione;*

Quandoquidem humorum vitia, quum in omnes corporis regiones pariter irruerunt; methodus ſummaque artis præceptio eſt, eas ſuo quamque ordine vacuare, meſenterii quidem venas ante majores, atque has rurſum ante corporis molem. Non autem contra, ne ex primis venis in majores, aut ex his in corporis habitum noxii humoris ſit trajectio: quod ſane eſt non expurgare, ſed inquinare & labefactare corpus. At *ex habitu corporis* in venas majores, aut ex his in primas, atque in alvum, traducere conſentaneum eſt. Quæ autem dixi vitia, non ſolum venæ ſectionem remorantur ac tardant, ſed omnino præpediunt. Hinc neque in hydrope, neque in cachexia, neque in ſcirrho jecoris aut lienis, vel exigente alterius morbi importunitate, ſcalpellum admovemus. *Non è regione tertia.*

Tertium vitium, cui præparatio ante venæ ſectionem adhibetur, erat *oris ventriculi ſenſus eximius aut imbecillitas.*

Eximius eſt *ſenſus* quibus nervi è cerebro miſſi, molles ſunt, teneri, nudi, aut occurſantibus rebus obvii: atque hi vix citra offenſionem, acria, acida aut ſalſa, quod genus habentur acetum, piper, ſinapi, devorant. *Senſui ventriculi,*

Imbecillitas, ſive ex intemperie, ſive ex rariore fibrarum ſtructura provenerit, inde noſcitur quod nec cibus appetitur, nec facile fertur, ſed eo accepto dolor eſt, interdumque vel nauſea, vel cibi vomitio. *Et imbecillitati*

Qui ſic affecti ſunt, ut ex leviſſima occaſione, ex inedia, ex ira, ex triſtitia vel timore, ita ſane ex phlebotomia, quæ pariter cum ſanguine ſpiritus diſſipat, & reliquos humores commovet, vel convulſione, vel comitiali morbo, vel ſyncope ſtomachica *tentantur ad internecionis periculum*, vel in alia denique ſymptomata incurrunt, quæ hujus partis occaſione naſci proditum eſt.

His

Conſulendum. Et quibus.

His itaque ante venæ ſectionem *conſulendum*, oſque ventriculi muniendum iis quæ corroborant, quæ humorum acrimoniam retundunt,& quæ humoris influxum arcent. Id genus ſunt ſuccus mali punici, mali cotonei, medici, citrei, limonum, oxyacanthæ & uvæ acerbæ, acetum, aut qui ex his fiunt ſyrupi. Aut ſi qua frigidæ intemperiei ſuſpicio ineſt, ex uſu erunt calida aromatica, maxime ſyrupus menthæ, diacydonion, vinum auſterum, aut aromatites. Horum tantulum, vel panis optimi momentum his intinctum conferetur: mox vero ut æger paulum quieverit, vena incidetur.

Niſi morbus urgeat.

Præparatio venæ ſectioni præmittenda, ſi morbi clementia ſinit. Immanis vero *importunuſque nulla præparatione* nullaque cunctatione feſtinare cogit. Sic in habitu athletico à quo præſens aut ſuffocationis aut ruptionis vaſorum periculum impendet: in vehementiſſima pleuritide, in febre ardentiſſima, eaque maligna, in caſu & prolapſione, aut in obtritu gravi: imminentis periculi eventus magis reformidandus eſt, quam noxa ex non præparato corpore.

Cap. XV.

Ex Avic. loc. cit.

Quid ipſo ſectionis tempore faciendum.

In venæſectione decumbat æger.

Decumbenti *ægro*, in maxima tum corporis, tum animi tranquillitate vena incidenda, potiſſimum ſi vires imbecillæ ſunt, aut ſyncopes metus ineſt. Etenim dum vel ſtamus, vel ſedemus, animalis facultas corpus ſuſtinens laborat, ipſaque inteſtina ac viſcera ex præcordiis pendentia vitali naturalique facultati vim inferunt.

Pars prona ſit.

Si *pars* quæ inciditur *prona* ſit, & in hanc facilis directuſque ſanguinis curſus, ex ea corporis ſede quam plurimum exinanire proponimus.

Vinciatur.

Artus confricentur, dum incaleſcant,& proxime ſupra eum locum in quem ſcalpellus adigetur *arctius vinciantur*, ut ſanguine profecto vena tumentior in conſpectum ſe det. Infra etiam illigari mos eſt, quum tremula inconſtanſque vena ad ſcalpelli quemvis impulſum ſubterfugit, aut è ſua ſede diſſilit. Quibus autem denſa & ſqualida cutis eſt, & quibus anguſtæ venæ, aut in altum demerſæ multa carne, vel adipe obductæ, iis multo arctius vinculum injici debet, quam quibus diverſa eſt conſtitutio.

Minores venæ foveantur aqua calida.

Minores pedum manuumque *venas*, quia vinculis non ſatis implentur, *in calentem aquam* demittimus, quæ & profluenti ſanguini impetum facit.

Si ne

Digitized by Google

Si ne ſic quidem vena in apertum promatur, eam, quò loco ineſſe ſolet, *digitorum impulſu percunctare*, dum ſanguinis fluxu & incurſione, illius ſit explorata ſedes: hancque ſignatam, ſcalpello induſtrius artifex feriat. Sedulo etiam atque etiam proſpiciat, ne vel flatu tumidum locum, vel arteriam, vel tendonem pro vena petat. Interdum enim injecto arctiore vinculo aliquid venæ ſimile intumeſcit: interdum preſſa arteria motu vacat, & pro vena ſe profert. *Quæ non apparent, tactu explorentur.*

Scalpellum chirurgus viſu perſpicaci, manuque valida, ſummis digitis prehendet, nec plus mucronis proferet quam ad penetrandum ſit ſatis: manu altera membrum, ejuſque pollice venam ſtabiliet: ſenſim nullaque feſtinatione ſcalpellum intro ſuaviter, quod ſatis erit impellet. *Scalpellum quomodo adigendum.*

Venæ quæ in *articulis*, in brachii flexu & in poplite extant, in rectum diffiſſæ tardius coaleſcunt, quod articuli motu, vulneris labra dehiſcant: neque ejuſmodi fiſſio tentanda, niſi quum iteratione eſt opus. *Extra articulos*, ut in capite, in manibus vel in pedibus, quæcunque emergunt, in rectum fiſſæ, cicatrice celerius obducuntur, quod labra ſemper inter ſeſe coëant.

Sub interiore, quæ *baſilica* dicitur, fere comes arteria deliteſcit, & ſub *media* nervus: utriſque muſculorum tendones plerumque ſubſternuntur. *Cephalica*, licet difficilis, omnium tamen ſolet eſſe tutiſſima. *Circumſpecte vena ſecanda in brachio.*

Chirurgus ne in tendonem, in nervum aut in arteriam impingat. Ex *nervo* aut tendone puncto dolor fit ingens, ſtupor, reſolutio & brachii convulſio cum tumore. *Arteria* ſanguis ægre compeſcitur, illiuſque magna vi effuſa, virium ſequitur exolutio: ſed neque inciſa arteria coit, neque ſaneſcit, ac pars tandem gangræna corrumpitur.

Punctum nervum aut tendonem indicant doloris vehementia, & inſequens convulſio atque tumor. Hujus ſi qua erit ſuſpicio, vulnus ne coaleſcat, dum ab impendente phlegmone vindicatum ſit, & dies duo treſve abierint. Inhibebitur autem coalitus fotu tepentis olei. Lapſo triduo ſi dolor conquieſcat, nec novi quicquam obrepat, ſinatur coaleſcere: Sin minus, adhibeantur aperientia, attrahentia, & qualia nervis compunctis conveniunt, ut terebinthina, adjecto interdum euforbii momento. *Nervo puncto quæ auxilientur.*

Aperta arteria ſanguis emanat tenuis, rubicundus, igneus, & pulſu quodam exiliens. Subſidio autem eſt emplaſtrum ex aloë, myrrha, thure, & bolo armena, quæ ovi candido & pilis leporis ſint excepta. His dein lintea ex liquore roſaceo imbuta inſternentur. Emplaſtrum faſciis obvolvetur firme ac tuto *Inciſam arteriam quæ obſtruant.*

ne

ne triduo excidat: hoc blande ſummoto ſimile denuo imponendum. Si ne iis quidem arteria coaleſcat, tota tranſverſim diſcindatur, ut extrema utrinque revulſa molli carne obducantur.

Pro diverſitate humoris aliud foramen faciendum.

Rurſum autem, quod ad ſectionis modum facit, ſi *craſſus* aut viſcoſus ſanguis, qualis melancholicus, ineſſe putabitur, aut cœli conſtitutio frigida ſit, *ampla* fiet venæ apertio: ſin *tenuis* & aquoſus, aut ipſa cœli conſtitutio calida, *anguſtior*.

Promovendus ſanguinis effluxus.

Vena ut decet aperta vinculum à ſuperiore parte laxabitur, quo inde *ſanguis uberius defluat*. Si ſanguini curſus erit idoneus, ſinatur. ſi minus abunde & ſegnius fluat, idque ſectionis errore, ea emendetur: ſi ſanguinis craſſitie, aliave ex cauſa; laborans pugnum arcte vehementerque adducat, nervos, muſculos & latera tuſſi ac voce valida contendat: vulnus aquæ calidæ fomento proritetur. Si vecordem cura metuſque terreant, hincque parcius ſanguis emanet, intermiſſio fiat dum vires exponendis recreentur modis. Imo etiam ſi pro ratione ſanguis dimanet, utile eſt medio curſu digitum vulneri imponere tum ut vires reficiantur minuſque diſſipentur, tum etiam ut deterior ſpurciorque ſanguis ex intimis celerius in ſectionem confluat.

Siſtendus ubi ſatis effluxit.

Emanantis autem ſanguinis quantitas æſtimanda eſt, ut is demum opportune *ſiſtatur*. Æſtimatio ex morbi neceſſitate & ex viribus eſt ineunda.

Quantum ſit ſatis.

In *plethora ſimplici*, ad imminentium morborum præcautionem, ſatis redundantiam demere, dum mediocritas ſit reliqua. At quum jam *morbus* ineſt, iſque *univerſalis*, ut febris, non ſatis illud fecerit, ſed ſi vires tolerent, infra mediocritatem imminuendum eſt. Mediocris enim ſi putreſcat, quaſi effervescens intumeſcit, & tum corpori infeſtus, tum viribus gravis eſt: minui igitur debet, at parcius quam in plenitudine. *In partium* autem *phlegmonis* non una quantitas, ſed tum coloris, tum ſubſtantiæ mutatio ſpectanda. Quum vehemens dolor, aut magna quædam inflammatio locis ineſt ſectioni propinquis, ſanguinis curſus non ante ſiſtatur, quam vel dolor miteſcere occipiat, vel ejus color commutetur: mutatio quippe indicat, ſanguinem ex inflammata ſede, in qua is eſt à reliquo diſpar, evelli: quod omnino expectandum eſt, niſi aut parti vehementer impactus humor eſt, aut evacuatione vires exolvuntur. Hæc ſiquidem cogunt intempeſtive ſupprimere, ac potius iterato quod reliquum eſt detrahere, alias quidem eodem die, alias poſtero.

Signa &

Vt enim effluenti ſanguini, ita & *viribus attendendum*, ne deficiant.

deficiant. Vires *defecturas præmonſtrant*, labans fluoris impetus, pallens faciei color, oſcitationes, pandiculationes, aurium tinnitus, oculorum ſuffuſiones: quæ omnia coarguunt, vitales ſpiritus imminui, & cor infringi deſtitutum calore. Ad hæc ſingultus & nauſea, quæ fiunt irrumpente humore in os ventriculi. Omnium tamen certiſſima & minime fallax eſt pulſus mutatio, qui ſi ex crebro ſupra modum rarus evadat, aut ex magno parvus, ex vehementi debilis & obſcurus, ex æquabili inæquabilis, vires collapſuras, aut perturbationem epilepſiæ non admodum diſſimilem præſagit. *Præſagia virium labantium.*

Hæc igitur ſi ex vacuationis quantitate incidant, protinus intermittendum, ne imbecillitas progreſſa vel mortem inferat, vel jacturam quæ nullo pacto reſarciri poſſit. At ſi vel metu & terrore, vel ſtomachi demorſu, hæc ſigna compareant, intercepto fluore laborans recreetur, ut exinde poſſit reliqua vacuatio compleri.

Recreandi multa ſunt rationes. Os atque faciem frigida conſpergere: acetum, vinum, moſchum, idque genus aromatica ad nares admovere. Ab his vero præſtantiſſimum ſit ægrum proſternere: partibus quippe omnibus in unam ſitus æquabilitatem adductis, ceſſat labor omnis, principeſque partes caloris & ſpiritus plus ſibi mutuo impartiunt. Si ne ſic quidem relevetur æger, vomitus excitetur, aut faucium titillatu aut injecto oleo: quandoquidem is impetus ſtomachi cordiſque tædia depellit, ſuſcitatque robur. Mox vires inſtaurentur vino, ſucco mali punici, jure carnium, medicamento diamoſcho, aliiſve cardiacis. *Revocandarum virium modi.*

Cap. XVI.

Vt à venæ ſectione regendus ſit æger.

Ex Avic. loc. cit.

Sanguine ut morbi magnitudo vireſque ferebant emiſſo, *vinculum diſſolvatur, vulnus exiccetur*, ne cõcreſcente ſanguine madens aut non coaleſcat, aut abſceſſus metum inferat. His ſiquidem non accurate animadverſis, die octavo aliquando reſignatum eſt vulnus. Adeps ſi exiliat, ne præcidatur, ſed intro molliter referendus eſt. Deterſum vulnus linteo obſignetur vel roſacea, vel dulci aqua imbuto: aut etiam oleo, ſi ſanguinem iterum fundere conſilium eſt. Faſciis linteum devinciatur, quæ nec arctiores ſint, nec cutem ulceriſve labra diſtorqueant. Si icto tendone aut nervo, fluxionis aut phlegmones metus eſt, emplaſtrum è ceruſſa imponendum eſt: in ambitu vero cataplaſma ex ſempervivo, ſolano, arnogloſſo, aliiſque frigidis. *Secta vena qua ratione occludenda.*

Sectus

Vt quieti dandus æger, *Sectus æger ſupinus decumbat*, ut omnibus partibus in ſpinam dorſi tanquam in corporis baſim reclinantibus, ſumma ſit quies, & inquiete partes exhauſtæ repleantur, reſarciaturque ſpiritus. Neque igitur ad conſueta munia properet, neque celerius inambulet, neque ullo exercitationis genere ſe fatiget: neque utatur venere, neque in balneum deſcendat: quandoquidem ſanguis & ſpiritus vehementius incitati, ne diſſipentur aut incaleſcant, ſedandi comprimendique ſunt. Nec vero venæ ſectioni continuo indormiendum eſt, ne aut languidior calor extinguatur, aut obruantur imminuti ſpiritus. Itaque vigilans conquieſcat, abſitque omnis tum animi, tum corporis contentio, quod & in lipothymia præcipimus.

Vt cibandus, Hora una aut altera à ſanguine miſſo *alimentum licet offerre*, exiguum quidem, quodque boni ſit ſucci, quod prompte alat, & quod ſit profligando morbo accommodatum. Duabus abhinc horis, aut etiam minus, nihil vetat obdormiſcere, modo, aſſidentes proſpiciant, ne vel laborans in brachium cæſum ſe devolvat, vel vinculum diſſolvat, quo ſanguis dimanet, vel aliud ſibi incommodum ferat. Reliquus cibus ſenſim, tum copia, tum materia deinceps increſcet, neque temere aut avide ad pleniorem properandum eſt, ut quem nativus calor imminutus non plene ſit confecturus, & quem crudum multumque exuctæ venæ rapiant, quo demum omnem corporis molem referciant. Eſto etiam, integra ſit omnis alimenti concoctio, quid tamen juvat illico ſe ſuccis largius implere, quos animus eſt vena ſecta demere? A miſſo ſanguine exquiſitior victus ratio tenenda, neque protinus æger ad priſtinam diætam perinde, ut canis ad vomitum redeat. Intemperantes idonei venæ ſectioni non ſunt.

Ex Gal. cit. loc. cap. 21. *De iteranda vena ſectione ſic ſtatuendum eſt.*

In magno morbo viribus integris ſimul & ſemel exuperans ſanguis auferendus. Quum ex ferventis ſanguinis copia, vel *maxima inflammatio*, vel *dolor vehementiſſimus*, vel ardentiſſima febris irrumpit: ipſo protinus initio, antequam effrænatus ſanguis in principem aliquam partem incumbat, non modo quantum illius exuperat, verumetiam multo plus emittendum eſt, idque *univerſe* & *affatim*, etiam ad uſque animi defectionem, *ſi validæ vires* tolerando ſunt. Fere autem valent in plethoricis affectibus, in quibus raro vacuationis copia deficiunt.

Validas quidem & integras vires, non autem imbecillas, per-
1. Aph. 23. mittit *Hippocrates* uſque ad animi defectionem deducere. Nam conſtantibus & integris viribus defectio interveniens arteriarum duntaxat ſpiritus exolvit: illæſæ vero perſiſtunt eæ vires, quas cordi, jecori ac cerebro natura congenuit. Licet autem in lipothy-

lipothymiæ illæ diſpereant, ex his tamen inſitis aliæ perſimiles denuo ſuſcitari poterunt, ex quibus impendio recreabitur æger. At imbecillis (quoniam illæ principibus partibus inſitæ vires languent) ſi lipothymia obrepſerit, vix inſtauratio fiet. Quocirca viribus imbecillis cavenda diligenter eſt defectio. Ita quidem de maximis urgentibuſque morbis ſanciendum.

At *in levioribus*, iiſque univerſalibus, ut in plethora, in febribus & aliis morbis, quorum materia coërcita eſt in vaſis, non quidem ad lipothymiam, ſed tamen quantum expedit quantumque affectus expoſtulat, *univerſe & ſemel* ſtatim initio vacuandum eſt, ſi modo vires annuant. Ea vacuatio citra ullam virium jacturam, exuperantem materiam ſubtrahit, antequam vel tota putreſcat, vel in nobilem partem irrumpat, vel horrenda ſymptomata ſuſciter. Qui metu deterritus in his vacuationem partiri proponet, & minus ſane proficiet, & morbum producet in longius. *Vt & in levi morbo.*

At ſi per *virium imbecillitatem* nequit univerſa vacuatio compleri, quum præſtantior virium quam morbi ſit obſervatio, *partitione uti cogimur*, idque ſummo judicio ſummaque prudentia. Partitio autem fit ex modicis intervallis, atque vel diſſoluto vinculo, vel digito indito vulneri, intermittatur tantiſper dum modis ante expoſitis reſtituantur vires. Interdum hora una, interdum etiam plures ad virium inſtaurationem neceſſariæ ſunt. Optimum autem fit, non ultra diem prorogare, ac bis ſanguinem (ſi vires ſinunt) eodem die mittere, idque in morbis univerſalibus: & (niſi quid aliud vetat) antequam putredo aut alia invaleſcant mala, quantum expedit educere. *Partito & eodem die viribus imbecillis,*

Cæterum in affectibus partium omnibus, præſertimque in *phlegmonis*, partitas evacuationes oportet *longiore intervallo* ſejungi, atque repetitam vel in diem poſterum, vel in perendinum differri: ut hoc temporis ſpatio, corrupti humores ex affecta ſede remigrent in venas exhauſtas, quos exinde altera ſectio promptius eripiet. Pars enim laborans ſenſim uno alterove die humores ſuos eo depoſuit, qui corrupti quum ſint, illic relinqui non debent, etiam ſi dolores conquieverint. *Sed in inflammatione diebus interjectis,*

At vero *venenatam* malignamque inflammationem, ut peſtilentem bubonem vel carbunculum, neceſſe eſt eo ipſo die feſtinanter iterata vacuatione demoliri, ne peſtilens contagio diutius hæreat in venis. *Niſi maligna ſit.*

Neque tamen confidentius atque audacius *crebrior venæ ſectio adeunda:* non parum enim ſpiritus caloriſque demit, ac in ſenectutem immaturam & hanc morbis gravioribus obnoxiam *Non tamen nimis crebra venæ-*

ſectio inſtituenda. præcipitat: cujuſmodi ſunt cachexia, hydrops, arthritis, tremor, paralyſis, apoplexia. Impenſius enim refrigerato nativo calore, humidoq; primogenio imminuto, viſcera langueſcunt, cruditas dominatur, quæ tot malorum cauſa ſit atque origo.

Cap. XVII.

Emiſſi ſanguinis obſervatio.

Emiſſus ſanguis ut excipiendus. Effluens *ſanguis excipiendus* mundis terſiſque pelviculis, terrenis, vitreis, ſtanneis, aut argenteis, non item æneis, ne ab his vel propriæ ſubſtantiæ, vel coloris, vel alterius qualitatis converſionem ſubeat, quæ noſtrum de corporis affectione judicium pervertat. Sint & pelviculæ multæ in quibus ſanguinis varietas diſpici ac diſtingui poſſit. Seponantur loco mundo, quo nec pulvis, nec fumus, nec ventus, nec Solis radii pertingant.

Quomodo ejus obſervanda ſubſtantia, Omniu prima in his *obſervabitur ſanguinis ſubſtantia. Viſcoſus* eſt qui lente fluxit & tanquam glutinum digitis obhæret, quorum neutrum efficit probus atque mediocris. *Craſſus* eſt & denſus, multaſque fibras habet, qui ocius concreſcit atque conglaciat: hic obſtructionum aliorumque inde morborum

Concretione. fit author. Qui tardius concreſcit ac dureſcit, *tenuis* eſt: qui vero jam refrigeſcens minime dureſcit, is omnino vel aquoſus, vel *putridus* eſt, cujus fibræ omnes direptæ atque corruptæ vanuerunt.

Fiſsione. Id ipſum planius *diſtinguit fiſsio. Craſſus* ac compactus difficile finditur, *tenuis* facile: *putridus* vero non finditur, verum ſimul atque attingitur totus in partes exiguas diſcerpitur.

Quid indicet ſerum: *Serum* multum tanquam aqua citrina concreto ſanguini innatans, vel potum liberaliorem, vel jecur infirmum quale hydropici, vel imbecillos renes, vel eoſdem obſtructos oſtendit: quibus ex cauſis ſerum redundans in venas ſanguini permiſcetur. Hunc tamen non eo prorſus deſtitui par eſt, velut in his qui frugalius bibunt, aut immoderatius ſeſe exercent: craſſeſcens enim ſanguis difficile in tenues venas diſtribuitur, eaſque prompte intercludit.

Spuma: *Spuma* innatans niſi fluoris impetu nata ſit, incendium atque fervorem ejus humoris oſtendit, cujus calorem præ ſe fert: rubra quidem ſanguinis: citrina, bilis: alba, pituitæ: livida, melancholiæ.

Color: Dureſcentis ſanguinis *color* per ſumma rubicundus, boni utiliſque ſanguinis eſt index: ruber quidem ac lucidus ardentis, qualis eſt arteriarum, ruber vero & obſcurus mediocris, qualis

qualis eſt venarum. Color citrinus, bilem: albus, pituitam: viridis, bilem retorridam: lividus aut plumbeus atram bilem cum pernicie, ut diſparium colorum permiſtio varios humores exuperare commonſtrat: qui an etiam putridi ſint necne, ſanguinis ſubſtantia palam facit.

Sanguinis parte ſumma innatat nonnunquam *pingue quiddam* & adipoſum, inſtar telæ aranei cohærens. Hoc, ſi admodum pingue & obeſum corpus eſt, ex ipſo ſanguine cauſam habet, qui eſt in adipem pronus. Sin corpus ſtrigoſius fiat minuſque opimum, id ipſum colliquari & marceſcere portendit. *Pinguedo,*

Ima parte concreti ſanguinis *ſubſidet*, quod terrenum magis eſt atque *fæculentum*. Id quum ſinditur, ſæpius apparet vel rubrum obſcurum, vel nigrum, vel lividum, vel viride: unde humoris qui ſanguinem perfundit, naturam videre eſt: atque ex coloris copia aſſequi quantum unuſquiſque humor in venis abundet. *Fæx ſubſidens,*

Si diffiſſo ſanguine *grana* quædam arenularum æmula offendantur, aiunt vel elephantiaſim, vel propenſionem ad hanc notari: quanquam obſervantibus raro tale quiddam deprehenſum eſt. *Grana,*

Rarum eſt ſanguinem à venis *graveolere*: quod ſi contigerit, putredinis corruptioniſque deploratæ eſt indicium. *Odor,*

Detractum ſanguinem nemo *deguſtarit*: at ſi cui in os forte incidet, dulciſque apparebit, ſecundum naturam eſt: qui amarus, bilioſus: acidus aut ſtipticus, melancholicus: inſipidus, pituitoſus: ſalſus, pituita ſalſa perfuſus. *Sapor,*

Sanguinis ſubſtantia atque colore animadverſis, conferendæ invicem erunt *pelviculæ*: quæ ſi *omnes* optimum ſanguinem æquabiliter exhibeant, credibile eſt reliquum in venis ſimilem haberi, illum tamen detrahendum fuiſſe, quod multitudine peccaret, quæ una corpus gravat, ſenſus offundit, & in putredinem aut in graviorum malorum pericula conjicit. Si vitioſus & impurus ſanguis conſpicitur, multo etiam utilius eductus eſt, ut qui & copia & qualitate moleſtus, corpori negotium faceſſeret: ſed & poſthac diligentius vacuari corpus debet, aut pharmaco, aut venæ ſectione. Non tamen quo impurior ſanguis aut crudior alieniorve à ſua natura longius deſciverit, eo plus detrahes, vulgarium & malorum medicorum more: ſed quanto humores citra ultrave ſanguinis naturam longius receſſerint, tanto parcius & cunctantius hauriendum de ſanguine, quumque longiſſime ab ejus forma abeſſe deprehendentur, in totum erit à phlebotomia abſtinendum. *Pelviculæ ſimiles,*

Si qui *primus* manavit *ſyncerus*, qui autem *poſterius*, *pravus* *Diſſimiles.*

 exiſtit,

exiſtit, multi hujuſmodi reſident humores in corpore, probâ victus ratione, idoneiſque vacuationibus exterminandi. At ſi hoc ex phlegmone accidit, bono eſſe ſolet, nempe indicium completæ & integræ vacuationis, quæ morbi materiam ex affecta ſede extirpavit. Si poſtrema pelvis purior eſt primis, conſummata eſt vacuatio, quæ ſanguinem vitioſum omnem detraxit, dum utilis ac bonus dimanaret.

Quid ſanguine in calentem aquam emiſſo obſervandũ.

Sanguis in tepeſcentem aquam effuſus, divulſis ſecretiſque ſubſtantiis multa profert. Serum cum aqua omnino confunditur, ut internoſci nequeat: illi etiam permiſcetur tenuior ſanguinis portio, ex cujus colore liceat de humoris natura & ſpecie quodam modo judicium facere. Craſſior ſanguinis portio & fibroſa ſubſidet in imo: quæ pura & ſecundum naturam eſſe judicabitur, ſi lucida, tenuis, ſubalbida, & cohærens fuerit. At craſſior craſſum etiam ſanguinem ineſſe: obſcura & nigra aliove infecta colore, ſanguinem vitioſorum humorum fæcibus inquinari commonſtrat, quos ipſa coloris differentia diſcernit. Si parum illa cohæret, diſtractaque facile dilaceratur, ſummæ putredinis eſt argumentum.

Ex Gal. de cura per venæſect., cap. 22, 23. *Magna arteria nunquam ſecanda.*

Cap. XVIII.
De arteriarum ſectione.

Majorem arteriam in cubito venæ ſubſtratam, aut eam quæ in poplite ſita eſt, neque ex induſtria, neque imprudenter incidere ſit tutum. Ejus enim ſanguis ægre reſtingui poteſt, nempe tenuis & calidus, impetuque prorumpens: & ſane nonnulli, volentibus medicis vinculo quaſi hæmorrhagiam ſiſtere, nata partis gangræna mortui ſunt. Neque ſi reprimatur, facile queat vulnus ad cicatricem perduci, citra aneuryſma, ob aſſiduum pulſum, obque tunicas craſſas & præduras. In ipſa vero aneuryſmatis chirurgia non pauci periere. Præſtat igitur quum neceſſitas poſtulat majorem arteriam totam oblique in tranſverſum ſecare: nam ſanguis deinde ſiſtitur, utrinque ipſius extremis retractis, & vulneri impoſito emplaſtro ex aloë ſupra deſcripto.

Sed licet ſecare minorem.

Minores vero *arterias* quæ in ſummis artubus, in capite, in manibus & in pedibus extant, *licet* citra hæc pericula incidere, ut quæ agglutinari poſſint, præſertim in molli humidoque corpore, quali mulieres ac pueri præditi ſunt.

Quantum ejus ſectio conferat.

Confert autem *harum ſectio* quum vehemens diuturnuſque dolor circum membranas vim infert, qui pungenti ſimilis eſt ob membranæ ſenſum, & qui pulſans eſt ex arteriarum motu. Sanguis enim multus, tenuis & calidus, in affectæ partis arteriis

riis coërcitus, ſit doloris cauſa. Itaque ſi partibus extremis inveſtigentur ac ſecentur arteriæ, quæ à ſedibus illis affectis procedunt, dolor omnino vaneſcit.

Pauci hoc tempore arterias incidunt, quod non admodum conſpicuæ ſint, nec facile ſit illas conſequi. *In temporibus* tamen ſectæ calidas acreſque oculorum fluxiones inhibent, quarum gratia totæ diſcinduntur, aut inuruntur candente ferro, vel cauſtico medicamento. *Pone aures* ſecantur in vertigine, in diuturnis capitis doloribus calidis atque ſpirituoſis, in faciei rubore & quibuſdam aliis capitis affectibus inveteratis. Quæ *inter pollicem* & *indicem* excurrit, aperitur in diuturnis laterum doloribus inter viſcera & diaphragma poſitis. *Iuxta malleolum* ſecta vetuſtos lenit coxendicum dolores qui jamdiu invaluere. *Ac quæ ſecanda.*

Semper autem ejus delectus habeatur, quæ *è directo* affectæ ſedis eſt, ad quam ne accedendum quidem fuerit, corporis totius proviſione neglecta. *E directo.*

CAP. XIX.

De particulari ſanguinis vacuatione.

Ex Gal. de hirudinibus. cap. 1, 3, 4.

QVum ſanguis *aliqua in parte* ita inhæſit ut nec ſecta vena, nec medicatione revelli poſſit, ab ea potiſſimum parte quæ offenditur educendus eſt remediis quæ ei ipſi parti liberandæ inſideant. Ejuſmodi ſunt *hirudo*, *ſcarificatio* & *cucurbita*, quæ à parte jam læſa ſanguinem manifeſte exhauriunt.

Hirudo morſu trifidum vulnus infligit, quod non cutem modo, verum altius quoque, ſi ea tenella ut pueris & infantibus eſt, penetrat. Exhauſta porro exinanitaque & accurate præparata avidius tutiuſque ſugit, fereque continenter dum copia turgeſcat ſaturaque procidat. Plerumque etiam ſublata ea ſanguis confertim profluit, ſi præſertim *in prominentem venam* erat infixa: ac tum pro ſcalpello & phlebotomia eſt. Ita quidem ex hæmorrhoide tam copioſum interdum ſanguinem evocat, ut emplaſticis adſtringentibuſque medicamentis ſit opus, & puerorum cubito infixa phlebotomiam exæquet. Quæcunque ſic è vena cava haurit, pro univerſali vacuatione habenda eſt. *Sanguiſuga* *Quomodo educat ex majori vena.*

Quæ vero durinſculæ cuti, aut ei parti cui *nulla* ſit *amplior* vena ſubjecta adhæreſcit, quam ſolum partem attigerit, evacuat: aut certe minimum è vicinis, nihil vero prorſus ex alto, aut ex diſtantiore loco prolicit. Quocirca iis duntaxat partium vitiis exugẽdis adhibetur, quæ in ſumma ſunt cute, ut ſcabiei, *Quomodo è minori.*

biei, vitiligini, impetigini, pano, naſi facieique rubori & elephanticorum tuberculis.

Quomodo ſcarificatus. *Scarificatio* fit epidermide minutim ſcalpello diſciſſa, quæ tamen & nonnunquam altius ſubiens veram cutem ferit. Vacuat è ſola parte divulſa, niſi forte venam convulneret: exitum enim facit humori ſubjecto, nec tamen vi quicquam ex alto aut è longinquo trahit. Quo altius ſcalpellus adigitur, eo plenior ſanguinis eſt effuſio.

Expurgandæ cutis remedium eſt ſcarificatio, ac eorum quoque affectuum quibus dixi hirudinem opitulari: quinetiam eorum qui in cutem irruperunt eique jam contumaciter obhærent, ut ſcirrhi, inveteratæ phlegmones, & cujuſvis corruptæ materiæ. Ad hæc gangrænæ, ſphaceli, & aliorum in quibus nativus calor ſtrangulatus ventilari deſiderat.

Quomodo cucurbitula cum ſcarificatione. Largius autem ac uberius ſacrificatio ſanguinem profundet, ſi protinus adhibeatur *cucurbitula*. Hæc enim vi flammæ atque caloris non modo quicquid tenuis fluxique humoris ac ſpiritus partem circumfundit, ſed & quod in locis diſtantioribus penitioribuſque ineſt, validiſſime trahit. Atque ſi cutis ante ferro exaſperata eſt, id manifeſtè in ſe prolicit: ſin vero levis ea & integra manet, è diſtantioribus penitioribuſque evocat in cutem, ac in eam ſedem transfert cuicunque fuerit impacta.

Itaque inhærens cucurbitula cute jam inciſa, corporis ſummas partes expurgat, multo quidem potentius, quam aut ſcarificatio ſimplex, aut hirudo, iiſdem ſuccurrit affectibus.

Sine ſcarificatione. Levis autem & quæ *ſine ſcarificatione* imponitur, non manifeſte ſanguinem, ſed unum ſpiritum extrahit. Cæterum humores ad ſeſe rapit, irruentem fluxionem revellit, ſanguinis profuſionem undecunque factam directo contrarioque loco impoſita ſiſtit, quum præſertim ex vena ſanguinem mitti revellique imbecillæ vires minime ſinunt. Errabundum uterum fluctuantemque humorem cohibet: eum vero qui parti jam hæret impactuſque eſt derivat: & eum qui in alto corpore demerſus eſt evocat in ſummum: ut idcirco ſtuporis, paralyſis, inveterati doloris accommodatum ſit remedium. Flatus vero ac ſpiritus quavis ſede coërcitos expeditè diſſolvit, atque diſſipat. Proinde palpitationem, ſingultum, colicum, nephriticumque cruciatum ociſſime compeſcit. Expeditiſſimum hoc præſidii genus ac minime periculoſum. Neque enim corpus ulla qualitate labefactat, neque vires infringit.

Hactenus remedia expoſui quæ ſanguinem tum univerſim, tum particulatim detrahunt.

Ad

Ad ea deinceps accingar, quæ non hanc illamve, ſed nullo diſcrimine omnem corporis materiam, vel abſumunt, vel diſſipant.

CAP. XX.

Ex Gal. de venæſ. adv. Eraſiſt. cap. 4.

Vniverſalis quæ per habitum fit corporis evacuatio.

Quæ per habitum corporis evacuant, Vel inſenſile tranſpiratione id agunt, Vt inedia.

EOrum ***quæ per ſumma corpus exhauriunt*** vacuantque, ***alia ſudores*** conſpicue cient, ***alia halitum tenuemque*** ſubſtantiam perſpiratu digerunt.

Hoc genere continentur ***inedia, unctio*** & ***frictio: illo exercitatio, balneum, laconicum.***

Phlebotomiæ vires proxime imitatur ***inedia***, ſenſim ac pedetentim ***ſanguinem abſumens***, quem ſemel ac repente phlebotomia vacuat: præterea vero ***crudos humores*** alioſque complures ***diſſipat***, omniſque generis ***excrementa propellit.***

Etenim natura libera nec impedita, ſalutaria quæque nobis continenter procurat. Quum igitur conſuetus corpori cibus aut ſubducitur, aut ex toto circumciditur, hujuſque penuria ineſt, inſitus nobis calor omnium naturalium functionum author, per omnia diffuſus ac inſertus, novi cibi copia minime implicatus, ubique vim ſuam exerens, invaleſcit.

Quid ea utilitatis adferat Humoribus alimentariis.

Ac primum quidem ***utilem ſuccum*** & ſanguinem in corporis partiumque ſubſtantiam mutat abſumitque nutritione.

Tenues vero humores ac ***ſupervacuos*** in halitum digerit & ſine ſenſu diſſipat: crudos concoquit, mutatque in ſanginem alendo corpori idoneum.

Quid excrementitiis tenuibus, Craſſis.

Ex ***ſupervacuis*** autem ***craſſos*** attenuat, lentoſque detergit: ac proinde ſtrenue expedit obſtructiones: adhæc quicquid concoquere non poteſt, id ſaltem præparat, viaſque omnes corporis quibus excludatur patentiores expeditioreſque facit. Tum etiam expultrix facultas quæcunque præparata fuerint, in expurgationis vias adducit expellitque foras. Hinc plerumque alvus ſponte ſolvitur, vomitiones erumpunt, urina profundituz uberior, cerebri excrementa defluunt; & quæ à purgationis via longius abſunt, perſpiratione diſſipantur. His corpus univerſum ſublato quaſi onere levatur, reſpiratio libera fit ac facilis, mens ſenſuſque omnes expeditiores alacrioreſque evadunt.

Quid noxæ adferat inedia moderata.

Hæc dum confert ***inedia***, ***impuro*** quidem ***corpori*** plerumque ventriculum vitioſis implet humoribus: unde ſtomachi eroſiones, vigiliæ, corporis perturbationes & vertigines, quod ſcilicet inſitus calor perinde ac medicamentum noxios humores exagitet in alimenti penuria. At vero perturbatos ea de-

Quomodo

eam corrigat. mum ſubigit,domat atque depellit,unde magna ſequitur tranquillitas & morborum multorumque ſymptomatum ſedatio, ſuperſtite quidem etiamnum & integro naturali calore.

Quid corpori adferat moderata & immoderata. Hæc ſane *moderata* efficit inedia, ut quæ acres humores exacuit, incendit, calfacitque corpus. *Immoderata* vero quoniam pabulo atque etiam ſupervacuo humore abſumpto,ipſam quoque partium ſubſtantiam diſſipat, quæ caloris eſt ſedes, corpus tandem refrigerat, vireſque comminuit & obterit.

In quibus itaq; morbis utilis, vel inutilis. *Salubris* eſt tempeſtiva abſtinentia, & apprime utilis quæ per inediam fit evacuatio. Etenim blande nullaque violenta aut corporis, aut humorum impulſione, nullaque aliena qualitate in corpus inducta ſenſim ac lente progreditur. Acutis porro urgentibuſque morbis ſola inedia *vix tuto* ſuccurri poteſt, ſed aut venæ ſectione, aut pharmaco expedite vacuandus eſt corruptus ac putridus humor,qui de ſua bonitate plurimum deceſſit, & quem inſitus calor neque amplius in benignum reducere, neque derepente exturbare poteſt. At leves morbos ex cruditate futuros arcet cibi parſimonia: eoſdem recens genitos facile perſanat inedia: inveteratos quoque eos plurimum coctione lenit, tandemque profligat. Ea ipſa ex plenitudine futuros convenienter inhibet, quod ſenſim ac tempore onerantem copiam eximat. Qui vero jam præſentes ex copia ſæviunt, eos non inedia, ſed venæ ſectio expedite tollit. Sed & in crudioribus morbis materiæ ſitus æſtimandus. Nam quum venis aut ſummis partibus, ut capiti, vel plenitudo, vel cruditas, vel pituita gravis moleſtaque eſt, cibus parcus ſiccuſque confert,ea moderatione ut præcordia primaſque partes ne collabantur alat, non autem ad corporis ſumma ipſe pertingat. Quum vero aut in ventriculo, aut in prima corporis regione vitium inhæreſcit,multo parcior ſicciorque victus imperandus.

Inedia appellatur modo abſtinentia, modo parſimonia, non cibi duntaxat, ſed & potus, qui magis promptiuſque quam cibus, tum viſcera, tum venas implet, iiſque negotium faceſſit. Quos igitur morbos inedia non ſuſtulit, medicatione curato.

Gal. 3. de ſanit. tuend. cap. 2, 4.

Exercitatio. *Exercitatio* aliquantum quoque, ſed quam inedia minus abſumit ac digerit, idque magna tum corporis, tum humorum perturbatione.

Quid adferat corpori, Hæc nullum extrinſecus *corpori* calorem confert, ſed ingenitum nobis & innatum ſuſcitat, qui dein quoquoverſum effuſus corpus humoreſque calfacit. Vnde alimenti concoctio, diſtributio, nutritioque felicior.

Humoribus. Eadem *ſanguinem* & humores extenuat,mollit,colliquat & diffundit, atque adeo perturbat, ut ſua illi vaſa impleant atque diſten-

diſtendant, vixque turgentes contineri poſſint; ſed vi impulſi aut foras exhalant, aut impetu in partem aliquampiam irruant. Ipſa etiam cutis ſpiracula laxat & reſolvit, quumque validior ſuſcitatus eſt calor, ſpiritus quoquoverſum in corpus impelluntur, qui ductus omnes referant, viaſque expurgant, & oborto ſudore copioſo ſupervacua propulſant.

Non ægrotantium, ſed *bene valentium eſt*, quæ exercitatione fit ſudorum eruptio. Etenim quia vires exolvit, corpuſque defatigat, laboranti gravis importunaque eſt. *Quibus itaque conveniat,*

Bene valenti ad præcautionem accommodata, *concocto* certe ac jam diſtributo *cibo*, alvoque ſubducta. Impuriori corpori vitanda exercitatio. Quum enim vitioſos humores confundat ac perturbet, quos tamen nec evincit, nec prorſus depellit, plerumque morbis gravioribus rudimenta ponit. *Et quando.*

Balneum dulcis aquæ longe quam exercitatio potentius ſpiracula laxat remittitque, *humores* calfacit, extenuat, fluxoſque colliquat. Ex his fuliginoſos non modo diſſipat è ſummis, verumetiam ex intimis corporis regionibus tenues & fluxos foras evocat prolicitque ſudores. Craſſiores vero quos non diſcuſſerit, colliquat, & tanta vi concitat, ut in alias plerumque partes jactati confluant. *Balneum quid adferat humoribus.*

Quocirca balneum iis *adverſiſſimum* eſt qui morbo gravi tenentur, atque iis qui citra morbum impuro plethoricove ſunt corpore, & quibus nobilioris cujuſdam viſceris imbecillitas ineſt, aut præcordiorum durus renitenſque tumor. Quippe liquatus humor præter naturam in partem languidam decumbens in phlegmones diſcrimen adducit. *Quibus itaque adverſum.*

Utile vero & accommodatum iis deprehenditur, qui ſqualidi extenuatique ſunt, & quibus jam magna partium ſolidarum ineſt ariditas: atque iis etiam qui ex febris ardore quaſi retorridi evaſerunt: melancholicis quoque & craſſo terrenoque humore oppreſſis. Sed & in iis cautio adhibenda, ne ulla ſubſit in venis primis copia crudi humoris, quæ in omne corpus rapi poſſit: neve inter adminiſtrandum horror ullus incidat, qui febrem prænunciare ſolet. *Quibus utile.*

Tanto autem manifeſtius atque validius hæc efficit *balneum*; quanto vel natura, vel arte calidius obtigerit, ſive ſulphureum, ſive nitroſum, ſive *medicamentorum* calidorum permiſtione comparatum ſit. *Præſertim medicamentoſum.*

Solium vero *aqua calida* in quod reſupinus æger à genibus ad umbilicum demergitur, non movendis ſudoribus deſtinatum eſt, ſed aut molliendo reſerandoque utero, aut leniendo dolori, qui ventris imas partes excruciat. *Non ſolium aquæ calidæ.*

Laconicum ſeu hypocauſtum quid faciat, *Laconicum*, in quo ſicco calore ſudor elicitur, humores è corpore aliquanto valentius quam balneum reſolvit.

Quibus utile, vel inutile. Morbis *accommodatur* frigidis atque diuturnis, quorum materia, aut in artubus, aut in ſummo hæret corpore. At quoniam in eo vapor fervidus, non ſolum corpori extrinſecus occurſat, verumetiam reſpiratione intro ſeſe inſinuans, ac in omnia diffuſus, corpus haud mediocriter incendit & exiccat, nec calidis, nec acutis affectibus, nec impenſe klioſo, nec extenuato corpori decernendum. Quum vero humores conturbet, corpuſque vehementer laceſſat, iiſdem atque balneum obſervationibus uſurpetur.

His vacuandi generibus humoris atque ſpiritus non exiguum ex univerſo corpore diſſolvitur in *ſudores*, qui tamen per febres acutoſque morbos, ſi res poſtulet, levioribus movebuntur auxiliis.

Vnctio & frictio, quid adferant corpori, Iam vero *unctio* atque *frictio* ſumma duntaxat corporis exinaniunt, neque humores intus ac penitus abſtruſos, neque corpus ipſum inſigniter conturbant. Mollis quidem longaque frictio corporis ſumma excalfacit, cutis ſpiracula laxat dilatatque, quibus ex cauſis humores in extrema corporis effuſi incaleſcunt, extenuantur & liqueſiunt, qui demum ſponte ſua diſſipantur & evaporant. Vnctio calida eadem, ſed aliquanto validius confert. Altius ſiquidem penetrans non modo cutem emollit, verum etiam corporis interiora & humores contagione calfacit, extenuat, diſperditque. Levior tamen eſt unctio & tolerabilior frictione longa.

Quibus conveniant. Illa quidem in acutis morbis, longa vero neque in acutis, neque in creſcentibus *eſt ex uſu*.

His mihi concludenda videtur de vena ſectione deque omni vacuatione univerſali ſuſcepta tractatio. Quam ideirco paulo pleniorem inſtitui, ut omnia complecterer, quæ in hanc rem pertinent, & quæcunque veterum ſcriptis ambigua ſunt aut controverſa, perſpicuam lucem acciperent. Quæ ſi cui vix licet omnia ad unguem ipſo medendi uſu complere, conandum tamen eſt, ut ad illa tanquam ad certam legem & regulam opus omne dirigat.

Libri ſecundi Therapeutices, De vena ſectione, finis.

METHO-

METHODI MEDENDI

LIBER TERTIVS,

DE PVRGANDI RATIONE.

CAP. I.

Quid purgatio, quotque ejus differentiæ.

Ex Galen. quos purgare oporteat.

PVrgatio, *eſt eorum quæ ſola qualitate moleſta ſunt evacuatio.*

Purgatio eſt humorũ qualitate peccantium.

Qualitatis genere non eas ſolum complector quæ primæ appellantur, ſed & ſecundas, & cujuſvis ſubſtantiæ corruptionem. Nam corporis excrementa & humores ſupervacui quum immoderatius exuperant, non multitudine, ſed qualitate peccant: quemadmodum, & qui aut nimium craſſi ſunt, aut glutinoſi, aut acres. Præterea tum hi, tum etiam qui proprie ſucci nuncupantur, ſi vel intemperiem, vel alienam qualitatem, vel corruptionem ſortiti ſunt, qualitate peccant, & cacochymiæ nomine continentur.

Quum igitur hæc vitia à naturali conſtitutione euſque jam receſſerunt, ut neque victu, neque alteratione ſola emendari, neque naturæ caloriſque beneficio in priſtinam bonitatem reduci poſſint, auferenda certe ſunt, omniſque eorum materia tanquam inutilis prorſus extirpanda. Id autem purgatione fit, quæ una cacochymiam ſubtrahit. Venæ ſectio eum fortaſſe vitioſum humorem, qui conſiſtit in venis, at non ſyncerum evacuat, ſed ſanguine & utili humore permiſtum. Purgatio vero id ſolum quod vitioſum eſt & qualitate peccat, utili relicto, niſi forte immoderatius efferatur.

Purgatio alia *ſponte*, alia *arte & medicamenti* ope fit, quæ proprie appellatur medicatio. *Purgatio quotuplex.*

Hæc rurſum *duplex, univerſalis,* & *particularis.*

Univerſalis, non quæ omnes humores, ſed quæ ex univerſo corpore, aut certe maxima ex parte, ſupervacua deducit. *Particularis*, quæ partem quampiam propriis vitiis expurgat: ut è cerebro per palatum & nares muci derivatio: è pectore & pulmone excreatio: arenularum aut puris è renibus emictio: uteri per cervicem expurgatio: & quacunque rupta cute è quavis particula fit eruptio.

Eſt porro *univerſalis triplex, alvi perfuſio, vomitio,* & quæ *alvi* nuncupatur *dejectio*: de quibus ſigillatim accuratius diſſerendum.

CAP.

Ex Avic. lib. 1. fen. 4. doct. 5. cap. 17.

CAP. II.
De clyſtere.

Clyſter medetur vitiis Inteſtinorum:

INteſtinorum præſertimque craſſiorum *vitiis* apte *clyſter ſuccurrit*. Eo quippe integris viribus pertingit, quo epoti medicamenti vis non niſi hebetior & longo viæ prolapſu fracta, ignavior accedit.

Quare pro diverſitate vitiorum & is varius.

Quot igitur in inteſtinis vitia, tot & *clyſterum genera:* alii dolores leniunt, alii humores acres conſopiunt, alii ulcera detergunt aut ſiccant, alii fluxiones cohibent, alii evocant. Horum rurſus alii flatus diſcutiunt, alii fæces emolliunt, alii humores eliciunt è vicinis partibus, qui purgantium genere proprie contineri ſolent.

Quid faciat purgatorius:

Nam præter flatus ac fæces cibique reliquias, non pauca etiam in inteſtinis cumulatur ſupervacanea pituita, quæ nonnunquam proruit à cerebro, aſſiduo autem ex ventriculi & inteſtinorum nutritione ut peculiare excrementum ſuccreſcit: maxime vero quibus ex multa ingluvie, aut ex glutinoſis cibis magnus eſt cruditatum proventus. Ea quidem initio aquoſa aut etiam mucoſa exiſtit, quæ diutius in longo viæ anfractu, præcipue vero in cæco inteſtino, aut in coli cellulis inhæreſcens, caloris vi tempore craſſeſcit dum & vitrea & gypſea evadat. Talis interdum modo ſeorſum, modo fæcibus circumducta ſponte redditur: plerumque tenacius inteſtinis adhæreſcit, ut neque illabenti excremento, neque medicamento cedat. Cumulata hæc copioſior, atque tum inteſtina, tum meſenterium inferciens, caput, ſenſus, corpuſque univerſum degravat, obſtructionum multorumque morborum procreatrix. Similis eſt & humorum quorumlibet ratio, qui aut ſponte, aut purgationis vi è viſceribus decuſſi & in inteſtina devoluti, illic ſubſiſtunt & hærent. Hos ergo attingens clyſter incidit, extenuat, detergit, ſecumque deducit: ac multa ſæpe craſſa detrahere cernitur, quæ nulla purgationis vis excludit. Sed & inferiora expurgans, ſuperiora conſecutione exonerat: etenim viſcera preſſaque præcordia liberat, meliuſque ſpirantia facit.

Is initio evacuationis adhibendus.

A clyſtere omnis eſt *purgationis initium:* hic dejectionis viam parat & expedit, vomitionis impedimenta ſubtrahit. Quumque in inteſtina defixi humores aliive eorum affectus ſanandi ſunt, flatus fæceſque clyſtere in primis excludendæ, ut dein ſit in ipſos affectus vis efficacior.

Qua ratione.

In latus dextrum decumbenti facilius celeriuſque ſubit, ſurſumq; excurrens inteſtina proluit: ſiniſtro decubitu in recto aut in colo

in colo inteſtino, quod aliorum mole premitur, plerumque ſubſiſtit. *Tepens* injiciendus, idque ſenſim, ne impetu flatus ſurſum magnis torminibus compellat. Ad alvi ſubductionem, quod ſæpe conturbet ſubvertatque cibum, *ventriculo vacuo* indendus eſt: ad medicationem vero eo etiam cibis conferto admittitur, diuque continendus eſt, ut tempore vires ſuas potentius exerat. Hoc diutius ſubſiſtente, poteſt laborans cibum ſumere, aut huic etiam ſi volet indormire: nam poſtea licet non ſyncerus, ingenti tamen fœnore redditur.

Rarenter admodum aut *in ventriculum ſubit*, aut in meſenterii venas rapitur, licet odore vel ſapore os nareſve feriat, aut etiam urinas inficiat. *Quam alte penetret.*

Qui naturæ conveniens pro alimento ſubditur, *abſorbetur interdum* ſi longa fuit inedia aut parſimonia cibi. Sæpe etiam, quum vehementes cruciatus, quales colici ac nephritici, torquent, ſubſiſtit ac manet, ſurſumque repit. Dolor enim o,mnia quaſi abſorbens, vacuationem cohibet. Fere tamen remorantem clyſterem acrior alter aut glans revocat. *Quando ſubſiſtat.*

Glans clyſtere longe ignavior eſt, nihil quippe eorum eluit aut ſanat, quæ inteſtina afficiunt, ſed alvum duntaxat idcirco movet, quod acrimonia podicem ad deſidendum ſtimulet. Crebrior hæmorrhoidas irritat & aperit, acriorque ulcus interdum excitat. *Glans quid faciat.*

Ad podicis vitia ſolent *omnis generis* componi, adſtringentes, detergentes, lenientes, prout affectus conditio poſcit. *Quam varius ſit.*

CAP. III.

De vomitione.

Ex Gal. quos purg. oporteat. Et Avicen. lib. 1. fen. 4. doct. 5. cap. 11. & 13. 14.

Vomitio, eſt impetu ventriculi ſurſum facta rejectio. *Vomitio quid.*

Quum immoderato potu ventriculus fluctuat, redundans humor plerumque ſine ſenſu per gulam in os refluit, crebraque expuitione redditur. Lumbrici quoque interdum ex inteſtinis per ventriculum & gulam in os ſurrepunt: atque in nauſea & cordis dolore tenuis aqua è ventriculo confertim in os confluit. Hi motus omnes tametſi ſurſum præter naturam fiunt, nondum tamen poſſunt vomitionis appellatione contineri; ſed qui duntaxat manifeſto ventriculi conatu obtigerint. Vt enim uterus in partu collectis undiq; viribus ſeſe arctiſſime ſummis partibus adſtringit quo fœtum excludat: ita & ventriculus rei noxię injuria laceſſitus compreſſo fundo totus ſurſum impetu fertur, vomitione quicquid inſenſum eſt excutiens. Motus hic omnium eſt naturalium manifeſtiſſimus, quo & ven-

triculus de propria ſede exiliens, aſſidentes partes, quibus annectitur, magna vi divellit.

Aliis facilis, Hinc vomitio *difficilis* violentaque eſt, *aliis* tamen *magis*, *aliis minus*.

Aliis difficilis. Quibus preſſum anguſtumque pectus, & quibus cervix gracilis & oblonga, ii raro ac certe violenter vomunt: facile vero & occaſione levi qui contrario ſunt habitu. Violenter rurſum & periculoſe aſthmatici, tabidi, & ii quos præcordiorum inflammatio aut dolor exercet: metus enim eſt aut ſuffocationis, aut cruentæ expuitionis, aut ruptionis, quemadmodum & in motu omni vehementiore.

Vomitionis difficilis incommoda. *Crebrior difficiliſque vomitio* ventriculum, præcordia, & quæ ſub his ſunt viſcera, crebra validaque concuſſione debilitat, eoque humores rapit impuros: caput implet, ſenſuſque degravat & offundit.

Facilis commoda. Quæ vero *facilis & moderata* obtigerit, ſaluberrima eſt, & purgationum omnium præſtantiſſima. Noxios quippe humores ex ipſis fontibus ſynceros elicit & vacuat, omnem quæ in ventriculi capacitate in ejuſve tunicis hæret illuviem in primis expurgat, è præcordiorum membranis, è cavis jecoris ac lienis, & ex pancrea omnis generis ſupervacuos humores ſynceros elicit, quos plerumque nec hiera, nec aliud vehementiſſimum ullum etiam frequens pharmacum in alvum exturbare poteſt. In ventriculum enim ex his locis viæ breves ac expeditæ magis quam in alvum directæ ſunt, per quas facilis eſt vomitio. Quanquam autem primum ab interioribus evellit, conſecutione tamen caput reliquumque corpus levat.

Quibus affectibus conveniat. Quocirca omnibus *opitulatur affectibus*, qui à præcordiorum impuritate ortum acceperunt, languenti appetentiæ, nauſeæ, cibi faſtidio, crebræ vomitioni, ventriculo præcordiiſve diſtentis, ictero, cachexiæ, febribus intermittentibus, hemicraniæ, vertigini, incubo, epilepſiæ, ſuffuſioni, omnibuſque capitis affectibus, qui præcordiorum ſympathia contracti ſunt, & quos è præcordiis in reliquum corpus effuſa impuritas protulit. In quocunque igitur affectu langueſcit appetentia, & nauſea vomendique deſiderium fatigat, ſi pharmaco non ſatis ſit, vomitione curandum. Nam quæ purgatio non eluit, extirpat vomitio, & quæ illinc non facile labuntur in alvum, prompte in ventriculum remeant.

Tanti igitur vomitionis vis æſtimanda.

Ad vomitionē præparatio. Cui autem ægre ea cietur, diligens adhibenda eſt *præparatio*. Quum enim vel ex corporis conformatione, vel ex humoris ſitu & craſſitie, vomendi conatus angere ſolet, ac faciei oculo-

oculorumque rubor, capitis tenſio, ſudor multus & interceptus ſpiritus obtingere, idque citra vacuationem ullam, non niſi adhibita præparatione vomitio tentanda.

Primum igitur attenuandus detergenduſque humor, atque iis viæ molliendæ & laxandæ ſunt quæ poſthac traduntur.

Corpore autem convenienter præparato, quum vomendi neceſſitas premet, *addendus ſtimulus*, ut artis & naturæ concurſione effectus edatur profectior. Fere quidem jejunos nauſea vomendique deſiderium premit, quum exinanitus ventriculus noxiorum humorum incurſione infeſtatur. Nam paſtis benignitate cibi noxius humor demulcetur leniturque nauſea. Sæpe vero noxius humor ventriculum ſtimulat cogitque cibum vomere, nec tamen ipſe prodit, ut quum extrinſecus ventriculum feriens nondum in ejus capacitatem penetrare poteſt, aut quum lentore ſuo intus illi tenacius adhæreſcit. Itaque ſynceri humoris ſupervacui vomitio jejunis maxime cienda: quanquam tum leviuſculus cibus pharmaco præmitti poteſt, ut facilior ſuccedat vacuatio. In id etiam corpus turbandum agitandumque eſt motu & exercitatione. *Provocatio in vomitionem.*

Atque quum oborto cordis dolore *illuvies copioſior effluens* laborantem urget, prono ſitu collocandus, firmato capite, & ventriculo manu compreſſo, dum primum cibus & pituita, deinde bilis varia, quantum neceſſitas poſtulat, eruperit, omniſque impetus ſedetur. Si violentior vomitio nimiopere fatigat, ſuperveniatque vertigo, æſtus, anguſtia, ſuffocatio, cordis aut ventriculi compunctio: aut ſi immoderatius exuperat, atque vel ſuccos utiles, vel ſanguinem elicit, vel ramenta, vel nigrum quiddam fœtidum atræ bili perſimile, lenienda certe & compeſcenda: atque in quiete continendus eſt laborans, ventriculus fovendus ſpongia macerata in aceto tepente, atque iis etiam firmandus quæ poſthac dicentur. *In vomitione quid faciendum.*

Quumque *ſedata vomitione* pulſus plenus & validus exiſtit, reliquumque corpus levius, utilis ea cenſeri debet & conſentanea. Contra vero inutilis & noxia, ſi contraria appareant. *Quomodo vomitio æſtimanda.*

Cap. IV.

De purgantium medicamentorum viribus, ac primum ut unumquodque familiarem humorem totius ſubſtantiæ ſimilitudine deducat.

Ex Gal. de fac. purgant. c. 2, 3.

Pvrgans ***medicamentum humorem communi quodam omnium tractu prolicere***, non pauci cenſuerunt, ejuſque portione detracta aliam dein, conſecutione quadam, ei, quæ evacuata *Purgantia omnes humores.*

cuata ſit, ſuccedere, idque ne vacuum quicquam & inane in corpore ſubſiſtat. Neque medicamentum unum quempiam humorem, ſed omnes promiſcue hirudinis aut cucurbitulæ modo trahere, cum tamen qui tenuior & ad fluendum aptior ſit, primum ſequi, ab hoc deinde craſſiorem, poſtremo craſſiſſimum: atque ſi medicamentum infirmum & invalidum erit, nihil præter ſerum vacuari; ſi validius, cum hoc etiam bilem flavam; ſin valentiſſimum, tum pituitam, tum bilem atram. Huic ſententiæ ſuffragans *Averrhois* putavit, tenues humores, quia purgationi aptiores, prius quam craſſos, omni medicamenti genere prolici.

Lib. 5. collig. cap. 21.

non trahunt.

At ſi ſatis rerum peritus animadvertiſſet, rheumbarbarum, agaricum atque ſennam, etiam ex hydropico corpore non aquam, ſed craſſos humores, ſcammonium vero & iridem non craſſos, ſed tenues ſeroſoſque vel ex corpore ſano elicere, non tam turpi credo errore lapſus eſſet. Si vacuationis ordine tenuia ſemper cæteris antecedunt, cur non & ſanguis prius quam bilis atra defluet, quem conſtat multo tenuiorem eſſe? Hæc opinio dum unicum medicamenti genus ſola, pro vacuandi ratione, quantitate mutatum ſatis fore humoribus omnibus expurgandis ſtatuit, perturbato rerum ordine ſummam confuſionem invehit.

Sed judicio Hippocratis Lib. de Nat.hom. text.31. *tantum ſimilem.*

Hæc incommoda circumſpectius animadvertens *Hippocrates*, recte novit, medicamentum humorem qui in corpore præter naturam continetur attrahere non communi & promiſcua quadam vi, ſed *totius ſubſtantiæ ſimilitudine* inſitaque familiaritate. *Medicamentum* (inquit) *quum in corpus fuerit ingreſſum, primum ſane id quod omnium maxime ſibi natura reſpondet atque ſimile eſt deducit, deinde alia quoque trahit & purgat, quemadmodum ſemina & ſtirpes, terram ubi ſubierint, id quod in terra ſecundum ipſorum naturam eſt, ſibi attrahunt, ſive acidum, ſive dulce, ſive amarum, ſive ſalſum, ſive aliud quidpiam diverſum. Primum igitur ejus quod ſibi naturali ſimilitudine conjunctum eſt plurimum arripiunt, tum cætera deinceps attrahunt. Talem quoque modum & medicamenta in corpore ſervant. Etenim quæ bilem movent, primum hanc meraciſſimam purgant, deinde mixtam.*

Quanquam igitur attractio alias caloris, alias vacui & inanitionis vi, alias totius ſubſtantiæ ſimilitudine fit, quæ tamen à medicamentis purgantibus eſt, una ſimilitudinis proprietate completur, qua & ſtirpes ſuccum è terra ſibi idoneum, & unaquæque corporis particula id quod in ſanguine ſibi familiare & conveniens eſt, & lapis heraclius ferrum, & paleas ſuccinum prolectat. Hæc

Hæc autem ſimilitudo *non temperamentorum*, ſed ſubſtantiarum eſt. Illa quippe attractionis cauſa ſtatui minime poteſt: quandoquidem nullum medicamentum eſſet trahendæ pituitæ idoneum, quum illa frigida, univerſum vero purgantium medicamentorum genus calidum habeatur.

Ex Gal. 3. de ſimpl. med. fac. cap. 24, 25. Et Meſue theor. 1.

Ergo ſola ſubſtantiæ ſimilitudo cauſa eſt cur medicamentum hunc illumve humorem alliciat. Hæc autem ſubſtantia *non ipſa eſt rei materia*, à qua unumquodque aut tenuis, aut craſſæ ſubſtantiæ dicere ſolemus: neque hujus ſubſtantiæ ſimilitudo attrahendi cauſa exiſtit: nam neque agaricus, neque colocynthis, tenuis ſubſtantiæ quum ſit, craſſiorem pituitam, neque rheumbarbarum, quod aſtringentis & ſolidæ craſſæque ſubſtantiæ, tenuem bilem educeret.

Non temperamento, Non materia,

Sed præſtantior eſt tota illa ſubſtantia, à qua tanquam ab intimo principio defluit & manat, quæ totius ſubſtantiæ proprietas appellatur. Hæc igitur cum neque materia ſit, neque temperamentum, *neceſſe eſt rei ſpecies & forma ſit*, quæ præcipua eſt ac fere tota compoſitæ rei ſubſtantia. Admirabiles ejus proprietates neque colore, neque ſapore, neque odore, neque ullis ſenſuum qualitatibus, ſed operibus ſolis percipi poſſunt, unde à pleriſque cæcæ & occultæ nuncupatæ ſunt.

Sed forma,

Quæ porro *eadem continentur ſpecie*, ſubſtantiam non ſimilem, ſed plane eandem habere dicuntur: ut ferrum ferro, magnetem magneti, non ſimili, ſed eadem ſubſtantia dicimus. At vero magnetem ferro ſimilem, non eundem, quod eorum ſubſtantiæ ac formæ affinitate quadam & familiaritate conjunctæ ſint. Eadem in medicamentis quoque eſt ratio: cenſeturque agaricus pituitæ tota ſubſtantia ſimilis. Ea autem ſubſtantiæ ſimilitudo attractionis eſt cauſa, atque unumquodque id trahit quod ſimile, non quod eodem eſt genere. Sic agaricus pituitam, non agaricus agaricum trahit, nec pituitam pituita. Itaque perperam *Avicennas* colligit, ſi attractio ſit à ſimilitudine ſubſtantiæ, oportere ferrum attrahere ferrum, aurumque aurum.

Non ejuſdē ſpeciei, ſed ſimilis.

Lib. 1. fen. 4. doct. 5. cap. 4.

In hac autem ſimilitudine *quod validius eſt trahit infirmius*, ut agaricus pituitam, non contra, quod agarico vis inſit potentior, quam & temperamenti calor plurimum impellit. Si quando autem contingat, tam exiguam medicamenti portionem exhiberi, ut ab humoris copia obruatur, ea omnino fruſtrabitur purgandi facultate, & in alienam vertetur ſubſtantiam.

Inter ſimilia autem trahit quod eſt potentius.

Vſus enim *tres* notavit *purgantium* medicamentorum *ordines*. *Vnus* eſt malignorum, in quibus vis & ſubſtantia ineſt venenata, in quo habentur colocynthis & ſcammonium. *Alter* be-

Tres purgantium ſunt ordines.

ter benignorum, quæ minimum ab alimenti natura defecerunt, cujuſmodi ſunt pruna, violæ, manna, ſerum lactis, caſſiæ medulla. *Tertius* mediocrium, in quo ſunt rheumbarbarum, agaricus, ſenna, aloë.

Et ideo purgantiũ remanentium in corpore alii effectus.

Itaque in corpore valido atque inedia exhauſto, *benigni* medicamenti exigua portio in corporis ſubſtantiam faceſſit: *maligni* vero portio vel exigua in putredinem veneno finitimam: *mediocris* in humorem vacuandum, qui ex ſupervacaneorum eſt genere alendo corpori minime idoneus. Licet igitur agaricus calidus ſit, verti tamen nihilominus poteſt in pituitam, utpote qui (quemadmodum & cnicus) tota ſubſtantia, non temperamento pituitoſus ſit. Hac rerum commutatione temperamenti qualitates pereunt, permanente ſubſtantia.

Cap. V.

Ex Meſue theor. 1. ſect. 2.

Purgans medicamentum nonnunquam alium quam proprium & ſibi familiarem humorem extrahere è corpore.

Trahit autem purgans ſimilẽ humorem.

A*Ptam utilemque purgationem efficiunt* medicamentum accommodatum ſatiſque validum ut humorem exturbet: natura robuſta quæ proritantem humorem expellat & purgationem moderetur: humor tenuis & ad fluendum aptus: corporis viæ per quas fluxurus eſt patentes & liberæ.

Si *quid horum deſit*, aut *languida*, aut *inutilis* erit purgatio.

Inutilem dico quæ vel *Alieni eſt humoris*, vel *effranata* exiſtit.

Quum igitur vacuandus humor corporis parte denſa, adſtricta, vel obſtructa coërcetur; neque huic purgationis viæ patent: aut quum vel nimium glutinoſus craſſuſque eſt, vel crudus, aliiſque humoribus omnino permiſtus, vel in longinquas partes disjectus, tametſi natura valens convenienti medicamento proritetur, languida tamen aut inutilis ſuccedet purgatio. Languida quippe ac imperfecta ejus humoris, qui vacuandus erat: *inutilis* vero alterius, qui paratior occurrerit.

Niſi inutilis ſit purgatio.

Medicamentum enim quod proprio humore fruſtratur, quemvis obvium & paratiorem impetu adoritur atque exturbat, eum ſcilicet qui aut ad fluendum eſt aptiſſimus, aut immodice exuperat, aut in via purgationis ſubſiſtit. Is enim quovis medicamenti genere impulſus excidit, ut qui ſponte etiam interdum elabatur. Id ſane commonefacit *Hippocrates*. *Si enim* (inquit) *eidem homini idem medicamentum quater in anno voles*

De nat. hum. t. 4.

voles exhibere, hyeme pituitoſiſſima tibi evomet, vere liquidiſſima, æſtate bilioſiſſima, autumno nigerrima.

Quum ergo melancholicus humor craſſus, ſanguine permixtus, forte irrepſit in cerebrum, licet medicamentum huic ducendo validum offeratur, potius tamen quam hunc eam detrahet pituitam quæ in ventriculo & in inteſtinis ſolet inhæreſcere: aut etiam bilem, quæ ſeorſum pura, atque tenuis, vel nimia copia, vel corruptela naturam extimulat. Cacochymiam igitur in venis concluſam, aut in corporis habitum effuſam, vix medicamentum (niſi forte validiſſimum) detrahet, quod quæ circa ventriculum, circum viſcera primaſque venas conſiſtunt, inprimis occurrant expurganda. His ex cauſis nonnunquam accidit, ut purgans medicamentum non proprium & peculiarem humorem, ſed diverſum plerunque exturbet.

Quinetiam *ſi effrenata vis ejus* fuerit, alienum quoque trahet: tum quippe natura vel gravius laceſſita, vel jam imbecillitate languens, neque medicamenti vim, neque humoris impetum coërcere poteſt. Effrenatæ & immodicæ hæ ſunt purgationes, ὑπερκαθάρσεις Græcis appellatæ, quibus non modo peculiaris humor, ſed & reliqui deinceps profluunt. Etenim violentius medicamentum proprio humore detracto, in alios dein invadit, ac primum tenuiorem ad fluendumque aptiorem prolicit, deinde eum qui craſſior atque pigrior ſit, poſtremo ſanguinem, quem natura tanquam reconditum theſaurum avidius amplexatur ac retinet. Cholagogum exempli gratia in primis bilem, deinde pituitam, tertio loco atram bilem, poſtremo ſanguinem evocat. Phlegmagogum primum pituitam, deinde flavam bilem, poſtea atram, noviſſimum ſanguinem. Melanagogum atram bilem primum, deinde flavam, tertio pituitam, ad poſtremum ſanguinem naturæ familiariſſimum.

Aut hypercatharſis.

Effrenatio ea, & purgationis exuperantia, *fieri non poteſt* totius *ſubſtantiæ proprietate,* quod nullum medicamentum poſſit omni humori ſubſtantiam ſimilem habere.

Hypercatharſis non fit vi qua trahit ſimilia.

Hanc non pauci ad medicamenti *calorem* & *acrimoniam* referunt, quæ tum venarum oſcula patefacit recluditque, tum continenter adeo proritat, vix ut humorem ſuum coërcere poſſint. Verum ſi hypercatharſeos ea cauſa ſit, allium, pyrethrum & piper purgandi facultatem ſortientur.

Non fit acrimonia,

Ex Gal. quos purgare oporteat.

Quocirca præter peculiarem, quæ ſua eſt cujuſque, neceſſe eſt *generalem purgandi vim* medicamento attribui, qua in alios quoque humores incumbat, eoſque communiter evacuet.

Sed vi purgandi generali.

Compertum ſit in Dione, purgandæ bili flavæ juſtam congruentemque quantitatem eſſe rheibarbari drachmas tres: atræ

Quod probatur.

atræ bili, ſennæ drachmas ſex: pituitæ, agarici drachmas tres. Conſilium ſit, triplex humoris genus expurgare, in idque medicamentum componere & accommodare: aptum id efficaxque comparabitur, ſi cujuſque triens conferatur, & rheibarbari drachma una, agarici drachma una, ſennæ drachmæ duæ permiſceantur confundanturque. Quod hac ratione compoſitum foret, nullam vim obtineret, niſi communi quadam & generali purgandi facultate ſimplicia illa mutuo ſe foverent. Neque enim drachma una rheibarbari quicquam bilis purgare potis eſſet, neque drachma una agarici pituitæ, neque ſennæ drachmæ duæ, melancholiæ quicquam: neque igitur permiſta illa, niſi mutuas operas conferrent. Simile enim hic accidit, atque cum multi niſu communi grave quoddam onus attollunt.

Itaque præter propriam, neceſſe eſt & generali vi purgandi medicamentum unumquodque præditum eſſe, qua cum nimia purgatio erit, alios etiam humores detrahet, idque adjutum calore & acrimonia.

Cap. VI.

Ex Averrhoë lib. 5. coll. c. 21. Et Meſue theor. 1.

Purgantis medicamenti facultatem à noſtro calore excitari, ſubſtantiam vero ad expurgandum humorem non permeare.

Purgans nō operatur niſi ducatur in actum.

PRoprietas peculiarem humorem expurgandi è tota medicamenti ſubſtantia & ex intimis principiis manans ac defluens, illi non energia & re ipſa, ſed duntaxat poteſtate ineſt. Etenim ſi ſcammonio ſynceræ bilis portio propius aſſiſtat, non hac quemadmodum magnes ferrum alliciet, ſed duntaxat quum *à noſtro calore excitatum* prorumpet, in actum & ad agendum impelletur. Dum enim ventriculi calore medicamentum teritur, calefit, omnique ratione exagitatur, tacita ejus facultas quaſi ſolutis vinculis exurgens ſe prómit, profertque vires novas.

Et vehemētium vapor totum corpus pervadit:

Ac tum *vapor* ea ipſa facultate præditus illinc proſiliens, per cæcos occultoſque ductus in omnes corporis partes quoquoverſum effuſus, ad noxium humorem pertingit. Atque is humorem jamdiu fortaſſe parti conſuetum ac quieſcentem, acrimonia incidit præparatque, & adverſa qualitate partis naturam acrius ſtimulat proritatque ad excernendum. Ipſa vero medicamenti ſubſtantia in ventriculo inteſtiniſve etiamnum perſiſtens, eum ipſum humorem ſimul prolectat, ut purgatio communiter fiat trahente medicamento, & expellente partis natura.

Non

Non igitur *pharmaci ſubſtantia* ad eum humorem concedit ac permeat, qui vacuandus eſt, vel hoc argumento, quod plerumque alvo ſoluta medicamentum in ventriculo ſubſiſtat, aut etiam vomitione rejiciatur, quodque pilulæ duriores, poſteaquam abunde purgaſſent, viſæ ſint, nondum diſſolutæ, alias vomitione, alias dejectione reddi. *Non eorum ſubſtantia. Quod probatur* 1.

Hinc *Paulus* præcepit lathyridis grana integra vorare ſi imbecillus eſt ſtomachus, eaque, etiamſi minime atterantur minimeque in corpus permeent, valide tamen purgare. 2. Lib. 7. c. 4.

Si, inquit *Serapio, medicamentum ad humorem longe diſſitum accederet, illi familiaritate jungeretur, neque eum cujus jucunda voluptate perfruitur, detraheret aut exturbaret, quemadmodum neque magnes ferro junctus id ipſum alio trahit, ſed plane retinet ac ſervat.* 3. Lib. 1. ſimpl. c. 5.

Et hæc quidem conſentanea iis ſunt medicamentis quæ maligna dicuntur, & in quibus vis ineſt venenata, totique corpori infenſa.

Nam quæ in *mediocrium* ſunt ordine, ut ſenna & rheumbarbarum; quanquam, dum agunt, magna ex parte ſubſiſtunt in ventre, eorum tamen tenuior quædam portio irrepit in venas, vacuandumque humorem aſſequitur, illiuſque tum color, tum odor manifeſtus in urinis eſt. *Contra ac in mediocribus,*

Benigna vero medicamenta in omne fortaſſe corpus pervadunt, & noxium humorem quaſi vinctum reducunt in ventrem. De quibus ita cenſuit *Ariſtoteles:* Medicamenta, ubi ventrem adierunt, reſolutaque ſunt, ſtatim ad venas per eaſdem feruntur vias per quas cibus commeat. Mox quum nihilo concoqui potuerunt, ſed victrice perſtiterunt potentia, relabuntur, & quæ ſibi obſiſtunt, ſecum detrahunt, quæ res purgatio vocitatur. Venter porro ſelectum ſecretumque humorem ubi pariter cum medicamento excipit, gemino ſtimulo acrius laceſſitus, quum diutius ferre non poteſt, totis viribus utrunque excutit, dum à ſe deponat expellatque per loca convenientia. *Et præcipue in benignis.* In problem.

Non igitur quem humorem attraxit medicamentum, eundem exigit foraſque excludit vomitione aut dejectione, prout ſcilicet ipſius vis inſita in ventriculum aut in alvum irruerit, *ſed natura ſola.* Neque enim hinc ſolum vomitio obrepit, quod medicamentum in ore ventriculi inhæreſcat, idque infirmet: neque alvi dejectio quod in ventriculi fundum & in inteſtina id mox illabatur eaque debilitet, ſed quod medicamento proprietas inſit, qua familiarem humorem non ad ſe modo, verumetiam ad certum deſignatumque locum impellit ac movet. Vt enim cantharides ſcapulis brachiove admotæ, non *Expulſio noxii attracti humoris à natura eſt.*

 ſolum

ſolum ad ſe aquam alliciunt, ſed & urinas abundanter cient, quo tamen eorum ſubſtantia minime penetrat: ſic propemodum medicamenta quædam extrinſecus ventri applicata alvum ſubducunt, quædam vomitionem movent. Quanto igitur expeditius eorum ſumpta ſubſtantia, etiam in ventriculo aut in inteſtinis conſiſtens, purgandi vires obtineat exeratque?

Ex Avic. lib. 1. fen. 4. doct. 5. cap. 4. Meſue theor. 1. ſect. 2.

Cap. VII.

Per quos ductus medicamentum humorem detrahat.

Via expurgationis ſunt venæ, Et occulti ductus.

QVi porro expurgatur humor, fere per apertos conſpicuoſque ductus traducitur, & à corporis ambitu in *venas* refluit minores, ab his in majores, è quibus per jecur in inteſtina devolvitur.

Cæterum in violenta purgatione humores non per hos ſolum, verumetiam per cæcos *occultoſque ductus*, vel ab extremo corpore, magna perturbatione confluunt in ventrem. Extincto animante ampliora duntaxat vaſa & ſpiracula cernuntur, plurima in ſe conſidunt atque connivent, quæ, dum id in vivis erat, vi caloris & ſpiritus diſtenta latius patebant, per quæ non modo tenues, ſed & craſſos glutinoſoſque humores validioris medicamenti vi deduci putandum.

Quod probatur. Primo.

Sic hydropicorum aqua ex ingenti capacitate abdominis, aut in inteſtina rapitur, aut in veſicam remeat: ſic multa plerumque & è pulmonibus, & è cerebri ventriculis, neque tamen per venas, neque per manifeſtos ductus, in ventrem illabuntur. Sic & varii artuum articulorumque tumores, non œdematoſi modo, ſed plane ſcirrhoſi, alias in alvum, alias in os lenta ſaliva derivantur ab illitu hydrargyri, cujus vi colliquantur omnia, & è toto corpore in os impetu feruntur: ſic denique valentiores apophlegmatiſmi non è cerebro ſolum, verumetiam è ventriculo aliiſque partibus pituitam eliciunt, ea interdum copia, quæ neque cerebri ventriculis, neque totius calvæ capacitate contineri queat.

Secundo.

Lib. de alimento. in medio.

Horum nihil mirum videbitur ei, qui præter rerum eventus, *Hippocratis* quoque ſententiam ſpectabit, qua is corpus intro foraſque ſpirabile ſtatuit, & naturam, quæ præſertim robuſta validaque ſit, ſemper viam moliri expurgandis ſupervacaneis, craſſioreſque materias vel per anguſtiſſima foramina deducere: quinetiam per oſſa abſceſſus fieri confirmat: quemadmodum & empyorum & pleuriticorum craſſus humor per denſam membranam traducitur in pulmones, ac demum tuſſi rejicitur. Hæc ſi natura per ſe facit, multo certe majora & admi-

admiratione digniora molietur adjuta trahentis medicamenti vi, præſertim ſi convenienter præparatum corpus, atque humor ad fluendum comparatus eſt.

Itaque purgantis medicamenti quod validum ſit facultas in omne corpus ſubiens ac penetrans, humorem familiarem (qui coërcitus non ſit) undique detrahit, non modo amplis patentibuſque viis, verumetiam occultis & ſenſibus incompertis.

Hac de univerſo purgantium medicamentorum genere, deque viribus eorum, præmittenda videbantur.

Nunc vero *particulatim* medicamenti ſpecies quærenda, ejuſque quantitas & utendi ratio.

Quod ut accuratius exequamur, explicandum, *quibus morbis conveniat* purgatio, quod cuique adhibendum *purgationis genus*, clyſter an vomitio, anve medicatio: quæ *medicamenti ſpecies*, quam *validum*, & quo id *ordine: univerſe*, an *partitim*: deinde *quantum* & *quouſque* vacuandum ſit, & *qua id ratione* faciendum. His enim tota completur purgandi tractatio.

CAP. VIII.

Quibus humorum vitiis, & quibus morbis adhibenda purgatio.

Ex Avic. & Meſue loc. cit.

Cacochymia proprium accommodatumque *remedium eſt purgatio*: quicquid enim impurum adeo corruptumque eſt, ut omnino naturæ limites tranſcendat, quoniam arte nulla emendari benignumque reddi poteſt, prorſus extirpari eximique debet. Hoc autem purgatione præſtandum, quæ una omnem impuritatem ſeorſum ex quavis corporis ſede ſubtrahit & vacuat, ex hac quidem promptius ac expeditius, ægrius tardiuſque ex alia. *Cacochymiæ propriè convenit purgatio.*

Primæ regionis cacochymia purgatione ſola commode utiliterque demi poteſt: & quæ in inteſtinis eſt, clyſtere: quæ circum ventriculum & præcordia, vomitione: utraque etiam pharmaco, ſed maxime quæ aut in liene, aut in jecoris cavo, aut in pancrea, aut in meſenterio, aut in abdominis capacitate conſiſtit. Ex his quippe ſedibus viæ breves ſunt ac directæ, per quas facile ea ferri poteſt in alvum, quo ſponte etiam interdum prona ruit. *Et quæ primæ regioni,*

Vena ſecta vis eo vix unquam pertingit, neque hinc humores vacuat: ſed gravi ſane diſpendio naturæ ordinem pervertit quicunque impuritate derelicta purum ſyncerumque ſanguinem profundit è venis: quique venas ſectione exinanitas implet fœda illuvie rapta è primis ſedibus, quæ quaſi ſentina eſt *Cui non convenit venæſectio.*

omnis impuritatis. Quis quæſo adeo rudis in medendo ſit, ut aut ventriculi cruditatem, aut lienteriam, aut dolorem colicum, aut lienis ſcirrhum, aut choleram, aut hydropem, aut his affines affectus audeat aut tentet vena ſecta curare.

Quæ ſecundæ? Quinetiam *venarum* cacochymia ſola purgatione, non phlebotomia, eximi tota poteſt.

In qua permittitur venæſectio. *Permittitur* tamen in hac plerunque *vena ſectio*, quum tam copioſa accrevit, ut venas ſupra modum diſtendens, pericula minetur, quæ ex immoderata impendent plethora; tum enim

1. ad exuperantiam demendam adhibetur.

2. *Deinde* etiam quum ex ruptis, apertis, aut exeſis vaſis, vel foras ea proſilit, vel in partem quampiam abſcedit: etenim revellit, impetumque ſiſtit.

3. *Tertio* quum metus eſt, ne ea concitata vehementius & quaſi furore corpus exercens, in principem aliquam partem feratur: impetum quippe ſedat atque compeſcit.

4. *Nonnunquam* & citra hæc, quum præceps eſt morbus, cujus tamen materia in venis concluſa aut cruda eſt, aut viam expeditam non habet per quam facile medicamento detrahi poſſit, ejus portionem venæ ſectio promptius quam purgatio demit, à qua & morbi ſævitia ſæpe miteſcit, & natura quod reliquum eſt facilius coquit. Sic initio continuarum febrium, ſi vires ferant, nec venæ nimium exinanitæ ſint, ſanguis mittitur.

Cæterum quæ in his fit venæ ſectio, impuritatis quidem portionem elicit, at minime ſynceram, ſed ſanguine permiſtam: nec ulla poteſt phlebotomia omnem venarum cacochymiam eximere, niſi forte ſanguinem univerſum profundat. Nam vitioſus humor æquabiliter ſanguini permixtus ſeorſum profluere non poteſt. Quocirca licet his ex cauſis aut neceſſaria, aut utilis fuerit venæ ſectio, adhibenda tamen eſt tandem & purgatio, quæ ut proprium remedium reliquias detrahat.

Quæ tertiæ? Cui nō convenit venæſectio. Ea porro cacochymia quæ vel *partis alicujus* ſubſtantiam, vel *corporis habitum* occupavit, medicamento in primis, *non vena ſectione* ducenda: deinde quicquid reliquum fuerit, per cutis ſpiracula, aut per ductus peculiares movendum. Sic exhaurienda eſt cerebri pulmonumve crudior pituita, ſic & totius corporis cachexia.

Quæ plurium regionum? At vero in cacochymia, quæ *regiones multas* æquabiliter infeſtat, undelibet vacuationem auſpicari licet. Vt ſi vel ab univerſa obſtructione, vel à ſtipatione cutis, vel à vigiliis, labore, æſtu, ira, peſtilentia, vel ab aliarum evidentium cauſarum

rum immoderatione, omnium humorum putredo corpus æquabiliter non invaſit, non magni intereſt à purgatione an à venæ ſectione vacuationem inchoës, quanquam tutius primæ regionis præmittitur purgatio. At quum inæquabilis eſt cacochymia, ea in primis exhaurienda regio, quæ aut vehementius premitur, aut aliis mali initium dedit.

Iam vero à cauſis ad morbos ex cacochymia ortos me conferam.

In continua febre quæ æſtu magno & laſſitudine fatigat, ſi neque nauſea, neque vomitio, neque *primarum venarum* cruditas eſt, protinus initio vena ſecari poteſt. In ea vero quæ aut ex ventriculi jecoriſque conſtitutione prava, aut ab eſculentorum potulentorumque vitio proficiſcitur, quoniam infima regio prius, ac etiam magis impuritate ſordeſcit, ex eaque in venas & in habitum corporis vitium irrepſit, expurganda in primis eſt, utpote ſine qua cæterarum nulla purior evadat. Hac etiam ratione in cachexia, in leucophlegmatia, in hydrope, in ictero, atque in aliis pleriſque affectibus, quorum impuritas è jecoris aut lienis vitio corpori toti impertitur, purgatione ſola vacuandum. *Quo quæq; regio ordine expurganda.*

Nec quoties urinæ craſſæ ac rubicundæ cernuntur, temere imperanda venæ ſectio: nec ſi ex hac ſordidus ſanguis ac impurus emanat, continuo utilis putanda. Impuro enim mox impurior alius ex ipſo fonte affluit. Non igitur è rivulis, ſed ex fonte ipſo exhaurienda mali ſcaturigo: cui niſi ſit ante proſpectum, vix cæteris dein poteſt arte ſuccurri.

Vt autem in his, ita & in febribus intermittentibus, etiam atque etiam obſervandum, ne vel confuſis, vel transſmotis humoribus corpus evadat impurius. Nam febres tertianæ, quarum cauſa in jecoris cavo inhæreſcebat, ſæpe intempeſtive ſecta vena in continuas abiere: & continuæ, in quibus admodum impura erant viſcera, non parum exaſperatæ ſunt. Exhauſto enim ſanguine impurus humor, quavis ſede ſit derelictus, efferatur, ferociuſque ſævit. Alias bilis flava circum jecur, alias pituita, vel in cerebro, vel in pulmonibus, vel in ventriculo, quaſi ſubſultans, detracto ſanguine dejectiſque viribus, graviora profert ſymptomata.

Conſtare hinc jam poteſt, quibus humorum vitiis & quibus morbis ſuccurrat accommodata purgatio.

Cap. IX.

Ex Galen. quos purgar. oporteat. Et Avic. lib. 1. f. 4. doct. 5. cap. 3.

Per quas vias inſtituenda ſit purgatio, quo medicamenti genere, & quam valido.

Vias purgationis oſtendit Sedes humoris.

DVo præcipue ſunt quibus *purgationis* via indicatur: *vitii ſedes*, & *natura motus* ſeu inclinatio.

Sede perſpecta in promptu ſunt ductus omnes qui ex ea aut per ventriculum, aut per alvum, aut per aliud quodvis emiſſarium foras pertinent, per quos ſcilicet natura libera nec impedita, vitia ſua expurgare conſuevit. Hi ſunt quos *Hippocrates convenientes* appellat.

Aph. 21. lib. 1.

Ventriculus quidem, & præcordiorum ſummæ partes vomitione: inteſtina,maximeque craſſa,alvi profuſione: pharmacia vero cum hæc ipſa,tum maxime viſcera & venæ,habituſque corporis, commode expurgantur. *Renes* & veſica per urinæ vias: *uterus* per propriam cervicem: *cerebrum* per palatum & nares: *corporis ſumma* per cutem halitu & ſudore.

Niſi vias morbus interceperit,

Si forte purgationis *vias morbus intercipit*, alio motum convertes: nunquam enim humor noxius in affectam ſedem eſt derivandus. Quocirca neque imbecillo ventriculo cienda vomitio, neque in inteſtinorum ulcere aut inflammatione bilis eo devocanda, ſed alior ſum revellenda: neque renibus inflammatis,aut exulcerata veſica, ad urinas, ſed ad inteſtina,vitioſus humor convertendus.

Et inclinatio humoris.

Motus vero ac impetus *naturæ* ſic obſervandus. Humor noxius, per convenientes regiones atque vias delatus, ſinendus eſt: atque etiam ſi ſegnius progreditur, incitandus: ſit enim natura duce,quæ nihil perturbate,nihil niſi utiliter gerit. Qui vero inſueto nec naturali curſu fertur, inhibendus, & in brevem rectumque tramitem (ſi commode licet) revocandus, ut qui humoris impetu & impedita natura ſymptomatice fiat.

Medicamenti genus oſtendit humoris ſpecies.

Iam vero *medicamenti genus ex humoris genere* petendum. Quot enim peccantium humorum, totidem & medicamentorum genera uſus notavit, ut ſingulis accommodaret ſingula. Alia pituitam, alia bilem flavam, alia atram detrahunt, ſanguinis ſerum alia: & in unoquoque genere alia ex aliis partibus.

Ita enim quum arquato laboranti & flava bile ſuffuſo medicamentum datur demendæ huic accommodatum, mox totus in habitum naturalem refertur,priſtinumque colorem recuperat. Si aqua ſubter cutem fuſa turgido medicamentum huic ducendæ propinetur, aquoſus humor excidet, magnaque vi

foras

ſoras erumpet, ſubſidente ventris tumore. At vero nullo aut minimo emolumento erunt, quæ diverſa humoribus non accommodabuntur. Simili quoque ratione quum vel pituita, vel bilis atra moleſta eſt, ſi ſuum cuique medicamentum congruenter afferatur, noxium humorum experimur detrahi, laborantemque vindicari à morbo. Ad hunc igitur modum medicamentorum genera ex humorum differentiis diſtinxit uſus, ut ſuam cuique purgationem opponeret.

Quam validum eligendũ medicamentũ, indicat humoris ſitus.

In unoquoque porro medicamenti genere, tum in eo quod bilem, tum in eo quod pituitam, vel alium quemvis expurgat humorem, *quam validum* aut imbecillum deligi oporteat, noxii *humoris ſitus* oſtendet. Vt enim non quælibet ſecta vena, ita nec quodlibet medicamentum è quovis corporis loco humorem detrahit, ſed alia aliis corporis ſedibus expurgandis accommodatiora ſunt. Mitiora quippe è prima corporis regione, mediocria è vaſis majoribus, valentiora è corporis habitu ex ſinguliſque particulis evocant.

Expedita faciliſque purgatio eſt è ventriculo & ex inteſtinis: difficilior è venis meſenterii, deinde è jecore & ex liene: multo difficilior è vaſis majoribus, atque etiam è minoribus: omnium vero difficillima ex ipſa partium ſubſtantia quæ ad ſummam cutem atque articulos accedunt. Quo enim pars quæque diſtantior & minus venis conſperſa, eo difficilius medicamento cedit: major quippe in propinquum vis eſt quam in diſtans. Vt igitur tres corporis regiones limitibus diſcretæ ſunt, ita & purgantium medicamentorum tres hiſce ordines accommodantur.

Deinceps de medicamenti quantitate ſtatuendum.

Ex Galen. quos purgare oporteat.

CAP. X.

Vt medicamenti quantitas definienda ſit.

Cujuſque purgantis ſua quantitas eſt.

Poſtquam medicamenti genus ex humoris ſpecie, & quam validum, ex humoris ſitu, cognitum fuerit, æſtimandum deinde qua id quantitate *offerri debeat.*

Lib. 5. cap. 8.

Sua autem eſt & definita *cujuſque quantitas*, qua id convenientem atque moderatum purgationis modum præſtare ſolet, ut proximo libro enucleatius tradetur.

Quã limitas facilitas aut difficultas purgationis.

Quantitatem vel augere, vel minuere purgandi facilitate difficultateve cogimur. Quando autem facilis, & quando difficilis ſit futura purgatio; *corporis*, *humoris*, atque *cæli ſtatus* oſtendit.

Quæ depẽdet à corporis conditione.

Corporis ſtatu continentur *temperamentum*, *habitus*, *ſtructura*, atque *conſtitutio*, & *vacuandi conſuetudo*.

Quæ depẽdet à corporis conditione, E *ſicco* exuccoque corpore atque macilento pauca detrahi poſſunt: multa ex humido & ex habitu euſarco.

Firmum denſumque corpus, cujus viſcera, venæ, ipſaque inteſtina natura anguſta, aut obſtruuntur facile, aut coarctantur, ſupervacua retinet, nec facile elabi ſinit. Molle vero, rarum ac laxum, quale mulierum eſt, puerorum, & otio diffluentium, patentius eſt, per quod concitati tractique humores facile decurrant.

Robuſti & laboribus aſſueti leviuſcula aſpernantur medicamenta, quemadmodum & quibus ſenſus eſt hebetior. Contra incitantur facile, qui exquiſitiore ſunt ſenſu, & qui vel natura, vel morbo, vel vivendi ratione delicatiores evaſerunt.

Crebris *purgationibus aſſueti*, pharmaco minus laceſſuntur, inſueti magis: alienorum quippe horrifica recordatio naturam turbans ad excernendum ſtimulat, quemadmodum & pharmaci odor gravis, aut intenta cogitatio, alvum plerumque movét. At vero conſuetudo familiaritatem, familiaritas amicitiam parit, quæ vim omnem lenit. *Sic longo tempore conſueta, etiamſi deteriora ſint, minus infeſtare ſolent.* (Aph. 49. lib. 2.) Quibus ex conſuetudine liquida eſt alvus, aut ſponte interdum ſolvitur, purgatio ſæpe expectationem fallit imprudentum.

Humoris natura, *Humoris* porro *ſpecies*, *materia* atque *copia*, medicamenti quantitatem hac ratione præſcribunt.

Aquoſus humor, biliſque tenuis, facile: pituita & melancholia pigre defluit.

Qui *craſſus* duruſque eſt, & quaſi ardore reſiccatus, velut fixus ſubſiſtit in via. Lentus vero & glutinoſus ductibus obhæreſcit.

Copioſus & quaſi reſtagnans, ut in obeſulis, & in his qui ſe crapula ingurgitarunt, aut quavis ex cauſa humorum illuviem congeſſerunt, levi medicamento magna plerumque ventris perturbatione immoderatius profunditur. Nam exuperantia reſeratis venis quaſi ex pertuſo dolio ſponte effluit, non medicamenti effrænata vi, ſed naturæ ſeſe deonerantis robore, quæ interdum nullo etiam irritamento, ſed impetu ſuo, id onus deponit & abjicit. Sobriis puriſque corporibus purgationes obtingunt exiguæ, nec propterea tamen validioribus ea medicamentis ſolicitanda ſunt: quoniam *qui integro ſalubrique corpore conſtant, difficile ferunt medicationes.* (Ex Avic. lib. 1. fen. 4. doct. 5. cap. 3.) Noxio quippe humore deſtitutum vehemens medicamentum ſanguinem carneſque colliquat, quo proprium ex ipſis humorem magna vi proliciat. (Aph. 37. lib. 2.)

Cœli ſtatus, Iam vero *cœli ſtatus*, ex *regione*, *anni tempore* & *tempeſtate* ſpectandus, purgationes quales futuræ ſint oſtendet.

Sub

Sub canicula & ante caniculam, atque in *regione* æſtuoſa, acer & paucus ineſt humor in corpore, qui & foras evocatur, ut proinde haud facilis ejus poſſit eſſe purgatio. Hyems media regioque gelida corpus denſant & aſtringunt, humorem coarctant, qui ægre demittitur. Aph. 17. lib. 3.

Sic propemodum *aquilonia* tempeſtates corpora denſant coguntque, & alvum exiccant. Auſtrinæ ſolvunt, laxant, & alvum humectant. Solo igitur auſtrino ſtatu, & temporum regionumque moderatione, felices ſuccedunt purgationes.

Hæc ſi omnia *ſummatim complectemur*, corpus ſiccum, robuſtum, denſum, obſtructum, purgationibus aſſuetum, melancholia pituitave craſſa non admodum multa confertum, quæ inveterata longe à viis purgationis diſſita concreverit, hyeme, regione frigida, & tempeſtate aquilonia, difficillime medicamento moveri ſolvique poteſt. Hiſce vero contraria ſortitum, facile. Horum igitur obſervatione pharmaci quantitas conjici decernique debet.

Ad hanc præterea *magnam vim habet* roboris, ætatis & prægnationis obſervatio, quæ non modo medicamenti quantitatem, ſed & genus plerumque immutat, ceu mox docebitur. *Aliiſque.*

At quoniam nos ſæpe multa latent nullis indiciis comprehenſa, incognitam laborantis naturam expedit blandis ſenſim pharmacis explorare, non temere vehementioribus impetere & labefactare. Cognitis ante & exploratis naturis tuta decernetur medicatio.

CAP. XI.

Quantum & quouſque vacuandum, univerſe, an partite.

Ex Avic. lib. 1. fen. 4. doct. 5. cap. 3.

VBi medicamentum & inventum, & juſtis viribus, & idonea quantitate, tum humori, tum corpori expurgando accommodatum fuerit, purgationis poſtea præfinienda eſt quantitas, atque æſtimandum *quantum* & *quandiu ſit vacuandum.*

Noxius humor quum alienus ac præter naturam ſit, ſive morbum præcavere, ſive profligare conſilium eſt, prorſus eximi debet. Exigua quidem ejus derelicta portio, exquiſita vivendi ratione, naturæ caloriſque vi domari ac vinci poterit, ut integra interdum tutaque ſanitas ſuccedat nullo metu recurſuri morbi. Multa tamen ſi reliqua ſit, niſi hanc natura tandem ſubactam ſponte propellat, nulla quantumvis exacta vivendi lege tutus à morbo æger eſſe poteſt: nam tametſi purgatione levatus appareat, in priſtinam tamen valetudinem recidet, modo citius, modo tardius, alias levius, alias gravius, pro humoris copia, *Purgandus autem humor omnis, qui peccat.*

ris copia, malignitate, atque virium ſtatu, & victus modo. Nam autore *Hippocrate*, *quæ à morbis relinquuntur, recidivos morbos facere conſueverunt.* Quum enim derelicta portio totius conditionem referat, quæ omnino erat præter naturam, nunquam ipſa poterit in corporis ſubſtantiam converti, ſed tempore ſynceros humores, atque etiam recens alimentum inquinabit, redivivoſque morbos excitabit. Sic *impura corpora quo magis nutris, hoc magis offendis.* Itaque quicquid noxii ineſt humoris, id prorſus expurgandum, ut corpus à morbo vindicetur.

Aph. 12. lib. 2.

Aph. 9. lib. 2.

Univerſe, an partite, indicant

Id autem *univerſe an partite* fieri oporteat, *humoris copia laborantiſque vires* indicabunt: ita enim mittendi quoque ſanguinis quantitatem ex morbi magnitudine & ex virium robore dimetimur.

Conſtantibus viribus pauca cacochymia univerſe detrahi poteſt, præſertim ſi concocta ſit aut tenuis, ab eaque viæ pateant in alvum.

Vires,

Imbecillis autem *viribus* non modo *multa*, ſed & *pauca* cacochymia partite eximenda. Non enim vel in leucophlegmatia, vel in cachexia, humor quoquoverſum in omne corpus effuſus, poteſt ullius medicamenti vi ex diſtantiſſimis locis per cæcos occultoſque ductus univerſus in alvum confluere.

Copia cacochymiæ.

Neque ut ſanguis in plethora exuperans, ſemel & affatim totus ex aperta vena, ita *multus humor* è corporis habitu elabi profluereque poteſt. Atque ſi id medicamento quopiam præſtari poſſit, neceſſe tamen fuerit corpus graviter concuti, humores varie permiſceri, torſiones moleſtas inferri, ac ſpiritus diſſipari: hinc tandem vires concidere, proſterni, ac plerumque exolvi. Hæc in eos fere incidunt, *qui pravo utuntur cibo*, quos *purgante hauſto medicamento ſtatim deficere* tradit *Hippocrates.* Quum enim vitioſis corruptiſque ſcateant humoribus, & pauco perfruantur bono ſucco, facile purgationibus ſolvuntur & fatiſcunt, atque venenatis pharmacis, quæ Hippocratis ſeculum uſurpabat, non parum exagitantur.

Aph. 36. & 37. lib. 2.

Neque tamen tentandum leviorum medicamentorum quantitate immodica univerſos ſemel demoliri: ſed aſſentiendum *Hippocrati, omnes evacuationes extremas periculoſas eſſe.* Quod non de ſola virium extrema debilitate morti proxima, ſed & de peccantis humoris vacuatione extrema intelligendum. Nam alio inquit loco, *Empyi, aut hydropici, cum uruntur aut ſecantur, ſi pus aut aqua univerſim effluxerit, omnino moriuntur.* Quanto magis in vitæ diſcrimen adducuntur, ſi valido aliquo medicamento, firmis etiam viribus, uno tempore univerſa tentetur

Aph. 51. lib. 2.

Aph. 27. lib. 6.

tetur purgatio? In multa igitur cacochymia tutius eſt, paulo circa modum ſubſiſtere, quam ultra procedere.

Lipothymia, quæ purgationibus ob humorum vacuandorum acrimoniam & inteſtinorum torſionem intervenerit, levis eſt: gravis vero quæ ob concitati humoris corrupti tetrum vaporem in cor principeſque partes ſublatum: gravior ob malignam venenatamque pharmaci qualitatem: graviſſima ob immoderatæ purgationis violentiam: neque tamen vires hæc æque dejicit atque exuperans phlebotomia. Semper horrendum, exanimato jam ægro mortis imaginem obtrudere.

Itaque humoris copia accurate viribus comparanda eſt. Ex præſentium, præteritorum ac futurorum obſervatione, ex aliiſque ſignis, quæ ſecanda vena, animadvertendum eſſe monuimus: tum morbi magnitudo, humoriſque copia, tum virium robur, exquiſite perſpiciendum.

Virium autem *obſervatio* quum ſit omnium præſtantiſſima, non hic, ut in phlebotomia, ſolum vacuationis modum, ſed & *quod medicamenti genus*, quamque validum eſſe oporteat, præſcribit. Tametſi enim morbi ſpecies, humoriſque vacuandi ſedes validum medicamenti genus poſtulent, aliquod tamen ex mitiorum ordine exhibendum, ſuadet virium imbecillitas. *Imo & vires vim purgantis limitant.*

Eadem quoque eſt tum *ætatis*, tum *prægnationis* ratio. *Vt & ætas,*

Puero enim ac ſeni benigna, non ut ætati mediæ maligna decernes medicamenta, etiamſi humoris ſpecies atque ſitus eorum vim deſideret.

Prægnans quoque integris viribus, licet horum vim tolerare poſſit, quoniam tamen fœtui qui intus geritur, quem ſervare volumus, vehementer obſunt, benignis ſolis eſt purganda. *Imprægnatio,*

Ad virium porro obſervationem pertinet expendere, *quæ corpora graviter ac moleſte, quæ leviter ferant medicationes:* multis enim quibus integræ vires apparent, ingens ex purgatione labor, ac, plerumque ob ſuam cujuſque corporis, propriamque naturam, virium ſequitur exolutio. *Facilis aut difficilis purgationis tolerantia:*

Macilenti acriter feriuntur medicamenti qualitate prava, utpote quæ prompte in ſolidas partes ſe inſinuet. Quibus acrium humorum copia ineſt, hos moleſtæ torſiones miſere fatigant, dirique vapores principes partes offundunt. Dolorum metu non pauci medicationem deſpuunt & abominantur, quibus magna pernicie vitiorum colluvies omnem vitam languoribus exercet. *Quibus partes circa umbilicum & imum ventrem extenuantur & contabeſcunt, ad inferas purgationes tuti non ſunt.* Multoque minus quibus abſceſſus vel in pulmonibus, vel in jecore, vel in liene, vel in renibus aliiſve ſedibus delite- *In quibus ea ſit.* Aph. 35. lib. 2.

delitescit. His enim concuſſis non modo dolor ingraveſcit, ſed & eruptionis, & defectionis virium metus incutitur. Quocunque vitio labefactatæ ſint interiores corporis partes, quia imbecillæ ſunt, facile medicamenti qualitate & acrimonia percelluntur. In ſumma, corpus, aut magna labe, aut morborum humorumve copia vehementer preſſum & languens, medicamenti vi labefactatum concidit, quemadmodum & ruinoſæ ædes inſtaurando forte concuſſæ, mox univerſæ corruunt.

Et quæ cautio illis adhibenda. Itaque *in his omnibus*, qui aut imbecilles ſunt, aut ægre ferunt vacuationes, pro medicatione expedit interdum inedia victuque opportuno blandiri, aut ægrum, ſi nequeat in integrum reſtitui, ſublata morbi portione levare. Vacuandum enim quantum & quouſque vires patiuntur: quumque jam diſſolvi apparent, etiamſi reſtent ſupervacua, protinus ſuperſedendum dum illæ recreentur.

At dum vires integræ manent atque perſiſtunt, tum univerſe, tum partite vacuandum eouſque eſt, dum nihil reliquum ſit morbi, & perfectæ purgationis indicia, quæ mox tradentur, omnia compareant.

Ex his ergo omnis præfinietur purgationis quantitas.

Nunc quæ illius ſit utendi ratio, explicandum.

Cap. XII.

Ex Galen. quos purg. oporteat. Et Avicen. lib. 1. fen. 4. doct. 5. cap. 3, 5.

Quo morbi tempore, quo die, quaque hora purgandum.

Svmma *purgandi opportunitas* ex *morbi*, tum *concoctione*, tum *impetu* ſpectatur.

Concoctio eſt ſubſtantiæ in naturæ convenientiorem ſtatum caloris vi facta mutatio.

Tẽpus purgationis indicat Materiæ morbificæ concoctio. Non enim qualitates ſolas, ut quæ appellatur alteratio, ſed ipſam rerum ſubſtantiam concoctio mutat. Alimentum initio diſſimile, corpori tandem ſimile evadit, in illiuſque ſubſtantiam vertitur coctione crebra. Vitioſus vero putriduſque humor, & à natura prorſus alienus, tametſi in corporis ſubſtantiam nequeat faceſſere, concoctione tamen in aliquid melius & naturæ convenientius, ut in pus, aut in quippiam quod ſit puri finitimum, deducitur. *Quænam concoquantur.* Phlegmones materia putris, quemadmodum & ulcerum ſanies, in verum & exquiſitum pus vertitur, quod interdum ſputo aliiſve excretionibus innoteſcit, Venarum vero majorum ſuccus putreſcens in aliquid mutatur, quod eſt puri finitimum, cujus in urinæ ſedimento conſpicuæ ſunt notæ. Supervacui autem humores ſive putruerint, ſive nondum putredine tententur, nunquam vere concoquuntur, nec

nec caloris noſtri beneficio, aut in pus, aut in quippiam illi finitimum mutantur: ſed duntaxat tum ſubſtantiæ, tum qualitatis moderationem quandam adipiſcuntur. Sic tenuis aquoſaque pituita influens in pulmones concoctione craſſeſcens facilius expuitur: craſſa vero extenuatur. Sic & utraque bilis circum viſcera (quemadmodum in intermittente febre) putreſcens concoctione miteſcit, domitaque promptius excluditur.

Et à qua cauſa. Omnis *concoctionis* inſitus noſter *calor* divinus eſt *opifex*, cujus una eademque vis optimum quiddam perpetuo molitur: atque ſi varia interdum opera emergunt, non illius, ſed ſubjectæ materiæ id varietas efficit. Non aliter is alimentum, aliter putridum humorem concoquit. Neque (ut quibuſdam videtur) pus à duplici calore, tum naturali, tum præter naturam fit, ſed à naturali ſolo, agente tamen in materiam, quæ caloris præter naturam eſt particeps. Hanc neque prorſus vincere, neque in corporis ſubſtantiam, ſed in pus ſolum mutare poteſt; quod eſt putredine melius, ac inter putredinem & corporis noſtri ſubſtantiam medium. Vt autem in phlegmones ſuppuratione, ita & in febribus corruptus humor dum concoquitur ac miteſcit, pariter etiam fluidior evadit, ſecerniturque à crudis, ut ejus dein expeditior eſſe poſſit evacuatio.

At vero *purgandi tempus* opportunum præſcribetur ex *humoris ſpecie & ſitu*, atque etiam *ex morbi vehementia*.

Leviter affecti naturæ vivendique legibus committendi: quos enim ſponte natura perſanat, fruſtra medicina fatigat. At quibus nec naturæ vis, nec proba vivendi ratio ſatis fuerit, medicina ſuccurrat. Si enim aut longius protrahitur morbus, aut vehementius excandeſcit, opitulandum arte.

Si humor prima corporis regione hæreat, expurgandus Initio. Ac primum ſi corruptus vitioſuſque *humor*, aut *in ventriculo*, aut circum hunc conſiſtere ſignis deprehenditur, ſive pituitoſus, ſive bilioſus, ſive alio quovis præter naturam genere corruptus ſit, *primo* quoque *tempore* expurgandus eſt, præſertim ſi impetu quodam ſponte movetur, neque locis illis tenacius adhæreſcit: alioquin leniter eſt præparandus: ejus vero concoctio haudquaquam eſt expectanda, ut quæ proprie futura non eſt, neque ejus ab urinis mutatio quærenda.

Qui autem vitioſus *humor altius* aut *in liene*, aut circum pancreas atque jecur, aut in meſenterio conditus erit, ſive lentam febrem, ſive intermittentem, ſive melancholiam, ſive diarrhœam, ſive cachexiam, ſive ingentem obſtructionem protulerit, *protinus* quoque detrahi poteſt, niſi aut admodum lentus craſſuſque ſit, aut ventriculi impuritas obſiſtat. Hæc enim

Si in ſecunda. quum adſunt, primum quidem leniter detergendus eſt ventriculus, deinde attenuandus ac detergendus humor, poſtremo aut univerſe, aut partite vacuandus.

Quum autem vitioſus *humor in majoribus vaſis* concluſus, ut in continua febre, aut circum hæc aliqua ſede coërcitus, ut in pleriſque acutis morbis, putreſcit: tametſi corporis adſit præparatio, & ventriculus viæque omnes eo directæ, liberæ, expeditæque ſint, haud tamen recte poteſt ante coctionem exquiſite purgari. Etenim in morbis acutis tempus perfectæ purgationi accommodatiſſimum, *ſtatus* eſt, aut verius declinationis initium, quo & perfecta exiſtit concoctio, & vacuationes ſponte procedunt. Tum enim morbi materia fluida, & à reliqua puriore ſecreta jam eſt, ſimul natura præparatam illam expellere contendit. Itaque quum jam perfecta apparet concoctio, ſtatuſque vehementia miteſcente nulla ſuccedit vacuatio decretoria, move tu medicamento. His enim quæ præter rationem leviora apparent minime confiſus, quicquid concoctum præparatumque eſt, expurgabis, ut mox integra ſequatur ſolutio.

In ſtatu.

Aph. 27. lib. 2.

At ſi tum natura evacuationem aggreditur ac judicat, ſinenda eſt dum opus compleverit. Deinde ſi integre judicavit, neque morbi quicquam reliquum fecit, res in tuto eſt, nec aliud quicquam movendum. Sin quippiam derelictum eſſe quaſi ex imperfecta criſi ſuſpicio ſit, quoniam *quæ relinquuntur in morbis, recidivos morbos facere conſueverunt*, medicamento quoque detrahendum.

Aph. 20. lib. 1.

Aph. 12. lib. 2.

Vniverſa igitur morbi materia non niſi concocta & poſt ſtatum, quum jam ſymptomata præter rationem miteſcunt, radicitus extirpari poteſt. Id ipſum eſt quod præcepit *Hippocrates, concocta medicari atque movere, non cruda.*

Aph. 22. lib. 1.

At *nihilominus morbi incremento*, quum nondum perfecte, ſed manifeſte ſolum, & in fine principii, quum obſcure concocta eſt materia, hanc etiam quodammodo vacuare licet. Quod enim juſſit Hippocrates concocta medicari, non ſolum perfecte, ſed & quovis modo cocta complectitur, mox ea duntaxat à medicatione removens atque excipiens, quæ ut in morborum principiis abſolute cruda ſunt. Ita quæcunque ullo modo concocta fuerint medicari ſinit, obſcure quidem cocta parce, manifeſte moderatius, perfecte vero cocta validius.

Licet tamen quoque in augmento quandoque purgare.

Vt igitur in phlegmone non univerſa materia retinetur, dum perfectam concoctionem ſit aſſecuta, ſed quicquid ſuppurat, quotidie elicitur, ita ſane & in acutis ſtatuendum morbis,

bis, idque ſive partium, ſive graduum ordine fieri putetur materiæ concoctio. Ita enim quicquid à purgatione reliquum erit, facilius natura domabit. In neutra corporis affectione impendentem morbum ſæpe arcemus purgatione, quæ vitioſos jam congeſtos humores detrahat. Atqui tum maxime multoque magis, quam ipſo morbi initio, crudi ii ſunt. Cur igitur non peræque initio utiliter illos purgemus.

Et hac de morbo quidem acuto, ſed ſalutari, prorſuſque tuto, precepta ſint.

Cæterum *in ancipiti atque gravi*, cujus ſemper & ſymptomata ſæva ſunt, & minime tutus exitus, *ſtatim per initia* non utiliter ſolum, ſed & neceſſario utendum medicamento, neque prudentis ſit medici concoctionem expectare, quæ fortaſſe futura non eſt. Quum enim anceps is ſit ac vehemens, ſemperque metus impendeat, ne aut deterior evadat, aut laborantem ante ſtatum juguler, crudæ etiamnum materiæ nonnihil purgatione demendum ante concoctionem. Et certe cruda ea materia quum in pleriſque acutis morbis turgere ſoleat, & quaſi oberrans fluctuet & fluat refluatque in venis atque viſceribus, non admodum ægre videtur medicamento ceſſura. Sic ſæpe artis uſu animadverſum eſt, crudioris humoris purgatione, ſive ſponte, ſive arte ea contigiſſet, accelerari concoctionem, moxque urinas puriores & cum ſedimento fieri, & ancipitem periculoſumque morbum tutum ſalutaremque reddi. *Imo neceſſarium eſt in morbo ancipiti;*

Id ipſum *Hippocratis* eſt conſilium, *in acutis morbis inter initia utendum eſſe medicamento: & quum morbi incipiunt, movendum eſſe, ſi quid movendum videtur.* Quo autem acutior eſt morbus, hoc magis acceleranda validiorque decernenda purgatio: ut tandem *extremis morbis extrema diligentiſſime adhibeantur remedia.* His non ſolum remedii celeritatem, ſed & vehementiam hortatus, concitatam omnem materiam protinus atque eodem ipſo die evacuare docet, ne ultro citroque concita in principem aliquam partem irruat, repentinoque ſit exitio. Itaque licet à perfecta concoctione felicior ſemper ſit purgatio, ea tamen etiam ante concoctionem in ancipiti gravique morbo eſt neceſſaria: in ſalutari ac miti utilis. *Ipſius* Hippocratis *judicio* Aph. 29. lib. 2. Aph 6. lib. 1.

Eſt & alia ratione ante concoctionem purgandi neceſſitas, ſi præter continentem acuti morbi materiam, quæ aut in venis, aut in viſceribus, aut in habitu eſt corporis, & cujus expectatur concoctio, alia quædam *vitioſa in ventriculo*, in inteſtinis aut circum præcordia obhæret, dolore, æſtu, nauſea, amarore aliiſve ſignis manifeſta. Hæc enim omni tempore etiam *Aut cum in primis viis inſuper ſit cacochymia.*

 non-

Digitized by Google

nondum ulla morbi apparente coctione, utiliter poteſt adhibita præparatione medicamento trahi.

Humor igitur qui publicis viis ſubſiſtit, ſi præparatus eſt, omni morbi tempore utiliter dejici poteſt. Qui vero aut in viſceribus inhæret, aut in venis concluditur, & proxima eſt morbi materia, dum concoctus apparet, feliciter: dum adhuc crudus eſt, utiliter atque etiam interdum neceſſario purgandus.

Quo die quaque hora purgandum.

Iam vero de purgationis *die* deque *hora* dicendum.

Tranquillo die purgatio tutior, expeditior vero perturbato. Quum enim morbus minus fatigat, & collectæ vires melius conſtant, facilius medicamenti vis & impetus tolerari poteſt. At quo die *morbus exaſperatur*, agitataque ejus materia in motu eſt, promptius detrahitur. Quocirca ſi per vires licet, neque ingens metuitur perturbatio, impari die acutorum morborum, atque etiam decretorio (quo tamen natura decretura non eſt) copioſior expeditiorque, pari vero tutior fiet purgatio.

In febrium *intermittentium quiete*, medicamentum tanto ante acceſſionem tempore offerendum, quo poſſit purgatio compleri. Per acceſſionem quippe materia non in alvum, ſed plerumque in diverſum ruit, & ſæpe acceſſionis vehementia purgatio ſubſiſtit. Præſtat nihilominus ante acceſſionem, quam mox ab ea, & pridie quartanæ, quam poſtridie, medicamento uti.

Purgationi autem, quæ libera eſt, nullaque præſentis morbi neceſſitate ad præcautionem ſolam ſuſcipitur, aptiſſimum eſt

Quo anni tempore?

ver, deinde autumnus, aut quæ illis non abſimilis, ſed quodammodo temperata ſit conſtitutio.

Quo die?

Dies non aquilonia, ſed auſtrina humidave, quæ & corpora laxat, & humores liquefacit. Tempeſtas quoque ſimilis & benevola ſyderum commiſtione ſalutaris.

Cap. XIII.

Quæ præparatio purgationi præmittenda.

Ex Galen. quos purgare oporteat Et Avicenn. loc. cit. cap. 3. & 5.

VT in omnibus rebus agendis, ita maxime in purgandis humoribus, antequam aggrediare, diligens eſt *adhibenda præparatio:* qua & viæ pateant & trahenti medicamento omnia cedant ac obtemperent, *fiantque*, ut jubet *Hippocrates*, *corpora ante purgationem fluxa*.

Ante purgationem Aph. 9. lib. 1.

Eſt autem *præparatio duplex*, una *corporis*, vacuandorum *humorum* altera.

Præparandum corpus.

Corpus ſic præparatum comparatumque ſit, ut viæ omnes, per quas medicamentum decurret, & per quas noxius humor derivandus expurganduſque eſt, liberæ ſint & expeditæ. Primum

mum igitur *ventriculus* humorum copia minime ſit nauſeabundus, ne hauſtum pharmacum nimiopere averſetur, aut mox revomat. Nec *inteſtina* coarctata obſtructave noxiorum humorum curſum impediant. Etenim concitati ſi ſubſiſtant, aut ventris torſiones, aut faſtidia, aut vertigines, aut animi defectiones movent, corpuſque jactatione multa fatigant. Quod ſi aut è viſceribus, aut è venis, atque ex corporis habitu eliciendi ſunt, non modo ventriculum & inteſtina, ſed & *meſenterii venas*, & viſcera libera eſſe oportet.

Itaque nauſea omnis ante purgationem ſummovenda eſt, aut inedia, aut vomitione, aut deterſione, atque dejectione per pilulam ex aloë. Suppreſſa jamdiu alvus clyſtere mollienda: aut ſi quid aliud inteſtinis adhæreſcit, detergendum id eluendumque eſt. *Quibus remediis?*

Noxius præterea *humor præparandus*: qui enim durus craſſuſve eſt, non facile per anguſtas vias profluit in alvum: glutinoſus in his etiam obhæret. Quocirca durum mollire, craſſum incidere & attenuare, lentum glutinoſumque detergere oportet ante purgationem. Quæcunque id præſtant, pariter quoque venarum per quas futura eſt purgatio obſtructiones expediunt. *Præparandus humor craſſus.*

Atque hæc vel *alimenta*, vel *medicamenta* ſunt. *Quibus medicamentis?*

Horum autem alia *intro* ſumuntur, eaque vel arida, vel liquida. Arida, quum frigidi lentique ſunt humores, & magna cruditas in primis eſt viſceribus, præſertimq; hyeme. Liquida, ut ſyrupi, apozemata & oxymeli, quum altius & in exilibus venis conditi ſunt humores, in ſicciore corpore, ac etiam æſtate. *Internis,*

Alia vero *extrinſecus* præparant, ut fotus & unguenta. Fotus ſuo tepore ac vapore per ſpongiam, partem quamvis blande concalfacit, nativumque ejus calorem erigit ac ſuſcitat, humores qui ei præter naturam inſident & impacti conſopitique ſunt excitat, emollit, attenuat, colliquat, fluxileſque reddit, ut facile ſequantur quocunque medicamentum trahet. Hoc quidem præparationis genus diuturnis eſt affectibus accommodatiſſimum, quod tamen & *Hippocrates* acuti morbi, ut pleuritidis initio uſurpavit, neque calorem veritus, neque fluxionem novam. Sed & quum omne corpus vitioſo humore eoque craſſo & glutinoſo perfunditur, hunc nonnulli ante purgationem balneo perinde, atque fomento præparare jubent, quo tamen minime protiteantur ſudores, ſed duntaxat emolliatur & liqueſiat vacuandus humor. Fotui proximam vim obtinet unguentum, at infirmiorem, quod non admodum alte ſubire poſſit. *Externis,* De diæt. in morb. acut. com. 2. t. 1.

Quibus alimentis.

Victus quoque præparandi facultate pollet, quum attenuans detergenſque imperatur: maxime vero tenuis ac parcior. Detracta enim de conſueto cibo portione, nativus calor crudos humores concoquit abſumitque: frigidos vero craſſos & glutinoſos viſceribus aut venis impactos partim abſumit, partim adeo extenuat, ut etiam ſponte nonnunquam procidant: quumque inedia corpus exhauſtum excrementis vacat, liberumque eſt, medicamentum facile quoquoverſum ſubit, ac integris viribus in omnia penetrat. A tenui victu medicatio ſynceros ac minime permiſtos humores commodiſſime detrahit.

Ea igitur craßis lentiſque humoribus, ut melancholicis & pituitoſis, ante purgationem adhibenda præparatio.

Humor tenuis non incraſſandus, ut voluit Avic. lib. 1. fen. 4. doct. 5. cap.

Tenues vero, ut aquoſos & bilioſos, non *Avicenna* conſilio ante purgationem craſſiores reddere oportet. Non enim quod ille exiſtimat, ut ſputorum quæ mediocri ſunt ſubſtantia facilior eſt excreatio, ita & humorum mediocrium facilior eſt purgatio. Nam licet pulmonibus contenta materia ſupra modum tenuis, impellentis ſpiritus vi tuſſiendo non facile in arteriam ſuſtolli excrearique poſſit, ſed tenuitate ſua facile relabatur in pulmones: in corpore tamen convenienter præparato, quo tenuior ac liquidior ſit humor, eo fluidior exiſtet, & promptius trahenti medicamento cedet, ejuſque impetum ſequetur.

Et quare.

Sed acrimonia ejus obtundēda.

Ferventior tamen & acrior is ſi fuerit, ejus ante purgationem *obtundenda* eſt & frenanda *acrimonia*, iis præſertim remediis quæ corporis quoque præparandi vim habeant.

Licet igitur tenuis humor concoctione aliquantum craſſeſcat, atque tum evacuationi ſit apparatior, non idcirco tamen & nos naturæ imitatione eum ante purgationem debemus craſſiorem facere. Non enim quod craſſeſcat, idcirco coquitur, neque concoctus idcirco purgationi aptior eſt quod craſſior evaſerit, ſed quod ſit à reliquis humoribus ſecretus, eumque natura prorſus vacuare contendat. Quo autem tenuior, eo ad effluendum eſt aptior. Aliud præparatio eſt, aliud concoctio. Hæc naturæ ſolius opera caloriſque noſtri beneficio, illa etiam arte tota plerumque perficitur. Detergentibus enim incidentibuſque medicamentis expeditur obſtructio, humorque attenuatur, at non plene concoquitur. Præparatum humorem non ſemper licet exquiſite purgare, concoctum vero Hippocratis præcepto licet, quum præſertim viæ patent.

Itaque corpus qua purgari debet, patens nec impeditum eſto. In hoc quiſquis peccat humor tenuis ac fluidus, ſi, ut in acutis morbis turget; ſtatim initio nulla præparatione è quavis regione detrahendus eſt: ſin vero parti cuipiam is firmius inhæ-

inhæreſcit, vix niſi deterſus aut concoctus & naturæ vi ſecretus, trahenti medicamento obtemperat. Craſſus vero atque glutinoſus humor, non niſi vi & perturbatione, vel è patente corpore, deduci poteſt.

Forma præparationis convenienti.

Accommodanda porro unicuique eſt ea *præparationis forma*, quæ pariter morbi ſævitiam leniat: ut acutis morbis potio, nonnunquam & unguentum ex eorum materia, quæ attenuando detergendoque refrigerant, at non impenſe calfaciunt. Diuturnis atque lentis valentiora, non potionis modo aut unguenti, ſed & fotus & balnei forma: utiliſque demum apta convenienſque victus tenuitas.

CAP. XIV.

Ex Galen. quos purgare oporteat. Et Avic. lib. 1. fen. 4. doct. 5. cap. 4. & 5.

An jejuno, & qua forma, & quibus obſervationibus dandum medicamentum.

Purgans quâ exhibendum forma,

SAluberrima eſt quæ ſine offenſione fit medicatio. Solet autem omnium primus ventriculus offendi, ut qui medicamentum ſummis integriſque viribus excipiens, primos ejus ſuſtinet impetus, neque id niſi fractum retuſumque longius penetrare ſinit. Quum igitur in omni morborum curatione tanti ſit momenti *ventriculus*, ſumma tum hujus, tum *medicamenti ratio* eſt habenda.

Liquida, an ſolida.

Medicamentum omne validum aut malignum naturæ infenſum eſt: forma quoque omnis liquida ventriculi latera alluit, in illiuſque ſubſtantiam altius ſe infert, ac proinde gravius eum ferit: ſolida vero minus, quod prompte in fundum intacta fere illius ſubſtantia illabitur. Cæterum liquida altius penetrat, in omniaque ſubit, potentius detergit, & infarctus expedit. Solida diutius hærens circum præcordia, tardior minuſque efficax exiſtit.

Imbecillo aut puro ventriculo quodnam conveniens medicamentum?

Ventriculus præterea quum aridior fuerit, atque prorſus vel ab inedia, vel à febre, vel à Solis ardore exhauſtus, tum medicamenti vi plurimum laceſſitur: tum id avidius in ſe recondens & velut exorbens, neque diffundi, neque vim ſuam exerere ſinit. Contra vero, quum moderate eſt humidus. At immoderato humore potuve perfuſus, medicamenti, quod præſertim imbecillum fuerit, plerumque vim obtundit. Itaque *imbecillo*, quemadmodum & *puro* ad unguem *ventriculo*, medicamentum blandum aptetur: aut ſi forte diſtantiorum partium affectus validius expoſcit, jejuno quidem, at non prorſus exinanito detur: quum nempe concoctus cibus deſcendit, ac nihilominus interior ventriculi tunica reliquiarum benignitate

etiamnum madet. Sic enim in diſtantiores partes id permeat, minimum offenſa ventriculi ſubſtantia. Quum autem malignitatis particeps eſt medicamentum, ut veratrum, *corpora*, inquit *Hippocrates, ante potionem humectanda ſunt cibo pleniore, quieteque*. Ipſum vero medicamentum, ſeu liquida, ſeu ſolida ſit forma, ſacchari, mellis, aromatis aut rei cujuſpiam ſuavioris permiſtione condiendum, ut ventriculo præcordiiſque jucundum occurrens, quadam odoris ſaporiſque gratia vires ſuas feliciter exerat.

Aph. 13. lib. 4.

Quodnam robuſto & impuro? At *robuſto* atque *impuro ventriculo* liquida forma nullius rei ſuavitate oblita confert, idque longiſſime à cibo, ut altius in primas corporis ſedes, in earumque humores ſe inferat. Et hæc quidem obſervanda, quum ſyncera optatur humorum detractio.

Quando blandum ſumendum? At vero *blanda* leviaque medicamenta, quæ ſolas alvi fæces emolliunt & exturbant, eccoprotica dicuntur, non multo ante cibum, atque etiam cum cibo ſumenda.

Quando vomitio permittenda? Si cui conſueta eſt matutina *vomitio*, ea ante medicamentum cienda. A medicamento quoque ea nonnunquam ſuccedit, vel quod imbecillior ſit ventriculus, vel quod pharmaci horrore concutitur, vel quod quum agitari cœpit, humores quorum copia obruitur, excutit, vel quod præcordiorum mole coarctatus pylorus, aut alvus fæce obſtructa duriore, non id facile illabi ſinit. Hæc tamen omnia diligens avertit præparatio.

Aſſumpto medicamẽto quid faciendum? *Hauſto medicamento*, vel aqua hordei, vel ſucco mali punici, vel ſubauſtero vino, vel ſaccharo, reliquiæ è faucibus & è gula detergendæ dejiciendæque ſunt, quum præſertim horrendo ſapore gravis ſuſpectaque eſt vomitio. Surrectum dein corpus in quiete continendum, dum ventriculus medicamentum arctius complectatur: atque etiam interpoſito ſemihoræ ſpatio, ſi (quod fere fit) inexpugnabilis dormiendi neceſſitas premet, utile medicamento indormire, ut illius vis in ſopore plenior excitetur: quum primum vero in actum id prorumpit, vigilandum penitus eſt, dum effectum omnem compleverit. Nam arctiore ſomno purgationis opus ſubſiſtit. Quum enim, inquit *Hippocrates, ſiſtendum cenſueris, ſomnum molieris, nec quicquam movebis: contra quum medicamentum citare voles, corpus movebis: Motione enim corpus turbari, indicio eſt navigatio.*

Aph. 13, 14, 15. lib. 4.

Quando cibus aſſumendus? *Cibum* plerique putant non ante offerendum quam medicamentum ſuo perfunctum ſit munere: ſatis tamen ſit è ventriculo id ita excidiſſe, ut nullus ejus odor, nullus ructus, nulla nauſea, nullaque ſtomachi roſio ſubſit, quum præſertim ſyn-

cera

cera deſideratur purgatio. Cibus enim medicamenti permiſtione corrumpitur. Solida forma, blandumque medicamentum, quod tardius deſcendat, longiorem cibi moram, eamque quatuor ſaltem horarum interponi poſtulat. Primus autem cibus detergens ſit ſorbitio, quæ medicamenti reliquias eluat, & quo decet impellat, ſimulque ventriculi interiora oblinens, omnem medicamenti qualitatem tædiaque demulceat.

Qui purgatur, *continendus* eſt *temperato loco*: nam concitati jam humores æſtus injuria, aut rapiuntur in cutem, aut nimium effervefcunt, febremque incendunt: frigore vero torpeſcunt, & denſatis coarctatiſque viis ignaviter exeunt. Liberior ac vaſtior aër, aut apertus flatibuſque expoſitus, etiamſi nulla eſt intemperies gravis, difficiles efficit purgationes, quandoquidem corpora, præſertimque imbecilla, vehementer conturbat. *Quo loco continẽdus qui purgatus?*

CAP. XV.

Vtiliſne & perfecta fuerit purgatio, an contra.

Ex Avic. lib. 1. fen. 4. doct. 5. cap. 4.

ARtificis cujuſque ſummum eſt ſtudium, quorſum opus evadat animadvertere.

Purgationum alia *utilis*, alia *vitioſa* eſt. *Purgatio utilis eſt,*

Vtili talia purgantur, qualia purgari oportet, *vitioſa* vero aut aliena purgantur, aut non convenienti ratione.

Vtilis tres ſtatuantur *differentiæ, obſcura, manifeſta, perfecta.* *Aut obſcura,*

Obſcura exiguam admodum peccantis humoris portionem detrahit, quæ quia conveniens eſt, confert quidem, nondum tamen ægrotum manifeſto levat.

Manifeſta, quæ inſignem humoris portionem exturbat. *Aut manifeſta,*

Perfecta, quæ nihil illius reliquum facit. *Aut perfecta.*

Signis hæ diſcernuntur, *à dejectionibus,* & *à laborantis tolerantia* depromptis.

Dejectiones, inquit *Hippocrates*, *non copia æſtimandæ ſunt.* Neque enim fæcum, neque crudorum, quæ circum meſenterium exuperant, copioſa dejectio, utilem purgationem facit: *ſed quum talia,* inquit, *dejiciuntur qualia dejici oportet:* qualia nimirum exuperaſſe & morbi cauſam fuiſſe, conjectura fuerat. Qualia autem ſint illa, bilioſane, an pituitoſa, an melancholica, ex ſubſtantia & colore noſcendum, niſi quid medicamenti color pervertat. Nam ex rheobarbaro & hiera flaveſcit dejectio, nigreſcit vero multum ex caſſia, aliquantum ex ſennā. *Quæ cognoſcuntur ex dejectionibus, Aph 23. lib. 1.*

Laborantis vero tolerantia, atque levamen, quam perfecta fuerit purgatio, docet. *Et laborãtis tolerantia.*

 Itaque

Quomodo obſcura, Itaque ſi purgatione qualia oportebat, ſed admodum pauca exierunt, & quibus laborans non magnopere levatum ſe percipit, *obſcura* eſt purgatio, quæ confert quidem, ſed leviter.

Vtilis, Si vero noxii humoris copia majore detracta ægrotus ſe ipſo jam multo levior apparet, manifeſte *utilis* eſt.

Perfecta, Si plurimo humore ſeu univerſe,ſeu partite evulſo,laborans non leviorem modo, ſed vel ab omnibus, vel à præcipuis quibus affligebatur ſymptomatis ſeſe prorſus vindicatum ſolutumque ſentit, idque non quum adhuc purgatio fit, ſed quum ea jam plane deſiit, *perfecta* cenſeri debet.

Somno, Tum *ſomnus* placidus,iſque multo quam ante arctior, citra ullum tamen veternum obrepit: non quidem ex virium imbecillitate, ſed inde obortus, quod ex morbo perinde atque ex labore fatigatum corpus, mox ut peccantium humorum quaſi ſarcina deoneratur, ſedato ſpirituum impetu levi ſomno conquieſcit.

Siti, *Sitis* quoque ſi vehemens præceſſerat, exquiſita purgatione miteſcit, detracta nimirum materia quæ illam concitaverat, aut ſi forte nulla fuerat, exquiſita purgatione exiccatum
Aph. 19. lib.4. corpus ſitire incipit: *nec,* inquit *Hippocrates, id deſinit purgari antequam ſitiat.*

Aliiſque ſymptomatibus. Quinetiam à perfecta purgatione *appetentia* reſtituitur,dolor ſi quis urgebat miteſcit, atque etiam febris,aut alia quævis morbi eſſentia extirpatur: hinc laboranti vires reſurgunt, idque pro eorum quæ vacuata ſunt ratione. Cæterum nonnunquam accidit,ut humor agitatus periodis conquieſcat,aut morbus perſiſtente intus cauſa ſponte ſe remittat: ac tum laborans ſe morbo expeditum putat. At certe minime tuta eſt quæ citra vacuationem obtigerit mali levatio, &, ut inquit *Hippo-*
Aph. 27. lib.2. *crates, ſi quid fiat præter rationem levius, confidendum non eſt.* Perfecta igitur purgatio non modo ex ſymptomatum ſedatione judicanda, ſed ex eorum maxime quæ purgata ſint tum ſpecie, tum copia: quippe quum iis reſpondent quæ certis ſignis ineſſe deprehenſa fuerant.

Horum igitur contemplatione innoteſcet, quid, quantum & quandiu purgandum: & quando abſoluta fuerit purgandi neceſſitas.

Mala purgatio eſt vel inutilis, *Vitioſa* autem purgatio, aut inutilis eſt, aut moleſta, aut exuperans. *Inutilis* eſt tum quæ humorem à noxio diverſum trahit, tum quæ noxium proritat, non autem educit; conturbat enim magis quam evacuet. Vtraque dum infenſum humorem evellere contendit, eum diffundit & exagitat,ſuſcitatoque

vapore

vapore tetro corpus inflat atque diſtendit, ac proinde magis quam juſta purgatio laceſſit.

Moleſta noxium quidem humorem, ſed vi quadam elicit, vel quod præparatio adhibita non fuerit, vel quod vehementius aut immoderata quantitate ſit pharmacum, vel quod non correctæ malignitatis ſit particeps, ut colocynthis, euphorbium, elleborus, vel quod externus error ſit admiſſus. Omnis quippe ejuſcemodi ægrotum præter modum affligit atque torquet. Hinc corporis laſſitudo, capitis dolor, febris, aliaque ſymptomata. Sub hac quidem talia exeunt qualia exire oportet, ſed vires nimium convelluntur atque diſſipantur. *Vel moleſta,*

Exuperans effrenataque purgatio cum humore noxio naturalis pariter atque neceſſarii nonnihil vi eripit, non citra virium offenſionem. Quoniam igitur de propria corporis ſubſtantia nonnihil evellit, vel cruor citra hæmorrhoidas, vel ramentum, vel pingue aliquid, liquamini aut loturę carnis ſimile, in excretis cernitur. Hinc torſiones, cordis dolor, æſtus, anxietas, jactatio, corporiſque perturbatio, præter hæc animi quoque defectio, & ſumma virium exolutio: ſpiritu quidem quaſi naturæ theſauro vel vi direpto, vel pharmaci pernicie & malignitate oppreſſo. *Vel exuperans.*

Hic jam omnis concludenda videtur de univerſali purgatione tractatio. Quicquid enim præterea deſiderari poteſt, ab his quæ fuſius de vena ſectione præcepta ſunt mutuari licet.

CAP. XVI.
De purgatione particulari.

Ex Avic. lib. 3. in illarum partium curatione.

PRæter ea quæ publicas corporis regiones, alia etiam privatas quaſdam ſedes exhauriunt ac expurgant, quorum & hic tandem meminiſſe expedit. Ejuſmodi numerata *errhina, apophlegmatiſmi, bechica.* Non ante his utendum quam reliquum corpus probe exinanitum ſit, prorſuſque vacet excrementis, ne aliunde noxios humores rapiant in affectam ſedem. ſemper enim univerſalis curatio particulari præmittenda. *De purgatione particulari.*

Errhina in nares vel immiſſa, vel hauſta, cerebri ſupervacaneam pituitam proliciunt. Non eam quidem quæ in cerebri ventriculis, (hinc quippe nulla via excurrit in nares) ſed quæ circum cerebri ſubſtantiam circumque meninges colligitur & fluitat. Hauriantur autem prono capite, ut recta per os ethmoides ferantur, nec recidant in fauces. Omnibus medentur ſoporoſis affectibus, obtuſoſque ſenſus omnes expediunt, & interiores in quavis ſede infixos dolores diſcutiunt. *Errhinis.*

Similis propemodum eſt & *ſternutamenti* ratio: ſed quod vehe- *Sternutatoriis.*

vehementer ſuccutiat, vis ei major. Etenim non modo cerebrum expurgat, ſed & quæ in partem ejus poſteriorem, atque etiam in fauces irruunt, valide ſuccuſſu revellit.

Apophlegmatiſmus, *Apophlegmatiſmus*, vel manſus, vel gargariſatus, ſalivam atque pituitam ore deducit. Huic vis major eſt expurgandi cerebri ventriculos, quibus via declivis eſt in palatum: multo proinde maxima vis erit apophlegmatiſmi, ſi reſupino capite hauriatur in nares, ut mox per ſumma palati relabatur in fauces. Ita quippe cerebri baſim proluens longe validius ex illius ventriculis excrementa detrahit.

Et hæc quidem in primis neceſſaria ars deſtinavit expurgando cerebro, quod natura cumulandis excrementis maxime eſt obnoxium. Expurgatur autem tutius confecto jam cibo, quam quum crudus venter eſt ciboque turgens.

Bechica. Pulmones interioraque thoracis expurgant, quæ *bechica* nuncupantur. Quanquam enim ex iis nonnihil detrahi poteſt in alvum, id tamen perexiguum eſt: ac maximam ſupervacuorum partem, vel in pulmonum ſubſtantia, vel in arteriis, tum deſtillatione, tum peculiari vitio congeſtam, neceſſe eſt impetu tuſſis expurgari. In id autem ea conferunt, quæ deſtinata pulmonibus, modo tenuiorem pituitam incraſſant, modo lentam detergunt, craſſamque attenuant, idque quadam lenitudine: nam exaſperantia, ut ſalſa, acida & acria, tuſſim plerunque fruſtra cient: neque ex uſu ſunt, niſi quum pigriorem vel imbecilliorem expultricem vim ſtimulare oportet,

Commode autem bechica in lentam ac craſſam *medicamenti formam* aptantur, qualis eclegmatis eſt aut craſſioris ſyrupi, ne liquidior propere illabatur in ventrem. Lenta quippe (præſertim ſi ſenſim ac blande quaſi lambendo demittitur) quoniam diutius ſubſiſtit obhæretque faucibus, majore portione ſubit in aſperam arteriam. Hanc tamen ſemper potulentorum liquore irrigari, præterquam quod *Hippocratis* ſententia

Lib. 4. de morbis t. 33. confirmatum eſt, conſpicue etiam in eo obſervavimus, cui ex vulnere gutturis ſub larynge accepto, nec probe agglutinato, inter bibendum ſorbendumque nonnihil ſemper humoris emanabat.

Ita quidem medendi vacuandique ratio ſummis jam præceptionibus expoſita videri poteſt: quæ tamen quoniam ſola in uſum accommodari nequit, par eſt deinceps ſingula tum ſimplicia, tum compoſita medicamenta illi ſubnectere, quæ tanquam artis inſtrumenta ad profligandos morbos comparari uſurparique ſolent.

Libri tertii Therapeutices, de purgandi ratione, finis.

METHO-

METHODI MEDENDI

LIBER QVARTVS.

DE SVMMIS MEDICAMENTORUM generibus & facultatibus.

Qui ſoquuntur quatuor Meth. medendi libri, à *Plantio* è veteribus excerpti, & in unũ congeſti ſunt; verum à *Fernelio* relecti examinatique, ultimam tandem manum à *Plantio* accepere.

PRAEFATIO.

Quoniam omnis motus & omnis effectio è contrariorum diſsidio atque repugnantia proficiſcitur, Natura dum mundi hanc univerſitatem aſsidua mutationi ſubjecit, ſimul eam neceſſario variis diſsidiorum generibus quaſi ſeminibus conſperſit. Atque ut quatuor rerum primordia, ignem & aquam, terram & aërem, contraria inſtituit, ita & unicuique quod ex iis ortu proceſsit, aliud quippiam oppoſuit diſsidii lege.

Nullus igitur affectus ſubſiſtere poteſt in nobis, cui non pariter contrarium quiddam tanquam remedium illa protulerit. Nullaque uſquam eſt remediorum penuria, ſed noſtra eorum plerumque turpis ignoratio. Nullus toto genere immedicabilis eſt affectus, ſed idcirco duntaxat, aut quod imbecillæ jam vires curationis prolixitati ſuccumbant.

Summa igitur ſit in inveſtigandis remediis ſedulitas, & quæ ſingulis morbis profligandis propria & accommodata ſint, nobis ſemper in promptu extent & quaſi acervatim occurrant.

In remediis quidem numerantur venæ ſectio, cucurbitula, ſcarificatio, hirudo, uſtio, ſectio, hujuſque generis non pauca: at pars eorum maxima ex medicamentis petenda, de quibus nunc mihi ineunda tractatio.

Ne quem vero immenſam eorum quaſi ſylvam ingreſſum offundat turbulenta rerum confuſio, omnem medicamentorum materiam poſthac in claſſes quaſdam referendam duxi.

Sed inprimis ut omnis eorum cognitio ex differentiis & generibus ſtabilita dilucidior ſit & luculentior, pauca de his in univerſum præmittam.

Cap. I.

Quid medicamentum, quotque id modis in nos agat.

Medicamentum quid.

Medicamentum *eſt quod poteſtate naturalem corporis conſtitutionem quoquomodo immutat.*

Eorum autem quæ nos immutant & afficiunt, atque etiam agentium omnium, *alia* vim ſuam agendi *actu*, *alia poteſtate* duntaxat obtinent.

Aliud actu, *Aliud poteſtate.*

Actu quidem, quæ ita promptam & expeditam illam habent, ut primo quoque contactu nos immutent, ut ignis, ut ferrum candens. *Poteſtate* vero, quorum vis & facultas intus condita & quaſi ſopita nondum ita exeritur aut depromitur, ut primo quoque contactu agat. Sic piper poteſtate calidum eſt, & mandragora facultate frigida.

Iuvabit autem in hanc contemplationem paulo altius incumbere.

Quæ actu talia.

Prima & communis rerum omnium elementa, terra, aqua, aër & ignis, & quæcunque cœleſti divinoque calore ſunt prædita, ut ſol, ut animantes & ſtirpes, energia *actuque* vires habent, eaſque ſic promptas, ut ſemper agant, nec ullius externi ſubſidii ope vel irritamento indigeant. Ignis quippe ſemper calfacit, & aqua ſemper refrigerat: Sol quoque perpetuo calfacit: & animantes quoad vivunt actu calidæ, quemadmodum & ſtirpes omnes: quandoquidem ſuis facultatibus alimentum continenter trahunt, coquunt & expellunt ſupervacua, cæteriſque vitæ muniis fruuntur. Ex inanimorum quoque genere magnes ſeu heraclius lapis facultate illa cœleſti & quæ trans elementum eſt, vim actu habet alliciendi ferrum, & ſuccinum actu paleas attrahendi.

Si qua forte alia comperientur vim actu habere, ut lapis ferrumve candens, aut aqua fervida, non eam quidem inſitam ſibi, ſed *aſcititiam* habent, & ab iis acceptam quæ actu talia ſunt.

Quæ poteſtate.

Reliqua omnia mundi miſta & vitæ expertia corpora, præſertim vero medicamenta, *poteſtate* duntaxat vires habent inſitas, eaſque ex varia elementorum commiſtione profectas. Hæ autem illorum conſopitæ vires, ab iis inſuper excitari debent quæ actu vigent: nec ullum poteſt medicamentum inſita facultate ſua nos immutare, citra noſtri caloris opem.

Quomodo actu fiant

Non hinc quidem quod calor noſter vim ullam medicamento impertiat, (omnes enim hoc habet ſibi congenitas) ſed quod tacitas illas & otioſas ſuſcitet & *in actum proferat*, à quibus deinde corpus noſtrum mutatur & afficitur. Calor enim noſter medicamentum dum ſubigit, ejus naturam, temperamen-

tum

tum & alias quaſcunque vires detegit & explicat: hoc vero quaſi proritatum communi rerum omnium conditione reluctatur & obſiſtit, atque viciſſim contagione corpus afficiens, omnes in id vires ſuas expromit.

Sic *piper* aut pyrethrum, etiam ſi actu frigidum ſumitur, protinus ut depulſo frigore à nobis incaluerit, ſuo ipſius calore nos acriter urit: & vinum licet nos plerumque dum bibitur refrigeret aſcititio frigore, mox tamen ut incaluit impenſe calfacit. *Calida.*

At vero lactuca, mandragora, & quodcunque *frigidum* eſt medicamenrum, primum quidem aſcititio frigore, deinde quum incaluerit, inſito quoque nos afficit, quemadmodum & aquæ frigidæ potus. *Frigida.*

Haud abſimili ratione quum *purgans* medicamentum calefit ac ſubigitur in nobis, purgandi vim ſuam exerit atque profert, qua dein corpus conturbat & peculiarem ſibi humorem prolicit. *Purgantia*

Deleterium quoque venenatam qualitatem tum primum depromit, & nos labefactare adoritur, quum calefit, irritaturque vi noſtri caloris. *Venena.*

Ex his luculentius intelligi poteſt, noſtrum calorem nullam medicamento agendi facultatem conferre. Vnde enim venenatam illam qualitatem ſortiretur, aut cur eam ſibi adverſiſſimam deleterio impertiret in ſuam perniciem?

Ita igitur de his, quæ actu, & de his quæ poteſtate vim habent, ſentiendum.

Medicamentum autem non ab actu, ſed *à poteſtate proprie definitur.* piper enim & allium, & lactucam, & mandragoram proprie quidem: cæterum nec ignem, nec nivem, niſi fuſa nominis appellatione, medicamentum dixeris. *Aeſtimantur medicamenta ab eo quod ſunt poteſtate.*

Quicquid porro calidum, frigidum aliterve appellamus, aut *ſimpliciter*, aut *comparate* dicitur.

Simpliciter & abſolute, quod vim illam ſummam & impermiſtam obtinet, ut ignis ſimpliciter calidus eſt, aqua abſolute frigida. *Quæ vel ſimpliciter talia,*

Comparate vero, cujus vis & facultas contrarii quidem permiſtione repreſſa obtunditur, ſed tamen cæteris adhuc in miſtione ſuperior, præpollet, actumque profert, ut piper, ut lactuca. Quod hujus eſt generis, nec ſumme, nec abſolute calidum, ut ignis, ſed homine eucrato (qui & univerſæ ſubſtantiæ mediocritatem obtinet) calidius: & lactuca eo ipſo frigidior eſt, ob idque talis comparate dicitur: ut enim ſumptum piper temperatum hominem calfacit, ita & lactuca eum ipſum refrigerat. *Vel per cõparatione.*

gerat. Quod ſi ad unumquemvis hominem referre velis, quod uni calidum, alteri frigidum plerumque videbitur.

Ita igitur vires, quæ tum actu, tum poteſtate inſunt, æſtimandæ ſunt in iis quæ per ſe, non per accidens agunt. *Per ſe* id agere dicitur, quod proxime, nulliuſque interventu nos immutat, ut ignis, ut nix.

Per ſe,

Per accidens.

Ex accidenti vero, quod non proxime, ſed alterius cujuſdam interventu, ut aqua frigida æſtuoſo cœlo corpori moderate affuſa. Ea quippe primo occurſu atque contactu, ac proinde per ſe refrigerat: at certe quoniam cutem denſat nihilque exſpirare aut diſſipari ſinit, inſitum nobis calorem cohibens ac etiam intro compellens conſervat, atque auget, & idcirco corpus ex accidente calfacit. Sic rheumbarbarum licet occurſu primo aliquantum calfaciat, quod tamen bilem quæ ardoris febriſque cauſa eſt expurget, accidente refrigerat: quemadmodum & calida medicamenta quæcunque febrium obſtructiones infarctuſque expediunt.

Hæ præcipuæ ſunt & cognitu neceſſariæ agendi efficiendique differentiæ.

Nunc quo tota definitio particulatim explicetur, tradendum quot quibuſque modis immutetur corporis noſtri naturalis conſtitutio. Hæc quidem in tribus maxime poſita eſt, ex hiſque conſtat; ex bona corporis & humorum temperie, ex materiæ commoderatione, & ex formæ ſeu ſubſtantiæ integritate: nam ex his tribus continetur humanum corpus, temperamento, materia atque forma. Trifariam igitur id immutari poteſt, atque triplex omnino ſtatuendum eſt nos afficientium medicamentorum genus. *Vnum naturalem* tum corporis, tum humorum *temperaturam* mutat, ut quod impendio calidum, frigidum, humidum, ſiccumve eſt. *Alterum materiæ commoderationem,* ut quod nimium denſat aut rarefacit, adſtringit aut laxat, incraſſat aut attenuat. *Tertium* corporis humorumve *formam* atque ſubſtantiam demolitur, ut quod illam deterit, aut diripit ceu venenum, & quod illam detrahit aut penitus eximit, ceu quod ſepticum & purgans medicamentum appellamus. Et hæc quidem ſimplicia ſunt genera.

Afficiunt autem, vel temperamentum,

Vel materiam.

Vel formam,

Poſtremum hoc genus proprie & maxime medicamentum eſt, alimento prorſus adverſum. Vt enim alimenti, ita & medicamenti propria ratio, ex ipſius ſubſtantiæ forma ſpectatur.

Alimentum quidem eſt quod corporis ſubſtantiæ quodammodo ſimile, in eam tandem faceſſit atque convertitur, quam tum alit, tum interdum auget. Id ſi ita ſimile eſt ut in corporis ſubſtantiam converſum, nulla interim aliena qualitate illam inſigniter

Huc pertinent alimentum,

inſigniter afficiat, ſimpliciter & abſolute alimentum dicitur, ut panis, ut caro, ut ovum.

At ſi ſubſtantia quodammodo ſimile, exuperante qualitate corpus immutat, ***alimentum*** eſt ***medicamentoſum***, ut lactuca, vinum generoſum, meſpilum, cotoneum malum. *Alimentum medicamentoſum.*

Quod porro ſubſtantia prorſus eſt diſſimile, ſimulque nulla eſt præditum qualitate, qua corpus manifeſte afficiat, id neque alimentum, neque medicamentum cenſeri debet. At ſi in ſubſtantia nobis prorſus diſpari qualitates nimium exuperantes obtinet, ſive à temperamento, ut hyoſcyamus, ut pyrethrum, ſive à materia, ut rhus, galla & alumen, ſive à forma profectas, ut ſcammonium, ut arrhenicum, & veneni atque deleterii genus univerſum, id prorſus & uſquequaque ***medicamentum*** eſt. *Venenum. Medicamentum.*

CAP. II.

De primis & ſecundis medicamentorum facultatibus.

MEdicamentum aliud ***ſimplex***, aliud ***compoſitum***.

Simplex appellamus quod ſponte ſoliuſque naturæ beneficio emerſit, cujuſmodi ſunt roſa & abſinthium. *Hoc ſimplex,*

Compoſitum quod arte & induſtria ex multorum permiſtione conſtat, talis eſt theriace. *Aut compoſitum.*

De ſimplici prior erit tractatio, de compoſito & compoſitionum formis poſterior.

Vt igitur paulo ante ex triplici corporis noſtri conſtitutione tria nos afficientium medicamentorum genera ſtatuimus: ita & omnes ſimplicium ***medicamentorum vires***, atque facultates ***in tres ordines*** aut differentias diſtribuendæ ſunt. Aliæ enim ſunt, quæ ***prima*** qualitates aut facultates appellantur, aliæ quæ ***ſecunda***, aliæ quæ ***tertia***. *Illius vires triplices.*

Prima qualitas ſeu facultas ex primorum elementorum permiſtione & qualitatum ſimplicium temperamento proficiſcitur, ejuſque qualitatis vim & naturam imitatur, quæ cæteris in temperamento antecellit. Ea enim licet contrariarum vi ſit repreſſa, quia tamen ſuperior eſt, vim agendi præcipuam obtinet, & medicamento nomen ſuum impertit. *Prima qualitas,*

Alias autem ***unica*** dominatur & vincit, alias vero ***dua***.

Ab una & ***ſimplici*** quatuor fiunt medicamentorum facultates, à quibus aliud calidum exiſtit ut piper, aliud frigidum ut mandragora, aliud humidum ut oleum, aliud ſiccum ut aqua marina. *Simplex,*

Ex duabus qualitatibus quatuor quoque prodeunt ***conjugata facultates***, à quibus medicamentum, aut calidum ſiccumque *Compoſita.*

eſt, aut calidum & humidum, aut frigidum ac ſiccum, aut frigidum & humidum.

Hæc prima, tum ſimplex, tum conjugata qualitas, atque facultas, elemento quidem actu ineſt, quia nullius contrarii permiſtione obtunditur aut impeditur. At *medicamento* illa ſolum *poteſtate* ineſt, quia contrarii permiſtio impedit & cohibet vincentem qualitatem ne prompte & primo quoque occurſu agat. Quocirca piper dum actu frigidum eſt, non temperamento ſed aſcititia qualitate tale exiſtit: eam autem vim & poteſtatem qua nos calfacit, ſibi inſitam habet & à naturæ primordiis accepit.

Cujus quatuor gradus, Quoniam autem eorum quæ verbi gratia calida appellantur non una eſt omnium vis & æque valida facultas, *quatuor* eorum *gradus* & ordines uſus diſtinxit. *In primam* ea claſſem referuntur, quæ obſcure, necdum manifeſte agunt; *in ſecundam*, quæ jam manifeſte; *in tertiam*, quæ vehementer; *in quartam*, quæ ſumme atque extreme, ut quæ in calidorum genere deurunt eſcharamque moliuntur.

Et cujuſque ſua latitudo, Deinde etiam uniuſcujuſque claſſis & ordinis, ut cujus non parva ſit *latitudo*, tres ſtatuuntur partes, *initium, medium & finis*, ut eorum quæ ordine tertio calida dicuntur, alia in hujus ordinis initio, alia in medio, alia in fine conſiſtunt.

Secunda qualitas, *Secunda medicamentorum facultas* ex eorum materia temperamenti, ſive qualitatis primæ vi perfuſa ſuſcitatur. Eſt autem materia alia tenuis, quæ tum in corpus, tum in humores ſeſe prompte infert & inſinuat: alia craſſa atque lenta, quæ hæret ac ſubſiſtit nec alte penetrare poteſt: alia mediocris, quæ ambarum medias vires ſortitur. Calor vero in quamcunque materiam inciderit, agendi vim atque celeritatem auget, quemadmodum & ſiccitas; at frigus & humiditas reprimunt & cohibent.

Quotuplex, Ex horum porro commiſtione varia, ſecundæ medicamentorum facultates emergunt, quarum *hæ ſunt præcipuæ*, ex methodo depromptæ. Incidens ſeu attenuans & incraſſans: Detergens & glutinoſum, quod oblinit vel emplaſticum eſt: Exaſperans & lævigans: Aperiens & occludens: Dilatans & coarctans, & coanguſtans, ſeu adſtringens: Rarefaciens & denſans: Relaxans & contendens, quod aſtringens & corroborans: Attrahens, digerens, diſſolvens & repellens: Emolliens & obdurans: Maturans ſeu pus movens, & corrumpens ſeu ſepticum: Agglutinans & exulcerans, ſeu veſicas excitans: Sarcoticum & exedens: Epuloticum & diſrumpens, quod cauſticum vel eſcharoticum eſt.

Sic

Sic autem *materiæ atque temperamenti permiſtio illas profert.* *Quomodo oriatur*

Medicamentum quod *tenuis* eſt *materiæ* ſi pariter *calidum* eſt, idque citra ordinem tertium, ut petroſelinum, hyſſopus, ſumptum quidem corporis meatus exiguos aperit, ex humoribus tenues diſſolvit, diſſipat ſeu halitu digerit, hincque ſudores & urinas movet, craſſos vero incidit, attenuat ſeu comminuit: foris autem impoſitum cutem rarefacit & dilatat: ex alto quoque corpore ſpiritus humoreſque trahit atque reſolvit. At ſi jam quarto eſt calidorum receſſu, ſepticum habetur, quod nimirum aut urit, aut ulcerat, aut veſicas excitat, aut colliquat. *ex materia tenui & calore,*

Quod vero *tenuis* eſt materiæ ſi *temperatum*, aut etiam ſi pariter id frigidum exiſtit, ut acetum, intro ſumptum aperit quoque & attenuat, ſed ignavius quam calidum: at foris inductum corpori, quatenus frigidum eſt fluxionem repellit & eruptionis impetum cohibet, idque validius quam quod frigidum adſtringenſque eſt, altius enim frigoris vim deducit. *Materia tenui & temperie aut frigore,*

Quod vero cum *media materia frigidum* quoque exiſtit, ut omphacium, protulaca, modice fluxionem repellit ac ſiſtit, ſiccat & aſtringit. *Materia moderata & frigore,*

Medicamentum mediocris materiæ quod una *temperatum* fuerit, ut oleum ſimplex, relaxat, emollit ſcirrhos, concoquit, maturat atque pus movet. *Temperie,*

At *moderate calidum*, ut chamæmelum, quia dolorem lenit, anodynum appellatur. *Calore,*

Quod paulo *calidius*, ſed citra tertium eſt ordinem, ut abſinthium, ſumptum quidem aperit ora vaſorum, glutinoſoſque detergit humores, ac proinde venas meatuſque omnes expurgat, & eorum obſtructiones expedit: quod tenuior materia, quia celerius & ſine deterſione penetrat, non effecerit. Quod jam tertium caloris receſſum ſuperat, ut colocynthis, ariſtolochia, non ſolum detergit, ſed etiam quia acrius, partes ipſas vehementer exaſperat & exulcerat. Eadem quoque præſtat ſi foris corpori ſit inductum.

Medicamentum quod *in craſſa* terrenaque materia *temperiem* quandam caloris frigoriſque nactum ſit, ut bolus Armena, aut terra Lemnia, interiores meatus obſtruit cutemque obturat, exaſperata lenit & ſoluta agglutinat: inferciens enim eſt aut emplaſticum, aut lævigans, aut etiam glutinoſum. Quod autem moderate, ſeu calidum, ſeu frigidum exiſtit, ut roſa, ut myrtus, laxiores partes contendit, atque idcirco corroborat. *Materia craſſa & temperie,*

At *immoderatius* velut ordine quarto *calidum*, ut calx, auripi- *Calore,*

 ripi-

ripigmentum, arrhenicum, exedit eſtque ſepticum, cauſticum, vel eſcharoticum.

Frigore. Immoderatius vero *frigidum*, atque ſiccum, ut galla, nux cupreſſi, ora vaſorum ſumptum non modo obſtruit, verumetiam contrahit & occludit, meatus omnes coarctat ſeu coanguſtat, ipſos vero humores ſupra modum incraſſat. Foris impoſitum cutem denſat & adſtringit, fluxionis impetum cohibet ac etiam repellit, & vulnus cicatrice obducit.

Ita igitur facultates ſecundas ex medicamenti materia temperamento perfuſa prodire quivis intelligere poßit: quarum tamen ſingularum rationes luculentius poſthac explicabimus.

Cap. III.
De ſaporibus.

Vt ſecundæ qualitates, ita & ſapores oriuntur: Quare qualitatum ſecundarũ indices ſunt, non tertiarum.

VT autem *facultates ſecundæ, ita & medicamentorum ſapores* ex eorum materia primis qualitatibus inſtructa prodeunt, quumque horum magna ſit ex origine affinitas, optima ratione *ſapores indices* erunt & internuncii primarum, atque ſecundarum facultatum. Itaque calidumne quippiam an frigidum ſit, tenuis an craſſæ materiæ ſapore internoſcitur.

At vero tertias medicamentorum facultates, ut purgandi peculiarem humorem, aut obtundendi venenum, aut aliam quampiam ex iis quas mox ſubjiciam, non ſapor ullave ſenſuum qualitas, ſed una patefacit experientia & obſervandi cõſuetudo.

Sunt autẽ novem ſapores. *Novem* autem *ſaporum differentiæ* ſunt, nec plures guſtus notavit, *acer, acidus, pinguis: ſalſus, auſterus, dulcis: amarus, acerbus, inſipidus.* Tres primi è tenui materia prodeunt, medii è mediocri, poſtremi è craſſa atque terrena.

Acer. *Sapor acer* eſt qui linguam & os acrimonia ferit, atque compungit, ſimulque calfacit & interdum quaſi exurit: is maxime *conſpicuus* eſt in pipere, pyrethro & euphorbio: quorum exemplo de cæteris inferioribus æſtimandum. *Suſcitatur* autem ex tenui, ſicca calidaque materia, nec in alia conſiſtere poteſt. Quicquid igitur acre ſeu mordicans guſtu percipitur, id ſtatim igneæ *naturæ particeps* eſt. Atque ſi nondum vehemens eſt ſed citra tertium ordinem ſubſiſtit, ut hyſſopus, petroſelinum, feniculum, thymus, vim atque facultatem habet: intro quidem ſumptum penetrandi & meatus aperiendi, craſſoſque humores attenuandi: extrinſecus vero corpori inſidens, cutem rarefacit, humoreſque elicit ac reſolvit. Quod vero jam acrius eſt tertiumque calidorum ordinem exceſſit, & guſtando præter acrimoniam tenui vapore caput ferit, aut exurit papulaſque excitat, ut ſinapi, pyrethrum, euphorbium: aut veſicas infert, ut le-

ut lepidium, cantharis, ranunculus: aut colliquat & putrefacit, ut ſublimatum, chamælea & thapſiæ ſuccus.

Acidus ſapor guſtum quoque penetrat & tenuitate ferit, ſed citra ullum ſenſum caloris: talis maxime in aceto *deprehenditur*, deinde etiam in ſucco mali citrei, in quibuſdam malis punicis & cotoneis. *Emanat* hic ex tenui ſiccaque materia, cujus vel calor inſitus putredine expiravit, ut in aceto, vel frigidior intemperies tenuitati ab origine comes eſt, ut in aliis quæ commemoravi. Quocirca acidum penetrando & incidendo nihilo eſt acri *infirmius*, imo ſane ad hæc nihil quicquam eſt aceto valentius, præſertim ſi aut vetus eſt, aut ſtillaticium, hoc enim metalla, quemadmodum & citrei mali ſuccus margaritas diſſolvit. At vero non ut acre foris impoſitum diſſolvit, atque diſſipat, ſed contra repellit cohibetque fluxiones: idque validius quam frigidum adſtringens, altius enim frigoris vim deducit. Sic acetum experimur & fluxiones repellere, & omnem ſanguinis è naribus eruptionem atque dyſenteriam, tum vapore ſuſcitato, tum etiam fotu cohibere, ipſaſque hæmorrhoidas & immodicas uteri purgationes ſuffitu inſeſſuve ſiſtere, omnemque ſanguinis rejectionem potum, vel per ſe, vel admiſta aqua promptiſſime cohibere. Neque idcirco id inter adſtringentia numerandum, longe enim ab his materia diſtat, ſed unius frigoris alte ſubeuntis beneficio fluxiones repellit, ſiccitate vero quæ plane valida eſt eas, atque ſanguinis eruptiones ſiſtit ac cohibet. *Acidus.*

Pinguis ſapor, nec calore, nec acrimonia guſtum ſollicitat, ſed linguam oriſque partes lentore quodam oblinit. Is præcipue *animadvertitur* in oleo, tum ſimplici, tum amygdalino, in butyro, in adipe qui nec vetuſtate rancidus, nec natura ſit acrior, cujuſmodi leonum eſt & vulpinum. Pingui quoque ſapore eſt althæa, atque ejus & pſyllii mucus & tragacantha. In aliis pleriſque tum adipibus, tum oleis, ut in ricinino, in amygdalino amaro, ſub pingui alii quoque ſapores exiſtunt: at vero ut non unus ſimplexq; eſt horum ſapor, ita nec facultas, nec materia ſimplex & una. *Naſcitur* pinguis ſapor ex tenui non quidem ignea, ſed plane aëria materia, quæ calore & frigore quodammodo temperata ſit. Atque ea licet tenuis, ſicca tamen non eſt: alioqui pingue perinde atque acidum & acre penetraret ac incideret. At certe humoris ejuſq; aërei particeps magis eſt: ac proinde *præcipua vis* ejus atq; facultas eſt relaxare, emollire & humectare. *Pinguis.*

Salſus ſapor linguam non admodum calfacit, ſed acriter ſiccando corradit. Hic in primis *elucet* in ſale atque in nitro, deinde moderatius in crithmo herba. In mediocri materia conſiſtit *Salſus.*

cum calore & ſiccitate. Aqueæ enim materiæ (quæ non exquiſite ſimplex eſt) partes quaſdam terrenas permiſtas calor externus tandem præaſſans, & urens atque ſiccans, ſalſum ſaporem *inducit*: fitque à terreno ſicco quod in aqueo humido caloris vi præaſſatum attenuatumque eſt. Neque igitur prorſum terrenus neque aqueus, ſed ex amborum permiſtione quandam materiæ mediocritatem ſortitur. Neque ſi ex calore proceſſit hic totus manet, ſed permiſtione obtunditur, ſiccitas vero major conquiritur ac perſiſtit. Quocirca ſalſum *moderate penetrat* & incidit, corradendo ſtimulat & expurgat, valide ſiccando tenues ichores abſorbet, corpora conſervat & à putredine tuetur: ſyncero tamen ſalſorum uſu & nimio, humores & ſanguinem labefactari conſtat. Atque ſalſus hic ſapor ſecundum naturam fit à calore non admodum acri, ſed qui tamen ſenſim multoque tempore terrenas partes, quæ ſunt in aqueo humido, exurit, atque ſiccat: hinc in ſalſo ſapore ſiccitas major, quam calor deprehenditur. Alius etiam ſalſus ſapor arte præſertim alchymia profertur, ex ſicciſſima planeque terrena materia, quam acerrimus calor extreme, tum exuſſit, tum aſſavit. Nullumque corpus eſt in rerum natura è quo & calcem & proprium ſalem non eliciant alchymiſtæ, quem unuſquiſque guſtu percipiat & agnoſcat, ut è fuligine, è vini fæce, è nitro, hujus enim axungia appellata, ſal eſt. At vero omnis ejuſcemodi impenſe calidus eſt, ac in pleriſque cauſticus & qui pro cauteriis uſurpatur.

Auſterus. *Auſterus ſapor* os & linguam moderate conſtringit, & quadam aſperitate coarctat: hinc quadamtenus ſiccat & refrigerat. Hic proprie crudus appellatur, eſtque immaturis fructibus *peculiaris*, ut in ſucco uvæ acerbæ, pomorum, pirorum, meſpilorum immaturorum, atque etiam in portulaca. *Conſiſtit* in media materia, quæ terrenæ & aqueæ particeps eſt, in qua non calor, ſed frigiditas dominatur & exuperat. Ac proinde auſterum omne *ſtrenue refrigerat*, extinguit, cogit atque contrahit, fluxiones moderate ſiſtit atque repellit. Hæc autem frigiditate potius atque ſiccitate efficit, quam materiæ mediocritate. Quum enim in ea ipſa materia naturalis calor dominari cœperit & frigiditatem hanc evincet, quumque vi caloris terrenæ materiæ aquea exquiſite permiſta fuerit & jam maturatio facta apparebit, depulſa auſteritate in eadem materia ſuccedet dulcedo. Sic enim crudorum fructuum auſteritas maturatione dulceſcit, non tam materiæ quam qualitatis mutatione.

Dulcis. *Dulcis ſapor* guſtu ſuavis atque jucundus oblectat, nullaque quali-

qualitatis exuperantia moleſtus eſt. Ejuſmodi *conſpicuus* eſt in ſaccharo, melle, glycyrrhiza, polypodio, jujubis & aliis pleriſque fructibus: atque in omnibus lenientibus. Hunc tamen ſaporem cave ne cum pingui & oblinente confundas: licet enim affinis quodammodo, re ipſa tamen diverſus eſt. Diſtat autem ab eo non qualitatibus primis, quia uterque temperatus eſt, aut obſcure calidus, ſed una materia, quæ in pingui tenuior eſt, in dulci paulo craſſior, ſed quæ tamen non ultra mediocritatem procedat. Quocirca dulce quadamtenus, ſed minus quam pingue *relaxat*, magis vero aſperitatem lenit: præterea quoniam & materiæ, & temperamenti mediocritatem obtinet, anodynum eſt, maturat, concoquit & pus movet.

Et hi quidem ſapores in mediocri ſunt materia: nunc de his qui in craſſa conſiſtunt.

Amarus ſapor dulci ex adverſo oppoſitus, inſuavis ac triſtis ſenſum ipſum velut corradit aut divellit. Eo *inſignis* eſt aloë, deinde abſinthium, centaurium minus, & colocynthis: quorum exemplo cætera dignoſci poſſint. *Craſſa* ejus eſt *materia* atque terrena, quam exuperans calor præaſſavit & exiccavit: omneque amarum calidum ſiccumque eſt. Hinc ſane præcipua *vis* detergendi & meatus expurgandi ei ineſt, idque cum calore, non tamen extremo. Quum enim calor penetrando craſſiuſculam materiam ſecum deducit, ea quicquid obvium eſt ſecum rapit & abradendo expurgat. Et quo amarius medicamentum, eo valentius id efficit. Abſinthium quidem moderate: at aloë, ariſtolochia, centaurium minus, & colocynthis non expurgant modo & abſtergent, ſed & partes ipſas immodico uſu exaſperant, atque corrodunt & exulcerant. Hinc aloë ora venarum aperit profunditque ſanguinem præſertim ab hæmorrhoidibus, ariſtolochia interiores diſrumpit abſceſſus, centaurium & colocynthis exulcerant ſecumque ramenta detrahunt. His autem ut intro ſumptis infarctus expediendi, ita & admotis ſordida ulcera detergendi & expurgandi eximia vis eſt. Quinetiam amarum quia ſiccando ſupervacuos humores, aut abſorbet, aut detergit, & dulcedini quæ putredinis parens eſt prorſus adverſatur, ratione optima putredinem arcet & corpora diu integra conſervat. *Amarus.*

Acerbus ſapor auſtero finitimus, eo tamen gravior moleſtiorque eſt, ac magis linguam omnemque guſtum conſtringit & exaſperat: ac proinde magis tum ſiccat, tum refrigerat. Is *luculenter* in malicorio, in galla, in rhoë & cupreſſi nucibus conſpicitur: atque in aliis quam plurimis, quæ acerbitate ſunt his proxima. Eorum materia plane terrena eſt & ſicca, nec *Acerbus.*

aquæ, nec humoris manifeſte particeps, in qua non calor, ſed frigus plane dominatur cum ſiccitate. Quoniam igitur frigida fluxiones *repellunt*, ut adſtringentia humorum impetum ſiſtunt & cohibent, ut ſiccantia coarctant, atque denſant & vulnera cicatrice obducunt, ut vero terrena humores incraſſant.

Inſipidus. *Inſipidus* ἄποιος dictus, qui proprie ſapor non eſt, ſed ſaporis privatio, nulla qualitate manifeſta guſtum ferit. Tali eſſe *videtur* farris genus univerſum, & cucurbita & citrulus, quibus & alia plurima finitima ſunt. His materia tametſi craſſa quodammodo eſt, non tamen prorſus terrena & ſicca adſtringens, ſed humore quodam etiam perfuſa, qui tamen non exquiſite ſicco permiſcetur vi caloris. Et quum neque ipſius frigoris vis ſuperet, accidit neceſſario, ut nullo guſtu ſapor, nulla effectu qualitas aut facultas percipiatur. At nihilominus hæc eorum materia quoniam vere *emplaſtica* eſt, meatus omnes & intus, & foris infercit & obſtruit, exaſperata lenit, & ſoluta agglutinat. Quanquam autem hic ſapori dulci affinis eſt, diſtat tamen quod & in paulo craſſiore, atque crudiore ſit materia, & à temperie aliquantum in extremum frigidius devergat, dulcis vero ſapor in calidius. Moderato enim ac miti calore bene concoquente plurima dulceſcunt, ut fructus. Atque etiam in dulci nonnihil ineſſe caloris argumento eſt, quod dulcia non pauca, ut mel vetuſtate, aut coctura amareſcunt.

Hi ſunt igitur ſimplices omnes ſapores atque ſynceri, in quibus dignoſcendis ſeorſum exercitari oportet. Ex ſapore autem quæ medicamenti temperatura, & quæ materia ſit cognoſcitur: ex his demum quibus id tum primis, tum ſecundis qualitatibus, ac viribus ſit præditum.

Quomodo qualitates oſtendant ſapores varii. Quibus vero *ſapores varii ineſſe deprehendentur*, ut abſinthio, quod præter amarorem, qui primus eſt obvius, adſtrictionem quoque habere percipitur, diverſæ quoque ſubſtantiæ, atque facultates, ut detergendi & adſtringendi, ſeu corroborandi inſunt. E contrario quoque, ſi cui medicamento, ut cichorio, facultates inerunt variæ, ut detergendi & refrigerandi, ex variis id quoque & fere contrariis ſubſtantiis & ſaporibus conſtabit. Itaque è ſapore ſive ſimplex is eſt, ſive multiplex, de materia deque facultatibus medicamenti judicari poteſt. Id autem facile ac certo fiet, ſi ſimplex aut exquiſitus ſapor erit. At raro admodum purus ſyncerusque & ſolitarius invenitur.

Et ubi eas ſapor non oſtendit, ad experientiā confugiendum. In quibus igitur *ſapor non certo* poterit medicamenti vim atque facultatem exprimere, *experientia ſuccurrit* ac ſupplet: atque etiam, ſi guſtu aut ratione videberis facultatem aſſecutus, eam tamen experimento identidem confirma. Multa enim plerum-

plerumque ſolitaria meditatio & probabilis ratio ſuadet, quæ uſûs & experientia coarguit. At ne te fallax experientia decipiat, etiam atque etiam cave ne effectum, qui per accidens à medicamento proceſſit, primum ac per ſe editum eſſe judices.

CAP. IV.

Quibus obſervationibus ſtatuendi ſint facultatum ordines.

VT in primis, ita & *in ſecundis facultatibus virium ordines quatuor* habendi ſunt: atque in aſtringentium vel attenuantium genere, *prima claſſis* exiſtunt quæ obſcure id agunt, *ſecunda* quæ manifeſte, *tertia* quæ vehementer, *quarta* quæ ſumme ac extreme. *Vt primarum, ita & ſecundarũ, gradus quatuor.*

Rurſum uniuſcujuſque claſſis ſeu ordinis & *initium* quoddam eſt, & *medium* & *finis*.

Multorum ſimplicium facultates veterum diligentia & obſervatione in ordines digeſtæ ſunt, quarum imitatione & exemplo quæ deſunt referri in eoſdem poſſunt. *Singulorumque ſua latitudo.*

Id autem conſideratius & circumſpectius agendum, iis nimirum æſtimatis & obſervatis quæ ſimplicium vires minuunt, vel augent. Ea ſunt *regio, tellus, ſitus, tempus, cultura* & *praparatio*. *Quæ variant in Medicamentis,*

Vt enim ſimiles vitis palmites diverſis regionibus atque locis depacti diverſa vina, ita ſimilia ſemina, *regione* atque tellure varia, ſtirpes proferunt facultatibus, viribuſque varias. Regio calida & æſtuoſa omnia edit profertque acriora & vehementiora: hebetiora vero frigidior & humidior. Origanum, hyſſopum & ſatureiam advectas è Cappadocia aut Creta, iis duplo acriores deprehendimus quas noſtra Gallia protulit. *Pro diverſitate regionis,*

Tellus arenoſa atque ſicca, acriora quoque edit, quemadmodum inculta atque deſerta: frigida vero paluſtris & uliginoſa, & quæ multa cultura magnoque labore ſubigitur, uberiora & lætiora, ſed multo ignaviora. *Telluris,*

Collis *in auſtrum* declivis præſtantiora gignit quam in adverſum aquilonem deciduus. *Situs,*

Vere & æſtate media ſtirpes omnes dum multo ſucco eoque maturo & probe cocto turgent, validiores ſunt quam autumni fine, quum deciduis foliis & exhauſto ſucco effœtæ manent: ſemperque prior germinatio poſteriore utilior. *Temporis,*

Ad hæc tempore frigidarum humidarumque ſtirpium vis hebeſcit quum *jam plane inaruerint*: calidarum vero ſiccarumque invaleſcit. Etenim althæa aut malva quæ prorſus arida ſit, nec humectat, nec probe emollit: neque plantago, aut ſolanum, *Culturæ,*

aut ſempervivum, quum proprio humore deſtituitur, commode refrigerat. Origanum vero, hyſſopus, aut thymus convenienter arefactus, diſſipato humore aqueo multo magis, tum calfacit, tum exiccat.

Præparationis.

Præparatio quoque arte quæſita ſimplicium vires auget, vel imminuit. Nam calida attenuantia, atque detergentia, ſi ſenſim arefacta & *in pulverem redacta* offerantur, multo præſtantiores habent vires & effectus edunt manifeſtiores, quam virentium expreſſus ſuccus: atque hic validior eſt quam aqua in qua illa fuerint incocta. Non enim ut quidam prodidit, aqua ſimplex tanquam communis ſit materia omnium quibus permiſcetur, cum calidis calfacit & cum frigidis refrigerat, ſed perpetuo calidorum & attenuantium, quæ incoquuntur vim obtundit. Quinetiam *coctio* omnis eorum quibus tenuis eſt materia, vim aut minuit, aut prorſus diſſipat: craſſorum vero ut metallorum, adſtringendi ſiccandique facultatem auget. *Lotio* quoque incidendi atque detergendi vim aufert, emplaſticam vero auget.

Mõtanus.

Horum igitur atque ſimilium obſervatione prætermiſſa, ſtatui certo non poteſt, quam valida ſit ullius medicamenti facultas. In æſtimandis autem ſimplicium medicamentorum viribus, hiſque in claſſes digerendis, veterum imitatione omnia ex mediocri, tum loco, tum regione, tum præparatione quærenda ſumendaque ſunt.

Ea autem quantitate ſumendum medicamẽtum, ut in ſuo gradu conſtituatur,

Hic porro non minus obſcura, quam controverſa quæſtio exiſtit, *qua quantitate deſignati ſint in medicamentis facultatum ordines.* Quum enim quod ſecundi eſt ordinis calidorum aut detergentium, copia majore ſumptum, æque valide, vel etiam validius calfaciat aut detergat, quam quod eſt tertii ordinis, copia & quantitate minore acceptum: conſtat profecto ſimplicium vires & ordines ex pari eorum quantitate conſtituendas eſſe. Sed quænam ea quantitas eſt atque menſura? drachma ne an uncia?& quod gradu ſecundo calfacit drachmæ pondere, ſi unius unciæ pondere ſumatur tertio calfaciet, atque neceſſario in varias claſſes erit referendum?Hinc non minus difficilis ſuboritur diſputatio de doſi conſtituenda medicamenti alterantis, quod nimirum aut prima, aut ſecunda facultate agit.

Quæ non facile exoleſcat.

His diſſolvendis non pauci vehementer æſtuant, atque rei tam arduæ interpretationem in juſti libri magnitudinem auxerunt, quam tamen ita paucis complectar. Medicamenti cujus vim experiri volumus *quantitas ea ſit mediocritate, quæ non protinus exoleſcat,* aut deficiat. Non enim ſcintillæ vis & calor

calor quantus ſit (ſummus autem eſt perinde ac totius ignis) percipi poteſt, quod prius extinguatur, quam in nos agat: neque piperis aut pyrethri minima portio.

Quum autem moderata & jam inſignis medicamenti quantitas ad experiundum ſumitur, mandendo æſtimandum & perpendendum non quantum, aut quam late, ſed quam vehementer aut acriter agat. Piperis enim granum ſi manditur, os & linguam acrius & vehementius calfacit, quam uncia feniculi: ac proinde piper totô genere cenſetur feniculo calidius, licet uncia feniculi plures oris partes ac latius calfaciat. Quæ pari menſura ſunt, ſi pari quoque acrimonia & vehementia agunt, pari ſtatuantur ordine: ſi vero impar ſit agendi vehementia, diverſo. Sic igitur ut facultatis robur & ordo deſignetur, efficiundi qualitas & vehementia ſpectanda.

Iam vero *in præſtituenda doſi alterantis* medicamenti, alterandæ ſeu mutandæ *partis amplitudo* atque *ſitus* æſtimetur. *Doſin autē alterantis, indicat partis amplitudo & ſitus.*

Affectionis quæ in ea parte eſt (ſeu intemperies fuerit, ſeu obſtructio) magnitudo, alterantis medicamenti ordinem præſcribit: ſi enim pars frigida ſit ordine ſecundo, medicamentum opponetur, quod ſecundo quoque ſit ordine. At qua id quantitate ſit offerendum, ex affectæ partis magnitudine, atque ſitu decernitur. Si magna pars eſt quæ laborat, aut longe ab occurſu medicamenti diſſita, largius: ſi parva aut medicamento obvia, parcius & minore doſi id offerendum eſt. Crudum aut refrigeratum ventriculum ſex octove piperis grana calfaciunt, quæ ad refrigeratum uterum nihil aut minimum contulerint: & æſtuantem oculum aquæ roſaceæ ſemuncia recreat, quæ concalfactum caput nihil juvet. Horum igitur obſervatione & prudentis medici judicio, alterantium medicamentorum doſis præſcribenda.

CAP. V.

De tertiis medicamentorum facultatibus.

TErtia medicamentorum facultas, de qua mihi dicendum reſtat, nōn è temperamento, non è materia, ſed è tota rei ſubſtantia atque forma primum ac per ſe proficiſcitur: ac proinde occulta totius ſubſtantiæ proprietas appellari ſolet. *Tertia qualitas,*

Ab hac *duæ medicamentorum differentiæ* prodeunt: alia enim *evacuantia*, alia duntaxat *alterantia*. *Eſt 1. in evacuantibus*

Evacuant, quæ totius ſubſtantiæ familiaritate atque ſimilitudine peculiare ſibi quiddam proliciunt.

Horum rurſus alia *è toto corpore*, alia *ex una quapiam particula* trahunt. *E toto,*

Quæ

Quæ *è toto corpore*, purgantia dicuntur: & eorum quædam attractum humorem vomitione reddunt, ut aſarum & veratrum album, quædam dejectione, ut rheumbarbarum & ſcammonium.

E parte, Quæ *ex unâ quapiam parte*, aut ex cerebro per os atque palatum, ut apophlegmatiſmi, aut per nares, ut errhina, aut ex utero per cervicem ſupervacuum humorem trahunt, ut ariſtolochia.

Cæterum quæ vel *urinas cient*, ut petroſelinum, vel *menſtruas pugationes*, ut artemiſia, vel *excretiones* movent, ut hyſſopus, quoniam non attrahendo, ſed vel detergendo, vel extenuando atque penetrando excrementa depellunt, quodammodo evacuantia, non tamen purgantia ritè dici poſſunt, non enim ſimilitudine trahunt.

Alexipharmacis At vero *alexiteria* & alexipharmaca, id eſt, quæ aut venenum aut deleterium medicamentum proliciunt amoliunturque ſimilitudine, ut ſchiſtum lac, agaricum, diſſecti pulli gallinacei calentes percuſſæ parti applicati, ſcorpius ipſe proprii inflicti veneni alexiterium.jure inter evacuantia connumerantur, nec tamen proprie cathartica dici debent.

Ex alto trahentibus. Hujus quoque claſſis ſunt quæ vulneri foris impoſita tela atque ſpicula evellunt & *evocant*, ut radix arundinis.

Hæ ſunt igitur eorum differentiæ, quæ totius ſubſtantiæ proprietate evacuant.

Quanquam autem, quæ primis aut ſecundis facultatibus

2. in alterantibus. agunt, *alterantia* proprie nuncupantur, multa tamen tertiis etiam facultatibus, ſeu tota ſubſtantia alterant. Ea ſunt quæ abdita proprietate totam rei ſubſtantiam immutant, atque rem ipſam demoliuntur ac prorſus corrumpunt.

Quæ vel *Horum* alia ſunt *deleteria*, alia *antidota* & antipharmaca.

deleteria, *Deleteria* quidem ſunt quæ proprie venena dicuntur. Quum enim venenorum, id eſt, eorum quæ præſentanea vi nos interimunt, alia id manifeſta, ſed tamen violenta & excellenti qualitate præſtent, ut euphorbium urendo & opium ſtupefaciendo: alia vero qualitate occulta, hæc ſane non illa veneni appellatione complectimur. Hæc igitur totius ſubſtantiæ diſſidio nobis infenſa noxiaque ſunt, ut dryopteris, pityocampe & hydrargyros: ut venenatarum beſtiarum ceu ſcorpii, phalangii & rabidi canis ictus. Etenim cum ſaliva hæ virus ictu ejaculantur, quod ſenſim intro ſubiens ac prorepens, in principes tandem partes inſilit, earumque vires ac ſubſtantiam dirimit. Priora vero intro ſumpta quum nequeunt à noſtro calore domari atque vinci, hunc tandem omniumque facultatum ſubſtantiam pervertunt.

Anti-

Antidota vero & antipharmaca deleteriis plane contraria ſunt, eaque totius ſubſtantiæ diſſidio ſic immutant & obtundunt, ut ne minimum dein nos queant offendere. *Vel antidota*

Horum alia hauſtum, vel *injectum venenum*, aut etiam deleterium medicamentum, totius ſubſtantiæ contrarietate ac diſſidio frangunt obtunduntque aut prorſus extinguunt, ut citrii ſemen. In hoc genus pertinent & quæcunque peſtilentes alioſque epidemios morbos profligant, aut arcent, ut mithridatium. *Veneni injecti.*

Alia *virulentarum beſtiarum ictibus* medentur, ut alyſſum & pimpinella rabidi canis: quorum ampla eſt tractatio, & eximia vis medendo. *Ictu inflicti.*

In hoc porro tertiarum facultatum genus referenda ſunt quæcunque unicuique *corporis particula*, aut juvandæ, aut lædendæ *addicta* creduntur: pro quibus nonnulli fruſtra quartas medicamentorum facultates induxerunt. Etenim ſalvia cerebrum idcirco juvat & corroborat, quod illius ſubſtantiæ ſimilitudine *familiaris* ſit: qua ratione & bugloſſum cordi, & eupatorium jecori, & ſcolopendrium vel aſplenium lieni gratum familiareque eſt. At vero totius ſubſtantiæ diſſidio, atque *repugnantia*, lepus marinus ſolos pulmones, cantharis veſicam ſolam exulcerat. *3. in ſpecificis.*

Tertia hac medicamentorum facultas, quia extra ſenſus eſt humanos, nec ſapore, nec odore, nec tactu, nec ullo denique ſenſu noſci deprehendive poteſt, ſed una obſervatione & *experientia*, quæ uſu longo & artis exercitatione bene ſtabilita confirmataque ſit. *Quæ omnia cognoſcuntur experientia.*

Hic autem apposite *de experiundi ratione* pauca ſubnectere videbor. Experiri eſt quippiam effectu probare. Alia enim ſenſu aliquo comprobantur, quorum eſt certiſſima cognitio: alia ratione probabili, quæ tamen è ſenſibus ducta derivataque eſt: alia uſu, & effectuum atque eventuum obſervatione. Hæc igitur rerum notio, quæ ex crebra eventuum obſervatione habetur, proprie dicitur experientia: ut alia cognitio ſenſu, alia demonſtratione vel opinione, alia experientia percipiatur, & experiens, qui experientia doctus evaſit. *Quid ſit experientia.*

Ea autem *experientia noſci debent*, quæ nec ſenſus percipere, nec ratio ulla conſequi poteſt: atque hæc ſorte ſola vel caſu deprehenduntur: ac ſæpe diuque quæſita, fortuito plerumque inveniuntur & occurrunt nobis. Sic ſane & purgantium medicamentorum & alexipharmacorum cognita vis eſt. Non quod ſemel duntaxat, ſed quod identidem, atque ſimiliter & eadem rerum omnium concurſione ſæpius evenerit, experientiam *Et quorum.*

tiam gignit. Quumque effectus aliquis ſæpius obſervabitur ex cauſa quapiam proficiſci (cavendum tamen ne cauſarum ſimilitudo nos eludat) vis hujus atque facultas erit experimento cognita. At nihilominus ex aliquo experimento interdum affinitate rerum ducimur, in alterius experimenti inveſtigationem.

Cap. VI.

De medicis ponderibus & menſuris.

Pondera ut apud omnes eadem habeantur.

Rerum omnium æſtimatio, aut numero fit, aut pondere, aut menſura. Numeri una eſt & eadem apud omnes ubique gentium ratio, non etiam ponderis aut menſuræ, ſed maxima horum varietas, & uniuſcujuſque ditionis ſuum pondus ſuaque menſura, patrio nomine inſignita. Sed tamen quoniam rerum omnium maxime, quæ ad medendi uſum comparantur, certas & communes eſſe leges oportet, certa quoque & omnibus *communia decet eſſe pondera*, ut una lege, una ſit omnium gentium conſenſio.

Minimum debet haberi granū.

In id autem ſtabiliendum in primis eſt pondus *minimum* ceu minutum, è quo (velut in numeris ab unitate) additione continua aucto prodeant cætera pondera. Id quidem eſt *granum* omnium ponderum minimum, è quo fiunt obolus, ſcriptulus ſeu ſcrupulus, drachma, uncia, libra: & quæ ex his componuntur, ſemuncia, ſeſcuncia, ſelibra, ſeſquilibra.

Numarium.

Granum igitur cui tanquam baſi reliqua innituntur pondera, ratum conſtanſque eſſe decet: neque id granum eſſe hordei, neque tritici, neque ciceris, neque frugis ullius, aut leguminis, quod nullius par ſit ubique gentium pondus. At vero *numarium minutum*, quod aurifabri granum appellant, & Latine momentum dici poteſt, omnibus mundi nationibus unum idemque eſt & ſtabile: quod auri ſacra fames & opum furioſa libido, inviolate & incorrupte ſervat, idque ſignis & exemplaribus undique identidem collatis.

E quo reliqua pondera naſcuntur.

Hoc igitur nobis ſit omnis ponderis initium: *è quo medicinarum pondera* recepta nunc lege *ſtabilita* ſunt hoc pacto.

Obolus ℈ ß	pendet		g͞r.x.
Scriptulus ſeu ſcrupulus	℈j.		g͞r.xx.
Drachma	ʒj.	℈.iij.	g͞r.lx.
Semuncia	℥ ß		ʒ.iiij.
Uncia	℥j.		ʒ.viij.
Seſcuncia	℥j.ß		ʒ.xij.
Quartarius ſeu quadrans	quart.j.		℥iij.
Selibra	℔ ß		℥.vj.

Libra

Libra	℔ j.	℥.xij.
Seſquilibra	℔ j.ß	℥.xviij.

Ita numarium pondus quod non modo numularii, ſed & mercatores uſurpant, *vulgare medicum ſuperat quincunce*: eſtque ad id proportione ſeſquiquinta Geometris appellata. Nam drachma numaria pendet g̃.lxxij. & uncia quæ drachmis quoque his octo conſtat, pendet drachmas medicas ix.& g̃.xxxvj. ſive unciam medicorum unam cum drachma una & granis triginta ſex: libra vero numaria quæ unciarum eſt xij. (nam eſt ubi xiiij.eſt ubi xvj. aut xviij.aut xx.uncias habet) pendet medicorum ℥ xiiij. ʒ iij. & g̃ xij.

Diverſe à nummulariis.

Atque hæc ita licet pharmacopolarum & recentium medicorum uſu recepta confirmataque ſint, certiora tamen & iniquitati ac fraudi minus opportuna pondera retinere ſi velimus, in ea re præſertim in qua vel leviſſimum detractum momentum non ſolum errorem, ſed etiam periculum creare poteſt, *præſtiterit*, ut momentum numarium, ita & *cætera inde prodeuntia pondera uſurpare*, ut una eademque ſit ubique gentium certa & conſtans medicis & pharmacopolis ponderum menſurarumque regula, quæ & aliis omnibus. Itaque obolus grana xij. ſemiobolus ſex, ſcriptulum xxiiij. drachma ſeptuaginta duo pendebit, cæteraque ad horum proportionem.

Præſtaret tamen Medicos illis ſimilia habere,

Quæ ponderis ratio *veteribus medicis uſitata* fuit, in ſcriptulo xxiiij. grana conſtituentibus: quod τὸ γράμμα vox pro ſcriptulo Græcis uſurpata aperte demonſtrat. Propterea enim γράμματα ipſis appellantur, quia tot minutis ſcriptulum conſtat, quot nimirum apud eos ſunt literarum figuræ. Idem ratio quoque ipſa comprobat. Quum enim ſcriptulum ſiliquas ſex pondere æquet, & ſiliquam σιλίκαι quatuor æquent, ſcriptulum quatuor & viginti frumenti grana pendeat neceſſe eſt. Antiquum autem pondus imminutum & adulteratum propolarum avaritia fuiſſe credibile eſt, qui quam poſſunt maximo coëmunt pondere, quæ poſtea divendant quam minimo.

Ut habuerunt veteres.

Hæc igitur pondera ſunt, quibus hodie omnia referuntur ad lancem, ut aliis fruſtra ſit opus.

Quænam pondera habuerint veteres.

At ne iis deeſſe videar, qui veterum ponderum interpretationem deſiderant, illa quoque paucis complectar atque ſubjiciam, quæ *Græcis*, *Latinis* & *Arabibus* uſurpata fuere.

Pondera.

Granum numarium baſis omnium ponderum, tanquam minutum & λεπτὸν, ob id minutia appellatum.

Chalcus ſive
Æreolus } pendet g̃ ij, ſiliquæ dimidium.

Siliqua

Siliqua Latinis, ceration & dichalcum Græcis, kirat Arab. } pendet g̃ iiij. chalcos duos.

Semiobolus, *ἡμιωβόλιον*, dau ic Arab. } pendet g̃ vj. æreola tria, ſiliquam unam dimidiam.

Obolus Onoloſat Arab. } Scriptuli dimidium, pendet g̃ xij. ſeu ſiliquas tres, chalcos ſex.

Scriptulum, gramma Græcis & *διώβολον* dictum } pendet g̃ xiiij, ſeu obolos duos, chalcos xij.

Semidrachma, ſive *τριώβολον*, ilarium Oribaſio, victoriatus Scribonio & Celſo, } pendet g̃ xxxvj. Seſquiſcriptulum.

Drachma Attica, holce quoque Græcis dicta, unciæ pars octava, } pendet g̃ lxxij. ſcrupulos tres, obolos ſex.

Denarius Romanus paulo gravior eſt drachma, ut denarii duntaxat ſeptem ſint in uncia. Hincque Celſus & Scribonius qui pro drachma vertunt denarium, ſeptem ſolum drachmas ponunt in uncia: Plutarchus tamen, Galenus & Plinius dum Latina aut Græca transferunt, denarium drachma, & drachmam denario, quaſi nil differant, reddiderunt, pro unciæ parte octava.

Sextula
Hexagium
Aureus
Solidum } pars ſexta unciæ, pendet ſcrupulos quatuor.

Sicilicus pro didrachmo apud Scribonium pendet ʒij. Aſſarius & *ἀσσάριον* quoque appellatur quod duodenis obolis, ſicut as unciis conſtet.

Duella ſextulas duas ℈ viij.
Stater eſt ſemuncia ℥ß ſeu ʒiiij. Dupondium quoque dicitur, pendetque Aſſaria duo.

Vncia Attica libræ pars duodecima pendet drachmas octo, ſeu tradente Celſo denarios Romanos ſeptem.

Romana libra
Pondo
As } pendet uncias xij. ſive drachmas xcvj.

Mna ſive Mina Attica paulo gravior eſt, pendetque drachmas centum, ſeu uncias xij. cum dimidia.

Quanquam autem proprie as libra dicitur, plerumque tamen & rem unamquamque ſolidam & integram ſignificat: utque libra ita res quæque in partes xij. diſtribuitur quæ totius

rius ſunt unciæ: aliæ vero partes ſic Latinis appellari ſolent:

As, libra, res ipſa tota.

Vncia pars aſſis ſeu totius duodecima.

Sextans	unciæ	duæ
Quadrans		tres
Triens		quatuor
Quincunx		quinque
Semis		ſex
Septunx		ſeptem
Bes & octunx		octo
Dodrans		novem
Dextans		decem
Deunx		undecim.

Menſuræ.

Iam vero *de menſuris*: quoniam magna in his & incerta eſt varietas, recte quidem videntur exoleviſſe, ac pro illis concavis quibus, tum arida, tum liquida veteres dimetiri ſolebant, libras & pondera nunc paſſim medici uſurpant: niſi forte quum virentes herbas præſtituunt, quarum non adeo exquiſitum pondus deſideratur: has enim pugillis & manipulis menſurant. *Quæ ſnam menſuras liquidorũ.*

Manipulus m. quantum manu comprehenditur.

Pugillus p. quantum digitis tribus capi poteſt.

Poteſt tamen quiſquis volet concavas menſuras ad liquores præſertim ſibi comparare, eaſque ponderibus coaptare, ut alia ſit libræ unius, alia duarum, alia trium, aliæque aliorum ponderum capaces.

At nihilominus *veterum menſurarum*, quæ tum aridis, tum liquidis accommodabantur, hic interpretationem ſubjiciam.

Cochlearium menſura minima, capit vini mediocris ſubſtantiæ ſeu flavi ʒij. & ℈ ß.

Cheme, mediocre ſeu minus cochlearium, capit cochlearia parva ij, ſeu ʒij. ℈j.

Myſtrum, ſeu cochlearium magnum ligulæ par, cochlearia parva ii. ß, ſeu ʒij. ß.

Concha, myſtra ij, chemas ij ß. cochlearia v.

Cyathus, conchas ij. myſtra iiij. cochlearia x. ſeu ℥j. ß.

Acetabulum, græcis oxybaphon ſeſquicyathum, conchas iij. myſtra vj. cochlearia xv. ſeu ℥ij. ʒij.

Quartarius, *τέταρτον ἡμικοτύλιον* ſextarii pars quarta, cyathos iij. cochl. xxx. ℥ iiij. ß. oxybapha ij. myſtra xij.

Hemina, ſeu cotyle, ſeu tryblium & *ἡμίξεστον*, dimidia ſextarii pars, hemiſextarius Pariſienſis: continet quartarios duos ſeu ℥ ix. cyathos vj. oxybapha iiij. myſtra xxiiij. cochlearia lx.

Sextarius Græcis ξέϛης, menſura omnium uſitatiſſima, congii pars ſexta, heminas duas, quartarios quatuor, cyathos xij. ſeu ℔. j. ß. chopina eſt Pariſienſis.

Chœnix Græcis, modulus Latinis, ſeſquiſextarius eſt, ℔. ij. ℥iij.

Congius, Græcis Chus, ſextarios ſex, ℔. ix. quartarios xxiiij. Pintæ tres ſunt Pariſ.

Vrna congios quatuor, ſextarios xxiiij.

Amphora / Quadrantal } idem, urnas duas, ſextarios xlviij.

Metretes & Ceramium Græcis, Cadus Latinis } capit congios ſeu choas xij. ſeſquiamphoram, ſextarios lxij. ſeu ℔. c. viij.

Culeus capaciſſima Romanorum menſura, continebat amphoras xx. ſextarios 960. congios 160. urnas 40.

Aridorũ. *Aridorum* vero *menſuræ* Romanis hæ fuerunt, quæ & liquidorum communes erant præter modium.

Ligula par myſtro.		
Cyathus capit		ligulas iiij.
Acetabulum		ligulas vj.
Quartarius		acetabula duo.
Hemina		acetabula iiij. ligulas xxiiij.
Sextarius	heminas duas,	quartarios iiij. acetabula octo.
Semodius		ſextarios octo.
Modius		ſextarios ſedecim.
Medimnus		chœnicas 46. ſextarios 72.

Quæ ratio ponderis ad menſuram olei, vini, mellis. Hæ liquidorum menſuræ vino præſertim dicatæ fuerunt, quod ſi mediocris eſt ſubſtantiæ, referetur ad id quod dixi pondus. At quoniam *oleum* levius eſt *vino* parte nona, *mel* vero gravius vino parte dimidia, quæcunque menſura capit mellis uncias xv. capit vini uncias x. & olei ix. Eaque proportio in menſuris omnibus obſervanda: quæ ſi iniquæ fuerint, pondus quod minime unquam fallax eſt, iis erit pro lege.

Cap. VII.

De componendorum medicamentorum cauſis.

Medicamentum aliud ſimplex, Vt morborum ita *medicamentorum genus duplex* ſtatuendum, unum *ſimplex*, *compoſitum* alterum.

Simplex medicamentum appellatur, quod ſponte ſua tale exortum eſt, nihil noſtra adeptum induſtria.

Vel unica qualitate præditum, *Hoc* autem alias *unica*, alias *pluribus*, tum *ſubſtantiis*, tum *facultatibus* præditum eſt.

Vnica, ut piper, pyrethrum, euphorbium, quorum ſubſtantia omnis prorſus tenuis calidaque eſt.

Pluribus

Pluribus, ut roſa & abſinthium, quæ medioeri ſubſtantia detergunt, craſſa & terrena corroborant: & rheumbarbarum, quod tenui purgat, terrena alvum & ſanguinem ſiſtit. Hoc eorum genus poſſis quodammodo, nempe natura & prima origine compoſitum appellare, quod varias illas tum ſubſtantias, tum facultates ortu ſint nacta. *Vel pluribus.*

Cæterum hoc loco *compoſitum dicimus*, quod non ipſo ortu, ſed arte operaque noſtra tale evaſit, ut theriace, mithridatium & quodcunque ex multorum permiſtione conſtat. His tamen non ars vires contulit, ſed duntaxat ſimplicia convenienter miſcuit, è quorum actione mutua nova & incomperta vis tandem emerſit. *Aliud medicamentũ compoſitũ. Et quale.*

Miſcendorum autem & componendorum *medicamentorum* magna fuit tum ad ſimplices, tum ad compoſitos morbos *neceſſitas*. Simplicem morbum ſimplex plerumque medicamentum, quod paribus ſit viribus, tollit. Quumque ſimplex aliquod citra ullam corporis & virium offenſionem morbum prorſus depellat, quia omnium præſtantiſſimum, nulla compoſitio permiſtione quærenda: neque quod ſimplici effeceris, compoſito tentandum. Etenim compoſito prius eſt ſimplex, & certius & exploratius, neque ejus quod vel optima ratione compoſitum ſit, ante experientiam tutus ac certus uſus eſſe poteſt: nam multa plerumque nos conſentanea putamus, quæ permiſta tacitis ſeſe viribus perimunt atque demoliuntur. Optimum igitur & in primis conducibile ſit, ad unumquemque affectum ſimplicem præſtantiſſima ſimplicia tanquam remediorum baſes accommodare, & in promptu habere, non guſtu modo & ratione, ſed experimento quoque & uſu longo comprobata. *Compoſitionis medicamentorum neceſſitas.*

At vero quoniam non ſemper cuique morbo peculiare remedium licet opponere, ad ſimplices etiam affectus multis de cauſis neceſſaria fuit medicamentorum permiſtio. *Prima* quum, ut dixi, ſimplex medicamentum *deeſt* curando *morbo prorſus oppoſitum*: ejus enim penuria compoſitum uſurpamus, cujus vires ſint morbo pares. Vt quum intemperies affligit numeris duobus à mediocritate diſtans, ſi nullum in promptu medicamentum ſit frigidum ordine ſecundo, duorum quæ primi & tertii ſint ordinis pares portiones temperatæ, compoſitum efficient ordinis ſecundi & depellendo morbo accommodatum. Eadem in detergentibus, attenuantibus atque cæteris permiſcendis eſt ratio. *Prima, defectus ſimplicis morbo paris.*

Altera componendi cauſa ex ſimplicis medicamenti vitio depromitur, quod aut *imbecillum* eſt, aut *malignum*. *Secunda, ſimplicis*

Imbecillum ſeu ignavum ac pigrum, acrioris permiſtione excitatur, ut rheumbarbarum ſpica vel cinamomo, ſenna ginzibere, agaricus & turbith ginzibere quoque aut ſale gemmeo: aloë aſaro, ſpica xylobalſamo: abſinthium cinamomo: & quorum vis in craſſiore materia fixa inhæreſcit, ſi altius aut longius deducenda eſt, attenuantium aut acrium adjectione impellitur. Nonnunquam tamen & hæc agendi celeritas præparatione comparatur, præſertim tritura vel coctione. Aſarum enim aut piper aut calaminthe, diligenter trita cribroque tenui creta, longius penetrat, validiuſque aperit ac digerit. Aes quoque, chalcanthum, alumen, aliaque metallica, uſtione tenuitatem acrimoniamque nanciſcuntur.

Aut malignitas. Quod porro *malignum*, aut pravum medicamentum fuerit (ſi qua ejus utendi neceſſitas eſt) benignioris permiſtione obtunditur: ut ſcammonii atque etiam aloës acrimonia maſtiche, tragacantho, cotoneo malo, roſis phœnicobalanis: venenata qualitas, dictamno, ſcordio: ellebori nigri malignitas, aniſo, dauco, cumino: æruginis ad malignorum ulcerum deterſionem acrimonia retunditur olei & ceræ permiſtione in Aegyptiaco, aut aquis adſtringentibus: vis opii narcotica ne quid officiat, caſtorio & croco emendatur: hæc quoque correctio interdum præparatione fit, ut, ne aloës acrimonia venas exedat, lotione eximitur, & æs uſtum lavatur, ut ſine morſu cicatricem inducat.

Tertia, partis affectæ ſitus, *Tertia* componendi cauſa ex affectæ partis ſubſtantia, ſitu, præſtantia atque ſenſu exiſtit. Quum enim pars *denſa longeque* à remediis *diſsita* fuerit, ut ren & uterus, plerumque attenuantia baſi permiſcemus quæ eo penetrent, plerumque alia quæ ſubſtantiæ familiaritate baſim, id eſt, præcipuum ſimplex medicamentum eo dirigant: ut, medicamentis cephalicis betonicam, pulmonicis hyſſopum, cardiacis bugloſſum, hepaticis agrimoniam, ſplenicis ſcolopendrium, hyſtericis artemiſiam.

Præſtantia, ſenſus. *Pars* quoque *nobilis*, aut exquiſiti ſenſus, (ſi baſis vehementior fuerit) aliud quiddam ſibi tota ſubſtantia familiare miſceri poſtulat, & quod ſe ſuumque robur conſervet. Eapropter quæ viſceribus accommodantur medicamenta, corroborantibus fulciuntur, & quæ ſub alimenti ſunt ſpecie, ut medicata vina, quia minus moleſta, cæteris antecellunt.

His igitur de cauſis ſimplex affectus compoſitum plerumque medicamentum poſtulat.

Quarta, in morbo com- *Quarta* & omnium maxime neceſſaria componendi cauſa eſt *affectuum varietas*. Quot enim ſimplices ii fuerint, totidem facul-

facultates iis opponentur, neque ulli ſimplici vis eſt depellendi compoſitum affectum: quandoquidem ſimplex ſimplici, non autem compoſito contrarium eſt. Si quod ortu ſimplex varias, tum ſubſtantias, tum facultates ſortitum eſt, ut ſatis ſit compoſito affectui tollendo, bene eſt: ſin minus, permiſcenda tot erunt ſimplicia quot facultates expetuntur. *poſito ejus varietas.*

Si ſimplex quidem eſt morbus, ſed quem vel ſua interior *cauſa*, ut humoris lentor, vel *ſymptomatis gravitas*, ut doloris ſævitia comitatur, neceſſaria eſt medicamenti compoſitio, quæ in ſingulos affectus referatur atque pertineat. *Cauſæ & ſymptomatis conjunctio,*

At multo magis ſi multi iique diſſimiles morbi, ut intemperies & obſtructio in *eandem partem* concurrant: aut etiam ſi *partibus* ii *diverſis* inſideant, ut jecoris calida intemperies, renum calculus, & uteri obſtructio menſes ſupprimens. In his igitur neceſſe eſt medicamentum ex iis componatur quæ ſingillatim unumquemque affectum depellant. *Sive morbi in eadem parte ſint, ſive in diverſis.*

Quum multæ compoſitionis baſes collectæ fuerint, addenda fortaſſis his rurſus erunt quæ ſingulas illas vel adjuvent, vel emendent: ut jam inde non parvus ſimplicium numerus accreſcat. Sic enim fiunt quæ polychreſta medicamenta veteres appellarunt.

Hæ igitur cauſæ quatuor, nempe ſimplicis medicamenti penuria, ejus perverſitas, affectæ partis conditio, & affectuum varietas, efficiunt ut neceſſaria ſit medicamentorum compoſitio. Sunt & aliæ quædam *cauſæ*, *non* eæ tamen *neceſſariæ*, ſed vel *utiles*, vel *jucundæ*. *Secundaria quadã cauſſa cõpoſitionis.*

Vtilis quidem eſt *medicamenti forma*, quod ſolida potentius trahat, liquida commodius penetret & eluat. Quocirca medicamentum in catapotiorum formam accommodamus, quum potentius è capite & è diſtantioribus locis trahere: in potionem vero, quum ventriculum & præcordia expurgare, & in omnia penetrare conſilium fuerit: ſic quoque ſi dolor leniendus eſt, aut emolliendum quippiam eſt, unguentum: ſin vero evocandum quippiam aut digerendum eſt, emplaſtrum potius uſurpamus. Adde quod quadam utilitatis ſpecie medicamenti formam utentis conſuetudini aut naturæ plerumque aptamus, quod alii catapotia, alii bolos, alii potiones penitus averſentur: ut etiam utilem medicamento formam demus, quædam interdum adjicienda ſunt, ut potioni hydromeli, unguento oleum, emplaſtro cera vel lithargyros, quæ nullas vires, ſed formam duntaxat exhibet. *Medicamenti forma,*

Iucunditas porro quoad licet medicamentis comparanda, modo ut illorum vim & facultatem non tollat: triſtia enim & *Suavitas,*

 horrenda

horrenda nec ſumuntur facile, nec continentur, ſed ventriculum evertunt, corpus conturbant, ac plerumque animi defectione vires exolvunt. Comparatur autem medicamento jucunditas colore, odore, ſapore. Ad *colorem* & tenuitatem, purgans medicamentum in tenui & puro liquore maceratur, quædam foliis auri integuntur, ceruſa unguentis additur, ut albeſcant. Ad *odoris* gratiam medicamentis addimus aniſum, daucum, cinamomum, caryophyllum, nucem moſchatam, & ipſum quoque moſchum, aut ambarum. Externis quoque ſpicam nardi, iridem, cyperum, malabathrum, amomum, coſtum. Hæc enim odoris jucunditate non modo oblectant, ſed & corroborant, & corporis ſpiritus vehementer reficiunt, animumque exhilarant. In *ſaporis* ſuavitatem (qui quam odor magis ventriculum & præcordia recreat) amara medicamenta, melle vel ſaccharo leniuntur, nimium dulcia ſucco limonum, vel aceto, vel ſuccis auſteris, ut nempe expetet laborantis guſtus: cathartica in vino, & liquore roſarum ſtillaticio macerantur, additis aromaticis: eadem quoque ex carnium jure ſumuntur.

Color, Odor, Sapor.

Hæ igitur cauſæ ſunt omnes quæ medicamento, quod baſis appellatur, nonnulla adjicere cogunt, ex quorum permiſtione & coagmentatione quadam fit compoſitio.

Cap. VIII.

Lex & methodus componendorum medicamentorum.

In compoſitione medicamētorum primum baſis conſtituenda eſt.

VT methodo quadam apta fiat medicamentorum compoſitio, *baſis in primis conſtituenda eſt*, id eſt, medicamentum ſimplex in compoſitione præcipuum & velut columen, cui cætera innitantur, profligando affectui accommodatiſſimum, ejuſque tum *qualitas*, tum *quantitas* deſignanda.

Qualitas quidem *ex affectus* qui præter naturam in corpore fuerit *ſpecie*: *magnitudo* ex illius *magnitudine*, & ex laborantis *partis natura* atque *conditione* præſcribetur.

E quibus.

Vt quum frigidus erit affectus, medicamentum pro baſi ſtatuetur atque eligetur calidum: atque ſi ordine ſecundo frigidus eſt, id à mediocritate in contrarium pari ordine recedet. Si pars quoque affecta profunda fuerit, aut longe diſſita, denſa, obtuſi ſenſus, atque ignobilis, hinc baſis facultas augenda erit, ut vires omnino pares in ipſam affectus ſubſtantiam exerceat. Partis quoque dignitate æſtimata, medicamentum quærendum quod ei conſentaneum ſit, eamque ſingulari quadam familiaritate juvet. Horum obſervatione baſis deſignabitur affectui con-

contraria, eique par viribus, & affectæ parti conſentanea.

Oportet igitur medicinam facturo, ſelecta omnis generis remedia ad unumquemque affectum & ad partem affectam accommodata, undique ratione & experimento cognita comparentur, ut quaſi in promptuarium recondita ac ſepoſita ſuppetant ad uſus. Atque in primis ſi ſimplex & ſolitarius morbus ſine cauſa interiore, ſine ſymptomate proponetur curandus, ſimplex depromatur medicamentum, quod depellendo illi par ſit viribus, & partem juvet, aut ſaltem non offendat. Si ſimplex nullum par morbo ſuppetet, ex multis unum tale comparetur, quæ aut ſimilium, aut etiam contrariarum ſint virium.

Quomodo reliqua baſi addenda.

Si *baſis* quæ ſit arte conſtituta omniumque optima, fuerit nihilominus vel *ignava* nimis, vel *maligna*, vel *minime* ad partem ſit *accommodata*, aliorum permiſtione juvetur, & reliqua, ut dixi, attexantur, quæ illius effectum opuſque proſperent, ac promoveant.

Baſis ſi non quantitas, vis ſaltem ſumma atque præcipua in compoſitione eſſe debet: neque enim theriaci paſtilli, neque euphorbium; neque ſcammonium in compoſitionibus quæ ex iis conſtant, cæteris quantitate, ſed tamen viribus antecellunt. Cæterorum quæ baſis effectum felicitant, tum quantitas, tum vis minor ſit, ut neque in affectum, neque in partem inſigniter agat, ſed in ſolam baſim, cujus tamen vires minime pervertat. Eorum vero quæ melioris uſus, ut odoris ſaporiſque gratia induntur, multo quidem minus vis elucere debet aut baſi obſiſtere.

Qualis baſis conſtituenda, ſi morbo cauſa adſit vel ſymptoma,

Iam vero ſi *morbus* ſimplex quidem eſt, ſed quem interior quædam *cauſa fovet*, aut aliquod *grave ſymptoma* comitatur, uniuſcujuſque profligandi conſtituenda quoque baſis eſt, cujus etiam quantitas ex affectus magnitudine deſignetur, ut quo vehementior is fuerit, validiorem quoque baſim ſortiatur. Atque ſi uno eodemque tempore his omnibus quæ præter naturam concurrunt pariter occurrendum eſt, confuſæ baſes in quandam compoſitionem referantur, quæ una vice ſit omnium. Si quid vero eorum magis videbitur urgere, in id quoque magis ac præcipue remedio valentiore incumbendum.

Si varii morbi in eadem parte,

Si præterea morbi complures *in unam eandemque partem* concurrant, cum omnibus unum æque poſſit remedium opitulari, multo magis compoſitum id eſſe oportet, & ea ratione quam dixi ex variis baſibus atque ex iis quæ illas conſtabiliant ac undique perficiant conſtitui.

In diverſa.

Si *in varias* longeque *diſſitas partes* varii morbi inciderunt,

runt, non æque neceſſaria eſt compoſitio, cum ſua cuique remedia ſeorſum pura aptari poſſint.

Hæc componendorum medicamentorum methodus eſt, ex ipſa quoque methodo medendi deprompta, quæ morbo depulſo, corpus in naturalem habitum reſtituit. Hic autem obiter *dubitare licet*, utilis ne ſit *multorum* ejuſdem facultatis ſimplicium *permiſtio*. Empiricorum vetus is mos fuit, in eundem uſum & effectum multa undique ſimplicia congerere, ut unum ſaltem ex multis in compoſitione exiſteret, affectui curando proprium, & laborantis naturæ conſentaneum. Hanc & nunc rationem plerique ſectantur, qui neque affectus ſpeciem, neque magnitudinem inveſtigant, neque laborantis naturam, neque remediorum vires aut ratione aut uſu compertas habent.

In ſimplici morbo compoſita baſi uti

De his vero ita ſtatuendum: Si *prima* aut etiam *ſecunda* medicamentorum *facultas*, ut calfaciendi, refrigerandi, molliendi, incidendi, detergendi, aut ſimilis quædam compoſitione quæritur, complura hiſce facultatibus prædita apte commiſceri poſſunt: atque tametſi complurium vires non ſint, quam unius efficaciores, in eundem tamen effectum conſentiunt, nec ſeſe perimunt: ut plantaginis, ſolani, lentis paluſtris & ſempervivi commiſtio: aut ex malva, althæa, & helxine compoſitio.

Licere in primis & ſecundis qualitatibus,

Cæterum ſi *tertia* quædam qualitas compoſitione expetitur, *non æque* certo aut tuto multa & varia permiſcueris. Cum enim ejuſcemodi qualitas obſcura quodammodo ſit, nec ſenſibus deprehenſa, quæ ex multorum confuſione emerget, admodum incerta atque anceps erit, nec niſi experimento vel obſervatione comprobari poteſt. Tametſi enim quædam ſeorſum comperta ſint ſimiles effectus edere, plerumque tamen tacitis etiam quibuſdam viribus omnino diſſentiunt, ut idcirco ſi in unam eandemque compoſitionem concurrant, non ſeſe juvent atque corroborent, ſed contra perimant atque pervertant.

Non in tertiis,

Non igitur poſſunt compoſitionis tacitæ vires ex ſimplicium viribus conjici, niſi etiam *uſu compertum ſit, ea* ſibi omnino *conſentire*. Vt enim non omnia quæ dulci ſunt ſapore, ſi concurrant, dulcem jucundumque ſaporem proferunt: neque vini Cretici & pomacii, & lactis, & mellis (quæ ſeorſum ſingula palatum juvant) permiſtorum ſuavis eſt & gratus ſapor: neque omnium quæ ſeorſum ſuavem ſpirant odorem, ſi confundas, ſuavis quoque odor evadet: ita neque omnium quæ adverſus venenum ſeorſum deprehenſa ſunt vires habere, permiſtio atque compoſitio ratione cenſeri poteſt priſtinas aut æque validas vires retinere. Quod enim fuerat in ſingulis, raro depre-

Niſi vere cõſentiant.

deprehenditur in miſtis: denuoque debet compoſitio etiam obſervatione comprobari.

Exiſtit huic affinis & *alia quæſtio*, an quæ diverſarum virium permiſcentur, ſingula priſtinas *in compoſitione vires retineant* eaſque adhibita nobis exerceant. Conſtat quidem, veteres phlegmonarum incremento adſtringentia diſcutientibus miſcuiſſe; ut ſimul pares vires exererent. At, qui fieri poteſt, ut contraria illa confuſa non ſeſe mutuo retundat? *Medicamenta priſtinas vires retinent.*

Hæc igitur diluenda ſunt. Cum *recens eſt* eorum *permiſtio*, utraque priſtinas ſuas vires integras retinent, eaſque adhuc ut ante exerunt. Neque in his modo quæ foris adhibentur, ſed & in his quæ intro ſeu potionis ſeu antidoti forma ſumuntur. Nonnulli vim quandam in nobis ſtatuerunt diſcretricem, quæ ſingula illa antequam ſint perfecte confuſa, ſecernat in nobis, & quæ ſingula ſuis aptet partibus atque affectibus, eaque in proprios uſus referat & accommodet: quemadmodum & iidem ſentiunt, vim illam diſcretricem, ex ſimul permiſtis diverſis alimentis, quid parti cuique conveniat attribuere. *In compoſitis recentibus.* **Avicen.**

At vero cum multorum in *compoſitione jamdiu facta eſt* confuſio, atque ea quam juniores fermentationem appellant, mutua actione omnium quædam coitio atque concurſio evaſerit, priſtinæ ſingulorum vires non amplius integræ manent, neque illas poteſt facultas ulla diſcretrix in nobis ſejungere: ſed pereuntibus & extinctis ſingulorum viribus, novæ prorſus emergunt, ex illarum tamen concurſione profectæ. Quæ autem hæ ſint novæ vires, ex primis quidem atque ſecundis qualitatibus quænam fiant, poteſt ex ſimplicibus ipſis conjici. Ex tertiis vero quænam ſumma facultas oriatur, quæ totius compoſitionis formam atque totam ſubſtantiam comitatur, cum ex ſimplicium occultis viribus illa prodeat, non niſi experimento diſci cognoſcique poteſt. *Non inveteratis.*

Cap. IX.

De medicamentorum formis, eorumque eliciendis viribus.

Forma tum ſumendi, tum admovendi medicamenti, quam compoſitionis longe *diverſa eſt ratio*: magnique refert qua forma quodvis ſeu ſimplex ſeu compoſitum medicamentum adminiſtres. Nam præterquam quod alios aliæ formæ delectant, aliæ etiam formæ tum ad partes affectas, tum ad morbos accommodatiores ſunt, neque formarum pares ſunt omnium vires, quandoquidem ad extenuandum atque penetrandum convenientior eſt liquida, ad corroborandum & ad- *Forma Medicamenti, alia aliis utilis.*

 ſtringen-

ſtringendum ſolida. Quæ talia ſumuntur qualia ſponte prodierunt, ſive recentia, ut holera & acetaria, ſive areſacta, ut ſiccæ radices vel ſtirpes, nondum formæ cujuſquam dicuntur conditionem adepta.

Primæ *formarum differentia* inde *deprompta* ſunt, quod medicamenti, tum ſimplicis, tum compoſiti, *alias ipſa ſubſtantia* & materies, *alias vis* ejus præcipua atque facultas arte efficita ſuggeritur.

Solida ad adſtringendum. *Vim* ipſam atque facultatem interdum ipſi *materia permiſceri*, in eaque contineri confert, ut in medicamentis adſtringentibus, corroborantibus & ſiccantibus: interdum vero *à materia ſecerni*, ut in medicamentis attenuantibus, diaphoreticis & purgantibus, quod craſſior illa & compactior materia viribus obſit. *Liquida ad attenuandum.*

Ita *forma omnis*, aut *ſolida* eſt aut *liquida.*

In quibus ſit ſolida? *Solidarum* prima atque ſimpliciſſima eſt pulvis, qui deinde & ipſe in alias coaptatur formas: quales ſunt paſtillus, electuarium, tum liquidum, tum ſolidum, catapotium, bolus, eclegma ſeu delinctus, antidotus multiplex, recentioribus confectio appellata: partim enim aromatica eſt & analeptica, partim opiata & anodyna, partim cathartica, partim antipharmaca: conditum ſimplex, conditum compoſitum: ex quibuſdam autem horum liquore quovis ſolutis potiones fiunt medicæ.

In quibus liquida? Quæ vero ſolam medicamenti facultatem retinent *forma* fere *liquida*, hæ ſunt, liquor ſtillaticius, infuſum ſeu dilutum, & univerſum factitiorum vinorum genus, jus ſeu decoctum, emulſio, medicatus ſuccus, ſapa ſeu rob: è quibus & aliæ comparantur, julepus, ſyrupus, apozema. Ex his quoque varie commiſtis potiones fiunt medicæ, clyſteres, glandes, peſſi, noduli.

Externorũ medicamẽtorum forma quæ? *Externorum medicamentorum forma* eadem poſſunt methodo inſtitui: pulvis inſpergendus, fomentum ſiccum, ſacculus, fomentum humidum, inſeſſus, balneum, epithema, collyrium, mucilago, embrocha, oleum, ceratum ſimplex ſeu illitus, unguentum, puls, cataplaſma, emplaſtrum.

Cauterium autem, errhinum, gargariſma & apophlegmatiſmus, facultatum potius quam formarum ſunt nomina.

Quid de iis tenendum? De ſingulis ergo hiſce formis *particulatim tradendum*, & explicandum, *qua ratione*, & *qua ſimplicium proportione* præſcribi temperarique debeant.

Simplicium autem cognitio, collectio, delectus, expurgatio, conſervatio, præparatio, correctio & miſcendi induſtria, ſeorſum ad pharmacopœos referuntur ac pertinent: quorum tamen

men in primis & medicum gnarum peritumque eſſe oportet, ſi quidem apud artis miniſtros auctoritatem dignitatemque ſuam retinere ac tueri velit: quos docere hæc ipſa debet, quemadmodum componendorum medicamentorum formula ad pharmacopolas oſtenſuri ſumus.

Formarum ergo rationes atque vires expoſituri, à liquidis auſpicemur.

Quas veteres olim medicamentorum facultates memoriæ prodiderunt, eas in integris illis primum quidem ſunt experti: alii poſtea, ut laborantium deliciis ſubſcriberent, eas varie craſſiore terrenaque materia ſejunxerunt: ut *deſtillatione, infuſione, decoctione,* & *ſucci expreſſione.* *Liquida quomodo fiat?* *Deſtillatione,*

Quum autem in phyſiologia demonſtratum ſit, ſtirpis cujuſque materiam humorem continere alimentarium, & alterum primigenium, in quo præcipua vis ineſt, aqua ſtillaticia alimentarii humoris portio eſt tenuior: quæ ſi ſine odore & ſine ſapore eſt, nullas; ſin odorem ſaporemque ſtirpis retinet, exiguas illius vires habet. Oleum vero humidi eſt primigenii portio aërea, atque ut illius odorem ſaporemque, ita & vires plurimum refert, quarum tamen non parum ignis vi diſſipatur & evaneſcit. Lib. 4.

Elixatione facultas (quæ præſertim in craſſiore materia inhæret) manifeſtius evocatur, atque in jus ipſum transfertur: quæ vero in tenuiore conſiſtit, tota plerumque diſſipatur ac diſperditur. *Elixatione,*

Infuſio vim multo majorem transfundit in quemvis accommodatum humorem, nihilque aut minimum diſſipat tenuioris ſubſtantiæ, quod ſenſim blandeque fiat, nulla vi immodici caloris. *Infuſione,*

Expreſſione qui quaſi plantæ ſanguis citra liquoris alieni permiſtionem ſuccus extorquetur, nulla videtur illius facultate deſtitui. *Expreſſione.*

Sed hac rurſum planius ex facultatū diſcrimine diſtinguam.

Refrigerandi, humectandi, emolliendi atque relaxandi facultas, in ſolis virentibus & humore multo præditis, & in fructibus atque ſeminibus inveniri poteſt. Neque enim plantago, neque ſolanum, neque ſempervivum, ſi exaruit, manifeſte refrigerat, neque althæa, aut malva, aut helxine arefacta manifeſte humectat vel emollit. Neque profecto facultas ea admodum deſtillatione ſyncera evocatur, quod empyreuma ſiccitaſque conquiratur calore. Elixatione vero ac infuſione efficacior manet, multoque magis expreſſione, ut in jure, in mucilagine, in ſucco vel oleo. *Quomodo haberi poſſit vis refrigerandi & humectandi.*

Calfa-

Calfaciendi & ſiccandi. *Calfaciendi* autem, *ſiccandi*, attenuandi, detergendi, penetrandi & adſtringendi facultas in areſactis quoque integra conſiſtit, & aliquando valentior quam in virentibus, quandoquidem in his ex humoris alimentarii ejuſque aquoſi & crudiuſculi perfuſione ea facultas obtunditur. Hæc è virentibus ſtirpibus deſtillatione aliquantum eximi poteſt, ſed expreſſione plurimum: infuſione atque decoctione, ſive ex virentibus illis ſive ex aridis, mediocriter elicitur, ſi præſertim è liquore accommodato, ut ex hydromelite, fiat: nam aqua calidorum & attenuantium quæ incoquuntur vim hebetat, atque remittit, neque poteſt integras illorum calidorum vires aſſumere aut adipiſci, ſed eſt neceſſe decocti jus mediam & mixtam naturam aquæ, & eorum quæ incoquuntur, obtineat.

De ſingulis qua ratione fiant rurſum ſummatim tradendum.

Cap. X.

Liquoris deſtillatione eliciendi ratio.

Quomodo aqua odorifera, LIquor *ſtillaticius* duplex comparatur, *aqua* & *oleum*. *Aqua* elicitur è floribus, herbis & radicibus virentibus, quæ tempore legitimo lectæ & expurgatæ, in vaporarium integræ conjiciuntur, ſi tenuior ſubſtantia, in qua præſertim *vis ineſt odoris*, expetitur; cui deinde blandus lentuſque ignis ſubdendus.

Medicamentoſa, At *ſi medicamentoſa facultas* deſideratur, recentes herbæ atque radices minutim conciſæ, atque etiam tonſæ, ſuoque ſucco immerſæ ac madentes, in fictile vas omnis alienæ qualitatis expers recondendæ & operiendæ ſunt, loco tepido, dum uno aut altero die inſita earum facultas, olim tacita & penitus recondita, ſeſe expromat.

E pluribus ſtirpibus, At ſi *multarum ſtirpium*, & quæ diverſæ ſint facultatis, vis quædam ſumma extrahenda eſt, confuſæ illæ contritæque, ſuo ſinantur liquore madere atque macerari, dum fermentatione omnium in quandam unitatem facta ſit coitio.

Elicienda, Poſtea vero omnia promiſcue *in vaporarium coaptentur*, vitreum, aut plumbatum, & inducatur ſtillans capitellum cæmento vel luto tenaci obſeratum, ne quid exſpiret: è cujus oblongiore canaliculo & quaſi cervice receptaculum propendeat, diligenter etiam obſeratum.

Sabulo aut aqua? Vaporarium porro in cacabum æneum, *cinere*, *ſabulove* aut *aqua* plenum, fornaci ſuperpoſitum & coaptatum, ſic mergitur ut ne fundum ejus attingat, igniſque ſuccenditur è prunis aut carbonibus aut è ſtipulis, qui minime tetro fumo opus inquinet:

inquinet: iſque initio acrior, deinde languidior & ignavior, qui duntaxat moderatam caloris vim conſervet.

Illi quæ per ſabulū,

Quæ *per cineres* aqua elicitur, acrior eſt, magiſq; empyreuma redolet, ac minus vernaculę & inſitæ facultatis retinet quam quæ per aquam, aſſervatur tamen diutius, & tardius corrumpitur. Vtraque tamen ratione & modo ſtirpium pars tenuis, in qua tum odoris, tum ſaporis, vis ineſt, diſſipatur, ſimulque facultatum pars maxima exoleſcit, ut non temere illis ſit fidendum.

Ea præſtāt quæ per aquam.

Quapropter tertia deſtillandi ratio ſolius *vaporis vi* inventa eſt, quæ una omnium maxime ſtirpium odorem, ſaporem, facultateſq; retinet citra ullam empyreumatis inſuavitatem: quæ tamen ut diutius conſervari poſſit, poſtea octo circiter dies inſolatur.

Quomodo hæc deſtillanda?

Ad hanc comparandam lebes æneus aqua plenus fornaci inducitur, & lebetis labris amplæ ollæ vel urnæ labra quoq; coaptantur, & luto agglutinantur. Olla vero circumquaque in ambitu amplis foraminibus pertuſa eſt, in quæ vaporaria herbis plena inſeruntur & agglutinantur, ut cum accenſus ignis fuerit, ferventis aquæ ſolus halitus in ollam ſubiens, vaporaria contingat, & blande è ſtirpibus aquam ſuſcitet. Ne tamen coërciti atque concluſi halitus copia calor obruatur, urna vel olla ſummo faſtigio exiguum foramen habeat, quo halitus partem expiret, poſſiſque calorem pro nutu moderari. Liquoris hujus ſtillaticii ſi quam cæterorum vis aliquanto ignavior eſt, jucundior tamen, ſuavior & ad multa accommodatior exiſtit.

Quæ vires pereant deſtillatione?

Id autem minime ſilendum, earum ſtirpium quarum tenuis eſt & rara materia, ut ocymi, florum violarum, roriſmarini, vires cum odore & ſapore quavis *deſtillatione exoleſcere*: earum vero quarum craſſa eſt & denſa materia, magis retineri ac conſervari.

Oleum è quibus eliciendum?

Olei autem è ſtirpibus *eliciendi* diverſa eſt *ratio*: neque in id *virentes* ſed convenienter areſacta ſumuntur, partim ut humoris alimentarii & aquei minuatur portio, & oleagina (quæ humidi primigenii pars eſt ſincerior & purior) eliciatur, partim etiam ut herbæ teri poſſint. Inprimis enim eas tundere & terendo in tenuiſſimum pulverem redigere neceſſe eſt.

Qua ratione?

Is *immiſſus in cucurbitam* vitream, quæ protractum collum habeat & tanquam longam proboſcidem, exacte, ne quid expiret, Hermetis ſigillo obſerandam, in diplomate per octo decemve dies ſinitur, dum per medium vitrum quandam conquirat ſubſtantiæ macerationem. Deinde proboſcidis ſummo naſo detruncato, collocanda tranſverſim cucurbita eſt in perforato amplo fictili in id adaptato, & tenui cinere undique ad

duos

Digitized by Google

duos treſve digitos aggeſto operienda, & vivo carbone fumi experte deſuper dato paulatim calfacienda, dum in aliud agglutinatum, vas profluat oleum primum pallidum, dein flaveſcens.

Quale ſit oleum quod elicitur? Hac ratione Alchymiſtæ ex lachrymis, reſinis, atque etiam metallis per humectationem ***oleum extrahunt purius***,& odoratius, cum peculiari phlegmate, quod nec odore, nec viribus oleo cedit. Sed ad id longo opus eſt tempore & maxima diligentia, atque in moderando attemperandoque igni dexteritate ſumma: & ad poſtremum pro impenſa opera ex pulveris libra dimidia vix puri & ſynceri olei ***uncia*** elici poteſt. *Et quantum.*

Cap. XI.

De infuſione, elixatione & ſuccorum extractione.

Quæ vires infuſione eliciantur, INfuſio, quod caloris vi nihil diſſipet, ***ſimplicium vires*** puras ſynceraſque transfert in liquorem: at non omnes, ſed eas præcipue quæ in tenuiore ſunt ſubſtantia: eas vero quæ in craſſa ac terrena, non æque validas. Purgandi etiam vim ſummam elicit, quum præſertim tenuis ac penetrans liquor fuerit, aut ſimplicium naturæ conſentaneus.

Et quo liquore, Rei autem infundendæ ***convenientes liquores*** ſunt multiplices, quorum præſtantiſſimus eſt aqua vitæ, quæ tenuiſſima cum ſit, in omnes commiſſæ materiæ partes ſeſe inſinuans, concretum illius ſuccum attenuat, incidit, colliquat, ſecumque rapit: ab hac deinde ſunt vinum album ac tenue, aqua tum ſimplex, tum ſtillaticia, tum in qua attenuantia ſimplicia ſunt incocta, hydromeli, mel & oleum.

Quaque ratione? In his quæ maceratur materia, exarefacta ſit & aquoſo humore deſtituta, expurgata,minutim conciſa aut tuſa, ut liquorem omni ex parte combibat. Tamdiu autem maceretur dum contabeſcat, & ſapore deprehendatur vim omnem ſuam exuiſſe: aut ſi multa variaque permiſcueris, dum omnia fermentatione unam eandemque communem naturam ſint adepta, quod fere triduo fit. Liquor autem in quem eorum materia conjicitur vel tepidus ſit, vel tepido loco aſſervetur, vel inſoletur, ut blandi caloris beneficio adjutus vim promptius exorbeat.

Hac igitur ratione ***comparantur potiones*** catharticæ, & ***aceti, vini, mellis*** atque ***olei*** complura factitia genera.

Vinum hac ratione quomodo *Vinum* autem ut commode fiat, ſtirpium materia quum viribus excellit legitur, & in umbra ſiccatur: deinde in muſtum conjicitur dum deferveſcat, ac poſt duos treſve menſes quum

quum jam vinum deferbuerit & fuerit defæcatum, transfunditur reconditurque: nec ſi ſtirpium materia diutius macerari ſinatur, corruptionem ſubit, niſi vinum forte vapeſcat dolio nimium vacuato, aut non convenienter obturato. In vetuſtius etiam vinum macerata ſtirpium materia, non parum id efficax reddit. Quum autem vinum naturæ jucundum ſit ac familiare, quaſcuuque vires acceperit, eas, per omnia ſeſe inſinuans, prompte in ſingulas & abditiſſimas corporis partes diffundit atque impartit, eſtque optimum medicinæ vehiculum. Vis ei præcipua hyeme ad craſſos lentoſque humores, ad obſtructiones, ad morbos frigidos ac diuturnos, qui ſine febre fatigant: ad quæ quovis eſt ſyrupo vel medicato liquore præſtantius. *fiat medicatum?*

Aceti, aut *mellis*, aut *olei*, conficiendi non admodum diſſimilis eſt ratio: de quibus ſeorſim particulatim trademus.

Liquor in quo jam ſtirpes incoctæ ſint, quod & earum jus appellatur, non parvas earum vires elicit, & *coctio* ea quæ proprie elixatio dicitur, rerum facultatem atque ſpeciem à materia ſejungit. Elixantur autem quorum vis & facultas cum quadam tenui ſubſtantiæ portione transfertur in liquorem, ut ligna, pulveres, radices, herbæ, germina, fructus, ſemina, flores. Lapides & metalla elixari nequeunt. *Quænam coquenda ſint?*

Liquor vero, aut aqua ſimplex eſt, aut hydromeli, aut lactis ſerum, aut ſuccus, aut ſimile quippiam: raro vinum, quod prompte aceſcat aut vapeſcat, rarius aqua ſtillaticia, quod vis ejus exoleſcat. Non igitur, ut quidam memoriæ prodidit, ſimplex aqua omnium eliciendarum virium communis eſt materia, neque ut ea cum frigidis frigida eſt, ita cum calidis calida, neque ſi ſeorſim diutius excoquitur (quod ille putat) incaleſcit, ſed frigida ſemper, tametſi minus, perſiſtit. *Quo liquore?* Montanus.

Itaque *calida* tenuiaque medicamenta, quorum vires integræ deſiderantur ad frigidos craſſoſque humores attenuandos, aut lentos detergendos, aut ad expediendos veteres infarctus, ex hydromelite tenui coquenda ſunt, quod eorum vim aqua ſimplex nimium obtundat. *Calida?*

Frigida vero, utblilioſos ferventeſque humores ac febrium ardores valide reſtinguant, ex aqua coquenda, addita etiam ſub finem interdum aceti parte octava, ſi cum refrigeratione extenuatio quoque & penetratio expetitur. *Frigida?*

Facultas porro, quæ in tenui atque diſſipabili eſt ſubſtantia, ut penetratio, extenuatio, apertio, reſolutio, coctione *pauca* evocatur, multa diſperditur: quæ vero in craſſiore eſt materia, ut abſterſio, adſtrictio, repreſſio, incraſſatio, non niſi coctione *Quæ paucum?*

pleniore

Quæ multum?

pleniore educi poteſt; altius enim demerſa eſt. Quin & eorum quæ coquuntur materia æſtimanda, craſſane ſit, dura, ſicca atque compacta, vt lignorum, radicum aridarum & ſeminum: an è contrario.

Ac qua ratione coquẽda ſint?

Cum igitur ſingula ſelecta expurgataque fuerint, ſeorſum moderate (ut ſupra de infuſione dixi) areſiant in umbra, dum aquoſus humor fuerit abſumptus. Ita enim ut odore atque ſapore, ſic viribus efficaciora fient; dein ***quum coquenda*** erunt, quæ compactiora ſunt & diutius coqui poſtulant, prima in tepidam aquam conjicienda ſunt, dein quæ mediocriter, poſtremo quæ levius: ut primum ligna, deinde radices, ſemina, lignorum cortices ac fructus, poſtremo flores, qui non niſi macerari debent.

Quouſque?

Igne lento qui tetri & alieni fumi ſit expers, ſenſim ***eo*** ſerie ***coquantur***, dum arida atque dura molleſcant: cætera vero plane contabeſcant, & in liquorem vires ſuas odore ſaporeque noſcendas ſingula deponant, quod nec, ut quidam putant, hora una, nec ullo temporis certo ſpatio, ſed uno periti artificis judicio definiri poteſt.

Quomodo colanda?

Percocta omnia quinque ſexve horas maceranda ſunt in tepido liquore, & antequam penitus refrigeſcant, ***excolandum*** eſt jus, atque in uſus recondendum.

Vt autem virium quædam prodeat æquabilitas, nihilque cætera viribus aut ſapore nimiopere ſuperet & obtundat, ſimplicis uniuſcujuſque vis atque ſapor ſeorſum ante permiſtionem æſtimandus obſervanduſque fuit.

In Apozemate quæ aquæ copia eſſe debeat.

Moderatus tamen atque conveniens virium ſaporiſque modus juri impartietur, ſi ***recentes herbæ***, radices, cortices, ſeminave, quibus præſertim vis ſaporque validus ineſt, ex liquoris ſextuplo ***pondere*** coquantur ad dimidias, ut ſtirpium recentium unciæ quatuor aut manipuli quinque, ex aquæ libris duabus, dum libra una ſuperſit.

Aut ***aridæ*** ex octuplo liquore ad tertias, ut areſactarum ſtirpium unciæ quatuor ex aquæ unciis duabus & triginta, dum undecim vel duodecim reſtent. Has enim quod aridiores ſint & humoris non parum combibant, ex copioſiore liquore, & quod in ſicca earum materia vis firmius inhæreſcat, diutius elixari par eſt.

Quæ in ſyrupo.

Et hæc quidam ad julepi aut apozematis uſum: nam ***ſyrupis***, quod pluri melle & ſaccharo condiantur, efficacius reddi decoctum oportet, & parem fere menſuram relinqui juris atq; herbarum. ***Recens*** enim herbarum radicumque materia ex quadruplo liquore coquitur, dum ad tertias redeat: ***ſicca*** vero ex

ſextuplo

ſextuplo liquore, dum ad quadrantem redeat: ut libra una materiæ aridæ ex libris ſex aquæ, dum ſeſquilibra ſuperſit. Manipulorum is modus eſto, ut ſinguli paulo minus quam ſingulas uncias pendeant.

Ea igitur mediocritate nec craſſum, nec inſuave nimis jus fuerit, atque moderata doſi integras vires ſortietur.

Quanquam autem hæ communes ſunt coquendi leges, ſciendum tamen peculiariter eſt, quam ſimplex unumquodque decoctionem ferre poteſt, ut vis integra elici poſſit: quorundam enim etiam ſi dura ſint, ut aſari, iridis, pyrethri & cyclamini vis coquendo perit: quorundam virentium & mollium manet, ut ſennæ, malvæ, cichorii, bugloſſi, in id quidem *ſimplicis cujuſque natura pernoſcenda*. Et hæc quidem ad quaſvis potiones comparandas. *Quam mutat cujuſque ſimplicis natura.*

Ad *fomenta* vero ex aliis etiam pleriſque liquoribus ſtirpes coquuntur, ut ex lacte, ſi leniendus eſt dolor, ex oleo ſi quid emolliendum, ex aqua aluminoſa ſi adſtringendum, è lixivio ſi valide digerendum ſiccandumque eſt. *In quibus & quomodo fomenta coquenda ſint?*

Succus è viridi ſtirpe aut fructu *expreſſus*, ut illius fere omnem ſubſtantiam, atque ſaporem, ita & ſummas vires obtinet. *Expreſſio quas vires eliciat?*

Exprimitur autem ex minutim conciſis tuſiſque radicibus, herbis, floribus, atque ſeminibus, quæ tuſa utiliter ſinuntur biduo aut triduo macerari, dein in linteum rarum conjecta, vel manibus, vel prælo, vel torculari ſubiguntur, dum ſuccum profundant: alia quidem facile, ut quæ humida ſunt & ſucculenta, ut plerique fructus: alia difficile, ut quæ exucca ſunt & paucioris ſucci, ut thymus, polium, laurus, ſalvia, ſampſuchus, & quorum lenta viſcoſaque eſt materia, ut bugloſſum, borrago, portulaca: ex his enim vix niſi ignis tepore liquatus ſuccus prolicitur. *Quomodo fiat?*

Omnium *efficaciſſimus* eſt qui recens ſit ac *turbidus*: qui autem jam inclaruit puriorque redditus eſt, licet gratior jucundiorque ſit, ut tamen fæcem ita & facultatis portionem depoſuit, neque ullius purgantis medicamenti quod defæcatum ſit, vis admodum valida deprehenditur. *Expreſſus ſuccus turbidus optimus.*

At nihilominus ad ſyrupos & potiones qui accommodabitur, expreſſus phialaque reconditus leniter inſolari, aut tepido loco reponi debet, dum vinorum ritu deferbuerit, fæcemque depoſuerit, & quicquid craſſum ineſt ſubſideat. Ita deinde quicquid *purius* & clarius innatat ſecretum in potiones confertur. Hac ratione comparatur limonum ſuccus, granatorum, & cotoneorum, pomorum, pirorum, ceraſiorum, oxyacanthæ & ribes: hi enim diutius ſine coctura perſiſtunt. *Utilis tamen quoque clarus.*

Recentium quoque herbarum ſucci eadem poſſunt ratione elici. At plerumque protinus ut extracti ſunt, in rem præſentem *clareſiunt*, idque vel ſæpius colo denſo aut panno transſmiſſi, vel ex ovi candido ſcopulis agitati, vel leniter fervefacti, dum omnis craſſior ſordes ipſi candido tanquam viſco adhæreſcat.

Quomodo clarificetur?

Concreti porro & obdurati ſucci plerique aſſervantur in varios uſus, qui aut mox ut expreſſi ſunt & colo tranſmiſſi lento igni coquuntur, dum *craſſeſcant*, ut ſapa, defrutum, miva cydoniorum, robub ex ribes: aut inſolantur concreſcuntque in ſolidam formam, ut aloë, ſcammonium, elaterium, lycium, acacia, mororum ſuccus.

Quomodo incraſſeſcat?

Emulſio junioribus dicta huc etiam pertineat. Ex fructibus enim & quibusdam ſeminibus contuſis elicitur, quæ quod ſucci minimum fundant & ne attritu pingueſcant, inter conterendum liquore aſperguntur, qui deinde, ſimplicium viribus perfuſus, colatur & exprimitur, hac fere ratione: ℞ amygdalarum dul. expurgatarum uncias duas, quatuor ſeminum frigidorum majorum recentium & mundatorum an. drachmas duas, ſeminis lactucæ & papaveris albi an. drachmam unam: pariter omnia terantur in mortario marmoreo, affuſa ſenſim libra una aquæ coctæ quæ jam refrixerit, aut aquæ decoctionis hordei vel glycyrrhizæ.

Emulſio quomodo fiat?

Huic quidem non parva *vis eſt* ad refrigerandum, ad renum ardores extinguendos, & ad leniendam urinæ acrimoniam. Ad pectoris quoque & pulmonum vitia, conteruntur pinei nuclei, piſtacia aut ſtrobili: nonnunquam & ſyrupus aliquis permiſcetur leniens atque refrigerans.

Quibus viribus ſit prædita?

CAP. XII.

De julepo, apozemate & ſyrupo.

Iulepum quomodo faciant veteres?

POtionum forma ad ſimplicem intemperiem, & ad corporis vel humorum præparationem, & ad alios pleroſque uſus, *tres* nunc præcipuæ uſurpari ſolent, *julepus, apozema* & *ſyrupus.*

Iulepum juniores *Græci* julapium appellant, idque è quovis liquore ſtillaticio, aut ſucco defæcato, addito mellis ſaccharive triplo, conficiunt, coquuntque ſenſim, expumando, dum toto fere liquore abſumpto mellis conſiſtentia fiat.

Nunc vero ſimplicior fit atque liquidior: quodque ſimplex ſit, ab apozemate; quod liquidus, à ſyrupo diſtat. Accommodatur autem is præcipue intemperiei corrigendæ, leniendæ ſiti,

Recentiores cum igne,

ſiti, & compeſcendo atque frenando humoris ardori, & malignitati frangendæ. Fit proinde vel è cardiaco liquore ſtillaticio, vel è puro defæcatoque ſucco, ut limonum aut granatorum, vel è jure unius paucorumve ſimplicium, cui mellis ſaccharive quadrans permiſcetur, leniterque coquitur, ac deinde clareſit, & conditur aromate, ut citra aquæ ulliuſve liquoris permiſtionem omnino jucunda fiat potio.

Interdum etiam *nulla ignis vi* ex his fit quæ coqui non poſſunt, ut ex aquis ſtillaticiis, & ſucco limonum: quæ omnia ſaccharo expurgato affuſa, colo denſo ſubinde tranſiguntur. Fere autem ſacchari quadrans aut ſextans inditur, cinamomi vero ad unamquamque doſim ſcriptuli dimidium. Eſt & alia julepi ratio, cum hyeme, aut in virentium herbarum penuria, quivis ſyrupus duplo aut interdum quadruplo ſtillaticii alteriuſve puri liquoris diluitur, nullo ignis beneficio. *Abſque igne.*

Apozema æque ac julepus liquidum eſt, ſed ex complurium ſimplicium decocto compoſitum, quæ in multos varioſque *uſus* accommodantur: atque id fere ad tres quatuorve doſes inſtituitur. Id autem quoniam fere julepo inſuavius eſt, raro in eoſdem uſus deſtinatur, ſed maxime in humorum attenuationem, atque deterſionem, in corporis præparationem, & in reliquiarum expulſionem. *Apozema cui uſui ſit?*

Olim quidem veteres modo virentes, modo aridas herbas mulſæ incoquebant, propinabantque jus colo tranſmiſſum: hyeme vero earum pollinem tenuiſſimum mulſæ inſpergebant, hæcque vice erant apozematis. *Quomodo id facient veteres?*

Nunc vero decoctarum ſtirpium jus aſſumitur ea quam ſupra dixi ratione, in quod ſacchari aut mellis aut cujuſvis ſyrupi quadrans, ſi non admodum inſuave, aut triens, ſi inſuavius eſt, ſolvitur: rurſumque leniter & parce coquitur aut ſolum calefit ut clarificetur & aromate condiatur, ea doſi quam nunc in julepo dixi. *Recentiores?*

Hæ quidem potiones in rem præſentem uſurpari ſolent. Solet exigendis quoque humoribus præparatis è ſimplici apozemate *catharticum* ex tempore fieri, incoctis ſcilicet in eo aut dilutis medicamentis purgantibus. *Quomodo fiat purgans?*

Syrupus, quod in herbarum penuria recondatur, aſſerveturque diutius, craſſiore fit conſiſtentia, in eos præcipue *uſus* in quos & apozema, quanquam plerumque julepi etiam commoditatem habet. *Syrupus cui uſui ſit?*

Ex iis comparatur quæ vix hyeme ſuppetunt nobis, aut quæ æſtate non facile ſit aut promptum, cum neceſſitas poſtulat, ex variis locis tam multa congerere. *E quibus fiat?*

Qua ratione in genere, *Fit haud ſecus* ac apozema, è ſtirpium ſucco, vel ex earum coctarum jure, in quod adhuc tepidum pro libris ternis ſingula ovorum candida injicies, diuque ſcopulis agitabis dum ſordes omnis ſpumæ adhæreſcat. Deinde in id ipſum mellis ſacharive par pondus diſſolve, & rurſum coque dum fervendo ſepoſitaque ſpumæ portione, ſub hac detectus humor clarus appareat. Tum denuo coletur & leviter exprimatur, reddaturque igni lento, dum percoctus ſit in ſyrupi conſiſtentiam, & in ſingulis libris binæ duntaxat liquoris unciæ ſuperſint.

In ſpecie è ſuccis craſſioribus, Quum tamen jus ipſum ex admixtis fructibus, ut ex prunis, ficubus, myxariis, zyziphis, aut ex quibuſdam mucoſis ſeminibus, ut althææ, cydoniorum, aut pſyllii, aut ex tragacantho vel gummi Arabico *craſſum* lentumque evaſerit, ut convenienter coletur, mellis ſaccharive minus indendum eſt. Accuratius is clarificatur, ut diutius aſſervetur, nec putreſcat facile, percoquiturque in mellis conſiſtentiam, ac dum extracta guttula atque refrigerata, non amplius perfluat, & diluti mellis craſſitudine indureſcat. Quoniam autem plus ſacchari quam apozema habet, liquoriſque minimum & vix ſextantem retinet, ut valida integraque ejus facultas transferatur in ſaccharum, jus, ut ſupra dixi, meracius atque efficacius aſſumendum eſt.

Efficaciores è ſuccis defæcatis, Omnium autem *validiſſimi* ſunt ii ſyrupi, qui *è defæcatis* expurgatiſque fructuum ſuccis comparantur, in quos par quoque ſacchari modus additur, expurgantur coquunturque, ut ſuperiores. Aut ſi forte ſucci vis coctione nimia diſperditur in ſacchari jam expurgati & perfecte cocti libra una, ſucci crudi & reſidentia defæcati ſelibra ſenſim diſſolvatur atque coquatur. Si metuitur ne hic ſyrupus ob ſucci cruditatem ſitum contrahat, inſoletur dies aliquot. Hi enim ſi vel blando igne, vel diplomate lente ac ſenſim coquantur, tota & integra ſucci vis transferetur in ſaccharum.

Et melle confectus. *Ex melle* confectus ſyrupus quia diutius aſſervatur, minus, neque ad conſiſtentiam coquendus eſt: is quoque magis incidit ac detergit. *Ex ſaccharo* autem ſuavior, ſed non æque efficax: percoquendus is eſt, at fere tandem candeſcit, quod tamen vitium præcavetur, ſi mellis quadrans permiſceatur ſaccharo.

Harum compoſitionum formulas hic nullas deſcripſimus, quod multæ poſthac omniſque generis paſſim occurrant.

Cap.

Cap. XIII.
De clyſtere & balano.

Clyſter ſive clyſmus eſt alvi & inteſtinorum diluvium atque perfuſio ſiphone in podicem indita. *In varios* is *uſus* comparatur, *ad* molliendas fæces obduratas, & inteſtina oblinenda, *ad* flatus diſſipandos, *ad* expultricem vim proritandam, *ad* craſſos & pituitoſos humores detergendos qui inteſtinis adhæreſcunt, *ad* humores è locis diſtantioribus evocandos, *ad* compeſcendos dolores, *ad* coërcendam alvum & corroboranda inteſtina, *ad* naturales vires inſtaurandas. *Clyſter ad quæ utilis*

Conſtat fere clyſter omnis ex libra una juris vel cujuſvis liquoris, in qua ſextans, aut quod ſummum ſit quadrans medicamentorum diluatur cum olei quadrante. Pueris aut puſillis infra ſubſiſtitur, grandioribus ſupra tranſcenditur ad ſeſquilibram, ſimili cæterorum ratione ſervata. Omnium primus atque ſimpliciſſimus ex hydromelitis libra una, olei quadrante & ſalis drachmis duabus conſtabat: deinde vero compoſitiores redditi ſunt. *E quibus conſtet*

Qui *emolliens* dicitur, ex jure fit coctarum herbarum emollientium, ut radicis althææ & liliorum, malvæ, helxinæ, violæ, mercurialis, acanthi, ſeminis lini, althææ & fœnigræci, ficuum: in quo ſoluta ſint interior pulpa caſſiæ, mel violatum, butyrum ſalis expers, oleum ſimplex aut violatum. Interdum ex oleo ſimplici tepefacto, vel ex oleo & butyro, additis mucilaginibus, ut proſus inteſtina oblinat. *Emolliens,*

Ad flatus diſſipandos confert jus origani, calaminthæ, rutæ, chamæmeli, anethi, cum ſemine aniſi, carvi, cumini, feniculi, & cum baccis lauri: quo diſſolvatur mel anthoſatum, confectio è baccis lauri, cum oleo rutæ lauri aut chamæmeli. In eundem uſum fit ex oleo nucum puro, vel addito vino Cretenſi. *Diſcutiens,*

Proritabitur expultrix facultas, ſi ſalis communis drachmæ duæ, vel ſalis gemmei drachma ſemis liqueſiat, vel hiera ſimplex, vel compoſita, vel diaphœnicum, vel confectio Hamech, vel aliquid ex his quæ potenter ſtimulant. *Stimulās,*

Detergens ex hordeo, furfure, roſis, plantagine, abſinthio, beta, agrimonio, centaurio minore & contritis lupinis, admiſta hiera & melle roſato. *Detergens,*

Evocabuntur quoque *humores* è ſuperioribus ſedibus, ſi iſtis pulpa colocynthidos ad duas treſve drachmas incoquatur: aut tantundem diſſolvatur pilularum cocciarum, aut quodvius acrius medicamentum, quandoquidem diutius inteſtinis *Purgans,*

obhærens, viſcera reliquumque corpus vi ſua conturbare ex-purgareque poteſt.

Dolores ſedans, Cum *dolores leniendi* ſunt, melilotus, chamæmelum, ſemen lini & althææ, aliaque anodyna coquuntur in lacte, adduntur-que vitelli ovorum duorum. Aut ſi doloris cauſa perſpecta eſt, induntur quæ illam ſummoveant, ut exin dolor miteſcat.

Adſtringens, Si concitatior alvus cohiberi *adſtringique* debet, & inteſti-num corroborari, convenient roſæ rubræ, plantago, portula-ca, ſanguinaria, tapſus, cauda equina, additis granis myrti, & cupreſſi nucibus: in quorum jure interdum maſtiche, bolus ar-mena, ſanguis draconis, amylum, farina fabarum, aliaque ejuſ-modi quæ quandam pultis ſpeciem exhibent, permiſcentur ſi-ne oleo.

Nutriens. *Recreantur* porro inteſtina, ſi juſculo capi carniſve alterius bene ſucculento, aut vino rubro generoſo ſubauſtero proluan-tur: exinanita quippe avidius hæc plerunque retinent, & in corporis commoditatem referunt.

Glans quibus utilis? Balanorum ſeu *glandium uſus eſt* ad proritandam vim in-teſtinorum excretricem: cum enim ſubditus vix ſupra ſphin-ctcrem muſculum aſcendat, hunc ſolum acrimonia ſtimulat, & deſidendi cupiditatem infert.

Quomodo fiat? *Fit* autem teres & oblongus quatuor ſexve digitos: infan-tibus betæ vel mercurialis cauliculus, melle vel butyro ſalſo oblitus, pro glande eſt, quemadmodum & ſapo albus in eam coaptatus formam. Cæteris mel coctione incraſſeſcens, & in eam quam dixi formam redactum: cui, ſi acrior deſideratur, ſalis vulgaris drachma dimidia, vel gemmei ſcrupulus dimi-dius, vel pulveris hieræ ſcrupuli duo, vel pulpæ colocynthidos pulveratæ ſcrupulus unus inſpergitur.

Frequẽtior quomodo proſit vel noceat? *Frequentior* porro balani *uſus* ſæpe hæmorrhoidas, interdum ulcera & condylomata proritat. Quocirca non ſolum ad alvum ciendam, ſed ad hæmorrhoidas quoque reſerandas aut ſiſten-das, & ad tenaſmum, ex idonea fingitur materia.

Cap. XIV.

De potione purgatoria.

Potio purgans quam utilis? Catharctica potio, quod latius ſeſe diffundat, ſubeatque te-nues venas, ad humores quoſvis expurgandos *efficacior* eſt bolo, pilulis & quavis ſolidiore forma: & pilularum drachma una liquore ſoluta, non minus purgabit quam duriorum duæ. At vero quod medicamentum vel acrimoniæ, vel malignitatis eſt particeps, liquidum id magis, quam ſolidum partes princi-pes ferit atque vellicat.

Purgan-

Purgantis potionis *doſis* raro excedit tres uncias, ne copia ventriculum ſubvertat. *Qua doſi?*

Fit autem interdum ex ſimplicium purgantium *infuſione*, ut cum rheibarbari drachma una & ſemis, agar. trochiſcati drachma una,& drachma dimidia cinamomi electi macerantur in hydromelite, aut in aquis ſtillaticiis betonicæ & endiviæ, & in expreſſo diluuntur ſex drachmæ ſyrupi capill. ven. *Quomodo fiat infuſione,*

Interdum *ex jure coctorum* fit purgantium, ut quum polypodii quercini, ſeminis carthami, radicis petroſelini, uvarum paſſarum expurgatarum an.℈ij. foliorum ſennæ emundatorum ℈iij. epithymi ℈j. decoquuntur in unam doſim, addendo ſub cocturæ finem cinamomi ʒß. & in expreſſo diluuntur ſyrupi de ſcolopendrio ʒvj. fitque potio. *Coctione,*

Interdum *mixtura quadam junguntur* decoctum & infuſum, ut ſi ad varios expurgandos humores præſcribas. ℞. Endiviæ, lupuli, betonicæ, bugloſſi an. m. ß. foliorum ſennæ emundatorum ℈iij. fiat decoctio ad ℥iij. in qua colata infunde rheibarbari lecti ʒjß. agarici trochiſcati ʒj. cinamomi ʒß. in expreſſo diſſolve ſyrupi violati, vel capilli veneris ʒvj. fiat potio. hac quoque formula apozemata fiunt in plures doſes, atque ſyrupi in varios atque multiplices uſus conſervandi. *Utraque?*

Interdum vero ipſa *purgantium materia*, vel in tenuem pollinem redacta, vel ab antidotis accepta, aquis ſtillaticiis aliove liquore *diluitur*: ut cum rheibarbari drachmæ duæ pulveratæ dantur ex aqua roſarum & ſyrupo roſato ad dyſenteriam: aut pulveris hieræ ſimplicis uncia ſemis ex hydromelite, aut catholici drachmæ decem ex decocto hordei, aut diaphœnici ſemuncia ex jure radicum cichorii, oxalidis, petroſelini & polypodii. *Quomodo ipſa purgãtis dilutione?*

Purgantium porro aliæ quædam ſolidiores formæ ſunt, *bolus*, ut qui fit ex drachmis decem pulpæ caſſiæ,cum ſaccharo, vel cum pulvere Ducis, & qui ex catholico vel ex diapruno. *Purgãtium ſolidores formæ bolus,*

Electarium quoque ſolidiore forma, ut quod è ſucco roſarum eſt, & diacarthami, & quæcunque ad horum imitationem ſolent in rem præſentem præſcribi. *Electariũ,*

Pilula his ſolidiores exiſtunt, quarum varia genera, & conficiendarum rationem poſthac exponemus. *Pilulæ.*

CAP. XV.

De ſolidioribus formis, ac primum de pulvere.

Solidiores formæ præcipuam *è medicamentorum pulvere* nanciſcuntur materiam, qui ut rei neceſſitas poſtulat,variè *Quæ fiunt ex pulvere.*

in illas coaptatur. De eo igitur tanquam baſi in primis dicendum.

E quibus fiat pulvis *In pulverem teruntur* quæ aut natura duriora ſunt, aut prorſus exaruerunt, ut quædam radices, complura ſemina, herbarum folia, ſurculi, flores, plurimaque aromatum genera. Hæc *Tenuis,* igitur mortario teri poſſunt, alia quidem *tenuiſſime* & in exquiſitiſſimum lævorem, quorum nempe vis & facultas in ſubſtantia non admodum tenui poſita eſt, & quæ altius penetrare *Craßiuſculus?* deſideramus: alia vero *craßiuſcule* & minus accurate, ut flores & aromata, quorum nimis attenuatorum vis facile diſperditur.

Et qua ratione, Aluta itaque tegendum mortarium, ne pars tenuiſſima attritu evolet atque vaneſcat in auras: neve acrimonia aſtantes feriat offendatque, ut fere fit in thapſia & euphorbio. Si tenuiſſimus pulvis expetitur, denſo cribro cernendus eſt, ac ſubinde mortario reddendus dum totus trajici poſſit, ac demum ſedulo recondendus.

E duris, Quæ multo ſunt *duriora*, ut corallium, margaritæ & alia complura tum lapidum, tum metallorum genera, quæ præſertim in collyria uſurpari ſolent, mortario primum craſſiuſcule trita, marmori deinde vel porphyrio ſolidiſſimo induntur, & laborioſe lævigantur dum nihil aſperum aut durum ſubſiſtat.

Minus duris, Quæ porro *minus dura* ſunt aut arida, quia pulverari nequeunt, ut radices quædam & ſemina atque fructus, ſeorſum pila contunduntur pilo mundo, deinde cernuntur & aliis permiſta ſiccioribus promiſcue teruntur atque pulverantur.

Pinguibus, Amygdalæ, pinei nuclei, cucurbitæ, melonis & aliorum quorundam ſemina, quia trita *pingueſcunt*, & tempore rancida evadunt, minutiſſime conciduntur.

Glutinoſis? *Glutinoſa*, ut gummi ammoniacum, bdellium & myrrha, quod minime contundantur, vino, aceto, aut alio quovis liquore ſolvuntur & expurgantur.

Quo ordine? Hæc igitur aut ſeorſum ſingula, aut confuſa pulverantur, ſed *quadam ſerie*, primumque duriſſima, poſtremo tenerrima.

Quomodo aſſervandus? Pulveres tum cardiaci, tum corroborantes, *ampulla vitrea reconduntur* in uſus: quibus nunquam pinguia ſemina, ut quæ diuturnitate ranceſcant immiſcenda ſunt, ſed quum apparabitur electuarium illa poſtulans, tum recentia addentur opportune.

Ad quæ utilis? Pulveres *ad varios accommodantur* affectus, non ſolum ad venena & vulnera, aut ad vires corroborandas, aut ad juvandam concoctionem, ſed præterea ad ſiſtendas deſtillationes, ad alvum vel cohibendam vel ſubducendam. Is ſi non admodum inſuavis eſt, purus datur: ſin inſuavis, addito ſacchari triplo aut

aut quadruplo. Extrinſecus quoque in varios uſus pulveres tum capiti, tum aliis partibus inſpergi ſolent.

Paſtilli quos τροχίσκους & κυκλίσκους, ceu orbiculos complanatos Græci dixerunt, ex pulveribus quoque ac plerumque ex metallicis fiunt. Arida quoque medicamenta diligenter contrita, humore aliquo non pingui junguntur excipiunturque dum coëant, ut liquore ſtillaticio, vino, aceto, herbarum ſuccis, aut quadam mucilagine. Humore abſorpto concinnantur formulæ orbiculares lupinorum ſpecie, proptereaque ἀρτίσκοι Græcis & nobis paſtilli ceu parvi panes dicti; qui aut blando igni exiccantur, aut ſenſim in umbra exareſcunt reconduntur-que. Cum uſus requirit, convenienti humore diluuntur, aut cerato molli, aut in alias coaptantur formas.

Trochiſci quomodo fiant?

Hoc tantum diſtant à pulvere, quod hujus ſoluti putent vires promptius diſſipari & vaneſcere, paſtilli vero utpote ſolidioris atque compactioris, melius retineri & conſervari.

Quē uſum habeant?

Antidoti non ſolum *adverſus venena*, quæ vel per morſus, vel per cibos, vel per potiones, vel per inſpiratum contactumve inferuntur, ſed adverſus viſcerum interiorumque partium affectus omnes, ad vires quoque corroborandas, & ad expurgandos humores dantur, perinde ac pulveres: ex his enim fiunt vel melle vel paſſo exceptis.

Antidota quibus utilia?

Mel optimum *in fictilem patellam* conjectum, aquæ vel alterius liquoris quadrante diluitur, ſenſimque moderato igne coquitur atque deſpumatur, cumque expurgatum plane fuerit, deponitur, & fervore ſedato perductoque ad teporem qui immiſſum digitum admittat (nam calidius pulverum vim abſorbet) in libras ſingulas ternæ confuſorum pulverum unciæ paulatim inſperguntur, paulatimque ligneo pilo melli permiſcentur, dum ubique ſubſtantiarum quædam ſit æquabilitas. Cum mixtura prorſus infrixit, eximitur & pyxide reconditur, nec liquida nimis, nec ſolida, ut deinde mutua ſimplicium actione melior ſuccedat fermentatio. Si amygdalæ, dactyli, aliive fructus, aut ſaccharum etiam indendum fuerit, aut caſſiæ, aut thamarindorum pulpa, aut manna, minime debet iſtorum cauſa mellis pondus augeri.

Quomodo fiunt?

Et hæc conficiendæ antidoti ſumma eſt ratio, in qua ſimplicium vires integræ perſiſtunt admodum efficaces, probeque fermentantur, & diutiſſime conſervari poſſunt. hujus innumera poſthac exempla ſuppetent.

Electuarium formæ ſolidioris juniores antidoti vice in laborantium gratiam ſubſtituerunt, idque ſaccharo concinnatum, ſed commodo & *effectu minori*. Neque enim ſimplicium

Electuarii minus utile antidoto.

æque validæ vires manent, neque par eſt fermentatio, neque conſervatio.

Quomodo fiat? Pulveres eadem ac in antidoto ratione triti cretique *confunduntur:* ſaccharum vero liquore ſtillaticio aut quovis alio qui tamen acidus minime ſit (nunquam enim vel limonum, vel mali punici ſucco, vel aceto ſolutum denuo obdureſcit) igne diluitur, deſpumatur, expurgaturque, coquitur lente ſupra ſyrupi craſſitudinem, atque dum extracta guttula ſoliditatem prorſus adepta videatur. Tum demum aliquantum refrigerato, paulatim pulvis inſpergitur, & accurate pilo agitatur, confunditurque dum æquabilis omnium ſit unitas. In ſingulas expurgati ſacchari uncias, pulveris non admodum ingrati drachmas ſingulas: inſuavis vero minus inſpergunt. Exempta dein maſſa antequam refrigeſcat menſæ inducitur, pilo dilatatur atque complanatur, & refrigerata diſcinditur in teſſellas, vel quadratas, vel quadrangulas, vel rhomboideis, ponderis duarum triumve drachmarum, quæ in ſacchari duritiem ſicceſcant. Quidam mixturæ adhuc calentis guttulas excutiunt, quæ mox concreſcunt in orbiculos, ut in electuario cui manus Chriſti nomen indiderunt.

Pilulæ è quibus fiant? *Pilulæ ex aridis* quoque ſed minus laborioſe contritis medicamentis finguntur, quibus plerunque areſacti ſucci, & lachrymæ gummi accedunt. Omnia convenienti pondere permiſta humore excipiuntur non pingui quidem, ſed neque tenui ut paſtilli, lento tamen & glutinoſo, ut in maſſam juncta aptius cohæreant, nec tempore exiccata maſſula dehiſcat, nec ſimplicium expiretur facultas. Humor igitur aut mel erit coctum & expurgatum, aut ſyrupus craſſiuſculus, aut lenta quædam mucilago ex idoneo ſucco vel liquore comparata. At nihilominus ſi vel lachrymas, vel gummi, vel ſuccos, ut aloën, ſcammonium, ſagapenum, ammoniacum, tragacanthum compoſitio habeat, tenui quovis liquore cogi ſatis ea poterit.

Qua ratione? *Ac primum quidem* gummi aut lachrymæ expurgatæ ſubiguntur pilo calido dum molleſcant, pulveres paulatim induntur, ac poſtremo liquoris affunditur quantum miſtura poſtulat. Molliuſcula ſit initio, ut ſimplicium concurſione fermentatio proba fiat: exacto biduo aut triduo recondenda maſſa oleo amygdalino oblinatur, obvolutaque aluta vel tenui membrana referatur in pyxidem.

Cap.

CAP. XVI.

De mediis medicamentorum formis. primum de delinctu.

Linctus ubi utilis?

ILinctus, Græcis eclegma, thoracis deſtinatus affectibus, mediam ſortitur ſubſtantiam, eamque glutinoſam, ne præpropere elabatur in ventriculum, & media quaſi via ſubſiſtens atque obhærens, thoraci, pulmonibuſque impartiri poſſit.

E quibus,

Fit igtur maxime *ex fructibus*, cujuſmodi ſunt uvæ paſſæ, dactyli, ficus, myxaria, zyzipha, & ex ſuccis glycyrrhizæ, ſcyllæ, braſſicæ, praſii, hyſſopi, ex tragacantho, gummi Arabico, ex ſemine cydoniorum, malvæ, melonum, cucumeris, citrulli, ex amygdalis, avellanis, ſtrobilis.

Et quomodo fiat?

Horum igitur contuſa cretaque impulſu materia, aut melle cocto, aut ſyrupo, aut mucilagine *accommodata excipitur*, dum mediam nacta craſſitudinem, mellis aut pultis modo delingi poſſit.

Quomodo à pulveribus,

Si qui præterea *pulveres*, ut cinamomi, zinziberis, iridis, ari, dracuntii, aut diaireos, aliorumve electariorum induntur, pro eorum modo lentus liquor, qui omnia comprehendat, augendus.

Electariis?

Fit etiam linctus ex ipſis *electariis* & ſaccharo candefacto, aut penidiis; quæ in eam formam thoracico quodam ſyrupo ſolvuntur. Quocirca liquoris quantitas præſcribi nulla poteſt, ſed artificis committenda arbitrio.

CAP. XVII.

De ſuccis medicatis & conditis.

Rob quid?

SVccago, Græcis ἀποχύλισμα, & Arabibus *robub* appellata, ſuccus eſt fructuum herbarumve expurgatus atque defæcatus, & ignis ſoliſve beneficio in duriuſculam ſapæ conſiſtentiam percoctus. Hæc diu incorrupta ſervari poteſt, & ſimplex appellatur: quæ autem mellis ſacchari ve nonnihil in palati gratiam acceperit, compoſita.

Quomodo fiat, à ſucco uvarum ducto exemplo explicatur.

Ab *uva* triplex omnino ſubſtantia elicitur. *Vna*, quum in lebete coquitur, exprimitur, & quod expreſſum fuerit, denuo in duriuſculam conſiſtentiam recoquitur. hæc veteribus inuſitata fuit. *Altera*, quæ proprie *ſapa* Latinis, σίραιον & ἕψημα Græcis, & rob Arabibus appellatur, ex quam recentiſſimo fit muſto ad tertias cocto, quod & mellis craſſitudinem ſuperat, & tempore dierumque numero ut ſaccharum candeſcit. Quod ſi aliquantum tardetur, dum dulcore minimum depoſito acrimoniæ

moniæ nonnihil muſtum conquirat, nunquam poſtea in ſapam concreſcet. Sed ex hoc ad dimidias aut etiam ad tertias cocto expumatoque, fiet quod veteres *defrutum* dixerunt, id etiam ex meraciore vino conficitur. Sic ſane & cotoneorum, & ribes, & baccarum oxyacanthæ, & ceraſiorum, & pirorum, & malorum,& prunorum recens ſuccus fervefactus,concreſcet in ſapalem craſſitudinem, quæ aut ſimplex fiet, aut addito ſaccharo compoſita.

Herbarum & fructuum expreſſi ſucci in alios, ut ſupra dixi, vel ſiccantur vel reconduntur uſus.

Quomodo condiantur

Condiuntur fructus aut ſaccharo, aut melle, aut permiſtis ambobus: exigui quidem, ut ceraſia, pruna, baccæ ribes & oxyacanthæ, integri: majores, ut mala, pira, cydonia, perſica, citrea, juglandes virides confecti, & foris intuſque purgati. Saccharum aqua ſolutum clarificatur & percoquitur, tumque *humidiores fructus*, ut ceraſia, corna, pruna, perſica, baccæ ribes atque oxyacanthæ, immerguntur coquunturque leniter, donec abſumpto fructuum humore, ſaccharum in priorem redeat conſiſtentiam.

Fructus molliores,

Duriores,

Fructus vero *duriores*, ut cotonea, juglandes virides, citrea, pira, & mala, intus foriſque purgati atque ſecti elixantur donec tenereſcant, deinde eximuntur, & demadeſcunt: in hac eorum aqua ſaccharum diſſolvitur, clarificatur & percoquitur: huic dein fructus redduntur & recoquuntur, dum reliquo humore abſorpto, ſyrupi conſiſtentia fiat.

Amariores,

Amariores fructus, ut juglandes citreorum & aranciorum cortices, novem circiter dies tenui lixivio quotidie mutando macerantur, exin aqua coquuntur dum molleſcant, condiunturque ea quam dixi ratione.

Radices, Herbæ,

Haud ſecus *radices*, ut eryngii & ſatyrii,acori & zinziberis: *herbæ* quoque ut menta, lactuca earumque teneriores cauliculi condiri ſolent. Hæc porro ſaccharo imbuta ac bene ſaturata eximuntur, & ſole vel igne lento exiccantur, ut condita ſicca evadant, quæ pleroſque magis quam liquida juvant.

Flores.

Condiendorum *florum* diverſa eſt ratio: pulverato enim duntaxat immerguntur ſaccharo, ut conſervari poſſint, quæ proinde conditura neotericis *conſerva* nuncupatur. Quod enim florum vis coctione facile diſpereat, non igni coqui, ſed duntaxat inſolari debent.

E quibus conſerva[illegible]

Et quomodo fiat.

Flores igitur ut roſarum, violarum, bugloſſi utriuſque, nymphææ, geniſtæ, cichorii, aranciorum, perſicorum, betonicæ, ſalviæ, hyſſopi, pæoniæ, roſmarini, calendulæ, exemptis ſupervacuis demetuntur ſummo vigore.

Hos

Hos dein *alii* integros, ſimulque ſaccharum duplo pondere pulveratum in vitreato vaſe invicem inſternunt, inſolantque unum, duos, treſve menſes pro florum tenuitate & natura. 1.

Alii recentes flores laborioſe conterunt, & ſacchari duplum triplumve pondus addunt, exquiſite illa permiſcent, recondunt & inſolant, ut ſenſim nulla virium aut odoris diſſipatione fermentatio fiat. 2.

Alii ſaccharum tenuiſſime terunt, huic roſarum aliorumve florum ſuccum affundunt, ex iiſque confuſis paſtillos, & figuræ cujuſvis panes confingunt, quos linteo obductos inſolant, dum plane exaruerint. Hos bene reconditos conſervant in annum, ad quoſvis uſus multo cæteris præſtantiores. 3.

Quidam flores integros duplo triplove primario ſaccharo liquato & adhuc calente immergunt & perfecte commiſcent, dein ubi refrixit miſturam pyxidibus recondunt & inſolant. 4.

Conditum compoſitum quale juniores plerique in rem præſentem præſcribendum duxerunt, mixtura quædam eſt appoſita ex ſimplici condito aut conſerva, & ex quodam electario aut pulvere corroborante, quibus tandem conveniens ſacchari modus adjicitur. Temperandorum lex quidem nulla, ſed utilitati jungenda eſt commoditas. Raro tamen conſervarum uncia pluſquam pulverum drachmam admittit: ut in cardiaco quod habet conditura bugloſſi, nymphææ & roſarum, corticis citri conditi an. unciam dimidiam, pulveris electarii diambræ, de gemmis & diamargariton frigidi an. ſcrupulum dimidium, oſſis è corde cervi, ſeminis citrei & cardui benedicti, radicum tunicis & tormentillæ an. ſcrupulum unum, ſcobis unicornu grana octo, folia auri minutim conciſa ſex numero, ſacchari albi quantum ſatis eſſe videbitur ad conditi formam. *Quomodo fiat conditum compoſitum?*

Huc quadam rerum affinitate pertinere videtur mixtura quæ neotericis eſt *paſta regia*, Meſuæ electuarium regium. Ex his ea maxime conficitur quæ pectoris pulmoniſque vitiis, & extenuatis ſuccurrunt: cujuſmodi eſt quæ continet, amygdalarum dulcium cortice liberatarum ℥j. ſtrobilorum, piſtaciorum recentium & expurgatorum an. unciam dimidiam, pulpæ dactylorum, myxariorum & uvarum paſſarum an. drachmas ſex, gummi tragacanthi & Arabici an. drachmam unam, amyli uncias duas, pulpæ capi elixi uncias quatuor: fructus omnes aqua roſata aliquandiu macerati cum cæteris tundantur, & ſaccharo modo convenienti paulatim inſperſo omnia ſubigantur in maſſam, ex qua boli aut panes dulciarii fiant cujuſvis figuræ, ſenſim exiccandi, & auri foliis obducendi. *Paſta regia.*

Addun-

Adduntur interdum quatuor ſeminum frigidorum majorum cortice expurgatorum, ſeminis papaveris albi & ſeſamini, an. drachmæ duæ: interdum cinamomi drachmæ tres aut ſemuncia: interdum ambræ aut muſci ſex octove grana.

Maſſa panis. Quæ ex quibuſdam horum maſſa ſimplicior conficitur, ſi diligenter ſubacta in panes aut placentulas concinnetur, furnoque leniter coquatur, fiet qui *Maſſa* panis, aut Marci panis à junioribus eſt appellatus.

Et hæ quidem præcipuæ ſunt ſumendarum compoſitionum formulæ, quæ nunc uſurpari ſolent.

Deinceps quæ foris admoventur tradendum.

Cap. XVIII.

De externorum medicamentorum formulis, ac primum de humidis.

Fomenta cui uſui ſint? IN externis medicamentis prima ſint humida *fomenta*, quæ ut variis partibus & *in varios* coaptantur *uſus*, ita & ex varia conſtant materia. *Alia* dolores leniunt, *alia* laxant atque emolliunt, *alia* diſtringunt, *alia* ſiccant ac diſſipant, *alia* partes corroborant. Sua autem eſt cujuſque affectus & partis apta peculiariſque materia.

Quæ materia ſiant. Hæc non aliter quam ſupra dixi, *ex* convenienti idoneoque *liquore* coquitur, alias ex aqua ſimplici, cui interdum ſub finem vinum vel acetum ſit adjectum, alias ex lacte, alias ex lixivio, alias ex ferrariorum aqua. Modus & quantitas tum ſimplicium, tum liquoris, partis fovendæ magnitudini & ſitui accommodetur.

Ad capitis deſtillationes, Itaque ad *caput* ſiccandum atque corroborandum, & ad ejus deſtillationes ſiſtendas, lotio fotuſque fiet ex cephalicis ſtirpibus, tenui lixivio incoctis, addito interdum vino, interdum ſale aut alumine.

Dolores lateris, Ad *lateris dolores* finiendos, ex mollientibus, anodynis & leniter diſcutientibus, aqua incoctis, affuſo interdum vini albi quadrante.

Ventriculi, Ad *ventriculi dolores* & ejus concoctionem juvandam, ex ſtomachicis, vino rubro adſtringente & aqua percoctis.

Tumores jecoris, Ad *jecoris lieniſque tumores* & veteres infarctus, ex mollientibus & attenuantibus, quibus & adſtrictio lenis ad partium robur accedat, nunc vino albo, nunc aceto ſub finem impoſito.

Nephritin, Ad *nephritidem* laxantibus & anodynis, aqua ſimplici vel hydromelite incoctis, fovendum.

Vtero

Utero his quæ tum affectui, tum parti convenient, modo fotu, modo vapore ſuccurritur. *Uterum.*

Fotus porro parti affectæ per filtrum, vel per ſpongiam inducitur, quæ eo ipſo jure calente imbuta, ac deinde expreſſa ſit, aut per veſicam, aut pet lagenam, ejuſdem juris plenam. *Qua ratione adhibenda fomenta?*

Quum amplior eſt pars, quam ut fotu ullo tegi tota poſſit, *inſeſſus* aptandus eſt, conſtans copioſiore decocto, in quod pars tota affecta immergi poſſit: non alia is quam fomentum ratione comparatur. *Inſeſſus,*

Particulatim autem *mire conducit* tibiarum atque coxendicum doloribus, uteri affectibus menſibuſque ciendis, colicis, iliacis, præſertimque nephriticis doloribus. In hunc quippe laborantes partes omnes demerſæ, plurimum levantur, nulla reliqui corporis perturbatione. *Quibus utilis?*

Balneum vero ut totius eſt corporis, ita & ejus, tum interioribus, tum externis *confert* affectibus. *Balneum quibus utile?*

Quod moderate *frigidum* eſt, aut egelidum, aut nondum tepidum, calidiores viſcerum intemperies emendat, quibus plerunque corpus univerſum abſumitur atque marceſcit: corporis ſumma refrigerat, itemque denſat, ſudores coërcet, nec tenuem ſubſtantiam diſſipari ſinit. *Frigidum,*

Tepidum quo diutius ſine manifeſto calore corpus madeſcat, inſitum calorem ſuſcitat & auget, hunc cum optimo ſucco & alimento in corporis ſumma evocat, omnia humectat ac modice refrigerat, extenuata implet, habitumque meliorem procurat, nec quicquam ſudore halituve digerit: quæ omnia confert, nulla corporis humorum aut ſpirituum perturbatione. *Tepidum,*

Quod porro *calidius* fuerit, corpus calfacit, rigidis perfrigeratiſque nervis atque muſculis opitulatur, humores craſſos attenuat, concretos diluit, colliquat, fluxileſque reddit, interiora quoque ſed maxime cutis ſpiracula laxat, ſudores ciet, multaque diſſipat è corpore, hacque ratione ex accidenti ſiccat. Simul vero his eſt incommodis moleſtum, fluxiones ſi quæ ſunt in partes imbecilles auget, ſpiritus incendit, corpus vehementer exagitat, adeo ut ſi vel plethoricum vel impurum fuerit, morbo prompte tentetur. Atque balneum ejuſmodi ſimplex eſto. *Calidum.*

Compoſitum vero ut fomentum variam ſimplicium materiam, pro affectus ſymptomatiſve natura continet. *Quid balneum compoſitum?*

Epithema aliter quam olim nunc plerique uſurpant, eſtque tum viribus, tum formula à fomento diverſum: id ſimiliter parti cuipiam admovetur fereque principi, quam vel ab intemperie, vel ab inſiliente malignitate vindicare, vel corroborare *Epithema quibus utile?*

borare conſilium eſt. Id cordi & jecori peculiare eſt.

E quibus fiat? *Concinnatur* ex aquis ſtillaticiis aliiſve liquoribus, & binis unciis ſingulæ accommodatorum pulverum drachmæ diſſolutæ permiſcentur, mixtura deinde tepefacta per ſpongiam tenuem, vel per pannum mundum imbutum expreſſumque, parti inducitur. Nonnunquam pulveres aliaque ſimplicia ſacculo includuntur, qui tepentibus aquis inſperſus imponitur.

Pro jecore, Vt ad *jecur* calidum & imbecillum id confert, in quo ſunt aquarum ſtillaticiarum endiviæ, cichorii, portulacæ, roſarum, plantaginis an. ℥ij. aceti ℥j. ß. in quibus ſolvantur roſarum rubrarum, cimarum abſinthii, trium ſantalorum, cyperi, ſchœnanti, trochiſcorum è camphora, ſingulorum pulveratorum ʒj. fiat epithema.

Corde. *Cordi* vero muniendo atque corroborando ſuperponatur quod habet aquarum bugloſſi, boraginis, roſarum, cardui benedicti & ſcabioſæ, vini albi odorati an. ℥ij. in quibus ſolvantur foliorum meliſſæ & pimpinellæ, grani tinctorii, xyloaloës, corticis citri ſicci, radicum dictamni & tormentillæ an. ʒj. caryophyllorum ʒß. croci ℈j. fiat epithema.

Sacculus minus efficax epithemate. Si pulveres *ſacculo* libet comprehendere, craſſiuſcule terantur ac duplo fere pondere. Sacculos eos ipſos citra ullius humoris perfuſionem nonnunquam partibus inducunt, ſed uſu minore.

Mucilago quibus utilis? *Mucilago* ad humectandum, molliendum & leniendum dolorem in primis *efficax*, tum ſola, tum illitui juncta.

Quomodo eliciatur? *Elici* autem ea ſolet ex pleriſque ſeminibus, ut cydoniorum, althææ, malvæ, pſyllii, lini, fænigræci, quæ aliquantum tuſa aut inciſa in liquore aut ſtillaticio, aut alio qui ad rem conducat macerantur: hic tepefactus vel ferveſactus dum totus lenti cujuſdam mucoris ſpeciem induat, linteo, colatur & exprimitur. Singulis autem aquæ unciis ſingulæ ſeminum drachmæ ſatis ſunt.

Sic cydoniorum & pſyllii contuſa ſemina, in aquis ſolani & plantaginis macerantur, ad eryſipelata & quaſvis inflammationes. Sic ad molliendum althææ & lini mucilago elicitur ex jure ficuum, & fænigræci mucus ex aqua chamemæli aut ſalviæ aut ex hydromelite, cum quid leniter reſolvi poſtulat.

Cap. XIX.

De oleo, cerato, unguento.

Oleum simplex fit preſſu, Olei *genus* ſtatuendum *duplex*, unum *ſimplex*, *mistum* alterum..

Simplex fit aut *preſſu*, aut *deſtillatione*.

Preſſu

Preſſu ex fructibus, baccis aut ſeminibus oleagineis, quæ mortario tuſa, & aquæ calidæ vapore tepefacta, ſacculoque inducta, torculari premuntur dum purum emanet oleum. Ita quidem ex amygdalis dulcibus & amaris, piſtaciis, ſtrobylis, nucibus avellanis & juglandibus, atque etiam ex baccis lauri, juniperi & myrti, ex ſeminibus lini, canabis, ricini, cucurbitæ, cucumeris, papaveris & hyoſcyami, denique ex uvarum acinis tritis, calfactis & torculari expreſſis oleum ſimplex elicitur. *Preſſu,*

Deſtillatione vero ea quæ *per deſcenſum* appellatur ex lignis, herbarum foliis areſactis, & olla comprehenſis, vi ignis ſuperpoſiti oleum in vas ſubjectum & agglutinatum profluit, quod fere empyreuma redolet: qua ratione oleum eruitur è junipero, tartaro & è lateribus quod philoſophorum nuncupant. Elicitur & deſtillatione *per aſcenſum* dicta, quomodo ſupra docui quintam eſſentiam junioribus inventam, è ſtirpium materia ſejungi, præcipuamque earum vim cum odore atque peculiari ſapore retinere. *Deſtillatione.*

Mixtum porro oleum è ſimplici fit, in quod ſtirpium, fructuum, florum, & quorumvis ſimplicium materia mergitur: id deinde inſolatur vel coquitur, dum inditæ materiæ vires prorſus hauſerit, tum demum exprimitur atque reconditur. Sic oleum fit roſatum, violatum, melinum, rutaceum, vulpinum, ſcorpionum, lumbricorum, aliaque generis hujus complura. *Oleum mixtum*

Simplex oleum ex olivis aut amygdalis expreſſum *ſumitur*, omnis alienæ qualitatis expers, puriſſimum ac optimum, quod integre ac pure eorum quæ infundentur, velut communis quædam materia, vires excipiat. Hoc autem, ut pulchrius ſynceriuſque evadat, & ne tempore pingueſcens aut ranceſcens ſordeſcat, tetrumque nanciſcatur odorem, lavari in primis debet, vel aqua ſimplici, vel roſacea, blandeque agitari, aqua ſubinde mutata dum prorſus albeſcat. *Fit è ſimplici oleo,*

In eo macerantur medicamenta quadrantis, aut (ut vires erunt) ſextantis pondere. Si non inſolatu, ſed coctione comparandum id eſt, cum medicamentorum materia humor quoque aliquis ut vinum, aqua ſimplex vel ſtillaticia, vel ſuccus de recenti ſtirpe extractus affundatur, & eouſque decoquantur dum humor omnis abſumptus fuerit, & olei guttula igni data non amplius crepitet, ne ſi aſſervandum fuerit, putredine ſituve inquinetur. Humoris indendi modus quadrans ad oleum aut etiam triens eſto: aut oleum ſine humore duplici vaſe ſenſim coquatur, ne fervendo uſtionis vel nidoris inſuavitatem conquirat. *Maceratis in eo medicamentis.*

Atque hæc & ſimilia compoſita olea veteribus Græcis quidem μύρα, Latinis vero *unguenta* ceu unguinoſa odoramenta appellan- *Hoc unguentum veteribus dicebatur.*

appellantur. Vnde myropolæ & unguentarii dicti qui aromatibus atque aliis odoratis rebus olea imbuunt ac ſpiſſant ad odoris gratiam. Ipſis ſiquidem ejuſmodi odores conditi expetebantur, non ad fomenta ſolum & catalapſmata, aut ad ulcera inunctionemve corporum, quibus vario uſu illinebantur, ſed propter fragrantiam etiam & ſuavitatem odoris: quæ quidem noſtris quoque & oleis & unguentis quoad fieri poteſt concilianda eſſet, ſed ea in re medicorum inprimis, dein & pharmacopœorum accuſanda eſt incuria. Quinetiam ſimplex quodvis oleum ſi fragrabat, unguenti nomine dignabatur. Vnde laurinum unguentum Galeno dictum: & Stacte perquam odoratum & precioſum unguentum per ſe efficere tradita Dioſcoridi.

Embrocha quid?

Embrocha non eſt ulla medicamenti compoſitio, ſed utendi quædam ratio: partis nempe cujuſvis irrigatio atque perfuſio oleo facta, quod vel alte cadendo, vel blande fricando intro adigitur.

Ceratum quomodo fiat?

Illitum appellamus quod veteres *ceratum* mollius dixerunt: ex oleo & cera in id comparatum, ut olei vis atque facultas cuti diutius inſideret. Oleum quippe permiſto ceræ triente aut quadrante incraſſatur. Sed ut temporis & cæli conſtitutio fuerit, ceræ plus minuſve indendum eſt, ut æſtuoſo cælo plus, rigido vero minus. Cera minutim conciſa in oleum conjicitur, eaque liquantur ſimul vel igne lento, vel ne exuſtionem redoleant vaſe duplici: vix dum liquata igni ſubtrahuntur, continenterque rudicula permiſcentur dum coëant. His interdum adipes adduntur, & axungiæ, & mucilagines, quæ paulatim quoque refrigerando permiſcentur. Si nihilominus exuſtio metuitur, cera pilo calido ſubigenda eſt, adjecto adipe aut mucilagine, ut res poſtulat, ſenſimque affuſo oleo, dum omnia in linimenti mollitudinem concreſcant.

Ejus generis eſt Acopum.

Hoc genere continentur quæ quod fatigatis nervis affectiſque laſſitudine muſculis ſint utilia, *acopa* Græci dixerunt: cujuſmodi eſt quod habet, olei, ceræ an ℥ij. terebinthinæ ʒij. mellis ℥ß.

Vnguentũ recẽtiorum è quibus conſtet?

Vnguentum id *jam* appellant quod Græcis eſt ἔγχριστον, medicamentum quidem quod in cerato molli craſſiuſculam quandam materiam confuſam habet, ut idcirco ceratum craſſius appellari jure poſſit. Ea autem eſt herbarum arefactarum, aut metallorum, aut terrarum pulvis tenuiſſimus, qui refrigeſcenti cerato inſpergitur, & ne quid grumoſum maneat, accurate ſpatha permuſcetur. Id cerato ſeu linimento aliquanto craſſius evadit.

Quomodo fiat?

Mixturæ modus eſt ut oleum pulveris quadrantem, ceræ vero

vero ſextantem contineat. Succi quum ex vſu erunt & gummi & reſinæ, ſicciores quidem ut pix, ut maſtiche, teruntur: humidiores ut terebinthina inſtillantur: mediæ ut ammoniacum & bdellium, aceto, vino, aut alio liquore ſolutæ induntur, ſicanturque dum, abſumpto humore, moderata ſit unguenti conſiſtentia.

Illitus aut unguenti *præſcribendi quantitas* vix duas tranſcendit uncias, niſi affectæ partis amplitudo majorem poſtulat. *Qua quantitate præſcribēdum?*

CAP. XX.

Puls, cataplaſma ſeu malagma, emplaſtrum.

PVls ad demulcendum dolorem, ad molliendum, ad reſolvendum & ad concoquendum; ex farinis fit liquore quodam ſolutis, & moderata coctione coactis. Nonnunquam & panis medulla farinarum vice ſubſtituitur: ut quum ad arthritidis dolorem panis mica lacte bubulo diluitur, coquiturque adjectis ſub finem vitellis ovorum & croco. Nonnunquam mucilagines pro liquore ſunt, ut ſi in libra una mucilaginis ſeminum althææ, lini & fœnigræci, paulatim igne lento hordei farina inſpergatur, coquaturque cum ovorum vitellis & croco dum pultis forma exiſtat. Butyrum, adipes & olea his inter coquendum continenter miſceri poſſunt, idque in varios uſus, & ne puls dum laboranti particulæ inſidebit, præpropere ſiccescat. *Quomodo fiat puls?*

Cataplaſma ad eoſdem fere uſus atque puls accommodatur, media inter unguentum & emplaſtrum, quaſi ex amborum materia mixtum, conſiſtentia. Fit ex radicibus, herbis, floribus, ſurculis, coctis atque contuſis dum abunde molleſcant, adjectis dein farinis & oleis. Vnde non aliud cataplaſma cenſeri debet, quam quod veteres malagma dixerunt, cum & ex his ipſis quæ dixi medicamentis malagma confici Celſus tradat. Itaque recentes radices, herbæ, flores, ſurculi, fructus, præſertimque caricæ coquuntur dum contabeſcant, cribro cernuntur, cretis adduntur & mucilagines, & farinæ, & adipes, & olea, rurſumque coquuntur dum in pultis aut concreti mellis craſſamentum coëant. Hoc deinde cataplaſma linteo aut ſtupæ canabinæ inducitur, & ſuper integram cutim injicitur. *Cataplaſma?*

Omnium autem *modus is eſto*, ut ſtirpium pars ſit una, farinarum ſemis, adipis aut olei quadrans. Si quæ ſemina, aut radices aridæ, aut ſtirpes indendæ fuerint, pulveratæ ſubſtituentur pro farinis hac formula: ℞. Radicum althææ, liliorum & *Qua ingredientium proportione?*

 iridis

iridis an. ℥ij. caricas ſex numero, malvæ, violariæ, parietariæ, rutæ, abſinthii, an.m.j.coquantur & cribrentur,deinde addendo florum chamæmeli & meliloti,ſeminis aniſi & feniculi pulveratorum an.℥ß,farinæ hordei, lini & fœnigræci an.℥j.axungiæ anſeris, olei irini an. ℥iij. coquantur in cataplaſma.

Sinapiſmus.

Sinapiſmus, tum qui cum axungia tum qui ſine hac fit, in cataplaſmatum eſt genere. Conficitur enim ex pulpæ ficuum & fermenti pari pondere, quibus ſeminis ſinapis contuſi quadrans concorporatur. Nonnunquam adduntur & farinæ & adipes,ſed ea ſemper ratione, ut ſinapi compoſitionis totius pars ſit quarta, tametſi ejus vis intendi remittive ex cauſa poteſt.

Emplaſtrũ quibus utile?

Emplaſtro forma ſolidior ineſt, quoniam id non inditur in ulcera,ſed parti ſuperinducitur,iccirco maxime ut eam corroboret & exiccet, vel impactos ei humores digerat, interdum ut concoquat, raro ut emolliat.Non enim emplaſtri ſubſtantia intro ſe infert, ſed foris inſidens quæ ſubjecta ſunt potius in ſe rapit & evocat.

E quibus cõficiatur?

Præcipua ejus materia, aut lithargyrus eſt, aut cera, aut gummi aliquod, aut permiſta omnia, quibus tamen oleum aut adeps additur, ut apte cohæreant, nec partem cui inducantur inquinent, & quod ex his agglutinatis emplaſtrum fit, non adeo tenaciter parti adhæreſcat ut ægre ſummoveri poſſit. Sic quod tetrapharmacum appellant, ex oleo, cera, pice & reſina coaleſcit. His lentis,glutinoſis ac vere emplaſticis, aridarum ſtirpium aut metallorum creti pulveres plerumque induntur, omniaque legitime concorporantur.

Qua ratione?

Primum autem ſi cera inditur, ea liquatur in oleo: ſi lithargyros,ea quoque ex oleo coquitur: ſi qui præterea inſunt herbarum ſucci & liquores aut mucilagines, cum his pariter ferveſiunt dum abſumantur. Poſtea vero his permiſcentur adipes, & reſinæ, & gummi, ut ammoniacum, bdellium, ſagapenum,aut pura, aut liquore quodam velut aceto, aut vino ſoluta: poſtremo terebinthina infunditur. His demum confuſis & in legitimam temperaturam coctis, igne ſubducto pulveres paulatim inſperguntur, agitanturque ſpatha dum omnia in maſſam coëant. Ex hac manibus oleo perunctis ſubacta finguntur magdaliæ, ac tum tenuiſſima quæque admiſcentur, ut crocus humore ſolutus, moſchus, ambra & cætera quæ ignis vim nullam ſuſtinent. Magdaliæ ea ſint conſiſtentia quæ minime manus inquinent, & lentam nihilominus ſolidamque emplaſtri nanciſcantur formam, nec mollem, nec plane duram. Sic igitur ſingulorum in temperatione quantitas judicio potius quam legibus præſcribenda: quam qui non obtinuerit, liquidis

liquidis denuo vel ſiccis malaxando adjunctis, aptam compoſitionis formam inducet.

Eſt porro & alia ſimplicior emplaſtri ſpecies, cum prætermiſſis lentis hiſce & glutinoſis, ceræ pluſculum oleo liquatur, ut indendos pulveres comprehendat. *Ceratum durius*, non autem emplaſtrum id juniores appellant. *In hoc* oleum & cera pari ſunt pondere: at nihilominus cum æſtas eſt aut recens pinguiſque cera, paulo minus ſit olei: plus vero ſi vetus aridaque cera aut hyems fuerit. Si qui pulveres conveniant, hi detracta ceræ portione ſubſtituendi erunt. Et hoc quidem ceratum eſt durius. Vt autem emplaſtri forma exiſtat, ſi quod gummi, aut terebinthina, aut adeps, aut medulla exigitur, minuendum eſt oleum. Si vero reſina, pix, metallica, aridæ ſtirpes, aut alia quævis exiccata atque pulverata inerunt, minus eſto ceræ. *Ceratū durius è quibus fiat?*

Antequam aut horum pulveres indantur, reliqua quæ in cerati compoſitionem venerant, *coquantur* dum bene coëant, & eouſque dum exempta eorum portio atque refrigerata legitimam emplaſtri conſiſtentiam habere videatur, craſſaque ſit mediocriter, & ut cera igni remollita ſequax & quadamtenus glutinoſa. *Qua ratione?*

Iuniorum quorundam ſedulitas formarum varietate capta, *telas emplaſticas* invenit, quæ pro partis affectæ magnitudine confectæ & impoſitæ, aliæ reſolvunt, aliæ ulcerum ſordes expurgant, aliæ illa agglutinant & cicatrice obducunt, non in alios quam emplaſtrum uſus aptæ. In emplaſtrum quod coquendo legitimam prope conſiſtentiam ſit aſſequutum, tela vetuſtate quodammodo jam attrita demergitur, emplaſtro convenienter utrinque imbuta atque infecta, extrahitur tenditurque, ut refrigerata obdureſcat, ac tum demum obvoluta reconditur, ut quæ ſic habet: olei, axungiæ porci, lithargiri, an. ℔j, ceræ novæ, axungiæ arietis, picis nigræ tuſæ an. ℔ ſ. coquantur ſenſim, ſub finem addendo colophoniæ pulveratæ uncias novem, ceruſæ uncias tres: quum idoneam ſubſtantiam compoſitio nacta fuerit, immergendum linteum, dum utrinque infectum ſit ſatis: atque ubi refrixerit, recondendum. *Qua ratione telæ emplaſticæ?*

CAP. XXI.

De ſiccioribus medicamentorum formis.

PVlvis ad externos affectus, ſive è ſtirpibus & earum ſeminibus, ſive ex metallicis & terrenis petitur, non aliter quam ſumendus apparatur: quanquam interdum formæ quædam *Pulvis ſit ad externa ut ad interna.*

craſſiuſculum poſtulant. Is in *varias* coaptatur *formas*, in *ſacculum*, in *ſcutum*, *frontale*, *cucufam*, *ſuffitum*.

Qua ratione ex eo fiat ſacculus?

Sacculus pro fomento ſicco eſt ad flatus diſſipandos, ad dolores qui ex his orti fuerint demulcendos, ad refrigeratos artus, ad humores evocandos & abſorbendos, denique ad deſtillationes ſiſtendas. Ejuſmodi eſt qui continet milii ℔ ß. ſalis vulgaris ℥iiij. baccarum lauri modice contuſarum ℥ij. ſem. aniſi, feniculi, carui & cumini, florum chamæmeli, comarum anethi, an. ℥j. integra nec tuſa omnia ſartagine torrefiant, & protinus recondantur in ſacculum: calidus capiti, ventri, aut cuivis parti affectæ inducatur, ſubinde mutetur dum optatum effectum præſtiterit.

Scutum?

Scuti forma ventriculo peculiaris eſt, in id maxime ut illius inſitum calorem ſuſcitet, concoctionem juvet, illique omnino robur addat. Arida materia craſſiuſcule teritur ad unciam unam vel ſeſquunciam, carptoque bombace excepta geminis linteis conſuitur in ſcuti formam. Vt in eo quod habet roſarum rubrarum, mentæ, abſinthii, ſalviæ, ſampſuchi, anethi an. ʒij. caryophyllorum, nucis moſchatæ, galangæ, ſchœnanthi an. ʒj. Redigantur in pulverem ex quo cum bombace ſcutum concinnetur.

Cucufa ſeu cucullus?

Non alia ratione *cucufa* minutim conſuitur, ad frigidam capitis intemperiem, & ad dolores inde genitos, ad deſtillationem ſiſtendam, modo ejus forma capiti apta ſit & conveniens. Pulveris modus duarum eſt unciarum: ut qui recipit ſalviæ, ſampſuchi, roriſmarini, ſtœchados, betonicæ, an. ʒij. corticis citri ſicci, granorum alckermes an. ʒj ß. piperis, cardamomi, caryophyllorum, nucis moſchatæ an. ʒj. referantur omnia in cucufam. in eoſdem uſus is quoque pulvis interdum capillis inſpergitur. Ex cardiacis ut ex meliſſa, floribus bugloſſi & roriſmarini, ex ſemine ocymi, cardui benedicti, xyloaloë, macere, ſingulis pondere drachmæ unius cum croci ſcrupulo, ſacculus interſuitur cordi aptus.

Ex his præterea quæ capitis ardorem compeſcunt & ſomnum conciliant, ut ex roſarum, florum nymphææ, violarum, betonicæ, ſerpilli an. ʒj. *frontale* concinnatur: quibus ſi conciliandus ſomnus erit, addentur lactucæ, papaveris albi & hyoſcyami aut folia aut ſemina.

Frontale.

Suffitus quibus utilis?

Suffitus, & odoramenta *ad ſpiritus* reficiendos & cor exhilarandum, ab externaque malignitate vindicandum: ad craſſam pulmonum pituitam & infarctus ſolvendos: ad ſiccandum roborandumque cerebrum, ejuſque deſtillationes coërcendas, ex convenienti ſingulorum fiunt materia,

Hac

Hæc trita aut prunis candentibus inſpergitur, ut odoratum fumum expiret: aut aqua roſarum ſtillaticia vel alia odorata diluitur, quæ ſenſim igne incaleſcens ſuavem halitum edat: aut in pilæ pomive formam conglomerata, in odoris gratiam circunfertur. *Quomodo fiat?*

Ad ſiccandum corroborandumque *cerebrum* efficacior eſt ſuffitus ſiccus, qualis ex ſtyrace, ex ſucco cyrenaico, xyloaloe & caryophyllis: ſiſtitur deſtillatio ſuffitu ex roſis, maſtiche, vernice. *Pro cerebro,*

Pulmones expurgat ex tuſſilagine, iride, thure, aut ſulphure. *Pulmone,*

Cordi halitus confert ex xyloaloe, caryophillis, nuce moſchata, calamo aromatico, ſtyrace, benioin, ambra, moſcho, quæ trita ut veterum thymiamata, vel in paſtillos referuntur, vel aqua roſarum, vel lavendulæ, vel florum aranciorum ſoluta, igni ſuperponuntur. *Corde.*

Ex horum quibuſdam pulveres fiunt odorati, ex his rurſum ladano exceptis *poma odorata*, ut quod habet ſtyracis aridæ ℥ ß, calami aromatici, benioini, roſarum rubrarum, majoranæ ſiccæ, radicis iridis florentiæ an. ʒiij, macis, caryophyllorum an. ʒij, ambræ, moſchi, an. ℈ ß, ladani puriſſimi quantum ad omnia concorporanda deſideratur. Pilo malaxantur calido, affundendo ſenſim aquam roſarum, aut naphthæ vel terebinthinæ momentum, ut tenacior maſſa fiat. *Quomodo fiat pomum odoratum,*

Sapo quoque horum permiſtione odoratus evadet, hac ratione, ℞ ſaponis albi (qui ex vervecis adipe, ex calce & ſale conſtat) ℔j, radicis iridis florentiæ ℥j, mentæ, majoranæ, nucis moſchatæ, caryophyllorum an. ʒij, aquæ lavendulæ quantum ſatis fuerit ad concorporandum. *Sapo,*

Cypria quæ vocantur *avicula* eos ipſos pulveres habent, cum duplo aut triplo carbone è ſalice: ex his deinde, vel ladano, vel terebinthina coactis junctiſque effinguntur avicularum formæ, quæ citra flammam ignem facile admittant, è quo fumus expiretur. *Cypriæ aviculæ,*

Si pulveres cum cera ſubigantur, ex hac concinnatæ minutiores *teda*, quum incendentur, jucundum quoque halitum edent. ℞ Carbonis ſalicis ℥iij, ſtyracis calamitæ ℥ij, benioin ℥j, caryophyll. pulveratorum ℥ ß, concorporentur cum gummi tragacanthæ, effinganturque vel tedæ vel aviculæ. *Tedæ.*

Methodi medendi libri quarti finis.

METHODI MEDENDI

LIBER QVINTVS,

De uſitata interiorum MEDICAMENTORVM MATERIA.

PRAEFATIO.

Singulæ medicamenta per claſſes virium tradenda

DE ſimplicium medicamentorum *viribus generatim quidem dixi, & qua ratione permiſceri illa componique debeant. Nunc vero particulatim omnem eorum materiam perſequi, & in quaſdam* facultatum claſſes *digerere conſilium eſt, quæ ſummis affectuum generibus ex adverſo reſpondent, ut unicuique medicinam facturo ſtatim conſtet & in promptu ſit, quod remedium ad curationem, tum interioris, tum externi affectus proferat.*

Adnotatis iis quæ cuique peculiatia ſunt.

In id autem non ſolas ſimplicium medicamentorum quæ in eodem ſunt genere, ſed & ſingulares ac proprias cujuſque vires,***tum veterum tum noſtra obſervatione cognitas recenſebo, ut ex unoquoque genere quid ad quemvis affectum aptius conveniat accommodatumque ſit, ſeligere liceat. Non enim quæcunque uno & eodem genere continentur ut attenuantia, prorſus ſimilia ſibi ſunt: ſed ſingula inſuper peculiares ſibi vires ſortiuntur, quibus ad hunc illumve affectum magis conducant, aut hanc potius quam aliam partem juvent.***

Quot virium claſſes ſint? in internis,

Vniverſalis *porro* interiorum ***affectuum curatio iis complentur, quæ partis cujuſque intemperiem corrigunt, quæ humores emolliunt, attenuant aut detergent, quæ corporis vias leniunt & aperiunt, in quibus poſita eſt omnis ad vacuationem præparatio: iis deinde quæ jam præparatos humores detrahunt & vacuant, quæ vacuationis reliquias ex quavis particula eximunt, quæ prorſus expurgatas partes ab omni malignitate aut temperiei labe vindicant, quæ illas tandem corroborant ac firmant.***

In externis morbis.

Poſthac vero non admodum diſſimili ſerie externarum ***facultatum materiam diſtinguam.***

Quæ autem medicamenta ſingulis morbis ***atque ſymptomatis peculiari quadam dote opem ferunt, in particulari ſingulorum curatione tradetur.***

In his recenſendis tum univerſalibus tum particularibus remediis,

mediis, ex immenſa medicamentorum ſylva ea ſolum protuli, quæ velut optima *& in hominum ſalutem uſu longo comprobata, medendi exercitatione uſurpari debent. Quæ nulla natura & virium offenſione cognita fuerint languentibus opem ferre, eximio quaſi cultu ſervanda ſunt, nec temere in nova quævis & incomperta prorumpendum, Sapore multa aut profutura, aut nihil certe nocitura putantur, quæ ſæpe vidi tacitis viribus, ſola obſervatione noſcendis, alia ſumpta, alia ſolum admota, in perniciem ſummam & exitium miſeros præcipitare. Vtinam qui omnem ætatem diſcendis ſtirpium nomenclaturis conterunt, operam ſuam iis experiendis ſedulo navarent. Vt in rebus cæteris quæcunque optima ſunt habita, magno mortalium uſu retinentur, alia vero tempore exoleſcunt, ita & in ſtirpibus credi par eſt, eas omnium eſſe præſtantiſſimas, quarum priſca etiam nunc extant nomina.* In ſingulis claſſibus ſelecta tãtum adferenda.

Quocirca non *operæ pretium eſſe duxi, hoc loco* ſtirpes *ſingulas &* metalla, *atque* res *omnes terra marique comparatas, in medendi uſum eorum more coaptare, qui omnia peræque indignis laudibus quaſi encomiis celebrare contendunt, naturæ potius inani oſtentatione, aut admiratione, quam medicinæ fructu.*

CAP. I.

Quæ ſimplicem intemperiem corrigunt.

PArtium interiorum totiuſque corporis ſimplicem *intemperiem emendat* contrariorum uſus, quæ ſumpta aut *qualitate ſola,* aut *ſua pariter materia* nos immutant. *Intemperies corrigitur,*

Qualitate ſola, quæ non in noſtram vertuntur ſubſtantiam, ſed prætereuntia ſuam nobis qualitatem impertiunt, & intemperiem immodicam temperant. Horum alia *frigida,* alia *calida, humida,* aut *ſicca* exiſtunt. *Vel alterantibus,*

In *frigidorum* genere primas obtinet aqua ſimplex frigida, quæ citra ullum ſubſtantiæ noſtræ incrementum, exuperantem calorem obtundit: ad quam deinde accedunt oxycratum, & potiones non paucæ ex aqua comparatæ, & mali punici, & citrii, & conſimilium ſimplicium ſucci, in quibus tamen & alia quam refrigerandi facultas ineſt. *Frigidis,*

In *calidorum* genere habentur piper, zinziber, pyrethrum, ſinapi, & quæcunque citra alimenti conditionem refrigeratas corporis partes calfaciunt, depulſoque frigore calorem ſuſcitant. *Calidis,*

Sic propemodum de *humidis* atque ſiccis ſtatuo, aquæ potũ aut balneum etiamſi intro ſubeat, & inanes corporis capaci- *Humidis,*

tates impleat, quod tamen minime in corporis naturam mutetur, ſimpliciter humectare: quemadmodum & violam, & malvam, & althæam, & hordei decoctum, potus vero parſimoniam & arida omnia, quod eum ſupervacuum humorem abſumant, *exiccare*.

Siccis:

Vel materiam ſuppeditantibus,

Materia pariter atque qualitate intemperiem emendant, quæ coctione in ſanguinem & ſuccum vertuntur alendo corpori idoneum, qui priſtinæ qualitatis ſemper particeps, conditionis ſuæ quandam ſubſtantiám gignit in nobis: ſicque pro diſſipata calida frigidam ſubſtituens, atque reponens, cum ſubſtantia ipſam quoque intemperiem mutat novamque ſuggerit. Ea ſunt quæ alimenta dicuntur medicamentoſa.

Frigidis,

In *frigidorum* ordine ſunt lactuca, cucumis, pepo, ceraſium, aliique fructus complures, qui, dum nos alunt, nos pariter refrigerant, & exuperantem partium humorumque calorem obtundunt.

Calidis,

In *calidis* numerantur vinum ſuave, uva paſſa, ſtrobili, piſtacia, ſorbilium ovorum vitelli, & juvenum quadrupedum aviumque carnes: horum quippe uſu corporis ſubſtantia alitur, & pro frigida calidior redditur, nativus quoque calor fovetur atque ſuſcitatur.

Humidis,

In *humectantibus* ea ſunt quæ non humore ſupervacuo, ſed utili & alimentario partium ſolidarum ſubſtantiam implent, alunt & augent, citra ullum caloris aut frigoris prçter naturam incrementum, ut hordei cremor, pullorum gallinaceorum aut columbinorum decoctum, hœdinæ aut vitulinæ carnis juſculũm, in quo etiam hnmidiores herbæ ſint incoctæ.

Siccis.

Corporis vero ſubſtantiam vehementer *ſiccat* & abſumit inedia, idque ex accidenti, per ſe autem panis biſcoctus & arefactus ę fabis, piſis, hordeo & milio torrefactis & ſale conſperſis, & meracius guajaci decocti jus.

Quorum materia copioſa eſt.

Copioſa eſt tum alimentorum, tum medicamentorum, tũm etiam cæterorum remediorum *materia*, quibus intemperies omnis emendari abigique ſolet, nec integre poteſt eorum tractatio ſine medendi ratione compleri.

Cap. II.

De præparantibus.

Humores intēperiem inducentes præparandi primum,

Simplex intemperies diutius vix ſolitaria ſubſiſtit quin ſibi conſentanei humoris ejuſque ſupervacui proventum faciat, & ex ſimplici compoſita evadat: hæc vero non ante poteſt commode tolli, quam vitioſus humor qui illius comes eſt expurgatus fuerit. Expurgari autem convenienter nequit ante præpara-

præparationem idoneam: hæc igitur ſi deeſt, vacuationi eſt præmittenda, fereque curationis eſt initium.

Eſt autem *præparatio duplex*: una *corporis*, *humorum* altera. *Vtraque* rurſum aut *natura*, aut *artis* fit beneficio.

Natura quidem in concoctione, qua ſenſim inutiles & ſupervacui humores, inſiti caloris vi mitificantur & domantur, acres frenantur, craſſi attenuantur, duri molliuntur, lenti deterguntur, adeo ut non amplius vel partibus vel viis ipſis adhæreſcant. Eos tandem ſic concoctione præparatos, natura plerumque vel ſponte vacuat: in idque opus illa etiam vias per quas excretura eſt dilatat atque patefacit. *A natura*,

Cæterum cum non ſemper natura valeat ſola humorum vitia domare, ut in diuturnis morbis, ſed nec in acutis omnia illi tuto commiſeris, idcirco *artis ſubſidio* illam plerumque adjutare cogimur, præſertim autem vacuatione, & ante hanc tum corporis, tum humorum præparatione. Hac quidem non vere coquuntur humores ſupervacui, ſed fervidi & acres temperantur, craſſi attenuantur, duri molliuntur, lenti deterguntur, & corporis exaſperatæ viæ leniuntur, clauſæ patefiunt aperiunturve: atque in his maxime poſita eſt omnis tum corporis tum vacuandorum humorum præparatio. *Aut arte*.

De ſingulis igitur particulatim dicendum.

Frænans *domanſque medicamentum* dixeris quod ferocientes humores, turgentes & quoquoverſum impulſos coërcet atque compeſcit, ut eorum perturbatione ſedata, facilior ſit in alvum deductio. Id autem frigidum eſſe oportet, non tenuis ſubſtantiæ, ne magis exagitet, neque tamen craſſæ, quod hæc vacuationi obſit, ſed quodammodo mediæ: cui etiam auſteritatis quiddam ſit adjunctum: hæc enim peculiari dote ferocientis humoris acrimoniam obtundit. Itaque medicamentum ejuſmodi ſapore auſterum, acerbum & quodammodo crudum exiſtit, ut omphacium, ſuccus oxalidis, mali punici acidi, citrii & medici, ſuccus quoque oxyacanthæ & ribes: his enim maxime bilis retunditur acrimonia. *Cujus qualitatis & materiæ ſit medicamentum domans humores*,

Contrarium huic eſt medicamentum acre, quod vehementi calore & tenuitate bilem auget, eamque *concitat* & in furorem agit: quo genere eſt ſinapi, naſturtium, piper, cardamomum, omneque calidiorum aromatum genus. *Concitans*,

Detergens medicamentum, Græcis eſt ῥυπτικὸν, tum calidis tum frigidis humoribus præparandis aptum accommodatumque eſt, quod utriſque lentor plerumque inſit. Id lentos atque glutinoſos humores, aut viſceribus, aut internis meatibus, aut etiam ulceribus cutiſve poris præter naturam adhæreſcen- *Detergens*.

hæreſcentes eluit, prætereienſque ſecum deducit atque rapit.

Exterius, Quod *cutis poros* expurgat, quia in eos penetrare debet, tenuis cujuſdam & nitroſæ eſt ſubſtantiæ: quod vero *interiore* infarctu liberat, ſiccum eſt & mediæ cujuſdam ſubſtantiæ: quod enim tenuis eſt, celeritate nimia citra effectum ullum penetrat, hoc vero mora quadam & moderata craſſitie lentos humores convenienter abradit. Sapore id fere amaro eſt, qui & in eadem ſubſtantiæ mediocritate conſedit: hæc illius detergendi facultas interdum cum frigida eſt intemperie, ut in cichorio, & omni intybi genere: ſed efficacior cum calida, quæ tamen citra ordinem tertium exiſtat, ut in abſinthio, in ariſtolochia & centaurio.

Interius,

Glutinoſum, Huic ex adverſo opponitur *glutinoſum*, Græcis eſt ἐμπλαστικὸν, cujus partes colligatæ invicem tenaciter cohærent. In quamcunque id corporis partem impegerit, ei firmius adhæreſcit, eam oblinit, atque etiam ſi cava eſt obſtruit: vere inquinans, infarciens & emplaſticum id eſt. In interiores corporis ductus inſertum, eos obſtruit & infarctu implet: cutis meatibus illitum tenaciter hæret, eoſque fortiter obſtruit. Huic media quodammodo eſt materia, humore multo aqueo vel aëreo, ſed tamen tenaci perfuſa: citra manifeſtum calorem in quadam calidi frigidique mediocritate. Ejuſmodi eſt quod pingue appellant, quodque dulci eſt ſapore, aut inſipidum, nec acre, nec mordax, nec acidum, ac ſalſum, nec amarum.

Attenuans, *Attenuans* medicamentum, quod Græcis eſt λεπτυντικὸν, craſſos atque compactos humores incidit, comminuit & varie disjungit. Id facile penetrare oportet, ac proinde tenuis eſſe materiæ: ſive pariter frigidum ſit, ut acetum, ſive calidum, ut piper. Cæterum quod in tenui materia calorem habet ſecundo aut tertio receſſu, eſtque fere ſapore acri, id in attenuantium genere valentiſſimum eſt.

Incraſſans, *Incraſſans* quod Græcis eſt, παχυντικὸν, tenues fluxoſque ac liquidos humores conſiſtentiores compactioreſque reddit: hoc vero efficit dum craſſa ſua materia ſe tenuioribus illis permiſcet, perinde ac ſi aquæ terra inferatur fiatque lutum. Sita eſt hæc vis & facultas in craſſa & terrena ſubſtantia, quæ aut frigida, aut temperata ſit, citra ullam acrimoniam.

Deobſtruens, Obſtructione & *infarctu liberans*, quod Græcis eſt ἐμφρακτικὸν, non ſimplex eſt & uniuſmodi, ut neque una atque ſimplex eſt obſtructionis ratio. Sed ut hæc vel à lento, vel à craſſo fit humore, ita & quod obſtructione liberat, vel detergens eſt vel attenuans, vel etiam interdum emolliens. Præcipue autem infarctu liberans id appellare liceat, quod unum poteſt omnia præſtare.

In

In his igitur poſita eſt vacuandorum humorum præparatio: at vero eam quæ corporis eſt, hæc præcipua faciunt. *Cujus qualitatis & materiæ ſit medicamētum corpus præparans leniens,*

Leniens ſeu lævigans, Græcis eſt *λειαῖνον*, aſperas & ſumma facie inæquales partes æquabiliter implet, ac planas lævesque reddit. Exquiſite humidum id eſt, humore multo aqueo atque etiam aëreo abundans, in mediocri tamen & minus craſſa, quam glutinoſa materia, quæ tamen humorem ipſum cohibeat, nec diffluere ſinat, ut melius implendis partibus atque lævigandis adhæreſcat. Eſtque quemadmodum & glutinoſum in quadam caloris frigoriſque mediocritate, omnis acrimoniæ & vehementioris qualitatis expers.

Exaſperans, τραχῦνον Græcis, detergente multo eſt validius, ut non ſolum ſordida & aliena eluat, ſed & partium quibus adhærent ſubſtantiam corradat, & quadam inæqualitate divellat. Id certe vehementer ſiccum eſt, & calore quodam præditum, in mediocri tamen materia: hoc genere ſunt centaurium minus, ariſtolochia, aloë & quæcunque vehementer amara ſunt, ſalſa & acria. *Exaſperans,*

Aperiens medicamentum, quod *ἀναστομωτικὸν* appellant, vaſorum ora reſerat, omneſque interiorum partium ductus, ut venas, arterias, ureteres & inteſtina dilatat & amplificat: quæ connivent junctaque ſunt ſolvit, longiuſque disjungit. Id ſubſtantia eſt mediocri, ſed tamen calida, ut alte penetret, nec immodice ſicca, ut commodius relaxet, nec vias coarctet. *Aperiens,*

Occludens atque coanguſtans, quod venarum & arteriarum ora reliquoſque corporis ductus coarctat, & in anguſtum adducit, Græcis eſt *συνακτικόν*. Craſſioris id ſubſtantiæ eſt, frigidum pariter & ſiccum, omnis expers acrimoniæ & amaroris, ut quod in auſterorum adſtringentiumque genere primas obtinet. *Occludens,*

Diſſolvens διαφορητικὸν dicitur, quod intro ſumptum detergendo & attenuando, non ſolum obſtructas vias aperit, ſed & obſtruentes humores in corporis ſumma impellit, eoſque tandem vel ſudore vel halitu diſſolvit. Id autem ſubſtantiæ eſt tenuis & calidæ, ut detergendo attenuandoque celerrime penetret in omniaque ſubeat: huic ex adverſo eſt cohibens, & tenuis humoris diſſolutionem coercens: quod certe vel craſſum omnino eſt vel oblinens. *Diſſolvens.*

Deinceps autem quæ ſit expoſitarum facultatum materia tradendum.

CAP.

Cap. III.

Frigida quæ æſtuantem & ferocientem bilem compeſcunt, inhibentque putredinem.

Frigida triplicia ſunt.

FRigidorum medicamentorum *alia* ſimpliciter refrigerant, ut lactuca, *alia* refrigerando acrium humorum impetum ſedant, ut mali punici ſuccus, *alia* attenuant & detergunt infarctuque liberant, ut cichorium: de quibus ſigillatim dicendum.

Quæ ſimpliciter refrigerent, & acrium humorum impetum ſedent?

Lactuca frigida eſt initio tertii, humida ſecundo, idque ſimpliciter citra adſtrictionem aut ullius qualitatis exceſſum, cruda quæ eſtur, aquæ frigidæ modo refrigerat, ventriculi & præcordiorum æſtum compeſcit, bilem fervidioremque ſanguinem frenat. Neque tamen ut aqua emollit, aut ventriculi præcordiorumve robur ſolvit, ſed nulla offenſione pro ſucco fervido temperatiorem profert, eumque benignum ac probum. Ea temperatione ſomnum accerſit, veneris inſomnia coërcet: ad quæ ejus quoque ſemen uſurpari ſolet.

Portulaca frigida ordine tertio, humida ſecundo, ſapore auſtero, bilis fervorem per febres maxime ardentes atque malignas, ejuſque ferocientis & concitatæ impetum ſedat, & putredinem cohibet ne ſerpat longius. Ventriculum corrobarat, ejuſque vomitiones ſedat, cum præſertim ſiti à bilis ardore exæſtuat. Ventris quoque bilioſas fluxiones atque dyſenteriam ſiſtit. Cruda acetariis expetitur, herbæ coctæ jus & interdum ſuccus medicamentis, quorum penuria ſemen uſurpatur.

Plantago utraque frigida ſiccaque eſt ordine ſecundo, modice adſtringens folio & ſemine, radice quoque abigendis febribus peculiariter eſt efficax. Ea quoque bilis fervorem compeſcit, ſitim ſedat, etiam ſi vel decocti jus, vel ſtillaticius liquor ore contineatur. Sanguinis rejectiones alvique bilioſos fluores & dyſenteriam cohibet: at nihilominus jecur reneſque infarctu liberat.

Roſa frigida primo, ſicca ordine ſecundo, leniter adſtringens, præſertim *alba*, *rubra* vero paulo minus frigida, ſed ſicca adſtringenſque magis. Quocirca bilis æſtum retundit, confertque ad febres ardentes & quaſcumque putreſcens bilioſus humor procreaverit. Ventriculum jecurque corroborat, & effluvia reprimit quibus per febres caput tentatur, ejuſque dolores demulcet & ſomnum conciliat. Quod ſapore non admodum jucundo ſit, ſtillaticius liquor hujus in eadem non minori facultate accommodatur. *Roſa pallida* caloris eſt particeps atque

atque ſiccitatis in tenui ſubſtantia, multoque magis quæ *moſchata* appellatur. Vtraque amara abſtergenſque venarum, arteriarum ac præcipue iocinoris obſtructiones expedit, nec ſecus ac aloë crebro uſu ora venarum aperiens ſanguinem prolicit: bilem flavam ſeroſoſque humores ſubducit, ac proinde morbo regio incipientique hydropi non parum confert.

Omphacium uvæ acerbæ & nondum matureſcentis ſuccus, frigidus eſt ordine ſecundo, ſiccus primo, auſterus quemadmodum & fructus omnis crudioris ſuccus. Aeſtum omnem febriumque ardores valde compeſcit. Incipientes phlegmonas cohibet, putredinem coërcet ac ſitim extinguit. Ac nihilominus jecoris obſtructiones expedit, ut idcirco regium morbum fœdoſque colores abſtergat: quædum præſtat leni ſimul adſtrictione ventriculum jecurque corroborat, nec ut acetum acrimonia ferit.

Ceraſium quod rubrum *ſubacidumque* eſt, frigidum ordine ſecundo ſiccumque primo eſt, languenti ſtomacho confert, appetentiam excitat & ſitim extinguit. Ejus ſuccus quum vini modo expreſſus deferbuerit fæcemque depoſuerit, in annum aſſervatur, febrium demulcet ardores æſtuantique ſtomacho auxiliatur & odoris ſuavitate cor exhilarat. Et (quòd cæterorum acidorum auſterorumque commune eſt) ſerpentem putredinem cohibet. At qui *è dulci* ceraſio exprimitur, ſtomacho nocet, eſtque mali ſucci febricitanti prorſum infenſus.

Ribes fructus Arabibus appellatus è ſuo frutice racematim propendens, ſubacido dulcique ſapore, acidum ceraſium ſuavitate ſuperat, nihilo facultate inferior. Ejus ſuccus frigidus & ſiccus ordine ſecundo, acidus acerbuſque ac leniter adſtringens, in annum quoque aſſervatur: acutis febribus opitulatur earumque putredini reſiſtit, cardiacis confert, vomitum & bilioſum alvi profluvium ſiſtit, appetentiam movet, ſitim ſedat, ſanguinis fervorem demulcet & bilis acrimoniam domat, eroſiones & vellicationes ejuſdem tollit.

Mali punici acidi multo quam ceraſii aut ribis ſuccus eſt acerbior & adſtringentior, ſed inſuavior. Quocirca bilis ardorem alvique profluvium efficacius compeſcit, acutarum febrium non putredinem modo, ſed & malignitatem coërcet, earumque acrimoniam ſtrenue retundit, ſyncopas ſtomachicaſq; defectiones arcet, viſcerum ſubſtantiam roburque tuetur.

Mali medici ſeu *citrii, limonii & arancii ſuccus* acidior eſt quam punici & acerbior, minus tamen adſtringens. Minus quoque vomitiones, aut alvum ſiſtit, aut ſyncopas tollit, aut viſcerum robur ſervat: febrium tamen acrimoniam & malignitatem,

gnitatem, earumque concitatiorem materiam non minus fræ-nat atque demulcet. Præterea tenuitate quadam vias ductuſ-que expurgat, calculoſis renibus opitulatur.

Oxyacantha quam mali punici ſuccus frigidior,acerbior ad-ſtringentiorque habetur, & quamvis inſuavior minuſque car-diacus ſit, ferocientem tamen febrium humorem æque cohi-bet: validius vero bilis impetum, hincque ortam diarrhœam & dyſenteriam, aliaſque ejus fluxiones ſiſtit atque coërcet.

Acetum frigidum atque ſiccum ordine ſecundo, licet tenue ſit & alte penetret craſſoſque humores extenuet, credaturque obſtructiones expedire, pariter tamen non mediocriter humo-res cohibet. Hinc alvi profluvia & ſanguinem undecunque manantem, incipienteſque inflammationes & ſumptum & ad-motum arcet: bilis quoque impetum ſedat, temperatque fe-brium æſtus,ſitim extinguit,appetentiam movet,nauſeam tol-lit, aperientia medicamenta prægnantibus tutiora reddit.Quæ dum præſtat in humoribus, ipſam tamen viſcerum partiumque ſubſtantiam vellicat & ferit, neque his æque ac ſuperiores ſuc-ci robur tuetur.

Cap. IV.

Frigida medicamenta quibus attenuandi detergen-dique vis ineſt.

Medica-menta fri-gida atte-nuantia & deter-gētia quæ?

INtybi genera quatuor quæ nuncupantur ſeriola, intybum ſa-tivum, intybum agreſte, & cicerbita, omnia quidem frigi-da atque ſicca gradu ſecundo, & aliquanto validiora agreſtia, quam ſativa. Omnia ſanguinis humorumque fervorem leniunt & veneris appetentiam extinguunt. Simul etiam quoniam amara ſunt & detergentia, viſcera, maximeque jecur infarctu liberant,abſumuntque aut diſſipant collectam in illis bilioſam illuviem, vividumque faciei colorem reddunt. Ad hæc vero adſtrictione quadam ſtomachum, proprie autem jecur atque renes corroborant, ut ne aſſiduo illorum, præſertim cichorii, quod intybum eſt agreſte, eſu, vel potu, quiſquam incommo-dum perceperit.

Oxalidis quæ Latinis rumex appellatur & quæ frigida at-que ſicca eſt ſecundo receſſu, vis præcipua eſt in radice,deinde in folio. Licet nullo ſit amarore prædita, jecoris tamen pri-mum ac præcipue, deinde lienis atque renum infarctus tollit. Hinc regium morbum emendat, lienem diſcutit, arenulas ex-purgat, & menſes ciet, moderate quidem omnia. *Semen* vero leniter adſtringit & corroborat: hinc alvi profluvia & ſtoma-chi vitia potum ſanat.

Cucurbita

Cucurbitæ, cucumeris, melonis & citruli pulpa frigida & humida ordine ſecundo, quæ quoniam improbum ſuccum gignit, ac facile corrumpitur, raro in artis remedia uſurpatur. *Semini* præcipua vis eſt, quod integrum ſi coquitur, juſculo refrigerato, modice ſiccat, incidit & abſtergit, ut etiam lentes in facie deleat, ac propterea jecur ac renes expurgat urinaſque ciet. Quod vero expurgatum fuerit, tritum aquaque hordei exceptum, ſanguinis & urinæ ardores lenit, minuſque ſiccat.

Lichen vulgo hepatica dicta refrigerat & ſiccat ordine primo, ut & inflammationes compeſcat, moderate abſtergit & regium morbum ſanat. Ad hæc tamen omnia quam intubi genera ignavior: cæterum hepati familiaris atque vernacula.

Trichomanes, polytrichon, callitrichon omneque adianti genus calore quodammodo temperatum eſt. At modice ſiccat, extenuat ac digerit. Quocirca craſſam glutinoſamque pulmonum pituitam expellit, confertque aſthmaticis, lentamque & viſceribus adhærentem bilem eluit. Hinc ictericis ſuccurrit, hydropicis, lienoſis, nephriticis, horumque calculos terit ac menſes movet. At nihilominus ventris fluxiones cohibere Dioſcoridi creditur.

Gramen & *aſparagus* moderate refrigerant, ſiccant atque etiam abſtergunt. Hinc jecoris & renum obſtructiónes aperiunt, proſuntque regio morbo correptis & nephriticis. Gramini præcipua vis in radice: aſparago in radice atque in ſemine, cujus & cauliculi eduntur crudi.

Eupatorium quod agrimonium appellant, folio atque ſemine commendatur. Incidit detergitque, ac modice adſtringit, nullo manifeſto calore. Proprie autem jecur, deinde omnia quoque viſcera infarctu liberat, ſervato eorum robore. Febribus diuturnis morbiſque ex obſtructione profectis mire ſuccurrit.

Cap. V.

Formulæ potionum quæ ex his ſimplicibus in rem præſentem præſcribi ſolent.

Sitim quæ per ſummos æſtus aut per febrium ardores vehementer excruciat, *aqua* in primis compeſcit, quæ pura ſit, levis & omnis alieni ſaporis ac odoris expers: qualis è puriſſimo fonte per ſaxa & arenoſa rapide profluit. Quæ tamen amplius extenuari leviorque reddi poteſt, vel agitatione vel tranſfuſione crebra: immerſa etiam interdum cibarii panis medulla, quæ fermenti acrimónia illam ſervato ſapore emendet. Quæ diu igne ferbuerit in fictili mundo & ſi tenuem de ſe vaporem *Sitim & ardorem quomodo ſedet aqua?*

multum expiraverit, attenuata tamen eſt leviorque facta, ſed minus frigida, quod igneam quandam in ſe vim conceperit: neque priſtinam ſuavitatem retinet, quod contrarii ignis vi immutata ſit, & de ſua natura deceſſerit.

Quomodo illi robur affletur?

Vt autem tutius *& citra viſcerum offenſionem* pro potu ac vice vini ſumi poſſit, in ea integrum hordeum incoquitur dum crepuerit: vel glycyrrhiza, vel uva damaſcena, vel corinthia, vel ſaccharum, cum præſertim ulla eſt pectoris affectio, adjecto ſub finem cinamomi momento, ſi ventriculi robur ſervandum eſt.

Quomodo fiat acida?

Quod *ſi acida magis delectant*, aut nauſea & animi defectio dulcibus proritatur, aut ferociens humor frenandus eſt, aut viſcerum robur conſervandum, in ea vel mali punici expurgata grana incoquuntur, vel medici citrive mali pulpa, vel ceraſia, vel uva acerba, vel oxyacanthæ baccæ: aut certe horum expreſſus defæcatuſque ſuccus aqua cocta & refrigerata, eo modo diluitur qui ad laborantis palatum faciat. Sic enim ſervatur aquæ refrigerandæ facultas, & ejus mollities qua tandem ventriculum viſceraque relaxat atque debilitat, emendatur. Itaque per febres ardentes atque peſtilentes, ejuſmodi potiones his conferent, qui ventriculo & viſceribus ſunt imbecilles, & qui nauſea aut animi defectione, aut alvi profluvio, aut maligna putredine, aut immodica virium ſpirituumve diſſipatione laborant.

Quomodo fiat deobſtruens?

In diuturnis porro febribus & in cæteris morbis quos jecoris lieniſve calidior intemperies, aut vetus obſtructio etiam cum tumore progenuit, ut in ictero, in chachexia, in leucophlegmatia, in diuturno alvi profluvio, ſi vino parcendum eſt, ut plerumque licet, pro potu erit juſculum radicis graminis, aut oxalidis ſi præſtantius deſideratur, aut cichorii ſi præſtantiſſimum. His enim citra ullum incommodum ſervatoque robore, jecoris quæ dixi mala tolluntur: quemadmodum & lienis vitia radicis bugloſſi, aut aſplenii herbæ, aut corticis tamariſci juſculo.

Quomodo Iulapia fiant, quæ ſitim & ardorem ſedent?

Medicata vero *potiones ad ſitim*, bilis *æſtum*, ac fervorem, & ad febrium ardores, earumque arcendam putredinem, ex aſſervatis iiſdem ſuccis & ex aquis ſtillaticiis ſic fiunt *julepi formulà* in rem præſentem. ℞. Aquæ roſarum ſtillaticiæ ℔j. ſacchari clarificati ℥iiij. bulliant igne lento dum exquiſita fit permiſtio. Vtendum ex modo pari aut duplo aquæ coctæ refrigeratæ.

Alius. ℞. Aquarum ſtillaticiarum endiviæ & roſarum an. ℔ ß. ſacchari albi ℥iiij. coquantur modice in julepi conſiſtentiam.

tiam. Ex aqua portulacæ vel plantaginis ſimiles quoque comparantur, cum præſertim alvus profluit.

Iam vero ſi *acidi* julepi uſus fuerit neceſſarius, ſeu propter nauſeam & animi defectionem, ſeu ut bilis fervor putredove coërceatur, acidus ſuccus quicunque videbitur ad rem accommodatior defæcatus, in julepum ſub finem indetur, ne fervore exolvatur aciditas. ♃. Aquæ roſarum, ſucci limonum, ſucci granatorum, ſacchari albi an. ℥iiij. lente coquantur dum deſpumaverint. Aut Iulepi roſati, ſucci limonum, an. ℔ ß. miſce in eoſdem uſus. *Acida?*

Dilutior vero hic fuerit, qui habet aquæ fontanæ ℔j. aquæ roſarum, ſucci limonum, ſucci granatorum, ſacchari albi an. ℥iiij. coquuntur dum deſpumaverint. Ex aceto quoque vel omphacio ſic fiet. ♃. Aquæ puriſſimæ ℔j. aquæ roſarum, ſacchari albi an. ℥iiij. aceti ſub finem injecti ℥ij. vel omphacii ℥iij. coquantur in julepum. *Diluta?*

Hyeme vero vel in ſuccorum penuria, ſyrupi pharmacopolio aſſervati aquæ coctæ quadruplo diluuntur. Ejuſmodi ſunt ſyrupus è limonibus, è ſucco citrii, è granatis acidis, ex omphacio, de ribes & è ſucco oxalidis, ſyrupus acetoſus & oxyſaccharum ſimplex. *Quomodo hyeme?*

Hæ igitur potiones biliosis febribus tum intermittentibus tum continuis, ſeu ardentes ſeu peſtilentes eæ ſint, accommodari ſolent.

Cæterum noxiorum atque ferventium in illis humorum præparatio, aliis perficitur medicamentis, quæ *refrigerando pariter detergant* & attenuent: bilis enim tametſi fervida, plerumque tamen tenax craſſaque eſt, velut in fellis cyſti: nonnunquam & per has febres viſcerum tenuiumque venarum obſtructio à pituitoſis & obduratis eſt humoribus. Tum igitur apozemate infarctus tollendus, quod ex his aut ex horum quibuſdam conſtet. ♃. Radicis cichorii, oxalidis, graminis & aſparagi an. ℥ß. endiviæ, ſeriolæ, agrimonii, hepaticæ, polytrichi, callitrichi, adianti albi an. m. j. ſeminis cucurbitæ, cucumeris, melonis & citruli an. ʒij. coquantur ex aquæ ℔ij. ad dimidias. Colato & expreſſo juri adde ſacchari albi ℥iij. fiat apozema, clarificetur & aromatizetur ʒij. ſantali citrini, vel ſantali citrini & cinamomi an ʒj. *Quomodo Apozemata refrigerantia & extergentia,*

Si qua forte *malignitatis ſuſpicio* ineſt, arceri ea ſimul poterit adjectis radicibus tunicis & tormentillæ, ſeminibus citrii & cardui benedicti, & limonum ſucco: de quibus tamen poſthac plenius. *Etiam quæ malignitati reſiſtant,*

Autumno quum jam herbæ marceſcunt, aut *hyeme* quoniam frigi- *Autumno aut hyeme?*

frigidis jam areſactis vis nulla manet: Radices ac ſemina ſic debent in apozema conferri. ℞. quatuor radicum frigidarum an. ℥ ß. quatuor ſeminum frigidorum majorum, ſem. endiviæ, lactucæ & aſparagi an. ʒj. Coquantur ex arte ad quartaria tria. Colatis adde ſacchari albi ℥ij ß. fiat apozema clarificatum & aromatizatum. Si res acidum fieri poſtulet, radices horis quatuor in aceto macerentur, aut ſub cocturæ finem affundatur aceti pars octava. Nonnunquam & ſacchari vice ſyrupus aliquis diluitur in apozemate, ut ſyrupus de cichorio, de endivia, de limonibus: nonnunquam juſculum, ſi non admodum ingratum fuerit, nulla ſacchari ſyrupive permiſtione datur, ut quod habet radicum graminis, aſparagi & oxalidis an ℥j. ſem. endiviæ & melonum an. ʒij. Coquantur ad ℔j. jus coletur in rem præſentem.

Quomodo è ſyrupis? Cum non facile ſuppetet apozematum materia, *ſyrupi* in uſum aſſervati diluentur, duplo triplove aquæ coctæ, aut liquoris cujuſdam convenientis. Ejuſmodi ſunt ſyrupus è cichorio ſimplex, ſyrupus de endivia, & ſyrupus Byzantinus: qui omnes etiam à purgatione derelictam intemperiem emendant & eximunt.

Cap. VI.

Medicamenta quibus bilis atra domatur & quibus præparatur.

Bilis præternaturalis ſervida corrigitur dictis acidis, QVæ porro Medicamenta ad atram bilem, aut etiam ad ei finitima cæruleam aut æruginoſam (quæ ex præaſſata citrina aut praſſina fiunt) conferant, ſi domanda ea fuerit, ea ipſa uſurpentur acida quæ ſupra dixi flavæ bilis acrimoniam conſopire atque frenare: etenim crebro uſu, atræ perinde ac flavæ bilis ſymptomata lenient.

Atrabilis minori fervore, his. Sin vero *fervor minor* fuerit qui leniri duntaxat poſtulet, hæc peculiariter convenient.

Viola purpurea frigida ordine primo, humida ſecundo, aquea & emolliens, fervidos acreſque humores temperat, lenit atque ſubducit: ſiccam exuſtamque & qui ab hac fiunt capitis dolores conſopit. ſomnumque accerſit, cordis tædia depellit.

Bugloſſum utrumque, tum hortenſe quod borrago appellatur, tum agreſte, calidum humidumque eſt ordine primo. Eadem quæ viola confert, ac præterea animum lætitia & hilaritate perfundit, diſcutitque melancholicorum imagines & ſpectra.

Malorum fragrantium ſuccus, ut odoris ſuavitate cor reficit, ita & quicquid huic infeſtum eſt, præſertim vero bilis atræ fuligi-

fuliginem domat: ſuaque ſubſtantia illius materiam diluit & mitificat: cordis palpitationem arcet.

Citrago quæ & meliſſophyllon, calida ſiccaque receſſu primo. Demulcet quoque atram bilem: confert ad timores & triſtitias quæ occaſione nulla ex atra bile ſuſcitantur, lætaque facit ſomnia. Simul quoque aliquantum detergit.

At vero quum bilis atra *ad purgationem præparanda* erit, medicamenta quæ ipſi præparandæ conveniunt, ſi fervidior ea acriorque fuerit, ex iis conſtent quæ mox ſubjiciam: ſed quæ tamen frenantium, quæ dixi, miſtione temperata ſint. Si vero lenta, craſſa atque terrena ea fuerit, & tanquam fæx limuſque ſanguinis nullius ſit caloris particeps, ut in lienis tumore & morbis diuturnis inde profectis, iis quæ ſequuntur ſolis ad purgationem præparabitur. *Ad expurgationẽ præparatur, his.*

Fumaria calida primo ordine, ſicca ſecundo, modice acris & amara: viſcerum omnium obſtructiones tollit, eaque corroborat, exuſtos humores blande ac ſenſim expurgat, ſanguinemque puriorem reddit: urinam biliosam & multam commanducata aut pota ciet: diuturnis febribus ex viſcerum obſtructione & morbis omnibus ex ſanguinis impuritate remedio eſt: corpus enim & humores à putredine vindicat.

Lupulus calidus primo receſſu, ſiccus ſecundo, cauliculis & flore inſignis, lienem præſertim ac deinde cætera viſcera infarctu liberat, urinaſque movet: fumariam facultatibus omnibus æmulatur, ſed ſaporis moleſtia minore.

Caſſutha quæ vulgo cuſcuta, primo ordine calida, ſicca ſecundo, amaroris adſtrictioniſque particeps, melancholiam tum herba, tum ſemine proprie incidit atque detergit, obſtructum lienem expedit, deinde & jecur, arquatumque nigrum & febres lentas diuturnaſque pellit, quandoquidem venas omniaque vaſa à putridis humoribus expurgat, ſervato ventriculi & reliquorum viſcerum robore.

Scolopendrium, quod eſt aſplenium, quodque ceterachum appellant, nulla ſaporis inſuavitate, folio ſolo lienem diebus quadraginta abſumit, fœdumque ex obſtructione colorem detergit, atque calculos etiam in veſica comminuit.

Polypodium moderate calfacit, ſiccat vehementer, dulci ſimulque auſtero ſapore præditum: lentos & craſſos humores terget & expedit, atram craſſioremque bilem ſenſim expurgat. Nimia autem ejus auſteritas leniente & humectante quopiam, ut gallinaceo jure, mollienda eſt.

Capparis, cujus florem ac radicis corticem uſurpant, calidus ſiccuſque eſt tertio receſſu. Attenuat detergitque adſtri-

ctione leni, coctus appetentiam excitat ac ventriculum recreat, lienis prædurum tumorem diſſolvit, præcipue cortex aridus tum ſumptus, tum admotus: eumque diebus quadraginta colliquare traditur. Iecorls quoque obſtructionibus non leviter ſuccurrit.

Tamariſcus calidus eſt & ſiccus principio gradus ſecundi: incidit abſtergitque. In id primas tenet virentis ſuccus apprime efficax, ab hoc eſt cortex, deinde flos ac folia, poſtremò loco lignum: hujus decoctum peculiari facultate lienem validiſſime comminuit, prodeſtque morbo regio conſumptis.

Epithymus calidus ſiccuſque ordine tertio, incidit ac leniter adſtringit, melancholiam extenuat ac lienem valide expurgat, morbiſque omnibus eximiè confert illius vitio prognatis. Sed tamen ſitim æſtumque ſuſcitat: quamobrem uvæ paſſæ, violis aliiſque lenientibus permiſcendus.

Quomodo ex his fiant

Ex his compoſitiones in rem præſentem fient quæ ad hypochondriacam melancholiam, ad maniam, ad cordis palpitationem & cæteros ex atra bile affectus conferent.

Iulepi?

Vt *julepi* ex aquis ſtillaticiis violarum, bugloſſi utriuſque, meliſſæ & fumariæ. ♃. Stillaticiarum aquarum violarum, bugloſſi, boraginis an. ℥iij. ſucci malorum redolentium, ſacchari albi an. ℥iiij. fiat julepus ſumendus ex pari portione aut ex duplo aquæ hordei. ♃. Florum violarum, bugloſſi, borraginis recentis, florum pomorum redolentium & meliſſæ an. m. ij. macerentur horis duodecim in ℔ duabus aquæ tepidæ. In expreſſo diſſolve ſacchari albi ℔ß. fiat julepus leniſſime coctus.

Apozemata?

Apozema ex earum herbarum radicumque decocto ad craſſam & fæculentam melancholiam, ad lienis obſtructiones atque tumores, ad quartanam omneſque affectus melancholicos. ♃. Radicum bugloſſi, polypodii querni an. ℥ß. corticum capparis & tamariſci an. ℥iij. cymarum lupuli, fumariæ, meliſſæ, caſſuthæ, ſcolopendrii an. m. j. fiat decoctum ℔j. in quo diſſolve ſacchari ℥iij. coquantur in apozema clarificatum.

Cap. VII.

Calida medicamenta ſimplicia frigidos humores præparantia.

Calida,

Calida tum præcipue ex uſu fuerint, quum corpus vel *nimiopere refrigeratum*, vel *frigidis pituitoſiſque humoribus confertum* exiſtet.

Ex his autem *alia* probum utilemque ſuccum progignunt, *alia* crudorum concoctionem adjuvant, *alia* ſupervacuos ac pituito-

pituitoſos humores attenuant, detergunt & ad purgationem præparant.

Primi quidem *generis* ſunt calida alimenta, quæ quoniam boni ſunt ſucci, nativum calorem augent ſimulque utilem calidum ſuccum generant. Inter quæ primas tenet vinum generoſum, deinde avium quadrupedumque ſalubriorum carnes, ſorbilium ovorum vitelli, uva paſſa, ſtrobili id eſt nuclei pinci, piſtacia. *Alia utilem ſuccũ præbent,*

Calida vero aromata & quæcunque poſthac tradentur ſuo calore partium robur augere, earumque inſitum calorem fovere atque ſuſcitare, *crudorum concoctionem complent.* *Alia cruda concoquunt.*

At vero quæcunque calida ſubſtantiæ tenuitate craſſam pituitam *incidunt* aut lentam *detergunt*, ut inde profluentior evadat, ea ad purgationem præparant: in quorum cenſu hæc præcipue numerantur. *Attenuant & detergent hæc.*

Apium præcipuam vim obtinet in radice, deinde in ſemine; cenſetur ſecundo calidorum ordine, tertio ſiccantium. Venarum, arteriarum renumque obſtructiones, abſtergendo attenuandoque ſolvit flatuſque diſcutit. Sed epilepticis (ut quorum paroxyſmos irritet) & fœtui & mulieri lactanti infenſum.

Petroſelinum tertio eſt ordine calidorum ac ſiccorum, cujus etiam vis in ſemine atque radice. Extenuat, aperit, menſes urinaſque ciet, obſtructiones tollit, & flatus extinguit. Secundas & mortuum fœtum educit recens potum aut vulvæ ſuppoſitum.

Feniculum ſemine valet & radice, eſtque tertio gradu calidorum & ſecundo ſiccorum: viſcerum renumque infarctus expurgat, torminaque ſedat, quam prædicta tutius & validius.

Betonica calida ſiccaque receſſu ſecundo, incidendi detergendique vi prædita: ſtomacho laboranti prodeſt, ejuſque concoctionem juvat, pulmonis, jecoris, lieniſque vitia expurgat, menſes ducit, renum lapides exterit, regium morbum ſanat, omnibus denique obſtructionibus expediendis & cum febre & ſine febre accommodatiſſima.

Hyſſopum ſolo folio valet, quod calidum, ſiccumque eſt ordine tertio, tenuium partium: præcipuam vim habet attenuandi & detergendi humorem craſſum, quem per alvum etiam exigit: ſic viſcerum omnium, ſed maxime pulmonum obſtructiones expedit, craſſamque eorum pituitam.

Praſſium quod & marrubium album appellant, (nam nigrum quia fœtidum intro nunquam ſumendum) folio ac ſemine ſecundo eſt calidorum ordine, tertio ſiccorum, quod quia tenue & amarum eſt, jecur, lienem, thoracem, uterumque va-

lide expurgat & obſtructiones liberat. Id tamen cenſuit Dioſcorides renibus ac veſicæ nocere.

Stœchas calida ſicca primo ordine, ſubaſtringens & mediocriter amara, extenuat, detergit, omniaque viſcera obſtructione liberat, ſimulque corroborat, & eorum putredinem arcet.

Origanum folio atque umbella eo quo praſſium ordine, univerſas obſtructiones aperit. Hinc tuſſientibus & peripneumonicis ictericiſque confert, lienoſis atra deducit, menſes quoque ciet. Crudo etiam nauſeabundoque ventriculo efficax.

Calamintha præcipue montana eodem quoque ordine, incidendo abſtergendoque infarctus omnes expedit, urinas ac menſes expellit, regium morbum & aſthma expurgat, corpus ſudore digerit, elephanticis, quia craſſos humores extenuat, cutem calfacit, mordet, ſugit, poſtremo ulcerat, remedio eſt. Prægnantibus vero ſuſpecta, quandoquidem ſeu pota, ſeu admota, conceptum interimit ac ejicit.

Pulegium eodem caloris ſiccitatiſque eſt ordine: craſſos humores extenuat & lentos, quia ſubamarum: detergit, craſſam pulmonum pituitam & lienis atram bilem educit, menſes ſecundaſque pellit, ventriculi cruditates nauſeamque compeſcit.

Satureia, quæ & thymbra, pulegii vires proxime imitatur.

Thymus calidus ſiccuſque ordine tertio, ſtrenue incidit, viſcera omnia potu expurgat, maxime vero pulmones atque thoracem. Menſes quoque ciet, ſed fœtum expellit.

Chamædrys quaſi puſilla quercus, calida ſicca tertio ordine, craſſos lentoſque humores incidit & terget, atque viſcerum obſtructiones expedit, urinaſque & menſes ciet.

Chamæpytis ſicca tertio ordine, calida ſecundo, eadem quæ chamædrys efficit, & peculiariter regio morbo correptis & arthriticis auxilio eſt, ab odore pinus & ſimilitudine, quaſi pumila pinus appellata.

Rubia radice atque ſemine pollet, calida ordine ſecundo, ſicca tertio. Eximia detergendi facultate inſignis, qua jecur, lienem, renes atque uterum exquiſite purgat. Nam icterum ſanat, lienem abſumit: urinam craſſam atque copioſam, nonnunquam & cruentam movet, menſes ciet, appoſitaque ſecundas fœtumque detrahit: ut proinde minime ſit tuta prægnanti.

Centaurium minus calidum ſiccumque gradu ſecundo, folio ac flore utile. Iecoris, ſplenis, renum & uteri obſtructiones vehementer adeo ſolvit, ut etiam, tamen immoderato uſu, ſanguinem atque etiam prægnanti fœtum excludat.

Gentiana radix calida ſiccaque ordine ſecundo, ſumme amara.

amara. Terget, tenuat, purgat & obſtructiones liberat, eadem quæ centaurium, ac multo etiam validius præſtat.

Ariſtolochia præſertimque rotunda, calida atque ſicca tertii gradus initio, radice ad omnia quæ dixi ſuperioribus quoque eſt efficacior, adeoque valide cerebri & pulmonum lentam putremque pituitam expurgat, ut epilepſiæ ab utero, tuſſi & aſthmati eximie conferat, & interiores rumpat abſceſſus: ſed abortum quoque provocat.

Aloë calida ſiccaque ordine ſecundo, adſtringens & amariſſima, ventriculum impenſe roborat, quæ præſertim lota fuerit: lentam craſſamque pituitam extergit, & omnes omnium viſcerum obſtructiones valide adeo ſolvit, ut & venas corradat, & earum oſcula crebriore uſu reſeret, & ſanguis emanet, quum præſertim extenuantium medicamentorum permiſtione exacuitur, idque non amarore ſolum, ſed purgandi quoque vi, qua quod deterſit protinus expurgat, detrahitque in alvum. Crudos humores & ſupervacuos abſorbet, cæteros à putredine tuetur.

Nunc autem *extemporaneas* aliquot ex his *compoſitiones* exempli gratia ſubjiciam, quæ lentam craſſamque pituitam apparent, contumaceſque obſtructiones expediant. ℞ aquarum hyſſopi, feniculi & betonicæ, an. ℥iij. ſacchari albi ℥ij. fiat *julepus* clarificatus & aromatizatus ℈iiij. cinamomi. *Quomodo ex his fiant Iulepi,*

Apozema. ℞ radicum apii, petroſelini & feniculi an. ℥ß. hyſſopi, betonicæ, origani, ſatureiæ an. m. j. coquantur in hydromel. ad ℔j. decoctum coletur, deturque ad ℥iij. Calidarum enim herbarum vis purior atque validior in hydromeli quam in aquam transfertur: hebeſcit enim ſi aqua permiſta ſit. *Apozemata*

Si *acidum* magiſque *penetrans* apozema eſſe conveniet, radices horis ſex macerentur in acri aceto. *Acida,*

Validius id autem reddetur ſi rubiæ radicem, praſſium, calamintham, thymum aut pulegium habeat, ſed inſuavius & geſtanti in utero mulieri ſuſpectum. Id hyeme perinde ac æſtate comparari commode poteſt, quod calidæ ſtirpes exarefactæ calfaciendi, incidendi detergendique integra facultate minime fruſtrentur. Quapropter veteres vice apozematis aut ſyrupi, hyeme aridas herbas in exquiſitum lævorem tunſas dabant ex hydromelite. Hyeme quoque in apozemata conferuntur ſemina aniſi, apii, petroſelini, feniculi. *Valentia,*

Si *magna attenuandi* & in diſtantiſſima quæque penetrandi vis deſideratur, hæc ex guaiaci juſculo ſeu cocta ſeu in pulverem redacta offerantur, apozematis ſpecie, maxime in frigidis artuum & articulorum morbis: promotis quidem ſudoribus, ſi *Valentiora.*

vitium in ſummo eſt corpore, aut ſine his ſi in viſcere recon-ditur. Si vetuſtior ac contumacior fuerit interiorum viſcerum obſtructio, minime ciendi erunt ſudores: ſin vitium in ſummo ſit corpore, purgatione præmiſſa cieri utiliter poterunt.

Ex cæteris ſimplicibus quæ poſtremo loco inter valentiſſi-ma recenſui, compoſitiones & ad menſes ducendos & atteren-dos calculos præſtitui ſolent.

Cap. VIII.

Purgantium medicamentorum materia.

Purgantia alia ſunt

NVnc quæ medicamenta præparatos jam humores exigant è corpore omnemque *impuritatem tollant*, propoſita jam ſerie tradendum. Eorum autem quæ corpus quovis modo ſeu ſurſum, ſeu deorſum verſus exinaniunt, *alia* id quadam mate-riæ conditione, *alia* formæ & totius ſubſtantiæ proprietate, *alia* utriſque præſtant.

Emollientia,

Solius materiæ vi *emolliendo* quidem & leniendo alvum ſubducunt, oleum & butyrum, malva, althæa, viola, mercuria-lis, pruna, pſyllium & hujuſmodi plurima: quæ quoniam for-mæ proprietate prorſus deſtituta ſunt, inter purgantia neuti-quam recenſeri ſolent, quemadmodum neque hydrelæum, quod tamen vomitiones ciet.

Comprimentia,

Et cotonea mala *comprimendo* obvias partes ſic coarctant & adſtringunt, ut humoris in ſe recondīti non parum eructent & exprimant. Myrobalanos tamen eadem quoque vi purgare cum Meſue non affirmem. Etenim ſi peculiari quodam inſtin-ctu hunc quam illum potius humorem prolectent, atque, ut fatetur, myrobalani citreæ bilem, cepulæ pituitam, indæ me-lancholiam ducant, ea vacuandi varietas non ab adſtringente materia, quæ una omnium eſt communis, ſed à cujuſq̃ue for-mæ proprietate proficiſcitur: quanquam non dubito eorum materiam obvios humores quos attigerint adſtrictione ſua de-pellere. Quadam igitur formæ proprietate quodammodo præ-dita hæc ſunt.

Tertia porro quæ peculiarem quendam humorem inſita

Vomitoria, duntaxat proprietate trahunt, alia *vomitione* alia *dejectione* purgant.

Et *vomitione* alia blande ut ſemen atriplicis & raphanus: alia mediocriter ut aſarum: alia moleſte ut elleborus.

Alvũ moventia,

Horum vero quæ *alvum movent*, alia *bilem* flavam, alia *melancholiam*, alia *pituitam*, alia humores tenues *aquoſoſque* dejiciunt.

In uno-

In unoquoque genere quædam *imbecillius*, quædam *validius* id præſtant. *Singulis humoribus dicata.*

Bilem blande purgat rheumbarbarum, valentius ſcammonium: pituitam modice agaricus, valide turbith aut colocynthis: melancholiam facile ſenna, moleſte elleborus niger: aquoſum humorem moderate iris vel cucumer agreſtis, immoderate & impetu daphnoides.

Neque ſolum ex viribus & energia, verumetiam *ex agendi ratione* horum differentiæ exiſtunt. Nam licet rheibarbari tanta portio ſit, quæ pares atque exigua ſcammonii portio vires obtineat, non tamen ſimiliter & ratione pari aget: neque poteſt rheumbarbarum quantumvis auctum ſcammonii rationem & naturam imitari, neque ſcammonium quantumvis imminutum rheibarbari conditionem ſortiri. Ineſt enim præter communem & alia ſui cuique proprietas individua quam in alio nuſquam reperias: hanc ex veterum monumentis noſſe aut uſu inveſtigare decet. Quæ in unoquoque genere imbecilliora ſunt, è proximis ſedibus expurgant, ex ventriculo, inteſtinis, meſenterio, jecore & ex liene: validiora è diſtantioribus magna vi extorquent. *Quorum ſua cujuſque agendi ratio.*

Cæterum ut humorum ita & purgandorum locorum certior cognitio ex medicamenti natura capi debet, quæ ut cuipiam humori, ita & *cuipiam parti expurgandæ addicta* eſt & accommodata. Capiti agaricus, pectori caſſia fiſtula, ventriculo & inteſtinis aloë, jecori rheumbarbarum, lieni ſenna, articulis hermodactyli proprietate affines ſunt, qua & eo vim ſuam dirigunt & inde potentius trahunt. *Ex hac potius quam alia parte.*

Hæ ſummæ ſunt purgantium medicamentorum vires ac differentiæ, quas deinceps ſigillatim perſequemur.

CAP. IX.

Quæ bilem flavam ducunt, Græcis cholagoga appellata.

M*Anna* quæ & mel roridum calida ordine primo, leniens, leniterque extergens, citrinam bilem creditur blande expurgare, idque nulla offenſione virium. Quocirca infantibus bimulis aut etiam junioribus dari poteſt, duarum triumve drachmarum *pondere*, hordei aut pulli juſculo diluta: adultis vero & ætate florentibus tres unciæ aut non ſatis, aut parum commode alvum ſubduxerint.

Caßia fiſtularis calida humidaque primo ordine, lenit, emollit & laxat: bilis acrimoniam febriumque æſtus obtundit, ſitimque ſedat, ſed flatus excitat. Infantibus *ſeſquidrachma*, adultis vero imbecillis aut etiam prægnantibus unciæ, validioribus

ribus ſeſquunciæ, pondere flavam bilem alvo leniter detrahit. Craſſam vero pituitam, etiam ſi contigerit, quia lubrica, celerrime præterfluit, ignavius expurgat. Datur itaque pulmonum thoraciſque affectibus leniendis, jecori bile æſtuanti, febri ardenti, præſertim ſi ſqualidum corpus eſt, aut æſtuoſum cœlum: datur quoque renum & veſicæ ardoribus. Ventriculo tamen humidiori, laxiori, nauſeabundo, ac imbecillo, quemadmodum & profluenti alvo *infenſa*.

Roſarum rubrarum ac præcipue *pallidarum* ſuccus calidus ſiccuſque ordine primo, amarus, detergens & obſtructiones expediens. Bilem ab alvo atque aquas citrinas manifeſte ducit. Permiſcetur autem convenienter vel ſero lactis, vel ſaccharo ſyrupi ſpecie, cujus doſis eſt à ſeſquuncia ad uncias tres. Accommodatur autem proprie obſtructo jecori, ictero, cachexiæ, incipienti hydropi, febribuſque lentis: prægnanti parum tutus, quod venas plerumque reſeret.

Rheumbarbarum calidum ſiccumque ordine ſecundo, amarum, craſſiore ſubſtantia adſtringens atque corroborans, tenuiore vero detergens ac purgans. Educit flavam bilem atque pituitam. Tenuis ejus portio purgandique vis *coctura* diſſipatur atque diſperditur: ſincera vero elicitur, in extenuante quodam liquore macerata, adjecto vino albo & cinamomo: ejuſq; ſiccitas & adſtrictio humectante aut leniente ſyrupo vel alio liquore lenienda. Infantibus, pueris, ſenibus, prægnantibus & ex morbo jam imbecillis familiare ac tutum. Lactantes pueros drachmæ unius *pondere* purgat, ejuſque diluti ſummum pondus eſt drachmarum trium. Febrium omnium materiam *blande* ſubtrahit, jecur proprie expurgat, idque ſtrenue corroborat, & ejus obſtructiones incipienteſque ſcirrhos diſſolvit, icterum & cachexiam ſanat, ventriculum quoque convenienter expurgat & firmat, idque mitius quam aloë. E diſtantioribus vero ſedibus noxium vix humorem prolectat: validioribus & quibus craſſi humores per anguſtas vias ex alto ſunt educendi minus congruit, quod adſtrictionis veſtigium purgando relinquat, ſed & iis *adverſiſſimum* eſt totum & cum magmate datum. Hoc autem ſumme confert vomitioni, lienteriæ, dyſenteriæ, ſputo cruento, ſanguini undecunque erumpenti, ruptis atque contuſis: proprie vero aſſum & ex plantaginis ſucco hauſtum.

Aloë deligenda ſubſtantiæ mediocris: nam quæ tenuis eſt & perſpicua, ignavior exiſtit. bilem pituitamque craſſam expurgat, ſed lente, ac præcipue è ventriculo & inteſtinis, eaſque partes detergẽdo vacuandoq; corroborat. *Datur* à ℥ʃß. ad ℥iij.

Huic

Huic autem *permiſceri debent*, quæ vim ejus ſtimulent, cinamomum, macer, nux moſchata, ſpica, caryophylli: & quæ ejus acrimoniam exeſionemque retundant, tragacantha & maſtiche. *Confert* autem proprie nauſeæ, cruditati, & quibus aut ventriculus aut præcordia multo crudo conferta ſunt humore, voracibus, frigidis humidiſque corporibus: hæc enim abunde ſiccat, vix tamen è partibus quæ ſupra jecur ſunt quicquam detrahit in alvum. *Nocet* hepati, ut cujus tenues venas amarore & acrimonia vellicet, podicem corradit, aperitque hæmorrhoidas. Adverſiſſima igitur iis qui ſanguinem aut vomunt, aut excreant, aut quovis modo ex alvo aut utero profundunt. Deinde etiam calidis, ſiccis, extenuatiſque corporibus, niſi quum ingens eſt humidorum excrementorum proventus. Nec puero apta, nec prægnanti tuta, nec ſeni excrementis vacuo utilis.

Scammonium calidum ſiccumque ordine tertio: acre, penetrans & conturbans. Bilem tenuem atque citrinam ex univerſo corpore, ſimulque aquam citrinam ac ſeroſos humores trahit. Quumque vis ejus quaſi furens & effrenata ſit, prompte quidem ac cito & è diſtantioribus vacuat, neque tamen craſſiuſculos ullos humores, ſeu pituitoſos, ſeu bilioſos qui circum præcordia ac viſcera concreverunt & obhærent evellit, ſed effectum quaſi præcipitans & accelerans, eos duntaxat qui tenues ſint & fluxioni apti humores ſecum rapit: idque tum ex abdomine, ut hydropicis, tum è venis, & è ſummo corpore, ac inde pauca ſuccedit emictio. Nec puero, nec ſeni, nec prægnanti, *nec* imbecillo *conveniens*, nec ardente febre aliove acuto affectu jactato: ſed robuſto duntaxat, qui ætate ſit valida & univerſa purgatione indigeat. Ejus tamen nonnihil imbecillis interdum pharmacis utiliter permiſcetur, ut eorum aut tardiorem vim acceleret, aut ſopitam extimulet. Opere quidem univerſum corpus conturbat, calidos humores inflammat, paratis febrem accendit, viſceribus principibuſque partibus qualitate maligna infenſum.

Quocirca non ſyncerum ſed temperatum retuſumque datur, ut ea permiſtione quam *diadacrydion* appellant. Fit autem hunc in modum. Scammonium lavatur & concutitur in aqua roſarum, in qua prius incoquantur, cortex myrobalani citreæ, ſpica & cinamomum. In hac horis viginti quatuor maceratum, tandem ſiccatur, deinde diluitur excipiturque oleo amygdalarum dulcium, cum pauca tragacantha, ac demum coquitur in cotoneo malo acido expurgato, ac maſſa diligenter oblito. Quibus convenit *datur* diadacrydion à gr. vj. ad xij.

Cap.

Cap. X.

Quæ atram bilem detrahunt, melanagoga propterea dicta.

S*Enna* calida ſiccaque initio gradus ſecundi : folliculis & ſemine quam folio præſtantior , ſubamara, abſtergenſque eſt: melancholiam retorridam, bilem atque craſſam pituitam commodiſſime purgat, non ſtatim è diſtantioribus locis, ſed præcipue è liene, deinde etiam ex aliis viſceribus, ex hypochondriis & meſenterio, in quibus omnis eſt illuviei ſentina. Ex iis enim ſedibus vix aliud quicquam æque valide corruptos atque craſſos humores proiicit , aut obduratos tumores evacuat, aut , in tenues venas ſubiens,veteres earum obſtructiones expedit: neque tamen vicinas hydropicorum aquas detrahere poteſt. Diuturnorum atque lentorum morborum quos viſcerum impuritas , aut vetus obſtructio genuit , *ſingulare eſt præſidium* , ut lentarum veterumque febrium, melancholiæ , epilepſiæ , ſcabiei , impetiginis , vitiliginis , elephantiaſis & omnis denique impuritatis. Senſus pariter exacuit, cor exhilarat, torſionibus ſæpe *moleſta* , non quod flatulenta ſit , ſed quod firmiter hærentes humores ac plerumque acres nequeant ſine ſenſu doloris evelli. Nunquam tamen deprehenſa eſt vel inteſtina corradere, vel ſanguinem proritare: blande alioqui,ſed tamen lente purgans, nulla qualitate infenſa , niſi quod ventriculo aliquantum gravis : pueris ac ſenibus utilis , neque prægnantibus adverſa. *Permiſcenda* ei ſunt quæ ventriculum roborent, ſimulque tardiorum vim extimulent, cujuſmodi ſunt zinziber, cinamomum aut ſpica : & quæ leniendo ſine torſionibus facile deducant, cujuſmodi ſunt jura pinguia,pruna, jujubæ,uvæ paſſæ, viola , althæa, polypodium , & qui ex his fiunt ſyrupi. *Datur* autem pulvis ejus ad drachmas duas : decoctum à drachmis tribus ad drachmas ſex : dilutum ab uncia dimidia ad unciam unam.

Elleborus radice præcipue utilis : hæc autem calida ſiccaque eſt ordine tertio. *Albus* vomitióne purgat , ſed maxima corporis perturbatione & præfocationis metu, ex qualitate venenata. *Niger* vero bilem inprimis atram , deinde etiam flavam atque craſſam pituitam detrahit in alvum , non è viſceribus modo , ſed & è venis , è quibus ſanguinem rapit , & è partibus extremis , præcipueque è cerebro.Quocirca *confert* in primis elephantiaſi, cancro, herpeti, vitiligini , melancholiæ , furori, vertigini , epilepſiæ. Purgatio ex elleboro *difficilis* terroriſque plena, nec puero, nec ſeni, nec imbecillo, nec gravidæ.ſed robuſto

robuſto ſoli & animoſo adhibenda, quum pervicacioris morbi neceſſitas expoſtulat, nec aliis ceſſit remediis. Infundantur autem radicum cortices contuſi, aut etiam coquantur *à ſcrupulo* uno ad drachmam unam, in jure carnium pingui, aut in hydromelite, aut in aqua hordei, aut in aliquo leniente ſyrupo, expreſſumque detur. Pulvis ſeorſum decernendus non eſt, ne convulſionem accerſat, ejus quoque dilutum tutius aliis permiſtum medicamentis, quam purum offertur.

CAP. XI.

Quæ pituitam educunt, phlegmagoga ob id dicta.

AGaricus albus ſit levis & friabilis, calidus primo, ſiccus ſecundo gradu. Craſſam præcipue ac lentam pituitam, deinde etiam bilem utranque expurgat: maxime quidem *à ventriculo*, meſenterio, jecore, liene, utero & pulmonibus, quorum obſtructiones atque in iis genitos inveteratos morbos tollit. A cerebro vero, à nervis, articulis, ſummiſque partibus debilius trahit, quod vis ejus ignava ſit & imbecilla. Aliquantum *horrendo* eſt ſapore, & ventriculo infenſus: quapropter *maceratus* vino in quo zinziber aut caryophyllum aut ſpica maduerint, concinnatur & confingitur in trochiſcos. *Datur* pulvis ejus à drachma una ad drachmas duas, decoctum vel dilutum à drachmis duabus ad unciam dimidiam, non robuſtis modo & validis, ſed & infirmioribus, puberibus, ſenibus nondum præcipitatis, ac etiam gravidis, idque nullo periculo, ſi morbi conditio expoſtulat.

Turpethum, quod album, gummoſum, eligitur, radix eſt herbæ lacte turgentis, quæ alypia dicitur, & folia habet ferulæ minora. Id calidum ſiccumque tertio ordine, pituitam non modo tenuem, ſed & craſſam & lentam à cerebro, à nervis & ab articulis evellit, multoque magis è pulmonibus, & è viſceribus. *Confert* morbis frigidis diuturnis, quos levior purgatio non ſubtraxit. Ventriculum autem *ſubvertit*, corpus conturbat & immodice ſiccat. Quæ mala *corriguntur* permiſtione zinziberis, maſtiches, olei amygdalarum dulcium & ſacchari. Raro ſeorſum datur, ſed lenioribus permiſtum, nec puero, nec ſeni, nec gravidæ, nec debili, ſed uni robuſto conveniens. *Datur* pulvis à ſcrupulis duobus ad drachmam unam: decoctum à drachma una dimidia ad drachmas tres. Nonnulli radicis thapſiæ corticem pro turpetho *ſubſtituunt* gravi errore, & qui ſcrupulorum duorum pondere vomitionem dejectionemque magna perturbatione ac periculo concitet.

Hermo-

Hermodactylus, cujus radix rotunda, tum foris tum intus, alba & modice compacta ſit, calidus ſiccuſque initio ſecundi. Craſſam lentamque pituitam expurgat ab articulis,ſed admodum lente & languide, & idcirco vix unquam ſeorſum, ſed validiorum medicamentorum permiſtione corroboratur. Ventriculum *offendit*, flatuſque ſuſcitat: quæ *incommoda tollunt* cuminum, myrobalani atque zinziber, aut ſpica. *Datur* pulvis drachma dimidia ad drachmam unam: decoctum vero à drachma una ad drachmas duas.

Colocynthis calida ſiccaque ordine tertio, amariſſima. Lentam pituitam craſſosſque humores ac glutinoſos, pariterque bilem utramque (quod vix alii conceſſum) detrahit, & aquam citrinam, idque maxime ex articulis & diſtantiſſimis reconditiſſimiſque partibus. *Confert* morbis inveteratis contumacibus, quos neque agaricus neque turphetum ſolverit. Vehementer autem ventriculum, viſcera, corpuſque *conturbat*: venas aperit & ſanguinem elicit, quam aloë aut aliud quodvis pharmacum potentius: inteſtina corradens gravibus torſionibus excruciat. Quocirca exquiſitiſſime trita *diluitur* oleo amygdalarum dulcium, additaque tragacantha aut maſtiche concinnantur trochiſci: vel coquitur ex jure pingui, aut ex alio quovis liquore leniente. Nec puerorum, nec ſenum, nec prægnantium (fœtus enim vel ſuppoſita enecat) ſed ætate duntaxat florentium & robuſtorum medicamentum eſt, vixque niſi aliorum permiſtione tuta. *Datur* à ſcrupulo uno ad drachmam dimidiam.

Cap. XII.

Quæ aquas & ſeroſos humores ducunt, hydragoga dicta.

E*Bulus* calidus ac ſiccus ordine ſecundo, hydropicorum aquas facile per alvum deducit, nonnunquam & vomitione rejicit. Eſt autem ventriculo aliquantum *gravis*, ſucci vis efficacior. purgatque unciæ unius pondere. Elicitur autem vel è radice, vel è mediano cortice ſtipitis contuſo,affuſa aqua hordei vel uvarum paſſarum, cum cinamomi vel nucis moſchatæ momento & cum ſaccharo. Coctura vis ejus purgandi perit & exolvitur, neque ut Diſcorides ſcribit eam perſiſtere uſu competum eſt. Fructum nonnulli condiunt duplo ſacchari, & cinamomi parte octava, exhibentque unciam unam. acinorum vero drachma una tunſa idem ex mulſa aut vino albo præſtat.

Sambucus eodem temperamento iiſdemque pollet viribus, ſed ebulo aliquanto infirmior.

Hæc

Hæc ſola ex iis quæ aquas ducunt imbecillis & prægnãtibus, ſed ne temere quidem *decerni poſſunt*: cætera vero quæ deinceps tradentur, ut nec pueris, nec ſenibus, nec imbecillis, nec prægnantibus, quod menſes, ac plerumque conceptum expellant: ita neque extenuatis, neque bilioſis, neque febre, neque acuto morbo correptis, *neque* æſtuoſo cœlo *conveniunt*: ſed robuſtis duntaxat, qui frigidis diuturniſque morbis tenentur, idque frigido aut certe temperato cœli ſtatu.

Iris cui flos purpureus, efficacior eſt ea cui albus, calidâ & ſicca tertio receſſu, acris & fauces exurens: ventriculo ac viſceribus *infenſa* non parum eſt, acrimonia qualitatis ſuæ. Dejectione nonnunquam & vomitione aquam præcipue citrinam ducit, ab hac deinde & craſſiorem pituitam, viſcerum obſtructionibus expediendis *efficaciſſima*. Radicis ſuccus unciæ unius *pondere* ex uvæ paſſæ juſculo & ſaccharo, addita ſpica aut cinamomo, moderate purgat: ſicca vero tunſaque radix ex eodem liquore, aut ex ſero lactis, à drachma una ad drachmas duas. Decoctæ hujus purgandi vis vaneſcit: *Nec* puero nec ſeni, nec prægnanti *tuta*, quod cæterorum more quæ valide aquas expurgant, menſes moveat abortumque faciat.

Soldanella hydropicorum aquas pulvere ad ʒj. decocto & ſucco ad ſemunciam pota ſalubriter educit.

Cucumer agreſtis calidus ſiccuſque ordine tertio, vehementer amarus, abſtergens & ora venarum aperiens. Fructus præcipue aquas deorſum ſurſumque movet, nec non pituitam, atque interdum bilem: nec multo infirmior ejus radix: efficaciſſimus autem ſuccus è maturo fructu inclinante æſtate leniter expreſſus ſiccatuſque, *elaterium* appellant. Permiſcetur autem atque *temperatur* leniente liquore, vel tragacantha, addito cinamomo vel ſpica. *Datur elaterium* à granis decem ad viginti, radix vero pulvere à granis quindecim ad triginta, decocto à drachma dimidia ad drachmam unam.

Ricinus calidus ſiccus tertii ordinis initio. Dejectione ac vomitione hydropicorum aquas & ſeroſos articulorum humores expurgat, ſimulque craſſam pituitam ac bilem. *Dantur* autem ejus grana quinque aut quod ſummum fit octo, quæ quoniam vehementer magnoque labore ac impetu & turbulenta vertigine purgando *corpus jactitant*, expurgata torreſiunt igneque ſiccantur, aut in maſſa coquuntur, ac deinde trita dantur ex decocto feniculi & uvarum paſſarum, addito ſaccharo & cinamomo. Quinetiam integra & minime trita grana liquato ſaccharo & melle obducta ſi vorentur, blande purgant, minima offenſione ventriculi.

Lathyris vires habet ricino proximas, cujus grana haud ſecus præparata *dantur* à ſeptem ad duodecim. In eundem quoque uſum vulgus tria quatuorve lathyridis folia ex pingui jure cum holeribus coquit. Qui vero tum hæc, tum grana cruda ex ſolo vino trita propinant, in magnam *perturbationem* atque terrifica ſymptomata corpus miſere præcipitant.

Eſula major pityuſa eſt Dioſcoridis, cujus radix magna & lacte turgens, turbeth appellata, quod ulceret venenataque ſit, prorſus exolevit & ab uſu receſſit.

Eſula vero *minor* eligitur, quæ rotunda nuncupatur atque etiam peplos. Hujus minor eſt radix, calida ſiccaque ordine tertio, aquas altius immerſas valide purgat, deinde pituitam atque bilem atram. Cordi autem ac viſceribus *vim infert*, exulcerat, venarum ora aperit, excitatque febrem. Quæ mala *emendantur* permiſtione bdellii, vel tragacanthæ, atque myrobalani vel cotonei mali. Sed ante maceranda herba eſt diem circiter unum in aceto, vel in ſucco portulacæ, vel ſolatri, vel intybi, facta ſubinde liquoris mutatione. Radicis cortex *datur* in pulverem redactus à granis v. ad x. Lac vero à tribus ad ſeptem. Sunt qui hodie tunſæ herbæ ſuccum, qua dixi arte præparatum, aut aloë aut pici permiſcent, quam deinde ſubſtituunt pro ſcammonio, ex quo diadacrydion comparatur.

Tithymali ſpecies uſurpantur interdum in eoſdem uſus: præparanturque ratione non diſſimili.

Mezerei ſpecies tres deſcribuntur Meſuæ. *Prima* quæ majoribus atque virentibus eſt foliis, iiſque tenuibus & gracilibus: daphnoides eſt Dioſcoridi. *Secunda* quæ folio eſt olivæ, anguſtiore, ſed multum pingui & viſcoſo: thymelæa eſt. *Tertia* eſt Dioſcoridis chamelæa. *Primam* duntaxat admittit Meſues, poſteriores duas, ut perniciosas exterminat. Ea calida ſiccaque eſt ordine quarto & *acerrima*, inflammat febremque accendit, exulcerat, cordis principumque partium vires veneni modo exolvit. At nihilominus quod aquas citrinas & melancholicos humores eximie ducat, hydropicoſq; *mire juvet*, interdum uſurpatur. In id autem ejus folia corriguntur, ut eſula. Proprie vero *macerantur* in aceto & ſucco oxyacanthæ, vel mali punici, vel cotonei, cum tritis myrobalanis, deinde ſiccantur. Quum uſus poſtulat hac ratione præparata folia infunduntur *à drachma* dimidia ad drachmam unam, vel coquuntur à ſcrupulo uno ad ſcrupulos duos, in pingui aut leniente jure, adjecto ſaccharo & cinamomo: pulvis autem eorum datur à granis v. ad grana x. maſtiche & ſpica permiſtus.

Euphorbium calidum ſiccum ordine quarto. *Vrit*, ulcerat &

magna

magna anguſtia in ſyncopen, frigidumque ſudorem præcipitat. Anno primo prorſus eſt venenatum, hinc in annum quartum integris perſiſtit viribus. Omnium autem validiſſime aquas & craſſam lentamque pituitam ab extremis partibus evocat. Sed quæ dixi illius pericula *emendantur*, ſi diem unum maceretur in oleo amygdalino, deinde exceptum mergatur in citreo malo acido, quod deinde maſſa obductum coquitur. Quumque uſus expoſcit, *datur* à granis vj. ad x. cum maſtiche, cinamomo & ſpica. Ac ubi corpus perturbari cœperit, danda ſubinde potio quæ refrigeret & leniat.

CAP. XIII.

Quæ vomitum cient.

OXymeli juniores plerique iis annumerant quæ vomitiones cient, quod nuſquam tamen eſt uſu compertum. Quod enim *acetum*, ut Dioſcorides diligenter animadvertit, adſtringens ſit, id ipſum ſanguinis eruptiones è naribus, ex utero & ex hæmorrhoide, alvi quoque profluvia & vomitiones cohibet, idque non modo potum, ſed & odoratum & appoſitum. At vero *ſtillatitium acetum* vulgares nonnulli non parvo periculo experti ſunt vomitiones movere, quandoquidem ventriculum, inteſtina, omniaque interiora viſcera ſummis cruciatibus exulcerat, quemadmodum & hoc ipſum metalla omnia diſſolvit, ab arte igitur ut perniencioſum exulet. Cæterum quum ventriculus craſſo lentoq; humore confertus eſt, multo ante vomitionem tempore is extenuari præpararique commode poteſt *oxymelite*, non ſimplici modo, ſed interdum compoſito, ut demum addito ſtimulo expeditior feliciorque ſit vomitio.

Raphanus domeſticus eſculentus quum ſit, *offenſione nulla* vomitione purgat, atque ventriculum blande exinanit: quæcunq; nimirum in eo craſſa ſunt attenuat, quæ lenta ſunt detergit, ac demum ſtimulata expultrice vi ſurſum extollit, nulli ætati neque prægnanti infenſus. Teruntur autem radicis ejus conciſæ *unciæ duæ*, affuſaque mulſa ſuccus exprimitur tepidus offerendus. Seminis (quod efficacius ſit) ſemuncia vel ℥iij. ſimiliter teritur, addita mulſa aut ſero lactis aut aqua hordei.

Peponis radix nulla etiam *qualitate infenſa*, ventriculum eo quo & raphanus modo vomitione expurgat: Nec puero, nec ſeni, nec prægnanti gravis. Ea autem arida atque trita *datur* ex aqua mulſa à ſcrupulis duobus ad drachmam unam.

Vrtica his aliquanto acrior, non modo è ventriculi capacitate, ſed partibus quoque ei vicinis craſſos humores evocat, ac facile *minimoque labore* vomitu pellit, nec calore, nec acrimonia quicquam offendens. *Datur* ſemen ejus tritum ex aqua mulſa, aut leniente juſculo & ſaccharo à drachma dimidia ad drachmam unam.

Aſarum calidum ſiccum gradu tertio, attenuans, obſtructioneſque aperiens, odore aromatico: vomitione validius quam quæ nunc propoſui, primo ventriculum, deinde vicinas quoque & abditiores partes ex intervallis purgat, è quibus & craſſam pituitam, & bilem tum flavam, tum æruginoſam evellit. *Omnis maligna qualitatis expers*, atque etiam prægnanti tutum, præſertim quum non exquiſite teritur. Viridia folia *dantur* à v. ad viij. trita & affuſo vel hydromelite, vel ſero lactis, vel leniente decocto expreſſa. Radix cujus præcipua vis eſt trita, datur ex liquore ſimili, à drachma dimidia ad ſcrupulos quatuor. Maceratur vero in eo ipſo liquore à drachma una & dimidia ad drachmas tres, expreſſumque datur. Cocta vis ejus vaneſcit, quemadmodum & cæterorum quæ vomitione purgant.

Iuglandis arboris quum præſertim ſucco madet, decerptus medianus cortex, areſactus trituſque vomitionem ciet, longeque mitius iuli ejus qui catuli vocantur, quique florem antecedunt, deciduntque frondeſcente arbore. Hi enim furno ſiccati, tuſique, *à drachma* dimidia ad drachmam unam, ex leniente liquore, aut ex vino albo, ſurſum purgant, colicoſque dolores ac nephriticos tollunt.

Spartum majus quod ſtipite eſt quadrangulo, calidum ſiccum ordine ſecundo, incidit & attenuat, vomitione pituitam alioſque humores trahit, tum flore, tum ſemine: atque licet ſapore non injucundo ſit, ventriculum tamen *conturbat*, & aliquantum offendit. Quocirca *permiſcendum* ei feniculi ſemen cum cinamomo & ſaccharo, daturque pulvis aut ſeorſum, aut ex aqua mulſa à drachma dimidia ad drachmam unam.

Balanus myrepſica quam granum ben Arabes dixerunt, duplex, major quæ inſtar eſt avellanæ, minor quæ ciceris eſt magnitudine, utilior eſt & ad purgandum accommodatior. Calida tertio, ſicca ſecundo receſſu, oleoſa, ſed tamen acris, ventriculum viſceraque *conturbat*, craſſos lentoſque humores vomitione purgat. Medulla eximitur *ſiccaturque igne ac* torretur, daturque ex feniculo, cinamomo & ſaccharo, vel ex feniculo, & cinamomo ſubacta, ut ricinus, coquitur in maſſa, daturque *à drachma* dimidia ad drachmam unam.

Elleborus

Elleborus albus calidus ſiccuſque tertio ordine: *mordet*, & vomitu tam violenter purgat, ut prope ſtrangulet. Corpori viribuſque perinde atque venenum infeſtus prorſum fugiendus eſt. Si cui tamen robuſto hunc exhibere morbi diuturnitas & pervicacia ſuadebit, radicis fibræ *à ſcrupulo* uno ad ſcrupulos duos in raphani radicem infigantur, iiſque poſtridie exemptis raphani radix offeratur. Aut eæ fibræ in jure pingui, aut in vino dulci, aut in leniente decocto cum cinamomo & aniſo *macerentur* nocte una, expreſſuſque liquor addito ſaccharo propinetur.

Non pauca ex iis quæ aquas detrahunt vomitum quoque cient, ut *ſambucus, ebulus, ricinus, lathyris & eſula*: ſed hoc tamen loco ea ſolum perſequor quæ citra alvi dejectionem vomitione purgant.

CAP. XIV.

Purgantia quæ ab uſu receſſerunt.

Pleraque *veterum monimentis* celebrantur *purgantia* medicamenta quæ tempore dierumque numero, ut ſupervacua *exoleverunt*, alia *quod* commoditate *uſuque minimo* naturam vehementius *conturbarent*, alia *quod* nulla aut certe quam *minima dejiciendi vi* ſine fructu moleſta ægrotis eſſent. *Exoleverunt quædam purgantia,*

Prioris generis ſunt lapis armenius, lapis cyaneus, nitrum aliæque ſalis ſpecies, ſarcocolla, ſagapenum, opopanax, æs uſtum, antimonium & ſquamma æris, cyclaminus, ſtaphys agria, thapſiæ ſuccus, involucrum majus. Et quæ ruſtici interdum uſurpant, pix nigra, buxi contrita folia, & ejus fruticis quam nigrum prunum vocant fructus. *Quæ nimium turbarent corpus,* *Vel quæ nimium imbecillia.*

Poſteriori claſſe continentur quæ aut *alvi fæces emolliunt*, aut inteſtina leniunt, pruna, jujubæ, myxaria, ficus recentes, viola, malva, althæa, atriplex, beta, blitum, mercurialis, pſyllium, ejuſque mucor, butyrum. *Ad emolliendum,*

Deinde quæ *bilem flavam* imbecillius *trahere* dicuntur, tamarindi, eupatorium, abſinthium, capillus veneris, rumex major, chamæpitys, lactuca ſylveſtris, myrobalani citreæ, & quæcunque fere alvum mollire diximus. *Trahëdam bilem,*

Quæ præterea *melancholiæ* & bili retorridæ accommodantur: ſerum lactis, fumaria, volubilis, lupulus appellata, braſſica ſemicocta, pulegium, polypodium, cortex radicis capparis, thymus, epithymus, myrobalani nigræ. *Melancholiam,*

Poſtremo quæ *pituitæ* conveniunt, ſtœchas, origanum, tragoriganum, hyſſopus, polypodium, cnicum, centaurium minus, *Pituitam.*

nus, ſcylla, ariſtolochia, terebinthina, thlaſpi, ſtruthion id eſt lanaria, dracuntium majus, myrobalani cæpulæ & emblicæ.

Quæ nunc præparantibus accenſentur. Ea igitur quod hac tempeſtate hiſve regionibus minimum ſint efficacia, non purgantibus, ſed iis quæ ad purgandum juvant & *præparant*, & iis in quibus purgantia maceranda permiſcendave ſunt, adſcripſimus.

Hæc igitur purgantia ſimplicia operibus jam diu confirmata, in artis uſus ſatis ſuperque fuerint, niſi cui forte nova quædam benigniora obſervationibus occurrant.

Compoſita in officinis purgantia omnes humores, Ex his quoque *compoſitiones in pharmacopoliis* aſſervatæ, quas in antidotarium retulimus. Sunt autem ejuſmodi: Ad expurgandos *omnes humores*, ſyrupus catharticus minor & major, catholicum liquidum ac ſolidum.

Bilem, Ad *bilem*, ſyrupus roſarum pallidarum, ſyrupus perſicorum, hiera ſimplex, electarium è prunis tum ſimplex tum compoſitum, electarium è ſucco roſarum & diacidonium.

Ad *pituitam*, electarium diacnicum, diaphœnicon, benedicta, confectio hamech, hiera diacolocynthidos.

Melancholiam, Ad *melancholiam* è ſenna & confectio hamech.

Aquas. Ad *aquam* citrinam, electarium hydragogum minus & majus, & electarium è thymelæa.

Pilulæ bilē, Ex iiſdem quoque *pilulæ* aſſervantur, ad *bilem* quidem hæ leniores, pilulæ è hiera, pilulæ ſtomachicæ, pilulæ ruffi & aſſajeret, pilulæ imperiales: valentiores autem pilulæ ſine quibus, & pilulæ aureæ.

Pituitam, Aliæ ad *pituitam*, ut pilulæ de agarico, pilulæ lucis, cocciæ, de hermodactylis, & polychreſtæ.

Melancholiam, Ad *atram bilem* pilulæ è fumaria, pilulæ indæ, pilulæ è lapide cyaneo.

Aquas. Aliæ ad *aquas*, ut pilulæ è thymelæa, & unguentum lathyridis.

Cap. XV.

Præſcriptionum purgantium formulæ, & primum Glandis.

Formulæ purgantium. IN eorum gratiam qui vix dum artis operibus initiati *præſcriptionum formulas* quas imitentur expoſtulant, hoc jam loco explicaturus ſum, qua temperatione quibuſque formis, tum ſimplicia, tum compoſita quæ dixi purgantia medicamenta in rem præſentem accommodari diſcernique ſoleant, ſumpto à balanis & clyſteribus exordio: ad ea dein progreſſurus quæ ſupervacuos humores è ſingulis corporis regionibus detrahant.

Alvus

Alvus proritatur *glande* ac ſubducitur: pueris aut infanti- *Glandium,*
bus *beta* vel *mercurialis* cauliculus radixve oleo intincta, aſperſave ſale aut ſaliva pro glande eſt. Recentis etiam *ovi vitellus* cum ſalis & croci momento linteolo raro illigatus delicatioribus & infantibus nodulus ſit balani vice ſubdendus. *Sapo* quoque albus aut ſuccidia in glandis formam palmæ longitudine exacuitur, inditurque blande: citra morſum alvum exonerat.

Crebrius autem *ex melle* in eandem formam concinnatur, *Præſertim*
quod eouſque coquitur, dum craſſeſcat nec amplius digitos *ex melle.*
inquinet. Evadet is acrior ſi ſalis vulgaris drachma dimidia conſpergatur. Ne tamen ſua acrimonia primo ſtatim ingreſſu anum ſtimulet, ſal aut quidvis aliud acre melli dum coquitur permiſcendum. Mellis uncia, ſalis vulgaris drachmam unam habeat, aut ſalis gemmei ſcrupulum unum, aut muſcerdæ ſcrupulos duos, aut pulveris hieræ ſimplicis drachmam unam, aut hieræ diacolocynthidos drachmam dimidiam, aut agarici ſcrupulos duos, aut colocynthidos pulveriſatæ ſcrupulum unum.

Hæc tandem inteſtini calore liquefacta atque ſuſcitata id ipſum ad excernendum proritant, ſphincteremque recludunt.

Clyſterum formulæ.

QVum *ad facilem* expeditamque *purgationem* vias liberas *Clyſteris*
eſſe oporteat per quas detrahendus ſit humor, *clyſter* in- *uſus,*
teſtinorum capacitatem exinaniens & meſaraicarum ora venarum patefaciens, in præparantium cenſu habendus eſt.

Alius quidem obduratas alvi fæces emollit cohibitaſque de- *Varietas,*
ducit, *alius* coërcitos flatus diſcutit: *alius* craſſam lentamque pituitam infarcientem inteſtina iiſque tenacius adhærentem abſtergit, ſecumque rapit: *alius* ex alto vacuandos humores evocat: *alius* dolorum acrimoniam lenit: *alius* immodicum alvi fluorem ſiſtit: *alius* ſanguinem ſupprimit, aut inteſtinorum ulcera ſiccat.

Fere autem *clyſter* libram unam aut uncias quindecim *ha-* *Formula in*
bet liquoris, mellis uncias tres, olei tantundem, ſalis mo- *genere,*
mentum.

Omniumque primus ac *ſimpliciſſimus* olim continebat hy- *Simpliciſ-*
dromelitis probe cocti uncias quindecim, ſalis vulgaris dra- *ſimi,*
chmas tres, olei ſimplicis uncias tres.

Emolliens hæc contineat, radicis althææ & liliorum an. ℥j. *Emollien-*
ficus pingues conciſas quatuor, malvæ, violæ, helxines, mer- *tis, &c.*
curialis, acanthi an. m. j. ſeminum lini, fœnigræci, & aniſi

an. ℥ß. coquantur, & in ℔j. percolata diſſolvatur caſſiæ fiſtularis, mellis violati, butyri recentis, vel axungiæ anſeris an. ℥j. olei violati vel ſimplicis ℥iij.

Diſcutiens flatus: ℞. Quatuor emollientium, origani, calaminthes, chamæmeli, anethi an. m. j. ſeminum aniſi, feniculi, carvi & cumini an. ℥ß. baccarum lauri contuſarum, ſeminum rutæ & ſileris an. ʒij. coquantur, & in ℔j. juſculi, diſſolve electarii diaphœnicon, vel benedictæ ℥ß. confectionis è baccis lauri ʒiij. mellis anthoſati, ſacchari rubri an ℥j. oleorum rutæ & anethi an. ℥jß. Ex inferioribus partibus detur in alvum. Additur his interdum oleum è nuce juglande, quod etiam ſolum vel vino permiſtum flatus valide diſſipat, quemadmodum & rutaceum oleum.

Clyſter detergens hac formula præſtituendus: ℞. Origani, calaminthes, abrotani, abſinthii, centaurii minoris, furfuris, hordei integri an. m. j. ſeminis carthami contuſi, polypodii quercini an. ℥j. hermodactylorum ℥ß. percoquantur, & in juris ℔j. diſſolve hieræ ſimplicis ℥j. vel hieræ diacolocynthidos ʒvj. mellis roſati ℥ij. ſalis ʒij. fiat clyſter ſine oleis. his nonnunquam & ſucci betæ vel mercurialis ℥j. affunditur.

Ex horum quoque materia *prorıtans clyſter* eſt comparandus, cui ſi cæteris purgantibus prætermiſſis pulpæ colocynthidos ſemuncia incoquatur, validiſſime è diſtantiſſimis evocabit atque deducet.

In varia affectuum concurſione atque confuſione, ex multorum permiſtione *varii* quoque *uſus* clyſteres fient, hac formula: ℞. Quatuor emollientium, chamæmeli, meliloti, anethi, origani, calaminthes, abrotani, furfuris, hordei an. m. j. ſeminum aniſi, feniculi, carvi, lini & fœnigræci an. ℥ß. In. ℔j. decocti juris diſſolve catholici ℥j, vel hieræ ſimplicis, diaphœnici an. ℥ß. mellis roſati, ſacchari rubri an ℥j. olei chamæmeli & violati an. ℥jß. Hi igitur omnes *in præparantium* ſunt genere.

A purgatione vero clyſter interdum quoque neceſſarius eſt, qui aut anodynus fit, aut immoderatum profluvium cohibeat inteſtinaque corroboret, aut ſanguinem ſupprimat, aut inteſtinorum ulcera perſanet.

Anodynus: ℞. Radicum althææ & liliorum an. ℥j. malvæ, violæ, chamæmeli, meliloti, an. m. j. ſeminum althææ, lini, fœnigræci & cydoniorum an. ℥ß. coquantur ex lacte, & in hujus ℔j. diſſolve butyri recentis ℥ij. vitellos ovorum duorum. ſubter indatur.

Adſtringens: ℞. Roſarum rubrarum, balauſtiorum, plantaginis,

taginis, ſanguinalis, arnogloſſi, verbaſci an. m. j. ſeminum oxalidis, portulacæ, plantaginis & myrti an. ℥ß. coquantur in lacte uſtulato, vel in aqua fabrorum. In juſculi ℔j. diſſolve, amyli ʒij. gummi Arabici vel tragacanthæ uſtulatæ, vel maſtiches ʒj. clyſter fiat ſine oleis.

Adſtringentior fiet, ſanguinemque ſupprimet, inteſtinorum ulcera ſiccabit, & ad cicatricem perducet, ſi huic præterea addas boli armenæ, ſanguinis draconis an. ʒij. Multo quoque præſtantior reddetur, ſi pro juſculo uſurpentur herbarum ſucci.

Purgationes.

NOnnulla quoque aſſumpta ſolas ab alvo fæces ducunt & exturbant, eccoprotica propterea appellata. Ea recte cibis præmittuntur, ut eorum impulſu celerius & validius excidant. Eadem quoque paſtis ciboque confertis offerri poſſunt, ſed cibum præcipitant alvumque ſubducunt minore profectu. Nonnulli cibis illa permiſcent, ſed ii, ut alvum exonerent, aut nondum confectos cibos præcipitant, aut certe corrumpunt. At unam aloëm cibis interponere nihil nocuerit, quum præſertim in peſtilenti conſtitutione in corpus illam diſtribui volumus, ut humores à putredine vindicet. *Formulæ purgationum.*

Itaque ad *molliendam alvum* ſi neque olus, neque oleum, neque butyrum, neque pruna ſatis erunt, mannæ calabriæ ℥j. ex carnium jure ſoluta ſorbenda eſt ſemihora ante paſtum, aut caſſiæ fiſtularis ſemuncia ex ſaccharo. *Quæ alvum leniter molliunt.*

Quum autem ſimul quædam deſideratur *ventriculi deterſio*, vel aloës vel pilularum ſtomachicarum, vel rheibarbari & aloës drachma dimidia, in pilulas duas treſve concinnata, voretur paulum ante paſtum. Ita enim copioſius dejiciet, quam ſi tripla multo ante tempore fuiſſet aſſumpta. Qui hæc vel leniſſima averſabitur, pruna circiter duodecim coquat è jure duarum triumve drachmarum ſennæ, additoque ſaccharo edantur ex ſuo jure. *Detergent.*

Quum *plenius mollienda* eſt alvus citra inſignem ullam humorum purgationem, æſtuoſo præſertim cœlo per febrem ardentem & ſitim validam, ita præſcribendum. ♃ mannæ calabriæ ℥ij. diſſolve ex juſculo capi. horis tribus cibo præmittatur. Aut validius ſic: ♃ caſſiæ fiſtularis ʒx. adſperge ducis pulverem, fiatque bolus. Aut ſic: ♃ diaprunon lenientis ſimplicis ʒv, medullæ caſſiæ fiſtulæ ℥ß. cum ſaccharo fiat bolus. *Validius molliunt.*

Quum autem ſeorſum expurgandi ſunt humores, medicamentum longiore intervallo cibum præcedat, ut purum nec *Quæ unum humorem purgant.*

 aliena

aliena permiſtione fractum è ventriculo excidat, penetretque prius in venas quam cibi potuſve permiſtione interpelletur. Ventriculo detergendo atque purgando accommodatiſſima eſt aloë, lieni ſenna, jecori rheumbarbarum, meſenterio & inteſtinis agaricus: quanquam & unumquodque in alias etiam partes, in alioſque humores vires exercet.

E ventriculo, His igitur è prima corporis regione citra reliqui corporis perturbationem ullam præparati detrahuntur humores: atque ſic è *ventriculo*. ♃ maſſæ pilularum aſſajeret ℈j. rheibarbari ʒß. ex ſyrupo abſynthii malaxentur finganturque *pilulæ* ſeptem. *Potio* autem quod ventriculi latera proluat, validius extorgit. ♃ pulveris hieræ ſimplicis ʒiij. rheibarbari electi contriti ʒj. diluta unciis tribus hydromelitis propinetur jejuno. Si vires permittant, addetur ʒj. aut ʒjß. El. diaphœnicon, ut medicamenti languida vis proritetur ociuſque prolabatur in alvum. At quum ventriculi ſeu pituitoſa, ſeu biliosa impuritas vel nauſeam, vel animi exolutionem langueſcente pulſu, vel ſyncopem accerſit, lenioribus res tuto gerenda. Quum quis præterea aloës amarorem faſtidit, rheumbarbarum, & ſi hoc quoque grave & inſuave, ſenna in eam quam mox ſubdam formulam, aptetur.

Meſenterio. At vero ſi jam altius circum *ventriculum*, circum *pancreas* aut *meſenterium* conditus eſt humor; bilioſus præſertim, his ducendus eſt pharmacis, quæ habent pulpæ caſſiæ fiſtularis vel diaprunum ſimplicis ʒvj. rheibarbari electi triti ℈iiij. ex ſaccharo *bolus* fiat, vel *potio*. ♃ rheibarbari electi ʒjß. electarii lenientis ʒiij. ſyrupi violati ℥ß. aquæ decoctionis hordei ℥iij. ſolvantur in potionem. Ita quidem rheibarbari ſubſtantia, quia ſicca & adſtringens, leniente aliquo (niſi immoderate alvus profluat) temperanda. Vel ſic, ♃ aquæ ſtillatitiæ endiviæ, vel cichorii ℥ij. vini albi odorati ℥j. in quibus macera rheibarbari ſelecti triti ʒij. vel ʒijß. cinamomi ℈ß. in expreſſo dilue ſyrupi adiantini aut de cichorio ſimplicis ʒvj. Ejuſmodi potio vel ex aliis quoque aquis, ut buglosſi, betonicæ, aut meliſſophylli comparata, laboranti puero, vel ſeni, vel jam imbecillo, vel prægnanti mulieri, quum non alia ſecura fuerit purgatio, decernenda; quæ & interdum ſyrupi roſarum pallidarum uncia una validior evadet.

Quæ plures humores ex iiſdem ſedibus, Complurium autem *humorum confuſa illuvies, ex iiſdem ſedibus* ſic eluenda: ♃ endiviæ, lupuli, betonicæ an. m. j. florum cardiacorum an. p. j. foliorum ſennæ expurgatorum ʒijß. aut ʒiij. decoquantur ad ℥iij. In colato jure macera rheibarbari electi contriti ʒjß. agarici trochiſcati ʒj. cinamomi

momi ʒß. in expreſſo dilue ſacchari albi ℥ß. vel ſyrupi è cichoria ſimplicis ʒvj.

Hieme cum herbarum eſt penuria, ad coquendum aſſumantur polypodium, cnici ſemen, uvæ paſſæ, radices cichorii, oxalidis, graminis, aut feniculi. *Hyeme.*

Si *caſus praeceps* eſt, drachmæ decem vel ſeſcuncia catholici ex hydromelite aut convenienti jure propinetur: vel in decocto & expreſſo jure quod habeat foliorum ſennæ ʒiij. agarici ℈iiij. diluuntur catholici, ſyrupi de cichorio an. ℥ß. vel ʒvj. *Subito.*

Quum *pervicacius malum* his ſedibus non uni purgationi ceſſurum ſperatur, *apozema* vel *ſyrupus* ſubinde dandus, dum victum malum ſit. ℞ radicum graminis, petroſelini & feniculi, polypodii, ſeminis cnici, paſſarum expurgatarum an. ʒiij. endiviæ, lupuli, hyſſopi, ſcolopendrii an. m. ß. foliorum ſennæ ℥jß. decoquantur in aquæ ℥xij. ad ℔ß. In aqua colata macera agarici albiſſimi ʒß. cinamomi ʒjß. In expreſſo ſolve ſacchari albi ℥jß. vel ſyrupi è cichorio ſimplicis ℥ij. Apozema hoc erit in tres doſes. *Pervicaciori malo* *Apozema.*

Syrupus in eoſdem uſus. ℞ radicum apii, petroſelini, & capparis in aceto horis ſex maceratarum an. ʒß. agrimoniæ, endiviæ, cichorii, lupuli, fumariæ, caſſuthæ, ſcolopendrii, hyſſopi, origani an. m. ß. ſeminum aniſi, cucurbitæ & melonum, glycyrrhizæ an. ʒij. coquantur in aquæ ℔. tribus ad ℥xv. in quibus infunde horis duodecim foliorũ ſennæ electorum ℥iiij. agarici albi ℥ij. florum cardiacorum, epithymi an. p.j. zinziberis, cinamomi an. ʒij. ferveſiant ac exprimantur, ac dein diſſolve ſyrupi è cichorio, è ſcolopendrio & hyſſopo an. ℥ij. ſacchari albi ℥ß. coquantur in ſyrupum: dentur ℥ij. ex convenienti decocto. Si poſthac affectus expoſtulet, ſeorſum ſeſcunciam ſyrupi, ʒj. aut ℈iiij. rheibarbari expreſſum diluetur. *Syrupus.*

Horum igitur imitatione poſſint generis omnis compoſitiones ad expurganda primæ regionis vitia præſtitui. At nihilominus in aſcite, quod aqua citrina denſis membranis arctius coërcita ſit, & à purgationis viis ductibusque ſepoſita, validorum medicamentorum vim efflagitat.

Quæ porro humorum impuritas *in ſecundam corporis regionem* quæ majorum eſt venarum invaſerit, niſi languidiores vires aut acrior morbus obſtet, pharmaco valentiore demenda eſt, & iis quæ dixi lenioribus nonnihil eorum adjiciendum, quæ ſcammonium, turpethum, colocynthidem, hermodactylos, hujuſque claſſis pharmaca continent. Vt caſſiæ fiſtulari, vel diapruno ſimplici, vel catholico pondo ſemunciæ: vel diluto rheibarbari, vel agarici, vel ſennæ, miſcendum aut dia- *Quo modo ſecunda corporis regio expurganda.*

phœnici,

phœnici, aut diacarthami, aut diacydonii, aut confectionis Hamech ℥ij. vel ℥iij. pondo: qua etiam ratione ſupra ſcripto ſyrupo turpethum & ſcammonium adjungantur: aut ſyrupus catharticus major, aut electarium catharticum majus uſurpentur.

Regio tertia ut expurganda? Patefactis tandem & expurgatis primis regionibus, *tertia* jam quæ ſummarum eſt partium, ut capitis, lumborum, artuum cacochymia, quemadmodum & hydropicorum ſeroſus humor, aliis inſuper vehementioribus detrahenda, quæ ut vires erunt & corporis præparatio, ita convenienti tum doſi, tum forma decernentur.

Cap. XVI.

Capitis & cerebri peculiaria medicamenta.

Expurgatis humoribus reliquiæ derivandæ. *Omnem jam eorum medicamentorum materiam qua noxios humores tum apparant, tum è publicis corporis regionibus detrahunt exequutus, ea dein perſequar qua purgationis univerſæ reliquias è ſingulis partibus, præſertim è cerebro, è pulmonibus, è thorace, è corde, è jecore, è liene, è renibus, ex utero atque ex articulis derivent. Et ea demum qua partes ipſas prorſus omni illuvie expurgatas corroborent, priſtinaque reddant valetudini. Id autem remediis præſtandum qua peculiari dote partem unamquamque juvent.*

Quibus id fieri poſſit è cerebro. *Cerebri* igitur *mucum atque pituitam per nares* hæc eliciunt.

Sampſuchum narium mucum ac pituitam impoſitum blande expurgat.

Salvia & *betonica* utraque trita & in alterutram narem indita, ſi aliquantum ſinitur, pituitam nullo tædio prolicit, cerebrumque mire levat.

Anemone, quæ præſertim quadrato eſt caule & flore purpureo, acris eſt, proprie vero ſuccus ejus naribus infuſus cerebrum expurgat: commanducata radix pituitam trahit.

Beta utraque & nigra & candida nitroſa quadam facultate cerebri excrementa deducit, in idque ſuccus earum ex melle aut hydromelite naribus indendus.

Braſsica ſativa eadem qua beta vi nitroſa, naribus immiſſa, capitis pituitam elicit, cæteriſque humoribus exonerat.

Radix iridis noſtratis, naribus ſubdita ſternutamenta movet, & pituitam prolicit, quod & ſuccus validius præſtat, ſed quod acrior ſit, leniente liquore temperandus.

Elaterium cucumeris agreſtis ſuccus, iridis ſuccum facultate ſuperat, ut majori quoque temperatione ſit opus.

Cyclamini ſuccus ad purgandum caput omnium efficaciſſimus,

mus, at non ſatis tuto naribus inſtillatur, quod cerebri meninges acerrime feriat. *Quomodo ex iis fiant*

Quæ autem ratione hæc convenienter aptentur in errhina, dicendum.

Errhinum blandum. ℞. foliorum ſampſuchi, ſalviæ, betæ & anemones (quum haberi poteſt) recentium an. m. j. Terantur, & affunde aquæ betonicæ, vini albi an. ℥ij. expreſſus ſuccus accommodetur in errhinum. Si acrius optatur, addenda radicis iridis virentis ſemuncia. Hauriendus autem hic ſuccus eſt in nares prono capite, ut altius ſubeat, ne relabatur in fauces. *Errhina blanda.*

Valentius. ℞. Radicis cyclamini ʒj. elaterii, ſi in promptu eſt, ʒß. Trita macerentur in ℥iiij. vini albi vel hydromeſitis, ut mitius evadat. Expreſſus ſuccus reponatur in ampullam. In hoc maceratum oblongum contortumque linamentum in nares inſerendum: nam ſuccus ſi hauſtus feratur in cerebrum, abunde quidem mucum eliciet, ſed acerrimo & tamen momentaneo dolore: neque aridorum pulveres tuto poſſunt in nares inſpirari. At tenuiſſime contrita illa excipi poſſunt mellis uncia una quo nares ſublinantur. Cyclamini quoque radix in oblongæ turundæ ſpeciem præciſa & aqua vitæ macerata ſi naribus indatur, pituitam abunde proliciet. *Valentia.*

Oportet autem quæ immittuntur *non prorſus nares obturare,* ut quum ducetur ſpiritus, errhini vaporem vimque ſecum deducat in cerebrum: ipſum quoque laborantem prono haberi capite, ut excrementum cerebro meningibuſque circumfuſum promptius illabatur in nares. *Quomodo uſurpanda.*

Quæ porro pituitam *ſternutamenta promovent,* diverſa ſunt facultate: nam & his acriora fere ſunt, & cerebrum impulſionis vi concutiunt, ſicque ejus ſupervacanea undique in priora atque in nares derivant. Sunt autem hujuſmodi. *Sternutatoria quæ.*

Struthium, quæ & lanaria & ſaponaria nuncupatur, ſternutamenta ciet, ac mucum prolicit trita cum melle & naribus infuſa.

Caſtoreum ut aliis facultatibus cerebrum nervoſque juvat, ita & ipſum ſternutamento purgat.

Ptarmica hoc eſt ſternutatoria ex ipſius effectus præſtantia nomen invenit, quandoquidem & foliis & floribus efficaciſſima eſt evocando ſternutamento.

Batrachii radix acerrima arefacta tritaque naribus ſubdita, ſternutamento cerebrum expurgat.

Elleborus albus potentiſſime ſternutamenta movet, ſi vel ſola radicis ejus fibra inſeratur in narem, multoque magis ſi

arida

arida ea in aqua vitæ macerata ſit. Pulverem ejus in nares indere, non niſi, veterno aut apoplexia correptis & conſopitis liceat.

Euphorbium vel odore ſolo ſternutatorium eſt, cujus etiam oleo perunctæ nares, aquoſo multo ſtillant humore.

Quomodo uſurpanda? Quum autem horum effrenata vis ſit, ne quid inopinato contingat, ſingulis certius quam permiſtis compluribus atque compoſitis *uti liceat*.

Struthium & batrachium terantur macerenturque in hydromelite, in quo dein intincta linamenta indantur in nares. Veratro tamen & euphorbio ea quam dixi præcautione utendum.

Apophlegmatiſmi *Per palatum vero pituitam hæc proliciunt* manſa aut gargarizata.

E quibus? *Maſtiche* commanducata blande & leniter pituitam ex ore & faucibus potius quam è longinquis elicit, perinde ac omnia fere diutius ore circumducta.

Uva quoque *paſſa* & per ſe cum nucleis & cum pipere commanducata, caput blande purgat.

Sinapi vero tunſum ori quovis modo inditum, è cerebro pituitam ducit, naribus quoque admotum ſternutamenta ciet.

Naſturtium ſemine eadem quæ ſinapi præſtat.

Pyrethrum radice idem & aliquanto validius efficit.

Piper longum tametſi calidius, non æque ad ducendam pituitam efficax.

Staphys agria non ſolum quod acri ſemine os fauceſque velut exurat, ſed peculiari quoque vi cerebri pituitam evocat, & ore profundit.

Quomodo fiant inde noduli, Hæc *ita comparentur* in uſum: ℞. Sacchari candefacti ℥j. maſtiches ℥ß. piperis longi, pyrethri, ſtaphydis agriæ an. ʒj. fiat pulvis, qui referatur in *nodulos* ore continendos premendoſque dentibus: hæc quidem manſa præcipue gingivas, dentes, maxillas & oris fauciumque partes, expurgant, quas nimirum calor attigerit.

Gargariſmi, At vero *gargarizatu* quoniam altius in fauces incidunt, longius quoque proliciunt, ut ex ipſis faucibus, ex amygdalis, ex œſophago & palati cavo, quemadmodum & penna altius in fauces indita. ℞. Seminis ſinapi tunſi ex aceto ℥ß. piperis longi in pulverem triti ʒj. hydromelitis ℔j. fiat gargariſmus. Vel ſic: ℞. Ficus pingues inciſas quatuor numero, uvarum paſſarum expurgatarum ℥j. glycyrrhizæ ℥ß. coquantur ad ℔j. In expreſſo jure diſſolve radicis pyrethri tenuiter tritæ ʒj. piperis longi ʒß. fiat gargariſmus. Piperis enim atque pyrethri vis co-

vis coquendo vaneſcit atque diſperditur. Sed neque gargarizatu cerebri interiora exquiſite purgantur, quod minime ad cerebri baſim is pertingat, quo maxime cerebri excrementa confluunt.

Optima autem & utiliſſima cerebri expurgatio per palatum fiet, ſi aptus convenienſque *liquor hauſtus* in nares reſupino capite relabatur in fauces. Etenim tranſitu cerebri baſim ſubiens viam per quam excremento curſus eſt expedit, cerebrum vi ſua ferit, cujus etiam excrementa facultate deducit: hanc autem cæteris mitiorem ita decernito. ℞. Radicis althææ & betæ an. ℥j. hordei integri, glycyrrhizæ, uvarum paſſarum an. ℥ß. coquantur in hydromelite ad ℔j. In quo macera radicis pyrethri, radicis cyclamini contritarum an. ℈ij. exprimatur liquor in eum quem dixi uſum. *Liquores hauriendi.*

CAP. XVII.

Frigida quæ capitis ardores & deliria mitificant; accerſuntque ſomnum.

Roſa ſicca deſtillationes arcet, quas tamen humida ac recens odore ſolo proritat, capitis dolores ex ardore compeſcit, accerſitque ſomnum, cerebrum mentemque roborat. *Quibus temperandum, roborandum cerebrum calidum & ſiccum,*

Viola frigida & humida, tum odore, tum ſubſtantia, capitis quoque ardores ac mentis perturbationes lenit, inducto ſopore.

Nymphæa tota refrigerat ordine ſecundo, ejus radix atque ſemen exiccat, flos vero humectat, iſque naribus ac fronti admotus, capitis ex bile dolorem lenit, ſomnum conciliat, ſumptuſque omnem extinguit ardorem.

Lactuca tum admota, tum ſummo cibo ſumpta, acres demulcet humores, deſipientiam ſedat, vaporiſque ſuavitate ſomnum accerſit, idque blande & citra offenſionem ullam.

Solanum furioſum venenatum eſt ac inutile; *hortenſe* vero eſculentum eſt & admotis foliis ſomnificum: ſed & hortenſe immoderate ſumptum mentem quoque perturbat.

Hyoſcyamus albus eligendus cui flos & ſemen album eſt, cui vero *flavum* aut nigrum, quod vel inſaniam vel ſoporem inferat, fugiendum. Sed ne *albus* quidem tutus, quod immodico uſu dementet.

Papaver album medicinis tutius ſed minus efficax quam *nigrum*, & *ſylveſtre*, quod rhœada appellant, flore rubro, nigro autem ſemine: eſtque frigidum ordine tertio.

Sempervivum majus frigidum quidem abunde, ſed nullius particeps malignitatis. Tria

Tria hæc fronti & naribus admota acres fluxiones ſiſtunt, capitis ardores extinguunt, dolores leniunt ab æſtu & febris ardore natos, ſomnumque inducunt ac deliria ſedant.

Caphura frigida ſicca gradu tertio, acris, odorata, partium tenuiſſimarum. Capitis ardorem, cephalalgiam ab æſtu naribus admota, aut cum ſantalis & aqua roſarum ſtillaticia in frontis & temporum fotum adhibita mitigat, ſanguinem è naribus profluentem ſiſtit, exæſtuans cerebrum recreat odore, ſed libidinem extinguit.

Mandragora frigida ordine tertio, ſiccaque primo perhibetur, radice, folio, fructuque uſurpanda. Eximia ei vis refrigerandi atque compeſcendi ardentium febrium æſtus, capitis dolores ac deliria, ſed præcipua conciliandi ſomnum, ſoporifera enim eſt & narcotica. hæc autem præſtat tum fructus odore, tum folio radiceve trita, inductaque ex oleo fronti atque temporibus.

Opium frigidum ſummo quartove gradu, ſiccum primo: plane narcoticum eſt, quod ſublato aut conſopito ſenſu ſtuporem inferat. Ad leniendum acerbum dolorem, ad quemvis ardorem protinus extinguendum, ſoporemque accerſendum, extrinſecus moderate appoſitum omnium, quæ ſupra dixi, efficaciſſimum, quod vel naribus illitum odore ſolo confert. Medicamentis inditur quorum exuperans calor temperari poſtulat, intro alias minime purum admittitur.

Quæ ex iis fiant Medicamenta in officinis? Hæc igitur præcipua eſt eorum materia, quæ in prædictos uſus coaptantur, vel in ſyrupos, vel in pilulas, vel in antidotos: hujuſmodi ſunt *quæ aſſervantur*, ſyrupus roſarum ſiccarum, ſyrupus nymphææ, ſyrupus papaveris, diacod*ion* ſimplex, diacod*ion* compoſitum, pilulæ è cynogloſſo, Philonis antidotus, & trochiſci è ſuccino, trochiſci de Caphura & trochiſci Narcotici.

Quæ ex tempore? *In rem* autem *præſentem* fotus fiunt ſincipitis, *embrocha, illitus, cataplaſmata, frontalia.*

Fotus. Vt in cauſo & capitis dolore ab æſtu, *fotus*. qui habet aquarum ſtillaticiarum plantaginis, roſarum, ſolani an. ℥iij. aceti ℥jß. caphuræ ʒß. miſce in fotum ſincipitis & temporum. Aliud: ℞ roſarum, violarum, nymphææ, lactucæ, ſolani, ſempervivi an. m. j. ſeminum lactucæ, hyoſcyami & papaveris albi an. ʒß. coquantur ex aqua ſimplici, acetique ſextans ſub finem indatur: tepido ſinciput foveatur per ſpongiam aut per ſplenia.

Cataplaſma. Hæc eorum materia (ſerpillo, meliloto, betonica rutaque additis) tuſa cretaque & roſaceo unguento, aut populeo, vel oxyrrhodino excepta in *cataplaſma* redigitur: accommodatum vigiliis,

vigiliis, phrenitidi, omnique deſipientiæ, fronti ac ſincipiti inducendum.

Ad hæc quoque vitia earum partium *embrocha*, id eſt irrigatio, fiet ex oleo roſato, nymphææ, papaveris albi & mandragoræ: quibus ſi extrema res eſt, opium addetur, ſed ea temperatione ut ejus non ſupra grana dena, olei unciæ ſingulæ excipiant. *Embrocha.*

Addita cera *illitus* ex his fient, & cerata tum liquida, tum ſolidiora, fronti temporibuſque inducenda. *Illitus.*

Ex his quoque aceto exceptis *oxyrrhinum* fiet compoſitum, iiſdem partibus inducendum, ut quod: ♃ olei roſarum, nymphææ & papaveris albi, aceti, aquæ ſtillaticiæ ſolani & betonicæ an. ℥ ß. miſta agitentur pro embrocha frontis, ſincipitis. *Oxyrrhodinum.*

Aliud: ♃ unguenti populei & roſacei aceto lotorum an. ʒvj. ß. ſeminis papaveris albi & pſyllii contuſorum, ceræ an. ℥ ß. malaxentur & concorporentur in cerati formam, quod inductum linteo fronti circundetur.

Aliud ſiccum: ♃ roſarum rubrarum, foliorum violarum & nymphææ an. p. j. foliorum betonicæ, lactucæ, & hyoſcyami an. m. ß. ſem. lactucæ & papaveris albi & amygdalarum amararum contuſarum an. ʒiij. conciſa omnia & (ſi aridiora ſunt) vapore aquæ roſarum madefacta exceptaque ſpleniis, interſuantur, & applicentur fronti & temporibus.

CAP. XVIII.

Calida medicamenta quæ affectuum cerebri, præſertimque frigidorum, reliquias proprietate diſſipant.

Quibus roborandum temperandumque cerebrum frigidum?

Salvia calida primo, ſicca ſecundo, quæ anguſtiore folio efficacior habetur, ea leniter adſtringit, & emanantem ſanguinem cohibet, ventriculum atque cerebrum corroborat, torpentem appetentiam excitat: peculiariter autem nervos firmat, eorumque vitiis omnibus medetur, in idque vires obtinet caſtoreo finitimas.

Betonica cerebro auxiliatur, idque vel odore ſolo recreat. Hinc comitialibus furioſiſque medetur, paralyſim, torpentiaque membra perſanat.

Sampſuchus calfacit ſiccatque tertii ordinis initio, tenuium eſt partium, & valide digerit, odoriſque ſuavitate cerebrum, nervos, corroborat: ex hiſque flatus, craſſam pituitam, & hinc ſubortas obſtructiones diſſolvit.

Roſmarinus ſampſucho præſtantior, una cum cerebro & nervis

nervis cor, ſenſus omnes & memoriam confirmat: tremori atque paralyſi ſalutaris.

Stœchas cerebrum nervoſque juvat, & frigidis eorum medetur affectibus, illiſque moderato calore quaſi vitam reſtituit: vertigini, epilepſiæ atque melancholiæ ſaluberrima.

Laurus calfacit & ſubadſtringit, baccæ in medicamenta adjiciuntur quæ nervorum laſſitudines reficiunt, & ad unguenta quæ calfaciunt & diſcutiunt, earum ſuccus aurium dolori & gravitati inſtillatur.

Myrtus quam laurus adſtringentior, moderato calore atque ſuavitate cerebro familiaris, ejus ſpiritus vireſque fovet & firmat, nec parum ſiſtendis deſtillationibus opitulatur.

Acorus qui *Galanga* eſt, calidus ſiccus ordine tertio, oris halitum commendat, frigidis & flatuoſis ventriculi & cerebri affectibus medetur, inditus naribus cerebrum juvat & firmat, ore vero detentus venerem ſtimulat.

Pæonia mas præſtantior eſt fœmina, calida ſiccaque ordine ſecundo, radice, flore, ſemine celebrata. Cerebrum odorata mire recreat, ſed admota ſumptaque magis: mentis perturbationem ſedat, nocturna ludibria atque etiam incubos diſſipat, timores, pavoreſque diſcutit, comitiali morbo medetur. Cerebri, quemadmodum & jecoris, renum, uterique obſtructiones tollit.

Ruta ordine tertio calfacit & exiccat: odorata & admota mentis hallucinationes & deſipientiam arcet, melancholicoſque pavores diſcutit, cum oxyrrhodino illita capitis dolores quacunque ex cauſa mitigat.

Serpillum acre, calidum & ſiccum initio tertii, & odoratum ex oxyrrhodino appoſitum cerebrum juvat, atque corroborat, ut idcirco dolores, deliria, mentiſque perturbationes ſedet acceſito ſomno: at nihilominus rheumatiſmos frigidaſque deſtillationes capiti inductum ſiſtit & diſſipat.

Spica quæ & pſeudonardus, calfacit & ſiccat ordine ſecundo, caput admota calfacit ejuſque humores ſupervacuos exiccat, & deſtillationes arcet, apoplexiæ, paralyſi tremorique utilis.

Centaurium minus rheumaticis affectibus auxilio eſt, nervis accommodatiſſimum, ut quos humore turgentes citra noxiam evacuet ac deſiccet.

Iridis illyrica ſeu florentiæ radix & *aloë* præterquam quod ſomnum alliciunt, dolorem etiam capitis temporibus & fronti ex roſaceo illitæ ſedant, & odoratæ cerebrum recreant.

Quæ ex his aſſeirentur

Compoſitiones porro ex his paucæ *extant*, præcipuuſque eſt ſyrupus

ſyrupus è ſtœchade. Aquæ vero ſingulorum ſtillaticiæ fere uſurpantur, & ex his quædam ſaccharo conſervantur, ut flores roriſmarini, & ſalviæ & ſtœchados. Olea quoque non pauca, ut myrtinum, laurinum, rutaceum, nardinum. *medicamenta?*

In rem vero *præſentem*, cum vel affectuum frigidorum materiam ſiccare, vel cerebrum corroborare conſilium eſt, horum plurima in *capitis lotiones* aptantur, additis juniperi baccis & aniſi feniculique ſemine: coquunturque vel ſarmentorum lixivio, vel aqua cui ſub finem vini albi quadrans affundatur. In id non modo virentes, ſed & areſactæ herbæ conferunt, ut quarum integra vis etiam ſubſiſtat. *Quæ ex iis parentur?* *Lotiones.*

Oleum quoque ad frigidos quoſvis affectus ſic comparari poteſt. ℞. Baccarum lauri, myrti, & juniperi an. ℥ß. ſeminis feniculi, rutæ & pæoniæ an. ʒiij. ſalviæ, betonicæ, ſampſuchi, florum ſtœchados, roriſmarini & ſpicæ an. ʒij. Tunſa omnia conſpergantur ℔ ß. aquæ vitæ, dum omnino madeſcant: deinde affuſa olei libra una coquantur vaſe duplici dum liquor omnis ſit abſumptus, expreſſumque oleum recondatur in uſus. *Oleum.*

CAP. XIX.

Quæ deſtillationes ſiſtunt & quæ cerebrum corroborant.

MAſtiche vapore tenues capitis fluxiones incraſſat atque cohibet, vorataque cerebrum tenuibus expirationibus impetitum tuetur ac firmat, præſertim vero in febribus, epilepſia, vertigine & in cæteris quæ ſympathia fiunt. *Quibus temperandum roborandumque cerebrum humidum.*

Vernice ſuffitu aliquanto adſtringentior & valentior maſtiche, ad cætera tamen non tuto ſumi poteſt.

Succinum quod Arabum eſt carabe, & Græcorum ἤλεκτρον, calidum primo, ſiccum ſecundo ordine, leniter adſtringit, tritumque ac potum vomitiones ventriſque fluxiones ac deſtillationes ſiſtit, attritu jucundum ſpirat odorem, ſuffituque cerebrum recreat, ſiccat, ejuſque deſtillationes quocunque ruant cohibet, quod & collo circumductum non leviter confert.

Thus calidum ſiccumque ſecunda claſſe, frigidas capitis deſtillationes, tum interiores ad fauces, pulmones & ventriculum, ad dentes & maxillas, tum externas ſiſtit & quodammodo diſcutit atque ſiccat, tum ſuffitu, tum appoſitu emplaſtri vice.

Agallochum xylaloë, calidum ſiccum ſecundo gradu, odoratum, adſtringens, ſubamarum, firmat omnia interiora viſcera, ſed peculiariter cerebrum, tum manſum, tum ſuffitum, eximie ſiccat & corroborat.

Spica nardi humores è capite, ſeu in fauces, ſeu in pectus

ſtomachumve procumbentes ſumpta ac etiam ore contenta proprietate cohibet, viribus cæteris quam pſeudonardus præſtantior.

Styrax calidus gradu primo, ſiccus ſecundo, cerebro quoque jucundus: cujus ſuffitu cerebrum ſiccceſcit, deſtillationes ſiſtuntur, & raucedines gravedineſque miteſcunt.

Melanthium calidum ſiccum receſſu tertio, ad omnia, ad quæ ſtyrax, atque etiam efficacius accommodatur. Nam frictum adductumque naribus expirante odore deſtillattiones omnes & coryzam exiccat, imbecilloque cerebro opitulatur: Intro vero non tuto immittitur.

Succus quem officinæ *benjoin* appellant, calidus ſiccus ac ſumme tenuis, odoris ſuavitate cor, cerebrum ſenſuſque omnes exhilarat, caput ſuffitu ſiccat, ejuſque ſupervacua abſorbet, inclinantibus morbis aptus.

Caryophyllum odoratu cerebrum corroborat & exiccat, ejuſque affectus frigidos perſanat, mentem erigit, memoriamque firmat.

Nux moſchata ejuſque *macer* ſi vel manditur vel naribus inditur, tum odore, tum ſubſtantia, cerebri, mentis, ſenſuumque vires auget.

Myrrha ſuffitu cerebrum quoque recreat, ſupervacuos humores abſtergit & abſorbet.

Ambarum caput odoris ſuavitate roborat, & epilepſiæ confert, cæteriſque frigidis opitulatur affectibus.

Quæ ex his fiant compoſita ex tempore?

Compoſitiones ex his nullæ extant, ſed re exigente *ex tempore* comparari poſſunt: fere autem ſingula teruntur in pulveres, quorum ſit varius uſus.

Suffitus,

Suffitus adſtringens deſtillationes tenues & acres, habet roſarum rubrarum, maſtiches, vernicis, ſuccini, ſingulorum contuſorum ℥ ß. Craſſas vero ac frigidas ſiſtit, cerebrumque cotroborat qui ℞. Succini, ſeminis melanthii an. ℥ ß. ſtyracis, calaminthæ, benioin an. ʒiij. maceris, cariophyllorum, nucis moſchatæ an. ʒij. Terantur in pulverem craſſiuſculum ad capitis ſuffitum.

Trochiſci,

Si myrrha & maſtiche ſingulæ pondo unciæ unius aqua roſarum ſtillaticia ſolvantur, adjecto pulvere præſcripto, *trochiſci* concinnabuntur *ad ſuffitum* apti.

Pulvis,

Pulvis capillis inſpergendus deſtillationes arcens. ℞ Xyloaloës, ſuccini, caryophyllorum an. ʒiij. roſarum rubrarum, ſampſuchi, maceris, nucis moſchatæ an. ʒij.

Cucullus vero ſeu interſutus pileus quo caput ad deſtillationes & frigidos affectus muniri ſolet. ℞. Sampſuchi, roſarum

rubra-

rubrarum, florum roriſmarini,ſalviæ & ſtœchados, ſpicæ nardi arefactorum an. ℥ij. corticis citri ſicci, grani infectorii, maceris,piperis,nucis moſchatæ,caryophyllorum an. ℥iij. fiat pulvis. qui bombace carpta exceptus coaptetur in cucullum.

Cerebrum quoque roboratur ſiccaturque *odoratis in nodulum* conjectis,vel in globum pomi ſpecie. ut: ℞.Seminis melanthii torrefacti ʒ ß. ſpicæ nardi, nucis moſchatæ, caryophyllorum an. ℥ij. trita concludantur ſyndone in nodulum. *Nodulus,*

Pomum odoratum hac formula: ℞. Sampſuchi, roſarum rubrarum, pſeudonardi an. ℥ij. maceris, xyloaloës, nucis moſchatæ, caryophyllorum an. ℥iij. ſtyracis, benioin an. ʒj. Trita contuſaque omnia excipiantur ladano puriſſimo, vel mucilagine gummi tragacanthæ,finganturque globuli pertuſi, aſperſo pulvere ambaris & moſchi an. ℈ ß. *Pomum odoratum.*

CAP. XX.

Ad pulmonum pectoriſque vitia.

Vitia quæ tum *pulmoni*, tum *pectori* inhæreſcunt purgato jam corpore atque deſtillatione ſedata, fere quidem vel *leniendo*, vel *detergendo* extenuandoque tolluntur. *Quæ pulmones*

In idque ex *infarctu liberantium* ordine aptiſſima ſunt,quæ incidendo atque detergendo, nec vehementer calfaciant ſiccentve,nec exaſperent:ſed leniant & quadamtenus humectent, ut ſtrobili, mel, terebinthina. Interdum etiam acriora, ſed ex melicrato, ptiſana, vino dulci, aut leniente ſorbitione data. *Ab infarctu liberẽt?*

Arteriæ autem pectoriſque aſperitatem hac peculiariter leniunt, ſimulque ardorem extinguunt. *Quæ ejus arteriæque aſperitatẽ leniant.*

Pruna dulcia moderate refrigerant, humectant vero ordine ſecundo, alvum molliunt ac ſubducunt, pectus arteriamque leniunt, bilis ardorem ac ſitim compeſcunt.

Zyzypha, quæ & jujubæ, ac myxaria, quæ & ſebeſten, quo prunis dulciora hoc viribus omnibus eis antecellunt.

Cremor hordei refrigerat, humectat & oblinit, ſitim reſtinguit,deterget ſine adſtrictione,ac facile in thoracis partes illabitur.

Succus amygdalarum dulcium arteriam pulmonemque lenit, ac ſimul emolliens, humores è thorace ſputis educit: qui *ex amaris* elicitur, obduratos ac tenaces validius expectorat.

Semen malvæ quia humectat & oblinit aſthmaticis bibendum datur, thoracem pulmonemque proprietate juvat, raucamque vocem lenit.

Semen bombacis quod craſſa leniendo extenuet,tuſſi & thoracis vitiis peculiariter medetur.

Viola fervidos acreſque humores temperat & ſiccefcentes pulmones humectando recreat, eorumq; exaſperatas vias lenit.

Glycyrrhiza temperata calore, modicę humida: omnia exaſperata, proprie vero arterias lenit, tuſſim ſiccam, aſthma atque ſitim mitigat.

Gummi Arabicum refrigerans ac modice ſiccans, ſed tamen quia emplaſticum, aſperitatibus omnibus medetur, nec ventriculum relaxat.

Tragacantha frigida ſecundo, humida primo receſſu: humidior quam gummi, aptiuſque tuſſim veterem, omneſque aſperitates lenit.

Nuclei pinei calore temperati, luculenter humidi: emolliunt ac detergunt; purulentam, craſſam, lentamque expuitionem promovent.

Piſtacia quia leniendo ſubamara ſunt & adſtringentia, pulmonis thoraciſque obſtructiones liberant.

Avellanæ toſtæ deſtillationem arcent, crudæ vero ac recentes tuſſi veteri medentur, ſtomacho tamen infeſtæ, præſertim quæ vetuſtate nimium exaruerint.

Mel calidum ſiccumque ordine ſecundo, valenter detergit, alvumque ſubducit, non niſi coctum ſumitur, nam flatus crudum excitat & ventriculum offendit.

Saccharum minus calidum ac ſiccum quam mel, utque gratius eſt & ſuavius, ita & omnia mitius quam mel efficit, nec ſtomacho infeſtum eſt.

Earundem virium cõpoſita. *Compoſitiones* ab his *extant*, ſyrupus zyzyphorum, ſyrupus violatus, electarium tragacanthæ frigidum, eclegma è pino, pilulæ bechicæ, pilulæ albæ & penidia.

Ad quarum imitationem aliæ quoq; poſſunt *in rem præſentem* præſtitui, quemadmodum & potiones quædam lenientes pectorales appellatæ, quales ex hordei m.j. paſſarum ℥j. zyzyphis, myxariis an. nu. viij. glycyrrhizæ ℥ß. in aquæ ℔iij. percoctis.

Quæ expurgent. *Hæc vero pectoris pulmonumque vitia detergendo & extenuando purgant.*

Uva paſſa quæ dulcis fuerit, leniendo detergendoque leniter, thoracis ac pulmonis affectibus eximiè ſuccurrit.

Ficus abſtergendi facultatem & incidendi obtinent, præcipue vero thoracem purgant, tuſſi veteri diuturniſque pulmonum vitiis conveniunt, gutturi, arteriæ & anhelatoribus aptiſſimæ.

Capillus veneris proprie pectus & pulmones expurgat, pleuritidi & peripneumoniæ utilis.

Adiantum album craſſa & lenta ex pulmone educit.

Hyſſopus

Hyſſopus peculiariter peripneumoniæ, aſthmati, orthopnœæ & tuſſi veteri ex deſtillatione opitulatur, præſertim ſi ex melle, aut uvis paſſis, ficu & ruta decoctus potetur, deterſor familiaris.

Praſſium quod album appellatur, craſſa è pectore educit, utiliterque datur aſthmaticis, tuſſientibus, & interdum tabidis.

Origanum linctum ex melle tuſſibus medetur: inclinanti quoque peripneumoniæ & pleuritidi.

Calamintha orthopnœæ, aſthmatique confert, ex hydromelite.

Abrotanum maximeque ejus ſemen recta cervice ſpirantibus, ruptis, convulſis, tuſſi, orthopnœæ auxiliatur.

Polypodium radice uſurpatur calida ſiccaque ordine ſecundo: dulcis pariterque ſubauſtera eſt, craſſam pituitam detrahit, præcipue vero è pulmonibus, quia lenis eſt & dulcis.

Cnici ſemen ac proprie ejus medulla in uſum venit, calida ſiccaque ordine ſecundo: abſtergens & aperiens, ſimulque leniens, proprie pectus atque pulmonem lenta pituita expurgat, vocem clarificat.

Iris flore ac radice inſignis, calida ſiccaque ordine ſecundo: inveterata omnia pectoris pulmonumque vitia blande expectorat.

Hellenium radice utile, calidum ordine tertio, ſiccum primo, ad educendos lentos & craſſos thoracis humores accommodatum: veterem tuſſim emendat, orthopnœam, convulſiones, inflationes, ſtomachique vitia, menſes quoque movet & urinas.

Satureia, quæ & thymbra: medetur pulmonis & thoracis vitiis, & thymum viribus æmulatur.

Thymus ut obſtructiones hepatis & viſcerum ſolvit & expurgat, ita craſſa lentaque è pulmone & thorace expectorat, anheloſis & aſthmaticis cum melle datum omnia thoracis vitia excreabilia facit, ſed fœtum excutit.

Iuniperus calida & ſicca ordine tertio: baccæ craſſos & glutinoſos humores extenuant. Potæ ad vitia thoracis, ad tuſſes, inflationes & tormina proſunt: ſed ramentum ligni devoratum interficere creditur.

Seſeli maſilienſe officinis ſiler montanum calfacit & deſiccat ordine ſecundo: radix & ſemen tenuium ſunt partium, ſtomachi viſcerumque concoctionem juvant, tuſſes diuturnas ſanant, & orthopnœæ medentur.

Dracunculus calidus ſiccus, acer & amarus, leniterque adſtringens, tenuium eſt partium. Radice viſcerum omnium craſſos

ſos ac lentos humores attenuans expurgat, tuſſibus ex deſtillatione prodeſt: bis terve elixa in cibo radix craſſos ac glutinoſos humores è pulmone valide exterget, incidit, & expurgat.

Arum calidum ſiccum ordine ſecundo: eaſdem atque dracunculum vires, ſed multo infirmiores obtinet.

Cepa, porrum, allium, ſcordium, vim acrem & excalfactoriam habent, qua viſcetum omnium inprimiſque pectoris craſſos & viſcoſos humores extenuant, detergunt,& expurgant: præcipue vero porrum & ſcordium purulentam craſſamque pulmonum materiam pectore expellunt & arterias purgant, ſi aut cum ptiſana hydromeliteve cocta edantur, aut cum naſturtio, melle & reſina in eclegmate delingantur. Si ſemel atque etiam iterum mutata aqua parum præcoquantur, acrimoniam quidem illa & cacochymiam deponunt, ſed inefficaciora ad commemorata paulo redduntur.

Scylla pectus craſſis & lentis humoribus infarctum expurgat,tuſſim veterem & aſthma perſanat,ſaniem è pectore elicit.

Crocus lethargicos ſtrenue juvat, ſed pituitam attenuans ad ſpiritus difficultatem, ad tuſſim & pleuritidem mire confert.

Zinziber craſſam pulmonum pituitam attenuat, tenuem concoquit, tuſſis veteris, aſthmatis frigidiorumque affectuum familiare remedium, quod præcipue recens conditum fuerit.

Ariſtolochia utraque amara & ſubacris, abſtergit & digerit, ſed rotunda craſſos humores validius extenuat, & ab iis natas obſtructiones promptius expedit. Hinc aſthmaticis, ſuſpirioſis & pleuriticis auxilio eſt.

Gentiana radix extenuando & abſtergendo obſtructiones efficaciter expedit; idque tanta vi ut jumentis etiam non tuſſientibus modo, ſed ilia quoque trahentibus auxilietur pota.

Myrrha tuberculo fabæ devoratur in vetere tuſſi, orthopnœa, in laterum pectoriſque doloribus.

Propriè tabides. *Hæc autem peculiari dote tabidis opem ferunt.*

Scabioſa calida ſicca, non modo quia amara, ſed & ingenita facultate valide adeo pulmonem expurgat, ut ejus tum abſceſſus atque vomicas, tum etiam pleuritidas proprietate rumpat & expurget.

Pimpinella calida ſiccaque ordine ſecundo, abſterſionis adſtrictioniſque particeps: tabidis aptiſſima, cruentas excreationes ſiſtit, ſordidas ac purulentas expurgat, ulcera detergit, mirifice ſiccat & agglutinat.

Tuſſilaginis radices & folia petuntur, hæc virentia temperatis proxima ſunt, ſiccaque vero modice acria & calida evadunt, hinc ſiccas tuſſes & orthopnœas ſanant,& accenſa,inſpi-

rato

ſrato fumo, pulmones tàm blande expurgant, ut ſine noxa omnes thoracis abſceſſus rumpere credantur.

Symphytum, conſolida major ordine ſecundo excalfacit, ſiccatque: collectum in thorace pulmoneque pus expurgat & ſanguinis rejectiones ſiſtit.

Pulmo vulpis arefactus ſi bibatur ſuſpirioſos adjuvat, tabidorum ulcera agglutinat, roboratque pulmonum ſubſtantiam.

Ex his *componuntur extantque* medicamenta hujuſmodi, ſyrupus hyſſopi, ſyrupus praſſi, electarium diaireos ſimplex & diaireos compoſitum, conditum adianti, conditum florum iridis, conditum radicum enulæ, zinziber conditum, eclegma è ſcylla ſimplex & compoſitum, pilulæ ſcabioſæ. Et quæ ad ſanguinis excreationem & ad tabidos purulentoſve conferunt, trochiſci è terra lemnia, ſyrupus ſymphyti. *Eorundem virium compoſita, in officinis.*

Quum magna ſit horum compoſitorum ſupellex, raro *decernuntur* alia niſi cum penuria ſubeſt, aut ad implicitos affectus inſueta deſideratur permiſtio, ut quæ leniendi & expectorandi hoc modo vim obtinet. ℞ zyzypha myxaria, ficus paſſas an. vj. nu. uvarum paſſarum ab acinis liberatarum ℥j. polypodii quercini, ſeminis cnici, radicis helenii an. ℥ß. adianti albi, hyſſopi, praſſii, origani, ſatureiæ an. m. j. ſeminis althææ & ſeſeleos an. ʒij. coquantur exprimanturque ad ſeſquilibram, adjectoque pari ſacchari pondere recoquantur in ſyrupum. Si vel eclegmata vel electaria rei præſentis neceſſitas expoſtulet, horum permiſtio ex his quas ante protuli formulis diſcenda. *Ex tempore.*

CAP. XXI.

Quæ cordis diſcutiant affectus cardiaca appellata.

QVod affectus pauci in cor invadere poſſe credantur, *cardiacæ facultates* præcipuæ ſunt, noxia omnia *malignaque depellere*, & cordi *robur conferre*. *Cardiaca alia malignitatem depellunt.*

Malignitatem depellunt alia *frigida*, alia *calida*.

CARDIACA FRIGIDA HAEC SVNT. *Frigida.*

Bugloſſum utrumque languentibus medetur & ſyncope vexatis, melancholicos exhilarat, & ex diuturno morbo convaleſcentes recreat.

Viola & *nymphæa* in cardiacis frigidis quoque habentur: utraque cordis tædia diſcutit, ſpiritus excitat, ac tetros arcet vapores.

Semen mali citrii amarum, venenis reſiſtit, oris ſuavitatem commendat, ad mulierum malaciam confert.

Succus mali citrii & *punici* acidi & *arancii* acidi frigidus ſiccus ordine tertio: adverſus internas & peſtilentes putredi-

nes, venena, & partium principum maximeque cordis imbecillitatem in primis utilis eſt, & dum cardialgia, hoc eſt mordicatio ventriculi os infeſtat.

Semen oxalidis cordis & oris ſtomachi inextricabilia vitia, maxime ſcorpionum ictus ſanat.

Mali odorati atque *cotonei* ſuccus cor & ſtomachum roborat, ſyncopen tollit, venenum conſopit aut arcet.

Calida. Calida.

Meliſſophyllum ſyncopen ex frigida cauſa, mœrorem triſtitiamque excutit.

Doronicum, quod Paulo Arnabo dicitur, radix calida & ſicca ordine tertio, ſubdulcis, intus alba, foris flava, pollicis craſſitie, nodoſa, denſa: cordis palpitationi & venenatorum morſibus atque ictibus auxiliatur, ipſumque cor peculiariter roborat.

Veronica altera quæ & tunix & biſtorta, calida & ſicca, ſubamara: contra nocturnas peregrinationes & difficiles ſomnos commendatur, adverſus toxica, ſerpentum & ſcorpionum ictus ex vino albo bibitur: ſuccus peſtis arcet contagia, & vomitiones cohibet.

Dictamni radices & folia in uſu ſunt, calfaciunt & ſiccant ordine tertio, tenuium ſunt partium: ad morſus & ictus venenatos exhibentur, & ad peſtilentium febrium malignitatem.

Pentaphyllum, tormentilla vulgo, ſiccat tertio receſſu citra manifeſtum calorem, ſubadſtringit, tenuium eſt partium: venenis reſiſtit & peſti, omnes ſanguinis eruptiones cohibet.

Atractylis hirſutior quibuſdam, aliis acanthium, *carduus benedictus* vulgo, calidus ſiccus, amariſſimus: obſtructiones internorum viſcerum tollit, & eorum ulcera ſanat, adverſus peſtilentes alioſque venenatos & putres affectus in primis efficax.

Stæbe ſcabioſa, ut abceſſus interiores rumpere, ita & peſtilentium morborum virus è corde foras extrudere creditur, & eorum bubonas carbunculoſque diſcutere.

Ocimi ſemen cardiacum eſt, cor enim exhilarat, ejuſque defectionem tollit, & humidum ſtomachum roborat.

Alia Corroborant. Frigida. Corroborantia frigida.

Os è corde cervi, hominis cor quadam ſubſtantiæ ſimilitudine roborat, ad cardiacam affectionem & ſyncopen in primis utilis, pro quo in eoſdem uſus *cornu cervi* ſubſtituitur.

Cornu unicornis omnium præſtantiſſimum creditur cor tueri, veneni vim omnem obtundere, & peſtilentium morborum perniciem lenire.

Ebur

Ebur frigidum ſiccum primo gradu, cordis robur tuetur & conceptum adjuvat.

Aurum temperatiſſimum, foliolis & veluti bracteolis ad naturæ robur & affectus melancholicos, ad exolutum ſtomachum, ad cardiacos & præter rationem mœſtos efficax.

Argentum frigidum humidumque temperate, auri vires quadamtenus æmulatur, ſed jam metallicæ malignitatis quodammodo particeps.

Uniones ſeu margaritæ frigidæ ſiccæ, integræ potiores: cor proprietate roborant, ſyncopen tollunt, putredini cor obſidenti, peſtique & venenis obſiſtunt.

Sapphirus potus ictos à ſcorpione juvare, & cor ab omni veneni labe tueri creditur,& inteſtinas ulcerationes emendare.

Hyacinthus virulentarum quoque beſtiarum ictibus & malignis medetur affectibus.

Smaragdus, eadem non potus modo, ſed & collo ſubnexus confert, & melancholiam mœſtitiamque ſolvit.

Corallus frigidus ſiccus ſecundo gradu: ut adſtringendo ſtomachum roborat, & ſanguinis rejectiones magnopere ſiſtit, ita & cordi robur conſervat, idque munit adverſus peſtilentium morborum injurias.

Succinum cor & ſtomachum firmat, cardiacis & cordis palpitationi accommodatum.

Sigillum lemnium frigidum & ſiccum primo receſſu: morſus ſerpentum & omnium reptilium ſanat, mortiferas & venenatas potiones nocere prohibet.

Bolus armena, frigida ordine ſecundo: peſtilenti febri opitulatur, eique reſiſtit, putredinem cohibet, & ſanguinis exputitionem, dyſenteriam, & deſtillationem.

Caphura malignos vapores, præſertim calidos, extinguit, ab hiſque ortam ſenſuum exolutionem reparat.

CALIDA. *Calida.*

Xylaloë ad cardiacos affectus, ad ſyncopen, ad omnia denique cordis frigida vitia utiliter exhibetur.

Cortex citrei mali, odorus, calidus ſiccus: cor aliaſque principes partes muniens, putredini & venenis reſiſtit.

Cinamomum, calidum tertio ordine, ſiccum ſecundo: putridam ſaniem exorbet, ad deleteria & venena utile.

Caryophyllum calidum ſiccum tertio gradu, odoratum, acre, ſubamarum: cardiacos affectus & ſyncopen tollit, viſcera corroborat, & cordis ſpiritus reſarcit.

Amomum calidum ſiccum tertio gradu, valide ſiccat & adſtringit, odoriſque ſuavitate cor recreat.

Crocus

Crocus calidus ordine ſecundo, ſiccus primo, coquit, digerit, mediocriter adſtringit, cor in primis, deinde alias partes, roborat, emendatque earum putredines: ſed extra modum ſumptus lethalem vim inferre perhibetur.

Moſchus calfacit, ſiccat ordine tertio, tenuium eſt partium, odore ſpiritus inſtaurat, languidas partes ac præcipue cor firmat & roborat, lipothymiam & vires reſolutas ſarcit, ſed imbecillum cerebrum, bilioſis præſertim, ferit.

Ambarum, calidum ſiccum ſecundo gradu, humores calfacit, incidit, attenuatque, ſtomachicis miſcetur, cor & cerebrum proprietate roborat, & ſyncopen tollit, ſed ebrietatem accerſere dicitur permiſtum vino: ſenibus & natura frigidioribus accommodatius, quam juvenibus.

Ex his compoſita in officinis. Syrupi, Hæc porro ſimplicia in *compoſitiones* coaptantur, quæ ſunt hujuſmodi: *Syrupus* bugloſſi, ſyrupus è ſucco aut infuſo violarum, ſyrupus nymphææ, ſyrupus è ſucco oxalidis, ſyrupus malorum redolentium, ſyrupus è ſucco perſicorum malorum, ſyrupus è ſucco limonum, ſyrupus granatorum, ſyrupus è cortice citrii, ſyrupus è ſucco citrii acido. Quibus omnibus cardiaca quodammodo vis ineſt cor muniendo arcendoque putredinem: unus autem ſyrupus meliſſophylli malignitatem omnem extinguit.

Electaria, *Electarium* quoque de gemmis, diamargariton frigidum, electuarium de ambra, electuarium exhilarans, mithridatium & theriace.

Condita, Flores præterea & fructus ſaccharo *conditi* conſervatique, ut bugloſſi flos & radix, flos violarum, perſica condita, mala odorata condita, cortex citri conditus, & nux moſchata condita.

Compoſita extemporanea, Quinetiam non paucæ *extemporaneæ compoſitiones* in alias quoque transferuntur formas, ut in pulveres, in condita, in paſtam regiam, in deſtillatum inſtaurativum, in epithemata, in ſuffitus & odoratos globulos: quorum exempla quædam exercitationis gratia hic ſubjeci.

Pulveres, *Pulvis.* ℞. Cornu cervi & unicornis, margaritarum ſplendidarum, ſcobis eboris an. gr. vj. fiat pulvis tenuis ex cochleari ſumendus, aqua bugloſſi & vino albo dilutus.

Tabellæ, Ejuſce pulveris drachmæ duæ exceptæ unciis tribus ſacchari albi ſoluti aqua roſarum ſtillaticia, concinnantur *in tabellas* quas manus Chriſti appellant. Huic & nonnihil interdum additur electarii de gemmis aut de ambra, interdum & ambaris momentum. Fit. & ad peſtilentiam hac formula. ℞. Fragmentorum gemmarum ſapphiri, hyacinthi, ſmaragdi, marga-

margaritarum, coralli rubri an. ℈j. oſſis è corde cervi, eboris, ſeminis ocymi, cardui benedicti, citrii, oxalidis, radicum tunicis, tormentillæ & angelicæ, doronici an. ʒ ß. terræ lemniæ, boli armenæ an. ʒj. moſchi, ambaris an. gr viij. ſacchari albi ſoluti aqua meliſſophylli ℔ ß. concinnetur electarium in tabellas pondo ʒij.

Conditum cardiacum. ℞. Corticis citrii conditi, conſervæ bugloſſi, violarum & roriſmarini an. ℥ ß. pulveris electarii diamargariton frigidi & electarii de gemmis an. ℈ ß. ſacchari albi quod ſatis eſt ad conditi formam. *Condita,*

Epithema. ℞. Aquarum ſtillaticiarum meliſſophylli, bugloſſi, cardui benedicti & roſarum an ℥ij. aceti ℥j. In quibus diſſolve omnium ſantalorum, xyloaloës, caryophyllorum, corticis citrii ſicci, tritorum omnium an. ʒj. croci ℈j. caphuræ ℈ ß. fiat epithema cordi inducendum ad æſtum & malignitatem arcendam. In id quoque pulveres ſacculo includuntur, qui vel ſiccus cordi admovetur, vel ſupra dicto liquore imbutus. Odore quoque labes arcetur ex his quæ epithema conſtituunt. *Epithemata,*

Deſtillatum cardiacum & inſtaurans. ℞. Conſervæ bugloſſi utriuſque, violarum, roſarum & nymphææ, corticis citrii conditi an. ℥ij. pulveris electarii diamargariton frigidi, electarii de gemmis & de ambra, croci an. ʒij. ſeminis citri, oxalidis, cardui, atractylidis & citrii mali, radicum dictamni, veronicæ & pentaphylli an. ʒiij. juſculi caporum juvenum alteratorum, cum lactuca, oxalide, portulaca, ſcabioſa & meliſſa ℔vj. trita confuſaque omnia vaporario vitreo incluſa igni mandentur, vel aquæ ferventi, ſenſimque liquor eliciatur. His nonnunquam perdicum aut turturum, aut etiam nemoralium teſtudinum præparatarum conciſa caro permiſcetur, cum medulla panis albi. Excepti deinde liquoris libra dimidia, cum ſacchari unciis duabus, & cinamomi drachma una, colo tranſmittitur in uſus, affuſa interdum ſemuncia ſucci granatorum aut limonum. Deſtillatum *aliud* malignitatem arcens & obtundens. ℞. endiviæ, bugloſſi utriuſque, ſtœbes, pentaphylli, cardui benedicti, oxalidis, pimpinellæ, betonicæ, recentium omnium an. m.j. radicum dictamni, veronicæ, & pentaphylli, ariſtolochiæ rotundæ, gentianæ, doronici romani, zedoariæ an. ℥ ß. ſeminum oxalidis, cardui, atractylidis & plantaginis ʒvj. theriaces, mithridatii veteris an. ℥ij. Recentes herbæ tundantur, hiſque aſpergantur reliqua omnia exquiſite trita, ſinanturque triduo macerari: ex his dein in vaporarium conjectis ſenſim liquor excipiatur. *Deſtillata,*

Cap. XXII.

Ventriculo accommodata.

Stomachica.

QVæ *ſtomachica* nuncupantur medicamenta, alia *humorum* quibus eſt imbutus ventriculus illuviem exugunt abſumuntque, vel prorſus *detergunt*, ejus robore ſervato: alia *concoctionem adjuvant*, cæteraſque illius functiones confirmant.

Alia abſtergent humorem calidum,

Prioris quidem *claſſis* ſunt, malum citrium & medicum, malum punicum & cydonium ſeu cotoneum, ceraſium, ribes, oxyacantha, ſorba, meſpila, & quæcunque ſupra dixi *æſtuantem bilem frenare*. Hæc enim bilis reliquias obtundunt, vomitiones ſiſtunt, æſtuantem ventriculum refrigerant, ſitim extinguunt, cibi faſtidia diſcutiunt & appetentiam invitant, diſſolutumque ventriculum adſtringunt & corroborant.

Quæ vero deinceps ſunt, id ipſum præſtant *in frigidis humoribus*, qui ſtomachi tunicas infarciunt.

Frigidum.

Mentha utraque calida & ſicca principio tertii ordinis, guſtu acris, ſubamara, tenuium partium, adſtringendi & exiccandi vim obtinet. Stomacho apprime utilis eſt, appetitum excitat, & in condimentis peculiarem uſum invenit, in eo humores frigidos craſſoſque excalfacit, attenuat & abſorbet, ſingultus, vomitiones choleramque ſedat, ſanguinis vomitiones ſiſtit: ſed conceptioni reſiſtere creditur.

Betonica crudorum concoctionem adjuvat, datur acidum ructantibus & ſtomachicis, dolorem capitis ex ventriculi ſympathia ſedat.

Abſinthium calidum primo gradu, ſiccum ſecundo, adſtringens, amarum & acre, excalfaciens pariter & detergens, roborans & deſiccans: ejus decoctum ſtomachum corroborat, bilem eique inhærentem pituitam detergit, vacuatque, tum per alvum, tum per urinas. Hinc morbo regio correptos ſanat, malaciam ſtomachi, & inflationes diſcutit, appetitum excitat, nauſeam arcet, lumbricos pellit: comæ, folia & ſemen uſurpantur: ſed ſuccus ſtomacho infenſus eſt.

Salvia excalfaciens, & ſubadſtringens, appetitum excitat, cruda craſſaque conficit, & ſtomachum corroborat, ſingultum quoque lenit.

Siſymbrium, balſamita vulgo ſeu mentha aquatica, excalfacit atque ſiccat tertio ordine, tenuium partium eſt, & digerentis facultatis: redundante pituita vomitiones, ſingultus ſtomachique diſſolutiones cohibet ſeu ſumptum, ſeu admotum, urinam ciet. Non edendum gravidis niſi mortuo jam conceptu, quippe etiam impoſitum ipſum extrahit.

Succi-

Succinum calidum primo receſſu, ſiccum ſecundo, ventriculũ & cor roborat, nauſeam ſedat, pravos ventriculi humores abſorbet atque eos gigni prohibet, ventriſque fluxiones ſiſtit.

Corroborantia & adſtringentia *frigida*, quæ tum reliquias acrium humorum abſorbent, tum concoctionem juvant. *Alia corroborant. Frigida.*

Roſa amara, adſtringens præcipue, rubra, arefacta: ſtomachum & jecur corroborat, ejuſque diſſolutioni medetur, vomitiones & lienterias ſiſtit.

Cytinus mali punici flos, ſtomachum roborat, fluentem alvum ſiſtit, bibitur commode ſanguinem excreantibus.

Balanſtium adſtringentem quoque vim habet, & eandem quam cytinus.

Myrtus, tum baccis, tum folio, citra calorem, ventriculi ſupervacua & alvi illuviem ſiccat atque concoquit, faſtidium abigit, præcipuamque corroborandi facultatem adſtringendo obtinet.

Oliva recens flava, nec dum matura, utilis ſtomacho, ipſum roborat, adſtringit, appetentiam movet, humores acres digerit. Idem præſtant olivæ halmades, quæ muria conditæ ſervantur.

Coriandri ſemen præparatum adſtringit, terget, concoctionem adjuvat, ventriculum roborat, ejuſque exhalationes in caput ferri prohibet.

Rhus frigidum ordine ſecundo, ſiccum tertio, vehementer adſtringit, ventriculum ejuſque facultates omnes roborat ſumptum & admotum, vomitiones, dyſenterias, ſanguinis eruptiones, aliaſque diuturnas fluxiones cohibet obſoniis inſperſum, aut aliter ſumptum inflammationes mitigat, menſes quoque ſiſtit.

Acacia frigida primo gradu, ſicca tertio, valide adſtringit: ſtomachi robur vireſque omnes fovet, vomitum ſiſtit, menſes ſupprimit.

Lycium ſiccat ordine ſecundo, calore temperatis proximum eſt: adſtringit, terget, digerit.

Hypociſtis eadem quæ acacia, & multo validius præſtat, eodem quoque cenſu *ciſtus* exiſtit, aliquanto tamen ſiccantior & adſtringentior.

Calida quibus præcipua vis eſt ad frigidos crudoſque ichores abſumendos, & ad concoctionem augendam, hæc fere ſunt: *Calida.*

Maſtiche calida & ſicca ordine ſecundo, parum adſtringit, minimum eſt acris: ſtomacho auxiliatur, purgantium acrimoniam frangit, exhalationes reprimit, deſtillationes arcet & abſumit, vomitioneſque ſiſtit.

Crocus

Crocus ſtomacho utilis eſt, ciborumq; concoctionem juvat.

Myrobalani omnes vehementer adſtringunt, ſtomachum expurgant, & corroborant, vomitiones, dyſenterias & alia alvi profluvia compeſcunt, & appetentiam revocant.

Galanga calida ſicca tertio gradu, ſapore acerrimo linguam admodum vellicante: concoctionem adjuvat, oris halitum commendat, venerem ſtimulat.

Spica nardi calida exceſſu primo, ſicca ſecundo, adſtringit, ſubacris & leviter amara, ſtomachum roborat ſumpta & admota, omneſque frigidos affectus concoquit.

Agallochum odoratum, guſtu adſtringens & ſubamarum: ventriculum frigidum corroborat, concoctionem adjuvat, ejus putredinem ſummovet, & ſuperfluentes humores abſorbet, flatuſque diſcutit.

Macer calidum ſiccum tertio gradu, vi aromatica odoreque ſuavi præditum, ſubacre, tenuium partium: hoc peculiare habet, ut ventriculum roboret, & concoctionem juvet.

Nux moſchata calida ſicca, ſecundo gradu: vim habet roborandi ventriculum, & frigidos ipſius affectus ſanandi, concoctionem juvandi & flatus diſcutiendi.

Zynziber calidum tertio ordine, humidum primo, odoratum: obſtructiones aperit, ſtomachum corroborat & excalfacit, concoctionem promovet, vapores craſſos & flatus diſcutit, craſſos humores attenuat, aquoſos abſumit.

Caryophyllum ventriculi calorem roburque ſuſcitat, concoctionem perficit, cardialgiam tollit & nauſeam, doloreſque ex cruditate & flatuum copia ſubortos.

Cinamomum excalfacit, adſtringit, roboratque ventriculum & concoctionem juvat.

Ambarum ſiccitate ventriculi ſuperfluentes humores abſumit, odoris ſuavitate pravam illorum qualitatem omnemque impuritatem ac putredinem emendat, ſuſcitato nativo calore ac ſpiritu concoctionem juvat, cæteraſque functiones validiores efficit.

In id quoque uſurpantur *quæcunque cor nativumque calorem fovere* & roborare tradita ſunt.

Ex his compoſita in officinis. Ex his porro *compoſitiones extant* aſſervanturque variæ, ſyrupus myrtinus, ſyrupus menthæ & abſinthii & mivæ cydoniorum, electarium myrtinum, electarium diarrhodon, & aromaticum roſarum majus, trochiſci è ſpodio, myrobalani, emblicæ & cæpulæ conditæ, juglandes nuces conditæ, ſorba condita, cydonia condita, conſerva roſarum & menthæ, cortex citri conditus, & nux moſchata condita.

Qua-

Quarum imitatione aliæ quoque *ex tempore* præſcribuntur, ut *vinum* abſinthii, & *juſculum* è radice cichorii, & abſinthii coma, *julepus* è ſucco cydoniorum aut granatorum, & aqua roſarum ſtillaticia. *Condita* quoque multiplicis uſus. *Extemporanea interna,*

Adhæc *fomentum* è roſa, cytino, ſalvia, mentha utraque & abſinthio, cum portione cyperi, calami aromatici & ſchœnanthi, adjecto ſub finem vini quadrante. *Ceratum molle* ex oleo maſtiches, menthæ, abſinthii, nucis moſchatæ & nardino, aut horum quibuſdam cum ceræ momento. His etiam ut *unguenti* ſpecies evadat, interdum pulveres inſperguntur galangæ, maceris, nucis moſchatæ, xylaloës, & zinziberis: ut ſingulæ olei unciæ ſingulas pulverum drachmas habeant, cum ceræ tantillo & ambari aut moſchi exiguo. Aut ſi pluſculum pulverum atque ceræ ſit, *ceratum ſolidius* exiſtet, in quod plerumque ſolet maſtiches triens quadranſve addi, tundique pilo calente: quo etiam pertinere videtur ceratum ſtomachicum. *Sacculus* præterea minutim tranſſutus in ſcuti formam concinnatur ex aridiorum tritorum pulvere, ut qui habet roſarum rubrarum, cytinorum, menthæ, abſinthii, ſampſuchi, arefactorum an. ℥iij. ſpicæ nardi, galangæ, nucis moſchatæ, caryophyllorum an. ʒ.ij. croci ʒß. *Externa.*

CAP. XXIII.

Iecori peculiaria medicamenta.

CVm *jecoris* tum ſubſtantia tum venæ exiles ſæpe infarctu & humorum illuvie præpediri ſoleant, magnaque ſit hujus viſceris dignitas & præſtantia, id quidem maxime medicamenta poſtulat quæ *obſtructione liberent* atque *corroborent*, nullo vehementi calore. *Hepatica,*

In hac autem non omnia promiſcue, ſed peculiari quadam dote iſta conferre comprobantur. *Alia expurgant.*

Gramen modice frigidum ſiccumque, ſubadſtringens & ſuave, tenuis ſubſtantiæ: jecoris infarctus ſolvit roburque tuetur. *Frigida,*

Intybum omne calidam hepatis intemperiem, atque etiam inflammationem extinguit, ſanguinis fervorem ſedat, obſtructiones jecoris aufert: hinc bilioſam ejus collectionem expurgat, icterum perſanat, jecur proprietate quadam corroborat, nec ventriculum offendit, ſemen genitale minuit.

Cicerbita, hieracium & *chondrilla*, ut temperatura affines ſunt, ſic viribus minimum diſcrepant, eadem quæ intybum, ſed ignavius multo præſtant.

Lichen, quæ hepatica, detergit, mediocriter refrigerat, jeco-

ris obſtructiones tollit, icterum & impetigines curat, ſanguinis inflammationes compeſcit.

Adiantum omne tenuat, digerit, aperitque jecoris obſtructiones, & ictericis confert.

Quatuor ſemina frigida majora & minora refrigerant, incidunt, ac detergent, tenuium ſunt partium, ut jecoris quoque obſtructiones expediant.

Plantago frigida ſicca ordine ſecundo, adſtringit, & nihilominus digerit, hepatis obſtructiones ſolvit, putredines & dyſenterias coërcet, fluxiones ſiſtit, tum folio tum ſemine.

Oxalis omneque rumicis genus, tum radice tum ſemine blande jecoris illuviem expurgat, obſtructiones expedit, ex eaque genitos affectus perſanat: & adſtrictione leni nec injucunda ipſam pariter jecoris ſubſtantiam firmat & corroborat.

Calida. CALIDA.

Eupatorium calfacit, incidit, abſtergit, peculiariter vero jecoris obſtructiones expurgat ſervato robore, diuturnis & erraticis febribus apta.

Fumaria jecur obſtructum aperit, laxiuſque firmat, bilem expurgat, ſanguinem impurum clarificat, & putredini reſiſtit.

Lupulus calidus ſiccus primo ordine: detergit & aperit, expurgat jecur, & obſtructionibus liberat, icterum ſanat, menſeſque movet.

Aſparagus jecur infarctu liberat, tum radice tum ſemine, regioque morbo auxiliatur.

Idem ac etiam efficacius conferunt *apii, petroſelini* & *feniculi* radices, quæ ſi calidior erit affectus, aceto macerandæ ſunt.

Abſinthium, ut ventriculo, ita præcordiis & jecori opitulatur, quodque in venis bilioſum eſt per urinas expurgat.

Praſium, ut guſtu amarum eſt, ita jecur infarctu liberat, & regium morbum expurgat.

Peucedanum veteres hepatis obſtructiones aperit, confertque incipienti ſcirrho.

Chamædrys amara, ſubacris, incidit, terget: viſcera, præcipue vero jecur expurgat & obſtructionibus liberat.

Chamæpitys terget, purgat, obſtructum jecur liberat, ictericis auxilio eſt.

Alia corroborant, frigida, CORROBORANTIA FRIGIDA.

Santala omnia frigida gradu tertio, ſicca ſecundo, calidis naturis conveniunt, proprie vero hepar corroborant & refrigerant, cardiacos juvant.

Ebur

Ebur frigidum ſiccum gradu ſecundo, adſtrictionis cujuſdam particeps, qua viſceribus robur adjicit.

Spodium, ebur uſtum, refrigerat, adſtringit, ſitim compeſcit, ventriculum & hepar roborat.

Roſa & *lichen* jecur roborant.

Corallium frigidum ſiccumque ordine ſecundo, adſtringit, roborat: bilis fervorem compeſcit, ejuſque impetum ſeu ſurſum ſeu deorſum ſedat, jecoris ſubſtantiam quovis modo ſolutam impingit atque coarctat, & ſanguinis undecunque manantis fluorem ſiſtit.

CALIDA. *Calida.*

Iuncus odoratus, ſeu ſchœnanthum modice calfacit adſtringitque, mediocriter digerit, ventriculum & hepar corroborat, ſanguinem excreantibus auxiliatur.

Calamus aromaticus calidus ſiccus ordine ſecundo, leniter adſtringens, minimum acer: ventriculum & hepar excalfacit roboratque, hydropem ſanat & tuſſim.

Eupatorium moderato calore peculiariter hepar corroborat.

Vva paſſa tota ſubſtantia jecori familiaris, moderata adſtrictione ipſum roborat.

Id ipſum præſtat *piſtacium* ſubamarum, odoratum, atque eſſentiæ tenuitate jecur obſtructum expedit.

Compoſita medicamenta quæ humorum reliquias è jecore per urinas *expurgant* ſunt ſyrupus cichorii, ſyrupus endiviæ, ſyrupus bizantinus, ſyrupus è radicibus minor, ſyrupus è radicibus major, & oxymeli compoſitum. *Ex his cõpoſita in officinis expurgantia.*

Corroborant vero electarium trium ſantalum, & trochiſci eupatorii, electarium diacubebe, & trochiſci è ſuccino. Refrigerat vero conſerva cichorii, ſurculi lactucæ, endiviæ & portulacæ conditi, ceraſia condita, oxyacantha condita, & ribes conditum. *Corroborantia.*

Aut ſi quando res ipſa expoſtulat, *recentia* fient *apozemata* modo ſimplicia, modo acida, affuſis interdum herbarum ſuccis. *Electaria* quoque & *condita* confuſis pulveribus atque conſervis. *Fotus* præterea ſi quid emolliendum aut calfaciendum eſt, & *epithema* ſi refrigerandum ex aquis ſtillaticiis endiviæ, portulacæ, abſinthii, plantaginis, & roſarum paribus portionibus & aceti parte octava, in quibus trium ſantalorum, roſarum, lupinorum & trochiſcorum è caphura pulveres convenienti doſi ſoluti ſint. *Illitus* quoque & *unguenta* ex his quæ ipſi quoque ventriculo accommodavimus. *Extemporanea.*

Cap. XXIV.
Quæ lieni conveniunt.

Splenica

Apta *lieni* medicamenta ea ſunt, quæ ſuavitate quadam terrenum illius humorem vel emolliunt, vel quodammodo colliquant, detergunt & attenuant, ſine adſtrictione conſpicua, ut deinde obſtructione ſoluta facilius excidat in alvum.

Frigida.

Horum quædam moderate *frigida* ſunt & *humida*, quæ exuperanti bili retorridæ conveniunt, ut viola, buglоſſum utrumque, ſuccus malorum fragrantium.

Calida intus,

Plurima vero moderate *calida* ſunt & tenuium partium, ut craſſam fæculentamque melancholiam attenuent, atque diſſipent: qualia hæc ſunt:

Lupus ſalictarius, ſeu lupulus, lienis obſtructiones expedit, eumque expurgat.

Caſſutha peculiariter lienem obſtructione liberat, arquatumque nigrum pellit.

Scolopendrium ſeu aſplenum & ceterachum, proprietate lienem expurgat, abſumitque.

Raphanus lienem extenuat & obſtructione liberat, jecori etiam prodeſt.

Radix apii lienem expurgat, & obſtructione liberat, ejuſque tumores diſſolvit.

Cortex thamaricis peculiariter lienem expurgat, obſtructionibus liberat, abſumitque, & ictetum ſanat.

Capparis, radicis cortice inprimis, dein fructu & cauliculis, tum decoctis in oxymelite, tum pulveratis, ſpleni ſcirrhoſo eximie benefacit, atque frequenti uſu lentos craſſoſque humores exterget & incidit, tandemque per urinas & per alvum exigit.

Agnus calidus ſiccus tertio gradu, flore & ſemine inſignis, aperit, extenuat, flatus diſcutit, duritiem & obſtructionem lienis diſſolvit: ſed genitale ſemen abſumit, & libidinem extinguit.

Chamædrys lienem valide adeo expurgat, ut ipſum abſumere credatur.

Acori veri radix in uſu eſt, quæ *galanga* major dicitur: calfacit & ſiccat tertio ordine: guſtu acris eſt & modice amara, odore non injucunda, tenuium partium, detergit & extenuat: lienes induratos reſolvit, atque comminuit, duritias & collectiones omnes ſanat decocto hujus foventibus.

Scylla calida ſicca ordine tertio, ſumme incidit & reſolvit: duritias lienis collectioneſque diſcutit, & obſtructiones valide expedit, quartanam & icterum ſanat.

Lapa-

Lapathum digerente detergenteque facultate præditum, lienem ex aceto ſumptum juvat, ex vino coctum ſumptumque regio morbo prodeſt, lepras impetigineſque ſanat.

Rubia ſemen ex oxymelite potum lienem abſumit.

Id ipſum præſtat & *peucedanum*, & *raphanus*, & *iris* ſimiliter ex aceto aut oxymelite pota.

Ariſtolochia multo validius lienem obſtructione liberat, laterisque doloribus auxiliatur, putreſcentia ſanat, & ſordida expurgat.

Cancamum, vulgo gummi *lacta*, obeſos extenuat, concretumque lienem diſſolvit.

Horum quædam etiam *foris admota*, ſed maxime quæ deinceps ſunt, lienem plurimum expediunt. *Foris.*

Ruta, tum ſumpta, tum admota ex aceto cataplaſmatis vice, lienis obſtructiones duritiaſque tollit.

Naſturcium præſertimque ſemen ejus cum melle illitum lienem extenuat & comminuit.

Struthium duritiem quoque lienis ſolvit.

Vrtica, cum cerato impoſita concretum conduratumque lienem colliquat.

Sinapi calidum ſiccumque quarto receſſu, lienis tumores, omniſque generis dolores ex alto in ſumma trahit.

Centaurium minus calidum primo ordine, ſiccum tertio, ſumme amarum & ſubadſtringens, valideque abſtergens: optimum eſt ad lienis & jecoris obſtructiones ſolvendas, ſed & lienem induratum foris impoſitum ſanat.

Aſarum calidum ſiccum tertio ordine, tenuium partium, hepatis & ſplenis obſtructiones reſerat, eorumque duritias diſſolvit, icterum ſanat, febribus diuturnis auxilio eſt: valet foliis, ſed radice efficaciſſimum.

Cyclaminus calidus ſiccus tertio gradu: radix in uſu eſt. Incidit, terget, aperit, digerit, reſolvitque. Lienis durities & tumores fotu aut illitu perſanat, tum recens, tum aridus, arquatum ſiſtit, & bilioſum ſudorem ciet.

Alia *ex his aptantur* in eos ſyrupos qui tetrum bilis atræ vaporem demulcent, cujuſmodi ſunt ſyrupus violarum, ſyrupus bugloſſi, ſyrupus è ſucco malorum bene olentium, & ſyrupus meliſſæ & confectio alkermes. Alia in eos, qui melancholiæ reliquias ex tumente liene vel diſſipant, vel abſumunt: quales ſunt ſyrupus ſcolopendrii & fumariæ, ſyrupus è radicibus, oxymel ſcylliticum, electarium diacapparis, trochiſci è capparibus & dialacca, electarium de gemmis, electarium exhilarans, & aliæ complures compoſitiones ad cordis affectus relatæ. *Ex his cõpoſita in officinis.*

Extemporanea intus, Ex quibus dein *in rem præſentem julepi* fiunt & *apozemata, electaria* quoque & *condita.*

Foris. *Foris* præterea *fotus* ex ruta, urtica, ſtruthio, naſturtio, centaurio minore, in quo aceti quadrans inſit. *Illitus* ex oleo rutaceo, oleo de capparibus, oleo amygdalarum amararum, oleo liliorum, lotis aceto ſcyllitico cum cera: quibus ſi ſextans adjectus ſit pulverum iridis, aſari & cyclamini, cum bdellio & ammoniaco ſolutis aceto forti, *emplaſtrum* efficiet lienis obſtructioni tumorique accommodatum. Poſſunt & aliæ formæ complures pro rei neceſſitate ex tempore præſtitui.

Cap. XXV.

Renum ac veſicæ medicamenta.

Quæ urinam arenulaſque movent. Quæ leniunt & refrigerant, arenulas minime ſinunt in calculum concreſcere, urinæ ardorem demulcent, eamque facilius emittunt. Quæ *urinas cient*, tenuitate ſubſtantiæ ac ſiccitate ſanguinem attenuant & colliquant, ſerumque ſecernunt atque deducunt in renes.

In hoc genere nonnulla traduntur moderate frigida, ut pepones, melopepones, cucurbitæ, cucumeres, hordeum & gramen: ſed omnium efficaciſſima ſunt quæ in ſubſtantiæ tenuitate calida ſiccaque ſunt tertio receſſu, ut apium, petroſelinum, fœniculum, daucus, phu, ſeſeli, aſarum & ſmyrnium. Quæcunque urinas ſtrenue cient, eadem quoque renes & urinæ ductus abſtergendo incidendoque expurgant, & arenulas pariter exturbant, & calculos ex arenularum adhæſu leviter concretos diſſolvunt atque diripiunt.

Quæ calculum exturbant. At vero ſolidiores *veroſque calculos* quæ proprie *comminuere* traduntur, *attenuant* incidûntque nullo calore nullaque ſiccitate inſigni: nimius enim calor concretum calculum magis excoquit & obdurat, obiterque quæcunque mediis viis obhæreſcunt ſupervacanea ſecum in renes deducit, unde urina alias ſupprimitur, alias tenuis & pellucida præterfluit. Hoc genere ſunt limonum ſuccus, radix oxalidis, rubi, aſparagi, graminis & perſonatæ, betonica, adiantum, aſplenium. Nonnulla etiam *aſperitate ſua* calculi ſummam faciem abſtergunt & attritu comminuunt: ut vitrum combuſtum, ovorum teſtæ, milium ſolis. Nec deſunt quæ id *proprietate* efficiant, ut lapis judaicus.

Quæ renes & veſicam moderate expurgant. Vtraque igitur *affectis renibus opitulantur*: ſed hæc præcipue. Amygdala amara & dulcia eorumque recens oleum, zypha, myxaria, glycyrrhiza, gummi, amygdalæ amaræ & ceraſi,

raſi, piſtacia, ſtrobili, caricæ, & quæcunque leniendis pulmonibus convenire diximus, eadem *renum ac veſicæ* ſcabriciem *leniunt*, urinam demulcent atque effundunt, nec arenulas in calculum coagmentari ſinunt.

Althææ radicis jus potum eadem confert, & urinæ difficultati medetur, renum & veſicæ cruditates pellit: ejus ſemen renum calculos etiam confringit.

Quatuor ſemina frigida minora, lactucæ, portulacæ, intybi, cichorii, renum ſiccitatem, aſperitatem ardoreſque leniunt.

Semen melonum & quatuor ſemina frigida majora ſicca ſunt ad finem primi ordinis, incidunt, tergent, tenui ſunt eſſentia, præſertim areſacta & contrita: hinc urinas adeo movent, ut renibus arenis aut calculo preſſis non mediocriter proſint.

Halicacabi rubentes fructus tenuandi & abſtergendi vi, renes valide expurgant & urinam pellunt.

Fraga quoque chamæbati Idæi fructus, renum & veſicæ ſordes & arenulas eluunt, detritoſque calculos excludunt, præcipue autem ab his aqua ſtillaticia.

Plantago utraque ſemine aut folio areſacto, renum obſtructiones tollit, idque abſtergendi quadam & tenuandi facultate, qua præter cæteras pollet.

Adiantum omne urinas ac menſes movet, reneſque valide adeo expurgat, ut calculos minuere credatur.

Helxine ſubfrigida, abſtergit, leviterque conſtringit, calculo tamen & urinæ difficultati ſuccurrit.

Graminis radix moderate frigida & ſicca, tenuiumque partium, urinæ difficultatibus medetur, & calculoſa veſicæ rudimenta comminuit, quod & ejus ſemen præſtat.

Aſparagi radix trita & ex vino pota urinam ciet, renes infarctu liberat, calculos exturbat, nephriticis auxiliatur: neque credi par eſt longo ejus uſu veſicam exulcerari: ſemen genitale auget, veneremque ſtimulat.

Ruſcus tum radice ſubamara, tum foliis & baccis ex vino potis urinam ciet, veſicæ calculos deterit, ſtillicidio urinæ medetur, menſeſque movet, & morbum regium ſanat.

Eryngii radix calore temperata, non modice ſicca, pota colicis medetur, calculos, ſtillicidia, difficultates urinæ & renum vitia ſanat.

Chamæmelum potu & inſeſſu calculos urinaſque pellit.

Quæ vero ſubjiciuntur quod calidiora acrioraque ſint, ad ea ipſa veſicæ renumque vitia *efficaciora* comprobantur. *Quæ valide.*

Cicer omne calidum ſiccum ordine primo, incidendi abſtergendique facultate præditum: obſtructiones tollit, urinam movet, &

vet, & renes expurgat, renum & veſicæ calculos exterit: ſed *nigrum* & parvum validiſſime, ab hoc deinde *rubrum*.

Terebinthina calfacit, mollit, diſcutit, terget, expurgat: viſcerum omnium, maximeque renum, obſtructiones tollit, & anguſtos meatus aperit, urinam ciet, putredinem cohibet.

Pimpinella calida ſicca ordine ſecundo, ex vino pota calculos terit, & ſtranguriam decocta juvat.

Saxifraga calida & ſicca, eadem, ſed multo efficacius, cõfert.

Crithmum vulgo creta marina calida ſicca tertii ordinis initio: dyſuriæ & regio morbo opitulatur, renúmque calculos confringit.

Lithoſpermum vulgo milium ſolis, ſemine ex vino poto calculos comminuit, urinas pellit, ſtranguriamque diſcutit.

Siſymbrium aquaticum & *Sion* excalfaciunt, tenuium ſunt partium & ſapore acri: ea cruda coctaque potenter urinas movent, calculoſque diſſolvere atque excernere traduntur.

Vrtica calida ſicca receſſu tertio, tenuium partium & acris: tanta abſterſione valet ut ventrem ſubducat, renes infarctu expediat, calculoſque terat.

Anonis calida ad finem ſecundi, attenuando tergendoque urinas ducit, calculoſque confringit, radicis cortex præcipue utilis, deinde ejus calculi, qui antequam ſpinis muniantur ſale conditi gratiſſimi ſunt.

Petroſelinum vulgare, Plinio apium ſativum, Græcis ſelinum, calidum ordine ſecundo, ſiccum tertio, foliis, ſemine & radice: obſtructiones tollit, urinam ciet, renes & veſicam abſtergit, eorumque calculos comminuit: eadem foris, tum fotu, tum inſeſſu confert.

Feniculi radix & comæ renum & veſicæ vitia expurgant, urinam movent tum ſumptæ, tum admotæ.

Smyrnium quod & *libyſticum*, radice urinæ difficultati medetur, ſemen etiam renum & veſicæ vitiis confert, cætera præſtat quæ apium & petroſelinum.

Raphanus uterque calidus tertio, ſiccus ſecundo, tum radice, tum ſemine: renes expurgat, urinam ciet, calculos comminuit & exturbat.

Apium ſaxatile quod petroſelinum macedonicum, calidum ſiccumque tertio receſſu, radice præſertimque ſemine: urinam ducit, renum & veſicæ doloribus potum ſuccurrit.

Daucus ſemine primum, deinde radice calfacit & exiccat: urinam vehementer pellit, ut etiam calculos excludat.

Seſeli maſſilienſe daucum viribus æmulatur.

Perſonata, quæ bardana, radice & ſemine urinas pellit, renes

nes infarctu liberat, arenulas calculoſque excutit.

Pæonia radix acris & ſubamara, ex vino pota renum & veſicæ dolores lenit, ſeminis grana ſumpta calculorum rudimenta pueris eximunt.

Tribulus uterque, præſertimque ſylveſtris, poto ſemine renes purgat, calculoſiſque medetur.

Spartum, geniſta appellatum, ſecunda claſſe calidorum & ſiccorum, incidendi, extenuandique viribus præditum, ſemine præſertim, urinas ducit, & tum veſicæ tum renum calculos comminuit.

Iuniperi fructus calidus tertio, ſiccus primo, ſtomacho utilis eſt, renes deterget, & urinam pellit: ſed caput tentat.

Lauri bacca & folia, tum fotu, tum inſeſſu veſicæ conferunt affectibus: radicis cortex renes expurgat & calculos rumpit, ſed conceptus enecare traditur.

Calamus odoratus urinam movet, renum vitiis & ſtranguriæ commode opitulatur.

Cyperus radice inſignis, quæ calida & ſicca, citra acrimoniam incidit, calculo vexatis congruit, & urinam movet.

Cardamomum ex vino ſumptum affectis renibus & dyſuriæ medetur.

Periclymenum, quod eſt involucrum majus, & caprifolium officinis, vehementer calidum & ſiccum, tum fructu, tum folio urinam movet, calculos pellit, & ſi pluſculum bibatur cruorem profundit.

Præcipuæ ex his comparatæ *compoſitiones* ſunt ſyrupus capillorum veneris, ſyrupus de limonibus, ſyrupus althææ, ſyrupus raphani, electarium diaſpermaton, & electarium λιθοντρίπτον. *Ex his cōpoſita in officinis.*

At vero *in rem præſentem* varia ex his *apozemata* decernuntur, alia quæ leniant & laxent, alia quæ expurgent deturbentque arenulas aut calculos: quibus interdum oxymeli ſcylliticum utiliter affunditur. Pulveres quoque & electaria & condita his formulis quæ ſupra ſunt expoſitæ. *Extemporanea intus,*

Fotus quoque & *inſeſſus*, tum ad compeſcendos nephriticos dolores, tum ad comminuendos calculos, ex radicibus althææ, raphani, petroſelini macedonici, feniculi, eryngii & bardanæ, cum malva, parietaria, betula, chamæmelo, betonica, naſturtio, pimpinella, & origano, lauro & junipero. Ex quorum deinde magmate, addito polline ſeminis althææ, lini & fœnigræci, ſeſeleos & dauci, cum axungia cuniculi & anſeris, *cataplaſma* concinnandum eſt. *Illitus* præterea ex oleo liliorum, chamæmelino, laurino, nardino, è ſcorpionibus & terebinthino. *Foris.*

Nonnulla etiam in *clyſteres* induntur, qui eductis primum fæcibus ſumme ſint profuturi.

CAP. XXVI.

Hyſterica,

Vteri medicamenta.

QVæ *utero conferre* tranduntur, *alia* immodicum ejus fluorem ſiſtunt, *alia* ſuppreſſum movent, *alia* humorum colluviem eluunt, expurgantque uterum, *alia* corroborant.

Alia menſes ſiſtunt, Quæ *menſium fluorem ſiſtunt* fere frigida ſunt omnia: genitale ſemen extinguunt, ſedantque veneris impetus, & uteri ſtrangulatus compeſcunt: nec frigidis aliter juvatur uterus.

Nymphaa, quæ præſertim candidam radicem habet, muliebri profluvio medetur, veneris inſomnia cohibet, & ſemen genitale extinguit.

Cytinus & *balauſtium* refrigerant ſiccantque gradu ſecundo, adſtringendi vim habent, menſes aliaſque vulvæ fluxiones cohibent.

Rhois ſemen obſoniis inſperſum pro ſale, & decoctum potui datum, menſtruas mulierum purgationes & alba earum profluvia retardat.

Idem *ramuſculorum rubi* decoctum præſtat, multoque efficacius ejus foliorum & cauliculorum ſuccus expreſſus & ſole ſiccatus.

Cornu cervi uſtum & lotum, & *ebur* in tenuiſſimam ſcobem redactum, fœminis fluxione vulvæ laborantibus magnopere proſunt è convenienti liquore hauſta.

Portulaca mulierum purgationes ſiſtit, veneriſque impetus & inſomnia ſedat.

Plantago refrigerat denſatque: hinc ſanguinis eruptiones omnes cohibet, atque ut alvi profluvia ita & vulvæ fluxiones compeſcit, & adverſus uteri ſtrangulationes ex lana ſubjicitur.

Sempervivum utrumque refrigerat gradu tertio, & moderate ſiccat, muliebres fluxiones ſiſtit, & veneris ludibria ſtrangulatuſque retundit.

Alia movent lenius, Quæcunque autem *menſes movent*, calida fere ſunt receſſu tertio, nec tamen vehementer ſiccant: ejuſmodi ſunt amara & acria, quorum tanta vis eſt, ut in diſtantiſſima ſalvis viribus penetrare poſſint, & venarum ora reſerare, craſſa extenuare, & lenta detergere: atque etiam cum menſibus pleraque peculiari dote alias quoque uteri ſordes & illuvies expurgare. Nec pauca ex his conceptus ſecundaſque pellunt, aut etiam fœtus enecant.

Chama-

Chamamelum calidum ſiccumque primo receſſu, tenuium partium, anodyna digerendique facultate præditum, potu & inſeſſione menſes & fœtus evocat, uteri duritias & flatus diſſolvit.

Betonica uterum expurgat, & nihilominus corroborat, & conceptum retinet: utilis prægnantibus, quibus alba ſordidaque illuvies ex utero manat.

Laurus calfacit & emollit, ejuſque decoctum in muliebres inſeſſus additur, & vulvæ ſordes vel prægnanti tuto eluit.

Parthenium decoctum ad vulvæ duritiem & ſtrangulatum inſeſſu prodeſt.

Lilium, radice, foliis & floribus utile, aſſum, & ex roſaceo tuſum, ſubditumque, vulvam emollit, & blande expurgat.

Trifolium odoratum calidum ſiccumque ordine tertio: ſemen & folia ex aqua pota vulvæ ſtrangulatui ſuccurrunt.

Paonia radix ejuſque grana nigra vulvæ ſtrangulatui & uteri doloribus ex vino pota medentur.

Quæ *validius menſes cient* aut uterum expurgant, minime tuta ſunt prægnanti, quod plæraque ſolutis acetabulis conceptum ejiciant, quædam etiam ſeu ſumpta, ſeu admota intermant. *Validius,*

Sampſuchus menſes ducit tum ſumptus, tum in peſſo ſubditus.

Ocimum ſumptum in acetariis uterum expurgat, veneremque ſtimulat.

Origanum attenuans, aperienſque menſes evocat.

Meliſſophyllum ſecunda claſſe calidorum, prima ſiccorum, ad menſes educendos tum potu, tum inſeſſu utile, & ad concipiendum juvat.

Praſſium mulieribus quæ non purgantur, menſtrua & à partu ſecundas pellit; difficile parturientibus ſalutare.

Scordium menſes ducit, & fotu potuve partum accelerat.

Baccharis odorata, radice ſubdita, partum educit.

Artemiſia ſpecies duæ, calidæ ſecundo, ſiccæ primo, tenuium partium, ſumptæ aut in uteri fomenta vel inſeſſus accommodatæ, menſes ducunt, ſecundas fœtuſque extrahunt, uteri præcluſioni conferunt: earum quoq; ſuccus cum myrrha ſubactus & admotus, elicit quæcunque concluduntur in utero.

Pulegium calfacit ſiccatque ordine tertio: potum, extenuando menſes, ſecundas, fœtuſque pellit: tumores, duritias & uteri converſiones inſeſſu tollit.

Cyperi radix refrigeratæ & præcluſæ vulvæ fotu auxiliatur, menſeſque evocat.

Phu

Phu valeriana dicta, calida ſiccaque ordine ſecundo: menſes fotu ducit & urinas.

Rubia majoris radix ſemenque menſes, ſecundas, fœtuſque ſubditum trahit, ſumptumque pellit.

Polium montanum, cui teucrio nomen eſt, menſes & à partu ſecundas, mortuumque fœtum ſumptum ejicit.

Seſeli tum ſemine, tum radice uteri ſtrangulatui medetur, menſes & fœtum utero excludit.

Dauci ſemen efficax adeo promovendis menſibus, ut etiam ſecundas fœtuſque pellat, & ſtrangulatus ſumptum ſedet.

Ruta incidit & digerit, menſtrua ducit, flatulentos uteri tumores diſcutit ex oleo cocta & infuſa, & vulvæ ſtrangulatu liberat: cum melle trita & obſcœnis partibus inducta, veneris appetentiam & ſemen extinguit.

Calaminthe calida ſiccaque tertio receſſu, acris & modice amara, vehementer incidit & abſtergit: menſes valide adeo ciet, ut & conceptum, ſeu pota, ſeu admota, interimat & ejiciat.

Sabina tertio eſt gradu calidorum & ſiccorum, acris & valide digerens: menſes, ſiquid aliud, provocat, fœtum etiam viventem enecat & mortuum ejicit.

Dictamni radix, tum pota, tum vel ſuffitu, vel peſſo excepta, mortuos jam fœtus educit, & ſolo guſtu partus accelerat.

Ariſtolochia utraque menſes, ſecundas, & fœtus, cum myrrha & pipere pota pellit: ſubdita eadem præſtat, & uteri ſordes expurgat.

Gentiana radix ſumpta extenuat, abſtergit, purgat & obſtructione liberat, nec modo ſumpta, ſed & ſubjecta menſes, fœtus & ſecundas excludit.

Iridis radix fotu mollit, aperitque locos, & muliebria trahit, & glandis modo cum melle appoſita fœtus evocat.

Aſari radix ſubdita menſes conceptuſque trahit.

Smyrnium, radice, herba aut ſemine ſumptum, aut etiam fervefactum ſubditumque, menſes ſecundaſque pellit, & abortum facit.

Myrrha calida ſiccaque ordine ſecundo, tenuis & valide detergens, vulvam emollit, & præcluſam aperit, menſes & partus celeriter extrahit, præſertim quæ ſtacte appellatur.

Styrax & *bdellium* myrrhæ vires imitantur.

Caſtorium cum pulegio potum, menſes, partus, & ſecundas ejicit.

Sagapenum ex hydromelite ſumptum, menſes potenter ciet, ſed fœtum exanimat.

Galbanum non ſumptum modo, ſed & admotum menſes partuſque evocat.

Oppopanax uteri tumores duritiaſque appoſitum ſolvit, menſes trahit, ſed fœtum enecat.

Eorum quæ *corroborando utero* deſignantur, *alia* eum *ipſum firmant* conceptumque continent, *alia* moderato calore *fovent* & manantem illuviem exorbent, amara quadamtenus & odorata, *ut ſimul aperiant* & calorem ſuſcitent, odoriſque ſuavitate uterum oblectent. *Alia uterum roborant.*

Prioris generis ſunt:

Biſtorta officinis appellata, frigida ſiccaque moderate, & adſtringens: menſtrua ſiſtit, uterum corroborat, conceptumque retinet ac fovet, tum admota radice, tum ſumpta, cum nuce moſchata & caryophyllis.

Corallium, tum ſumptum, tum ſubditum, menſes cohibet, uterum conceptumque corroborat.

Coſtus impurum uterum expurgat, tum fotu, tum ſuffitu, & ad concipiendum juvat.

Betonica eadem ut ſupra dixi confert, fœtumque recreat.

Caryophyllum tum ſumptum ex vino odorato, tum ſubditum, uteri ſtrangulatum lenit, & uterum fœtumque recreat.

Nux moſchata & *macer* eaſdem quoque vires obtinent.

Nardus ſeu ſpica nardi impura vulvæ profluvia, ſaniemque ſubdita abſorbet, conceptumque ſuffitu adjuvat.

Styrax ſuffitu quoq; uterum expurgat, exiccat & corroborat, uteri ſtrangulatum compeſcit, & ad concipiendũ præparat.

Succinum ſuffitu potuque uterum ſiccat, pravos humores in eo gigni prohibet, corroborat, & ad concipiendum juvat.

Melanthium ſuffitu menſes ob craſſitiem lentoremque ſuppreſſos educit, uterum excalfacit, exiccat & corroborat.

Calamus odoratus, tum potu, tum appoſitu aut ſuffitu menſes evocat, uterum ſiccat & recreat.

Benjoin liquor creditur cyrenaicus, calidus, ſumme tenuis & halitu digerens: uteri fluxiones ſuffitu vel peſſo exorbet, ipſumque, ut & partes omnes nervoſas, corroborat.

Moſchus, tum ſumptus, tum peſſo ſubditus, uteri ſtrangulatum tollit, venerem proritat, uterum odore recreat, ſiccat & corroborat, concipiendique ſpem auget.

Ambar quoque præfocationem arcet atque ſiſtit, & tum ſumptum, tum ſubditum, omnia quæ moſchus valide confert.

Compoſitiones vero ad uteri refrigerationem & ad immodicos *menſes cohibendos* hæ *extant:* Syrupus è portulaca, ſyrupus è ſucco oxalidis, ſyrupus myrtinus, aqua plantaginis aut *Ex his cõpoſita ſiſtẽtia menſes, in officinis,*

aut portulacæ diluti: trochiſci ſpodii, trochiſci terræ lemniæ, trochiſci ſuccini: oleum roſarum, nymphææ & myrtinum, unguentum Comitis.

Extemporanea intus, *Ex tempore* autem *decernetur julep* roſatum, & ex aquis ſtillaticiis myrti, plantagnis & oxalidis, adjecto ſucco vel oxyacanthæ, vel cydoniorum. *Pulveres* quoque & *electaria* aut *condita* ex corallio, lapide hæmatite, margaritis, cornu cervi uſto & ſuccino, addito ſaccharo roſato aut conſerva roſarum, aut alia quavis adſtringente.

Foris. *Emplaſtrum* quoque quod habet boli armenæ lotæ in aceto ℥iij. terræ lemniæ ſimiliter lotæ ℥ij. ſanguinis draconis, maſtiches an. ℥j. nucum cupreſſi, gallarum, roſarum, balauſtiorum tritorum an. ℥ß. ceræ & unguenti comitis an. quantum ſatis eſt ad corporanda in emplaſtri formam. Vel farinæ fabarum dilutæ mucilagine gummi arabici, vel tragacanthæ, quantum ſatis eſt ad excipienda & vincienda, & cogenda omnia in emplaſtri conſiſtentiam, quod lumbis & pubi inducetur. Ex eadem quoque materia peſſi ſubdentur vel injectiones.

Moventia menſes in officinis, Ad *movendos* porro *menſes* & ad expurgandum uterum extant ſyrupus capillorum veneris, ſyrupus hyſſopi, ſyrupus artemiſiæ, electarium diacalaminthes, tum ſimplex, tum compoſitum, trochiſci è myrrha, qui etiam ſecundas pellunt, & pilulæ ſagapeni, quibus etiam vis ineſt mortuum fœtum excludendi.

Extemporanea. Harum exemplo aliæ quoque formulæ *re urgente* præſcribentur tum ſumendæ, tum admovendæ: ut *fotus* hujuſmodi. ℞. Chamæmeli, ſampſuchi, ocimi, pulegii, origani, praſſii, calaminthæ, artemiſiæ, meliſſophylli, parthenii, abrotani, abſinthii an. m. ij. coquantur in aqua quæ ſatis ſit ad *fotum*, vel *inſeſſum*, vel *injectionem*. Eadem aptari poterunt *in peſſos*, quos etiam utiliter ex radice dictamni, ariſtolochiæ, gentianæ, ex myrrha, ſtyrace & aloë, terebinthina exceptis, concinnare liceat.

Uterum roborantia. Ad *uterum* vero *corroborandum* & adjuvandam concoctionem extant *electarium* de gemmis, electarium aromaticum, electarium diaſatyrion, ſatyrium conditum & eryngium *conditum*. *Suffitus* quoque decernetur qui habeat melanthii ſeminis ℥ß. ſtyracis, calaminthæ, ſuccini, ſchœnanthi, calami odorati, ſpicæ nardi an. ʒiij. roſarum rubrarum ʒij. fiat pulvis ad ſuffitum. Aut *peſſus*: ℞. Liquoris cyrenaici, iridis, roſarum rubrarum an. ℥ß. zibeti, ambaris an. gr iiij. moſchi gr ij. fiat pulvis. qui ſyndone exceptus in balanos aut peſſos aptetur.

CAP. XXVII.

Quæ arthritidi & externis quibuſdam affectibus medicamenta conferunt.

EXterni affectus qui in unam quampiam particulam ſive cum ulcere ſive citra ulcus incidunt, peculiaria habēt libro proximo tradenda remedia. Qui vero in plures partes invadunt, ut arthritis, paralyſis, tremor, artuum dolores & qui ex univerſa fluxione orti fuerint, huc commode referri poſſunt. Per hos igitur affectus cum jam ſatis purgatum corpus & fluxio cohibita fuerit, ſi humorum reliquiæ ſumendis digerendæ diſſipandæque videbuntur, in id apta erunt ſimplicia quæ ad cerebri affectus ſupra attulimus: quandoquidem nervorum eadem atque cerebri eſt ratio. *Artuum affectorum remedia varia.*

Proprie vero & peculiariter *ad artuum dolores* hæc commendantur: Helenii radix & iridis, chamæpytis, verbaſcula duo, calaminthe, acori radix, centaurium minus, hermodactylus, in apozemata aliaſve compoſitiones aptanda: de quibus mox ſigillatim dicam. *Ad eorum dolores, Intus,*

Cæterum præcipua ad horum malorum curationem *topicorum* vis eſt: quorum *alia* ſtatim *initio* ardorem ſi quis ineſt extinguunt & fluxiones arcent, nec tamen humores in partem inflammatam altius impingunt: *alia dolorem* qui citra inflammationem fuerit *compeſcunt*: *alia* dolore ſedato impactum *humorem* attenuant, *digerunt* diſſipantque, ne tempore obdureſcens concreſcat in tophum. *Foris.*

Quum igitur chiragræ aut podagræ initio dolor ardorque articulos *obſidet*, hæc ex uſu erunt. *In initio ad ſiſtendas fluxiones,*

Aquæ ſtillatitiæ roſarum, plantaginis & ſolani, quibus aceti ſextans aut quadrans affundatur: id enim fotu calido inflammationes ſedat, reprimitque fluxiones, & collectas quodammodo diſcutit, arthriticis & podagricis accommodum. In ejus ℔j. ſi caphuræ ℥j. aut ʒj. ß. ſolvatur. Cæteros articulorum cruciatus qui etiam alte demerſi ſunt compeſcit.

Pſyllii ſemen maceratum mucilaginem edit ad omnes inflammationes, ſed proprie ad articulorum calidos dolores in primis ſalutarem.

Cotonei mali & *althææ* ſemina mucilagines quoque reddunt non minus efficaces, ſi præſertim ex aqua ſolani aut plantaginis elicitæ fuerint.

Hyoſcyami folia recentia aut per ſe aut cum polenta calidas acreſque fluxiones ſiſtunt, omneſque dolores mitigant, & medicamentis in id compoſitis commode miſcentur.

Cicuta

Cicutæ folia atque ſemen, arefactuſque ſuccus omnem dolorem ſedant, qui præſertim ex inflammatione ortus fuerit.

Eadem quoque vis *ſempervivo* utrique & *mandragoræ:* quibus ſi dolor intolerabilis non facile finiri poteſt, *opii* momentum addetur, quod ſenſus torpore inducto, in calidis præſertim affectibus, dolores omnes ſedat atque conſopit.

Demulcendos dolores, *Anodyna quæ dolores quacumque ex cauſa ortos demulcent.*

Lac vaccinum acres fluxiones, partiumque omnium inflammationes fotu mitigat: quod & polentæ forma permiſtis anodynis evidentius præſtat.

Stercus vaccinum, cum præſertim depaſcuntur herbas, impoſitum, emollit & reſolvit, ardores doloreſque mitigat, veſparum ictus ſanat, & addito aceto tumores digerit.

Oeſypus calfacit & emollit, paulumque digerit, dolores quacunque ex cauſa compeſcit: quod & lana ſuccida eo imbuta præſtat.

Thus calidum ordine ſecundo, ſiccum primo: anodynum quoque eſt, & ex ovi candido ſubactum impoſitumque omnem dolorem lenit.

Humores diſſipandos. *Dolorum autem humorumque reliquias hæc impoſita digerunt & evocant.*

Verbaſcula duo, quæ paralyſis & arthriticæ herbæ vocantur, calida & ſicca, manifeſte adſtringunt atque digerunt, foliaque tuſa utiliter imponuntur articulorum doloribus & paralyſi.

Chamæpitys quæ iva arthritica, citra inſignem calorem aut acrimoniam, latentes in alto & in flaccidis partibus humores impoſita abſorbet & exiccat, parteſque firmando roborat.

Calamintha triplex, affecto articulo inducta totum excalfacit, humoremque ex alto evocat, iſchiadicis familiaris.

Naſturtii, quemadmodum & urticæ ſemen, adurentis particeps eſt facultatis, & idcirco fixos pervicaceſque coxendicis dolores evellit.

Helenii radix frigidos diuturnoſque partium affectus ſanat, & coxendicum dolores & articulos humore nimio luxatos.

Centaurii minoris decocti jus clyſtere ſæpe infuſum iſchiadicis mirificum auxilium præſtat, humorem enim elicit, doloremque levat. Succus vero epotus, aut etiam herba ipſa ex hydromelite decocta, peculiariter nervorum vitiis ſuccurrit: & cum oleo partibus contuſis emplaſtri modo impoſita præſentiſſimo eſt auxilio.

Hermodactylus pituitam craſſam ex articulis trahit & expurgat, podagræ & arthritidi confert, tum ſumptus, tum admotus in cataplaſmate.

Oppopa-

Oppopanax iſchiadicis inductum & podagricis opitulatur.

Bdellium calfacit, emollit, diſcutitque duritias, & nervorum nodos.

Ammoniacum calfacit,& inter emollientia principatum obtinet, articulorum tophos diſſolvit, & induratos lienes ſanat, arthriticos & podagricos juvat.

Sagapenum calidum tenuiumque partium, paralyticis & convulſis confert, articulorum nodulos diſſolvit.

Galbanum mollit ac digerit,eadem quæ ſagapenum confert.

Caſtorium tenuium partium & calidum,nervis accommodatum,contumaces & ſcirrhoſos eorum affectus ſanat,potum illitumve prodeſt tremori,convulſioni & omnibus nervorũ vitiis.

Euphorbium omnium calidiſſimum, cauſticæ & urentis facultatis, tenuium partium: craſſos & lentos humores quocunque ſint loco incidendo digerit: aurium ſonitum & dolorem tollit, coxendicos & paralyticos juvat.

Non paucæ ab his *compoſitiones* deducuntur;aliæ leniter refrigerantes, aliæ anodynæ, aliæ diſſipantes & exiccantes, quæ quoniam externæ ſunt, in proximum librum apte referuntur. *Ex his cõpoſita,*

Ex tempore vero hæ facile apparari poſſunt. *Fotus* per oxycratum comparatum ex aquis ſtillaticiis vel ſuccis ſolani,plantaginis & roſarum, vel etiam hyoſcyami ſi dolor vehementer excruciet: in quibus quadrans aut ſextans inſit aceti. Aut ſi dolor alte ſit demerſus, ut in humeri, cubiti, aut coxendicis articulo, caphuræ etiam nonnihil inſit, in ſingulis quippe libris binæ drachmæ. Ad hæc mucilago ſeminis cydoniorum ex aqua ſolani inducta, aut è ſemine pſyllii, aut utraque ſimul hoc fere modo: ℞. Aquæ ſtillaticiæ plantaginis & ſolani an.℥iij in quibus macerari finito ſuper cineres calidos ſeminis cydoniorum & pſyllii an. ℥ß. extrahatur mucilago, quæ tepida inducatur locis dolentibus, obducaturque ſtupa canabina, aut linteo oxycrato tepido imbuto. Herbæ quoque ex oxycrato in *cataplaſma* coquuntur ſine oleo, ſine adipe. Nihil enim pingue inflammatis partibus imponendum: quanquam hac in re non parum confert unguentum populeum in aceto lotum. *Siſtentia fluxiones,*

Ardore ſedato quum doloris immanitas repreſſa fuerit, cataplaſma *anodynum* ex medulla panis in pultis formam fiet hoc modo. ℞ medullæ panis ℔j. ſenſim ex lacte coquatur dum craſſeſcat,aſperſo pulvere qui habeat florum chamæmeli, & meliloti an. ℥j. roſarum rubrarum, ſalviæ an. ℥ß. croci ʒij. nonnunquam & oleum inditur chamæmeli vel liliorum. In id quoque illitus conveniet qui habeat mucilaginis ſemi- *Sedantia dolores,*

 nis al-

nis althææ, lini,& fœnigræci,depromptæ ex aqua chamæmeli ℥ j ß. olei liliorum, chamæmeli & violarum an. ℥ ß. axungiæ anſeris ʒvj. croci ℈ij. ceræ quod ſatis eſt ad illitum.

Humores digerentia. Doloris demum *impactam materiam* antequam obdureſcat *digerunt,* emplaſtrum è mucilaginibus, è meliloto, & oxycroceum: ſed valide quod habet gummi pini, picis nigræ an. ℥ij. ceræ, axungiæ an. ℥j. thuris, hermodactylorum, radicis iridis, ſulphuris non extincti an.℥ ß. olei irini quantum ſatis fuerit ad concorporandum in emplaſtri formam. Locis compactioribus, præſertim coxendici, ex cæteris gummis validiora inducuntur, ſinapiſmus quoque, & alia, proximo libro tradenda.

Methodi medendi libri quinti Finis.

METHODI MEDENDI

LIBER SEXTVS,

DE EXTERNORVM MEDICAMENTORVM MATERIA.

Præfatio.

Externorum medicamentorum tot claſſes, quot morborum.

Svmmas externorum medicamentorum facultates tot omnino ſtatuendas eſſe, quot & ſumma externorum affectuum genera, medendi lex methoduſque demonſtrat: ipſamque eorum materiam, in quam nunc incumbo, in quaſdam facultatum claſſes digerendam, quæ affectibus ex adverſo contraria ſunt.

Harum quidem aliæ *calidis affectibus fluxionibuſque ſuccurrunt, quales ſunt refrigerans, repellens, emplaſtica ſeu infarciens, anodyna, narcotica.*

Aliæ *tumoribus affectibuſque frigidis, ut rarefaciens, emolliens, attenuans, abſumens* vel *exiccans, attrahens atque reſolvens.*

Aliæ *abſceſſibus & ulceribus, ut ſuppuratoria vis, ſarcotica, agglutinans, detergens ſeu expurgans.*

Aliæ *contra, ſolvendæ cuti & aperiendæ conveniunt, ut veſicans, cathartica, ſeptica, eſcharotica & cauſtica.*

De his igitur, deque earũ contrariis, ſigillatim tradendum, & quas unaquæque facultas alias de ſe particulatim vires proferat.

Cap. I.

Refrigerantia medicamenta.

Eorum quæ *refrigerant* ut varii ordines, ita & effectus quo- que varii ſunt, *alia* ſimplices inflammationes demulcent, *alia* eryſipelata, *alia* herpetes, carbunculos & ignem ſacrum: quæ hac ita ſerie ſubjunximus à lenioribus exorſi. *Refrigerantia.*

Leniora ea ſunt quæ ad interiorum quoque æſtum tuto ſu- muntur, vt lactuca, tum ſativa, tum ſilveſtris, portulaca, in- tybi genera quatuor, helxine, hieracium: calidas enim phle- gmonas & lenia eryſipelata compeſcunt. *Leniora.*

Sed hæc *potentius*: *Valentiora.*

Lenticula paluſtris frigida & humida ordine ſecundo: colle- ctionibus calidis, podagris & igni ſacro commode illinitur cum polenta.

Vmbilicus veneris humidus ac frigidus, obſcure adſtringen- tem & leviter amaram obtinet facultatem, qua phlegmonas eryſipelatoſas, & eryſipelata phlegmonoſa perſanat, & omnibus partibus excalfactis in cataplaſma commodiſſime aptatur.

Pſyllium ſecundo ordine frigidum, ſemine in primis effi- cax, prodeſt eryſipelatis: fronti imponitur in dolore & tempo- ribus ex aceto aut poſca: ejus mucilago utiliter illinitur cui- cunque dolori & collectioni inflammationique: ſiquidem egre- gie adeo refrigerat, ut ſi in aquam ferventem conjecta fuerit, ea protinus deferveſcat.

Hyoſcyamus albus tertio ordine refrigerat, ſuccus ex tene- ro ſemine foliis caulibuſque expreſſus, collyriis dolorem le- nientibus commode miſcetur, & contra acres calidaſque flu- xiones: cum farina aut polenta contra oculorum, pedum, alia- rumque partium inflammationes: ſemen eadem tritum poteſt additum cataplaſmatis dolorem levantibus: folia ad eadem tum per ſe, tum cum polenta uſurpantur.

Papaver ſativum ordine quarto frigidum: ejus capita trita & cum polenta cataplaſmatis miſta, inflammationibus & igni- bus ſacris medentur. Capitis ardores cum roſaceo, oculorum inflammationes cum ovi candido & croco mitigat. Nigrum frigidius eſt albo, cujus ſuccus eſt vocatum opium, ad omnia longe efficaciſſimum.

Caphura frigida ſicca gradu tertio, lacryma indicæ arboris, tenuium partium, acris & odora: repellit & facile penetrat; phlegmonas & eryſipelata refrigerando mire juvat, ad gonor- rhœam & albas vulvæ fluxiones efficax, cum ſuccino è conve- nienti liquore hauſta.

Hæc igitur ſimplices inflammationes quæ præſertim è fervidiore ſanguine profectæ ſint, ut phlegmonas, eryſipelata & artuum dolores perſanant. Quæ vero deinceps erunt, quoniam præterea auſteritatem quandam & *adſtrictionem* obtinent, ardentes bilioſaſque eruptiones extinguunt, herpetas, epinyctidas, carbunculos & ignem ſacrum.

Et quæ ſimul adſtringant.

Portulaca receſſu tertio frigida, humidaque ſecundo, æſtuantibus auxiliatur, & calfacta omnia egregie refrigerat: quodque auſteritatis & adſtrictionis cujuſdam ſit particeps, fluxiones omnes reprimit; bilioſas eruptiones, ut herpetes, impetigines, ignemque ſacrum retundit.

Polygonum portulacæ vires æmulatur, collectionibus fervidis ignibuſque ſacris auxiliatur.

Plantago exiccat & adſtringit, pariterque refrigerat ordine ſecundo. Hinc eruptiones ſanguinis, nomas, carbunculos, herpetas, epinyctidaſque cohibet, ambuſta & inflammationes demulcet.

Liguſtri folia aſtrictiore vi fervidis inflammationibus & carbunculis illita proſunt, & commanducata oris ulceribus medentur, & eorundem decocto ambuſta utiliter foventur.

Solanum hortenſe refrigerat & adſtringit ordine ſecundo: ad inflammata & omnia quæ refrigerari & adſtringi poſtulant, & ad fluxiones acres mire conducit: ignibus ſacris & herpetibus folia cum polenta inducuntur. Somnificum vero multo magis refrigerat, ut pene ad papaveris vires accedat, nec niſi foris illini aut aliter admoveri innoxie poſſit. Cortex radicis ejus uſurpari debet.

Sempervivum utrumque ordine tertio refrigerat: deſiccat vero & adſtringit mediocriter, phlegmonas refrigerat, eryſipelata herpetaſque cohibet. Sed & ad nomas, oculorum inflammationes & ambuſta, folia per ſe vel cum polenta illita conferunt. Succus per ſe eadem præſtat, fotu aut cum roſaceo infuſus.

Corianum refrigerat & leviter adſtringit, eryſipelatis & herpetibus medetur: epinyctidas, teſtium inflammationes carbunculoſque cum melle ſanat. Succus ejus cum ceruſa & aceto ardentes in ſumma cute inflammationes juvat.

Mandragora, tertio ordine refrigerat. Radicis cortex valentiſſimus eſt, ab hoc ſuccus è malis, aut è caule collectus. Folia recentia oculorum inflammationibus, & iis quas ulcera excitarunt, cum polenta inducta proſunt, articulorum dolores leniunt. Radix trita ex aceto herpetibus & ignibus ſacris medetur.

Acetum refrigerat & adſtringit, inflammationes arcet impoſitum,

poſitum, fluxioneſque reprimit, & ſedem vulvamque procidentem: ad ignem ſacrum, lepras, impetigines, cum aliquo convenienti efficax eſt: phagedænas ulcerum, nomaſque fotu cohibet, item ulcera quæ ſerpunt, panos & pruritus.

Omphacium, & *mali punici, citrii limonumque ſuccus* perfecte refrigerat, & bilis acrimoniam impoſitus valide obtundit. Eo commodiſſime utemur contra omnes calidos & bilioſos affectus, non quidem puro, ne adſtrictione immodica calorem ipſorum cute denſata includat, ſed ſucco portulacæ aut ſempervivi temperato: ita enim herpetas, impetigines, lepras, phagedænas nomaſque ſanat.

Compoſitiones ab iis fiunt, oleum roſarum, oleum violarum, oleum nymphææ, oleum papaveris, hyoſcyami & mandragoræ, unguentum refrigerans & unguentum populeum. *Ex his cõpoſita in officinis,*

Præter hæc vero *re exigente* alia præſcribuntur his ſane præſtantiora. Nam oleo, cerato aut unguento moderata vis ineſt refrigerandi, neque quum ingens inflammatio eryſipelaſve ſumma corporis exurit, ſatis ea proſunt, niſi & aceti momento perfundantur: omnis quippe adeps omneque oleum mox ut incaluit, quaſi incenſum partis calorem auget, & ſummam cutem exulceratam exaſperatamve ſorde coinquinat. *Extemporanea.*

Multo ad refrigerandum præſtantior vis ineſt *epithemati, fomento*, aut *cataplaſmati*. *Epithema* fit ex aquis ſtillaticiis roſarum, plantaginis, ſolani, intybi & portulacæ. Valentius comparatur ex recentium herbarum coctarum jure: valentiſſimum ex earum, præſertimque è ſolani, ſempervivi, hyoſcyami, papaveris & mandragoræ expreſſis ſuccis, qui linamentis ſint excepti. Quinetiam eæ ipſæ tuſæ herbæ imponuntur *cataplaſmatis* ſpecie. Benefacit & mucilago à ſeminibus althææ, cydoniorum & pſyllii, aqua vel ſucco quodam accommodato maceratis deprompta: vix quippe ulla poteſt adſtrictio in lenta mucilagine haberi. Debent autem in liquoris tepidi libris ſingulis ſeminum unciæ quoque ſingulæ demergi, dum liquor concreverit. Quum levior eſt ardor, mucilagini permiſcetur oleum quoddam refrigerans *linimenti* forma. ℞ ceræ albæ liquefactæ ℥j. in quam diſſolve oleorum violarum & papaveris lotorum aqua ſolani frigida an. ℥j. mucilaginis ſeminis cydoniorum & pſyllii extractæ in aquis, vel ſuccis ſolani & plantaginis ℥ij. fiat illitus. huic addi poteſt caphuræ ℈ß. Mire juvat *cataplaſma* ex refrigerantium ſuccis, & hordei expurgati farina; quæ ſine igne agitantur, & ea temperatione permiſcentur dum polentæ aut pulticulæ nanciſcantur craſſitiem. additur utiliter caphura: adduntur quoque ſub permiſtionis

Digitized by Google

finem interdum mucilagines, rarius olea. Quæ igne permiſta coquuntur, melius quidem coëunt ac firmius cohærent, ſed minus refrigerant.

Omnia porro in vehementi ardore & æſtuoſo cœlo frigida inducentur. atque etiam interdum arte refrigerata,& protinus ut partis fervore acrius incaleſcunt areſcuntve, commutantur: quod ſubinde fit, dum repreſſo ardore atque dolore pars liveſcere incipiat. conſiſtendum enim tum eſt, ne pariter extincto inſito calore pars gangræna vel ſphacelo pereat. Hyeme vero atq; mitiore inflãmatione tepida etiam ſubinde admota juvant.

Ad herpetes vero, impetigines, phagedænas aut ignem ſacrum,portulacæ, plantaginis aut ſempervivi ſuccis,aceti, omphacii, ſucci limonum aut granatorum par modus additur in fotum, aut ex his farina orobi & hordei permiſtis,pultis ſpecie cataplaſma exiſtit.

Cap. II.

Repellentia medicamenta.

Repellentia qualia, Repellens medicamentum quod Græci ἀποκρουστικὸν dicunt, id appellamus, & quod influentem humorem cohibet, & quod cum ipſum, aut etiam parti leviter infixum in adverſum rejicit, eſtque hoc priore vehementius. Vtrumque frigoris vi perficitur, cujus natura eſt cohibere, comprimere, repellere & retrudere. Sed ad hos effectus validiſſimum id frigus eſt, quod in craſſa terrenaque ſubſtantia conſiſtit, qualis nimirum ea eſt quæ acerbo,auſtero, adſtringentique ſapore deprehenditur. Ea enim partis ſubſtantiam premens atque coarctans, influentem humorem remeare cogit. Huic ex diametro attrahens opponitur, de quo poſtea ſermo habendus.

Et quæ. *Vitis* viniferæ folia capreolique refrigerant & adſtringunt, trita & illita capitis dolores, ſtomachi inflammationes, & aliarum partium ardores, fluxioneſque ſiſtunt.

Roſa refrigerat & adſtringit, præcipue rubra, ſed arefacta magis. Contuſa & illita præcordiorum inflammationibus & ſacris ignibus medetur. Succus oris ulcera, gingivas, tonſillas & faucium ardores gargarizatu reprimit & fluxiones cohibet. Arida vero roſa vino aut aqua calente dum extabuerit macerata, ad capitis, aurium, oculorum, ſedis,recti inteſtini ac vulvæ dolores facit fotu adhibita. In id efficax quoque eſt roſarum fæx poſt rhodoſtagma in alambici fundo reſidua, ſimiliter macerata & calens locis dolentibus impoſita,partim ita mitigata, partim repreſſa doloris cauſa.

Rubus immaturo fructu & floribus refrigerat, potenter adſtringit

ſtringit & deſiccat, mollioribus & recens natis foliis & germinibus levius. Hæc tamen manſu aphthas & alia oris ulcera ſanant, & gingivas firmant. Flos & fructus immaturus ut hæmorrhoidas manantes, dyſenterias, & alia ventris profluvia ſiſtunt, ita herpetas cohibent, oculoſque procidentes confirmant.

Myrti utriuſque germina, folia, baccæ & ſemen refrigerant & adſtringunt, ſanguinem excreantes ſanant, & veſicæ eroſiones exiccant, oculorum fluxiones & inflammationes cum polline polentæ leniunt. Semen in deſeſſionibus utile ſedis vitiis & vulvæ procedenti, aut fluxione laboranti: fluentes quoque capillos continet. Trita folia & ex aqua impoſita, partibus omnibus fluxione laborantibus cœliaciſque proſunt: & admiſto omphacino oleo ad ulcera ſerpentia, ignem ſacrum, teſtium inflammationes & ambuſta conferunt.

Cupreſſus folio & nuce ſeu pilula modice refrigerat, ſed valde ſiccat & adſtringit. Folia hernias inteſtinorum per ſe reprimunt, & cum polenta ignibus ſacris, ulceribus quæ ſerpunt, carbunculis & oculorum inflammationibus illinuntur. At, tum folia, tum pilulæ ex vino potæ dyſenterias aliaque alvi profluvia & ſanguinis rejectiones ſiſtunt, vulnera glutinant, & ſanguinem ex iis manantem ſupprimunt.

Quercus ſiccat & adſtringit, ſed validius adſtringit quæ in trunci cortice membrana ſubeſt, & quæ ſub glandis putamine fructus carnem conveſtit: ab his folia. Omnium decoctum datur dyſentericis, ſanguinem excreantibus, ventriſque diuturno profluvio vexatis: & in peſſo contra mulierum fluxiones. Eodem ad incipientes & creſcentes phlegmonas, aliaſve humorum defluxiones utuntur: nam quæ jam vehementes conſtiterunt, adſtringentibus haud indigent.

Galla omphaticis tertii ordinis in ſiccando, ſecundi in refrigerando, admodum acerba & terrea: deſiccat & reprimit fluxiones, adhæc conſtringit comprimitque partes laxas ac languidas, omnibuſque fluxionum affectibus ſtrenue reſiſtit. *Galla altera* flava, laxa & magna, exiccat quidem & ipſa & adſtringit, ſed tanto imbecillius quanto acerbæ qualitatis minus eſt particeps. Decoctum earum ad inſeſſus utile, contra vulvæ & ſedis procidentias fluxioneſque.

Balauſtium ſylveſtris mali punicæ flos, *cytinus* ſativæ & domeſticæ, inſigniter adſtringunt, ſiccant & refrigerant, craſſæ ſunt eſſentiæ: fluxiones cohibent, humida gingivarum vitia, mobileſque dentes decocto colluto emendant, herniam prolapſu inteſtini erumpentem cataplaſmate repellunt. *Malicorium* aſperum mali punici putamen, eadem præſtat quæ balauſtium.

Acacia ex fructu aut foliis Ægyptiæ ſpinæ expreſſa, & areſacta in umbra, ſiccat ordine tertio, refrigerat primo. Hæc ignem ſacrum, ulcera quæ ſerpunt, menſium exuperantiam & procidnam vulvam cohibet, procidentes oculos & citam alvum reprimit. Lota levem ſuam acrimoniam deponit & commode oculorum medicamentis admiſcetur. In ejus locum, ex fructu immaturo & virgultis prunorum agreſtium coctis ſuccum expreſſum, coactum & in tabellas confectum inſolatumque ſubſtituimus.

Hypociſtis acaciæ vires imitatur, verum aliquanto magis ſiccat & adſtringit.

Rhus, vulgo ſumach, fructus eſt racemoſus, cortice acido, adſtringente, repellente. Fracta, contuſa lividaque illitus ex aqua ab inflammatione vindicat, fluxiones omnes compeſcit. Aqua in qua is maduit, decocta cogitur, coitque in mucilaginem, omnia quæ ſemen, præſtans. Folia etiam eandem vim ſortita gangrænas & pterygia cohibent ex aceto illita: liquamentum mellis conſiſtentia fit ex aridis foliis ex aqua decoctis, eadem quæ lycium, conferens.

Oxyacantha adſtringit & deſiccat, & ſecundo ordine refrigerat: alvi profluvium & muliebrem fluxum, omneſque fluxionum affectus cohibet atque ſiſtit.

Meſpila adſtringunt, ſtomacho grata ſunt, alvumque ſupprimunt.

Sorba minus quam meſpila adſtringunt: alvo fluenti in cibo accommodatiſſima: quod & decoctum eorum poteſt.

Corna in cibo adſtringunt, profluvio alvi atque dyſenteriæ ſalutaria.

Cotonea mala, parva, rotunda & odorata, adſtringunt & refrigerant: fluxiones ſiſtunt; decocto eorum ſedes & vulvæ procidentes proluuntur. Cruda cataplaſmatis miſcentur ad cohibendam alvum, contraque ſtomachi ſubverſionem & ardorem, mammarumque inflammationes. Hæc quidem ſumpta, nec minus tamen admota juvant.

Ex his cõpoſita in officinis. *Compoſitiones* quæ fluxionem inhibent repelluntve, ſunt, oleum omphacinum, omotribes, & ex hoc recenti oleum roſaceum, oleum melinum, oleum myrtynum, oleum maſtichinum comparatum: unguentum diachalciteos, emplaſtrum Comitis, emplaſtrum ad herniam, & alia quædam inter emplaſtica relata.

Extemporanea, quomodo in uſum ducenda. Quum igitur levior quædam calidaque fluxio ut phlegmone incipiens fatigabit, revulſione præmiſſa, & dolore ſi is acrius urgeat mitigato, adhibendus *fotus* oxycrati ſpecie, ex aquis ſtillaticiis roſarum, plantaginis & ſolatri, addito aceti roſati

roſati ſextante, eave temperatura, ut bibi poſſit. Mox *unctio* ex oxyrrhodino, quod interdum myrtini olei dimidium habeat. Benefacit & *mucilago* è ſemine cydoniorum & pſyllii, ex aqua roſarum, plantaginis, ſolani, affuſa aceti parte octava. Efficacius eſt *cataplaſma* ex decocto aut ſucco roſarum, balauſtiorum, plantaginis, ſolani & ſempervivi, & ex polline fabarum, permiſtis omnibus, coctiſque in polentæ aut pulticulæ ſpeciem. huic, ſi gravior fluxio expoſcet, pulveres inſpergentur rhois, myrti, roſarum, boli armenæ, aut terræ lemniæ. Ad extremum his non ſatis proficientibus, adſtringentis noſtri *emplaſtri* portio oxyrrhodino diluta imponetur unguenti ſpecie. Supra vero ſedem affectam locus per quem fluxio decurrit cingetur emplaſtro adſtringente, quod fluxionis vias coanguſtet. Horum continuandus euſque eſt uſus, dum fluxio conſiſtat, & tumor aut non amplius increſcere aut ſubſidere videatur. Ac tum deinde ad unguentum diachalciteos & cætera tranſeundum, quibus miſtæ inſunt vires.

Atque ita fluxionum quidem initio tempeſtivus eſt repellentium uſus; niſi forte, vel peſtilens, venenata aliterve maligna materia exiſtat, vel critico modo depulſa, vel emunctoriis excepta allectave ſit, vel acerbum & excruciantem dolorem habeat conjunctum: quippe illicientibus tum, & paregoricis utendi locus eſt, non repellentibus & exaſperantibus.

CAP. III.

Emplaſtica medicamenta repellentibus finitima.

EMplaſticorum quæ temperatura ſit & quæ materia, quaſque vires ſortita ea ſint, ſupra quidem comprehenſum eſt cum detergentibus illa oppoſui. Quæ vero *ſimpliciter* talia dicuntur, frigida, craſſa atque terrena, nec ulla qualitate moleſta ſunt: proinde meatus infarciunt, tenuemque humorem permiſtione incraſſant. *Alia* quædam inſuper ſiccant & ulcerum humores abſorbent. *Alia* etiam leviter adſtringunt & roborant, nec humores diffluere ſinunt. *Emplaſtica.*

Primo hæc *genere* continentur. *Alia meatus infarciunt.*

Triticum lentoris quiddam & obſtruentis naturæ nactum eſt. Ejus farina cum ovi liquore juncta fluxiones ſiſtit, ex hyoſcyami ſucco nervorum fluxionibus illinitur, pollen vero ejus ex aqua mulſa aut hydrelæo coctus omnem inflammationem valentius quam farina ſimplex compeſcit: extrinſecus admotus cutis ſpiracula infarcit & humores coërcet.

Fabarum farina ex liquore quovis frigido admota cataplaſmatis ſpecie eadem confert.

Amylum farina triticea tum frigidius, tum ſiccius, vere ac proprie emplaſticum eſt: contra fluxiones oculorum & puſtulas cavaq; ulcera efficax: ſanguinis quoq; rejectiones potu cohibet.

Crudum *ovi albumen* emplaſticum eſt, refrigerat, fluxiones arcet, oculorumque inflammationes lenit, veſicæ & renum exulcerationibus prodeſt.

Alia ſimul exiccant & adſtringũt. Quæ vero ſequuntur emplaſtica, *exiccant pariter*, & vulnerum aut ulcerum quemcunque attigerint humorem, combibunt exorbentque, ut idcirco ſiſtendo ſanguini conveniant.

Mumia humani eſt cadaveris liquamen, thure, myrrha & aloë in ſepulchro conditi: calida ſicca ordine tertio, leviter adſtringit: peculiariter vero tum ſumpta, tum admota ſanguinem undecunque prorumpentem ſiſtit.

Maſtiche leviter adſtringit, ſiccatque ſine morſu, & ſanguinis rejectiones cohibet.

Corallium adſtringit & moderate refrigerat, contra ſanguinis rejectiones in primis efficax: excreſcentia coërcet, ulcerum cava & oculorum cicatrices abſtergit.

Lapis hæmatites adſtringit & refrigerat, tenuiſſime tritus ex ovi candido oculorum phlegmonas lenit, ſanguinis expuitioni & cuivis eruptioni conducit, oculorum ulcera per ſe ſiccat, & cicatrices includit.

Terra omnis in medendi uſum recepta, ſumme ſiccat citra omnem morſum, quod omnis igneæ ſubſtantiæ prorſus ſit expers, ut quæ proprie *argilla* appellatur: hinc leviter refrigerat ſiccatque, & meatus oblinit occluditque, quæ præſertim lota fuerit.

Sigillum lemnium ſtrenue ſiccat & leviter adſtringit, vique emplaſtica, undecunque prorumpentem ſanguinem, tum ſumptum, tum admotum, cohibet.

Bolus ſeu terra armena validam ſiccandi vim obtinet; qua putria oris & tabidorum ulcera deſiccat, ſanguinis expuitiones aliaſque rejectiones, quemadmodum & dyſenterias, compeſcit.

Sanguis draconis, officinis factitius ex hircino ſanguine, bolo armena & ſorborum aliorumve adſtringentium ſucco, eadem quæ bolus, ac etiam promptius efficit.

Gypſum emplaſticum vere eſt ac ſiccans; ad ſanguinis eruptiones utile & ad ophthalmias ex ovi candido. Vſtum ac deinde lotum, quemadmodum & *calx elota*, emplaſticum magis evadit. Omnia quidem excipienda diluendaque ſunt aceto, cui etiam uni præcipua vis eſt, ut fotu ſolo erumpentem ſanguinem protinus compeſcat.

Metalli-

Metallica quæ ſubjiciam emplaſtica quoque ſunt, & ſine morſu ſiccant, adhæc quoque non leviter adſtringunt.

Lithargyros chryſitis & argyritis ſiccat primo receſſu, nullo inſigni calore aut frigore: modice adſtringit & terget: cum oxelæo cocta emplaſtica fit & complurium emplaſtrorum materia: vis ei occludere, adſtringere & explere cava.

Ceruſa refrigerat, ſiccat, occludit, repellit & adſtringit: emplaſtica tamen eſt, candefacit emplaſtra quibus inditur.

Pompholyx, Arabum tuthia, ex æris vel detritæ cadmiæ favillis tenuiſſimis, quæ fornacum metallicarum ſummis caminis adhærent, progignitur: refrigerat, adſtringit & exiccat: lota omnium prope citra morſum ſiccantium evadit præſtantiſſima: hinc ad ulcera cancroſa, ad aliaque maligna, & ad oculorum fluxiones efficaciſſima.

Spodium vero pompholyge aliquanto craſſius & adſtringentius: è craſſiuſculis enim favillis quæ in fornacum pavimentum decidunt ſuccreſcit: plurimas tamen pompholygis vires imitatur.

Cadmia factitia, botrytis appellata, & pompholyge & ſpodio craſſior, ac magis terrena, ſiccior & adſtringentior.

Naturalis vero, quæ officinis eſt *lapis calaminaris*, ſicca minus exiſtit, veruntamen uſta ſæpius acetoque reſtincta & in exquiſitum lævorem trita, oculorum inflammationes arcet, palpebras inverſas reducit, & in emplaſtris laxos œdematoſoſque tumores ſiccat atque diſſolvit.

Stibium, vulgo antimonium, valenter adſtringit, refrigerat, meatus obſtruit: fluxiones oculorum in collyriis inditum & ſanguinem manantem, quod præſertim coctum fuerit, ſiſtit, eſt enim roſionis expers, & vim habet uſto plumbo perſimilem. ambuſta igni in puſtulas erumpere non patitur cum adipe recenti illitum, & maligna ulcera comprimit, nec latius ſerpere ſinit.

Plumbum frigidum humidumque exiſtit, multo magis quod aceto lotum fuerit, & in pollinem redactum: adſtringit, & phlegmonas incipientes arcet, oculorum fluxiones reprimit, partiumque omnium ac præcipue ſedis ulcera rebellia & cancros demulcet. Plumbum uſtum eadem efficit, ſed acrimonia majore, niſi lotum fuerit. At plumbi recrementum, quod ſcoriam appellant, his multo vehementius adſtringit. Molybdæna, plumbago dicta, recrementum in camini fundo repertum, quo vi plumbi argentum aurumve expurgatur, magis refrigerat & adſtringit quam lithargyros, eſtque ſubſtantiæ craſſioris: eundem tamen uſum in emplaſtris obtinet acrimoniæ

moniæ expertibus, detergentibus minime idonea.

Alumen ſciſſile & candidum adſtrictione eſt vehementiſſima præditum: ab hoc rotundum; quod aqua ſolvitur,& igni liqueſcit celerius quam ſciſſile: gingivas humore turgidas comprimit, dimotos vacillanteſque dentes cum aceto firmat, ſanguinem profluentem, eruptiones papularum & aurium fluxiones inhibet.

Ex his compoſita in officinis,

Compoſitiones ab iis extant unguenti aut emplaſtri forma, unguentum album,unguentum è ceruſa, unguentum è lithargyro, unguentum nutritum, unguentum diachalciteos, unguentum diapompholygos, & unguentum exiccans rubrum.

Extemporanea.

Ad hæc autem alia *in rem præſentem* comparantur hac formula, quæ ſanguinis aliorumque humorum fluxum ſiſtit. ℞ Boli armenæ ℥ij. amyli ℥j. ſanguinis draconis, maſtiches,myrrhæ, olibani an. ℥ß. ſymphyti, roſarum rubrarum an. ʒj. Bolus & ſanguis draconis diluuntur aceto, cætera teruntur, omniaque ovi candido & oleo roſato, vel myrtino excipiuntur in *cataplaſma*.his interdum vehementiora accedunt aſtringentia, ut trochiſci è terra lemnia & alumen uſtum. Plæraque etiam intro ſumuntur ad immodicos ſudores, ad dyſenteriam, ad cruentam excreationem, quæ fiunt ex mucilagine gummi arabici & tragacanthæ,deprompta ex aqua plantaginis & roſarum, aſperſo amylo, aut tritici,vel oryzæ polline. Convenit & *pulvis* qui habeat boli armenæ ℥j. terræ lemniæ ℥ß.lapidis hæmatitæ, corallii rubri an ʒj. ſacchari roſati ℥ j ß. vel conſervæ roſarum & ſymphyti an.℥j. Idem quoque pulvis exceptus mucilagine tragacanthæ in *hypoglottidas* fingitur adverſus hæmaptoicos.

CAP. IV.

Anodyna meditamenta.

Doloris cauſa admodum multiplex eſt, & quicquid eam contrarietate tollit, *dolorem* vere *ſedat*, at nequaquam anodynum id appellamus, ſed quod perſiſtente cauſa dolorem lenit & mitigat, quanquam proprie paregoricum dici debet. Id autem *vel* temperatum exiſtit,corporique noſtro conſimile, *vel* ordine primo calidum,tenuiſque ſubſtantiæ: quod nimirum doloris cauſam æquabilem reddit, temperat,demulcet, corporiſque ſubſtantiam fovet.

Ejus ſunt generis, quæ tum pus movent, tum emolliunt, præcipue vero hæc.

Althæa ordine primo calida & modice humida, laxat, digerit, phlegmonem demulcet, mitigat & concoquit. Radix in

aqua

aqua mulſa decocta,& cum adipe anſerino aut ſuillo ſubacta,ad uteri inflammationes & præcluſiones utilis. Decoctum radicis ex aceto, collutione dentium mitigat dolorem: radicis mucilago ad omnia utiliter accommodatur.

Malva humida & glutinoſa, leniter digerit & emollit, moderato & tepido calore prædita. Ejus decoctum vulvas inſeſſione mollit: eroſionibus inteſtinorum, vulvæ & ſedis prodeſt, clyſtere infuſum, aut fotu admotum. Sacris ignibus & ambuſtis decocta ex oleo folia imponuntur, nervis proſunt & veſicæ: potum decoctæ jus facilem partum reddit crebriore uſu: illita inflammationes lenit,& indurata emollit.Id illi peculiare eſt, ut impoſita ictibus veſparum & apum dolores levet.

Lilium radice & foliis deſiccat, abſtergit & digerit. Radix aſſa aut cum roſaceo trita ambuſtis medetur, uteros emollit, menſeſque provocat, & in vino clavos pedum tollit, ſi triduo non ſolvitur. Succus è flore expreſſus ad omnia efficacior.

Chamamelum temperato eſt calore, extenuat, digerit, rarefacit & laxat, dolores mitigat, & ad laſſitudines mire confert. Tenſa remittit & laxat, quæque mediocriter dura ſunt emollit,& condenſata rarefacit: ejus decocto veſicæ vitia utiliter foventur.

Melilotus omnes ſed præcipue oculorum inflammationes mollit, dein etiam uteri, ſedis & teſtium, in paſſo decocta & illita, addita aliquando fœnigræci farina, aut lini ſemine, aut polline molario.

Lini ſemen primo ordine calidum, omnem intus foriſque inflammationem compeſcit & emollit,cum melle, oleo & exigua aqua decoctum. Cum lixivio parotidas duritieſque diſcutit, herpetes & favos purgat in vino decoctum. Ad vulvæ inflammationes in deſeſſionibus utile.

Fœnumgræcum ſecundo ordine calidum, ſiccum primo, digerit: ejus farina molliendi & diſcutiendi facultate prædita: inflammationes exiguas, ſed duras, digerendo curat. Seminis decoctum inſeſſu ad uteri inflammationes præcluſioneſque utile: & exulceratis locis commode infunditur. Farina cum anſerino adipe peſſi vice apponitur,loca quæ juxta uterum ſunt emolliens & relaxans.

Lac alienæ omnis qualitatis expers, medicamentum leniens eſt,ad acres & mordaces fluxiones, præcipue oculorum, commodiſſimum, non eas modo ſero abluens, ſed etiam pinguedine corpora illiniens: ad quæ omnia lac mulieris bene habitæ recens,utiliſſimum & humano corpori eſt familiariſſimum. Lac omne concoquit & relaxat, ſed maxime bibulum: phlegmonas

gmonas oculorum cum roſaceo & ovo concoquit: infunditur & utero exulcerato: ad ſedis & pudendorum ulcera, & ad omnia quæ leniri poſtulant apprime conducit. Hinc cancroſis ulceribus aliis medicamentis anodynis permiſtum applicatur. Collutum oris phlegmonas mitigat, tonſillas & columellam phlegmone liberat, venena eroſione interimentia nocere prohibet.

Butyrum facultatis eſt remollientis, concoquentis, paululum etiam digerentis. Exiguas & quæ in teneris & mollibus ſunt corporibus phlegmonas id ſolum perſanat, ut parotides, bubones & oris inflammationes. Gingivis puerorum aſſidue illitum, exitum dentibus accelerat: cataplaſmatis inditur quæ extrinſecus imponuntur parotidibus, hypochondriis, bubonibuſque, idquo initio ex aqua roſacea lotum, & modico intinctum croco.

Oleum quod ex maturis *olivis* exprimitur, ſalis expers, ætate medium, moderate calidum eſt, lenit, omniumque maxime humectat & emollit, laſſitudinis optimum remedium, ob idque Græcis acopnm appellatum: corpus ad obeunda munera promptius alacriuſque reddit.

Oleum amygdalarum dulcium ad hæc omnia quam ſimplex oleum præſtantius & efficacius, tum admotum, tum ſumptum.

Oeſypus calfacit ac emollit, paulumque digerit: omnium partium doloribus, tum per ſe, tum ex aceto & roſaceo efficaciter imponitur.

Succida lana eaſdem vires habet: percuſſis & contuſis peculiariter ſuccurrit.

Adeps omnis qui tenuitate ſubſtantiæ ſit præditus, dolorem lenit atque demulcet, humorum acrimoniam obtundit & aliquantum digerit: ejuſmodi eſt qui à feris & agreſtibus animalibus ſumitur: at qui à domeſticis quæ concluſa degunt in urbibus, tum craſſior eſt, tum humidior.

Adeps ſuillus inſigniter humectat, emollit & relaxat, at non admodum excalfacit, quod calorem obtineat noſtro calori finitimum: vicinam oleo vim nactus, niſi quod aliquanto magis tum emollit, tum concoquit. Quamobrem cataplaſmatis quæ ad phlegmonas exiguas & aliquantum duras accommodari ſolent miſcetur, in teneris præſertim corporibus.

Adeps vitulinus ſuillo aliquanto calidior & ſiccior, eumque proxime viribus imitatur.

Adeps gallinaceus ſuillo vehementius emollit & relaxat, ſimulque humorum acrimoniam obtundit.

Adeps

Adeps anſerinus tum ſuillo, tum etiam gallinaceo calidior eſt & partium tenuiorum, magiſque obtundit quæ in alto corpore demerſa fuerint.

Adeps humanus, ut omnium medius, ita & mediocriter ad omnia uſurpatur.

Medulla indurata & ſcirrhoſa corpora emollit. Optima omnium cervina, dein vitulina: ex utraque peſſi componuntur ad emolliendos uteros: miſcentur commode omnibus medicamentis emolliendi vi præditis.

Et hæc anodyna ſimplicia. Quæ autem cauſam vel ſummovendo vel compeſcendo leniunt dolorem, quod curandi lege id efficiant, ex iis petenda & depromenda ſunt, quæ ad unumquemque curandum affectum proferuntur.

Eliciuntur *extantque ab iis* oleum chamæmelinum, oleum liliorum, oleum leucoii lutei, oleum ſeſaminum, oleum amygdalarum dulcium, oleum anethinum, oleum irinum, oleum ex vitellis ovorum. *Ex his cōpoſita in officinis.*

Itaque cum dolor vehementer fatigat, is prompte ne vires proſternat leniendus eſt *fotu* ex jure althææ, malvæ, violæ, liliorum, chamæmeli, meliloti, anethi, ſemine lini & fœnigræci, ex aqua & lacte percoctis, deinde *cataplaſmate* ex libra una medullæ panis ſimilaginei ex lacte aut ſapa coctæ, adjectis ovorum vitellis tribus, roſacei ſeſcuncia, & croci drachma una. Huic etiam interdum permiſcentur *mucilagines* ſeminis althææ, lini & fœnigræci, cum florum chamæmeli & meliloti tritorum an. ℥ß. Summe conferunt memoratæ mucilagines depromptæ ex aqua chamæmeli, additis oleis aut adipibus accommodatis, & ceræ momento illitus forma, ut qui ℞. mucilaginis ſeminis althææ & lini tractæ ex aqua roſarum ℥j. olei liliorum & amygdalarum dulcium, œſypi, axungiæ anſeris recentis an. ℥ß. ceræ ʒvj. *Extemporanea quomodo uſurpanda.*

Hæc vera eſt & ſimplex anodynorum ratio: quorum tamen vis eorum permiſtione augetur & increſcit, quæ doloris cauſam tollunt.

Sic enim ad *artuum* atque nervorum *dolores* ex frigida materia ortos, veteres acopa & myracopa ex his concinnarunt. ℞. ſampſuchi, roriſmarini, rutæ, pulegii, origani, centaurii minoris, marrubii an. libram dimidiam, radicum iridis florentinæ, cucumeris agreſtis, & ariſtolochiæ rotundæ, baccarum lauri & myrti contuſarum an. ℥ij. florum junci odorati ℥j. Tunſis omnibus affundantur vini & olei an. ℔vj. macerenturque horis xxiiij. poſtridie coquantur dum vinum fuerit abſumptum. In expreſſo humore eliquantur terebinthinæ, bdellii, *Ad artuū dolores.*

ammo-

ammoniaci, reſinæ & ceræ an. ℥iij. caryophyllorum, nucis moſchatæ, cinamomi an. ℥ß. compoſitio in pyxidem reponatur ad uſus.

Sic etiam plethorico aut *Cacochymo corpore*, quum acerbus dolor ex fluxione urget, qui mitigari è veſtigio poſtulet, quod ſola lenientia partes laborantes relaxant & enervant, evocantque fluxionem, unde magis diſtenduntur atque dolent, ipſis propterea convenienti modo adſtringentia permiſcentur. nimia ſiquidem adſtrictio conduplicat dolorem, & relaxatio partes dolentes effœminat. Modus itaque erit, ut fluxio leniter reprimatur, infirmiſque partibus robur, & excrucianti dolori lenimentum adferatur.

Cap. V.

Narcotica.

Dolorem idcirco *narcotica* leniunt, quod inducto ſtupore partis ſenſum obtundant, torpidioremque reddant, ut doloris urgentem cauſam ea minime percipiat. Omnia quidem vehementer frigida exiſtunt, ſed quæ tamen non hac ſed peculiari facultate ſenſum adimant. Etenim ſempervivum majus licet alterco frigidius, minime tamen partem ullam admotum ſtupefacit.

Hyoſcyamus ſeu altercum, cui ſemen & flos candidus eſt, ad externos affectus uſurpatur. Folia recentia tum per ſe, tum cum polenta miſta ad oculorum pedum aliarumque partium inflammationes, ad omnes denique mitigandos dolores utiliter illinuntur. Succus quoque ex virente herba contuſa aut etiam ex ſemine expreſſus ad acres calidaſque oculorum fluxiones, dolores aurium, & vulvæ vitia benefacit. ſemen confert podagris, teſtibus inflammatis, mammiſque à partu lacte turgentibus, ſi tritum cum vino inducitur. Miſcetur utiliter & aliis cataplaſmatis dolorem levantibus.

Cicuta ſumma refrigerandi vi pollet: folia dolorem omnem & epiphoras ſedant. Succus exprimitur è foliis floribuſque aut etiam è ſemine viridi, qui in ſole denſatus in paſtillos ad inflammationes, eryſipelata & herpetas medicamentis levandi doloris gratia permiſcetur.

Mandragora tertio eſt ordine refrigerantium. Succus è cortice recentis radicis contuſæ aut ex pomis expreſſus & ſole concretus, miſcetur medicamentis ocularibus, & omnibus quæ dolores finiunt. Folia quoque recentia oculorum inflammationibus omnibuſque ab ulcere ortis cum polenta auxiliantur.

tur. Radix trita ex aceto ignibus ſacris medetur: articulorum dolores cum polenta ſedat.

Torpedo tanta ſtupefaciendi inſita vi inſignis eſt, ut per ſibi infixum tridentem piſcatorum manus protinus ſtupefaciat, eumque univerſum qui manibus eam prehenderit, aut nudis pedibus calcaverit. Oleum narcoticum id redditur in quo viva torpedo extincta fuerit.

Papaver album quod & ſativum,fotu, tum folii,tum capitis ex aqua decocti, ſomnum accerſit, ſed potu magis vigilias diſcutit. Capita trita & per ſe, & cum polenta ignibus ſacris & inflammationibus proſunt: oculorum vero inflammationibus cum toſto ovi luteo & croco: igni ſacro & vulneribus cum aceto, podagris cum lacte mulieris & croco.

Papaver *nigrum* frigidius eſt, magiſque narcoticum.

Meconium papavere aliquanto magis refrigerat & torpefacit, ſed uſu tamen periculoſius eſt.

Opium tum ipſo papavere, tum meconio multo ad refrigerandum & ſtupefaciendum potentius, deſperatis duntaxat levioribus auxiliis admovendum in ardore ſummo & intolerabili cruciatu cum exquiſito ſenſu. Nam ſenſus obſtupefacit, tenues & acres fluxiones coërcet: ſed niſi moderatum & correctum fuerit, periculi plenum exiſtit. devoratum enim mortiferum eſt: oculis admodum caliginem & rugas inducit, ſurdaſtraſque reddit aures, & partes omnes ad motum ſenſumque torpidiores factas, excrementis tandem opprimit.

In narcoticis *compoſitionibus* præcipuæ ſunt, philonium romanum,& pilulæ è cynogloſſo: oleum hyoſcyami,papaveris & mandragoræ; in quibus & opii nonnihil interdum diluitur. *Ex his compoſita in officinis.*

Narcotica leviora externis medicamentis tuto permiſceri poſſunt, quæ vigilias & deliria ſedant, & iis quæ ardores atque eryſipelata extinguunt, ex hiſque ortos cruciatus ſedant. Opium vero non niſi quum dolor acerbior vires diſſolvit,ſyncopeſque metum incutit, nec alia remedia juvant, medicamentis permiſcendum. Quumque id rei neceſſitas exigit, corrigitur caſtorio,myrrha & croco:poſſuntque trochiſci mitigatorii hac ratione teneri: ♃ Gummi arabici & tragacanthæ, amyli an. ℥ ß, ceruſæ lotæ aqua roſarum ʒvj. ſtyracis, myrrhæ, caſtorii, opii ſapa ſoluti, ſingulorum ℈iiij.croci ʒß. Trita omnia excipiantur mucilagine pſylli ex aqua roſacea, finganturque trochiſci. hi in uſus varios aptari poſſunt,atque externis præſidiis miſceri quæ adhibentur leniendis partium doloribus. *Extemporanea.* Hæ quidem facultates ſimplicium medicamentorum ſunt quæ calidis affectibus eorumque ſymptomatis medentur. Quæ autem

frigidis & ex frigido concretoque humore in partem quamlibet impacto genitis opitulentur, proxime tradendum.

Cap. VI.

Emolliens, relaxans, & rarefaciens medicamentum.

Durum ſiccitate, repletione, côcretione.

Durum id corpus dici ſolet quod preſſum carni noſtræ minime cedit. Eſt autem id *triplex*. *Vnum* quod vehementer *ſiccum* eſt atque terrenum, ſive natura tale evaſit, ut lapis, ſive ab externis cauſis, ut exercitatione valida, ſolis fervore, æſtuario, ardenti febre aut inedia. *Alterum* quod *plenum* diſtentumque eſt largioris humoris affluxu, ut plenus uter, aut hydropici venter: idque proprie nobis tenſum ac renitens, Græcis *ἀντίτυπον* appellatur. *Tertium* quod frigoris vi *concrevit*, ſive id extrinſecus incidat, ut in glacie, ſive ex propria partis intemperie, ut adeps, ſive influentis humoris natura, ut craſſa pituita in ſcirrho proprio calore deſtituta ſponte obdureſcens atque concreſcens. Poſtremum hoc fere ac proprie durum eſt medicis: cætera in alias referunt differentias, ut ſiccitate durum in ſiccum, plenitudine durum in tenſum ac renitens.

Quid emolliens.

Emolliens igitur medicamentum id proprie fuerit, non quod copia diſtentum ac renitens vacuat, aut ſiccum humectat, ſed quod concreta excalfacit, ſolvit atque colliquat. Eſt autem mediocris id materiæ, & moderate nec ſupra ſecundum ordinem calidum, ne tenuiorem humoris portionem diſſolvens, reliquam obduret. Eſt id quoque humore aërio confertum, ut oleum maturum, & adeps temperati animalis, omni acrimonia omnique externo ſapore & qualitate vehementi deſtitutus. pingui, & oleagineo eoque ſubdulci ſapore id deprehenditur.

Quomodo differat à relaxante,

Si tenſum totidem modis atque durum dicitur, *trifariam* quoque *relaxans* dicetur, & quod humectat, & quod calore emollit, & quod in tumore collectam materiam evacuat, ſive ſanguis ea ſit, ſive pituita, ſive ſeroſus humor, ſive flatus. Sed hoc proprie *relaxans* appelletur, quemadmodum Græcis *χαλαστικὸν*, & emolliens *μαλακτικὸν*. Quod vero *rarefaciens* appellamus & Græci *ἀραιωτικὸν* ſolidam compactamque materiam ſolvit, & diffundit, ejuſque partes invicem longius disjungit, ut exiguos poros ampliores reddat.

Rarefaciente?

Quale ſit rarefaciens?

Ejuſmodi diaphoreticum quoque eſt quod cutem corporis ſolutiorem efficiat, ut per ejus ſpiracula vapores commode diffiari poſſint. Subſtantia huic tenuis eſt, ut alte ſatis penetret,

tret, eaque moderate calida, ne aduſtione aut ſiccitate immodica meatus coarctet. Quod huic contrarium eſt condenſans ſeu πυκνωτικὸν, partis ſubſtantiam ſolidiorem compactioremque reddit, & cutis poros contrahit, ut eorum partes minori intervallo coëant. Id moderate eſt frigidum, ſed tamen craſſum eſt, acerbum vel auſterum.

Iraque quæ ſimpliciter humectant, ut viola, helxine, acanthus, malva, althæa, oleum ſimplex, omnium quidem mitiſſime *emolliunt*. Quæ vero his paulo calidiora ſunt & tenuia, emolliunt, laxant atque *rarefaciunt*, ut chamæmelum, lilium, ficus aridæ, butyrum recens, adeps ſuillus recens. *Quæ ſint emollientia? Rarefacientia leniter?*

Quæ vero hoc genere calidiora atque tenuiora ſunt ad ſecundum tertiumve ordinem ſcirrhos emolliunt, digerunt, *diſſipantque*. ut hæc:

Lini ſemen omnem duritiem emollit & leviter diſcutit. ex oleo & aqua coctum vulvæ tumores & duritias inſeſſu perſanat, uteri & inteſtinorum exeſiones demulcet & lenit. *Valide?*

Ficus arida præſertimque pinguiores coctæ & illitæ tumores duros, ſtrumas, nodoſque omnes, parotidas ac furunculos emolliunt. Decoctum earum ejuſdem naturæ eſt: nam cum farina triticea ad tumores maxillarum, panos, parotidaſque illinitur.

Fœnigræci ſemen molliendi & diſcutiendi quoque facultatem habet. ejus farina cum anſerino adipe uterum emollit & relaxat, & in hydromelite decocta, addita axungia, genitalibus induratis medetur.

Vitis alba ſeu bryoniæ radix calfacit ſiccatque moderate inflammationes, & duritias emollit & diſcutit, abſceſſus rumpit, lienes induratos liquefacit & abſumit foris cum ficubus impoſita: pſoram etiam ac lepram ſanat, lentigines, varos, ſugillata & cicatrices nigras cum fœnogræco emendat.

Cucumeris agreſtis radix calida ſicca emollit, digerit & abſtergit: Illita ex polenta omne vetus œdema diſcutit. impoſita cum terebinthina reſina tubercula rumpit. decocta ex aceto & illita podagras alioſque articulorum dolores diſcutit. arida trita, alphos, lepras & impetiginem abſtergit, & in facie maculas aut cicatrices nigras expurgat. ad quæ omnia præſtantius eſt *elaterium*.

Iridis radix calida ordine ſecundo, ſicca tertio, ſtrumas veteresque durirías cocta & illita mollit, idem & ſuccus ex ea expreſſus confert, qui malagmatis & acopis utiliter imponitur, lienes ex aceto impoſita extenuat: decoctum radicis ad muliebria fomenta apprime utile, molliens aperienſque locos.

Ebulus exiccandi & modicæ digerendi facultate pollet. radix vulvas cocta emollit & aperit, & quæ circa eas ſunt affectiones inſeſſione corrigit, inveteratos tumores concretoſque ſolvit, podagricis cum taurino adipe auxiliatur. Folia recentia ac tenera cum polenta illita inflammationes mitigant.

Oeſypus omnium pinguium mitiſſime mollit, laxat, digeritque.

Adeps ſuillus inveteratus & ſalis expers, potentius quam recens emollit: vetuſtate enim ſubſtantiæ tenuitatem, calorem & acrimoniam quandam nanciſcitur, qua recens langhidus & imbecillus indiget. Cæteri autem calidiores: ut adeps gallinaceus, anſerinus, anatinus, vitulinus, bubulus, recentes magis, vetuſtate acriores jam facti, minus emolliunt, digerunt vero potentius & ſiccant. Qui vero è ſiccioribus ſunt animalibus, ut arietinus, hircinus, cervinus, abunde ſiccant, nec emolliunt.

Medulla omnes, ut dolores compeſcunt, ita etiam molliunt, calfaciunt, rarefaciuntque. Colliguntur æſtatis exitu, ex oſſibus humidiores, è ſpina vero ſicciores. Laudatiſſima omnium cervina, quæ viſcera, chordas, tendoneſque emollit; hanc proxima ſequitur, vitulina eadem, ſed aliquanto ſegnius præſtans.

Ladanum calfaciendi molliendique vi præditum: venarum ora patefacit, in peſſis vulvæ duritiem ſanat: in medicamenta quæ dolorem finiunt, ut quæ duritias omnes emolliunt, utiliter inſeritur.

Gummi è pino recens, articulorum maximeque coxendicum lenit dolores; præduros tumores emollit atque concoquit: quod autem vetuſtius eſt calfacit magis ac digerit.

Terebinthina reſina, ab hac dein *lentiſcina*, & aliæ omnes acrimoniæ expertes, emolliunt, concoquunt, leviterque diſcutiunt.

Ammoniacum calfacit, mollit, extrahit. ex aceto commode liquatur igne leni, ne uratur, aut ex aceto tunditur in mortario: tubercula duritiaſque mollit ac diſcutit, articulorum coxendicumque doloribus auxilio eſt cum nitro & oleo ſubactum impoſitumque: & ex aceto ſolo jecoris lieniſque duritias ſolvit: nodos qui in artubus occalluerunt cum melle aut cum pice illitum diſcutit.

Bdellium molle & pingue, calfacit & emollit: coquit, modiceque digerit: duritias omnes & bronchocelas diſcutit, cum jejuna ſaliva ſubactum: vulvæ ſpiracula appoſitu & ſuffitu laxat: malagmatis inſeritur quæ contra duritias & nervorum

nodes

nodos proſunt: contuſum ſolvitur affuſo vino aut aqua calente.

Styrax liquidus calfacit, emollit & concoquit: vulvæ præcluſæ duritiave laboranti convenit, menſes educit appoſitu, miſcetur utiliter emollientibus & diſcutientibus malagmatis.

Ammoniacum, bdellium & ſtyrax, aliaque generis ejuſdem, ubi jam *vetuſtate* exaruerint, diſcutiunt potius quam emolliunt. Attamen in recentium & molliorum penuria arida iſta pingui oleo ſoluta uſurpantur.

Galbanum excalfacit, mollit; coquit & diſcutit. furunculos ſanat: uteri everſiones atque duritias, articulorum nodos, concretaque omnia aceto liquatum ſolvit.

Opopanax calidus ordine tertio, ſiccus ſecundo; emollit ac modice digerit, galbano aliquanto valentior & calidior.

Compoſitiones hinc fiunt, oleum liliorum, oleum violaceum, oleum chamæmelinum, oleum lumbricorum, oleum lini, oleum irinum: unguentum de althæa, unguentum reſumptivum, emplaſtrum diachylon magnum, emplaſtrum è mucilaginibus. *Ex his cōpoſita in officinis,*

Cum autem referentur *in uſum*, ut ſedandi doloris, ita ſcirrhos concretoſque humores emolliendi initium ab humido *fotu* ducetur. Id autem comparatur ex radice lilii & althææ, ex malva, viola, adjectis quibuſdam attenuantibus, anetho, origano, calamintha, ſerpillo, pulegio, thymo, quæ omnia ex aqua ſimplici vel hydrelæo cocta adhibentur in fotum. *Extemporanea quomodo ducenda in uſum.*

Mox à fotu quum tepefactus humor adhuc incaleſcit, ac modice ſolutus eſt, cutiſque ſpiracula patent, illitus adhibendus ex *unguento* althææ, vel reſumptivo. Vel ex hoc extemporali. ℞ mucilaginis ſeminis althææ, lini, & fœnigræci depromptæ ex decocto ficuum ℥j ß. olei liliorum, anethi, & irini, adipis anſeris & anatis an. ℥ ß. ceræ pinguis quantum ſatis eſt ad illitus conſiſtentiam. Hæc igitur quod calore liquata & frictione adacta alte ſubeant poſſintque in affectam ſedem & in noxium humorem penetrare, ſtrenue quidem emolliunt atque juvant.

Proximas his vires obtinet *cataplaſma* hujuſmodi. ℞ radicum althææ, liliorum, ebuli & iridis an. ℥ij. malvæ, violæ, chamæmeli, meliloti, anethi, an. m. ij. caryças pingues inciſas viij. coquantur dum contabeſcant, terantur, & cribro cernantur, poſtea adde radicum bryoniæ & cucumeris agreſtis crudarum & deraſarum an. ℥ij. pollinis ſeminis lini & fœnigræci an. ℥j. adipis gallinæ, anſeris & anatis an. ℥iij. Rurſum modice coquantur in cataplaſma. *Emplaſtro* quod craſſior ejus ſubſtantia nequeat per cutem alte ſubire, non tanta emolliendi vis ineſſe poteſt. Hoc tamen extemporale vires ſummas obtinet. ℞

 muci-

mucilaginis althææ, ſeminis lini & fœnigræci depromptæ ex decocto ficuum ℔ ß. axungiæ anſeris, gallinæ, & vituli, medullæ cervi & vituli an. ℥ij. ceræ citrinæ ℥iiij. coquantur in duplici vaſe ad emplaſtri craſſitiem, inſpergendo ſub finem radicis iridis florentinæ, ſtyracis calamitæ an. ℥ß. Validius emplaſtrum eſt diachylon, quo rurſum efficacius eſt emplaſtrum è mucilaginibus, ex quorum permiſtione & temperatione varia, alia non pauca decerni ſolent.

Cap. VII.

Attenuantia medicamenta.

ATtenuantium, ut ad interiores affectus, ita & ad externos eoſque contumaces non parvus eſt uſus. Ea quidem rarefacta cute, dum altius intro ſubeunt, non modo frigidum, craſſum concretumque humorem calore liquant, ſed & partium tenuitate eum ipſum incidunt & extenuant, adeo, ut exin vel ſponte ſua in halitum & vaporem abeat, vel ſaltem trahentium vi facile diſſipetur. Quæ ſubjiciam quod ea facultate plurimum valeant, affectus ſane varios calore & attenuatione tollunt, non quod attrahant digerantve, ſed quod his extenuatus humor ſponte ſua plerumque evolet.

Anethum ex oleo decoctum crudos & incoctos humores concoquit & incidit, hinc varios ſedat dolores, ex cruditate obortos flatus diſcutit, tormina compeſcit. Mulieribus uteri præfocatione correptis decoctum inſeſſu perutile. Corpus immodico labore defatigatum levat, ſomnumque conciliat.

Pulegium craſſa lentaque incidit, extenuat & concoquit: cum polenta iſchiadicis & aliis partibus frigore affectis inductum confert: nervorum convulſiones & opiſthotonum ſedat: decoctum prurigines, inflationes, uteri duritias & ſubverſiones inſeſſione tollit: lienoſis cum ſale utiliter adhibetur.

Satureia, partium omnium craſſos lentoſque humores extenuat, & concoquit; lethargicos calfacta excitat, cum triticea farina iſciadicis opitulatur.

Origanum extenuandi facultate œdemata alioſque laxos tumores fotu illituve diſcutit: prurigines, ſcabies, regiumque morbum ejus decoctum balneo expurgat. Succus ejus cum lacte aurium tinnitus doloreſque finit.

Thymus valide incidit & recentia œdemata ſeu fotu, ſeu illitu ex aceto diſcutit, ſanguinis grumos diſſolvit: thymos penſileſque verrucas tollit: coxendicibus cum vino & polenta impoſitus medetur.

Sampſu-

Sampſuchus tenuium partium digerentiſque eſt facultatis: arida folia ex melle ſubacta ſugillata eximunt: aceto excepta luxata firmant & œdemata diſſolvunt: acopis & malagmatis calfaciendi reſolvendique gratia permiſcentur.

Roſmarinus abſtergentis incidentiſque facultatis particeps, ex vino tenui coctus admotuſque œdemata diſſipat, nervorum dolores ſedat: ſed & ſuffitu deſtillationes tuſſimque compeſcit.

Hypericum calfacit, tenuique ſubſtantia incidit, & craſſa comminuit: laſſos fotu illituque recreat; contuſis attritiſque nervis eximie ſuccurrit.

Abſinthium peculiariter ilibus, præcordiis, jecori & ſtomacho dolenti cum cerato tritum imponitur: epinyctidas ex aqua, & anginas cum melle & nitro ſanat.

Centaurium minus veteres duritias emollit & extenuando reſolvit, ſiccat, & valide nulla acrimonia adeo deterget, ut ſinus fiſtulaſque perſanet.

Elenium lentos craſſoſque humores extenuat: radix & folia ex vino cocta & admota partes frigidis & diuturnis obſeſſas affectibus excalfaciunt atque perſanant, quemadmodum & iſchiadas & exiguas articulorum præ humoris copia luxationes.

Dauci radix præſertimque ſemen excalfacere multumque diſcutere foris impoſitum deprehenditur, & œdemata ſolvere. herba his inferior & hebetior exiſtit.

Ruta ſtrenue incidere ac digerere lentos craſſoſque poteſt humores: quin & partium tenuitate flatus diſſipat: ad veteres ſtomachi dolores & cruditates, ad tuſſes & laterum thoraciſque affectus cum ſpirandi difficultate, ad coxendicum articulorumque cruciatus fotu & illitu benefacit: teſtium collectionibus inflationibuſque cum lauri foliis, & exanthematis cum myrto in cerato prodeſt: ſuccus inſtillatus aurium doloribus ac tinnitui ſuccurrit. ſilveſtris ad omnia præſtantior.

Cuminum ſemine efficax, calfacit ordine tertio, ſiccat & nonnihil adſtringit, tormina inflationeſque diſcutit coctum & illitum ex oleo & hordei farina, teſtium collectionibus impoſitum, cum uva paſſa aut lolii farina ceratove opitulatur.

Laurus calfacit, mollit & incidit: decoctum foliorum ejus vulvæ & veſicæ vitiis apprime convenit fotu vel inſeſſu: folia cum polenta & pane inducta flatulentum omnem tumorem diſcutiunt: baccæ foliis calidiores omnibus thracis rheumatiſmis proſunt.

In medicamenta commode adjiciuntur quæ nervorum laſſi-

tudines reficiunt, & in unguenta quæ calfaciunt & diſcutiunt.

Adipes & medullæ ex calidis ferocibuſque animalibus quod calidiores tenuioreſque ſint, partemque facile imbuant, attenuandi facultate inſignes ſunt, cum præſertim vetuſtate acriores evaſerint: ut adeps vulpinus, caninus, urſinus & leoninus: & quæ ab his animalibus eruuntur medullæ.

Olea quoque vetuſtate & annis extenuata purgataque, attenuandi vim majorem nanciſcuntur.

Ex his cõpoſita in officinis, Iam *ex iſtorum temperatione* conſtat, oleum anethinum, oleum rutaceum, oleum amygdalarum amararum, oleum è ſcorpionibus, oleum è capparibus, oleum nardinum, tum ſimplex, tum compoſitum, oleum hypericinum, oleum laurinum, oleum vulpinum, oleum terebinthinæ: deinde unguentum Agrippæ & unguentum quod Arogon dixerunt.

Extemporanea qualia eſſe debeant. Itaque, ut frigidi, craſſi lentique humores, qui quavis corporis particula vel in ſcirrhum, vel circum nervos, membranas aut articulos effuſi coiërunt, facile tandem evelli, attrahi diſſiparique poſſint, molliendi in primis, deinde vero extenuandi ſunt, idque vel utraque ſeorſum facultate, vel ambabus pariter confuſis. Quæ id efficiant medicamenta, fotus vel epithematis, vel embrochæ, vel unguenti forma coaptentur, ut altius poſſint in corpus & in concretam materiam penetrare. Solidior enim, qualis eſt emplaſtri forma, non æque facile poteſt.

Et quæ. Quomodoque in uſum ducenda. Itaque pars affecta hoc *decocto* primum fovenda, quod non perinde ac emolliens neceſſe eſt è recentibus herbis conſtitui, quandoquidem areſactæ efficaciores vel hyeme ad extenuandum deprehenduntur. ℞ radicum enulæ, iridis & ebuli, baccarum juniperi an. ℥ij. origani, calaminthæ, pulegii, thymi, anethi, ſampſuchi, roriſmarini, centaurii minoris, foliorum lauri, an. m. j. ſeminis aniſi, feniculi, cumini & rutæ an. ℥ß. modice coquantur ex aqua ſufficienti, affuſo ſub finem vini albi quadrante, pars calide foveatur per ſpongiam, vel potentius humorem colliquet & attenuet.

Si malum jam vetuſtate occalluit, his initio vel præmitti, vel permiſceri debent emollientia.

Mox à fotu calente adhuc & patente cute *embrocha* fiat ex attenuante quovis oleo per lanam ſuccidam: aut pars unguento Agrippæ vel Arogo duriter affricetur ad ignem. Aut ſi multorum deſideratur permiſtio, emplaſtrum è mucilaginibus, aut diachylon ſolvatur duplo triplove olei irini vel rutacei. *Epithema* hoc validius humorem quemvis frigidum attenuat & liquefacit, in parte præcipue nervoſa, quum cæteris præmiſſis digerendi atque diſſipandi tempus jam inſtat. ℞. aquæ vitæ ℔j. in

℔j. in qua tepida macera thymi, calaminthæ, pulegii, origani aridorum an. ℥ß. radicis pyrethri, zinziberis, nucis moſchatæ, ſpicæ, caryophyllorum an. ʒiij. aqua exprimatur in uſus.

Deterſus dein locus rigandus imbuendusque eſt *oleo* terebinthinæ vel hoc ſtillaticio. ℞ radicis iridis & helenii baccarum juniperi an. ℥ij. hyperici, roriſmarini, ſampſuchi, thymi, ſatureiæ, abſynthii, centaurii minoris an ʒiij. dauci, ſeminis rutæ & cumini, baccarum lauri an. ʒij. nucis moſchatæ, caryophyllorum, zinziberis an. ʒjß. croci ʒj. ſtyracis, caſtorii an. ℥ß. Tritis omnibus affunde aquæ vitæ ℔j. deinde cum abſorpta fuerit, terebinthinæ & olei an. ℔j. confuſa omnia excipiantur ſtillante vaporario, primumque eliciatur aqua, deinde oleum, utrumque ſeorſum recondatur.

Ne pars ab unctione nuda maneat, *emplaſtro* tegi poterit conſtante paribus portionibus unguenti Arogi & emplaſtri è mucilaginibus: vel ex fæce ſtillaticii olei cum cera ſubacta.

CAP. VIII.

Abſorbentia medicamenta.

EMollitus, attenuatus & alia quavis ratione apparatus jam humor, tum demum vel *abſorbendus* vel attrahendus, foraſque per patefactam cutem evocandus eſt, dum tumor omnis ſubſideat, & affectus ſymptomata miteſcant. Abſorbent quidem valide exiccantia, quibus tanta attenuandi ſiccandique vis ineſt, ut quemcunque attigerint humorem præter naturam citra diſſolutionem abſumant. Hæc liquida forma aptari par eſt, ſi altius ſubire convenit. Conferunt autem œdematoſis, aquoſis, flatulentiſque tumoribus, nonnunquam & ſcirrhoſis, & præduris, ſed inclinantibus, & quibus exquiſita emolliendo attenuandoque præparatio eſt adhibita.

Acetum tenui ſubſtantia apprime digerit & vehementer ſiccat, fotu calido œdemata, ſugillata, podagricoſque dolores tollit, & ulcera, quæ ſerpunt: ferventis vapor aquam intercutem abſumit, & aurium tinnitus.

Sal humores ſupervacuos tenuat & abſorbet, & quicquid in corporibus præter naturam humidum eſt, id totum abſumit, reliquam ſolidiorem ſubſtantiam cogit, contrahit, & impenſe exiccat & à putredine vindicat, gingivas humidiores aut putreſcentes perſanat: ex oleo illitus œdemata & hydropicorum tumores minuit, luxatos & podagricos juvat: pruritus, lichenas, lepras pſoraſque & ulcera ſerpentia fotu compeſcit.

Muria & aqua marina ſalis effectus exhibent: iſchiadicis, podagricis & œdemate vexatis fotu conveniunt.

Nitrum ſalis vires æquat, niſi quod parcius contrahit: miſcetur emplaſtris quæ extenuant, ſiccant & abſumunt, & quæ lepras abſtergunt.

Cinis omnis uſtione igneas partes conquirit: *ficulneus* valide extenuat & abſumit, acrimoniæ urentiſque facultatis plurimum ſortitus. Huic proximus eſt *ſarmentitius*, & qui ex ilice aut braſſica ſumitur. Omnes cum axungia vel oleo illiti œdemata diſcutiunt, articulorum doloribus, nervorum nodis & contuſionibus mire proſunt.

Lixivium pro cineris qui eluitur natura vires habet. Omne quidem vehementer abſtergit, exiccat & abſumit, flatulentos œdematoſoſque tumores diſcutit, & eadem quæ cinis fotu præſtat: ſed omnium maxime quod ex cinere *ficus* & *tithymalorum* fit, adeo ut ob ſubſtantiæ tenuitatem nullo ſenſu doloris exurat.

Alumen valide adſtringit, ſiccat & abſumit: excreſcentem carnem, putreſcentia ulcera, gingivas humore prægnantes, oris ulcera, oculorum epiphoras, aurium fluxiones, pruritus atque lepras ſiccat ac coërcet.

Calx cineris ſpecies, ſed tenuioris ſubſtantiæ quam qui è lignis fit, vehementer adeo urit ut cruſtas ſuſcitet. Elota vero citra morſum potenter exiccat, validiuſque abſumit ac digerit ſi marina aqua lavetur. Lixivium quod ejus lotione vim & acrimoniam conquiſivit, omnium ſumme exiccat & abſorbet.

Ex his cõpoſita in officinis, *Compoſita* in id uſurpantur oleum caſtorii, oleum euphorbii, oleum philoſophorum & petroleum.

Si igitur mollis laxuſque tumor doloris ac ruboris expers in parte quapiam, ut in genu aut in ſcroto collectus eſt, aut late diffuſus, ut in tibiis & pedibus eorum qui cachexia, hydrope, aut inclinante podagra laborant: pituitoſus ſeroſuſque humor aut etiam flatus concluſus primum abſorbendus eſt fotu è lixivio cineris ſarmentorum vitis, aut ilicis, aut ficus, aut braſſicæ, per ſpongiam novam, quæ aliquandiu ſinenda, arctiuſque vincienda eſt. Nonnunquam origanum, calamintha, thymus, & alia quædam ex incidentium & attrahentium genere utiliter incoquuntur in lixivio. Si vehementior deſideratur exiccatio, lixivium uſurpetur ab extinctæ elotaque calce. Sublata ſpongia ſiccataque cute, *embrocha* fiat ex oleo caſtorei, euphorbii, aut è lateribus: aut ex alio, quod habeat ſalis marini, vel nitri ℥ß. aluminis, ſulphuris an ʒij. ſolvantur aqua vitæ ad ſordium craſſitiem: deinde adde olei nucum, vel rutæ,

Extemporanea quomodo in uſum ducenda.

vel terebinthinæ ℥iiij. agitentur, & modice calefiant, dum permiſta omnia unguenti temperaturam habeant.

At vero quum ſcirrhoſus tumor eſt, iſque jam quadamtenus emollitus, quicquid in eo præparatum eſt humoris, exiccandum non modo præſcripto fotu, ſed & aceti acerrimi & aquæ vitæ vapore. In hæc duo permiſta lapis molaris candens immergitur, tumorque ſcirrhoſus ita exponitur, ut calentem vaporem undique excipiat. Mox deinde oleo vel unguento ſiccante perfunditur duriuſque premitur & quaſi ſubigitur. Hac abſorpta portione quod reliquum eſt rurſum emollitione præparandum, rurſuſque ſiccandum: atque ſic alternanda remedia dum humore omni abſorpto tumor totus ſubſideat.

Vtrique demum tumori, tum ſcirrhoſo, tum œdematoſo continuo ab unctione emplaſtrum aliquod digerens, attrahens atque reſolvens ex iis quæ mox dicentur inducendum. Aut hoc etiam emplaſtrum vehementer ſiccans imponendum, quod è vomica saniem per cutis ſpiracula manifeſte exugit. ℞ olei veteris ℥vij. ceræ albæ ℥v. liquefactis adde terebinthinæ ℥iiij. permiſtis refrigeratiſque inſperge ſalis petræ, nitri, cineris ficulnei an. ℥j. fiant magdaliæ.

CAP. IX.

Attrahentia.

Attrahens medicamentum Græcis ἑλκτικὸν & ἐπισπαστικὸν repellenti adverſum, foris impoſitum humores, tum feroſos, tum craſſiuſculos, ſpirituſque ex alto corpore in ſumma transfert. Id autem *calore* præſertim efficit, cui præcipua attrahendi vis eſt. Cui tamen ſi præterea tenuis ſubſtantia, atque ſiccitas accedat, multo efficacius evadet. *Attrahentia qualia ſint?*

Quod ordine ſecundo completo calidum eſt ac tenue, *attrahit* id quidem. *Eorum ſunt tres ordines.*

Quod vero jam tertio receſſu conſiſtit, non attrahit modo, verum etiam quod attractum eſt diſſipat, eſtque metaſyncriticum, id eſt, evocans ex alto & *reſolvens.*

Quod denique hæc tum calore, tum tenuitate ſuperat, reſolvendo vel puſtulas, vel veſicas excitat, diciturque vel rubrificans, vel *phœnigmus.*

Attrahendi porro *facultatem alia* inſitam ſibi obtinent, ut dictamnus, propolis, ſagapenum, thapſia: *alia* à putredine, ut fermentum, fimus columbinus, anſerinus, & quicunque à calidiore animante decidit: *alia* totius ſubſtantiæ ſimilitudine, ut ſcorpius vulneri ſuo impoſitus deleterium venenum, quod ejaculatus eſt, extrahit & evocat. *Vnde ſingulis trahendi vis?*

Quæ ſint attrahentia inſita vi?

Anagallis cui flos purpureus, attrahendi adeo inſita facultate valida, ut adactos corpori aculeos evellat: ſuccus gargarizatu & naribus infuſis capitis pituitam eadem vi purgat.

Anemone utraque acris. commanducata radix, aut ſuccus naribus infuſus pituitam trahit, folia & caules menſtrua cient vellere appoſita, illita quoque lepras eximunt.

Calamintha admodum tenui eſt eſſentia, qua humores ex alto evocat, atque tranſmutat, confertque iſchiadicis. ſtrenue digerit, humores incidit & extenuat valenter craſſos, quales ſunt qui elephantiaſim procreant, ex vino tocta ſugillata tollit, nigraſque delet cicatrices.

Narciſſi radix diuturnis articulorum doloribus, trita ex melle & impoſita ſubvenit: infixa corpori extrahit, illita cum lolii farina & melle.

Struthion ſeu ſaponaria, cum polenta & aceto illita lepras tollit, tubercula diſcutit cum farina hordacea & vino decocta: ſternutamenta movet, trita cum melle & naribus infuſa ex ore pituitam ducit.

Ariſtolochia utraque ſurculos & ſpicula extrahit, ſquamas oſſium illita educit: in peſſo ſubdita menſes, ſecundas & fœtus omnes educit.

Hiberis, naſturtium agreſte Latinis, ordine quarto calida: radix ejus apprime utilis ad coxendicis dolores, cum ſuillo adipe ſalſo emplaſtri modo horis quatuor inſidens. hoc modo rheumatiſmos omnes ſanat occultos: exiccandi ſcilicet & ex alto evocandi trahendique facultatem obtinens.

Lepidion vulgo piperitis calfacit etiam ordine quarto; iſchiadicis præſenti remedio illinitur tritum cum radice enulæ & horæ quadrante impoſitum: lepras idem quoque eximit.

Thlaſpi ſemen calfacit & exiccat ordine quarto: bilem & pituitam per ſuperna & inferna purgat: menſes ciet & fœtus enecat, prodeſt iſchiadicis per ſedem infuſum.

Cardami, ſeu naſturtii ſativi ſemen adurentis eſt facultatis perinde ac ſinapi. Coxendicis dolores excalfacit illitum cum polenta & aceto: œdemata & panos diſcutit cum pice, extrahitque infixos corpori aculeos, lienem illitum cum melle extenuat, & favos expurgat, lepras & impetigines abſtergit, furunculos & carbunculos rumpit, & ad ſuppurationem deducit. herba eadem, ſed multo imbecillius præſtat.

Sinapi calfacit ſiccatque ordine quarto, extenuandi & extrahendi vim habet: lethargicis deraſo capiti illinitur ficubus admiſtum & impoſitum donec rubeſcat locus: ad coxendicum cruciatus, lienes, & omnis generis diuturnos dolores confert,

quoties

quoties permutandæ affectionis cauſa ex alto in cutis ſumma aliquid trahere animus eſt. Alopeciis illitum medetur: ſugillata cum melle aut adipe aut cerato delet: extrahentibus emplaſtris ſcabiemque exterentibus utiliter admiſcetur: ex aceto contra lepras & feras impetigines perungitur: gravitati aurium & ſonitui, tritum cum ficu & impoſitum prodeſt.

Vrtica, tum folia, tum ſemen articularibus morbis & podagricis, cum oleo vetere, aut cum urſino adipe, imponuntur, & lienoſis cum cerato: tubercula & parotidas ſanant, adeo ſcilicet digerente facultate valent.

Hermodactylus calidus ſiccus ordine ſecundo: podagræ omnique arthriditi confert cataplaſmate admotus, cum vitellis ovorum & farina hordei vel mica panis.

Pyrethrum calidum ſiccum ordine tertio. Radix pituitam elicit, ſudores ciet inuncta ex oleo, diuturnis rigoribus efficax: contra refrigeratas reſolutaſque partes corporis eximie conducit: ſtupidis partibus illita ſenſum reſtituit.

Dracontii radix acris & amara tenuiumque partium, calfaciendi vim obtinet, craſſa & lenta extenuat, ad vitiligines cum melle efficaciter illinitur. polypos & carcinomata abſumit & eliquat, maximeque ſuccus qui & radice & foliis eſt valentior.

Cyclamini, ejus quæ Arabum eſt arthanita, radix tertio ordine calida & ſicca, aperit, incidit, attrahit & diſcutit. Succus medicamentis tubercula, ſtrumas, aliaſque duritiesdiſcutientibus commiſcetur: ac bile ſuffuſis cum melle illitus competit. Decocto radicis luxata, podagra & capitis ulcuſcula, pernionesque utiliter foventur. Cavata radix oleo impletur & cineri ferventi imponitur, adjecto interdum ceræ modico: & unguentum comparatur inprimis utile pernionibus & tumoribus omnibus frigidis ac crudis: ipſos enim aut maturat, aut reſolvit: oſſicula etiam extrahit.

Cyclaminus altera, quæ officinis beatæ Mariæ ſigillum nuncupatur, illita cruda (nam coctæ vis perit) ſugillata non ſine morſu tollit, tunſa exceptaque pari axungiæ veteris modo ſtrumas, prædurosque tumores omnes emollit, & integra cute diſſolvit.

Tithymali omnes ſtrenue calfaciunt, reſolvunt, ſiccantque & detergent, myrmecias, acrochordonas, pterygia & thymos auferunt, detergunt quoque lichenas & pſoras.

Elleborus eruptionibus pituitæ medetur cum axungia illitus, & ſuppurationi veteri: alphos, impetigines, ſcabies lepraſque eximit.

Thapſia, tam radix quam ſuccus, omnium maxime quæ partes cum

res cum eis vires adepta ſunt, vim habent attrahendi, ubi ex imo aliquid evocandum eſt. Succus illitu aut radix recens affri-ctu alopecias explent. Radix ſuccuſque cum æquis ceræ thu-riſque portionibus ſugillata livoreſque tollunt, cum melle le-pras cutiſque vitia emendant: cum ſulphure tubercula diſcu-tiunt: ſed non diutius, quam horis duabus dimittantur, ne inflammatio invadat: locus deinde aqua maris calida fovendus.

Anacardi ordine quarto calidi ac ſicci, ſerpiginem, impeti-ginem & morphæam illitu tollunt, ſed non multò poſt locus aqua abluendus.

E *reſinis* autem uva *ſtrobilina* omnium calidiſſima & celer-rime ſiccans, ut terebinthina mordacitatis expers. Illa è pro-fundo validius quam cæteræ reſinæ trahit.

Pix nigra mollis & pinguis, vulvæ duritias & ſedis tubercu-la diſcutit, laterum, articulorum partiumque omnium dolores aut ſola, aut cum ſulphure inducta diſſipat: carbunculos & ſtrumas diſrumpit cum melle ſubacta, eſtque digerentium me-dicamentorum communis materia.

Caſtoreum valde tenuium eſt partium, calfacit ſiccatque. coquit ac diſcutit tumores contumaces & ſcirrhoſos. illitum prodeſt tremulis, convulſionibus & omnibus nervorum vitiis.

Euphorbium coxarum doloribus, paralyſi, tremori, convul-ſioni, omnibus frigidis affectibus mire prodeſt: ſquamas oſſium eadem die eximit, pituitam per nares largiter evocat, & ſter-nutamenta ciet.

Sulfur calfacit, trahit è profundo, diſcutit, terget: ſaliva, vel lotio, vel vetere oleo, vel melle ſubactum ictibus venena-tis prodeſt: pſoras, lichenas, lepras cum terebinthina tergendo & diſſipando perſanat.

Quæ à putredine attrahentia? Ex eorum porro genere *quæ putredinis vi trahunt*, mitiſſi-mum eſt *fermentum*, quod tenuium eſt partium, mediocriter calidum: proinde citra moleſtiam quæ in profundo ſunt ex-trahit & digerit: particeps eſt aciditatis & caloris ex putredine.

Fimi omnes attrahendi facultate pollent, at non parvo diſ-crimine.

Columbinus admodum calfacit, attrahit & rubrificat, cum hordeacea farina & aceto mixtus ſtrumas diſcutit. arefactus tritúſque cum naſturtii ſemine, inveteratos coxendicis, lateris, cervicis & lumbrorum dolores, podagras & arthritides omnes extirpat.

Anſerinus aliquanto calidior, iiſdem viribus ſed efficacio-ribus præditus eſt, ac vix præ acrimonia illius eſt uſus.

Gallinaceus vero eadem, ſed inefficacius poteſt. nam mul-to quo-

to quoque minus calet, ſi præſertim à concluſis gallinis ſumitur.

Stercus caprillum digerentis & acris facultatis adeo, ut induratis & ſcirrhoſis tumoribus congruat, non lienis modo ſed aliarum quoque partium, idque fabacea farina & oxycrato permiſtum. Confert & ad aquam intercutem emplaſtri ſpecie. Vſtum tenuioris eſſentiæ non tamen manifeſte acrius redditur. Miſcetur digerentibus cataplaſmatis quæ ad parotidas & bubonas diuturniores accommodantur.

Inter *compoſita* autem quæ valide trahant ac digerant habentur oleum ricinum, oleum balaninum, oleum ſinapinum, quæ preſſu perinde ac amygdalinum elici poſſunt. Emplaſtrum è meliloto, emplaſtrum è baccis lauri, emplaſtrum oxycroceum. *Ex his cõpoſita in officinis.*

Sed his multo præſtantiora ſunt quæ ex commemoratis ſimplicibus poſſunt *in rem præſentem* parari. *Extemporanea quomodo in uſum ducenda.*

Quum igitur ſcirrhi durioriſve tumoris attenuatus præparatuſque humor minime potuit exiccantium medicamentorum vi totus abſorberi, evellendus reſolvenduſque eſt attrahentium medicamentorum vi, quæ in imo conditos demerſoſque humores in cutem ſummam transferunt. Eadem porro ſi diutius parti inſident, attractos tandem aut manifeſte aut ſine ſenſu diſſipant. Convenienter ea in ſolidam *pulveris emplaſtrive* formam aptantur, quæ ipſa non intro ſe inſert, ſed advocat ad ſeſe ſubditum humorem aut ſpiritum. Extemporalia igitur his formis deſcribentur. ℞ picis aridæ, ceræ novæ, axungiæ ſuillæ, ſaponis nigri an. ℔ß. liquefiant cogantúrque in emplaſtrum. Aut ſic: ℞ picis ſiccæ, ceræ novæ an. ℔ß. axungiæ ſuillæ ℥vj. ſulphuris ignem non experti ℥iij. liquentur in emplaſtri craſſitiem. Aut ſic: ſulphuris, radicis pyrethri, hermodactyli an. ʒjß. additur & nonnunquam ſalis nitri vel ſalis petræ, vel ſalis marini torrefacti ʒj. Hoc etiam vehementer trahit & diſcutit: ℞ olei veteris ℔j. lithargyri, picis ſiccæ an. ℔ß. ladani, ammoniaci, galbani, aceto forti ſolutorum, an. ℥iij. æruginis tritæ ʒjß. fiat emplaſtrum.

Imponuntur & *cataplaſmatum* formulæ quibus diſcutiendi vis ſumma ineſt. ℞ pulpæ ficuum ex aceto aut ex aqua vitæ coctarum, fermenti veteris an. ℔ß. radicum ireos, cucumeris agreſtis & bryoniæ recentium & crudarum an ℥ij. ſeminis urticæ & naſturtii an. ʒß. Trita omnia contundantur in cataplaſma. Addi quoque poteſt fimi caprini aut columbini ſeſcuncia. Hi fimi arefacti tritique & cerato aut pice excepti, valide etiam trahunt: at validius ſi ex caryeis aut melle in cataplaſmatis

tis formam aptentur, validiſſime ſi vel anacardino melle vel ſapone nigro coquantur.

Sinapiſmus quomodo fiat?

Sinapiſmus quoque vehementer diſcutit, ſed vehementiori dolore & papularum ardore. ℞ pulpæ carycarum coctarum in aqua & aceto, ſeminis ſinapis ex aceto triti an. pares portiones. Aut pulpæ carycarum, fermenti an. partem unam, ſinapis partes duas. Tenellis corporibus ſinapi minuendum, augendum vero durioribus, atque robuſtis. detracta etiam ſinapis portione nonnunquam tantundem utiliter addetur ſeminis thlaſpi, vel naſturtii contuſi. Hiſce autem omnibus multo validius trahit cataplaſma quod habet Radicis thapſiæ tritæ ℥j. axungiæ ſuillæ ℥iij. Hoc tamen non modo albicantes papulas excitat, ſed & partem univerſam in tumorem attollit non levi ſenſu ardoris. Quod vero ſequitur, non attrahit ſolum, ſed & attractum validiſſime diſſipat leniori quodam pruritu aut ardore. ℞ radicis cyclamini crudæ & contuſæ ℥j. axungiæ ℥ij. Prior quidem cyclaminus erit efficax, ſed multo præſtantior eſt altera quæ Dioſcoridi eſt poſterior, & officinis beatæ Mariæ ſigillum appellatur.

Cap. X.

Phœnigmus, ejuſque uſus.

Phœnigmus quem uſum habeat?

Humores parti cuivis inſidentes, qui neque mollientibus, neque attenuantibus, neque attrahentibus roſolvi diſcutive potuerunt, *phœnigmis* liquati trahuntur, ac defluunt. Eorum ope hydropicorum aqua & ſeroſus humor undevis educitur; capitis, coxendicum omniumque articulorum pervicax dolor eximitur.

Quomodo cõponatur?

Compoſitum nihil quod veſicas excitet aſſervari ſolet, prompte tamen ſic aliquod apparatur. *Saponis* nigri & *ſalis* vulgaris triti pares portiones confundito dum concorporentur & emplaſtri forma fiat: impoſitum veſicas excitat, aquamque ducit nullo ſenſu doloris.

Tithymalus omnis acer quidem eſt, & hoc quoque acrior eſt *ranunculus*. Vterque tuſus & impoſitus humores ex alto non ſine dolore prolicit in veſicam.

Phœnigmus *è cantharidibus* omnium promptiſſime nec admodum vehementi ardore ſeroſos humores largiter evocat. Cantharides in exquiſitum lævorem tritæ parti imponuntur jam frictione rubenti & excalfactæ. At mitius unguentum fuerit quod in portione una tritarum cantharidum, axungiæ vel cerati liquidi quadruplum contineat. Tutius quoque & mode-

moderatius fuerit cataplaſma quod habet cantharidum tritarum partem unam, ſeminis ſinapis contuſi partes tres, pulpæ ficuum aut fermenti acris partes ſex. Cuicunque autem parti è cantharide phœnigmus inſederit, urinæ ardorem dyſuriamque ciet. Rupta aut aperta puſtula mox ſenſim emanat, inductoque pingui, aut leniente unguento, non ante ſinitur exulceratio ſiccari quam omnis humor ex affecta parte ſit exhauſtus.

Hactenus quidem remedia protuli, quæ externis affectibus citra exulcerationem medentur: ut tumoribus collectionibuſque frigidis, ex hiſque progenitis doloribus.

Nunc quæ remedia affectibus opitulentur externis in quibus aperta exulceratave cutis eſt, ut abſceſſibus, vulneribus, ulceribuſque variis, dicendum.

CAP. XI.

Maturantia.

MAturatio ἡ πέπανσις à cibi concoctione diverſa, eſt vitiati corruptique humoris in convenientiorem naturæ ſtatum deductio. *Concoctio duplex,*

Eſt autem ea *duplex, ſuppuratio* ἡ ἐκπύησις, & *concoctio* quædam ſeu mitigatio ὁ πεπασμός.

Suppuratio eſt corrupti putridique ſanguinis in pus exquiſitum commutatio: ex hoc enim ſolo pus efficitur ſincerum. *Suppuratio,*

Pepaſmus vero ſeu mitificatio, eſt putridæ bilis, tum flavæ, tum atræ atque etiam pituitæ, non in pus quidem, ſed tamen repreſſa putredine in benigniorem & minus naturæ moleſtam ſubſtantiam converſio. *Mitificatio.*

Quod pus movet medicamentum, ἐκπυητικὸν dixerunt: quod concoquit, πεπαντικὸν, ſeu mitigatorium, cui ex adverſo eſt σηπτικόν. *Quibus ſua reſpondent medicamenta.*

Vtraque maturatio proprium eſt naturæ & *noſtri caloris opus,* nec ullum medicamentum per ſe maturat. Vtrumque tamen, tum ſuppuratorium, tum mitigatorium, duplex exiſtit. *Vnum proprie,* quod inſiti noſtri caloris vim atque ſubſtantiam tuetur, vel etiam auget: temperate id quidem calidum & partis cui foris adhæreſcit temperaturæ non admodum diſſimile. Id quoque in eum humorem qui computruit calorem inducit inſito nobis ſimillimum, cujus etiam beneficio corruptus is humor in benignius quippiam mutatur. *Alterum genus* ex accidenti maturat: idque moderate calidum & humidum eſt, vereque emplaſticam materiam ſortitum. hoc dum cutis ſpiracula infarcit & obſtruit, ſpiritum caloremque nativum partis *Quibus ea viribus prædita?*

Digitized by Google

cohibet, nec diſſipari ſinit; qui dein intro remeans augeſcit,& vel pus conficit, vel corruptum humorem mitificat ac concoquit.

Quæ ea ſint? De iis igitur *quæ phlegmonarum pus* movent in primis tradendum.

Aqua tepida fotus per ſe ſemper calfacit & humectat, mollit & concoquit, interdum tamen ex accidenti humores quoque digerit ac diſſipat.

Hydrelæum modice calidum parti affuſum maturat & concoquit, idque evidentius quam aqua tepida.

Oleum maturum ſalis expers, calfacit moderate, humectat & emollit, præſertim quod nec frigidum ſumme, nec calidum, ſed tepidum adhibeatur: concoquit quoque & pus movet, aucto nativo calore, dum cohibet occluditque quicquid è nobis foras effluere eſt natum.

Butyrum, per ſe concoquit & pus movet, tum medicamentis quæ id præſtant commode miſcetur, maxime in puerorum molliorumque corporum phlegmonis exiguis.

Oeſypus non diſſimilem butyro concoquendi & pus movendi vim obtinet.

Adeps omnis præcipueque domeſticorum animalium mollit, concoquit & pus movet: nam præterquam quod ſuo lentore perinde atque oleum offarcit cutis ſpiracula, cohibetque quicquid è nobis effluere aptum eſt, calorem etiam obtinet noſtro finitimum. In eorum quos uſurpamus cenſu imbecillior eſt *ſuillus*, ab hoc *vitulinus*, hunc *gallinaceus* ſequitur, *anſerinus* omnium efficaciſſimus, ut non modo movendi puris, ſed etiam digerendi facultate jam polleat.

Medulla cervina & *vitulina*, ut ſcirrhos emolliunt, ita etiam concoquunt, & pus movent eadem qua adeps ratione.

Farina tritici perpurgata furfure, ex oleo aut ex hydrelæo coacta cataplaſmatis forma cutis ſpiracula offarcit, & calorem nativum intus continet, adaugetque, qui demum humorem ſupervacuum maturat, concoquit, & in pus album, læve & æquale convertit. Idemque præſtat & *tritici pollen*.

Panis triticeus recens & adhuc calens admotus eadem efficit: aut ſi tempore exaruit, hydrelæo aut oleo pingui ac dulci, aut butyro mollitus, & in cataplaſma redactus.

Caryca pingues ex aqua aut ex hydrelæo coctæ & illitæ, aut forma cataplaſmatis ex oleo aut butyro, & farina triticea admotæ, pus movent, panos, alioſque tumores ad maturitatem perducunt.

Tuſſilaginis & *oxalidis* folia ſub cineribus cocta & ex adipe tun-

pe tunſa, phlegmonas alioſque abſceſſus celeriter maturant.

Radix althææ laxat, mitigat, & difficilia tubercula concoquit. Cocta in aqua mulſa,fotu ad parotidas, ſtrumas, alioſque tumores maturandos efficax. Cataplaſmatis ſpecie ex adipe ſuillo vel anſerino, aut etiam oleo cocta, adjecta farina triticea, aut panis medulla, potentius concoquit & maturat.

Liliorum radix cocta dum plane contabeſcat, mollit atque maturat, præſertim aſſa, & ut althææ radix adipe excepta cataplaſmatis ſpecie.

Cepa licet cruda acris ſit & mordax, coctura tamen diſſipata acrimonia, emollit, pus movet, in his præſertim tumoribus quæ ægre ſuppurant.

Pix mollis & liquida, lentoris multi particeps, per ſe emolliendi, puris movendi & concoquendi facultate pollet: arida, roſaceo, in affectu calido, aut oleo convenienti diſſolvitur in eoſdem uſus: dura enim mollit, pus movet, tubercula, panoſque diſcutit. ex pice molli, cera & oleo compingitur ceratum puri generando perutile.

Reſina terebinthina, aut etiam *lentiſcina*, dura mollit,& concoquit cruda. Elotæ omnes acrimoniam deponunt, & adjecta cera & butyro, vel ovi vitello, vel oleo quopiam accommodato, puris movendi facultatem adipiſcuntur.

Thus molle, album & pingue, moderate calidum, mediis ac temperatis naturis conſentiens, inſignem puris movendi facultatem obtinet, utpote nulla ſiccandi aut adſtringendi vi præditum.

Ladanum ad primi exceſſus finem calidum, emollit & moderate concoquit.

Styrax liquida, ſeu rubra, calfacit quoque, emollit & concoquit.

In hoc quoque cenſu habentur *bdellium* & *ammoniacum*: & quæcunque moderato quodam calore emolliunt, eadem quoque pus movent.

Iam vero *unguenta ab his extant* maturantia, baſilicum minus, baſilicum majus, unguentum de althæa, unguentum Agrippæ, & quod reſumptivum appellant: *emplaſtrum* quoque diachylon ſimplex, diachylon compoſitum, & emplaſtrum è mucilaginibus. *Ex his cōpoſita in officinis.*

Itaque ſi qua collectio, aut tumor præter naturam, partem obſedit,iſque calidus cum rubore, calore & dolore lancinante, cujus materia non diſſolvenda, ſed in pus vertenda videatur,ut in phlegmone, furunculo & carbunculo: fluxione cohibita,repreſſoque ardore atque dolore, maturatio atque ſuppuratio *Extemporanea, quomodo in uſum ducenda?*

 juvabi-

juvabitur primum quidem *fotu* ex hydrelæo tepido, aut ex eorum decocto, quibus emolliendi pariterque maturandi facultas ineſt: quibus pariter & dolor leniri & calor obtundi poſſit. Protinus à fotu conferet *illitus* facultatis ejuſdem: moxque *cataplaſma* pultis ſpecie ex mucilagine althææ, lini & fœnigræci deſumpta ex decocto carycarum, in quo farina tritici ſoluta coctaque ſit, adjecto oleo & ovi vitello.

Si minus calida eſt phlegmone & ægre ſuppurat, ut idcirco maturantia *validiora* poſtulet, cataplaſma fiat ex radice althææ, liliorum & ceparum cum oxalide, malva, acantho, chamæmelo & meliloto exquiſite coctis atque cretis: quibus deinde farina frumenti, lini & fœnigræci adjecta ſit cum butyro & axungia gallinæ vel anſeris.

His *rurſum validius* eſt unguentum baſilicum utrumque, & emplaſtrum diachylon compoſitum, & emplaſtrum è mucilaginibus, quorum utrumque olei liliacei vel irini permiſtione emolliendum eſt, quo altius ſubire poſſit, vireſque ſuas exercere.

Cap. XII.

Detergentia & expurgantia abſceſſus & ulcera.

Abſtergentia qualia ſint?

QVæ extrinſecus inducta abſceſſus & ulcera mundant, ſordeſque expurgant, emplaſticis contraria, non aliam naturam ſortita ſunt quam quæ intro aſſumpta diximus lentos atque glutinoſos ductuum humores detergere & expurgare. Ea Græcis idcirco ῥυπτικὰ & καθαρτικὰ nuncupantur.

Eorũ quatuor ſunt ordines.

Leniora.

Ordine autem & viribus plurimum diſtant: *leniora* enim apertarum phlegmonarum pus eluunt & evocant, his *valentiora* ſunt quæ craſſiorem ulcerum ſordem detergunt, *valentiſſima*, quæ malignorum ulcerum corruptam carnem exedunt, atque etiam fiſtularum callos blande exterunt, quæ ſane ſunt cathæreticis proxima.

Sic autem digerenda ſunt.

Cichorii, endiviæ, omniumque intuborum ſuccus licet frigidus, quia tamen amarus, tuto detergit, & ulcera non minus quam viſcera purgat.

Roſarum præſertim rubrarum ſuccus, cum adſtrictione leni, deterſionis tamen, ut & amaroris particeps eſt, hinc melli roſato & ex aridis roſis ſyrupo detergendi facultas inſignis.

Plantaginis folia vel integra ulceribus inducta ſordem luculenter extergunt: ſuccus ulcerum malignitatem emendat, expurgataque ad cicatricem perducit.

Sedi, ſeu ſempervivi majoris ſuccus licet refrigeret ac leviter

viter adſtringat, omnia tamen quæ de plantagine protuli potentius efficit.

Hæc igitur tuta admodum & utilia ſunt cum nondum tota ruptæ phlegmones reſtincta eſt inflammatio: aut ulcus ardore atque dolore diſtorquet.

Agrimonis & *betonicæ* ſuccus aliquantulum calidus detergit, omniaque vulnera & ulcera, capitis præſertim, ſanat, nec quicquam putreſcere, aut in fiſtulam coaleſcere ſinit. *Valentia.*

Apii ſuccum ad extergendum non minus efficacem juniores experti ſunt, quem idcirco paſſim in id uſurpant.

Fabacea farina leviter abſtergit, ut idcirco cutis ſordes, maculas è ſole contractas & lentes in ſumma cute exterat.

Hordei farina modice quoque abſtergit & paulo plus quam fabacea ſiccat.

Cicerum farina incidit & exterget, ſcabies, impetigines, maligna etiam ulcera cum melle purgat.

Orobi farina cutis aſpredinem, pruritum, lentigines in facie atque etiam maculas & ulcera cum melle detergit: nomas gangrænaſque cohibet.

Lupinorum farina exterget valide, alphos, livores, achoras, exanthemata, ſcabies, gangrænas ulceraque maligna partim extergendo, partim digerendo ſiccandoque citra acrimoniam juvat.

Fænigræci farina furfures, achoras, lepras & lentigines emendat, & ex vino aut melle ſubacta carcinomata purgat.

Seminis lini farina varos, favos, ungues ſcabros cum nitro & melle eximit: ex vino cocta herpetas & ſerpentia ulcera cohibet.

Mel calidum ſiccumque ordine ſecundo, aperit, putredini obſiſtit, ſiccat, deterget expurgatque meatus & ulcera, nec ut ſal corporum ſubſtantiam coarctat: crudum cocto & deſpumato detergentius quidem multo eſt & mordacius, ſed eo minus agglutinat.

Saccharum mellis ſpecies cum ſit, ſiccat quoque & abſtergit, ſed quod rubrum eſt, potentius, utpote calidius & acrius.

Terebinthina licet ſubſtantia tenuis, quia tamen ſubamara, blande abſtergit, & tum ſumpta, tum admota ſordes expurgat.

Aloë vehementer amara, moderate tamen terget, ut ne puris quidem & apertis ulceribus ſit moleſta: peculiariter ſerpentia ulcera cohibet, putridis genitalibus medetur, & oculorum medicamentis permiſcetur.

Thus extergit quoque, ſed quam aloë ignavius.

Myrrha vero quod cum amaritudine ſumma tenuis ſit ſubſtantiæ,

ſtantiæ,potentius quam aloë extergit proprie autem impetigines ex aceto purgat, albugines tollit,caliginem diſcutit,ſcabritiem lævigat.

Valentiora. Quæ porro ſequuntur, *valentiore detergendi facultate* prædita malignis pervicacibuſque ulceribus accommodantur.

Marrubium ſiccat detergitque valide adeo,ut folia ex melle illita ſordidis medeantur ulceribus,nomaſque cohibeant: quod efficacius expreſſus ſuccus ex melle confert, & illitus oculis videndi vim exacuit.

Meliſſophylli ſuccus & *marrubii* maligna etiam ulcera,proprie vero thoracis & pulmonum ſanat, & cum melle oculorum caligines delet.

Abſinthii ſuccus calfacit & valide deterget, & expurgat, ſordemque ulcerum eluit, ac in fiſtulam abire prohibet, & à putredine vindicat: eadem decocti jus, ſed inefficacius præſtat.

Anagallidis utriuſque ſuccus ſiccando & extergendo putrida juvat ulcera, & cum melle oculorum caliginem diſcutit.

Scordium vetera ulcera purgat, ſiccat & cicatrice obducit.

Hypericum arefactum atque tritum inſperſumque humida atque putrida ulcera perſanat.

Vrticæ ſemen ſordida ulcera quæ citra acrimoniam detergi exiccarique poſtulant convenienter ſanat: carcinomata & ſerpentia ulcera addito ſale ſiſtit.

Cyperi radix ſiccat & ſine morſu abſtergit, arida tritaque ulcera omnia præhumida, qualia ſunt oris, genitalium, atque ſedis, etiam ſi depaſcant, compeſcit.

Ariſtolochia utriuſque radix ſtrenue abſtergit, ſed rotundæ potentius: putredines ſanat & exeſt: ulcerum ſordes expurgat, vermeſque necat & extrahit.

Valentiſſima. His vero quæ ſequuntur ad exedendam putredinem & fiſtularum callos exterendos *vis major ineſſe* comprobatur.

Centaurii & *chelidonii* ſuccus exiccat detergetque valide adeo, ut vetera malignaque ulcera, ſinus quoque & fiſtulas expurget, detergat, tandemque perſanet.

Iridis radix calfacit, exiccat, abſtergit, arida tritaque cum melle,ulcera capitis præcipue expurgat: ejus vero ſuccus infuſus fiſtulas & ſinus detergit & carne explet.

Sabina calida ſiccaque ordine tertio,vehementer abſtergit, cum ſenſu quodam acrimoniæ & exeſionis: ulcera quæ atra cernuntur & admodum ſordida cum melle expurgat, putrida exedit, ſinuum fiſtularumque callos exterit, ſi modo vis ejus citra noxam perferri poteſt.

Gentiana radix impenſe amara, expurgat abſtergitque, alphos

phos delet, vulneribus ſinuatim depaſcentibus medetur.

Aſphodelus radice efficax, calida ſicca extergente & diſcutiente: ulcera ſordida purgat, fiſtuloſa ſanat, depaſcentia ſiſtit.

Ari radix calida ſicca & detergendi facultate inſignis, ulcera omnium generum, ſive phagedænæ ſunt, ſive carcinomata, ſive ſerpentina, ſive fiſtuloſa, commodiſſime expurgat.

Dracontii radix, ut acrior & amarior, ita efficacius maligna & phagedænica ulcera, trita cum melle expurgat, fiſtulaſque & ſinus exterget.

Cucumeris agreſtis radix arida tritaque, ut alphos, lepras, impetigines, cicatrices nigras, & in facie maculas abſtergit, ita & veteres ſinus fiſtulaſque expurgat.

Elleborus potenter exterget, ad alphos quoque, impetigines & lepras accommodatus: ſi in fiſtulam callo obduratam immittatur, duobus tribuſve diebus callum detrahet.

Miſy, ſory, chalcitis & chalcanthum, uſta lotaque maligna ulcera fiſtulaſque valenter detergent: cruda vero aut non lota vim habent exedentem & cathæreticam. Pro iis, quod nobis deſint, ſubſtituitur *vitreolum uſtum* atque *elotum*.

Aerugo, elota putridis quoque ulceribus & ſinubus expurgandis aptiſſima.

Spuma nitri, nitrum & *aphronitrum* quanquam vehementer tergent, non tamen ulceribus, ſed lepris, alphis, impetiginibus aliiſque cutis vitiis expurgandis cum aqua calida aut vino infunduntur. Pro his quod deſint *ſal petræ* expurgatus ſubſtituitur.

Alumen crudum & ex eo comparata aqua, nomis, phagedænis, chironiis, malignis, putridis & paſcentibus ulceribus conveniunt, non tam detergendo, quam cohibendo ne longius ſerpant.

Ex his igitur quæ *primi* ſunt *ordinis compoſitiones* fiunt expurgandis phlegmonis recens apertis, ut quæ habet mellis roſati ℥j. vitellum ovi unius, farinæ, hordei quod ſatis eſt, ut in unguenti ſpeciem concorporentur: adduntur interdum terebinthinæ lotæ ʒij. ſi melior optatur deterſio. Valentius autem eſt quod recipit ſucci apii ℥viij. ſucci agrimonii ℥iiij. ſucci plantaginis ℥ij. mellis roſati ℥x. coquantur aliquantum, deinde adjice farinæ hordei, lupinorum & fœnigræci an. ℥j. percoquantur in unguentum, permiſcendo ſub finem terebinthinæ ℥ß. Si craſſius aut tenacius pus fuerit, deterſio major fiet hac formula. ℞. reſinæ, mellis, terebinthinæ an. ℔ß. myrrhæ, ſarcocollæ, farinæ lupini & fœnigræci, radicis iridis an. ℥ß. *Ex his cōpoſita lenia.*

 fiat

fiat unguentum. Huc pertinet unguentum aureum, cui vis quoque detergendi par quodammodo ineſt, & emplaſtrum de janua, & emplaſtrum gratia Dei nuncupatum, quæ aut ſolida, aut oleo tenui diluta induci poſſunt, ad capitis in primis aliarumque partium nervoſarum ulcera. Huc quoque referri poterunt quæ tertii ordinis ſunt vehementer detergentia, cujuſmodi ex ærugine cæteriſque acrioribus metallicis conſtant, ſi lenioribus ſolvantur & temperentur, veluti emplaſtri divini drachma una ſi tribus recentis vitelli diſſolvatur, aut ſi unguenti ægyptiaci, aut apoſtolici drachma cum duabus tribuſve tetrapharmaci aut cerati alterius ſubacta unitaque ſit, ulceribus blande oxtergendis optimum comparabitur remedium. Sic & præcipitati pulviſculus leniente quopiam exceptus, nullo morſu ſuperfluam carnem abſumit, & ulcus ſorde expurgat:

Valentia, Si jam ulcus ſordidum eſt, & mali moris, ſive id ſponte natum eſt, ſive ex vulnere aut ex phlegmone negligentius curata, factum ex his quæ *ſecundi ſunt ordinis* unguentum comparabitur hac formula. ℞. Plantaginis, abſinthii, marrubii, ſcordii, meliſſophylli, hyperici recentium & contuſorum an. m. j. coquantur aliquantum in vino albo & oleo ℔j ß. in quo expreſſo diſſolve radicum cyperi, iridis & ariſtolochiæ rotundæ tritarum atque cretarum an. ℥ß. ceræ ℥iiij. rurſumque coquantur dum craſſeſcant, ac tum adde reſinæ ℥ij. thuris, myrrhæ, aloës, ſarcocollæ an. ℥j. & poſtremo terebinthinæ ℥j ß.

Valentiora, Quæcunque *validiora* deſiderantur, ea inſuper nonnihil habent æruginis: cujuſmodi ſunt emplaſtrum divinum remollitum, unguentum Apoſtolorum & unguentum Ægyptiacum, omnium certe quæ extant præſtantiſſima.

Valentiſſima. Si vero è ſinu aut fiſtula exterendus eſt callus, injicietur decoctum, quod habeat plantaginis, abſinthii, centaurii minoris, ſabinæ, foliorum olivæ, & agrimoniæ an. m. j. radicum gentianæ contuſæ ℥ij. fiat decoctio in vino albo, in quo colato ad ℔j. diſſolve mellis roſati, ſyrupi, abſinthii an. ℥j ß. Si non id præſtiterit quod poſtulas, vel myrrham, vel aloën, vel unum quodpiam ex his poſtremis medicamentis diſſolve: ut unguenti ægyptiaci ℥ß. ſicque ſenſim augeri vis poteſt dum optatus exiſtat eventus.

Expoſita eorum medicamentorum materia quæ partium externarum inflammationes, praduros tumores, plegmonas, abſceſſus ulceraque ſanant;

Deinceps ad ea pergendum quæ vulneribus medentur, eaque ad cicatricem perducunt.

Cap.

CAP. XIII.

Profluentem ſanguinem cohibentia, ἴσχαιμα Græcis appellata.

QVæ ſanguinem uberius prorumpentem ſive ex aperta exeſave ſponte vena, ſive ex rupta, aut in vulnere præciſa, *alia* quadam proprietate, *alia* vi emplaſtica, *alia* cauſtica id ipſum præſtant. *Sanguinem ſiſtunt.*

Quæ *primi* ſunt *ordinis*, non ſtatim frigida ſunt omnia aut adſtringentia,ſed ex his quædam calida & acria,ut urtica. Quæ *ſecundi*, venarum exitus inferciunt atque implent, moxque areſacta nihil effluere ſinunt. Quæ *terti* ordinis, urendo venas coanguſtant, cruſtulaque obducunt, quæ omnia cohibet.

Telephium tertia ſempervivi ſpecies, & quæ huic ſimilis *craſſula major* appellatur, in ſiſtendo ſanguine & curandis vulneribus efficax: tertio receſſu frigida, humida ſecundo. *Alia proprietate quadam,*

Polygonum ab effectus præſtantia ſanguinariæ nomen obtinuit, quod eo ſive integro, ſive tunſo ſtillanti parti inducto ſanguis coëat & in grumos concreſcat, ut non amplius effluat.

Pimpinellæ folia, tunſa aut etiam cocta, ſi apertam venam attingant, protinus ſanguinem ſiſtunt, quod & radix luculentius efficit: eadem quovis modo ſumpta ſanguinis vomitiones excreationeſque ſupprimunt: ſubdita vero mulierum purgationes hæmorrhoidaſque cohibent.

Vrtica radice recenti in narem inſerta ſanguis mox ſupprimitur, quod nec minus tum ea ipſa, tum foliis tunſis vulneri inductis præſtatur.

Pentaphylli radices,folia floreſque vehementer adſtringunt, & deſiccant ſine morſu, & in multo ſunt uſu ad ſanguinis rejectiones.

Androſæmum licet calidum & ſiccum, recenti tamen vulneri impoſitum, ſanguinem continet.

Hippuris ſeu *equiſetum* adſtringit manifeſte atque ſiccat, proprie vero ſuccus ſanguinem è naribus manantem reprimit. areſacta folia trita & inſperſa cruenta vulnera glutinant.

Salicis folia & cortex præcipueque lanugo & flores inſerti naribus erumpentem ſanguinem prompte ſiſtunt, & redacti in pulverem & calamo efflati in nares idem præſtant.

Iſatis valenter quoque ſiccat & adſtringit: cujus folia recens vulnus conglutinant, nec ſanguinem effluere ſinunt.

Symphytum majus atque etiam *petræum* ſiccat atque conjungit moderato calore: tunſæ radices, ut ſumptæ ſanguinis

 reje-

rejectionem, ita & recenti vulneri illitæ, eruptionem ſiſtunt, labraque vulneris conglutinant, quemadmodum & minutim conciſas carnes cogunt ſi una coquantur.

Corallium, hæmatites lapis, iaſpis & qui *cornalinus* appellatur, occultis quoque viribus ſanguinem ſupprimunt.

Alia vi emplaſtica. At vero mumia, thus, myrrha, maſtiche, ſanguis draconis, terra lemnia, & bolus armena, *in emplaſticis* habentur, & obſtruendi ſiccandique facultate ſanguinis effluvia cohibent.

Ex his cõpoſita extemporanea quomodo in uſum ducẽda? Quum itaque recens vulnus ſanguinem immoderatius profundit, emplaſtica quædam aceto lota cum pulvere eorum, quæ proprietate ſiſtunt, aut in pulveris inſpergendi, aut in cataplaſmatis formam aptabuntur ovi candido excepta. ut: ℞. boli armenæ, terræ lemniæ lotarum in aceto an. ℥j. maſtiches, ſanguinis draconis an. ℥ß. thuris, myrrhæ, radicis conſolidæ majoris, pimpinellæ & urticæ an. ʒij. fiat *pulvis*. Vel ℞. boli armenæ, ſanguinis draconis an. ℥ß. thuris, maſtiches, aloës an. ʒij. pilorum leporis minutim inciſorum ʒiij. pul. ſuccini & corallii rubri an. ʒjß. ovi candido excipiantur, & turunda oblonga indantur in nares.

Alia cauſtica. *Cauſticorum uſus* ſi quando forte ad cohibendum ſanguinem neceſſarius fuerit, poſthac tradetur.

CAP. XIV.

Glutinantia medicamenta.

Glutinantia qualia? GLutinans *medicamentum* κολλητικὸν Græcis appellatum eſt, recentia vulneris labra adducta conjungit & ad priſtinam reducit integritatem. Id autem efficit quia prohibet ne inter coitura labra, aut influat, aut ſuccreſcat humor. Adſtringens id eſſe oportet, craſſæ terrenæque ſubſtantiæ, ac ſiccum ordine ſecundo, calore temperatum, ut nec deterſione, nec acrimonia feriat.

Arnogloſſum, quæ *plantago*, ſiccat & adſtringit ſine morſu, recentibus vulneribus aptum, quæ citra metum inflammationis glutinat, vetera quoque ulcera ſordida, maligna & elephantica expurgat, & inæqualia cicatrice obducit.

Cynogloſſum, ſeu lingua canina, ut oris fauciumque ita & cæterarum partium ulcera terget, recentiaque vulnera glutinat, horumque calorem temperat.

Myriophyllum, ſeu *millefolium* adeo exiccat, ut cruenta vulnera protinus glutinet, & ab inflammatione vindicet, ſeu viride, ſeu ſiccum, ex aceto oblitum.

Salicis,

Salicis, tum folia, tum flores citra morſum ſiccant & adſtringunt, cruentumque vulnus glutinant, & inflammationem àrcent.

Vlmi folia & cortex medianus ſpiſſandi vim obtinent; multoque magis ſuccus è pomis expreſſus, recentia vulnera celeriter his admotis coëunt atque ſolideſcunt.

Verbena ſiccat & adſtringit,glutinandis vulneribus familiaris, vetera quoque putreſcentia ulcera cohibet, ſordida ex melle purgat, & cicatrice obducit.

Myoſotis, quæ *piloſella*, adſtringit atque ſiccat,foliorum farina vulnera mirum in modum glutinat.

Anagallis citra morſum ſiccans, tuſa & admota recentibus vulneribus, præſertim ſenum, efficaciter medetur.

Betonica vulneribus quoque recentibus, præſertim capitis, accommodatur.

Stœbe, quæ & ſcabioſa, omnibus quoque vulneribus & maxime pectoris ſuccurrit.

Bugula & *ſanicula* recentioribus primum cognitæ inter vulnerariàs herbas primas tenere creduntur.

Hypericum ſiccat moderato calore, folia, flores, fructus tunſi glutinandis vulneribus imponuntur.

Atractylis in ſanandis quoque vulneribus efficaciſſima, eadem ulceribus fiſtuliſque diuturnis medetur.

Lumbrici terræ triti & admoti vulnera omnia,præcipueque nervorum, glutinare traduntur.

Cochleæ puſillæ tritæ iiſdem quoque viribus eſſe creduntur, quas & ad interiora ulcera præſertim pulmonum uſurpant.

Sarcocolla emplaſtica & ſubamara,citra morſum ſiccat,& ulcera glutinat.

Myrrha, *thus*, magiſque thuris cortex, *aloë*, *mumia*, & omnia fere quæ ſanguinem cohibere diximus, glutinandis ſunt vulneribus aptiſſima.

Terebinthina reſina, atque etiam *abietina*, quæ nobis frequens eſt, omnibus medicamentis vulnera glutinantibus utiliter permiſcetur: nec ſola aut ovi luteo excepta parum conducit.

Pix mollis & liquida iiſdem quoque medicamentis adjungitur,& pix ſicca atque reſina arefacta, ſed hæ durioribus corporibus aptiores.

Lithargyros auri quod emplaſtica ſit & fere omnis qualitatis expers,non modo glutinantibus, ſed & cæteris quoque emplaſtris, ut communis quædam materia ſubſtituitur.

Quum igitur recentis vulneris ſuppreſſus jam ſanguis fuerit, idque

Ex his cõpoſita quomodo in uſum ducenda?

idque citra phlegmones metum, labris propius adductis atque junctis, inſtillanda aut linamentis inducenda erunt unguenta carptis linamentis excepta varie ex iis concinnata ſimplicibus: hiſque ſuperponenda lintea vino rubro tepido imbuta expreſſaque leniter. Si exiguum eſt vulnus, ſatis fuerit terebinthina lota, adjecto ovi luteo, & farinæ momento.

Efficaciſſimum quoque eſt *balſamum artificiale*, ita concinnatum. ♃. utriuſque plantaginis, ſempervivi utriuſque, ſymphyti utriuſque, betonicæ, verbenæ, pimpinellæ, piloſellæ, pentaphylli, abſinthii, centaurii minoris, millefolii, cynogloſſi, equiſeti, atractylidis, hyperici an. m. j. recentibus contuſis, affunde aquæ vitæ ℥viij. ſinantur macerari diebus quatuor, quinto ſuccus ex his tepefactis exprimatur. in quo diſſolve olei optimi loti in aqua roſarum ſtillaticia ℔ij. coquantur vaſe duplici dum ſucci dimidium abſumptum ſit, ac tum adde terebinthinæ lucidæ ℔j. percoquantur in reliqui ſucci conſumptionem pure. coletur atque recondatur ampulla vitrea. Poteſt & oleum tuſis herbis cum aqua vitæ pariter affundi, atque quatriduo macerari, ac deinde coqui, & liquor totus exprimi, puruſque excolari, ut in eo tandem terebinthina vaſe duplici percoquatur.

Hinc & *unguenta* quibuſdam adjectis comparari poſſunt in primis efficacia. ut: ♃. balſami prædicti ℔ ß. ceræ albæ, reſinæ an. ℥ij. ſarcocollæ ℥j. thuris, maſtiches an. ℥ß. fiat unguentum in vaſe duplici. Rurſum quoque validius ita comparabitur ad nervoſarum partium conglutinanda vulnera & carne implenda. ♃. lumbricorum terreſtrium expurgatorum atque tunſorum ℔ ß. macerentur diebus ſex in olei optimi ℔ ß. his deinde fervefactis exprimatur oleum, eique adde balſami præſcripti ℔ ß. ſevi arietini mundi ℔ ß. picis nigræ ℥iij. reſinæ ℥ij. ammoniaci, galbani, opopanacis aceto ſolutorum & colatorum an. ℥j. thuris, maſtiches an. ℥ß. coquantur vaſe duplici in unguentum, vel etiam ſi voles in emplaſtrum.

Ex his quæ ad balſami compoſitionem protuli, *potio* quoque perutilis fit ad vulnera, quæ vel in pectoris, vel in abdominis cava penetrant cum viſcerum offenſione, & ad inveterata ulcera, præſertim renum atque pulmonum. ſi amaror metuitur nimius, ſubtractis abſinthio & centaurio minore ſubſtituantur ſtœbe ſeu ſcabioſa, agrimonium & braſſicæ cymæ. Tunſæ omnes aut ex his quædam vino aſpergantur albo & tenui, dum prorſus merſæ madeſcant, & mellis colati quadrante. Macerentur diebus ſex. tepefactis his aut modice fervefactis vinum exprimatur, denturque jejunio ℥iij.

Cap.

Cap. XV.

Sarcotica medicamenta.

Σαρκωτικὸν medicamentum eſt, quod deficientem carnem in vulnere aut in ulcere cavo progignit, ipſumque cavum carne implet. Id quidem proprium eſt naturæ opus: quodcunque tamen medicamentum ulcus moderate ſiccat, ejuſque ſordes blande ac mediocriter citra morſum detergit, quoniam ſanguinem, qui gignendæ carnis eſt materia, tuetur, & impedimenta ſubtrahens ulcus purum aut quale ſaltem acceptum eſt conſervat, ſarcoticum dixerunt. Eſt autem id ſubſtantiæ mediocris, moderate atque infra ordinem ſecundum, tum calidum, tum ſiccum, ut acrimoniæ ſit expers. Calidius enim aut tenuius carnem colliquat: craſſius autem aut frigidius nimium ſiccat & adſtringit. *Sarcotica qualia?*

Herbæ quibus ſola ſit progignendæ carnis facultas, paucæ admodum ſunt: ſed quæ recentia vulnera conglutinant, & quæ ſordida ulcera leviter expurgant, eædem quoque carnem gignunt, ſi modo mitiorum quorundam permiſtione temperentur. *Quæ?*

Fœnigræci, orobi & *lupini* farina, ſive ſola, ſive melle & ovi luteo & terebinthinæ momento excepta, mitiſſime carnem generat.

Thus peculiari facultate ſarcoticum eſt, & in mediis corporibus carnem gignit: in aliis vero, tum ſiccioribus, tum humidioribus nonnihil additur his conſentaneum.

Manna thuris vulnera quoque cava & ulcera convenienter explet.

Pix liquida atque etiam ſicca mannæ thuris commode jungitur, ut ulcera vulneraque cava impleat.

Terebinthina blande tergendo ſiccandoque efficit, ut ulcerum cava carne impleantur.

Sarcocolla quæ præſertim in aqua roſarum ſtillaticia aut in lacte ſoluta ſit, citra morſum deſiccans & ulcera commode detergens, ea quoque facile carne implet.

Aloë, præcipue lota, paulum extergit, ut ne puris quidem ulceribus ſit moleſta: hinc ad ulcera carne implenda apprime utilis.

Myrrha ſiccans atque detergens, ulceribus carne implendis aptiſſima. *Ex his cōpoſita quomodo in uſum ducenda?*

Si quod igitur ulcus eſt aut recens vulnus cujus portio quædam ſublata ſit, ut idcirco non protinus agglutinari queat, ſar-

coticis

coticis primum caro gignenda eſt, deinde ulcus glutinantibus committendum.

Sarcotica autem medicamenta tum ex his quæ protuli, tum ex agglutinantium, detergentium atque ſuppurantium temperatione fiunt. Sic quidem *tetrapharmacum* quod & baſilicum appellant, ad gignendam carnem paſſim extat, & baſilicum magnum, & unguentum aureum, & emplaſtrum gratia Dei, & de janua, & emplaſtrum divinum.

Poteſt & præſcriptum ſupra balſamum ad vulnera implenda atque glutinanda ita comparari. ℞. balſami præſcripti ℔ ß. in quo liquentur vaſe duplici ceræ albæ, reſinæ, ammoniaci, an. ℥j. galbani, olibani, maſtiches, myrrhæ an. ℥ ß. ariſtolochiæ rotundæ tritæ ʒij. fiat *unguentum*: aut ſi voles aucta cera *emplaſtrum*.

Pulvis quoque in eundem uſum hac forma præſcribitur: ℞. ſanguinis draconis, boli armenæ an. ℥ ß. maſtiches, olibani, ſarcocollæ an. ʒiij. aloës lotæ, ariſtolochiæ rotundæ, radicis ireos an. ʒj ß. fiat pulvis. huic etiam addi convenienter poſſunt ambræ g^r vj.

Cap. XVI.

Epulotica medicameta ſeu citatricem inducentia.

Cicatricem inducentia qualia?

Ἐπουλωτικὸν medicamentum Græcis eſt quod impleti jam ulceris ſummam carnem vehementer ſiccat & obdurat; & *in cicatricem* cuti ſimillimam cogit. Id autem abunde ſiccum eſt, ut humorem abſumat: eſt & craſſioris materiæ, ut carnem adſtringat, contrahat, atque denſet. Nullius caloris, ſed frigoris cujuſdam particeps, omnique morſu deſtitutum.

Terra armena putreſcentia oris ulcera ſanat, cæteraque ſiccat & cicatrice obducit.

Lenia.

Terra lemnia eadem quoque, ſed imbecillius efficit.

Lithargyros moderate ſiccat & adſtringit, & ulcera cicatrice obducit.

Cerusſa ſiccans quoque & adſtringens, excreſcentia leniter reprimit, & cicatrice claudit.

Malicerium & balauſtium adſtringunt, humida ulcera ſiccant, hiſque cicatricem inducunt.

Myrtus ſiccat quoque & adſtringit, trita & ulceribus præ nimio humore cicatricem non recipientibus auxiliatur.

Hæmatites lapis ſiccat adſtrictione levi, qua tamen excreſcentia reprimit & obdurat.

Hæc quidem *leniora* ſunt & lenioribus ulceribus teneriſque corporibus apta.

Lapis

Valentia.

Lapis calaminaris qui cadmia eſt lapidoſa, ſæpe uſtus acetoque extinctus vehementer ſiccat, excreſcentia reprimit, & cicatrice munit.

Cadmia vera ſiccat & adſtringit, ſed non ſine acrimonia, quam tamen lotione ex aqua roſarum & plantaginis deponit, ſicque utilior ad cicatrices inducendas evadit.

Spodium & *pompholix* acria quoque exiſtunt, ſed lotione mitia adeo redduntur, ut citra morſum excreſcentem carnem coërceant, & cicatrice obducant.

Concerpta etiam *linamenta* ſola tum ſicca, tum madefacta in ſtyptico rubro vino, aut in quo abſinthium, roſa & aluminis pauxillum ſit incoctum, inter epulotica merito ſunt habenda.

Valentiora.

Scoria ferri, plumbum uſtum, ſtybium quod & antimonium uſtum, calx viva, alumen uſtum, vitriolum uſtum, æris ſquammæ, æs uſtum, omnia quidem acria ſunt, & vere cathæretica, ſed quæ tamen ſæpius lota dum omnem acrimoniam depoſuerint, epulotica redduntur: optima ſane malignis ulceribus cicatrice obducendis in durioribus corporibus: idque modo trita & inſperſa, modo excepta cerato ex oleo roſaceo, melino, myrtino, omphacino, aut maſtichino.

Ex his compoſita in officinis.

Ex eorum levioribus *extat* unguentum album, è ceruſa, quod & in emplaſtri formam aptatur, unguentum rubrum exiccans. In id quoque valentiora ſunt unguentum diachalciteos, auſtero vino ſubactum & myrteo emollitum, unguentum diapompholygos, & unguentum quod proprie adſtringens appellavimus.

Extemporanea.

Poſſunt & alia *in rem præſentem* ita comparari. Calx viva toties in aqua frigida aut in aqua plantaginis lavetur, dum omni deſtituatur acrimonia, & ex oleo roſaceo quantum ſenſim combibere poterit diu in mortario ſubigatur in unguenti formam. Aliud valentius. ♃. plumbi uſti & loti, pompholygis ſeu tuthiæ lotæ, æris uſti & loti, aluminis quoque uſti & loti an. ℥j. oleo roſato & aceti momento excepta, in mortario diu ſubigantur in unguenti ſpeciem. Ex iiſdem quoque pulvis tenuiſſimus confici poteſt, addendo lumbricorum terreſtrium arefactorum, ſanguinis draconis an. ℥jß.

Cum *plumbi crudi* lamina tantopere commendetur non ad ſimplicia modo verum etiam ad maligna & cancroſa ulcera, tum ſananda, tum etiam cicatrice tegenda: cumque ad eandem omnia multo præſtantiorem crudi plumbi tenuiſſimum pulverem ſim expertus, inſperſum malignis ulceribus, illa blande citra ullum doloris ſenſum corrigere, expurgare, & ad cicatricem

tricem perducere, ejus conficiendi rationem ſubticere nolui. Plumbum in laminas quam tenuiſſimas ducitur, hæ minutiſſime conciduntur, aceto quam acerrimo immerguntur, macerantúrque triduo, permutato quotidie ſi videtur aceto, poſtea exemptæ & igni ſiccatæ citra uſtionem, in mortario laborioſe teruntur, ſic tandem in tenuiſſimum leveſſimumque pulverem rediguntur, cujus vis eſt ad ea quæ dixi, & ad multo majora ſingularis & eximia.

Cap. XVII.

Cathæretica medicamenta.

Cathæretica qualia? Exedens *medicamentum*, καθαιρετικὸν Græcis appellatum, eſt quod inutilem, tum putridam, tum excreſcentem carnem abſumit, & polypos, tubercula, verrucas, calloſque detrahit: non quidem univerſim ac repente, ſed quaſi liquefaciens ac ſenſim tabefaciens citra ullam vicinæ carnis corruptionem aut putredinem. Id autem vehementer & jam quarto ordine calidum eſt atque ſubſtantiæ pertenuis, qua ſe altius in abſumendam materiam inſinuet. Quod igitur epuloticum medicamentum ſiccando comprimendoque ſine doloris ſenſu facit, id cathæreticum non ſine acrimonia & ſenſu doloris exedit.

Quæ ſimplicia? *Hoc genere continentur*, teſtarum, concharum & rerum cauſticarum, ut tithymalorum cinis, pumex crematus, ſal torrefactus aut melle duplo exceptus, ollaque nova exuſtus: alumen uſtum, pompholyx, plumbum uſtum, ſtibii ſeu antimonii cinis, qui peculiariter cancros abſumit. Vitrioli genera, quæ pro chalcantho, chalcitide, miſy & ſory uſurpantur: adhæc ærugo & æris ſquamma, hydrargyrus ſublimatus, & idem præcipitatus, atque cinabrium.

Compoſita quomodo uſurpanda? Quum igitur in ulcere aut putredo aut mollis fungoſaque caro tantopere luxuriat, ut neque detergentibus, neque vehementer adſtringentibus eximi tota poſſit, neceſſarius eſt cathæreticorum uſus, quæ quicquid ſupervacuum eſt ſenſim exedant. Ex his ſimplicibus *compoſitiones* extant: unguentum Apoſtolorum, unguentum Ægyptiacum: poſſunt & trochiſci ex calce viva trita & melle excepta confici, qui acriori igne ſiccentur, & trochiſci aſphodelorum hac formula. ℞. ſucci radicis aſphodelorum ℥iiij. calcis vivæ ℥ij. æruginis ℥j. permiſta in trochiſcos concinnentur: qui ſole fervente ſiccentur, vel igne.

Cap.

Cap. XVIII.

Septica medicamenta.

PVtrefaciens medicamentum Græcis σηπτικὸν eſt, quod tum humorum, tum corporis, materiam labefactat, & cum fœtore quodam corrumpit. Eſt autem id inſito nobis calori adverſiſſimum, ut cujus vim atque ſubſtantiam prorſus demolitur. Quod frigidiſſimum & veluti quarto eſt ordine, naturalem certe calorem extinguit, interimitque partem, idque ſenſim, ac plerumque ſine ſenſu. Septicum tamen id appellare non licet, ſed id ſolum quod ſumma caloris acrimonia inſitum nobis calorem aut diſſipat, aut in igneum convertit, ſimulque qualitate maligna humidum primigenium diſſolvit, & omnem partis ſubſtantiam tabefacit atque colliquat,& putredinem cum fœtore inducit. Id igitur ſummi eſt caloris in ſubſtantia moderate craſſa: nam tenuior à noſtro calore evinci facile diſſiparique poſſet. *Septica qualia?*

Hoc genere ſunt, auripigmentum ſeu arrhenicum, tum purum, tum ſublimatum, ſandaracha, chryſocolla, aconitum, dryopteris, pityocampe. Hæc quidem licet vehementer calida, nec tamen cauſtica ſunt, neque eſcharotica, nec cruſtam in nuda carne gignunt: ſed qualitate prorſus maligna atque venenata carnis quam attigerint ſubſtantiam corrumpunt & in putredinem cadaveroſam deducunt, quæ multo deterior eſt quam ex gangræna. Venenata autem eorum vis ſenſim intro ſubiens præcordia viſceraque ferit. *Quæ?*

Quocirca non niſi repreſſa crebra lotione ex ſucco portulacæ, limonum, ſolatri, aut ſempervivi ulli ulceri adhibenda ſunt, debentque cerato leni permiſceri, parva copia & in parte quæ à principibus procul abſit. Majore enim copia nec repreſſa in ulceribus cordi propinquis, ut in mammæ cancro, illa, præſertim arrhenicum & ſublimatum, mulierem diebus ſex ſuſtuliſſe notavi, perinde ac ſi id hauſiſſet. Horis circiter tribus ab inſperſo pulvere vehementi rigore concuſſa, vomitione mox tentari cœpit, ex crebris animi defectionibus corripi, cum pulſu languido; quæ dein ſenſim aucta, oborto extremarum partium frigore, & facie reliquoque corpore ſupra modum intumeſcente, miſere illam jugularunt. Periculoſus omnino iſtorum uſus, nec certe ad chirurgiam neceſſarius, cum ſine fructu ullo pernicioſa ſint: nec enim partem quam attigerint, ut cauſtica, urunt, nec cruſtam inducunt, ſed quam corruperint, ita relinquunt arte excidendam. *Quomodoque uſurpanda?*

Aut potius non uſurpanda?

Quocirca ejuſmodi remedia prorſus *exterminanda* ſunt, omniaque vel detergentibus, vel cathæreticis, vel eſcharoticis, vel cauſticis, citra perniciem eximenda abſumendaque ſunt. Aut ſi parum meticuloſus eſt laborans, & conſtanti animo, conſtantibuſque viribus, ea vel ſectione, vel candenti ferro demolienda ſunt, quibus nulla in corpus aliena qualitas inducitur.

CAP. XIX.

Eſcharotica & cauſtica medicamenta.

Veſicantia & exulcerantia qualia?

EXulcerans medicamentum, quod Græcis eſt ἐχαρωτικὸν, non modo nudam carnem, ut cathæreticum abſumit, ſed & cutem ipſam divellit. *Veſicans* id quodammodo efficit, ſed levius & ignavius, quod ardoris vi humorem proliciat & ſolum puſtulas excitet. Eſcharoticum multo vehementius urit, ut jam cruſtas inducat, nec tamen infra cutem ſubit. Vtrumque ſummo & quarto eſt calidorum ordine; ſed veſicans in tenui, eſcharoticum in craſſa denſaque ſubſtantia.

Quæ?

Hoc ordine ſunt:

Corticis fraxini cinis, qui ſaliva dilutus & parti cuivis impoſitus, cutem urit, ſine puſtula.

Sabinæ crematæ cinis, verrucas & duriora cutis tubercula exeſt.

Cinis è cremata vini fæce id ipſum quoque præſtat exiguo humore liquatus.

Sapo niger miſtus pari portione ſalis marini triti, impoſitus cutem quoque urit, ruptaque cruſtula ſanies copioſa manat. Fit autem ſapo niger è calce, ſale, oleo & ſevo. Sapo autem albus, è calce, cinere, & ſevo vervecino.

Nitrum atque etiam ejus ſuccedaneum quod eſt *ſal petræ* exquiſitus, inſtar piſi loco madido inductum, cutem divellit & urit inducta cruſtula.

Kauſtica qualia?

Καυστικὸν *medicamentum* eſt quod non modo ſummam cutem, ut eſcharoticum, ſed & veram quoque ſolvit atque diſrumpit: nonnunquam & in ſubjectam carnem cauterii inſtar penetrat, non id quidem ſenſim colliquans & exedens, ſed repente exurens, cruſta denſiore inducta. Id quam eſcharoticum vehementius eſt, ferventiſſimo calore præditum, in craſſa terrenaque ſubſtantia.

Quomodo à præcedentibus differant?

Tria hæc igitur, cauſticum, eſcharoticum & veſicans, quod vires in cutem exerant, uno eodemque genere contineri par eſt, & ſolum agendi vi diſtare. Quæ vero non ipſam cutem ſed ſolam nudam carnem afficiunt, diverſi plane ſunt generis.

Quum

Quum igitur quavis ex cauſa cutis aperienda fuerit, nec laborans ſectionem uſtionemve tolerare poteſt, inducto cauſtico medicamento uri, rumpique debet. *In cauſticorum* autem *cenſu* præcipua ſunt, calx viva, vitriolum uſtum, æs uſtum, & quæ ex his fit aqua fortis alchymiſtica. Ex his quoque lapis fit ruptorius qui ſeſquihoræ ſpatio cutem penetrat. ℞ vitrioli uſti ℥ij. ſalis armeniaci ℥j. calcis vivæ, cineris è vini fæce an. ℥iij. Tritis atque permiſtis affunditur lixivium ficulneum aut thythymallinum, quod ſubinde colatur dum iſtorum materia tota fere diſſoluta ſit: lixivium deinde in olla nova aperta coquitur ac ferveſcit dum craſſeſcat atque lapideſcat. In ampullam vitream & obturatam reconditur loco ſicco, ne humidioris aëris attactu liqueſcat. *Quæ ea ſint?*

Cinnabrium, mercurius ſublimatus, & præcipitatus, ejus pulvis integram cutem nec exulcerant, nec divellunt, neque in hunc ordinem, ſed ſolum inter cathæretica valentiora haberi poſſunt. *Quæ non ſint?*

CAP. XX.

Adambuſta.

SEu igni, ſeu aqua oleove fervente *ambuſta* eſt corporis pars quæpiam, alia *inflammationem ſedant* ſimulque extinguunt empyreuma, aut evocant: alia *puſtulas prohibent* & reprimunt, doloremque levant: alia *ulceratas partes* aut excoriatas dolentes leniunt & ad ſanitatem perducunt. *In ambuſtis,*

Primi generis ſunt poteſtate frigida omnia, ut aqua, acetum, & ex his oxycratum, ovi albumen, ſuccus ſempervivi, lactucæ, endiviæ, ſolani, hyoſcyami, plantaginis & portulacæ, & horum aquæ ſtillaticiæ, terra quævis obvia, ſed maxime Cimolia, & quæcunque levis, ut bolis Armena, commemoratorum ſucco aquave deſtillata aut oxycrato ſoluta & protinus illita, coriandrum viride, lenticula ſemicocta, ceruſa, alumen aqua ſolutum cum ovi candido, atramentum ſcriptorium ex aqua, capillura. Atque hæc ab uſtione protinus arripienda & tepida applicanda, quia actu talia anodyna evadunt & empyreuma foras evocant, dein qua valent poteſtate ardorem extinguunt & inflammationem ſedant. *Alia inflammationem ſedant,*

Vt enim ignis, ſi propius ipſi pars uſta admoveatur, proprii inuſti mali fit alexiterium, eamque revocato empyreumate dolore levat, ſic nonnulla *impreſſum partibus ardorem foras calore prolectans*, atque ita ſedata inflammatione ambuſtis medentur. Vt ari & porri illita folia præſenti ſunt ambuſtis remedio. Cæpæ cum ſale contuſæ ambuſtæ parti impoſitæ mira- *Alia ardorem eliciunt,*

miraculo perſanant. Oleum quoque ſale addito idem efficit. Sambuci & ebuli contuſa folia & appoſita idem præſtant. Radicis etiam aſphodeli decoctæ in oleo ſuccus perniones & ambuſta ſanat.

Alia puſtulas prohibent,

Frigidorum uſu quum partis ambuſtæ ardor repreſſus ſtatim initio fuerit & mitigata inflammatio, tum ea inducenda quæ *puſtulas prohibent,* ſimulque dolorem leniunt.

Gluten quod ex tergoribus boum fit pellucens & candidum, dilutum aqua, ambuſtis utiliter allinitur, & puſtulas prohibet.

Liguſtri, ſalviæ, myrti, ſingulorum cruda folia, cerato vel adipe ſuillo excepta, quia & ſedandi doloris & reprimendarum puſtularum vim habent, ambuſtis utiliſſime imponuntur. Eadem viridia contuſa,& malvæ & papaveris corniculati,admiſta axungia aut cerato, efficaciter quoque ambuſtis illinuntur.

Mori folia ad ambuſta teruntur, ex oleo vel aceto linenda.

Sic *malvæ folia* oleo incocta & trita ſacris ignibus & ambuſtis utiliter imponuntur.

Lactuca cum ſale illita prodeſt recens ambuſtis.

Et *helxine* admota.

Hyperici folia cum ſemine, & *althæa,* cum pauco oleo illita ſanant ambuſta.

Pulticula ex hordei farina ambuſtis ex vino prodeſt, & ex ovi quoque candido.

Ovum crudum cum ſua teſta tritum & illitum.

Et virides *platani pilulæ* cum axungia ſanant ambuſta.

Alba & *nigra oliva* prodeſt ambuſtis trita & oblita, quod empyreuma eliciat & puſtulas reprimat.

Gummi ſpinæ Aegyptiæ ambuſtis quoque prodeſt, quod dolorem levet & puſtulas gigni prohibeat illitum cum ovo.

Arctium & verbaſcum & ex floribus hujus deſtillata aqua pernionibus & ambuſtis commode imponuntur.

Lilii radices toſtæ cum roſaceo ambuſta perſanant, idem decocta folia præſtant.

Herba cucullus vulgo appellata, charta convoluta & ſub cineribus cocta,dein contuſa & addito oleo ambuſtis inducta,intra triduum perſanat.

Thus quia anodynum & aſtringens, ambuſta pernioneſque cum pingui ſuillo aut anſerino ſubactum percurat.

Ruta in olei libra vinique ſextario cocta commode foventur partes quas penetrabile frigus aduſſerit.

Ambuſta aquis fervidis ſi ſtatim *ovo* occupentur puſtulas non ſentiunt, admiſta præſertim *hordeacea farina* & *ſalis momento.*

Chry-

Chryſanthemi flos utiliter ambuſtis cum melle imponitur.

At vero pars ſi jam puſtuloſa aut *excoriata* ulceratave eſt, quæ leniunt & moderate ſiccant uſurpanda erunt, qualia metallica uſta & lota, leni & blando liquore excepta. *Alia excoriata curant.*

Calx aqua roſarum aut plantaginis lota & roſaceo unguento ſubacta, blandum fit puſtuloſis & ulceratis remedium: efficacius fiet, ſi vivam eam & illotam, cerato liquido exceptam, parti puſtuloſæ inducas, aut *myrrham* tritam cum vino rubro adhibeas, aut *hyoſcyami* viridis ſuccum continenter illinas.

Magnes quoque crematus & tritus, & *hæmatites*, & *oſtreorum cinis*, commodiſſime ambuſtis inſperguntur.

Ovis in aqua duratis & putaminibus in pruna exuſtis, tum lutea ex roſaceo apte illinuntur.

Frumentum toſtum in ferro & tritum è vino ulceratis præſtantiſſimo eſt remedio.

Betæ folia in vino cocta & trita utiliter excoriatis illinuntur: ejuſdem ſuccus roſaceo liquido paulatim inſtillatus quantum combibere poteſt, illis quoque remedio eſt.

Folia myrti pulverata, aqua roſarum perfuſa, blande exiccant, & cutem nutriunt.

Hordeum toſtum, tritum ex ovi candido utiliter illinitur.

Ficus cum cera & roſaceo ſubacta ambuſtis cicatricem obducit.

Cinis ſarmentorum vitis & vinaceorum, ambuſtis cum roſaceo prodeſt.

Idem *braſſicæ radicum* cinis & folia decocta, & *coriandrum* cum lacte muliebri præſtant.

Cyclamini radices cum ſempervivo tritæ ambuſta ſanant, ita ut cicatrix fallat.

Idem quoque præſtat calida admota *plantago*, & *beta*.

Gallarum pulvis intertrigines & ambuſta excoriata inſperſus ſanat.

Cinabaris cum ſanguine draconis illitus.

Hederæ flores ex cera.

Lactis cremor cum hordei combuſti cinere.

Laridum ad flammam liquatum dum deſtillet, aqua roſacea exceptum.

Oleum ex induratis *ovorum vitellis* & mortario plumbeo contritis, tandemque in ſartagine frixis, ubi cruſtæ deciderunt puſtularum, ervo cum melle aut iride ulcus expurgandum, tandemque ſicco linamento.

Ad hæc *compoſitiones* paucæ *extant*, oleum roſaceum, oleum è tartaro, oleum myrtinum, oleum ex ovis, unguentum popu- *Ex his cõpoſita in officinis.*

miraculo perſanant. Oleum quoque ſale addito idem efficit. Sambuci & ebuli contuſa folia & appoſita idem præſtant. Radicis etiam aſphodeli decoctæ in oleo ſuccus perniones & ambuſta ſanat.

Alia puſtulas prohibent, Frigidorum uſu quum partis ambuſtæ ardor repreſſus ſtatim initio fuerit & mitigata inflammatio, tum ea inducenda quæ *puſtulas prohibent,* ſimulque dolorem leniunt.

Gluten quod ex tergoribus boum fit pellucens & candidum, dilutum aqua, ambuſtis utiliter allinitur, & puſtulas prohibet.

Liguſtri, ſalviæ, myrti, ſingulorum cruda folia, cerato vel adipe ſuillo excepta, quia & ſedandi doloris & reprimendarum puſtularum vim habent, ambuſtis utiliſſime imponuntur. Eadem viridia contuſa,& malvæ & papaveris corniculati,admiſta axungia aut cerato, efficaciter quoque ambuſtis illinuntur.

Mori folia ad ambuſta teruntur, ex oleo vel aceto linenda.

Sic *malvæ folia* oleo incocta & trita ſacris ignibus & ambuſtis utiliter imponuntur.

Lactuca cum ſale illita prodeſt recens ambuſtis.

Et *helxine* admota.

Hyperici folia cum ſemine, & *althæa,* cum pauco oleo illita ſanant ambuſta.

Pulticula ex hordei farina ambuſtis ex vino prodeſt, & ex ovi quoque candido.

Ovum crudum cum ſua teſta tritum & illitum.

Et virides *platani pilulæ* cum axungia ſanant ambuſta.

Alba & *nigra oliva* prodeſt ambuſtis trita & oblita, quod empyreuma eliciat & puſtulas reprimat.

Gummi ſpinæ Aegyptiæ ambuſtis quoque prodeſt, quod dolorem levet & puſtulas gigni prohibeat illitum cum ovo.

Arctium & verbaſcum & ex floribus hujus deſtillata aqua pernionibus & ambuſtis commode imponuntur.

Lilii radices toſtæ cum roſaceo ambuſta perſanant, idem decocta folia præſtant.

Herba cucullus vulgo appellata, charta convoluta & ſub cineribus cocta,dein contuſa & addito oleo ambuſtis inducta,intra triduum perſanat.

Thus quia anodynum & aſtringens, ambuſta pernioneſque cum pingui ſuillo aut anſerino ſubactum percurat.

Ruta in olei libra vinique ſextario cocta commode foventur partes quas penetrabile frigus aduſſerit.

Ambuſta aquis fervidis ſi ſtatim *ovo* occupentur puſtulas non ſentiunt, admiſta præſertim *hordeacea farina* & *ſalis momento.*

Chry-

Chryſanthemi flos utiliter ambuſtis cum melle imponitur.

At vero pars ſi jam puſtuloſa aut *excoriata* ulcerata ve eſt, quæ leniunt & moderate ſiccant uſurpanda erunt, qualia metallica uſta & lota, leni & blando liquore excepta. *Alia excoriata curant.*

Calx aqua roſarum aut plantaginis lota & roſaceo unguento ſubacta, blandum fit puſtuloſis & ulceratis remedium: efficacius fiet, ſi vivam eam & illotam, cerato liquido exceptam, parti puſtuloſæ inducas, aut *myrrham* tritam cum vino rubro adhibeas, aut *hyoſcyami* viridis ſuccum continenter illinas.

Magnes quoque crematus & tritus, & *hæmatites*, & *oſtreorum cinis*, commodiſſime ambuſtis inſpergunrur.

Ovis in aqua duratis & putaminibus in pruna exuſtis, tum lutea ex roſaceo apte illinuntur.

Frumentum toſtum in ferro & tritum è vino ulceratis præſtantiſſimo eſt remedio.

Betæ folia in vino cocta & trita utiliter excoriatis illinuntur: ejuſdem ſuccus roſaceo liquido paulatim inſtillatus quantum combibere poteſt, illis quoque remedio eſt.

Folia myrti pulverata, aqua roſarum perfuſa, blande exiccant, & cutem nutriunt.

Hordeum toſtum, tritum ex ovi candido utiliter illinitur.

Ficus cum cera & roſaceo ſubacta ambuſtis cicatricem obducit.

Cinis ſarmentorum vitis & vinaceorum, ambuſtis cum roſaceo prodeſt.

Idem *braſſicæ radicum* cinis & folia decocta, & *coriandrum* cum lacte muliebri præſtant.

Cyclamini radices cum ſempervivo tritæ ambuſta ſanant, ita ut cicatrix fallat.

Idem quoque præſtat calida admota *plantago*, & *beta*.

Gallarum pulvis intertrigines & ambuſta excoriata inſperſus ſanat.

Cinabaris cum ſanguine draconis illitus.

Hederæ flores ex cera.

Lactis cremor cum hordei combuſti cinere.

Laridum ad flammam liquatum dum deſtillet, aqua roſacea exceptum.

Oleum ex induratis *ovorum vitellis* & mortario plumbeo contritis, tandemque in ſartagine frixis, ubi cruſtæ deciderunt puſtularum, ervo cum melle aut iride ulcus expurgandum, tandemque ſicco linamento.

Ad hæc *compoſitiones* paucæ *extant*, oleum roſaceum, oleum è tartaro, oleum myrtinum, oleum ex ovis, unguentum *Ex his cōpoſita in officinis.*

miraculo perſanant. Oleum quoque ſale addito idem efficit. Sambuci & ebuli contuſa folia & appoſita idem præſtant. Radicis etiam aſphodeli decoctæ in oleo ſuccus perniones & ambuſta ſanat.

Alia puſtulas prohibent,

Frigidorum uſu quum partis ambuſtæ ardor repreſſus ſtatim initio fuerit & mitigata inflammatio, tum ea inducenda quæ *puſtulas prohibent*, ſimulque dolorem leniunt.

Gluten quod ex tergoribus boum fit pellucens & candidum, dilutum aqua, ambuſtis utiliter allinitur, & puſtulas prohibet.

Liguſtri, ſalviæ, myrti, ſingulorum cruda folia, cerato vel adipe ſuillo excepta, quia & ſedandi doloris & reprimendarum puſtularum vim habent, ambuſtis utiliſſime imponuntur. Eadem viridia contuſa, & malvæ & papaveris corniculati, admiſta axungia aut cerato, efficaciter quoque ambuſtis illinuntur.

Mori folia ad ambuſta teruntur, ex oleo vel aceto linenda.

Sic *malvæ folia* oleo incocta & trita ſacris ignibus & ambuſtis utiliter imponuntur.

Lactuca cum ſale illita prodeſt recens ambuſtis.

Et *helxine* admota.

Hyperici folia cum ſemine, & *althæa*, cum pauco oleo illita ſanant ambuſta.

Pulticula ex hordei farina ambuſtis ex vino prodeſt, & ex ovi quoque candido.

Ovum crudum cum ſua teſta tritum & illitum.

Et virides *platani pilulæ* cum axungia ſanant ambuſta.

Alba & *nigra oliva* prodeſt ambuſtis trita & oblita, quod empyreuma eliciat & puſtulas reprimat.

Gummi ſpinæ Aegyptiæ ambuſtis quoque prodeſt, quod dolorem levet & puſtulas gigni prohibeat illitum cum ovo.

Arctium & verbaſcum & ex floribus hujus deſtillata aqua pernionibus & ambuſtis commode imponuntur.

Lilii radices toſtæ cum roſaceo ambuſta perſanant, idem decocta folia præſtant.

Herba cucullus vulgo appellata, charta convoluta & ſub cineribus cocta, dein contuſa & addito oleo ambuſtis inducta, intra triduum perſanat.

Thus quia anodynum & aſtringens, ambuſta pernioneſque cum pingui ſuillo aut anſerino ſubactum percurat.

Ruta in olei libra vinique ſextario cocta commode foventur partes quas penetrabile frigus aduſſerit.

Ambuſta aquis fervidis ſi ſtatim *ovo* occupentur puſtulas non ſentiunt, admiſta præſertim *hordeacea farina* & *ſalis momento*.

Chryſanthemi flos utiliter ambuſtis cum melle imponitur.

At vero pars ſi jam puſtuloſa aut *excoriata* ulceratave eſt, quæ leniunt & moderate ſiccant uſurpanda erunt, qualia metallica uſta & lota, leni & blando liquore excepta. *Alia excoriata curant.*

Calx aqua roſarum aut plantaginis lota & roſaceo unguento ſubacta, blandum fit puſtuloſis & ulceratis remedium: efficacius fiet, ſi vivam eam & illotam, cerato liquido exceptam, parti puſtuloſæ inducas, aut *myrrham* tritam cum vino rubro adhibeas, aut *hyoſcyami* viridis ſuccum continenter illinas.

Magnes quoque crematus & tritus, & *hæmatites*, & *oſtreorum cinis*, commodiſſime ambuſtis inſperguntur.

Ovis in aqua duratis & putaminibus in pruna exuſtis, tum lutea ex roſaceo apte illinuntur.

Frumentum toſtum in ferro & tritum è vino ulceratis præſtantiſſimo eſt remedio.

Betæ folia in vino cocta & trita utiliter excoriatis illinuntur: ejuſdem ſuccus roſaceo liquido paulatim inſtillatus quantum combibere poteſt, illis quoque remedio eſt.

Folia myrti pulverata, aqua roſarum perfuſa, blande exiccant, & cutem nutriunt.

Hordeum toſtum, tritum ex ovi candido utiliter illinitur.

Ficus cum cera & roſaceo ſubacta ambuſtis cicatricem obducit.

Cinis ſarmentorum vitis & vinaceorum, ambuſtis cum roſaceo prodeſt.

Idem *braſſicæ radicum* cinis & folia decocta, & *coriandrum* cum lacte muliebri præſtant.

Cyclamini radices cum ſempervivo tritæ ambuſta ſanant, ita ut cicatrix fallat.

Idem quoque præſtat calida admota *plantago*, & *beta*.

Gallarum pulvis intertrigines & ambuſta excoriata inſperſus ſanat.

Cinabaris cum ſanguine draconis illitus.

Hederæ flores ex cera.

Lactis cremor cum hordei combuſti cinere.

Laridum ad flammam liquatum dum deſtillet, aqua roſacea exceptum.

Oleum ex induratis *ovorum vitellis* & mortario plumbeo contritis, tandemque in ſartagine frixis, ubi cruſtæ deciderunt puſtularum, ervo cum melle aut iride ulcus expurgandum, tandemque ſicco linamento.

Ad hæc *compoſitiones* paucæ *extant*, oleum roſaceum, oleum è tartaro, oleum myrtinum, oleum ex ovis, unguentum popu- *Ex his cõpoſita in officinis,*

miraculo perſanant. Oleum quoque ſale addito idem efficit. Sambuci & ebuli contuſa folia & appoſita idem præſtant. Radicis etiam aſphodeli decoctæ in oleo ſuccus perniones & ambuſta ſanat.

Alia puſtulas prohibent, Frigidorum uſu quum partis ambuſtæ ardor repreſſus ſtatim initio fuerit & mitigata inflammatio, tum ea inducenda quæ *puſtulas prohibent,* ſimulque dolorem leniunt.

Gluten quod ex tergoribus boum fit pellucens & candidum, dilutum aqua, ambuſtis utiliter allinitur, & puſtulas prohibet.

Liguſtri, ſalviæ, myrti, ſingulorum cruda folia, cerato vel adipe ſuillo excepta, quia & ſedandi doloris & reprimendarum puſtularum vim habent, ambuſtis utiliſſime imponuntur. Eadem viridia contuſa, & malvæ & papaveris corniculati, admiſta axungia aut cerato, efficaciter quoque ambuſtis illinuntur.

Mori folia ad ambuſta teruntur, ex oleo vel aceto linenda.

Sic *malvæ folia* oleo incocta & trita ſacris ignibus & ambuſtis utiliter imponuntur.

Lactuca cum ſale illita prodeſt recens ambuſtis.

Et *helxine* admota.

Hyperici folia cum ſemine, & *althææ,* cum pauco oleo illita ſanant ambuſta.

Pulticula ex hordei farina ambuſtis ex vino prodeſt, & ex ovi quoque candido.

Ovum crudum cum ſua teſta tritum & illitum.

Et virides *platani pilulæ* cum axungia ſanant ambuſta.

Alba & nigra oliva prodeſt ambuſtis trita & oblita, quod empyreuma eliciat & puſtulas reprimat.

Gummi ſpinæ Aegyptiæ ambuſtis quoque prodeſt, quod dolorem levet & puſtulas gigni prohibeat illitum cum ovo.

Arctium & verbaſcum & ex floribus hujus deſtillata aqua pernionibus & ambuſtis commode imponuntur.

Lilii radices toſtæ cum roſaceo ambuſta perſanant, idem decocta folia præſtant.

Herba cucullus vulgo appellata, charta convoluta & ſub cineribus cocta, dein contuſa & addito oleo ambuſtis inducta, intra triduum perſanat.

Thus quia anodynum & aſtringens, ambuſta pernioneſque cum pingui ſuillo aut anſerino ſubactum percurat.

Ruta in olei libra vinique ſextario cocta commode foventur partes quas penetrabile frigus aduſſerit.

Ambuſta aquis fervidis ſi ſtatim *ovo* occupentur puſtulas non ſentiunt, admiſta præſertim *hordeacea farina* & *ſalis momento.*

Chry-

Chryſanthemi flos utiliter ambuſtis cum melle imponitur.

At vero pars ſi jam puſtuloſa aut *excoriata* ulceratave eſt, quæ leniunt & moderate ſiccant uſurpanda erunt, qualia metallica uſta & lota, leni & blando liquore excepta. *Alia excoriata curant.*

Calx aqua roſarum aut plantaginis lota & roſaceo unguento ſubacta, blandum fit puſtuloſis & ulceratis remedium: efficacius fiet, ſi vivam eam & illotam, cerato liquido exceptam, parti puſtuloſæ inducas, aut *myrrham* tritam cum vino rubro adhibeas, aut *hyoſcyami* viridis ſuccum continenter illinas.

Magnes quoque crematus & tritus, & *hæmatites*, & *oſtreorum cinis*, commodiſſime ambuſtis inſperguntur.

Ovis in aqua duratis & putaminibus in pruna exuſtis, tum lutea ex roſaceo apte illinuntur.

Frumentum toſtum in ferro & tritum è vino ulceratis præſtantiſſimo eſt remedio.

Betæ folia in vino cocta & trita utiliter excoriatis illinuntur: ejuſdem ſuccus roſaceo liquido paulatim inſtillatus quantum combibere poteſt, illis quoque remedio eſt.

Folia myrti pulverata, aqua roſarum perfuſa, blande exiccant, & cutem nutriunt.

Hordeum toſtum, tritum ex ovi candido utiliter illinitur.

Ficus cum cera & roſaceo ſubacta ambuſtis cicatricem obducit.

Cinis ſarmentorum vitis & vinaceorum, ambuſtis cum roſaceo prodeſt.

Idem *braſſicæ radicum* cinis & folia decocta, & *coriandrum* cum lacte muliebri præſtant.

Cyclamini radices cum ſempervivo tritæ ambuſta ſanant, ita ut cicatrix fallat.

Idem quoque præſtat calida admota *plantago*, & *beta*.

Gallarum pulvis intertrigines & ambuſta excoriata inſperſus ſanat.

Cinabaris cum ſanguine draconis illitus.

Hederæ flores ex cera.

Lactis cremor cum hordei combuſti cinere.

Laridum ad flammam liquatum dum deſtillet, aqua roſacea exceptum.

Oleum ex induratis *ovorum vitellis* & mortario plumbeo contritis, tandemque in ſartagine frixis, ubi cruſtæ deciderunt puſtularum, ervo cum melle aut iride ulcus expurgandum, tandemque ſicco linamento.

Ad hæc *compoſitiones* paucæ *extant*, oleum roſaceum, oleum è tartaro, oleum myrtinum, oleum ex ovis, unguentum popu- *Ex his cópoſita in officinis.*

miraculo perſanant. Oleum quoque ſale addito idem efficit. Sambuci & ebuli contuſa folia & appoſita idem præſtant. Radicis etiam aſphodeli decoctæ in oleo ſuccus perniones & ambuſta ſanat.

Alia puſtulas prohibent,

Frigidorum uſu quum partis ambuſtæ ardor repreſſus ſtatim initio fuerit & mitigata inflammatio, tum ea inducenda quæ *puſtulas prohibent,* ſimulque dolorem leniunt.

Gluten quod ex tergoribus boum fit pellucens & candidum, dilutum aqua, ambuſtis utiliter allinitur, & puſtulas prohibet.

Liguſtri, ſalvia, myrti, ſingulorum cruda folia, cerato vel adipe ſuillo excepta, quia & ſedandi doloris & reprimendarum puſtularum vim habent, ambuſtis utiliſſime imponuntur. Eadem viridia contuſa, & malvæ & papaveris corniculati, admiſta axungia aut cerato, efficaciter quoque ambuſtis illinuntur.

Mori folia ad ambuſta teruntur, ex oleo vel aceto linenda.

Sic *malva folia* oleo incocta & trita ſacris ignibus & ambuſtis utiliter imponuntur.

Lactuca cum ſale illita prodeſt recens ambuſtis.

Et *helxine* admota.

Hyperici folia cum ſemine, & *althaa,* cum pauco oleo illita ſanant ambuſta.

Pulticula ex hordei farina ambuſtis ex vino prodeſt, & ex ovi quoque candido.

Ovum crudum cum ſua teſta tritum & illitum.

Et virides *platani pilula* cum axungia ſanant ambuſta.

Alba & nigra oliva prodeſt ambuſtis trita & oblita, quod empyreuma eliciat & puſtulas reprimat.

Gummi ſpina Aegyptia ambuſtis quoque prodeſt, quod dolorem levet & puſtulas gigni prohibeat illitum cum ovo.

Arctium & verbaſcum & ex floribus hujus deſtillata aqua pernionibus & ambuſtis commode imponuntur.

Lilii radices toſtæ cum roſaceo ambuſta perſanant, idem decocta folia præſtant.

Herba cucullus vulgo appellata, charta convoluta & ſub cineribus cocta, dein contuſa & addito oleo ambuſtis inducta, intra triduum perſanat.

Thus quia anodynum & aſtringens, ambuſta pernioneſque cum pingui ſuillo aut anſerino ſubactum percurat.

Ruta in olei libra vinique ſextario cocta commode foventur partes quas penetrabile frigus aduſſerit.

Ambuſta aquis fervidis ſi ſtatim *ovo* occupentur puſtulas non ſentiunt, admiſta præſertim *hordeacea farina* & *ſalis momento.*

Chry-

Chryſanthemi flos utiliter ambuſtis cum melle imponitur.

At vero pars ſi jam puſtuloſa aut *excoriata* ulceratave eſt, quæ leniunt & moderate ſiccant uſurpanda erunt, qualia metallica uſta & lota, leni & blando liquore excepta. *Alia excoriata curant.*

Calx aqua roſarum aut plantaginis lota & roſaceo unguento ſubacta, blandum fit puſtuloſis & ulceratis remedium: efficacius fiet, ſi vivam eam & illotam, cerato liquido exceptam, parti puſtuloſæ inducas, aut *myrrham* tritam cum vino rubro adhibeas, aut *hyoſcyami* viridis ſuccum continenter illinas.

Magnes quoque crematus & tritus, & *hæmatites*, & *oſtreorum cinis*, commodiſſime ambuſtis inſperguntur.

Ovis in aqua duratis & putaminibus in pruna exuſtis, tum lutea ex roſaceo apte illinuntur.

Frumentum toſtum in ferro & tritum è vino ulceratis præſtantiſſimo eſt remedio.

Betæ folia in vino cocta & trita utiliter excoriatis illinuntur: ejuſdem ſuccus roſaceo liquido paulatim inſtillatus quantum combibere poteſt, illis quoque remedio eſt.

Folia myrti pulverata, aqua roſarum perfuſa, blande exiccant, & cutem nutriunt.

Hordeum toſtum, tritum ex ovi candido utiliter illinitur.

Ficus cum cera & roſaceo ſubacta ambuſtis cicatricem obducit.

Cinis ſarmentorum vitis & vinaceorum, ambuſtis cum roſaceo prodeſt.

Idem *braſſicæ radicum* cinis & folia decocta, & *coriandrum* cum lacte muliebri præſtant.

Cyclamini radices cum ſempervivo tritæ ambuſta ſanant, ita ut cicatrix fallat.

Idem quoque præſtat calida admota *plantago*, & *beta*.

Gallarum pulvis intertrigines & ambuſta excoriata inſperſus ſanat.

Cinabaris cum ſanguine draconis illitus.

Hederæ flores ex cera.

Lactis cremor cum hordei combuſti cinere.

Laridum ad flammam liquatum dum deſtillet, aqua roſacea exceptum.

Oleum ex induratis *ovorum vitellis* & mortario plumbeo contritis, tandemque in ſartagine frixis, ubi cruſtæ deciderunt puſtularum, ervo cum melle aut iride ulcus expurgandum, tandemque ſicco linamento.

Ad hæc *compoſitiones* paucæ *extant*, oleum roſaceum, oleum è tartaro, oleum myrtinum, oleum ex ovis, unguentum popu- *Ex his cõpoſita in officinis.*

populeum, unguentum roſaceum, album Raſis, diapompholygos & διὰ χαλκίτεως, emplaſtrum è ceruſa, de minio, diachalciteos, & nutritum, roſaceo aut aqua plantaginis ſoluta.

Extemporanea. *Ex tempore* vero ex ceruſa, oleo myrtino, adipe ſuillo, ſpuma argenti & cera, optimum ad perniones & ambuſta comparabitur unguentum. Vel ſic: ℞. mucilaginis ſeminis cydoniorum & tragacanthæ an. ʒß. olei ovorum & nenufaris an. ʒj. miſce in formam unguenti. Item ℞. ficus aridas quot voles, cum cera eliquata ſubigantur in ceratum.

Methodi medendi libri ſexti Finis.

METHODI MEDENDI

LIBER SEPTIMVS,

DE COMPOSITIS MEDICAMENTIS.

PRAEFATIO.

Vnde natæ Medicamentorũ formulæ? P*Ræclaris olim viris qui tum medicinæ, tum chirurgiæ uſu & exercitatione celebres evaſerunt, præcipuam curam ſummumque ſtudium fuiſſe comperimus, ut ad difficiles quoſque affectus* peculiaria ſibi remedia *quaſi theſauros reconderent, ut felici operum ſucceſſu, nominis ſui dignitatem & gloriam augerent atque tuerentur. Ea licet unuſquiſque domi conficienda curaret, & tanquam arcana haberentur, tempore nihilominus annorumque numero, aut morte, aut precibus, aut precio, aut commutatione, aut aliis pleriſque modis cognita invulgataque fuere.*

A quibus collectæ? *Hinc vero alii publicis mortalium commodis potius addicti, ſparſas medicamentorum compoſitiones quæ jam paſſim innotuerant*, congerendas eſſe duxerunt, *operamque navarunt, ut è celeberrimis authoribus optimas & quamplurimas in libros quoſdam medicamentarios referrent. Ita quidem Scribonius Largus & Actuarius & Nicolaus Myrepſus & Nicolaus Præpoſitus opera ſua concinnarunt.*

Quid in iis abundet? *Hoc labore fieri haud potuit quin ex variis authoribus* complures *non admodum diſſimiles* in eundum uſum compoſitiones *adducerentur: ut ſyrupi effectus ejuſdem, & pharmaca multa ex aloë, nec pauciora è ſcammonio, aut è colocynthide, aut turpetho, quæ ſola componendi ratione, aut ſimplicium* quo-

quorundam varietate diſtant ; & electaria quoque , & emollientia, & detergentia multa, quorum præcipua vis ex arugine eſt, & quæ aliorum ſimplicium ſola immutatione variant , ut eſt cujuſque authoris arbitrio conceſſum. Sic igitur multa tandem congeſta fuere , quorum pars maxima ocioſa & ſupervacua. Conducibilius autem erat in quovis genere optima quæque ſeligere, cæteris ut inutilibus prætermiſſis.

Sed & hac remediorum congeſtione affectus complures omni ope deſtituti *manent, ad quos nimirum non ſatis accommodata remedia inventa fuiſſent. Ea ſiquidem multorum hinc inde colligendi cura , empirices quodammodo imitatrix & æmula,nullo delectu nullaque methodo adhibita, nec morbis,nec ſymptomatis, nec eorum cauſis remedia accommodavit, nec eorum genera ex illorum differentiis conſtituit.* Quid deficiat?

Neque præterea quid unaquæque compoſitio aut utile , aut ſupervacuum , aut gratum , aut inſuave *contineret , uſquam expendit , ſed quales ab indoctis plerumque viris uſurpatæ fuerunt, nullo adhibito judicio recepit atque comprobavit. Ex his quoque plurimas nonnulli ſuo quique arbitrio inverterunt atque* depravarunt : *vix ut nunc ulla reſtet pharmacopœis certa componendi ratio , & nondum rata aut ſtabilita ſit ea medicinæ pars quæ in primis eſt ad curandos morbos neceſſaria.* Quid depravatum ſit?

Hoc quum multi paſſim reformandum *eſſe judicarent dedi operam , ut compoſitiones , quemadmodum & ſuperiore libro ſimplicia , arte traderentur : & quæcunque utiles uſuque faciles exiſtunt , priſtinam formam retinerent : quæ vero diſtortæ, recta cenſura in meliorem formam aptarentur , nec quicquam aut ſupereſſet aut deeſſet ad morbos eorumque cauſas & ſymptomata profliganda neceſſarium. Itaque non omnes veterum monumentis tritas compoſitiones , ſed præcipuas duntaxat perſequor , novas plerunque adjicio , ut opus omni medicamentorum genere compleam : plurimas circumcido, quæ ſub his comprehenſæ, confuſam & indigeſtam multitudinem reddunt.* Quomodo eæ ſint reſtitutæ in genere?

Invulgata earum nomina retinui , *ſed non iiſdem ubique aut ſimplicibus aut ponderibus , quandoquidem , ut curandis morbis aptiores eſſent atque ſuaviores, quædam in pleriſque commutanda fuerunt.* In ſingulis medicamentis?

Vt tandem pharmacopœorum commoditati quodammodo reſponderem, in claſſem *unam ſyrupos , in alteram pharmaca, in aliam electaria , & reliqua in ſuam quæque claſſem digeſſi, unde rurſus deprompta facile poſſint in medendi uſum referri.* Quo ordine ſint digeſta?

DE SYRVPIS.

SYRVPVS ACIDVS *ſimplex omnes, tum calidos, tum frigidos humores præparat, & quodam robore attenuat, eorum putredinem coërcet, bilis ardorem febriumque æſtus & ſitim lenit, obſtructas vias expedit, altè in omnia penetrat, urinas ſudoreſque à purgatione ciet.*

℞ aquæ puriſſimæ lib. quatuor, ſacchari albi lib. quinque, coquantur dum exſpumaverint, & dum aquæ dimidium ſuperſit: ac tum affunde aceti vini albi lib. tres. Rurſus coquantur in ſyrupi craſſitudinem.

SCHOLIA AVCTORE GVIL. PLANTIO.

Syrupi inventio. SYrupos & julepos multaque alia tam ſimplicia, quam compoſita medicamenta inventa Arabum eſſe vel appellatio ipſa barbara manifeſto oſtendit. Longo tamen ante tempore veteres Græci & ex eadem materia & in eoſdem uſus ſua habuerunt apozemata: quæ quod præparandis ad purgationem, tum corporibus, tum humoribus accommodarentur, propotiſmata ipſis ſunt appellata, quaſi purgationibus prævias potiones dicas, quod recta medendi ratione viam medicamentis purgantibus ſternant. Ita Galenus origanum, hyſſopum, pulegium, calamintham in mulſa & oxymelite incoquit ad purgandi corporis præparationem. Et, ſi ipſi credimus, Archigenes, Antonius Muſa, aliique complures priſci medici ex cichorii, anethi, iridis, chelidonii, & ſimilium herbarum ſuccis cum mulſa dulciculas ejuſmodi potiones ægrotis conficiebant ad varios hepatis aliarumque partium affectus. Et Dioſcorides radices comaſque in aqua decoquit, & fervefactum jus excolat, deinde vel per ſe, vel mulſa & melle dulcoratum exhibet, aut ut recondatur, tam diu decoquit dum ad mellis craſſitudinem pervenerit.

Ejus ab apozemate & julepo differentia. Vt hæc tria, *apozema, ſyrupus, julepus*, ſolo conditturæ modo inter ſe *differant.* In *apozemate* enim præterea quod pro re nata ex tempore fere decernitur in tres quatuorve doſes partiendum, ad condituram ſatis erit ſi ſacchari aut mellis trientem recipiat, ut ſubtriplum ſcilicet ſaccharum ſit ad excolatum decoctum aut expurgatum ſuccum. *Syrupum* vero qui ut aſſervari diu poſſit perfectiorem cocturam deſiderat, tantundem aut minus aliquanto ſacchari vel mellis obtinere par eſt atque colati decocti aut purificati ſucci. His quia dilutior, penetrabilior & delectabilior *julepus* eſt, ſolum propterea ſacchari ſextantem, aut pro ſaccharo convenientis ſyrupi parem modum recipere abunde fuerit, ut ſubduplus ſacchari modus ſit ad decoctum accommodatum, aut aquas ſtillatitias.

Quare iis mel addatur & ſaccharum? His vero omnibus ex decoctis & ſuccis plantarum & fructuum comparatis potionibus *mel & ſaccharum adduntur*, non ad conſervationem ſolum, aut guſtus & ſaporis ſuavitatem, & gratiam, ſed ob proprias etiam mellis & ſacchari vires quas ipſis impertiunt. Quum enim duo

hæc

hæc quotidiano propemodum uſu conſueta nobis ſint & familiaria, non ut condimenta ſolum, ſed etiam ut cibaria, utraque utique ratione potiones quibus hæc admiſta fuerint, vires naturales in morbis ſopitas & languentes exuſcitant & erigunt, nativumque calorem qui ſolus morbos concoquit & mitificat, recreant, craſſaque extenuando & viſcoſa extergendo, & obſtructa expediendo, purgationes quam facillimas præſtant. Atque hæ à melle & ſaccharo facultates ejuſmodi potionibus accedunt, ſuas & ipſis ad varios uſus haud parvas utilitates habentibus, quas ſingulis deſcribendis avunculus ipſe operis auctor declarabit, eo ſervato ordine, quem & componendi ratio poſtulat, & medendi methodus præſcribit.

Quo ordine hæc à Fernelio pertractentur?

Nam quum ſimplex prius natura compoſito exiſtat, & recta adhibendorum remediorum ratio alia aliis ordine uſurpandis præponi velit, à ſimplicioribus & iis quæ recta medendi via præmittuntur *orationem exorſus eſt*, eandem toto opere in cæteris rationem ſervaturus, à ſyrupo acetoſo ſimplici ducto initio. Nam apozemata & julepos hoc loco ſilentio præterit, quod in præſentia de iis medicamentis ſolum ſermonem inſtituat, quæ apud pharmacopolas in longum tempus aſſervantur, & alioqui ſingularum partium morbis convenientia apozemata ſupra ſunt ab auctore tradita. Et quamvis cōdita, quas conſervas vulgo appellant, & ex herbis & fructibus conditicii quidam ſucci ἀποχυλίσματα Græcis dicti, ſimpliciores ſint ſyrupis, ob eamque cauſam præponendi videantur, poſt purgationes tamen quia fere inſtituuntur ad partium robur tuendum, aut etiam conciliandum, ideo auctori conſilium fuit in alium locum rejicere, ita ſcilicet medendi flagitante methodo.

Quem in uſum inventi ſyrupi?

Inventi autem *ſunt ſyrupi*, ut in promptu eſſent quoties his utendi occaſio inciderit: quod herbæ earumque radices & fructus quovis tempore ad manum præſto non adſint, & quum ſuppetunt, urgeat adeo interdum neceſſitas, ut ex his apozemata & julepos parare non patiatur.

In quos ordines diviſi?

Primo autem loco ſyruporum compoſitiones traduntur, quæ præparandis ad purgationem humoribus conveniunt: deinde vero quæ partium ſingularum expurgandis reliquiis, quæque tuendo ac conſervando illarum robori accommodantur. Atque hæc generaliter de ſyrupis.

Notanda in ſyrupo acetoſo ſimplici,

Particulatim vero *ſyrupus acetoſus* ſimplex non è ſolo aceto & ſaccharo (quemadmodum & alii acidi) componendus erat, ſed adjicienda fuit aqua quæ aceti vim & acrimoniam temperaret. Cavendum ne pro aceto albo deſtillatum imponatur, quod acerrimum interiora omnia ferit non parva ſumentis pernicie. Cavendum etiam ne aceti plus adjiciatur, ſiquidem hæc menſura æquabilis viſa eſt. Si quis autem aceti acorem ſuſpectum habeat, ne penetrabili ſuo frigore molli carne corpora, quale puerorum & mulierum, præcipueque in ipſis uterum offendat, (ὑστεραλγὲς enim acetum eſt Hippocrati) poterit utendi tempore permiſtione aquæ dulcis, aut ſtillatitiæ, aut etiam convenientis decocti, quam dilutiſſimum ſyrupum hunc reddere, aut pro eo oxyſaccharo uti.

Compoſitus.

Syrupus acetoſus compoſitus deſcriptus hic non eſt, ne pharmacopœos inani jactura oneret. Nam addita portione ſyrupi è radicibus, compoſitus evadet, & in uſus eoſdem aptus. Id quidem auctori conſilium fuit, compoſitiones omnium quam optimas ad ſumma quæque morborum cauſarumque genera proponere, ut nihil prorſus maneat remediis deſtitutum. At vero inanem & ſupervacaneam compoſitionum farraginem undique eorum more corrogare, qui incompertis nec comprobatis remediis

mediis inconſiderate chartas implent, oneroſum nimis pharmacopœis, ſtudioſis vero indiſtinctum & confuſionis plenum fore exiſtimavit.

Syrupus e succo limonum *minus quidem quam acetatus extenuat ac penetrat: at bilis fervorem, corporiſque aſtum ac ſitim magis reſtinguit, & ardentium febrium putredinem, peſtilentiumque malignitatem magis cohibet: oris præterea ventriculi & cordis principumque partium robur tuetur, nauſeam, vomitionem, animi defectionem & ſyncopen arcet: peculiariter vero renes expurgat, & urinam ducit.*

℞ Succi limonum expurgati & colo laneo ſponte ſua tranſmiſſi lib. vij. ſacchari albi expurgati lib. v. lente coquantur in ſyrupum.

Ratio eum, ſimileſque conficiendi. Plantius. Syrupi de limonibus, de acetoſitate citrii, de granatis acidis, de auranciis, de omphacio, è ſucco oxalidis, oxyacanthæ, & de ribes, omnes quidem acidi, è ſuccis fiunt, qui aut reſidendo, aut colando clariores putioreſque ſunt redditi. his deinde par ſacchari modus, aut etiam minus additur ſine aquæ permiſtione, propterea quod aciditas ea minime infeſta eſt, ſed ſuavis & cardiaca. Et minus quoque dilueretur ſacchari (quemadmodum in julepis) ſi diutius ſucci conſervari poſſent. Sunt qui ſuccos præpurgant reſidendo & inſolando, aut per ſpumantia albumina colando, aut etiam leviter ſolum exprimendo, ut in protropo vino fit, deinde cum ſaccharo expurgato, id eſt, ex æquali aqua cocto, dein clarificato, tandemque in julepum percocto, paulatim admiſcentes bacillo verſatili agitant, dum comprehendantur & una coëant: aut cum ſaccharo prope percocto parum coquunt: aut etiam cum primario ſaccharo (quale Maderanum) eo tantum uſque coquunt, dum colliquefactum ſaccharum fit & plane dilutum. Atque eo modo ſyrupus è limonum & citriorum ſucco, ſyrupus acetatus ſimplex & julepus roſatus albiſſimi fiunt: granatorum vero, oxyacanthæ, de ribes, & è rubro aceto, ut genuini coloris gratiam retineant, minus ſunt diu ad miſturam piſtillo converberandi. Atque conficiendi hæc ratio in ſuccis quidem fructuum præcipueque acidis locum habere poteſt. alii vero, ut herbarum & radicum ſucci, majorem ad ſyrupos præparationem requirunt, atque bis coquendi ſunt: ſemel per ſe ad tertiæ fere partis conſumptionem: deinde ubi colando & reſidendo declarati fuerint, cum optimo ſaccharo in ſyrupum percoquendi, alioqui facile corrumpuntur & ſitum contrahunt.

Syrupi *qui ſequuntur ex acidis quoque ſuccis comparati, ſuperioris vires imitantur: ut* syrupus e succo citrii acido, syrupus e granatis acidis, syrupus ex auranciis, syrupus ex omphacio, syrupus e succo oxalidis. *Peculiariter tamen* ſyrupus è ſucco citrii acido *febris æſtum, putredinem & malignitatem reſtinguit.* Syrupus de granatis acidis *ventriculum & viſcera magis corroborat, vomitiones & animi defectiones ſedat.* Syrupus de auranciis *cardiacus magis eſt & ſuavis.* Syrupus ex omphacio *ſitim magis compeſcit.* Syrupus è ſucco oxalidis *bilem obtundit,*

fundit, obſtructioneſque ſolvit. Syrupus è ribes *ſuavior & adſtringentior.*

Vna eademque omnium conficiendorum ratio. in ſucco enim cujuſvis expurgato ſacchari aliquantum minus diluitur: hæcque ſtannato vaſe excepta igni dantur, ſenſimque percoquuntur in ſyrupum.

OXYSACCHARUM SIMPLEX *miſtas, tum attenuandi, tum obtundendi & corroborandi vires ſortitur; miſtaque humorum materia, hincque ortis febribus erraticis confert.*

℞ Succi mali punici acidi ℥viij. aceti ℥iiij. ſacchari albi & puri ℔j. coquantur in ſyrupi conſiſtentiam.

PLANTIVS. Oxyſaccharum eaſdem quas ſyrupus acidus vires obtinet, ſed inferiores, præter roborandi vim, qua præſtat: propterea morbis æſtivis & mollioribus corporibus ejus quam ſyrupi acidi tutior uſus eſt. Ne tanta ſyruporum varietas fruſtra aſſervetur, auctor recte ac prudenter oxyſaccharum compoſitum, oxymeli compoſitum & oxymeli ſcylliticum compoſitum prætermittit. Nam quum ex uſu eſſe putabuntur, medicus illa expedite componet atque præſcribet, oxyſacchari ℥j. & ſyrupi de radicibus majoris ℥ij. vel ſyrupi adiantini ℥ß. *Ejus vires.*

OXYMELI SIMPLEX *craſſos humores valde extenuat, lentoſque detergit, & veteres ſolvit infarctus, craſſa è pectore ducit; aſthmati contumacibuſque febribus accommodum.*

℞ Aquæ puriſſimæ, mellis optimi an. ℔iiij. coquantur exſpumando, dum aquæ dimidium abſumptum ſit: ac tum affunde aceti acerrimi ℔ij. rurſumque exſpumando percoquantur in juſtam conſiſtentiam. Dilutius vero quod ſit habet aquæ puriſſimæ ℔j. mellis ℥iij. aceti ℥jß. eaque deſpumando leviter coquuntur.

OXYMELI SCYLLITICUM *ſimplex multo validius, craſſa attenuat, & ad omnia quæ dixi confert.*

Id ex aceto fit ſcyllitico quod melli ex aqua cocto deſpumatoque affunditur, percoquiturque ut alterum. Vtrumque autem COMPOSITUM reddetur adjecta dupla portione ſyrupi è radicibus majoris.

PLANTIVS. Aceti mulſi quod oxymeli vocant, *rarior nobis uſus* eſt quam fuit veteribus, quibus ſyrupus acetatus nondum comparatus erat, qui, detergendi vi qua mel ſaccharo præſtat excepta, cætera quæ oxymeli, habet minime inferiora, aliaque præterea non parvi ad febres momenti. Quod autem hodie paſſim in pharmacopoliis aſſervatur acetum mulſum, ingratum plane eſt: ſive id nimia ejus craſſitie ex multa coctione nata accidat, ſive etiam acore ejus nimio, qui non perinde noſtratis mellis atque ſacchari permiſtione hebeteſcat & obtundatur. Quantavis enim aqua dulci, aut decocto accommodato craſſum iſtud oxymeli diluas, nunquam tamen ſimiliter gratum & potabile, atque ſyrupum acidum *Illud in deſuetudinem abiit.*

dum effeceris. Dilutius vero quod in rem præſentem fit, à nonnullis & oxymeli Galeni appellatur. id in omnia penetrantius multo eſt & jucundius. parva enim coctione quum non craſſeſcat, ſed in eo aquæ fluxilitas ſervetur, quam aceti adjuvat tenuitas; & mellis præterea ſpurcitia omnis partim ſpumæ detractione, partim clarificatione detergeatur: tenuiſſimum propterea ſimul & lucidiſſimum evadit, ſi mel præſertim album & acetum album receperit, & pauco aceti acore guſtanti ſit minime moleſtum: frequentiore tamen ejus uſu & pleniore hauſtu ſtomachum offendi conſtat: iis præſertim quibus ventriculi os natura eſt admodum ſenſile: unde ejus in febribus, ſeu acetoſius, ſeu mellitius pares, parum tutus eſt uſus.

Quale mel eligendum? *Mel* autem *probum* deligatur, quod inter craſſiſſimum & tenuiſſimum ſit mediocre, ſapore dulciſſimum & acerrimum, ſimulque dulcedinis ſenſum inferens & vellicatu pungens linguam, colore pallidum aut ſubrutilum & pellucidum, odoratiſſimum & recentiſſimum, quodque ſublatum non facile ob ſequacem lentorem abrumpatur, pondere grave, unde in imo vaſis quod ſidit ſupernatante pretioſius, & inter coquendum ſpumæ parum emittens. Noſtris tamen temporibus candidiſſimum mel & ſuaviſſimum vereque aromaticum, liquidiſſimum, maximeque fluxile, albam & duram cruſtam ducens, ex Luſitania & Gedano Antverpiam deportari cœpit, quod bonitate Attico & Siculo minime cedit: verum id jam inſtitores, ut pleraque alia, noſtrates ſæpius abluendo & dealbando mentiuntur; quam eorum fraudem inſuavitate odoris & guſtus deprehendes. Huic bonitate & colore proxime accedit mel Narbonenſe, & hiſce etiam regionibus quod è favis ſponte primum defluit virgineumque mel vulgo appellatur. Improbius vero mel coctione melius redditur: uſuſque deſpumati ſemper aptior, niſi ſtomachum inflaret in eo diutius immorans, æſtuoſumque eſſet & bilem augeret.

Et quibus id utile? *Mel pueris*, non tineoſis & ſenibus accommodum, alvum & urinas movet, caloremque nativum ſuſcitat & tuetur, & longam prorogat ſenectam: Picrocholis vero & juvenibus, quod facile in bilem convertatur, adverſum.

SYRVPVS E CICHORIO *moderate refrigerat, viſcera omnia leni adſtrictione corroborat, detergendo aperiendoque jecoris aliarumque partium infarctus ſolvit, bilem eluit & ad purgationem præparat, initiis acutarum ardentiumque febrium & peſtilentium accommodum atque ſalutare.*

℞ totius intubi agreſtis, quod cichorium vocant, ℥iiij. radicum oxalidis, graminis & aſparagi, contuſarum an ℥ij. lichenis, eupatorii, intubi ſativi, endiviam vulgo appellant, ſeriolæ, cicerbitæ, lactucæ ſativæ & agreſtis, adianti albi, adianti nigri, adianti ſimplicis & ſaxifragi, lupulorum, caſſuthæ an. m. j. coquantur omnia in lib. x. aquæ dum ad ſex redeant. In expreſſo jure diſſolve ſacchari albiſſ. lib. vj. coquantur in ſyrupum clarificatum.

Quare immutata deſcriptio? PLANTIVS. Quum ſyrupus è cichorio crebro in uſum veniat deſcriptione Nicolai Florentini, aut Guilielmi Placentini, & uterque ex confuſa quadam ſimplicium, tum calidorum, tum frigidorum miſcella, at-

que

que etiam ex rhab. conſtet, vix ut dici poſſit in quem præcipue effectum ſit accommodandus: non præter rationem hic deſcriptio immutata eſt, & prorſus ad eos effectus comparata qui titulo recte enunciantur: ad quos propter radices calidas aliorum neuter decerni poteſt.

Quomodo in varios uſus aptari poſſit?

Si forte acidus *deſiderabitur*, huic ſyrupi acetoſi, vel oxyſacchari triens permiſcebitur: aut ſi paulo calidior, vel magis penetrans, velut ad complicatos affectus, ſyrupi è radicibus tantundem, vel etiam ſemis affundetur. Rhabarbarum autem ſi uſquam addendum eſſet, utendi tempore potius adjiciendum videretur quam parandi, quod ejus purgandi vis, & coctione, & diutina aſſervatione vaneſcat, & ad præparationem humorum hic ſyrupus, non ad purgationem comparetur, roborandique vis inſit major in rhabarbaro, quam quæ præparatorio propotiſmati conveniat. Sed ne utendi quidem tempore per ſe utiliter permiſceri poteſt, quia purgandi ejus facultas nullas, aut certe perexiguas vires ſit habitura, obſtante videlicet nimia ſyrupi craſſitudine. Eadem de cauſa ſyrupus ipſe ad eos effectus, ad quos deſcribi ſolet, non ita efficax per ſe fuerit, quemadmodũ ſi decocto conveniente diluatur & jucundior reddatur.

Quis error in hujus compoſitione committatur?

Nullo itaque ægrorum commodo, ſed *ſolo diſpendio faciunt*, qui ſingulis ſyrupi libris ℥j. rhabarbari incoquunt, eamque interdum menſuram non duplicant, modo & triplicant, ſed quadruplicant etiam & ſextuplicant, contra omnium codicum fidem, qui pro quaque lib. tantum ʒiiij. permiſcendas eſſe jubent. Hallucinantur & qui ſyrupum hunc è ſolo cichorii ſucco componendum eſſe contendunt, haud diſſimiliter atque ſyrupum è citriorum ſucco: qui in eo licet veritate maxime nitantur, quod componendis medicamentis multorum ſimplicium inter ſe pugnantium congeriem rejiciendam eſſe ducant, ideoque Guilielmi Placentini & Nicolai Florentini è cichorio compoſitiones, ut diſcrepantes temereque & citra rationem inſtitutas repudient, non tamen propterea è cichorii ſucco compoſitio in earum locum ſubſtituenda eſt: quum ad eos effectus quos ſyrupus de cichorio præſtare comperitur, rectæ præſtitui non poſſit. Sive enim ad purgationem præparanda bilis eſt, jecoriſque & aliarum partium obſtructiones liberandæ, ſive moderate refrigerandum & roborandum, ut acutarum peſtilentiumque febrium initio, quid horum quæſo efficere poſſit ejuſmodi ſuccus, qui diu & vehementer contundendo ægreque exprimendo primum craſſior redditus, deinde per ſe ad tertiæ partis conſumptionem fervefactus, tandemque ad ſyrupi craſſitudinem cum ſaccharo percoctus, omnis propemodum virtutis ſuæ jacturam vaporando fecerit? tantundem fere ac ipſum merum ſaccharum. Secus habet in decoctis & ſuccis fructuum, præcipueque acidis, qualis citriorum, limonum, granatorum & ſimilium ſuccus eſt. Hi enim integras vires ſuas in ſyrupos conferunt, quum nec preſſu ſubſtantiæ tenuitatem, nec coctura facultatem amittant, quemadmodum ſupra adnotavimus. Decocta vero quod multorum ſimplicium vires recipiant, & propter aquam tenuiora ſint & fluxiliora, ſimiliter non craſſeſcunt, nec vires deperdunt coquendo. unde & ex his conſtantes ſyrupi præparandis ad purgationem corporibus magis conveniunt: qui vero ex aliis ſuccis fiunt, poſt purgationem patente jam & fluxili corpore, rectius in eos uſus decernuntur, quos ſingulis deſcribendis auctor commemorat.

SYRUPUS INTYBI DOMESTICI *bilem obtundit, jecur refrigerat,*

gerat, expurgat atque corroborat, icterum & è jecoris obſtructione ortos morbos perſanat: poſt purgationem utilis, & concocta jam quodammodo febrium aliorumve morborum materia.

℞ Endiviæ recentis, ſeriolæ, lichenis, lactucæ, agrimonii, cicerbitæ, hieracii an. m. j. ß. quatuor ſeminum frigidorum majorum an. ℥j. ſantali albi & rubri contuſorum, roſarum rubrarum an. ℥ij. coquantur ex viij. ℔. aquæ ad dimidias. Adde colato juri ſacchari albi ℔iiij. Rurſum pariter coquantur, deſpumentur, expurgenturque. coquendo adde ſucci endiviæ reſidentia purgati ℔j. poſtea ſucci granatorum acidorum puri & defecati ℥iiij. percoquantur in ſyrupum.

PLANTIUS. Syrupum hunc endiviæ tametſi incerti auctoris, componendum tamen atque reſervandum idcirco putavit, quod ſumma ratione deſcriptus videretur, atque ita plus efficacitatis habiturus, quam ſi è ſolo endiviæ ſucco conſtaret, ut nonnulli volunt: omnibus jecoris
Ejus vires. viriis perſanandis poſt corporis purgationem *utilis*, atque bilioſorum morborum reliquiis expurgandis, inprimiſque cutis ſcabiei & prurigini accommodatus.

SYRUPUS BYZANTINUS *miſtas vires ſortitus, tum jecori, tum lieni expediendo expurgandoque comparatus, idque poſt purgationes: ictero & arquato nigro & diuturnarum febrium reliquiis peculiaris.*

℞ Succi intybi ſativi & apij an. ℔ij. ſucci lupi ſalictarii & bugloſſi an. ℔j. coquendo purgentur dum inclareſcant, & cum ſacchari ℔. tribus ſyrupus fiat.

Quo tempore utilis? PLANTIUS. Interpres Meſuæ negat in febribus ante diem ſeptimum ſyrupo byzantino utendum eſſe, ſed communiter in compoſitis febribus ſtatim initio apparandæ materiæ uſum fore ſyrupi aceroſi ſimplicis cum feniculi decocto & tertia parte mellis roſati. Poſt purgationem vero, quia hepaticorum & ſpleniticorum reliquias valide expurgat curationemque complet, utiliſſimus futurus eſt ſyrupus hic byzantinus percurandis utriuſque viſceris morbis ſolutu contumacibus, qualis icterus eſt & arquatus niger, addito præſertim ſyrupo è radicibus. Compoſitus prætermiſſus eſt quod ſimplicis vim perverrat, nimiumque habeat aceti.

SYRUPUS SCOLOPENDRII *craſſam terrenamque melancholiam extenuat, mollit, fluxamque reddit, lienem obſtructione liberat, tumentemque ſolvit, melancholiæ, quartanis, diuturniſque febribus apprime utilis.*

℞ Polypodii è quercu, radicum utriuſque bugloſſi, corticis radicum capparis, corticum thamariſci, ſingulorum ℥ij. ſcolopendrii veri m. iij. lupi ſalictarii, caſſuthæ, capilli veneris, meliſſophylli, ſingul. m. ij. coquantur in aquæ lib. ix. dum ad quinque redeant. Colato adde ſacchari albi ℔iiij. percoquantur in ſyrupum expurgatum & clarum.

PLANTIUS.

PLANTIVS. Syrupum ſcolopendrii rectè & magno uſu compoſitum huc retulit, quod nullus apud pharmacopœos extaret veterum deſcriptione ad terrenæ melancholiæ præparationem accommodatus. Eſt autem verum ſcolopendrium aſplenum Dioſcoridis, & officinarum ceterach.

SYRVPVS E RADICIBVS *lentam craſſamque pituitam terget & extenuat præparatque. Iecoris omniumque viſcerum obſtructiones ſolvit, tumoreſque ſubmittit, fœdos virginum colores expurgat, urinas ciet, febres quæ ægre ſolvuntur inveteratoſque affectus finit.*

℞ Radicum apii, feniculi, petroſelini, ruſci & aſparagi an. ℥iiij. radicum capparis & rubiæ an. ℥ij. coquantur in ℔x. hydromelitis diluti, dum redeant ad ℔vj. & cum ſacchari ℔v. clarus fiat ſyrupus.

PLANTIVS. Quum duo tradantur ſyrupi è radicibus, unus è duabus petroſelini & feniculi, alter è quinque, priorem conſulto prætermiſit, ut parum efficacem & paratu facilem ſi res poſtulet: poſteriorem ut efficacem ſervandum putavit, cui ut efficacior exiſteret, & ad plures affectus utilior, capparis & rubiæ radicem rectè adjecit. Acetum rejecit, quod plerumque ſine eo deſideretur, quodque ſi res poſtulet facile ei ſyrupi acetoſi portio præſcribendo admiſceri poſſit, & interdum aliorum quoque permiſtione temperari. *Quare hic & hac ratione præſcriptus?*

SYRVPVS ADIANTINVS *moderato calore omnes æquabiliter humores, quæcunque corporis ſint parte, leviter incidit atque deterget: cuivis incipienti morbo, & cuivis naturæ, ætati, regioni, atque etiam prægnanti familiaris.*

℞ Adianti albi m.iij. adianti nigri, adianti ſimplicis, ſaxifragi, betonicæ, pimpinellæ, aſpleni an. m. ij. coquantur ex aquæ ℔viij. dum ad quinque redeant. In expreſſo ſolve ſacchari albi lib.iiij. mellis optimi expurgati lib.ſ.

PLANTIVS. Syrupi capillorum Veneris artificioſa deſcriptio, quum nulla extet, his utiliter hæc inſerta eſt: quæ lectiſſimorum ſimplicium, in varios effectus, tum ſubſtantia, tum temperamento conſpirantium, delectu abſolvitur. Vnde præparantium ſyruporum hic omnium maxime eſt à vario & *multiplici uſu* polychreſtus, ad quarumcumque partium, præcipue vero thoracis, jecoris, lienis, renum & uteri quoſvis affectus, omni ætate & natura utilis. Sed & ipſius ea eſt prærogativa, ut alvum in ejus uſu aliquandiu perſeveranti ſolvat, & humores non ſolum præparet, ſed præparatos etiam exigat, inprimiſque craſſam pituitam & bilem, quemadmodum recentioribus medicis quibuſdam & nobis ipſis artis tractandis operibus ſæpenumero obſervatum eſt: quem quidem effectum pariter præſtat, quum adiantorum omnium decoctum, tum albi maxime: quamvis contra Dioſcoridi tradatur alvum ſiſtere. *Ejus uſus.*

Cæterum qui, vel uvas paſſas, vel glycyrrhizam adiantis permiſcent in ſyrupum, ii quamplurimorum affectuum alioqui communem, paucorum proprium efficiunt, ejuſque arctant uſum, quam latiſſime alias patentem: ac tenuandi & detergendi vim ipſius iſtorum permiſtione obtundunt. Chroneburgii *in cōponendo error.*

tundunt. Rectius itaque ex ſolo adiantorum decocto ſyrupum hunc conficerent, qui ceu communis materia ipſis aſſervaretur ad cujuſcunque generis affectus, deinde quum res poſtularet peculiari decocto ad hujus aut illius partis affectus accommodarent: ad thoracis (exempli cauſa) paſſularum aut glycyrrhizæ decocto, ad jecoris, agrimonii aut cichorii: ad lienis, aſpleni aut tamariſci: ad renum, urinas aut arenulas promoventium. Ita enim decocto convenienti ſyrupi vis communis parti cuipiam ſimul deſtinatur & augetur, quæ in deſcripto ſyrupo ineſt longe efficaciſſima.

HAE *ſyruporum compoſitiones præparandis ad purgationem humoribus ſunt aptæ. Nunc autem qui ſyrupi partium ſingularum expurgandis reliquiis conferant tradendum.*

SYRVPVS E STOECHADE *cerebri atque nervorum affectibus frigidis, ut paralyſi, epilepſia, convulſioni, tremori, & deſtillationi è capite quovis procumbenti, mire conducit.*

℞ Florum ſtœchados ℥iiij. thymi, calaminthes, origani an. ℥jſ. ſalviæ, betonicæ, florum roriſmarini an. ℥ſ. ſeminis rutæ, pæoniæ, fœniculi an. ʒiij. coquantur ex aquæ ℔x. ad dimidias. expreſſum jus cum ſacchari & mellis ſingul. lib. duabus denuo coquatur in ſyrupum. Condiatur cinamomi, zinziberis, calami odorati an. ʒij. quæ raro linteo illigata in ſyrupum ſint appenſa.

Quare hic immutatus? PLANTIVS. Syrupo è ſtœchade quod parum capitalis eſſet, alia quædam non præter rationem adjecit, ſalviam, betonicam, roſmarinum, ſemen rutæ, pæoniæ & fœniculi, variis cerebri & nervorum affectibus multum profutura. Alias non video quamobrem capitis affectibus deſtinari debeat hic ſyrupus, quum ſtœchas, quæ primas in hac deſcriptione tenet, eſtque velut baſis ſyrupi, veterum auctoritate hepatica ſit potius, aut ſplenica quam cephalica. Ad viſcerum enim omnium obſtructiones inprimis commendatur, quas ſubſtantia tenui & ignea facile aperit, ſimulque altera ſubadſtringente terrea interiora omnia roborat. Ad condituram autem ſi calamus aromaticus deerit, ſubſtituatur nux moſchata, quæ roborandi cerebri vim habet præcipuam.

SYRVPVS ROSARVM SICCARVM *calidos cerebri affectus temperat, ſitim extinguit, ventriculum roborat, ſomnum conciliat, tenues deſluxiones cohibet.*

℞ Aquæ ſimplicis ℔iiij. in qua tepida macera horis xxiiij. roſarum rubrarum arefactarum ℔j. In expreſſo ſolve ſacchari albi ℔ij. coquatur in ſyrupi conſiſtentiam.

Præparationis ratio. PLANTIVS. Aridarum roſarum macerationem ſecundo & tertio pleriique renovandam eſſe volunt, quo (ut ipſi arbitrantur) augeatur vis ſyrupi, unica tamen efficax non minus fuerit. Terna ſiquidem infuſione longe copioſiſſimam aquam affundi neceſſe eſt, veluti pro ſiccatarum roſarum lib. una aquæ libras octo, alioqui multiplici maceratione, vel exhaurietur, vel calida expreſſione nimium craſſeſcet: ſed & ſingulari infuſione roſarum facultatis non minus combibet quam pluribus, quemadmodum in ſale accidit aqua ſolvendo. In omni autem alvi fluore utilis

utilis eſt hic ſyrupus confirmandis corroborandiſque partibus, & ulceribus agglutinandis blandeque detergendis, tum per ſe, tum aliis excipiendis facultatis ejuſdem.

SYRUPUS NYMPHAEAE *capitis ardores, phrenitides, vigiliaſque compeſcit, & ſomnum conciliat, deſtillationum aſperitates lenit.*

℞ Florum nymphææ recentium ℔ß. florum violarum ℥ij. foliorum lactucæ m.ij. ſeminis lactucæ, portulacæ & cucurbitæ an. ℥ß. coquantur in ℔iiij. aquæ dum tres ſuperſint. expreſſo adde aquæ roſarum ſtillatitiæ ℔ß. ſacchari albi ℔iij. percoquantur in ſyrupum.

PLANTIUS. Syrupus nymphææ ſimplex omiſſus eſt, ut parum utilis: compoſitus deſcriptione Franciſci Pedemontani propter ſemina quamplurima, acetum & ſuccum granatorum, prorſus alienus eſt, & ad ea inutilis quæ deſiderantur. Quocirca jure hic alius deſcriptus eſt perſacilis, & utilis ad ea quæ inſcriptione proponuntur. Alterius autem nymphææ, quæ flore eſt luteo, & radice candida, flores ſunt hoc ſyrupo componendo præferendi. *Quare hic præſcriptus.*

SYRUPUS DE PAPAVERE *eadem confert quæ nymphæa, ac peculiariter moleſtam tuſſim compeſcit, & deſtillationes quæ fauces gutturque exaſperant.*

℞ Capitum papaveris albi mediocriter maturorum & recentium ℥viij. capitum papaveris nigri recentium ℥vj. aquæ cœleſtis ℔iiij. coquantur ad medias. deinde adjectis ſacchari & penidiorum an. ℥viij. coquantur in ſyrupi conſiſtentiam.

PLANTIUS. In ſyrupo de papavere ſimplici minus inditum eſt capitum papaveris nigri, quod ejus non æque tutus ſit atque albi uſus. Compoſitus autem ſyrupus è papavere complura habens lenientia prætermiſſus idcirco eſt & ab uſu rejectus, quod talis re exigente facile comparari poſſit, addito ſyrupo jujubino, aut violaceo.

DIACODION *præterquam quod ſomnum accerſit, cerebri quoque deſtillationes, quocunque irruant, arcet, ventriculum firmat, dyſenteriam aliaque alvi profluvia ſiſtit.*

℞ Capita papaveris albi, tum magnitudine, tum maturitate mediocria xij. num. aquæ cœleſtis ℔ij. coquantur ad tertias. colato adde ſapæ optimæ ad tertias coctæ ℥iiij. mellis optimi ℥ij. Perfecte ſimul coquantur, addendo ſub finem roſarum rubrarum, balauſtiorum, acaciæ, rhois culinarii tritorum an. ʒij. ſeminis portulacæ, corallii albi & rubri an. ʒj.

PLANTIUS. Diacodeiῶn, rejectis quibuſdam ſupervacuis & inſuavibus, in meliorem formam relatum eſt, aptam ſiſtendis deſtillationibus. In eundem uſum Dioſcorides capita papaveris in aqua ad dimidias per ſe decoquit, dein adjecto melle & hypociſtidis ſucco in eclegmatis conſiſtentiam redigit. Capita autem papaveris, *neque perquam viridia*, neque etiam ariditate exucca eſſe debent, ſed quum viridi adhuc maturi- *Præparationis ratio.*

tate ſonare incipiunt, ad compoſitionem decerpenda ſunt: propterea κώδωνες & κωδύαι Græcis dicuntur, id eſt, ſtrepentia papaverum capitula.

Quomodo in uſum ducendus?

Compoſitio hæc præ nimia craſſitie, quia inſuavior quibuſdam eſſe queat, *uſus tempore* poterit hordei decocto, aut alio quovis accommodato dilui. Quinetiam ſi vel conciliandus ſomnus erit, vel ab acri & tenui fluxione exulcerationis periculum impendebit, ad eam tum inhibendam, tum etiam temperandam, recenti ſeminis papaveris decocto, aut ejuſdem cremore è decocto hordei expreſſo, Diacodii vim augere licebit. Neq; metuendum eſt ne noxa ab his ulla corpori oriatur, licet quarto exceſſu frigefacere tradantur ab auctoribus: quum tenera papaverum germina nationes pleræque olerum modo in cibis adhibeant, & expreſſo è ſemine oleo veſcantur, ſemenque ipſum operibus dulciariis, (ut placentis & panibus) ad guſtus & ſaporis gratiam aſpergant citra ullam offenſam, aut ſomnum graviorem: quo utique modo Ægyptii ſeſamini oleo & ſeſamo palati gratia utuntur. Ex qua conſuetudine omnia dicta factaque *quaſi papavere & ſeſamo ſparſa*, pro eleganti dulcique oratione dixit *Petronius*. Nam & papaveris lacryma ceu liquor opium Græce dictus, & ſuccus è foliis & capitulis expreſſus, meconium Græcis appellatus, non unica, ſed multiplici ſubſtantia conſtant, una aquea valde frigida, altera aërea temperata, & tertia calida amara & odorata. Illa in virentibus & teneris, in aridis hæ magis elucent. At vero opium vel potius meconium, quod ad nos convehitur, adulteratum plane eſt & occulta quadam vi nobis infenſum, ideoque minime utendum, quacunque id arte corrigatur. Quum enim opium ex lacte ipſo capitum papaveris ſylvatici cum maximo labore exiguum conficiatur, meconium vero ſine moleſtia & abundanter ex foliis teratur, facile inſtitores, qui compendium & lucrum quærunt, opium adulterant, aut pro eo meconium ex Apulia, aut Hiſpania comportant.

SYRVPVS VIOLARVM COMPOSITVS *acrem deſtillationem temperat, raucitatem, tuſſim gravem, & arteriæ aſperitatem, pleuritimque lenit, & ſitim compeſcit.*

℞ Florum violarum recentium ℥ij. ſeminis cydoniorum, ſeminis malvæ an. ℥j. zizypha, myxaria an. xx. num. decocti cucurbitæ, vel ſeminis ejus ℔v. coquantur ad medias, & cum ſacchari lib. ij. ſyrupus fiat.

Hujus,

PLANTIVS. In compoſito hoc ſyrupo nihil eſt immutatum, quod arte compoſitus videretur. *leniendo*, refrigerando, humectando, ad omnem arteriæ ardorem & aſperitatem utilis, ſed & ardentem urinam, & nephriticum cruciatum demulcet. viola autem herba & folia cocta maturandi vim habent: ſemen cholagogum eſt ad modum rhebarbarici: habetur & flore medio ſubcroceum quiddam, quo anginæ & puerili epilepſiæ ſuccurri tradunt, ſi cum aqua bibatur.

Vt & ſimplicis uſus.

Violæ flos, & ex eo una aut altera infuſione ſimplex ſyrupus comparatus, *fervidos acreſque* humores temperat, lenit atque ſubducit, idcircoque in pleuritide utilis: atram retorridamque bilem & ab hac fuliginem domat, indeque ſuſcitata ſymptomata, capitis dolores, vigilias, inſomnia conſopit, & cordis tædia depellit: calidiora ſiccioraque medicamenta commode leniendo frenat. hæ dotes cum magnæ ſint, ſyrupus

rupus ex violarum recentium diluto confectus, merito inter polychreſtos cenſendus eſt.

Hoc è fragrantibus violis, aliquantulum in umbra, ut decet, ſiccatis, & aqua tepida maceratis expreſſum, cum primario ſacchato, ſi percoquatur in ſyrupum, in annum & eo amplius citra rancorem ullum aut corruptionem aſſervari poteſt, ad commemoratos uſus ante & poſt corporis purgationem utendus. Fruſtra autem quidam, tum violaceo, tum roſaceo ſyrupo conficiendo, violarum, & roſarum macerationem novies renovant, quum una & altera tertiave, aut ad ſummum quarta infuſione nihilo inefficaciores futuri ſint, quemadmodum conficiendorum medicamentorum formula ad pharmacopœos oſtenſuri ſumus. *Præparationis ratio.*

At ſyrupus è glycyrrhiza parum neceſſarius viſus eſt, quod parum ſit efficax, quodque in ſyrupo de hyſſopo ſit comprehenſus, neque tanta alioquin varietas quicquam conferat, ſed confuſionem potius tironibus adferat.

SYRVPVS ZIZYPHORVM *eadem qua ſyrupus violarum & multo efficacius præſtat: uterque morborum initiis aptus.*

℞ Zizypha lx. num. myxaria xx. num. florum violarum, adianti albi, hordei à cortice liberi, glycyrrhizæ an. ℥vj. ſeminis malvæ, cydoniorum, ſeminis papaveris albi, melonum & lactucæ, tragacanthæ an. ℨiij. Semina cydoniorum & malvæ & tragacanthæ linteo raro illigata, cum cæteris coquantur in aquæ lib. v. ad medias, & cum ſacchari albi ℔ij. percoquantur in ſyrupum.

SYRVPVS DE HYSSOPO *thoracis pulmonumque vitia, tum calida, tum frigida leniendo blande ac leniter expurgat, ſputum attenuando detergendoque concoquit faciliusque reddit: peripneumoniæ atque pleuritidi invaleſcenti & inclinanti aptus.*

℞ Hyſſopi arefacti ℥jß. radicum polypodii quercini, feniculi, glycyrrhizæ, ſeminis carthami an. ℥j. hordei expurgati, adianti albi an. ℥ß. paſſularum purgatarum ℥jß. ficus ſiccas, palmulas pingues an. x. num. coquantur in aquæ ℔vj. ad dimidias, expreſſum cum mellis & ſacchari an. ℔jß. percoquatur in ſyrupum.

PLANTIVS. Syrupi de hyſſopo deſcriptio eadem permanſit, niſi quod pro radice apii ſubſtituta eſt radix polypodii, & pro radice petroſelini ſemen carthami, quæ multo aptiora ſunt & accommodatiora. Subtracta ſunt quædam lenientia, quæ in ſyrupo violato, & zizyphorum ſaris habentur, ut huic vis eſſet paulo detergentior. *Immutationis ratio.*

SYRVPVS DE PRASSIO *validiſſime incidit, tenuat, detergit, expurgatque thoracis, pulmonumque vitia: ſtrenue confert inveteratis affectibus ex craſſa lentaque pituita, ut aſthmati, tuſſi veteri, empyemati: quinetiam peripneumoniæ & pleuritidi jam inclinatæ confert.*

℞ Praſſii albi recentis ℥ij. glycyrrhizæ, polypodii querci-ni, radicum apii & feniculi an. ℥ß. adianti albi, hyſſopi, origani, calaminthæ, thymi, ſtœbes, ſatureiæ, tuſſilaginis an. ʒvj. ſeminis aniſi & bombacis an. ʒiij. uvarum paſſarum expurgatarum ℥ij. ficus paſſas pingues x. num. coquantur in lib. viij. hydromelitis diluti ad dimidias: expreſſum percoquatur in ſyrupum cum mellis & ſacchari albi an. ℔.ij. condiatur ℥j. radicis iridis florentinæ trita.

Immutationis ratio. Plantius. Syrupus de praſſio veteri deſcriptione Ioannis Meſuæ ex tanta permiſtione lenientium, detergentium, & incidentium confuſus videtur, ut dici vix poſſit in quos præcipue uſus referendus ſit: quod & de aliis pleriſque qui nulla methodo nullaque ratione ex variis undique authoribus congeſti ſunt, dici etiam poteſt. Quocirca cum propoſiti jam eſſent ſyrupus violarum & zizyphorum pro humectantibus & abunde lenientibus, & ſyrupus de hyſſopo pro moderate detergente, incidente, & expurgante pectoris vitia, ratione optima hunc de praſſio ſyrupum ſumme incidentem, atque detergentem eſſe voluit, ut extremis & inveteratis mederetur affectibus: quem tamen quiſquis volet ſuperiorum permiſtione temperabit.

Syrupus symphyti *tabidorum & ulceratorum pulmonum ſaniem & pus blande ac leniter expurgat, ſine metu erupturi ſanguinis, pulmoneſque pariter corroborat.*

℞ radicum & cymarum ſymphyti majoris & minoris an. m.iij. roſarum rubrarum, betonicæ, plantaginis, pimpinellæ, polygoni, ſcabioſæ, tuſſilaginis an. m. ij. E tuſis omnibus recentibus exprimatur ſuccus, coquatur & expumetur ad lib.iij. addendoque ſacchari albi lib. ijß. ſyrupus fiat.

Plantius. Quod ſyrupus nullus uſquam extaret, aut eſſet in uſu deſcriptus ad tabem purulentoſque pulmones, in tanta penuria hic è ſymphyto utilis ſane, & arte ſumma præſtituendus erat.

Syrupus e succo buglossi *cor præcipue corroborat & exhilarat, ejuſque palpitationem & ſyncopen diſcutit, melancholicos & maniacos juvat.*

℞ Succi bugloſſi defæcati ℔iij. ſacchari albi ℔ij. Percoquantur in ſyrupi conſiſtentiam.

Syrupus e succo buglossi domestici, & syrupus e succo violarum, & syrupus e succo persicorum malorum, *omnes quidem cardiaci,* eadem ratione confici ſolent.

Plantius. In ſyrupo bugloſſi, tum ſylveſtis, tum domeſtici, & in ſyrupo è ſucco violarum, aut ſucco perſicorum malorum, aut de cortice citrii, nihil immutandum fuerat. Cæterum magna fuit neceſſitas adjiciendi ſyrupi meliſſophylli, quod nullus in uſum veniret, qui cordis affectus & peſtilentium venenatorumque morborum injuriam propulſaret.

SYRVPVS E CORTICE CITRII MALI *cor etiam quavis ex cauſa frigida torpeſcens, aut palpitatione affectum excitat & exhilarat, mæſtitiamque diſcutit.*

℞ Corticum citriorum malorum recentium in aqua maceratorum & præparatorum ℔j. coquantur in aquæ ℔vj. dum duæ ſuperſint, & cum ℔iij. ſacchari albi ſyrupus fiat, condiaturque cum moſchi g͞r vj.

SYRVPVS MELISSOPHYLLI *omnium maxime cordis palpitationi & ſyncopæ ſuccurrit, peculiariter vero peſtilentium & venenatorum morborum malignitatem obtundit & arcet.*

℞ Radicum dictamni, pentaphylli, veronicæ & doronici romani an. ℥ß. foliorum meliſſophylli, ſtœbes & morſus, florum bugloſſi utriuſque & roriſmarini an. m j. ſeminis oxalidis, citrii mali, feniculi, atractylidis (qui carduus dicitur benedictus) & ocymi an. ʒiij. coquantur in aquæ ℔iiij. ad dimidias: expreſſo adde ſacchari albi lib.iij. ſucci meliſſæ, aquæ roſarum an. lib. ß. Percoquantur in ſyrupum conditum cinamomi & ſantali citrini an.℥ß.

SYRVPVS E MENTHA *ventriculum moderato calore juvat, lenique adſtrictione corroborat, concoctioni opitulatur, nauſeam, vomitum, ſingultum & lienteriam ſedat.*

℞ Succi cydoniorum dulcium, ſucci cydoniorum acidodulcium, ſucci granatorum dulcium, ſucci granatorum acidorum, ſucci granatorum acidodulcium an. lib. jß. in his permiſtis macera horis xxiiij. menthæ ſiccæ lib. jß. roſarum rubrarum ℥ij. coquantur ad medias: colatis adde ſacchari albi lib. iiij. percoquantur in ſyrupum conditum ʒiij. gallæ moſchatæ linteo raro illigatæ.

PLANTIVS. In ſyrupo de mentha majore nihil immutandum fuit, neque aſſcribendus erat minor alter, ut qui ſub hoc comprehendatur. In ſyrupo abſinthii nihil quoque immutandum.

SYRVPVS ABSINTHII *ventriculi reliquias, vel expurgat, vel abſumit, ex morbo convaleſcentibus appetentiam vividumque colorem reddit: jecur infarctu liberat, regiumque morbum diſcutit, ac omnia concoctionis inſtrumenta corroborat.*

℞ Abſinthii romani lib. ß. roſarum rubrarum ℥ij. ſpicæ nardi ʒiij. macerentur horis xxiiij. contuſa in vini albi veteris ac odori & in ſucci cydoniorum an. lib. ij ß. coquantur igne lento ad medias, & cum ſaccari lib. ij. percoquantur in ſyrupi craſſitudinem.

CYDONIORVM MIVA *appellata ventriculum heparque roborat,*

borat, concoctionem juvat, appetentiam excitat, vomitum & lienteriam compeſcit.

♃ ſucci cydoniorum defæcati ℔vj. coquantur prunis lentis ad medias ſenſim expumando, dein affunde vini rubri veteris & optimi lib.iiij. ſacchari albi lib.iiij. & denuo coquantur dum mellis conſiſtentia craſſeſcant. condiantur cinamomi ʒj ß. caryophyllorum & zinziberis an.℈ij.

Plantivs. Hæc miva cydoniorum media eſt inter ſimplicem & compoſitam, & utriuſque vires obtinet.

Syrvpvs myrtinvs *ventriculum & viſcera corroborat, vetus alvi profluvium, ſanguinis omnem eruptionem, omnemque cerebri deſtillationem ſiſtit.*

♃ Baccarum myrti ℥ij ß. ſantali albi, rhois culinarii, balauſtiorum, baccarum oxyacanthæ, roſarum rubrarum an. ℥j ß. meſpilorum lib. ß. contuſa omnia coquantur in lib. viij. aquæ ad tertias: expreſſo adde ſucci cydoniorum & granatorum an. lib.ij. ſacchari lib.v. coquatur ut artis eſt.

Plantivs. Syrupus myrtinus veterem retinet compoſitionem. Syrupus autem byzantinus quod omnium hepaticorum reliquias à purgatione valide expurget curationemque compleat, commode huc referri poteſt.

Syrvpvs fvmariae *è ſanguine ſalſos exuſtoſque humores expurgat, pruritum, ſcabiem, impetiginem, lepram, omniaque cutis vitia emendat, maligna fiſtuloſaque ulcera, cancrum & elephantiaſim demulcet.*

♃ Endiviæ, abſinthii romani, lupuli, caſſuthæ, ſcolopendrii veri an.m.j. epithymi ℥jſ. coquantur in lib.iiij. aquæ ad medias. colatis adde ſucci fumariæ expurgati lib. j ſ. ſucci utriuſque bugloſſi an.lib.ſ. ſacchari albi lib.iiij. coquatur ſyrupus bona conſiſtentia.

Plantivs. Quum multæ ſint ſyrupi è fumo terræ deſcriptiones, nulla ſane videtur hac una convenientior, & uſu facilior ad expurgandam omnem ſanguinis impuritatem.

Syrvpvs e svcco bvglossi vtrivsqve, e svcco violarvm, & syrvpvs melissophylli *ad lienem quoque pertinent.*

Syrvpvs e malis odoriferis *tetros melancholiæ vapores infringit, pavores, mærores, furoremque ſedat & exhilarat.*

♃ Succi malorum acidodulcium fragrantium ℔iiij. ſuccorum violarum, bugloſſi domeſtici & ſilveſtris, aquæ roſarum ſtillaticiæ an.℔j. coque ſimul, expuma & cola, deinde adde ſacchari albi ℔vj. percoquantur in ſyrupum.

Plantivs.

PLANTIVS. Ridiculum videbatur ſyrupum è pomis habere tanquam pomarium ſimplex, niſi & alii ad melancholiam vel atram bilem ſucci acceſſiſſent.

SYRVPVS ALTHAEAE *craſſam obſtruentemque renum pituitam, & lentam purulentamque eorum ſaniem, & arenulas blande ac clementer expurgat, citra manifeſtum calorem: urinæ præterea demulcet ardorem.*

℞ Radicum althææ ℥ij. cicerum rubrorum ℥j radicum graminis & aſparagi, glycyrrhizæ mundatæ, uvarum paſſarum expurgatarum an. ℥ ß. cymarum althææ, malvæ, helxines, pimpinellæ, plantaginis, adianti utriuſque an. m. j. quatuor ſeminum frigidorum majorum & minorum an. ℨiij. coquantur ex aquæ ℔ vj. dum quatuor ſuperſint, cum ſacchari albi ℔ iiij percoquatur ſyrupus.

PLANTIVS. Syrupus althææ cum nuſquam deſcriptus haberetur, frequens tamen ejus eſſet uſus ex cujuſque arbitrio, non aliter potuit, nec utilius ad eos qui propoſiti ſunt affectus componi.

SYRVPVS RAPHANI *renes & veſicam validius expurgat, calculos comminuit, arenulas exturbat, ſuppreſſam urinam deducit.*

℞ Radicum raphani domeſtici & ſilveſtris an. ℥j. radicum ſaxifragi, ruſci, leviſtici, eryngii, anonis, petroſelini & feniculi an. ℥ ß. foliorum betonicæ, pimpinellæ, pulegii, cymarum urticæ, naſturtii, crithmi, callitrichi an. m. j. fructus halicacabi, zizypha an. xx. num. ſeminis ocymi, bardanæ, petroſelini macedonici, ſeſelios, carui, dauci, lithoſpermi, corticum radicis lauri an. ℨij. uvarum paſſarum expurgatarum, glycyrrhizæ an. drach. vj. coquantur quo decet ordine in aquæ lib. x. dum ſex ſuperſint, è quibus cum ſacchari lib. iiij. & mellis expumati lib. ij. ſyrupus fiat clarus, & conditus ℥j. cinamomi & ℥ ß. nucis moſchatæ.

PLANTIVS. Quod ſyrupus nullus deſcriptus inveniatur ad renum calculos & arenulas exturbandas, magno certe uſu hic è raphano ſubſtituendus erat, qui apte & convenienter ex iis componitur quibus ſumma vis eſt comminuendi calculos, aliis quibuſdam interjectis lenientibus atque detergentibus.

SYRVPVS ARTEMISIAE *ſuppreſſos, aut parcius fluentes menſes potenter movet, quod ſyrupus adiantinus & hyſſopi moderatius efficiunt: uteri ſtrangulatus & ſubverſiones ſedat.*

℞ Artemiſiæ m. ij. radicum iridis, helenii, rubiæ, pæoniæ, libiſtici, feniculi an. ℥ſ pulegii, origani, calaminthes, nepitæ, meliſſophylli, ſabinæ, ſampſuchi, hyſſopi, praſſii, chamædryos, chamæpityos, hyperici, parthenii, betonicæ an. m. j. ſeminis

 aniſi,

aniſi, petroſelini, feniculi, ocymi, dauci, rutæ, nigellæ an.℥iij. Contuſa macerentur horis xxiiij. in hydromelitis ℔. viij. coquantur ad ℔v. & cum ſacchari ℔v. percoquantur in ſyrupum conditum cinamomi ℥j. & ſpicæ ʒiij.

Plantivs. In ſyrupo ex artemiſia, quod multa continerentur uterinis affectibus parum apta & inconſiderate confuſa, non pauca, quæ aut non ſuppetunt nobis, aut quorum vis coquendo exoleſcit, ea, ut ſupervacua aut incommoda, author ſubtraxit, iis ſolum derelictis quæ præcipua ſunt & optima.

PVRGANTES COMPOSITIONES.

MEdicamenta quæ ad purgandos humores comparantur, tametſi in formas aptantur varias, in unum tamen locum omnia referre expedit, ita quidem ordine à mitioribus inſtituto.

Electarivm e prvnis *ſumme leniens, obduratam alvum molliens, varios humores blande ac leniter expurgans, per vehementes cæli æſtus, in febrium ardore, in ſiti, omni ætati utilis.*

♃ Radicum althææ, polypodii è quercu, paſſarum expurgatarum an. ℥ij. glycyrrhizæ mundatæ, ſeminis cnici an. ℥j. malvæ, violæ, helxines, mercurialis an. m. ij. coquantur in lib.x. aquæ, dum ad ſex redeant: in colati dimidio percoquantur pruna dulcia, zizypha, mixaria an.xx num. ficus paſſæ pingues x. num. deinde pulpa cribro tranſmittatur. in altero colati dimidio bulliant foliorum ſennæ mundatorum ℔jſ. expreſſumque hoc pulpæ permiſceatur cum ſacchari & mellis expumati an.℔ſ. rurſum coquantur ad electarii conſiſtentiam, ſub finem inſpergendo cinamomi tenuiſſime triti ℥j. zinziberis ʒiij.

Doſis ℥j. *Tota compoſitio eſt* ℔iij. *doſes autem ſunt circiter* xxvij. *aut* xxx.

Electarivm e prvnis solidvm *eadem præſtans.*

♃ Pruna dulcia num. x. malvæ, violæ, mercurialis, helxines an. m. j. polypodii è quercu, ſeminis carthami, radicis althææ, paſſarum purgatarum, glycyrrhizæ an.℥ſ. foliorum ſennæ mundatorum ℥x. coquantur ex aquæ ℔v. dum duæ ſuperſint. deinde torculari expreſſis adde ſacchari rubri ℔jſ. coquantur rurſum igne lento in electarii ſolidi conſiſtentiam, aſperſo ſub finem pulvere electarii aromatici roſati majoris ad ʒiij. concinnentur tabellæ pondere ℥ſ.

Tota compoſitio eſt ℥. *circiter* xx. *doſes circiter* xxx.

Vtrvm-

Digitized by Google

VTRVMQVE COMPOSITVM *fiet, atque validius è locis diſtantioribus omnes humores, præſertim vero bilem utramque, expurgabit hoc modo.*

℞ Electarii è prunis ſimplicis recentis & adhuc calentis ℔j. in quo diſſolve diadacrydii ʒiij.

Doſis à ʒiij. *ad* ℥ſ. *In* ℔j. *compoſitionis doſes ſunt circiter* xxxij.

PLANTII SCHOLIA IN PVRGANTES COMPOSITIONES.

VT ſyrupi, ita & purgantium medicamentorum compoſitiones undique arte nulla depromptæ ſunt, & in medicamentarios codices relatæ, ut idcirco duas treſve, aut plures deprehendere liceat effectibus plane conſimiles, nec apte ad curandos affectus accommodatas. Quo fit, ut non abs re author purgantium compoſitiones multum immutaverit, ut ad ſingula conveniens quiddam & utile proferret. Quantum autem poſteriores iſtæ à primis nomina ſortitæ, à vetuſtioribus diſtent, quantumque propoſitis affectibus magis conveniant, unuſquiſque ſimplicium viribus æſtimatis facile intelliget. Diaprunum tum ſimplex, tum compoſitum à Nicolao deſcriptum, cum maxime refrigerare debeat & febribus convenire, aromata plurima continet calidiſſima, quæ etiam in compoſito ſcammonii acrimoniam exaſperant.

CATHOLICVM SIMPLEX *omnes æquabiliter humores blande ac leniter è quavis corporis particula deducit & expurgat, ſive cum febre, ſive ſine febre, nec pueris, nec ſenibus, nec prægnantibus infenſum.*

℞ Radicum helenii, bugloſſi, cichorii, althææ, polypodii quercini, ſeminis cnici contuſorum an. ℥ij. ſtœchados, hyſſopi, meliſſophylli, eupatorii veri, aſplenii, betonicæ, artemiſiæ, an. m. ij. uvarum paſſarum expurgatarum ℥iij. quatuor ſeminum frigidorum majorum, ſeminis aniſi, glycyrrhizæ an. ʒiij. coquantur omnia ex arte in ℔. x. hydromelitis, dum vij. ſuperſint. In colato jure macera horis xij. foliorum ſennæ mundatorum ℔jſ agarici albi ℔ſ. zinziberis ℥j. aliquantum bulliant. & in expreſſo liquore diſſolve pulpæ myxariorum ℔ſ. foliorum ſennæ mundatorum tenuiſſime tritorum ℥iiij. ſyrupi infuſionis roſarum pallidarum ℔j. mellis optimi expumati ℔ij. percoquantur igne lento in mellis temperaturam, inſpergendo ſub finem rheibarbari electi & cinamomi electi an. ℥j. ſantali citrini ℥ſ. nucis moſchatæ ʒij.

Doſis eſt ℥j. *Tota compoſitio exiſtit* ℔iiij. *Doſes ſunt circiter quinquaginta.*

PLANTIVS. Catholicum hoc vere dici poteſt, quod medicamenta omnes humores purgantia & partibus ſingulis interioribus præſertim familiaria contineat. Blande autem atque clementer purgans, ab extre-

mis ſummiſque partibus nihil aut minimum detrahit: catholicum vero majus id valide & efficaciter præſtat, cujus compoſitio ex omni pharmacorum genere conſtat, quæ tum è propinquis, tum è diſtantioribus ſedibus trahunt, apte confuſis atque repreſſis. In catholico autem veteri male coquitur rheumbarbarum & caſſia, quæ cum thamarindis acceſſit, ac totam fere compoſitionem corrumpit.

Catholicvm maivs *omnes quoque humores promiſcue trahit, idque validius, non è vicinis tantum, ſed & è diſtantioribus ſedibus, citra corporis perturbationem aut virium jacturam.*

℞ Quatuor ſeminum frigidorum majorum mundatorum, ſeminis papaveris albi an. ʒj. tragacanthæ ʒiij. roſarum rubrarum, ſantali citrini, cinamomi an. ʒij. zinziberis ʒj. rheibarbari ſelecti, diadacrydii an. ℥ſ. agarici, turpethi an. ʒvj. ſacchari albi ſoluti in aqua roſarum in qua ℥ij. foliorum ſennæ incoctæ ſint, ℔j. concinnentur tabellæ ponderis ʒiij.

Doſis tabella una. Tota compoſitio eſt ℔jſ. Doſes autem circiter quinquaginta.

Syrvpvs infvsionis rosarvm pallidarvm, *tenuem bilem ſeroſoſque humores è primis viſceribus nullo labore detrahit, morbis levioribus, pueris, ſenibus & imbecillis aptus.*

℞ Aquæ infuſionis roſarum pallidarum ℔v. ſacchari expurgati ℔iiij. coquantur igne lento in ſyrupi temperationem, macerantur autem roſarum pallidarum recentium lib. duæ in aquæ tepidæ lib. vj. horis xij. operculato vaſe: roſæ deinde eximuntur exprimunturque, his recentes aliæ ſimiliter ſubſtituuntur, hiſque abjectis aliæ tertio, quarto, octavo etiam atque nono, dum facultatis plurimum liquor ebiberit. in quo ſaccharum ſolvetur, neque profecto ex contuſis roſis, neque ex earum ſucco perinde efficax ſyrupus fuerit.

E persicorvm floribvs, *aqua, ut dixi, maceratis,* syrvpvs *quoque fit, qui ſimiliter bilem aquaſque ducit & vermes enecat.*

Plantivs. Syrupus roſarum pallidarum, electarium è ſucco roſarum & diacydonium veterem componendi rationem retinent, non admodum manifeſta mutatione. At in electario diacarthami, quod mannæ, granatæ mellis roſati & ſacchari geminati adjectio, compoſitionis rationem ſolidam perverteret, hic recte eſt ſuppreſſa.

Electarivm e svcco rosarvm *bilem ac tenues aquoſoſque humores valide & è diſtantioribus locis prolicit: his utile ac tutum qui articulari morbo laborant, nec admodum vehementi febre jactantur.*

℞ Succi

℞ Succi roſarum ſiccarum recentium, ſacchari albi an. ℔jſ. coquantur in electarium ſolidum igne lento. Inſperge ſub finem trium ſantalorum, maſtiches, cinamomi exquiſite tritorum an.ʒij. diadacrydii ℥ſ. caphuræ ℈ſ. concinnentur tabellæ ponderis ʒijſ.

Doſis tabella una. Tota compoſitio eſt ℥xxij. doſes autem ſunt circiter ſeptuaginta.

DIACYDONIΩN *eadem quæ electarium è ſucco roſarum aliquanto moderatius atque facilius efficit.*

℞. Pulpæ cydoniorum expurgatæ, coctæ & cribro tranſmiſſæ ℔jſ.ſucci cydoniorum ℔ſ. ſacchari albiſſ. ℔ij. coquantur in mellis craſſitiem, inſpergendo ſub finem cinamomi triti ℥j. zinziberis, maceris, caryophyllorum an. ʒij. diadacrydii ℥ij.

Doſis à ʒiij. *ad* ℥ſ. *Tota compoſitio eſt* ℔iiij. *doſes autem circiter nonaginta.*

ELECTARIVM DIACNICV *pituitam feroſoſque humores, atque etiam bilem è diſtantiſſimis evocat atque ducit: peculiariter capitis, nervorum, articulorumque doloribus benefacit.*

℞ Pulveris electarii diatragacanthi frigidi, medullæ ſeminis cnici, hermodactylorum an. ℥ſ. roſarum rubrarum, ſucci glycyrrhizæ, cinamomi an.ʒij.turpethi ℥j. diadacrydii ℥ſ. ſacchari albi aqua roſarum ſoluti ℔j. concinnentur tabellæ ponderis ʒiijſ.

Doſis tabella una.

DIAPHOENICΩN *bilem crudamque pituitam, atque etiam lentam clementer expurgat; compoſitis ac etiam diuturnis febribus & morbis ex cruditate ortis, & colico flatulentoque dolori aptum.*

℞ Pulpæ palmularum mundatarum ex hydromelite coctæ & cribro cretæ, penidiorum recentium an. ℔ſ. amygdalarum expurgatarum ℥iijſ. Contuſis & permiſtis omnibus adde mellis expumati ℔ij. Paulum coquantur: ac deinde inſperge zinziberis, piperis, maceris; cinamomi, foliorum rutæ ſiccorum, ſeminis feniculi & dauci an. ʒij. turpethi tenuiſſime triti ℥iiij. diadacrydii ℥jſ.

Doſis eſt ʒiij.*ad* ℥ß. *Tota compoſitio eſt fere* ℔iiij. *doſes autem inſunt centum & circiter triginta.*

PLANTIVS. In diaphœnico palmulæ hic recte macerantur & coquuntur in hydromelite, quod vetus infuſio, quæ triduo in aceto fieri præcipiebatur, horrendum ſaporem præ ſe ferat. Subtracta quoque ſunt nonnulla, ut leviſtici ſemen, pinei nuclei, galanga, xyloaloe, quod nimium

mium multa ineſſent facultatis ejuſdem : auctaque eſt palmularum, penidiorum & aliorum mitiorum quantitas, ut inde compoſitio tota uſu ſuavior & facilior exiſtat.

Benedicta *craſſos pituitoſoſque humores atque etiam ſeroſos à parte evocat, calculi materiam revellit, ipſoſque calculos exturbat & nephriticum dolorem lenit, frigidæ naturæ, frigidoque cœlo apta.*

℞ Turpethi ℥x. diadacrydii, hermodactylorum, roſarum rubrarum an. ʒv. caryophyllorum, zinziberis, ſaxifragi, ſeminis apii, ſalis gemmei, galangæ, maceris, carui, feniculi, acinorum aſparagi & ruſci, ſeminis milii ſolis, quatuor ſeminum frigidorum majorum, glycyrrhizæ an. ʒj. mellis optimi expumati ℔j ß. conficiantur ex arte.

Doſis à ʒiij. ad ℥ ß. Tota compoſitio eſt fere ℔ij. doſes autem inſunt circiter quinquaginta.

Plantivs. Ex benedicta, quod multo calidior videretur, nec uſu facilis, nec propter febrem tuta, optima ratione author ſubtraxit ſpicam nardi, macropiper, cardamomum & crocum, atque pro his ſubſtituit quatuor ſemina frigida majora, & glycyrrhizam.

Confectio Hamech *bilem atram ac retorridam, ſalſamque pituitam detrahit, maniæ, pſoræ, lepræ, impetigini, cancri & elephantiaſis peculiare ſubſidium.*

℞ Corticis myrobalanorum citrearum ℥ij. cepularum & nigrarum, violarum, colocynthidis, polypodii quercini an. ℥jſ. abſinthii, thymi an. ℥ſ. aniſi, feniculi, roſarum rubrarum an. ʒiij. Tuſa omnia macerentur in ſeri lactis ℔ij. deinde coquantur ad lib. j. fricentur manibus, & exprimantur. Colatis adde ſucci fumariæ, pulpæ prunorum & uvarum paſſarum an. ℔ſ. ſacchari albi, mellis expumati an. ℔j. coquantur ad mellis craſſitiem, inſpergendo ſub finem agarici, ſennæ tritorum an. ℥ij. rheibarbari triti ℥jſ. epithymi ℥j. diadacrydii ʒvj. cinamomi ℥ſ. zinziberis ʒij. ſeminis fumariæ & aniſi, ſpicæ nardi an. ʒj.

Doſis à ʒiij. ad ℥ ß. Tota compoſitio eſt ℔iij. & ℥viij. doſes vero inſunt circiter octoginta.

Immutationis ratio. Plantivs. In confectione Hamech fruſtra myrobalani geminantur in decocto primum, deinde rurſum triti impoſiti. Rheibarbari cocti vis perit, caſſia & manna cum thamarindis coctæ corrumpuntur, ſcammonii cocti vis exoleſcit, nec facile aliis permiſcetur. Quocirca aptior multo atque utilior & uſu facilior eſt ea confectio, quam hic nobis author expreſſit. *Præſcriptionis ratio.* Hæ compoſitiones omnium optimæ ſunt ac tutiſſimæ, quod in iis turpethi & ſcammonii acrimonia atque fervor pulchre retundatur permiſtione, vel pulpæ prunorum atque uvarum paſſarum, vel hermodactylis & amygdalis, vel roſis earumque ſucco, vel myrobalanis.

Aliæ

Aliæ quædam extant non æque tutæ, ut electarium indum, utrunque electarium elechof, electarium de pſyllio & diaturbith, in quibus ſcammonii & validiorum acrimonia minime retunditur: imo potius calidorum ſocietate exacuitur. Adde quod nihil ea contineant, aut præſtare poſſint quod non alia hic deſcripta feliciter efficiant. Quocirca ad omnium affectuum cauſas ſummovendas ſatis ea poſſunt conducere.

HIERA SIMPLEX *bilem pituitamque ventriculo, inteſtinis, hypochondriis & meſenterii venis impactam expurgans, valideque infarctu liberans, morbis omnibus cruditate & ex venarum obſtructione genitis blande ſuccurrit.*

♃ Cinamomi, maceris, aſari, ſpicæ nardi, croci, maſtiches, ex ℨvj. aloës non lotæ ℨ. centum ſive ℔j. & ℥ß. mellis optimi expumati ℔iiij. Conficiantur ut artis eſt.

Datur pulvis ſolus à ℈ij. *ad* ℈iij. *melle vero exceptus ab* ℥j. *ad* ℥jß.

HIERA DIACOLOCYNTHIDOS, *quæ una fuerit vice omnium à veteribus deſcriptarum, craſſos lentoſque humores, præcipue vero bilem atram & aquas citrinas tuto ac clementer expurgans: eximie confert paralyſi, tremori, convulſioni, arthritidi, inveteratiſque nervorum affectibus, atque etiam hydropi, deinde melancholiæ, maniæ, epilepſiæ, pſoræ, lepræ, maligno ulceri, cancro & elephantiaſi, qui affectus leniora aſpernantur pharmaca.*

♃ Stœchados, marrubii, chamædryos, hyperici, ſcyllæ aſſatæ, polii, calaminthes montanæ, cinamomi, ſpicæ nardi, epithymi, polypodii quercini aridi, quatuor ſeminum frigidorum majorum mundatorum ana drach. jſ. pulpæ colocynthidis, ſcammonii, ellebori nigri præparatorum ana drach. ij. euphorbii præparati, aloës, myrrhæ, ammoniaci, opopanacis, ſagapeni, caſtorii ana drach. j. mellis cocti in ſucco cydoniorum & expumati ℔j. conficiantur ex arte.

Dantur ℨiij.

Colocynthis, ſcammonium, elleborus niger & euphorbium trita fricentur cum oleo amygdalarum dulcium, ac deinde macerentur biduum in mucilagine tragacanthæ & gummi arabici deprompta ex aqua roſarum dum mucilaginem totam ebiberint.

PLANTIVS. Hieræ ſimplicis vetus compoſitio permanſit, neque quicquam mutandum fuit, præter xylobalſamum, quod minime ſuppetit nobis. Compoſitiones multæ ex validioribus conſtant pharmacis, aliæ quidem ex ſcammonio, ut electarium è prunis, diacydonium, & electarium è ſucco roſarum: aliæ præterea turpethum habent, ut diaphœnicum, aliæ cum his hermodactylos, ut diacnicu & benedicta: aliæ colocyn-

locynthidem, ut confectio Hamech: aliæ inſuper elleborum nigrum & euphorbium, ut hiera diacolocynthidos, quæ quorundam affectuum, ſed admodum raro peculiaris eſt. Ex quo intelligi poteſt, nullum ſimplex medicamentum purgans in uſum venire, à quo non aliqua extet compoſitio, ut idcirco non aliæ plures videantur expetendæ.

Hydragogvm minvs *hydropicorum aquas clementer & citra offenſionem deducens, pueris, ſenibus, imbecillis atque prægnanti tutum, ſive febris ulla ſit, ſive nulla.*

♃ Succi roſarum pallidarum ℔ſ. ſacchari albi, mellis optimi ana ℥xv. coquantur dum expumaverint & craſſeſcant, ac tum adde ſucci radicis ebuli ℔j. praſſii ſicci, ſeminis feniculi tritorum an. ʒij. acinorum ebuli & ſambuci an. ℥ij. cinamomi ʒvj. maceris, galangæ an. ℥iij. Igne lento percoquantur in mellis craſſitiem.

Datur ℥ſ. *ex ſero lactis aut ex decocto hordei, aut uvarum paſſarum.*

Efficacius reddetur adjecta elaterii ℥ſ. aut radicis cucumeris agreſtis arefactæ ac tritæ ʒvj. aut ſucci radicis iridis noſtratis lib. ſ.

Hydragogvm maivs ex lavreola, *aquas potenter detrahens.*

♃ Seri lactis ℔ij. ſacchari albi, carnis cydoniorum ex aceto coctorum an. ℥x. mannæ calabrinæ ℥v. coquantur igne lento in mellis craſſitiem: ſub finem adjice foliorum laureolæ præparatorum ex aceto & oleo amygdalarum dulcium ℥ij.

Datur ℥ſ.

Præparandi ratio hæc eſt: folior. laureolæ ℥ij. macera horis xxiiij. in aceto mali punici vel portulacæ: modice coquantur, exprimantur, ſiccentur atque terantur. deinde affunde aquæ roſarum lib. ſ. olei amygdalarum dulcium ℥jſ. bulliant rurſum dum abſumpta ſit aqua, & pulvis ſuperſtiti oleo mixtus in compoſitionem addendus.

Plantivs. Ne quid ullo modo deeſſet, his poſtremo loco compoſitiones adjecit ad detrahendas hydropicorum aquas. has tametſi valentiora pharmaca præſertim ſcammonium & euphorbium expurgent, peculiares tamen compoſitiones ex his conſtare voluit, quibus ad aquas vis propria & familiaris eſt. Vna mitior eſt, altera vehementior ex laureolæ foliis, quæ nondum in compoſitionem ullam relata fuerant. Quam appoſite autem ejuſmodi compoſitiones ad aquas detrahendas inſtitutæ ſint, quivis è ſimplicium permiſtione conjiciet.

Vngventvm e lathyride *alvum mollit ac ſubducit, & potenter hydropicorum aquas detrahens, diſtentum abdomen remittit. Eas autem inferne & ab alvo ducit, ſi umbilicus, imus*

imus venter, inguina, femoraque oblinantur: ſuperne vero atque vomitione, ſi ventriculus attingatur.

♃ Succi lathyridis ℔ſ. ſucci eſulæ ℥iiij. In quibus diſſolve radicis cyclamini ℥ij. ſcammonii ℥ſ. Granorum ricini & lathyridis expurgatorum an. ℥ſ. ſeminum feniculi, rutæ & anethi, baccarum lauri an.℥j. Trita omnia macerentur in ſuccis diem unum. Poſtea axungiæ ℥viij. & ceræ ℥iiij. liqueſiant, in hiſque ſenſim omnia diſſolvantur, & igne non acri coquantur, dum totus abſumptus ſit humor, & omnia in unguenti temperaturam coëant.

Si EADEM MATERIA EX OLEI ℥xv. *coquatur ad totius liquoris conſumptionem, expreſſum oleum eaſdem quoque vires nanciſcetur.*

Vnguento præterea ſi vel gummi ammoniacum, vel cera concorporetur in EMPLASTRI conſiſtentiam, aquas quoque id impoſitum ſed ignavius promovebit.

ELECTARIVM DIASARV *omnis generis humores circum ventriculum & præcordia exuperantes vomitione ducit, non continuato, ſed ex intervallis facto impetu: ſeni atque prægnanti tutum ac facile.*

♃ Syrupi menthæ & violarum an. ℥viij. coquantur in mellis craſſitiem. Sub finem ſubducto igne inſperge radicis peponis arefactæ, ſeminum raphani & urticæ maceratorum in aqua roſarum & arefactorum & tritorum an. ℥j. radicis aſari contritæ & cretæ ℥ij. cinamomi, ſeminis feniculi an. ℥iij. confice in electarium liquidum.

Dantur ʒiij. *ex aqua hordei, vel ex mulſa, vel ex ſero lactis.*

PLANTIVS. Magnas rei medicæ ſuppetias tuliſſe author videtur his poſtremis compoſitionibus, & ea præſertim quæ ad ciendam vomitionem deſtinatur: quod nulla uſquam extaret, qua tuto nobis liceret humores ſurſum purgare, cum ſit tamen ea vacuatio ad multorum morborum curationem in primis neceſſaria.

QVA ratione electaria, tum liquida, tum ſolida, eadem & nunc pilulas ad omne, tum morborum, tum cauſarum genus accommodemus.

PILVLAE E HIERA SIMPLICI ſiunt è ʒj. pulveris cum melle roſato ſubacti.

PILVLAE STOMACHICAE, *quæ cibo præmiſſæ ventriculum expurgant, concoctionem juvant, cibum deducunt, alvumque blande exonerant.*

♃ Aloës ʒvj. maſtiches, roſarum rubrarum an.℥ij. cum ſyrupo roſato, vel abſinthii. cogantur in maſſam.

PLAN.

Plantivs. Pilularum ſtomachicarum cum ſex deſcriptiones exiſtant, omnes hac una dempta ſtomacho ſunt adverſiſſimæ, nec cibo præmitti poſſunt, quod vel ſcammonium, vel turpethum contineant, quibus corpus univerſum præcipueque ventriculus conturbatur.

Pilvlae rvffi, *quæ & communes appellantur, crebro uſu concoctionem juvant, nec cibum corrumpi ſinunt, humores atque corpus à putredine vindicant, qua ratione adverſus peſtiferæ luis contagia mirifice proſunt.*

℞ Aloës optimæ ℥ij. myrrhæ electæ, croci ſinceri an. ℥j. excipiantur vino aromatico.

Plantivs. A pilulis quæ ex ſola conſtant aloë compoſitiones ſenſim deducens ac veluti coagmentans, alias iis deinde ſubjecit, quæ ex aloë & rheobarbaro, mox ex aloë & agarico componuntur: poſtea quæ ex agarico, aloë & rheobarbaro; ab iis alias ex aloë, agarico, & rheobarbaro, & ſenna: quibus demum pilulas ſine quibus ſubjunxit, in quibus præter ea quatuor, ſcammonii vis atque infuſio magis quam ſubſtantia continetur; ex his autem myrobalanorum portionem ſubtraxit, quod re vera nimium multa cum aliis etiam adſtringentibus ineſſet.

Pilvlae assaieret, *quod plus aloës quam hiera contineant, efficaciores quoque exiſtunt.*

℞ Pulveris hieræ ſimplicis ℥j. aloës ℥ij. maſtiches, myrobalanorum citrearum an. ℥ſ. cum ſyrupo è ſtœchade cogantur in maſſam.

Pilvlae de evpatorio *bilem leniter expurgant, & jecur infarctu liberant corroborantque, præſtantiores quam quæ è rheobarbaro inſcribuntur.*

℞ Succi eupatorii, ſucci abſinthii, myrobalanorum citrearum an. ʒiij. rheubarbari electi ʒiijß. maſtiches ʒj. croci ʒſ. aloës ʒv. ſucci endiviæ quantum ſatis fuerit ut cogantur in maſſam.

Pilvlae mastichinae, *quod agaricum contineant, validius bilem craſſamque pituitam expurgant, quam quæ ex ſola aloë conſtant.*

℞ Maſtiches ℥ij. aloës ℥iiij. agarici trochiſcati, pulveris hieræ ſimplicis an. ℥ſ. cum vino malvatico cogãtur in maſſam.

Pilvlae ex tribvs, conſtant ex iiſdem, addendo rheibarbari ſelecti ℥ij. cinamomi ℥ſ cum ſyrupo è cichorio fit maſſa.

Pilvlae imperiales *clementer ac moderate omnes humores è viſceribus expurgant, ea pariter corroborant, infarctu liberant,*

liberant, omniumque nutrientium partium concoctionem juvant.

℞ Aloës optimæ ℥ij. rheibarbari electi ʒjß. agarici trochiſcati, foliorum ſennæ mundatorum an. ℥j. cinamomi ʒiij. zinziberis ʒij. nucis moſchatæ, caryophyllorum, ſpicæ nardi, maſtiches an. ʒj. cum ſyrupo violato ſubacta cogantur in maſſam.

PILVLAE SINE QVIBVS ESSE NOLO, *bilem, pituitam & melancholiam undique, ſed præcipue ex capite, oculis & ſenſibus detrahunt, oculorum ſuffuſiones minuunt, & viſum conſervant, aurium dolores tinnitumque tollunt.*

℞ Aloës optimæ ʒxiiij. myrobalanorum citrinarum, cepularum & indarum, rheibarbari, maſtiches, abſinthii, roſarum, violarum, ſennæ, agarici, caſſuthæ an. ʒj. ſcammonii ʒvjß. Scammonium ſolvatur ſucco feniculi quantum ſufficit, trajiciaturque per pannum, eoque liquore pulveres tenuiſſimi excipiantur in maſſam.

PILVLAE E FVMARIA *bilioſos humores, acres quoque & ſalſos extrahunt, cutis vitia emendant.*

℞ Mirobalanorum citrearum, cepularum & indarum an. ʒv. diadacrydii ʒv. aloës ʒvij. Trita omnia ter imbuantur ſucco fumariæ, terque ſiccari ſinantur, ac demum cogantur in maſſam.

PILVLAE AVREAE *iis quidem propter colocynthidem validiores, caput & ſenſus oculoſque præſertim expurgant, hiſque aciem reſtituunt, bilioſos, pariterque pituitoſos humores detrahunt.*

℞ Aloës, diadacrydii an. drach. v. roſarum rubrarum, ſeminis apii an. drach. ijß, ſeminis aniſi & feniculi, maſtiches an. ʒjß. croci, pulpæ colocynthidos an. drach. j. mucilaginis gummi tragacanthæ quantum ſatis eſt. fingatur maſſa.

PILVLAE DE AGARICO *pituitam lentoſque humores undique, præſertim vero è capite & è thorace potenter ducunt, deſtillationi & aſthmati peculiares.*

℞ Agarici, maſtiches an. drach. iij. radicis iridis, praſſii an. drach. j. turpethi drach. v. pulveris hieræ picræ ℥ß. pulpæ colocynthidos, ſarcocollæ an. drach. ij. myrrhæ drach. j. ſapæ quantum ſatis eſt ut cogantur in maſſam.

PLANTIVS. In pilulis ex agarico congeſta ſunt præſtantiſſima quæque ad craſſam pituitam, tum è vicinis, tum è diſtantioribus partibus detrahendam. In quarum cõpoſitione nihil protſus immutandum fuit.

Pilvlae cocciae *bilem quidem, ſed pituitam craſſam validius undique purgant, peculiariter tamen è cerebro atque nervis, quorum præcipue morbis medentur.*

♃ Pulveris hieræ ſimplicis drach. x. pulpæ colocynthidis drach. iiij. & ℈j. diadacrydii drach. ijß. turpethi, ſtœchados an. drach. v. cum ſyrupo è ſtœchade maſſa concinnetur.

Plantivs. Pilulæ cocciæ licet bilem pituitamque valde purgent, non tamen omnes pariter humores perinde, atque hæ quæ polychreſtæ & vulgo aggregativæ majores vocantur, quarum compoſitio nihil à vetere diſtat, niſi quod pro ratione ponderum, tranſpoſita quædam ſunt ſimplicia. Harum autem compoſitio multo convenientior eſt, quam pilularum de octo rebus & quam pilularum de quinque generibus myrobalanorum, quæ tamen eadem pharmaca comprehendunt. Harum igitur deſcriptiones hic jure prætermiſſæ videntur. Prætermiſſa quoque eſt deſcriptio pilularum de colocynthide, quod ſub iſtis contineri videatur: quemadmodum & pilulæ de euphorbio, ſub pilulis de hermodactylis.

Pilvlae ex hermodactylis *craſſos humores ſimulque ſeroſos, potenter ab extremis partibus præſertim ab articulis evellunt, cerebri, nervorum articulorumque frigidis morbis familiares.*

♃ Hermodactylorum, aloës, myrobalanorum citrinarum, turpethi, colocynthidis, bdellii mollis, ſagapeni an. ℥vj. caſtorii, ſarcocollæ, opopanacis, ſeminis rutæ agreſtis & apii an. ʒiij. croci ʒjß. ſucci braſſicæ quantum ſatis fuerit ad maſſam conformandam.

Plantivs. Pilulæ ex hermodactylis veterem compoſitionem retinent, ſolæque ſatis ſunt ad veteres articulorum dolores: efficaciores in id quam quæ arthriticæ vocantur, & tutiores quam quæ fœtidæ, aut de opopanace, aut de ſagapeno, aut de ſarcocolla, ut idcirco harum deſcriptione minime fuerit opus.

Pilvlae polychrestae *ad capitis, ventriculi, hepatis, aliorumque viſcerum varios & implicitos affectus: ex his enim pituitam & bilem utramque purgant.*

♃ Myrobalanorum citrinarum, rheibarbari an. ℥ß. ſucci eupatorii, ſucci abſinthii, myrobalanorum cepularum & indarum, agarici, colocynthidis, polypodii an. ʒij. diadacrydii, turpethi, aloës an. ℥vj. maſtiches, roſarum rubrarum, ſalis gemmei, epithymi, aniſi, zinziberis an. ʒj. confice cum ſyrupo roſarum.

Dantur à ℈ij. ad ʒj.

Pilvlae e lapide cyanaeo *bilem atram, craſſamque pituitam eximie purgant, ad melancholiam, mæſtitiam & furorem,*

vorem, ad cancrum & elephantiaſim, ad alphos nigros, idque in primis utiles.

℞ Lapidis cyanæi abluti ℥vj. epithymi, polypodii an. ℥viij. diadacrydii, ellebori nigri, ſalis indi an. ℥ijß. agarici ℥viij. caryophyllorum, aniſi, an. ℥iiij. pulveris hieræ picræ ſimplicis ℥xv. cum ſucco intubi ſeu endiviæ maſſa fingatur.

PLANTIVS. Pilulæ è lapide cyanæo propter elleborum nigrum uſurpatæ uſitatiores ſunt, quam pilulæ indæ, quæ elleborum quoque continent. Eas idcirco deſcripſit aliis prætermiſſis, & efficaciores quoque ad melancholicos affectus quam pilulæ è lapide armeno, quas eadem ex cauſa prætermiſit.

PILVLAE E THYMELAEA *ſeroſos humores & hydropicorum aquas ſtrenue proliciunt.*

℞ Foliorum thymelææ aceto maceratorum & exiccatorum ℥v. myrobalanorum flavarum ℥ß. myrobalanorum cepularum ℥iij. mannæ & thamarindorum aqua intubi ſolutorum quantum opus eſt ad pilularum formam.

PLANTIVS. In pilulis è thymelæa nihil immutatum eſt. his & aliæ acceſſerunt ex eſula apte quidem compoſitæ, & quibus magna vis eſt ad aquas detrahendas.

Pilulas lucis, tum majores, tum minores idcirco derelictas fuiſſe conjicio, quod nimium multa & parum apta ſimplicium miſcellanea miſtura confuſæ ſint, quodque ad oculorum affectus ſatis efficaces ſint pilulæ ſine quibus.

PILVLAE EX ESVLA *hydropicorum quoque aquas ab alvo deducunt, non levi perturbatione, ut idcirco ſolis robuſtis, atque iis non febricitantibus conveniant.*

℞ Corticis radicis eſulæ minoris maceratæ horis xxiiij. in aceto & ſucco portulacæ ℥ij. grana ricini expurgata torrefactaque quadraginta. myrobalanorum citrinarum ℥jß. chamædryos, chamæpityos, ſpicæ nardi, cinamomi an. ℈ij. trita omnia tenuiſſime excipiantur ℥j. tragacanthæ aqua roſarum ſolutæ. cogantur in maſſam.

Dantur ℈ij.

PILVLAE E CYNOGLOSSO *non ad purgandum quidem, ſed ad omnes deſtillationes cohibendas comparatæ, ſive in thoracem & pulmones cum tuſſi, ſive in dentes aut alio procumbant.*

℞ Myrrhæ ℥vj. thuris maſculi ℥v. opii, hyoſcyami ſeminis, radicis cynogloſſi aridæ an. ℥ß. croci, caſtorei an. ℥ſ. cum aqua roſarum ſtillaticia fiat maſſa.

Dantur à ℈j. *ad* ℥ſ.

PLANTIVS. Pilulis è cynogloſſo recte additum eſt caſtorium, ut cui

cum croco præcipua vis ſit emendandi opii malignitatem, idque videbatur inconſiderate prætermiſſum.

Pilvlae aristolochiae *ſummam incidendi detergendique vim adeptæ, epilepſiæ, paralyſi, aſthmati, tuſſi veteri, jecoris renumque incipienti ſcirrho, nephritidi, ſuppreſſis menſibus, excludendo fœtui atque ſecundis utiles, hyeme humidiſque naturis convenientiores, purgato jam corpore.*

♃ Radicis ariſtolochiæ rotundæ ℥j. radicis gẽtianæ, myrrhæ electæ an. ʒiij. aloës, cinamomi an. ℥ſ. zinziberis ʒj. Omnia exquiſitiſſime trita excipiantur oleo amygdalarũ dulcium recẽti.

Datur ʒjſ. *ac protinus ſorbendum juſculum quo diluantur.*

Plantivs. Pilulæ ariſtolochiæ his poſtremo utiliter adjectæ ſunt & præclare inſtitutæ, quod ſumma aperiendi vi polleant. Poterant & in potionem referri, ſed quod forent amariſſimæ, catapotiorum forma tædio minori devorantur.

DE ANTIDOTIS.

Ac primum de

SOLIDIS.

Quibus maxime principibus partibus robur additur.

Dianthωn *cerebrum imbecillum recreat, ejuſque deſtillationes compeſcit, melancholiam & triſtitiam quæ præter rationem ſit lenit, animique defectionem tollit.*

♃ Florum roriſmarini ℥ſ. roſarum, violarum, glycyrrhizæ an. ʒiij. caryophyllorum, ſpicæ nardi, nucis moſchatæ, galangæ, cinamomi, zinziberis, maceris, ligni aloës, cardamomi, aniſi, ſeminis anethi an. ℈ij. ſacchari albi aqua ſalviæ aut betonicæ ſoluti ℔jſ. Concinnetur electarium per tabellas.

Electarivm pleres archonticon *cerebrum mire corroborat, ſenſus exacuit, abolitam memoriam reſtituit, epilepticos juvat & aſthmaticos, triſtes, melancholicos & animi deliquio preſſos recreat, diuturno morbo confectos inſtaurat.*

♃ Cinamomi, caryophyllorum, ligni aloës, galangæ, ſpicæ nardi, nucis moſchatæ, zinziberis, ſpodii, ſchœnanthi, cyperi, roſarum, violarum an. ʒj. folii aut maceris, glycyrrhizæ, maſtiches, ſtyracis calaminthæ, ſampſuchi, balſamitæ, ocymi, cardamomi, macropiperis, myrtilorum, corticum mali citrii an. ʒſ. & g̃vj. margaritarum ſplendidarum, been albi & rubri, corallii, ſerici combuſti an. g̃xviij. moſchi g̃vj. caphuræ g̃iiij. ſacchari albi aqua meliſſæ ſoluti decuplum vel etiam duodecuplum.

Plan-

PLANTIVS IN ANTIDOTA.

Quod antidoti principibus partibus corroborandis deſtinentur, recte earum compoſitiones ex partium corporis ordine hic inſtituit, ab iis exorſus quæ cerebro, deinde quæ thoraci aliiſque partibus convenirent.

DIATRAGACANTHVM FRIGIDVM *omnibus pulmonis thoraciſque vitiis, peripneumoniæ, pleuritidi, tabi, tuſſi calidæ cum febre, faucium & arteriæ aſperitati convenit.*

♃ Gummi tragacanthæ albiſſimi ℥j. gummi arabici ʒv. amyli ʒij. glycyrrhizæ, ſeminis papaveris albi, quatuor ſeminum frigidorum majorum cortice liberorum an. ʒj. caphuræ g^r^v. penidiorum ℥jſ. ſacchari albiſſimi aqua violarum ſoluti ℔j. electarium concinnetur in teſſeras.

PLANTIVS. Diatragacanthum calidis confert affectibus, vireſque obtinet alterius compoſitionis quæ diapapaver appellatur, hæcque idcirco recte prætermiſſa eſt.

DIAIREΩS SIMPLEX *thoracis pulmonumque vitia blande attenuando expectorat, ſputumque facilius reddit: calidis morbis increſcentibus aut frigidis levioribus accommodatum.*

♃ Radicis iridis florentinæ ℥j. pulveris electarii diatragacanthi frigidi, ſacchari candi an. ℥ſ. ſacchari albiſſ. hyſſopi aqua ſoluti ℥viij. fiat electarium ſolidum.

ELECTARIVM DIAIREΩS COMPOSITVM *benefacit calidis morbis jam inclinantibus, & frigidis inveteratis, ut tuſſi, aſthmati, raucitati.*

♃ Radicis iridis ℥ſ. pulegii, hyſſopi, glycyrrhizæ an. ʒiij. tragacanthæ, amygdalarum amararum, pinearum, cinamomi, zinziberis, piperis an. ʒjſ. ſeminis lini, althææ & fœnigræci an. ʒij. ſacchari albiſſ. aqua tuſſilaginis ſoluti ℔j. vel ℥xiiij.

PLANTIVS. Electarium diaireωs compoſitum eſt hic quoque pro electario diatragacantho calido, & pro electario diapenidiωn, quæ idcirco non niſi fruſtra & pharmacopœorum jactura his inſeri poſſent. hac autem compoſitione pro carycis, paſſulis, palmulis & ſtyrace, quæ male ad hanc compoſitionem apta erant, recte ſubſtituit ſemen lini, althææ & fœnigræci, quibus vis eximia eſt ad inveterata pectoris vitia.

DIACALAMINTHES *contumacia & inveterata pectoris pulmonumque vitia, horumque craſſos lentoſque humores attenuat, detergit & expectorat, flatus diſcutit, concoctionem, alimentique diſtributionẽ adjuvat, urinas, menſes, ſudoreſque ciet.*

♃ Calaminthes montanæ, pulegii, petroſelini, ſeſeleos, origani an. ʒij. ſeminis apii, cymarum thymi an. ℥ſ. libyſtici, piperis an. ℥j. ſacchari albiſſ. aqua violarum aut roſarum ſoluti ℔ijſ. fiat electarium.

Immutationis ratio.

Plantivs. In hac diacalaminthes compoſitione recte adjectum videtur origanum. in cæteris Galeni compoſitionem author eſt imitatus, & ſimplicium pondera, præterquam in libyſtico & in pipere. hic enim libyſtici ſemiſſem duntaxat, piperis vero ſextantem, quod ſcilicet compoſitio hæc quadrans ſolum ſit totius ejus quæ à Galeno deſcribitur lib. 4. de tuenda valetudine. Quum præterea in cæteris electariis ſupra deſcriptis, quæ mitia erant, ſuavi ſapore, nec uſu difficilia, ſextuplo aut octuplo ſaccharó pulveres exceperit, in hac certe compoſitione, quæ calida multum eſt & uſu difficilis, duodecuplum adjecit. Hæc porro diacalaminthes compoſitio earum vicem etiam fuerit, quæ appellantur diahyſſopu & diapraſſiu, & quæ jure tanquam ſupervacuæ exoleſcant, ne multitudo gravis ſit.

Diamargariton frigidvm, *febrium æſtus, atque malignitatem compeſcit, cor munit, roborat, & à maligna contagione vindicat, animi defectione & ſyncope liberat, mærorem que diſcutit.*

℞ Quatuor ſeminum frigidorum majorum mundatorum, ſeminis portulacæ & papaveris albi, ſeminis endiviæ, oxalidis & citrii, trium ſantalorum, ligni aloës, zinziberis, roſarum rubrarum, florum nymphææ, bugloſſi & violarum, baccarum myrti, oſſis è corde cervi, eboris, doronici romani, cinamomi an. ʒj. corallii albi & rubri an. ʒſ. margaritarum ſplendidarum ʒiij. ambaris, caphuræ an. g̃vj. moſchi g̃ij. ſacchari albi aqua bugloſſi vel roſarum ſoluti ℔ij.

Plantivs. Hoc electarium diamargariton, ut præſtantius & efficacius exiſteret, ſupra vulgarem deſcriptionem, quæ incerti eſt authoris, recte & utiliter continet ſemina endiviæ, oxalidis & citrii, ebur quoque, os è corde cervi, doronicum romanum, cinamomum: quæ conſtat omnia cardiaca eſſe. Nonnulli in hoc etiam electarium, gemmarum fragmenta adjecerunt, ſed tamen fruſtra, quod omnia in electario de gemmis comprehenſa ſint, quod huic interdum præſcribendo admiſceri poteſt. Hoc autem calida pauca continet aromata, frigida vero plurima, ut idcirco tutus ſit uſus.

Electarivm de gemmis *cor eximie roborat, idque in febribus à maligna & peſtilenti putredine tuetur: animi defectioni, cordis palpitationi & triſtitia ſpontanea ſuccurrit.*

℞ Margaritarum ſplendidarum ʒiſ. ſapphiri, hyacinthi, ſardæ id eſt corneolæ, granatorum, ſmaragdi, an. ℈ij. & g̃v, zedoariæ, doronici, corticum citrii mali, maceris, ſeminis ocymi, caryophyllati an. ʒj. corallii rubri, ſuccini, eboris an. ℈iiſ. been albi, been rubri, caryophyllorum, zinziberis, piperis longi, ſpicæ indicæ, folii, croci, cardamomi majoris an. ʒſ. trochiſcorum diarhodon, ligni aloës an. ʒiiſ. cinamomi, galangæ an. ℈ij. g̃v. foliorum auri, foliorum argenti an. ℈j. ambræ ʒj. moſchi g̃xv. ſacchari albi aqua roſarum ſoluti ℥xx. quod eſt octuplum.

Plan-

PLANTIVS. Electarium è gemmis omne fere calidiorum aromatum genus complectitur, neque ea jam harum fragmentis multum retunduntur. Expediret igitur portionem eorum ſubtrahere, præſertim been album & rubrum, piper longum, cardamomum majus, & folium, quod etiam raro ſuppetit.

ELECTARIVM DIAMBRAS *cor, cerebrum, principeſque partes corroborat & exhilarat, inſitum calorem, ſenibus præſertim ac imbecillis, frigidiſque naturis ſuſcitat, non alimenti modo, ſed & frigidorum humorum concoctionem juvat: omnemque corporis ac uteri perfrigerationem diſcutit, ut idcirco ad concipiendum conferat.*

℞ Cinamomi, doronici romani, caryophyllorum, maceris, nucis moſchatæ, folii, galangæ an. ℥iij. ſpicæ nardi, cardamomi majoris & minoris an. ℥j. zinziberis ʒiſ. ſantali citrini, ligni aloës, piperis longi an. ℥ij. ambaris ʒj. moſchi ʒſ. Singulæ pulveris unciæ excipiuntur ſingulis libris ſacchari aqua roſarum ſoluti.

PLANTIVS. Diambras ex omnibus quoque aromatum generibus promiſcue nulloque delectu congeſtis atque confuſis conſtitui videtur, quemadmodum & diacyminωn & dianyſωn & diacinamomu, diazinziber, diatriωn pipereωn, & diaxyloaloes, & diamargaritωn calidum, & diamoſchu dulce, & diamoſchu amarum: quæ omnia vehementer calida ſunt, ex calidis minime repreſſis conſtantia, ut idcirco videantur eaſdem facultates ſortiri, & eoſdem pene effectus proferre. Quocirca reliquis omnibus ſuppreſſis author hic unicam diambræ compoſitionem inſeruit, quæ vice ſit omnium, ne multitudine obruatur medicinæ ſtudioſus, & ne immodicam pharmacopœus jacturam faciat. Sed & in hac compoſitione, quæ ut cæteræ vehementer calida exiſtit, utiliſſimum putarem ſubtrahere cardamomum utrumque & piper longum, atque pro his ſubſtituere roſarum rubrarum ℥iij. vix enim aliter uti ea liceat in calidis naturis, aut æſtuoſo cælo, in febribus, aliiſve morbis calidis. Sed & immodicus compoſitionum ejuſmodi calor effecit, ut & uſus quoque difficilis eſſet, & tanquam inutiles exoleſcerent: quemadmodum & diatriωn pipereωn Galeni & diacalaminthes. Hæc autem proſpiciens author recte juſſit pulveres duodecuplo ſacchari excipi, ita nimirum ſuavitati conſulens. *Hujus ſimiliumque compoſitionum cenſura.*

PVLVIS CARDIACVS *cor mirifice corroborans, & muniens, ne in peſtilenti conſtitutione contagione offendatur: in ardenti febri & æſtuoſo cælo tutus, quod moderato ſit calore.*

℞ Radicum tormentillæ, dictamni, tunicis & ſcabioſæ, ſeminis acetoſæ, endiviæ, coriandri præparati, ſeminis citrii, rutæ & cardui benedicti an. ʒj. trium ſantalorum, been albi, been rubri, doronici romani, ligni aloës, zedoariæ, cinamomi, cardamomi, maceris, croci, roſarum rubrarum, florum bugloſſi utriuſque, florum nymphææ an. ℈ij. raſuræ eboris, ſpodii, id eſt

eboris uſti, oſſis è corde cervi, coralii albi, coralii rubri, ſuccini, margaritarum ſplendidarum, ſmaragdi, hyacinthi, granati an. ℈j. ſerici crudi torrefacti, boli armenæ, terræ lemniæ an. ʒß. caphuræ, moſchi, ambaris an. g. vj. fiat pulvis & ex octuplo ſacchari albi aqua roſarum ſoluti concinnentur tabellæ.

AROMATICVM ROSATVM MAIVS *moderato calore ventriculum, omniumque viſcerum concoctionem adjuvat, cruditatem emendat, humores ſupervacuos abſumit, flatus diſcutit, ex morbo convaleſcentibus aptiſſimum.*

℞ Roſarum rubrarum ʒxv. glycyrrhizæ raſæ ʒvij. ligni aloës, ſantali citrini an. ʒiij. cinamomi electi ʒv. maceris, caryophyllorum an. ʒijß. gummi arabici, tragacanthæ an. ʒij. ℈ij. nucis moſchatæ, cardamomi, galangæ an. ʒj. ſpicæ nardi, ambræ an. ℈ij. moſchi ℈j. ex octuplo ſacchari tabulæ concinnentur.

PLANTIVS. Aromatici roſati uſitata compoſitio placuit.

ELECTARIVM DIARRHODON ABBATIS *ventriculi & præcordiorum aſtus temperat, ac eorum nihilominus concoctioni opitulatur, flatus diſſipat, doloreſque lenit.*

℞ Roſarum rubrarum ℥jß. ſantali albi & rubri an. ʒijß. tragacanthæ, gummi arabici, eboris uſti an. ℈ij. maſtiches, ſpicæ nardi, cardamomi, ſucci glycyrrhizæ, croci, xyloaloës, caryophyllorum, gallæ moſchatæ, aniſi, feniculi, ſeminis ocymi, acinorum berberis, ſeminis ſcariolæ, portulacæ & papaveris albi, quatuor ſeminum frigidorum majorum, rheibarbari electi, cinamomi an. ℈j. margaritarum, oſſis è corde cervi an. ℈ß. caphuræ g. vij. moſchi g. iiij. ex octuplo ſacchari aqua roſarum ſoluti fingantur tabellæ.

PLANTIVS. Ab electario diarrhodon, aſarum ſubtraxit, quod ventriculum ſubvertat etiam leviſſime tritum: & ſaccharum candum, quod nihil magis quam ſaccharum album conferat. electarium diagalangæ, tametſi à pleriſque ad ventriculi cruditates celebratum, propter tamen immodicum calorem exolevit, cujus etiam loco, ſi res poſtulet, ſubſtitui poterit diambras, vel diacalaminthes.

ELECTARIVM DIATRIΩN SANTALΩN *calidam jecoris intemperiem emendat, ejuſque obſtructi reliquias tollit. & icterum perſanat, viſcus ipſum & ventriculum corroborat.*

℞ Trium ſantalorum, albi, rubri & citrini, roſarum rubrarum an. ʒiij. rheubarbari electi, eboris uſti, ſucci glycyrrhizæ, ſeminis portulacæ an. ʒij. gummi arabici, tragacanthæ, quatuor ſeminum frigidorum majorum mundatorum, ſeminis intubi an. ʒjß. caphuræ ℈j. ſacchari albi aqua roſarũ ſoluti octuplum.

PLAN-

PLANTIVS. Ex electario trium ſantalorum ſubtractum eſt & exemptum amylum, tanquam ſupervacuum. neque in hunc ordinem relatum eſt electarium diacubebæ, quod ad jecoris calidos affectus & obſtructiones plerique celebrant, quandoquidem non aliud complectitur, quam hoc electarium trium ſantalorum.

DIACROCV, *quod & DIACVCVRMA vulgo appellatur, inveteratos hepatis, lieniſque affectus ſolvit, pervicaces obſtructiones, atque jam incipientem ſcirrhum evellit, hincque ortam cachexiam, & hydropis rudimenta perſanat.*

℞ Croci, aſari, petroſelini macedonici, dauci, aniſi, apii ſeminis an. ℨß. rheibarbari, meu, ſpicæ nardi an. ℨvj. coſti, myrrhæ, caſſiæ ligneæ, ſchœnanthi, carpobalſami, radicis rubiæ, ſucci abſinthii, ſucci eupatorii areſacti, olei balſami an. ℨij. calami odorati, cinamomi an. ℨjß. ſcordii, ſcolopendrii, ſucci glycyrrhizæ an. ℨijß. ſacchari albi aqua endiviæ ſoluti decuplum.

PLANTIVS. Electarium diacrocu quædam continet admodum rara & quæ vix ſuppetunt nobis, ut caſſiam ligneam, carpobalſamum, opobalſamum: quæ ſi prætermittantur; non minus efficax medicamentum erit ad ea quæ propoſita ſunt.

DIALACCA MAIVS *ad jecoris, lieniſque veteres obſtructiones, ad malum habitum, & incipientem hydropem efficacius quam diacrocu.*

℞ Laccæ præparatæ, rheibarbari an. ℨiij. ſpicæ indicæ, maſtiches, ſtipitum ſchœnanthi, abſinthii romani, ſucci eupatorii Meſuæ, ſabinæ, amygdalarum amararum, coſti, myrrhæ, rubiæ, ſeminis apii, ammios, feniculi & aniſi, ariſtolochiæ longæ, ariſtolochiæ rotundæ, gentianæ, croci, cinamomi, hyſſopi, caſſiæ ligneæ, ſummitatum ſchœnanthi, bdellii an. ℨjß. piperis, zinziberis an. ℨj. ſacchari albi duodecuplum.

PLANTIVS. Electarium dialacca majus, plures archonticon & exhilarans, veterum retinent componendi rationem, quod ſatis accommodatæ viderentur ad affectus titulo deſignatos.

ELECTARIVM EXHILARANS *Galeno falſo adſcriptum, mœrorem & melancholiam, pravaſque cogitationes diſcutit, ſpiritus omnes ſuſcitat, concoctionem juvat, nativum calorem auget, & canitiem arcet.*

℞ Florum ocymi, caryophyllati, croci, zedoariæ, xylobalſami aut ligni aloës, caryophyllorum, corticum citrii mali, galangæ, maceris, nucis moſchatæ, ſtyracis calaminthæ an. ℨijſ. aniſi, ſcobis eboris, thymi, epithymi an. ℨj. caphuræ, moſchi, ambaris, margaritarum ſplendidarum, oſſis è corde cervi an. ℨſ. foliorum auri & argenti an. ℈ſ. ſacchari albiſſ. octuplum.

ELECTARIUM DIASPERMATΩN *renes & urina ſeminiſque vias refrigerans ac leniens, ab omni humoris illuvie clementer expurgat.*

℞ Quatuor ſeminum frigidorum majorum & minorum, ſeminis aſparagi, pimpinellæ, ocymi & petroſelini, granorum halicacabi an. ℥ij. milii ſolis, ſucci glycyrrhizæ an. ℥iij. cinamomi, maceris an. ʒj. ſacchari albi aqua althææ ſoluti octuplum.

ELECTARIUM ΛΙΘΩΝ ΘΡΥΠΤΙΚΟΝ *lumborum dolores compeſcit, renum ac veſicæ arenulas exturbat, nephritico dolori & dyſuria ſuccurrit, calculum ſenſim comminuit ac proterit.*

℞ Spicæ nardi, zinziberis, cinamomi, melanopiperis, cardamomi, caryophyllorum, maceris an. ʒß. coſti, glycyrrhizæ, cyperi, tragacanthæ, chamædryos, an. ℈ij. ſeminis apii, ammios, aſparagi, ocymi, urticæ, citrii mali, ſaxifragi, pimpinellæ, carui, dauci, feniculi, ruſci, petroſelini macedonici, bardanæ & ſeſeleos, aſari an. ʒj. lapidis ſpongiæ, lapidis lyncis, lapidis canceri & lapidis judaici an. ʒjß. ſanguinis hircini præparati ℥jß. fiat pulvis. ſacchari albiſſ. aqua betonicæ ſoluti decuplum.

Urgente autem doloris neceſſitate, aut urina ſuppreſſa pulvis purus datur ex paſſo cretico a ℈ij. ad ʒj.

Ratio immutationis. PLANTIUS. Electarium diaſpermatωn varie & ad pleroſque affectus deſcriptum legimus, hoc tamen ſub eodem nomine aptiſſime compoſitum videtur ad renum æſtus, urinæ ardores & cæteros affectus qui titulo deſignantur. Ab electario quod lithontribon appellant, detracta ſunt ea imprimis quæ vix uſquam ſyncera inveniri queunt, & alia quædam adſtringentia, quæ obſunt confringendo calculo & exturbandis arenulis. Adjecta vero ſunt pleraque ſemina & lapides nonnulli, & ſanguis hircinus præparatus, quibus certe omnibus eximia vis eſt & facultas ad calculos & ad ſymptomata omnia eorum vitio genita. Si qua ex cauſa immoderatus hujus calor metuitur, alterius electarii diaſpermatωn temperatione leniri poterit.

ELECTARIUM DIACALAMINTHES COMPOSITUM *potenter menſtrua, omneſque uteri purgationes ciet.*

℞ Pulveris electarii diacalaminthes ſimplicis ℥ß. foliorum praſſii, ſampſuchi, meliſſophylli, artemiſiæ, ſabinæ aridorum an. ʒj. cyperi, ſeminis rutæ & rubiæ, maceris, cinamomi an. ℈ij. ſacchari albi aqua parthenii ſoluti duodecuplum.

PLANTIUS. Electarium diacalaminthes compoſitum recte his poſtremo loco adjectum videtur, quod nullum extaret ad uteri illuviem expurgandam aptum.

DE

DE ANTIDOTIS HVMIDIS.

ANTIDOTVS ANALEPTICA *vires omnes exolutas inſtaurat, cardialgiam, animi defectionem & ſyncopen tollit, corpus ſanguinis profuſione, aut quavis immodica vacuatione extenuatum reſarcit, tabidis & conſumptis ſuccurrit: humectans nimirum, nutriens & corroborans.*

℞ Roſarum rubrarum, glycyrrhizæ an. ℥ij. g^r^v. gummi arabici & tragacanthæ an. ʒij. ſantali albi & rubri an. ʒj ℈j. ſucci glycyrrhizæ, amyli, ſeminum papaveris albi, portulacæ, lactucæ & ſeriolæ an. ʒiij. quatuor ſeminum frigidorum majorum, ſeminis cydoniorum, ſeminis malvæ, ſeminis bombacis, ſeminis violarum, ſtrobilorum, piſtaciorum recentium, amygdalarum dulcium, pulpæ ſebeſten an. ʒij. caryophyllorum, ſpodii, cinamomi an. ʒj. croci g^r^v. penidiorum ℥ß. trita omnia excipiantur triplo ſyrupi violati.

PLANTIVS. In antidoto analeptica quam reſumptivam appellant nihil prorſus immutandum viſum eſt, præter ſimplicium ordinem, quodque pro granis berberis adjecta ſint piſtacia.

ANTIDOTVS DIASATYRIΩN *ſemen genitale auget, venerem excitat, eamque ignaviorem & velut ſopitam erigit, renum & ſpermaticorum vaſorum imbecillitati auxilio eſt, & ad liberorum procreationem confert.*

℞ Radicis ſatyrii recentis ac ſolidæ, radicis paſtinacæ ſativæ, radicis eryngii, nucis indicæ, ſtrobilorum, piſtaciorum an.℥jß. caryophyllorum, zinziberis, aniſi, ſeminis erucæ, linguæ avis quæ ſemen eſt fraxini an. ʒv. cinamomi, caudarum ſcincorum, ſeminis bulbi an. ʒijß. moſchi g^r^v. mellis optimi expumati ℔iij. Radices tunſæ coquuntur ex melle ac ſubiguntur: his deinde nux indica, ſtrobili & piſtacia tuſa ſimiliter adjiciuntur: reliqua poſtremo exquiſite trita.

PLANTIVS. Diaſatyriωn tres quidem compoſitiones traduntur, ſed quarum hæc una ut efficaciſſima vice ſit omnium.

ANTIDOTVS E COCCO BAPHICO, *ſeu grano infectorio, quod kermes eſt Arabibus, cor exhilarat, mœrorem ſine occaſione diſcutit, melancholiam domat & maniam, ſpiritus viresque exolutas reſarcit.*

℞ Succi malorum fragrantium, aquæ roſarum an. ℔ij. In quibus macera horis xxiiij. ſerici ſtaminis crudi ℔j. modice bulliat & exprimatur. in liquore coquantur granorum infectoriorum ℥ij. decoctum jam rubens coletur. in quo diſſolve ſacchari

chari albi ℔jſ. Rurſum coquantur ad mellis conſiſtentiam, adjice ſub finem ambræ crudæ contuſæ ℥ſ. cumque liquefacta fuerit, inſperge hos pulveres. ligni aloës crudi, cinamomi an. ʒvj. lapidis cyanei loti & præparati ℥jſ. margaritarum non perforatarum ʒij. foliorum auri puriſſimi ʒj. moſchi ℈j.

PLANTIVS. Antidotus è cocco baphico, confectio Alkermes appellata, vix tuto poteſt ex ſerico jam tincto & (ut appellant) karmeſino comparari, quod id non ſine galla, alumine & arrhenico, quod prorſus venenatum eſt, infici ſoleat. Multo igitur tutior atque præſtantior eſt hæc componendi ratio.

ANTIDOTVS E BACCIS LAVRI *calore ac tenuitate flatus potenter diſcutit, colico, atque etiam iliaco dolori familiaris.*

℞ Foliorum rutæ ʒx. ammios, cumini, nigellæ, libyſtici ſeminis, origani, carui, amygdalarum amararum, piperis longi, mentaſtri, dauci, acori, baccarum lauri, caſtorii an. ʒij. ſagapeni ℥ſ. opopanacis ʒiij. mellis optimi expumati ℔jſ.

PHILONIVM *poſt ſex menſes datum, ex opio vehementes & acerbos dolores conſopit, colicos, nephriticos, atque pleuriticos: ſomnum accerſit, deſtillationem ſiſtit, tuſſimque lenit, ſanguinis excreationem cohibet.*

℞ Croci ʒv. pyrethri, euphorbii, ſpicæ nardi, myrrhæ, caſtorii an. ʒj. piperis albi, hyoſcyami an. ʒxx. opii ʒx. mellis optimi expumati ℔ij.

Hujus doſis eſt à ℈j. ad ʒſ.

PLANTIVS. Philonii hanc deſcriptionem Galeni authoritate & uſu comprobatam cæteris author prætulit, quod una ſatis ſit ad vehementes cruciatus conſopiendos. Et tamen, Meſuem ſecutus, myrrham & caſtorium addidit, quæ neque Galenus improbat, ut tutior ſit permiſtio, quandoquidem his peculiaris vis ineſt corrigendi opii. Si compoſitionis modus ſpectetur, hic opii pondus ei fere duplum eſt quod in Philonio romano. Philonium majus quod romanum appellant, quoniam non niſi circiter dimidium habet opii, dupla doſi dari poteſt à ℈ij. ad ʒj.

ANTIDOTVS REQVIES *appellata ſine opio, ſummum febrium ardentium æſtum reſtinguit, ſitim lenit, deliria reprimit, ſomnum accerſit, & requiem præſtat.*

℞ Roſarum, violarum, an. ʒiij. corticum radicis mandragoræ, ſeminis hyoſcyami albi & papaveris albi, ſeminis ſeriolæ, lactucæ, portulacæ & pſyllii, nucis moſchatæ, cinamomi electi an. ʒjſ. trium ſantalorum, ſpodii, tragacanthæ an. ℈ij. mellis optimi expumati triplum.

Ejus uſus. PLANTIVS. Antidotus requies appellata minus habet opii, quam omne philonii & opiati genus, valide tamen refrigerat ex aliorum ſimplicium permiſtione, quia omnia fere frigida ſunt. Ejus tamen uſus vix tutus eſſe poſſit, propterea quod opium non ſatis emendatur calidorum miſtione.

Digitized by Google

miſtione. At vero ſi ea compoſitio ſine opio comparetur, non parum certe conferet ad leniendos ardentium febrium æſtus & deliria, & ſitim, & quæcunque ſymptomata ex febris fervore prodeunt.

Cæteræ philonii compoſitiones exterminandæ ſunt, ut minimum neceſſariæ, quemadmodum & antidotus dialibanu, & athanaſia, & muſa ænea, & requies cum opio, & tryphera magna, & Eſdræ magna, à quovis authore ſit, & aurea alexandrina. Ejuſmodi enim compoſitiones quæ opium habent, ſi ad dolores ſunt compeſcendos, pro his ſatis fuerit deſcriptum philonium: ſin vero deſiderantur, vel ad principes partes corroborandas, vel ad arcendam veneni cujuſvis malignitatem & alios pleroſque affectus, ut tryphera magna, Eſdræ magna, & aurea alexandrina, & athanaſia, ſatis pro his fuerint theriace & mithridatium. Prætermittitur quoque confectio anacardina, his quas dixi plane contraria. Nam tametſi ad multos celebretur affectus, calore tamen, quo ſummo exuperat, parum tuta eſt, quod ſpiritus & humores prompte inflammet, & febrem prompte accerſat. *Cur ſimiles compoſitiones omiſſæ.*

THERIACE DIATESSARΩN *ad epilepſiam, convulſionem, paralyſin, ventriculi cruditatem, cachexiam & hydropem, alioſque frigidos affectus, præterea adverſus hauſtum venenum, & virulentarum beſtiarum morſum, & peſtilentem conſtitutionem apprime utilis.*

♃ Radicis gentianæ, baccarum lauri, myrrhæ, ariſtolochiæ rotundæ an. ℥ij. laborioſe trita omnia excipiantur ℔ij. mellis optimi expumati.

THERIACE ANDROMACHI SENIORIS, *virulentarum beſtiarum ictibus & exitialibus venenis adverſatur, comitiales, attonitos, reſolutos, cephalalgicos, aſthmaticos, hæmaptoicos, ſtomachicos, ictericos, hydropicos, nephriticos, colicos, arthriticos, melancholicos, lymphaticos, atque etiam elephanticos juvat: menſtrua & mortuum fœtum excludit, cor, cerebrum, hepar, ſtomachum & corpus univerſum mire corroborat, idque à peſtilenti contagione tuetur.*

♃ Trochiſcorum ſcylliticorum ℥vj. trochiſcorum theriacorum, magmatis hedychroi, piperis longi, opii an. ℥iij. roſarum rubrarum, iridis illyricæ aut florentinæ, glycyrrhizæ, ſeminis napi ſilveſtris, ſcordii, opobalſami, cinamomi, agarici an.℥ſ. myrrhæ, coſti, croci, caſſiæ ligneæ, nardi indicæ, ſchœnanthi, thuris maſculi, piperis albi & nigri, dictamni, marrubii, rheibarbari, ſtœchadis, ſeminis petroſelini macedonici, calamithes, terebinthinæ, zinziberis, radicis pentaphylli an. ʒvj. polii montani, chamæpityos, ſtyracis calamithæ, mei, amomi, nardi celticæ, ſigilli lemnii, phu pontici, chamædryos, foliorum malabathri aut macis, chalcitidis toſtæ, (quæ utiliter prætermitti poteſt) radicis gentianæ, aniſi, ſucci hypociſtidis, carpobal-

Digitized by Google

pobalſami, gummi arabici ſplendidi, ſeminis feniculi, cardamomi minoris, ſeſeleos, acaciæ, thlaſpios, ſeminis hyperici, ammios an.℥ß. caſtorii, ariſtolochiæ longæ ſeu tenuis, ſeminis dauci, bituminis judaici, opopanacis, centaurii minoris, galbani an. ʒij. mellis optimi expumati triplum, id eſt, ℔xiiij. ℥iij. vini optimi odorati quantum ſatis fuerit diſſolvendis liquoribus & ſuccis.

Summa doſis eſt ℈iiij. aut ſeſquidrachma. Nam ℈j. pulveris, ℈iiij. compoſitionis, continent opii granum unum.

PLANTIVS. Theriaces compoſitionem ab Andromacho ſeniore elegiaco carmine traditam ſequutus idcirco eſt, quod neque ſimplicium numerus, neque pondus carmine facile mutari poſſit. Hanc nonnulli poſtea alio & fortaſſe convenientiore ſimplicium ordine digeſſerunt, quibus etiam abrotonum & acorum adjecerunt, mutatis quoque quorundam ſimplicium ponderibus, ut idcirco minus certa haberi debeat, ſitque huic uni inſcriptioni citra controverſiam inſiſtendum.

Vitriolum cur omitti poſſit?

Quod de chalcitide, id eſt, *vitriolo uſto huic compoſitioni non admiſcendo* Valerii Cordi imitatione monet, id quidem in primis conſentaneum videtur. Cum enim medicamentum id præſertim uſtum ſumme cauſticum ſit, eſcharoticum & internis viſceribus infenſiſſimum, nihilque ad ullum interiorem affectum conferre proditum ſit, non eſt cur tanto incommodo & ſaporis inſuavitate in hanc compoſitionem admitti debeat. Si ut quibuſdam videtur compoſitionem totam nigriorem reddit, non debet in unam coloris gratiam ſapore & viribus tantopere corpori incommodare. Eo ſubtracto compoſitio tota utilior, minus acris & calida, & ſuavior evadet.

MITHRIDATIVM *theriacæ vires proxime æmulatur, & ad eoſdem uſurpatur affectus, uſu quidem faciliore & minore acrimonia caloris. Ex Andromachi deſcriptione qua Galeno aliiſque vetuſtioribus medicis probatur.*

℞ Myrrhæ, nardi indicæ an.℥j. ℈ſ. croci, cinamomi, ſcordii, zinziberis an.ʒvijſ. opii ʒiiij. g^r xxv. ſtyracis, ſeſeleos, abrotoni, libanotidis, an. ʒv. caſtorii ʒvj. ℈ſ. polii, coſti, piperis longi, ſeminis dauci, ſchœnanthi, galbani, terebinthinæ an. ʒvjſ. piperis albi ʒv. ℈j. petroſelini ſeminis, nardi celticæ, ſeminis feniculi, folii indi aut maceris, gentianæ, roſarum ſiccarum, mei athamantici an. ʒiiij. caſſiæ ligneæ ʒvſ. thuris ʒvj. ℈j. ſucci hypociſtidis ʒvj. g^r xv. acori aut calami aromatici, phu pontici, ſagapeni, fructus balſami, hyperici, iridis, acaciæ, gummi, cardamomi, pelicini, id eſt, nigellæ an.ʒij. terræ lemniæ, lumborum ſcinci, cypheos, opopanacis an. ʒvj. thlaſpios ʒvj. ℈ij. aniſi, hyſſopi, chamæpityos an. ʒiij. opobalſami, ariſtolochiæ rotundæ, marrubii an. ʒj. mellis optimi expumati ℔vijſ.

PLANTIVS. Mithridatii antidoti compoſitiones quatuor extant variæ

tiæ quidem & admodum diſſimiles. *Vna* omniumque maxima Nicolai eſt Myrepſi à Nicolao Præpoſito deſcripta, & ab omnibus ubique pharmacopœis uſurpata, quam omnes quotidie experiuntur magna vi pollere adverſus febres malignas & peſtilentes, venenum, vomitiones, cruditates, lienterias, alioſque plurimos affectus. Ea quemcunque primum authorem aut inventorem habuerit, longe lateque invulgata tandem eſt. *Altera* eſt Democratis vetuſti Græci authoris ab Avicenna quoque uſurpata & in Nicolai Præpoſiti medicamentarium librum relata: quæ ut compoſitione, ita & uſu ſuperiore facilior, nec viribus inferior eſt deprehenſa, ſed ſane ad malignos & contagioſos affectus multo præſtantior. *Tertia* ab Andromacho deſcripta, deinde & *quarta*, quam Galenus, Aërius, aliique Græci, ex Antipatro & Cleophanto vetuſtioribus medicis deprompſerunt.

Quatuor extant Mithridatii compoſitiones.

Poſteriores hæ duæ non admodum diſſimiles videntur: nam ex iiſdem fere ſimplicibus ordine licet tranſpoſitis hæ conſtant, quorum pondera paucis quibuſdam obolis evariant: ut idcirco hæ videantur in eoſdem uſus coaptandæ. At nihilominus quoniam poſtrema hæc paulo locupletior eſt, ex duobus & quinquaginta ſimplicibus compoſita, & Galeni diligentia judicioque reformata, atque comprobata; tanquam omnium præſtantiſſima, & ad eos qui dicti ſunt affectus efficaciſſima cenſeri debet. Hanc igitur unam à medicis omnibus uſurpandam Author in antidotos retulit, tranſpoſito tamen ſimplicium ordine, & omnibus quorum idem pondus erat in eandem claſſem reductis, ut hinc minor eſſet pharmacopœo componendi atque conficiendi labor.

Quarum duæ poſteriores optimæ.

DE TROCHISCIS
SEV PASTILLIS.

TROCHISCI E VIPERA. *quorum uſus eſt ad magnæ theriaces compoſitionem.*

Viperarum electarum atque præparatarum caro, ex aqua pura cum anetho viridi & ſale coquitur dum oſſa deſerat: exempta teritur pila marmorea, ſenſimque aſpergitur pari pondere medullæ panis triticei arefacti, affuſo interim proprio viperarum juſculo ſi opus ſit, & opobalſami, vel ſuccedanei momento. trochiſci concinnantur drachmæ pondere, diligenterque ſiccantur in umbra.

TROCHISCI SCYLLITICI *in eandem theriaces compoſitionem referendi.*

♃ Medullæ ſcyllæ aſſatæ ℔j. farinæ ervi ℥viij. ſimul exquiſite tunſa digeruntur in trochiſcos, & in umbra exiccantur.

TROCHISCI HEDYCHROI. *quorum idem quoque eſt uſus ad theriaces compoſitionem.*

♃ Mari aut balſamitæ, amaraci, aſari, aſpalathi aut ejus ſuccedanei an. ʒij. ſchœnanthi, calami odorati aut galangæ, phu pontici,

pontici, xylobalſami, opobalſami aut ſuccedaneorum, cinamomi, coſti an. ʒiij. myrrhæ, folii, nardi indicæ, croci, caſſiæ an. ʒvj. amomi ʒxij. maſtiches ʒj. vini optimi quantum ſatis eſt ad trochiſcos fingendos.

Trochisci cypheos *ad mithridatii compoſitionem expetiti.*

℞ Pulpæ uvarum paſſarum, terebinthinæ coctæ an. ℥iij. myrrhæ, ſchœnanthi an. ℥jß. calami aromatici ʒix. cinamomi ℥ß. bdellii, onychis, id eſt, blattæ byzantiæ, ſpicæ nardi, caſſiæ ligneæ, cyperi, arceuthidum, id eſt, baccarum juniperi an. ʒiij. aſpalathi ʒijß. croci ʒj. mellis expumati, vini optimi an. quantum ſatis fuerit ad trochiſcos concinnandos.

PLANTIVS IN TROCHISCOS.

Trochiſcorum qui ad magnas compoſitiones veterum omnium ſententia celebrati ſunt, nulla facta eſt mutatio, ne quid etiam in majoribus compoſitionibus uſu confirmatis immutaretur.

Trochisci e capparibus *lienis duritiem, terrenam melancholiam, flatuſque diſcutiunt.*

℞ Corticum radicum capparis, ſeminis agni an. ʒvj. ammoniaci ℥ſ. ſeminis nigellæ, calamithæ, ſucci eupatorii, amygdalarum amararum, foliorum rutæ, ariſtolochiæ rotundæ, ſeminis naſturtii an. ʒij. cyperi, ſcolopendrii, id eſt, ceterachi, an. ʒj. Pulveres excipiantur ammoniaco in aceto diſſoluto, finganturque paſtilli.

Plantivs. Trochiſci è capparibus optime etiam deſcripti ſunt, quibus ſi præterea addere placet gummi laccæ ſeu cancami, & rubiæ tinctorum an. ʒj. efficaciores reddentur: nec alii trochiſci de lacca in hunc uſum admittendi erunt, quod hi è capparibus ſatis ſint ad lienis obſtructiones & veteres affectus.

Trochisci de evpatorio *jecoris præſertim obſtructiones, tumoremque ſolvunt, diuturnas hinc natas febres, icterum & incipientem hydropem ſanant.*

℞ Mannæ electæ ſucci eupatorii an. ℥j. roſarum ℥ſ. ſpodii ʒiijſ. ſpicæ nardi indicæ ʒiij. rheibarbari, aſari, aniſi an. ʒijſ. Excepta omnia ſucco eupatorii & manna redigantur in trochiſcos.

Plantivs. Trochiſci ex eupatorio ſubſtituuntur quoque pro trochiſcis ex rheobarbaro & pro trochiſcis ex abſinthio, quod eorum magna ſit affinitas, idemque uſus.

Tro-

TROCHISCI ALKEKENGI, *ſeu halicacabi, renum ac veſicæ exulcerationes, hincque natam urinæ difficultatem, & ſanguinis emictionem compeſcunt.*

℞ Baccarum halicacabi ℥iij. ſeminum citrulli, melonum & cucurbitæ mundatorum an. ℥iijß. boli armenæ, gummi arabici, thuris, ſanguinis draconis, papaveris albi, amygdalarum amararum, ſucci glycyrrhizæ, tragacanthæ, amyli, ſtrobilorum an. ʒvj. ſeminis apii, ſuccini, terræ lemniæ, ſeminis hyoſcyami, opii an. ʒij. ex ſucco halicacabi trochiſci fiant. Alii quoque his perſimiles ſine opio componuntur.

TROCHISCI E MYRRHA *menſes valide cient, morbiſque ex eorum ſuppreſſione medentur, ſecundas, fœtumque mortuum excludunt.*

℞ Myrrhæ ℥iij. lupinorum ʒv. foliorum rutæ, mentaſtri, pulegii, cumini, rubiæ, aſſæ fœtidæ, ſagapeni, opopanacis an. ʒij. ex ſucco artemiſiæ paſtilli formantur.

TROCHISCI E TERRA LEMNIA *incitatos & ferocientes humeres præſertimque tenues compeſcunt, immodicum alvi fluorem ſumpti ſedant, ſanguinis ſputum, vomitionem, atque mictionem ſumpti quoque compeſcunt, & aliam, ſive è naribus, ſive ex utero, ſive ex hæmorrhoide, & undevis factam ſanguinis profuſionem, admoti ſupprimunt.*

℞ Sanguinis draconis, gummi arabici aſſati, roſarum rubrarum, ſeminis roſarum, amyli aſſati, ſpodii, acatiæ, hypociſtidos, lapidis hæmatitæ, balauſtiorum, boli armenæ, terræ lemniæ, corallii rubri, ſuccini an. ʒij. margaritarum, tragacanthæ, papaveris nigri an. ʒjß. ſeminis portulacæ toſti, cornu cervi uſti, thuris, nucum cupreſſi, croci an. ʒij. cum ſucco aut ſtillaticio liquore plantaginis fingantur trochiſci.

PLANTIUS. A trochiſcis è terra lemnia ſubtracti ſunt trochiſci ramich, quod bonam iſtorum partem contineant. Hi autem plurimam adſtringentium, pariterque refrigerantium medicamentorum materiam complexi videntur, ut idcirco non aliis ſit opus adſtringentibus compoſitionibus: cumque hæc omnium ſit validiſſima atque tutiſſima, aliæ omnes ſupprimantur, ut trochiſci ramich, trochiſci diarrhodωn, trochiſci oxyacanthæ, trochiſci è ſuccino ſeu carabe, & trochiſci è ſpodio, quorum omnium minus eſt apta compoſitio. Trochiſci diarrhodωn, qui ex roſis, ſpodio, ſantalo rubro & albo, ex croco & caphura conſtant, in iſtorum locum ſuffici quoque poterunt, ſi ſapore nimium horrendi videbuntur.

TROCHISCI E CAPHURA *febrium ardentium æſtus, ſanguinis, biliſque fervorem, viſcerum inflammationem, cali-*

pontici, xylobalſami, opobalſami aut ſuccedaneorum, cinamomi, coſti an. ʒiij. myrrhæ, folii, nardi indicæ, croci, caſſiæ an. ʒvj. amomi ʒxij. maſtiches ʒj. vini optimi quantum ſatis eſt ad trochiſcos fingendos.

Trochisci cypheos *ad mithridatii compoſitionem expetiti.*

♃ Pulpæ uvarum paſſarum, terebinthinæ coctæ an. ℥iij. myrrhæ, ſchœnanthi an. ℥jß. calami aromatici ʒix. cinamomi ℥ß. bdellii, onychis, id eſt, blattæ byzantiæ, ſpicæ nardi, caſſiæ ligneæ, cyperi, arceuthidum, id eſt, baccarum juniperi an. ʒiij. aſpalathi ʒijß. croci ʒj. mellis expumati, vini optimi an. quantum ſatis fuerit ad trochiſcos concinnandos.

PLANTIVS IN TROCHISCOS.

Trochiſcorum qui ad magnas compoſitiones veterum omnium ſententia celebrati ſunt, nulla facta eſt mutatio, ne quid etiam in majoribus compoſitionibus uſu confirmatis immutaretur.

Trochisci e capparibvs *lienis duritiem, terrenam melancholiam, flatuſque diſcutiunt.*

♃ Corticum radicum capparis, ſeminis agni an. ʒvj. ammoniaci ℥ſ. ſeminis nigellæ, calamithæ, ſucci eupatorii, amygdalarum amararum, foliorum rutæ, ariſtolochiæ rotundæ, ſeminis naſturtii an. ʒij. cyperi, ſcolopendrii, id eſt, ceterachi, an. ʒj. Pulveres excipiantur ammoniaco in aceto diſſoluto, finganturque paſtilli.

Plantivs. Trochiſci è capparibus optime etiam deſcripti ſunt, quibus ſi præterea addere placet gummi laccæ ſeu cancami, & rubiæ tinctorum an. ʒj. efficaciores reddentur: nec alii trochiſci de lacca in hunc uſum admittendi erunt, quod hi è capparibus ſatis ſint ad lienis obſtructiones & veteres affectus.

Trochisci de evpatorio *jecoris præſertim obſtructiones, tumoremque ſolvunt, diuturnas hinc natas febres, icterum & incipientem hydropem ſanant.*

♃ Mannæ electæ ſucci eupatorii an. ℥j. roſarum ℥ſ. ſpodii ʒiijſ. ſpicæ nardi indicæ ʒiij. rheibarbari, aſari, aniſi an. ʒijſ. Excepta omnia ſucco eupatorii & manna redigantur in trochiſcos.

Plantivs. Trochiſci ex eupatorio ſubſtituuntur quoque pro trochiſcis ex rheobarbaro & pro trochiſcis ex abſinthio, quod eorum magna ſit affinitas, idemque uſus.

Tro-

TROCHISCI ALKEKENGI, *ſeu halicacabi, renum ac veſicæ exulcerationes, hincque natam urinæ difficultatem, & ſanguinis emictionem compeſcunt.*

℞ Baccarum halicacabi ℥iij. ſeminum citrulli, melonum & cucurbitæ mundatorum an.℥iij ß. boli armenæ, gummi arabici, thuris, ſanguinis draconis, papaveris albi, amygdalarum amararum, ſucci glycyrrhizæ, tragacanthæ, amyli, ſtrobilorum an.ʒvj. ſeminis apii, ſuccini, terræ lemniæ, ſeminis hyoſcyami, opii an. ʒij. ex ſucco halicacabi trochiſci fiant. Alii quoque his perſimiles ſine opio componuntur.

TROCHISCI E MYRRHA *menſes valide cient, morbiſque ex eorum ſuppreſſione medentur, ſecundas, fœtumque mortuum excludunt.*

℞ Myrrhæ ʒiij. lupinorum ʒv. foliorum rutæ, mentaſtri, pulegii, cumini, rubiæ, aſſæ fœtidæ, ſagapeni, opopanacis an.ʒij. ex ſucco artemiſiæ paſtilli formantur.

TROCHISCI E TERRA LEMNIA *incitatos & ferocientes humores præſertimque tenues compeſcunt, immodicum alvi fluorem ſumpti ſedant, ſanguinis ſputum, vomitionem, atque mictionem ſumpti quoque compeſcunt, & aliam, ſive è naribus, ſive ex utero, ſive ex hæmorrhoide, & undevis factam ſanguinis profuſionem, admoti ſupprimunt.*

℞ Sanguinis draconis, gummi arabici aſſati, roſarum rubrarum, ſeminis roſarum, amyli aſſati, ſpodii, acatiæ, hypociſtidos, lapidis hæmatitæ, balauſtiorum, boli armenæ, terræ lemniæ, corallii rubri, ſuccini an.ʒij. margaritarum, tragacanthæ, papaveris nigri an.ʒj ß. ſeminis portulacæ toſti, cornu cervi uſti, thuris, nucum cupreſſi, croci an.ʒij. cum ſucco aut ſtillaticio liquore plantaginis fingantur trochiſci.

PLANTIUS. A trochiſcis è terra lemnia ſubtracti ſunt trochiſci ramich, quod bonam iſtorum partem contineant. Hi autem plurimam adſtringentium, pariterque refrigerantium medicamentorum materiam complexi videntur, ut idcirco non aliis ſit opus adſtringentibus compoſitionibus: cumque hæc omnium ſit validiſſima atque tutiſſima, aliæ omnes ſupprimantur, ut trochiſci ramich, trochiſci diarrhodωn, trochiſci oxyacanthæ, trochiſci è ſuccino ſeu carabe, & trochiſci è ſpodio, quorum omnium minus eſt apta compoſitio. Trochiſci diarrhodωn, qui ex roſis, ſpodio, ſantalo rubro & albo, ex croco & caphura conſtant, in iſtorum locum ſuffici quoque poterunt, ſi ſapore nimium horrendi videbuntur.

TROCHISCI E CAPHURA *febrium ardentium æſtus, ſanguinis, biliſque fervorem, viſcerum inflammationem, cali-*

calidioremque intemperiem, ex hiſque ortam ſitim compeſcunt.

℞ Roſarum rubrarum ℥ß. ſpodii, glycyrrhizæ an.ʒij. quatuor ſeminum frigidorum majorum, tragacanthæ, gummi arabici, croci, ſpicæ nardi indicæ an. ʒj. ſantali citrini ʒijß. ligni aloës, cardamomi, amyli, caphuræ an.℈ij. ſacchari albiſſ., mannæ electæ an. ʒiij. mucilaginis pſyllii ex aqua roſarum depromptæ quantum ſatis eſt ad concinnandos trochiſcos.

TROCHISCI GALLAE MOSCHATAE *ſumpti, cor, cerebrum, reliquaque viſcera mire corroborant, os corpuſque totum odoris ſuavitate perfundunt.*

℞ Ligni aloës crudi ʒv. ambræ ʒiij. moſchi ʒj. mucilaginis tragacanthæ ex aqua roſarum factæ quantum ſatis eſt ad trochiſcos.

TROCHISCI ALIPTAE MOSCHATAE, *idem quoque, tum ſumpti, tum ſuffitu excepti præſtant, difficilique reſpiratione liberant.*

℞ Ladani puriſſ. ℥iij. ſtyracis calamitæ ℥jß. ſtyracis rubiæ ℥j. ligni aloës ʒij. ambræ ʒj. caphuræ ʒß. moſchi ℈ß. aquæ roſarum ſtillaticiæ quantum exigitur.

TROCHISCI BECHICI ALBI, *qui & pilulæ albæ nuncupantur, acrem deſtillationem leniunt, raucitatem & aſſiduam tuſſim compeſcunt.*

℞ Sacchari albiſſimi ℔j. ſacchari candi, penidiorum an. ℥iiij. radicis iridis florentinæ ℥ij. amyli ℥jſ. mucilaginis tragacanthæ ex aqua roſarum factæ quantum ſatis fuerit ad trochiſcorum conformationem.

TROCHISCI NARCOTICI *tuto admoti capitis dentiumque dolorem conſopiunt, in febrium ardoribus ſomnum accerſunt, eryſipelata, inflammationes extinguunt, partium omnium externarum dolores, aliis medicamentis ſoluti, compeſcunt.*

℞ Gummi arabici & tragacanthæ, amyli an.℥ß. ceruſæ lotæ aqua roſarum ʒvj. ſtyracis calamitæ, myrrhæ, caſtorii, opii ſapa ſoluti an.℈iiij. croci ʒß. Trita omnia excipiantur mucilagine pſyllii ex aqua roſarum deprompta, finganturque trochiſci.

PLANTIUS. In trochiſcorum ordinem ad urgentes cruciatus recte hoc loco poſtremo trochiſcos adjecit narcoticos, quorum in primis apta eſt compoſitio, & uſus perneceſſarius: nec ulli extabant in eos affectus accommodandi.

DE ECLEGMATIS ET CONDITIS.

ECLEGMA E PINEIS NVCLEIS *craſſos thoracis pulmonumque humores extenuat atque detergit, aſthmati, ſpirandi difficultati, tuſsique veteri idoneum.*

℞ Nucleorum pineorum recentium ℥xxx. pulpæ palmularum ʒxxxv. amygdalarum dulcium, amygdalarum amararum, avellanarum aſſatarum, tragacanthæ, gummi arabici, glycyrrhizæ, amyli, capilli veneris, iridis florentinæ ana ℥iiij. pulpæ paſſularum, butyri recentis, ſacchari albiſſ. an ℥iiij. mellis albi expumati ℔iij. fiat eclegma.

ECLEGMA SANVM ET EXPERTVM, *ad ea quæ propoſita ſunt, ſuperiore validius.*

℞ Cinamomi, hyſſopi, glycyrrhizæ, an. ℥ß. zyzypha, myxaria, an.xxx.num. uvarum paſſarum purgatarum, ficuum aridarum, palmularum pinguium ana ℥ij. fœnigræci ℥v. capilli veneris m. j. ſeminis aniſi, feniculi & lini, radicis iridis, foliorum calaminthæ an. ℥ß. coquantur omnia in aquæ ℔iiij. dum libræ duæ ſuperſint: expreſſum jus coquatur cum penidiorum ℔ij. ad mellis craſſitudinem: ac tum adjice pinearum purgatarum ℥v. amygdalarum dulcium mundatarum, glycyrrhizæ, tragacanthæ, gummi arabici, amyli an. ℥iij. iridis ℥ij.

ECLEGMA E SCYLLA *ad eadem vitia accommodatum.*

℞ Succi ſeu mucoris ſcyllæ & mellis optimi expumati an. ℔j. coquantur in eclegmatis conſiſtentiam.

ECLEGMA AD ASTHMA *omnium quæ propoſita ſunt efficaciſsimum.*

℞ Scyllæ aſſatæ ℥ſ. radicis iridis, hyſſopi, praſſii, marrubii, an. ʒj. myrrhæ, croci an. ʒſ. ex melle ſufficienti fiat eclegma; quod etiam EX SCYLLA compoſitum appellant.

SIMPLICIA *multa ſaccharo condiuntur, ut diutius integris viribus perſiſtant: alia quidem integra, alia contuſa. Integra quidem triplo ſaccharo coquuntur, dum omni abſumpto humore ſyrupi perfecti conſiſtentia ſuperſit: ut*

ACORVS CONDITVS, *ad frigidos cerebri nervorum affectus, & eorum robur accerſendum.*

ZINZIBER CONDITVM *ad ventriculi cruditates & lentam pulmonum pituitam.*

Bugloſſi radix condita *ad cordis palpitationem & animi defectionem.*

Persica condita, Mala odorata condita, Cortex citrii conditus, *ad cardialgiam & melancholiam.*

Cydonia condita et diacydoniΩn, Pira condita, *ad ventriculum firmandum, atque corroborandum.*

Nuces iuglandes conditae, Myrobalani emblicae atque cepulae conditae, Nux moschata condita, *ventriculi concoctionem juvant, appetentiam invitant, roburque augent.*

Cerasia condita, Surculi lactucae, endiviae et portulacae conditi, *refrigerant, ſitim leniunt, appetentiam excitant.*

Oxyacantha condita, Ribes conditum *ſitim & bilis ardorem extinguunt, reprimuntque alvi profluvia.*

Satyrium conditum, Eryngium conditum, *ſeminis proventum faciunt, & libidinem excitant, conceptionemque juvant.*

At vero quæ coctionem vix ſuſtinent, contrita duploque ſaccharo permiſta inſolantur conſervanturque, & nomen retinent ſacchari compoſiti, ut ioſacchar, rhodoſacchar. Hæc autem præcipue extare debent:

Saccharum rorismarini, saccharum florum salviae, florum betonicae, florum paeoniae et stoechados, *ad cerebri nervorumque frigidos affectus, & eorum robur continendum, ad epilepſiam & apoplexiam.*

Saccharum e floribus iridis et e capillis veneris, et e radice enulae, *pectus blande expurgat, pulmoneſque juvat.*

Saccharum symphyti *cruentam excreationem ſedat.*

Saccharum violarum et florum buglossi, *cor refrigerat & exhilarat.*

Saccharum rosatum *ventriculum firmat, arcetque deſtillationis, & ſanguinis eruptiones compeſcit.*

Saccharum e floribus cichorii *jecur refrigerat, ejuſque obſtructiones expedit.*

Succi præterea medicati non pauci in uſus aſſervantur, alii ſimplices ac ſynceri, alii ſaccharo permiſti, qui quod coquendo in ſapæ conſiſtentiam craſſeſcant, Arabibus propterea robub, id eſt, ſapales appellantur. Expreſſi ſubſidere permittuntur dum inclareſcant: purior portio percoquitur in mellis craſſitudinem, deinde inſolatur & reconditur. Si ſaccharum permiſcendum eſt, debet id pari dimidium modo eſſe.

SVCCVS E RIBES *aſſervatur ad ſitim, ad bilioſas vomitiones, aut alvi excretiones.*

SVCCVS E NVCIBVS *diacaryon dictus, ad acres deſtillationes, & anginas.*

Habet ſucci nucum juglandium recentium ℔iiij. mellis optimi ℔ij. coquuntur ad mellis conſiſtentiam.

SVCCVS E MORIS *diamoron dictus, ad depaſcentia oris & gingivarum ulcera, & ad deſtillationes acres.*

♃ Succi mororum domeſticorum ℔ ß. ſucci mororum rubi, mellis optimi expumati an.℔j. ſapæ ℥iij. coquantur in mellis conſiſtentiam.

SVCCVS PRVNORVM SYLVESTRIVM *coquitur dum prorſus craſſeſcat, & pro acatia uſurpatur.*

DE
EXTERNIS MEDICAMENTIS.

Ac primum

DE OLEIS.

OLEVM ROSARVM *inflammationes & ſtomachi ardores extinguit, roborat, denſat, fluxioneſque ſiſtit.*

♃ Gemmarum roſarum rubrarum recentium, unguibus expurgatarum atque tritarum, ſucci roſarum an.℔j. macerentur in olei omphacini ſalis expertis ℔v. in vitreo vaſe obturato, diebus ſeptem inſolentur. coquantur tribus horis in vaſe duplici: expreſſis abjectiſque foliis, nova immittantur, permutenturque ſecundo ac tertio. Poſtremo expreſſis abjectiſque foliis inſolentur & coquantur vaſe duplici, dum ſuccus abſumptus ſit. Si oleum deeſt omphacinum ſalis expers, vulgare identidem agitandum lavandumque ſucco uvæ acerbæ.

OLEVM VIOLARVM *ardores extinguit, remittitque phlegmonas, pleuriticos juvat, pulmonis thoraciſque vitia lenit.*

Fit ex vulgari oleo maturo, vel amygdalino recenti & inſulſo, aut quod ſaltem aqua frigida elotum ſit. In id igitur recentes violæ purpureæ conjiciuntur operculato vaſe, inſolanturque dies ſolum x, tertio quoque violis mutatis, additiſque poſtremo ſiccis.

OLEVM NYMPHAEAE *magis refrigerat, ardoreſque præcipue renum, veſicæ & capitis, ac etiam delirium compeſcit, accerſitque ſomnum.*

Fit ut violaceum ex floribus nymphææ albis, oleo loto maceratis, at inſolatur dies xx. floribus ter interea mutatis.

Oleum papaveris *omnia efficacius, quam nymphaea praſtat, & proprie capitis dolores, atque deliria ſedat, ſomnumque conciliat.*

Papaveris albi flores, folia, atque capita contuſa macerantur oleo loto, perficiturque ut nymphææ. Coqui etiam poteſt leniter vaſe duplici. Sunt qui è papaveris albi ſemine perinde atque ex amygdalis oleum hoc exprimunt.

Oleum hyoscyami albi eadem ratione comparatur, atque papaverinum, tum macerando, tum exprimendo.

Non minus ad omnia efficax quam papaverinum.

Oleum mandragorae simplex *multo evidentius refrigerat, dolores ex inflammatione compeſcit & ſomnum accerſit.*

Fit autem è pomis mandragoræ tuſis & oleo maceratis, leniterque coctis, ut nymphææ oleum.

Oleum mandragorae compositum *omnium ſumme refrigerat, & dolores omnes ex inflammatione, atque etiam alios conſopit, capitis dolores, phrenitides compeſcit, illitum & naribus objectum, prompteque ſomnum conciliat.*

℞ Olei ℔ijſ. ſucci pomorum mandragoræ ℥iiij. ſucci hyoſcyami albi ℥ij. ſucci capitis papaveris albi ℥iij. ſucci violarum, ſucci cicutæ tenerrimæ an. ℥j. opii, ſtyracis calamitæ an. ℥ſ. permiſta omnia diebus x. inſolentur, deinde coquantur vaſe duplici dum ſucci abſumpti ſint, oleum tandem coletur, atque recondatur.

Oleum melinum, *quod & cydoniorum, refrigerat & adſtringit, ventriculo, jecori, inteſtiniſque imbecillis accommodatum: hinc vomitum, alvi profluvium, ſudoremque illitu ſiſtit.*

℞ Cydoniorum cum cortice & ſemine tuſorum, ſucci cydoniorum an. ℔ſ. miſce in vaſe vitreo: & affunde olei omphacini ℔jſ. Inſola diebus xv. deinde bulliant horis quatuor in vaſe duplici. Expreſſis cydoniis alia deinde ſimiliter ſecundo incoquantur, atque etiam tertio, dum nihil reliquum ſit humoris. Expreſſum tandem oleum recondatur.

Oleum myrtinum *refrigerat, adſtringit, & roborat, proprie vero cor, ventriculum, cerebrum atque nervos.*

Fit ut melinum, ex myrti baccis & foliis, addito etiam ſucco cum haberi poteſt.

OLEVM MASTICHINVM *cerebrum, nervos, ventriculum, heparque adſtrictione corroborat, lienteria, vomitioni & cruditati accommodatum.*

♃ Maſtiches ℥iij. aquæ roſarum ℥iiij. olei omphacini vel roſacei ℔j. coquantur in vaſe duplici ad aquæ conſumptionem. Vinum vice aquæ roſarum imponitur, quum nervorum laſſitudo lenienda eſt.

OLEVM MENTHAE, *ventriculum aliaſque partes illitu corroborans, concoctionemque juvans, moderato calore.*

Menthæ ſativæ tunſa folia cum ſucco macerantur in oleo omphacino, inſolantur, coquuntur, ſæpiuſque mutantur, ut in roſaceo præceptum eſt.

OLEVM ABSINTHII *modice calfacit & corroborat, concoctionem juvat, appetentiam excitat, obſtructa ſolvit, lumbricos enecat.*

Abſinthii comæ tunſæ in oleo quoque omphacino macerantur, hocque ut menthæ oleum perficitur.

OLEVM CHAMAEMELINVM *nervos atque membranas moderata adſtrictione corroborat, modice reſolvit, dolores apprime ſedat.*

♃ Florum chamæmeli recentium & tuſorum ℔j. merguntur & macerentur in oleo dulci maturo, & inſolentur diebus canicularibus xx. Expreſſis rejectiſque foliis oleum recondatur.

OLEVM LILIORVM, *thoracis, ventriculi, uteri, renum, veſica atque nervorum dolores ſedat, lenit atque coquit.*

♃ Florum liliorum alborum integrorum, abjectis duntaxat filamentis croceis ℔j. macera in oleo dulci & maturo, & inſola diebus xx.

Fit & aliud quod COMPOSITVM *appellant, ad omnia quæ dixi efficacius.*

Quod recipit, maſtiches, calami aromatici, coſti, olei pyrethri, carpobalſami an. ʒj. caryophyllorum, cinamomi an. ℥ß. croci ʒiij. Tunſa omnia aqua macerentur horis xxiiij. bulliant modice, ſubtractis igne affunde olei dulcis ℔ij. Foliorum lilii ℥viij. Inſolentur dies xl. expreſſumque oleum reponatur.

OLEVM LEVCOII LVTEI, *thoracis, renum, veſicæ, nervorum articulorumque dolores compeſcit.*

♃ Florum leucoii ℔j. macera in ℔jß. olei dulcis. Inſola dies x. ter mutatis floribus: expreſſum reponitur, adjectis ſi placet florum ſiccorum ℥iij.

Oleum iasminum *eadem quæ leucoii oleum multoque validius confert, ſumme præterea molliens ac leniens.*

Similiter è jaſmini floribus comparatur, atque liliorum.

Oleum anethinum *modice calfacit & digerit, cephalalgiam nervorumque dolores lenit, & ſomnum conciliat.*

Fit ex comis anethi viridibus, quæ in ſufficienti oleo dulci macerantur, inſolanturque die uno: aut coquuntur in vaſe duplici, expreſſiſque comis colatum oleum reconditur.

Oleum amygdalarum dulcium *dolores demulcet, partes exaſperatas, præcipue vero pulmones reneſque, lenit, ſicca & dura emollit: hecticis & tabidis familiare.*

Fit autem ſic: Amygdalæ dulces diligenter expurgatæ plurimum teruntur, affuſo aquæ roſaceæ momento, deinde vaſe exceptæ, circiter horas quinque in aqua calida contineantur foveanturque, ut aliquantum incaleſcant. Poſtea ſacculo concluſæ torculari premantur dum oleum emanet.

Oleum lumbricorum *moderato calore emollit lenitque dolorem, contuſis & arthriticis in primis aptum.*

♃ Lumbricorum terreſtrium lotorum & præparatorum ℔ſ. vini albi ℥ij. olei dulcis ℔ij. bulliant dum vinum conſumptum ſit, & lumbrici contabuerint, percoletur oleum, & ſervetur.

Oleum irinum *coquit, extenuat, reſolvit; hepatis, ſplenis, uteri, & articulorum dolores ſedat, thoracis pulmonumque materiam coquit.*

♃ Radicum iridis tunſarum ℔ſ. florum integrorum ℔j. decocti, vel, ſi potentius optatur, ſucci alterius radicis iridis ℔j. olei dulcis ℔ijſ. coquantur in vaſe duplici dum liquor evaporaverit: expreſſis deinde radicibus & foliis recondatur oleum.

Oleum rutaceum *calfacit, craſſos humores attenuat, diſcutitque flatus, quam anethinum valentius, confert dolori colico, paralyſi, ſpaſmo, uteri ac veſicæ perfrigerationi.*

♃ Foliorum rutæ modice ſiccorum, ſucci ejuſdem an. ℔ſ. Macera triduum in olei dulcis ℔iiij. bulliant in vaſe duplici dum ſuccus ſit abſumptus: expreſſa deinde ruta ter quaterve mutetur, poſtremo expreſſum oleum ſervetur.

Oleum amygdalarum amararum *valide attenuat atque incidit, flatus omnes præſertim aurium tinnitus diſſipat, obſtructiones jecoris aliorumque viſcerum tenuando tergendoque expedit, duritias præſertimque nervorum mollit.*

Fit

Fit ex amygdalis amaris ſiccis & expurgatis, tunſis, aqua fervente calfactis, preſſiſque torculari dum oleum emanet.

OLEVM E CAPPARIBVS *extenuando detergendoque duritiem omnem, proprieque lienis, & obſtructionem ſolvit; eiuſque dolorem, omnemque affectum lenit.*

♃ Corticis radicum capparis ℥j. corticum tamariſci, foliorum tamariſci, ſeminis agni, ſcolopendrii ſeu aſplenii, cyperi an. ʒij. rutæ ʒj. aceti, vini optimi an. ℥ij. olei maturi ℔j. coquantur in vaſe duplici ad conſumptionem vini & aceti, percolatum oleum recondatur.

OLEVM NARDINVM *calfacit, tenuat, digerit ac roborat: cerebri, ventriculi, hepatis, lienis, renum, veſicæ ac uteri frigidis & flatulentis affectibus mire ſuccurrit, tum ſimplex, tum compoſitum.*

♃ Spicæ nardi ℥iij. vini optimi, aquæ roſaceæ an. ℥ijſ. olei dulcis ℔jſ. coquantur horis circiter quatuor vaſe duplici, prunis non acribus, dum vinum & aqua evaporent.

OLEVM NARDINVM COMPOSITVM.

♃ Spicæ nardi ℥iij. ſampſuchi ℥ij. xyloaloës, enulæ, folii aut maceris, calami aromatici aut galangæ, foliorum lauri, cyperi, ſchœnanthi, cardamomi an. ℥jſ. contuſis affunde, vini, aquæ roſaceæ an. ℔j. olei dulcis ℔v. macerentur horis xxiiij, deinde coquantur in diplomate horis ſex, ſubinde movendo, dum vinum & aqua abſumatur.

OLEVM LAVRINVM *calidum & extenuans, ventriculi flatus colicoſque dolores, capitis, viſcerum, uteri, renum nervorumque frigidos morbos diſcutit.*

Lauri baccæ maturæ tundantur, diuque ex aqua coquantur, colato iuri atque refrigerato pinguedo innatans colligatur, & pro oleo recondatur.

OLEVM VVLPINVM *attenuat & aliquantum digerit: podagræ omnique arthritidi leniendæ, omni morbi tempore utile.*

Vulpem pelle nudam & exenteratam, minutim conciſam, coque in aquæ fontanæ & marinæ ſeu ſalſæ paribus portionibus: ex dimidio coctæ adde ſalis ℥iij. olei veteris puri ℔iiij. thymi, anethi, origani an. ℔ſ. coquantur ad artuum diſſolutionem, & aquæ conſumptionem, exprimaturque oleum.

OLEVM E SCORPIONIBVS *extenuat adeo ut illitum lumbis renum calculum, pubi vero aut perinæo illitum, aut in veſicam iniectum, veſicæ calculum terere & exturbare credatur.*

♃ Radicis ariſtolochiæ rotundæ, gentianæ, cyperi, corticum radicis capparis an.℥j.contuſa omnia macerentur in ℔jß. olei amygdalarum amararum, & inſolentur dies xx. deinde modice coquantur in vaſe duplici, injectis ſub finem ſcorpionibus quindecim. Iterum inſolentur dies xxx. ac tum excolatum oleum recondatur.

Olevm terebinthinae *calidum eſt ac tenue, alteque penetrans magis quam terebinthina, praduros tumores mollit & extenuat, frigidos nervorum & articulorum morbos tollit, addito robore.*

♃ Terebinthinæ lucidæ ℔iiij. repone in cucurbitam vitream, quam in arenas immerge, igneque ſubdito arte alchymiſtica aquam primum, deinde lucidiſſimum elicies oleum, ac poſtremo flavum.

Olevm ricininvm *quod de kerva appellant, ſumme tenuans ac digerens, aurium dolores tinnituſque diſſipat, manantia capitis ulcera, pſoras, lepras fœdaſque cicatrices extergit, clyſtere aquas & lumbricos elicit.*

Ricini grana expurgata tunduntur,ex hiſque perinde atque ex amygdalis oleum prolicitur.

Olevm balaninvm *aurium quoque dolores & ſtrepitus ſolvit, varos, lentigines, maculas, cicatriceſque nigras delet, & alvum ſubducit, vomitumque ciet.*

Fit ex balano myrepſica, quod granum ben Arabes appellant, teritur, calefit, oleumque exprimitur,non aliter quam ab amygdalis.

Olevm e castorio *frigidis confert cerebri & nervorum affectibus, ſurditati, aurium tinnitui, paralyſi, tremori, ſpaſmo & febrium rigori inuncta dorſi ſpina.*

♃ Caſtorii aqua vitæ ſoluti ℥j. olei ℔j. bulliant in vaſe duplici dum tertia pars abſumpta ſit.

Olevm evphorbii *ſimplex eadem, ſed efficacius multo, præſtat, ac præterea naribus immiſſum pituitam elicit.*

♃ Euphorbii ℥ß. olei leucoii lutei, vini odoriferi an. ℥v. coquantur ad vini conſumptionem.

Olevm e lateribvs, *quod & philoſophorum appellant, calfacit, penetrat, mollit dura, reſolvit ac diſcutit tumores frigidos: opitulatur ſpaſmo, epilepſia, paralyſi, podagra, & omnibus juncturarum & nervorum frigidis affectibus.*

Late-

Laterem ruffum ac inveteratum in fruſtula confringe, hæc urito in prunis donec tota excanduerint: deinde exempta reſtinguito in oleo claro veteri, & dimittito quouſque ſe oleo impleverint. Poſtea oleo exempta in tenuiſſimum pulverem contundito, atque in cucurbitam vitream indito & arte oleum elicito & reponito.

PETROLEVM *ſumme calidum, attenuans, penetrans, ſiccans ac digerens: materiam omnem frigidam è quavis corporis ſede abſumit, epilepſiam, paralyſin, ſpaſmum, nervorum articulorumque dolores, lienis, renum, veſicæ, uteri frigidiores affectus ſolvit.*

Hoc non arte ſed natura provenit, ac plerisque locis ex petris & rupibus emanat.

PLANTIVS IN OLEA.

Oleorum compoſitiones veteribus uſurpatas ſecutus author, nihil in iis immurandum putavit, nec (quod extrinſecus ſolum inducantur) tanta fuit in laboranrium grariam mutandi neceſſitas. Ad omnium cauſarum affectuumque genera, præſtantiſſima quæque olea ſelegit ac protulit, cæteris prætermiſſis, quæ aut parum efficacia, aut ſupervacua videbantur. Nec enim neceſſarium videbatur oleum nymphææ citrinæ, quod ſub altero comprehendatur; nec oleum populeum, quod efficacius eo ſit unguentum populeum; nec oleum alterum mandragoræ, nec oleum coſtinum, nec oleum de piperibus, nec oleum majoranæ, nec irinum compoſitum, nec ſambucinum, nec moſchelinum, quod alia ſatis multa exiſtanr quibus, uſu faciliore, major ſit calfaciendi, attenuandi digerendique facultas.

DE VNGVENTIS.

VNGVENTVM GALENI REFRIGERANS, *ad phlegmonas, eryſipelata, herpetas, omnemque calidiorem intemperiem efficax.*

♃ Ceræ albæ ℥iiij. olei roſati ℔j. liquata vaſe duplici in vas aliud transfundantur, ſenſimque affuſa aqua frigidiſſima ac ſubinde mutata diu ſubigantur. Poſtremo autem ſempervivi aut ſolani defecatus ſuccus ſubigendo infunditur, ſi præſertim ad affectus non exulceratos expoſcitur, aut acetum, ſi integra necdum exaſperata eſt cuticula.

PLANTIVS IN VNGVENTA.

Vnguentum Galeni refrigerans tametſi deſcriptione vulgari nec ſolani, nec ſempervivi ſuccum habeat, his ramen adjectis efficaciſſimum redditur ad omnes affectus qui refrigerari poſtulant.

VNGVENTVM ROSATVM *ad eoſdem quoque affectus adhibetur, at certe inefficacius.*

Adeps

Adeps ſuillus, membranis expurgatus, novies lavetur aqua calida, ac deinde toties aqua frigida: poſtea roſarum rubrarum recentium contuſarum par pondus ei permiſceatur, ſinaturque marceſcere diebus ſeptem. Fuſus adeps igne lento percoletur, ruſumque in eo roſarum tuſarum tantundem maceretur diebus ſeptem, affuſo pariter ſucci roſarum dimidio & olei amygdalini partibus ſex: rurſum ſenſim coquantur dum ſuccus totus abſorptus fuerit.

Vngventvm popvlevm *phlegmonas, febrium æſtus, renum capitiſque ardores compeſcit, ſomnum temporibus illitum conciliat.*

Gemmarum populi recentium ℔j. maceretur in axungiæ ſuillæ inſulſæ præparatæ ℔iij. dum quæ ſequuntur omnia æſtate comparari poſſint. ♃ Foliorum papaveris rubri, foliorum mandragoræ, foliorum hyoſcyami, cymarum rubi tenerrimarum, ſolani, lactucæ, ſempervivi majoris & minoris, bardanæ, violæ, umbilici veneris an. ℥iij. contuſa omnia permiſceantur axungiæ, & oculis populi. exactis diebus x. affunde aquæ roſarum ℔j coquantur igne lento dum aqua omniſque liquor ſit abſumptus: coletur exprimaturque, ac, ſi opus ſit, recoquatur dum unguenti temperaturam acceperit.

Vngventvm album refrigerans *ac leviter adſtringens, inflammationes, exuſtioneſque compeſcit, ſcabiei & pruritus ardorem omneſque bilioſas eruptiones reſtinguit.*

♃ Ceruſæ ℥iiij. lithargyri ℥ij. laventur diu in aqua roſarum, qua ejecta mortario excipiantur, ſenſimque oleum affundatur roſaceum quantum conbibere poſſint, continenter agitando atque ſubigendo dum bona ſit unguenti conſiſtentia: addatur ſub finem aceti albi pauxillum & caphuræ ʒj ß.

Plantivs. Vnguentum album quale hic deſcriptum eſt, unum erit vice eorum quæ inſcribuntur, unguentum de lithargyro, unguentum nutritum, unguentum de ceruſa crudum, & unguentum de ceruſa coctum, quod & emplaſtrum de ceruſa appellatur: eorum enim vires hoc unum complectitur.

Vngventvm adstringens *laxiores partes contrahit, ductus viaſque coarctat, fluxiones intercipit atque repellit, vulvæ, uteri, ſedis, inteſtinique prolapſum cohibet, & profluentem ſanguinem admotum ſiſtit.*

♃ Gallæ immaturæ, nucum cupreſſi, baccarum myrti, balauſtiorum, malicorii, corticum glandium, acatiæ, rhois, maſtiches an. ℥j. omnia exquiſitiſſime trita macerentur dies circiter quatuor, in ſuccis meſpilorum & ſorborum immaturorum.

deinde

deinde ſiccentur igni non acri: & cum olei roſati ſæpius in aqua aluminoſa loti ℔j ß. & ceræ albæ ℥iiij. fiat unguentum.

PLANTIVS. Vnguentum hoc adſtringens, quod validiſſimum ſit ac paratu facile, uſurpandum exit, pro unguento comitiſſæ & alio quovis adſtringente.

VNGVENTVM DIACHALCITEOS, *quod & palmaum appellant, omnes recentes fluxiones ſiſtit, veteresque reſolvit, ulcera maligna & dyſepulotica glutinat.*

♃ Adipis ſuilli recentis ſine ſale & fibris ℔ij olei veteris, lithargyri triti & creti an. ℔iij. chalcitidos lævigatæ ℥iiij. Adeps & oleum liquantur prunis non acribus, iiſque inſperguntur lithargyros & chalcitis, moventur continenter tribus palmæ aut ſaltem myrti, ſorbi, meſpilive ramis recentibus. ubi cerati craſſities erit, inter coquendum ramus tenellus minutim conciſus injicietur: rurſumque coquetur donec digitos non inquinet, veramque emplaſtri temperaturam ſit aſſecutum.

PLANTIVS. Vnguentum diachalciteos ex hac Galeni deſcriptione uſurpandum eſt, vice eorum quatuor quæ à Meſue traduntur, duo ſub deſcriptione unguenti diaphœnicon, aliaque duo ſub deſcriptione unguenti palmæi.

VNGVENTVM DIAPOMPHOLYGOS *refrigerat, adſtringit, fluxiones inhibet, & ulcera cava implet, maligna ad cicatricem perducit.*

♃ Olei roſacei ℥x. ſucci ſolatri ℥iiij. bulliant ad ſucci conſumptionem: adde ceræ albæ ℥v. ceruſæ lotæ ℥ij. plumbi uſti & loti, pompholygis, thuris an. unciam: coquantur in unguenti formam.

VNGVENTVM RVBRVM EXICCANS *ejuſdem facultatis.*

♃ Olei roſarum ℔j ceræ albæ ℥v. liquatis inſperge, lapidis calaminaris, terræ lemniæ exquiſite tritorum an. ℥iiij. lithargyri, ceruſæ an. ℥iij. caphuræ ʒj. coquantur in unguentum.

VNGVENTVM DIALTHAEAS *modice calfacit, emollit, humectat atque lenit.*

♃ Althææ radicum recentium & contuſarum ℔ij. ſeminis lini & fœnigræci contuſorum an. ℔j. macerentur in aquæ ℔viij. dein leniter coquantur, exprimaturque mucilago. de hac ℔ij. & olei ℔iiij. pariter bulliant dum mucilago ſit abſumpta. ac tum adde ceræ ℔j. reſinæ ℔ ß. terebinthinæ ℥ij. percoquantur in unguenti craſſitiem.

PLANTIVS. Vnguentum dialthæas ſimplex deſcriptum eſt, quod compoſitum, propter colophonium & galbanum, & gummi hederæ, ſordidum nimis eſſet, aliaque extarent ad digerendum efficaciora.

Vngventum resumptivum *dictum, cui etiam ſumma vis ineſt emolliendi blande & ſine manifeſto calore, aſthmaticis, hecticis, tabidis, pleuriticis atque febricitantibus tuto adhiberi poteſt.*

℞ Seminis lini, althææ & fœnigræci, gummi arabici, tragacanthæ an. ℥ij. macerentur & bulliant in ℔ß. aquæ roſarum, eliciatur mucilago, in qua diſſolve adipis ſuilli, gallinæ, anſeris & anatis an. ℥ij. œſypi ℥ß. olei violarum, chamæmeli & amygdalarum dulcium an.℥ij. medullæ vituli, butyri recentis, ceræ albæ an.℔ß. coquantur in unguentum.

Plantivs. Vnguentum hoc, quod reſumptivum inſcribitur, ea eſt compoſitione, ut cæteris, quæ ad emolliendum, leniendum aut relaxandum compoſita ſunt, jure præferendum ſit. Nam neque unguentum diadipibus, neque unguentum pectorale geminum, neque unguentum philagrii, neque ullum uſquam, ad emolliendum, & ad eos quos dixi effectus præſtantius.

Vngventum Agrippae *non modo emollit, ſed & valide attenuat & incidit, corporiſque œdemata diſcutit, & vetera nervorum vitia ſanat, renum dolori ſuccurrit, ventrem illitu ſubducit, & hydropicos juvat.*

℞ Radicis bryoniæ ℔ij. radicum cucumeris agreſtis ℔j. ſcyllæ ℔ß. radicis ireos recentis ℥iij. radicum filicis & ebuli, tribuli marini an. ℥ij. Tunſa omnia recentia macerentur diebus ſex vel octo in olei veteris non rancidi ℔iiij. parum deinde ferveſiant, & in expreſſo oleo ceræ citrinæ ℥xv. liqueſiant in unguenti conſiſtentiam.

Plantivs. In unguento Agrippæ recte monet ſimplicia omnia recentia ſumenda eſſe, nec admodum eſſe coquenda: his enim crudis tametſi vis ineſt molliendi & attenuandi validiſſima, coctione tamen perit atque diſperditur. Vnde alio loco recte præcepit author, ad ſcirrhos emolliendos ex hiſce radicibus contuſis atque crudis addita axungia & cera cataplaſma confici in primis efficax.

Vngventvm ἈΡΗΓΟΝ, *id eſt, auxiliare, calfacit, valide extenuat atque digerit, corporis præſertimque nervorum frigidis affectibus, convulſioni, reſolutioni, lumborum, articulorum, colicoque dolori aptum.*

℞ Roriſmarini, majoranæ, radicis iari, ſerpilli, rutæ, radicis cucumeris agreſtis an.℥iiijß. foliorum lauri, ſalviæ, ſabinæ, pulicariæ majoris & minoris, radicum bryoniæ an. ℥iij. laureolæ ℥ix. foliorum cucumeris agreſtis & nepitæ an. ℔ß. Omnia Maio menſe collecta & expurgata tunduntur recentia, & macerantur diebus ſeptem in olei optimi ℔vj. affuſa aqua vitæ ad ℔j. deinde coquuntur dum contabeſcant & abſumpta ſit aqua. oleum percolatur. in quo ceræ ℥xvj. liquantur, & adipis

adipis urſini, olei laurini an. ℥iij. olei moſchelini ℥ſ. petrolei ℥j. butyri ℥iiij. agitando hi pulveres inſperguntur, maſtiches, olibani an. ʒvij. pyrethri, euphorbii, zinziberis, piperis an. ℥j. Omnia in unguenti formam coëant.

VNGVENTVM MARCIATVM MAGNVM *cerebri, nervorum, articulorumque frigidis affectibus, tremori, convulſioni, paralyſi, arthritidi in primis utile: praduris tumoribus lienis præſertim emolliendis efficax.*

℞ Ceræ albæ ℔j. olei ℔iiij. roriſmarini, foliorum lauri an. ℥iiij. tamariſci ℥iij. rutæ ℥iijſ. ebuli, ſabinæ, balſamitæ, id eſt, menthæ aquaticæ, ocimi, ſalviæ, polii, calaminthes, artemiſiæ, helenii, betonicæ, acanthi quæ eſt branca urſina, aſpergulæ, quæ eſt aparine, anemones, quæ herba venti dicitur, pimpinellæ, agrimonii, abſinthii; phlomi minoris, qui & herba paralyſis, coſti herbæ hortenſis, quæ herba dicitur ſanctæ Mariæ, cymarum ſambuci, ſempervivi minoris, quod craſſula appellatur, millefolii, ſempervivi majoris, chamædryos, plantaginis, ſeu quinquenerviæ, centaurii minoris, fragrariæ, quinquefolii, tetrahit, id eſt herbæ judaicæ, an. ℥ij. ʒij. radicis althææ, cumini, myrrhæ an. ʒjſ. fœnigræci ʒvj. butyri ʒv. ſeminis urticæ, violarum & papaveris rubri, mentaſtri ſeu menthæ agreſtis, menthæ ſativæ, oxylapathi, polytrichi, cardiobatani, id eſt cardui benedicti, periclymeni, id eſt caprifolii ſeu matris ſilvæ, marathri, herbæ moſchatæ, quæ eſt prima geranii ſpecies, trifolii acetoſi, quod alleluja dicitur, ſcolopendrii, quod eſt ceterach, eriſpulæ, id eſt buphthalmi, caphuratæ herbæ, id eſt abrotoni, ſtyracis, medullæ cervinæ an. ʒij. adipis urſini, adipis gallinacei, maſtiches an. ℥ſ. thuris ʒij. olei nardidini ℥j. Herbæ ad finem Maii menſis collectæ recentes terantur macerenturque diebus ſeptem in vino optimo odorato: octavo die coquuntur ſimul dum vinum ex dimidio abſumptum ſit, ac tum oleum affunditur. Rurſumque coquuntur dum herbæ contabeſcant & vinum prorſus ſit abſumptum: deinde colatur & exprimitur oleum, in quo rurſus concalefacto, ſtyrax, butyrum, adipes, maſtiche, thus, oleum nardinum & cera quo dixi ordine adjiciuntur: cumque diſſoluta fuerint agitatione continenti, ſubtrahantur igni, & concretum unguentum recondatur.

PLANTIVS. Vnguenti martiati tres apud quoſdam traduntur deſcriptiones non admodum quidem neceſſariæ ad frigidos nervorum aliarumque partium affectus, cum ad hos abunde faciat unguentum aregum nunc deſcriptum. At vero qui martiatum hoc habere velit, deſcriptionem hanc ſequatur ex Nicolao Myrepſo depromptam atq; reformatam.

VN-

VNGVENTVM BASILICVM MINVS *quod & tetrapharmacum veteres appellarunt, calfacit, humectat, dolorem mitigat, ac pus movet, phlegmonis increſcentibus utile.*

℞ Reſinæ, picis, ceræ an. ℔ ß. olei quod ſatis eſt.

BASILICVM MAGNVM *eadem præſtat, & detergendis quoque & implendis ulceribus idoneum.*

℞ Ceræ albæ, reſinæ, ſevi vaccini, picis, terebinthinæ, olibani, myrrhæ an. ℥j. olei quod ſatis eſt.

PLANTIVS. In unguento baſilico, aureo, apoſtolorum, ægyptiaco & enulato nihil immutandum putavit: in unguento citrino ſimplicium doſes admodum incertas atque depravatas reformavit, atque plus ineſſe voluit radicis dracuntli (cujus ad propoſitos cutis affectus ſumma vis eſt) quam ceruſæ aut alterius cujuſvis ſimplicis. In componendi quoque ratione certum modum expreſſit adjiciendorum citriorum malorum, quorum pulpa atque ſuccus ad ea cutis vitia, non minus utilis, imo etiam utilior, quam cortex habetur.

VNGVENTVM AVREVM *vulnera leviter detergit, glutinat ac tuto curat.*

℞ Ceræ citrinæ ℔ ſ. olei non rancidi ℔ ijſ. terebinthinæ ℥ij. reſinæ, colophoniæ an. ℥jſ. thuris, maſtiches an. ℥j. Croci ʒj. Cera ex oleo liquatur, adjiciunturque reliqua exquiſite trita.

VNGVENTVM APOSTOLORVM *vulnera & ulcera contumacia itemque fiſtulas detergendo expurgat, fungoſam aut mortuam carnem abſumit, & novam reſtituit.*

℞ Terebinthinæ, ceræ albæ, ammoniaci an. ʒxiiij. opopanacis, floris æris an. ʒij. ariſtolochiæ rotundæ, thuris maſculi, bdellii an. ʒvj. myrrhæ, galbani an. ʒiiij. lithargyri ʒix. olei ſi æſtas fuerit ℔ ij. ſi hyems, ℔ iij. Bdellium, ammoniacum, opopanax & galbanum aceto macerata atque ſoluta cum cæteris tritis, in oleum & ceram liquefacta conjiciuntur, coquunturque agitando in unguenti formam.

VNGVENTVM ÆGYPTIACVM *multo validius, quam apoſtolorum ulcera vetera atque fiſtuloſa extergit, excreſcentem aut emortuam carnem vehementer exiccat, & exedit non ſine ſenſu doloris.*

℞ Æruginis ʒv. mellis optimi ʒxiiij. aceti fortis ʒvij. coquuntur ſimul omnia dum unguento ſua craſſities & purpureus color accedat.

VNGVENTVM EX ENVLA, *quod enulatum appellant, ad pruritum, ad ſcabiem tum ſiccam tum humidam, & ad alias cutis fœditates mire efficax.*

℞ Ra-

♃ Radicis enulæ ex aceto coctæ, tuſæ & cretæ, ℔j. axungiæ porci, olei, an. ℥iij. ceræ novæ ℥j. argenti vivi exſtincti, terebinthinæ lotæ, an.℥ij. ſalis vulgaris bene triti ℥ß. Cera & axungia ex oleo liquantur, his additur enula, deinde argentum vivum & ſal. poſtremo terebinthina. Tutior ejus fuerit uſus, ſi vice argenti vivi imponantur ſucci fumariæ & limonum an.℥j. Vtrunque igitur ſeorſum habendum eſt.

VNGVENTVM CITRINVM, *aut rectius citreum,papulas ex bile aut ſalſa pituita in cute, præſertimque faciei,erumpentes reprimit, lentigines, impetigines, livores, fœdas cicatrices & oculorum rubores extergit.*

♃ Boracis ℥ij. caphuræ ʒj. corallii albi ℥ſ. amianti, id eſt, aluminis plumoſi, umbilici marini, ſeu bellirici, tragacanthæ, amyli, cryſtalli, enthali, dentali, thuris albi, nitri, an. ʒij. ceruſæ ex radice dracuntii factæ ℥j. ceruſæ vulgaris ʒvj. adipis ſuilli recentis ſalis expertis & puri ℔jſ. ſevi caprini ℥jſ. adipis gallinacei ℥j. Adipes in duplici vaſe liqueſiant, in iis macerentur & leniter coquantur citrea mala duo minutim conciſa. Adipes colentur, in hiſque trita omnia laborioſe injiciantur,& rudicula ſubigantur: noviſſime borax & caphura tenuiſſime tritæ inſpergantur. Coctum unguentum,ac deinde concretum recondatur.

DE EMPLASTRIS.

EMPLASTRVM DIACHYLΩN SIMPLEX, *jecoris, lienis,externarumque partium præduros tumores,incipienteſque ſcirrhos emollit, ſenſimque diſſipat.*

♃ Mucilaginum ſeminis fœnigræci, ſeminis lini & radicum althææ, an. ℔j. olei veteris puri ℔iij. lithargyri purgati atque triti ℔jſ. lithargyrum in mortario ſenſim oleo diluatur, dum exquiſita ſit permiſtiō: igni dein lento coquantur ſpatha aſſiduo ſubigendo dum craſſeſcant: ac tum his paulatim infundantur depromptæ mucilagines, percoquanturque in emplaſtri ſubſtantiam. Si valentius deſideratur, in ſingulas libras ſingulæ unciæ radicis iridis tritæ inſpergentur.

EMPLASTRVM DIACHYLΩN MAGNVM, *cui vis ad omnia quæ dixi, quam ſimplici, præſtantior eſt, propterea quod ex pluribus, tum mollientibus, tum digerentibus conſtet.*

♃ Lithargyri puri, triti & creti, ℔j.olei irini, chamæmeli, lini,anethini,an.℥viij.mucilaginum ſeminis lini, fœnigræci,ficuum pinguium, & uvarum paſſarum, ſucci iridis & ſcyllæ, œſypi, ichthyocollæ, an. ʒxijſ. terebinthinæ ℥iij. reſinæ pini,

ceræ citrinæ an. ℥ij. Omnia in emplaſtrum redigantur eadem arte qua in ſimplici diximus.

Emplastrvm e mvcilaginibvs *præduros quoque tumores valide mollit ac digerit, abſceſſus quoque maturat, eorumque ruptorum ſaniem ac pus abſtergit.*

℞ Mucilaginum ſeminis lini, althææ, fœnigræci, & mediani corticis ulmi, an. ℥iiij ß. oleorum chamæmeli, liliorum & anethi an. ℥j. ammoniaci, galbani, opopanacis, ſagapeni an. ℥ ß. croci ʒij. terebinthinæ ℥ij. ceræ novæ ʒxx. fiat emplaſtrum arte jam præſcripta.

Plantivs. Multa quidem ad emolliendum emplaſtra veteres deſcripſerunt, & ex his quatuor ſub nomine diachylωn, quorum duo hæc tamen præſtantiſſima ſunt. Sed & hoc emplaſtrum è mucilaginibus multo ad omnia potentius exiſtit, quam quod Zachariæ filio adſcribitur, quod proinde minime deſcribendum fuit.

Emplastrvm e meliloto *ſtrenue quoque emollit ac digerit, doloreſque lenit, accommodatum ventriculi, jecoris, atque lienis præduris tumoribus, tenſiſque hypochondriis.*

℞ Meliloti ℥vj. florum chamæmeli, ſeminis fœnigræci, radicis althææ, baccarum lauri, abſinthii, ſampſuchi, an. ʒiij. cardamomi, cyperi, ireos, ſpicæ nardi, ammios, caſſiæ ligneæ, ſeminis apii, aniſi, an. ʒij ß. ammoniaci ʒx. ſtyracis, bdellii, an. ʒv. terebinthinæ ℥j ß. ficus pingues xij. ſevi hircini, reſinæ, an. ℥ij ß. ceræ ℥vj. olei majoranæ & nardini an. quantum ſufficit. fiat emplaſtrum. Sevum hircinum, reſina & cera in oleis liquentur, his ficus pingues tritæ & cretæ addantur, deinde ammoniacum & bdellium aceto ſoluta, poſtea terebinthina, poſtremo reliquorum pulveres creti.

Plantivs. Emplaſtrum è meliloto, è baccis lauri, ceroneum & oxycroceum ſatis quidem eſſe videbuntur ad omnes affectus & dolores qui digeri reſolvique poſtulant, ut ideirco non aliis opus fuerit, neque emplaſtro è ſinapi, neque emplaſtris variis è fermento, neque emplaſtro de aliis, neque emplaſtro relato ad Ariſtarchum.

Emplastrvm e baccis lavri, *ventriculi, præcordiorum, inteſtinorum, uteri ac veſicæ, aliarumque partium, dolores à flatibus aut à frigida quavis cauſa ſubortos mire demulcet.*

℞ Thuris, maſtiches, myrrhæ, an. ℥j. baccarum lauri ℥ij. cyperi, coſti, an. ℥ſ. mellis colati quantum ad omnia cogenda ſatis eſt.

Id putant ad hydropem mirabile reddi, ſi pondus cyperi ſit ℥ijſ., & caprinum ſtercus arefactum addatur pōdere ℔ſ.

Emplastrvm ceroneum *lienis duritiem mollit, hydropi & frigidis*

frigidis uteri affectibus, thoracis ſcapularumque doloribus à frigore ortis ſuccurrit.

℞ Picis navalis colatæ, ceræ, an. ℥ij. & ʒiij. ſagapeni ℥ij. ammoniaci, terebinthinæ, colophoniæ, croci, an. ℥j. & ʒiij. aloës, thuris, myrrhæ, an. ℥j. opopanacis, ſtyracis, galbani, maſtiches, aluminis, fœnigræci, ſtyracis rubri, bdellii, an. ʒiij. lithargyri ʒjſ. Emplaſtrum hac forma concinnetur: ſagapenum, galbanum, opopanax, ammoniacum & pix vino liquentur & colentur: his colophoniam colatam, deinde ſtyracem, maſtichen, thus, myrrham, bdellium trita cretaque, paulo poſt injice terebinthinam, alumen, lithargyrum & fœnumgræcum. Coctum ex his emplaſtrum in aquam mergitur frigidam, & ſubigitur manibus, addito pulvere aloës & croci, manibus ſemper unctis oleo laurino. concinnantur magdaleæ.

EMPLASTRVM OXYCROCEVM *omnem quoque duritiem mollit, atque diſcutit, articulorum dolores, & eos qui circum membranas ſunt oſſium, evocat, atque diſperdit.*

℞ Ceræ, picis navalis, croci, colophoniæ, an. ℥iiij. terebinthinæ, galbani, ammoniaci, myrrhæ, thuris, maſtiches, an. ℥j. & ʒiij. Galbanum & ammoniacum aceto liquantur atque colantur: pix dein colata additur: ab hac cera, mox colophonia & terebinthina, non multo poſt thus, maſtiche & myrrha. Coctum emplaſtrum in frigidam mergitur, expreſſumque ſubigitur cum pulvere croci, manibus oleo perunctis.

EMPLASTRVM DE IANVA, *ad vulnera & recentia ulcera mire efficax, inflammationem ſedat, detergit, agglutinat & carne implet, & ad cicatricem perducit.*

℞ Succorum apii, plantaginis & betonicæ an. ℔j. ceræ, picis, reſinæ, terebinthinæ, an. ℔ſ. In ſuccis reliqua tria ſenſim agitando coquantur ad ſuccorum conſumptionem, ac tum igni ſublatis addatur terebinthina.

EMPLASTRVM GRATIA DEI *ex eadem fere materia, & ad eoſdem uſus.*

℞ Terebinthinæ ℔ſ. reſinæ ℔j. ceræ albæ ℥iiij. maſtiches ℥j. betonicæ, verbenæ, pimpinellæ recentium an. m. j. tunſæ herbæ ex vino albo coquantur dum tabeſcant, liquor exprimatur: in quo cera, reſina & maſtiche coquantur in idoneam emplaſtri conſiſtentiam: igni ſublatis terebinthina permiſceatur.

EMPLASTRVM DIVINVM *ad maligna ulcera multo præſtantius: eorum enim ſaniem ac putredinem detergit, & abſumit, novam carnem profert, & ad cicatricem perducit.*

℞ Galbani, myrrhæ, an. ℥ij. & ʒij. ammoniaci ℥iij. & ʒiij. opopanacis, maſtiches, ariſtolochiæ longæ, æruginis, an. ℥j. lithargyri, olei communis, an. ℔jß. ceræ novæ ℥viij. thuris ℥j. & ʒj. bdellii ℥ij. magnetis ℥iij. Lithargyrum cum oleo agitando permiſcetur, poſtea coquitur dum craſſeſcat, tum cera additur minutim conciſa. ea liquata igni aufertur, adduntur que galbanum, ammoniacum, opopanax & bdellium ex aceto vel vino diſſoluta, cocta & colata: deinde pulvis inſpergitur myrrhæ, maſtichis, thuris, ariſtolochiæ & magnetis: poſtremo æruginis, ne hac diutius cocta emplaſtrum rubrum evadat.

Plantivs. Emplaſtra quæ ad vulnera & ulcera deſcribuntur, de ianua, gratia Dei, & divinum, ea quoque ſatis ſunt: nec plura huc adſerenda fuerant. Nam emplaſtrum Oribaſii duplex & emplaſtrum apoſtolorum comprehenduntur ſub hoc divino, quod in eoſdem ſint uſus, minus tamen efficacia.

Emplastrvm ad Herniam.

℞ Gallarum, nucum cupreſſi, pſidiæ, balauſtiorum, acaciæ, ſeminis plantaginis, ſeminis pſylli, ſeminis naſturtii, cupularum glandium, fabarum torrefactarum, ariſtolochiæ longæ & rotundæ, myrtillorum, an. ℥ß. hæc omnia pulveriſentur, & in aceto roſato macerentur per quatuor dies, deinde torreſiant & exiccentur.

Tum ℞. conſolidæ majoris & minoris, caudæ equinæ, glaſti, ſcolopendrii, radicis oſmundæ regalis & filicis, an. ℥j. thuris, myrrhæ, aloës, maſtiches, mummiæ, an. ℥ij. boli armenæ lotæ in aceto, lapidis calaminaris præparati, lithargyri auri, ſanguinis draconis, an. ℥iij. picis navalis ℔ij. terebinthinæ ℥vj. vel quantum ſatis ſit ad emplaſtrum fingendum.

Plantivs. Prætermiſſa hic quoque ſunt alia emplaſtra adſtringentia & corroborantia ventriculum, renes & uterum, quæ non uſurpantur, & pro quibus alia quædam in rem præſentem præſtitui ſolent: ut idcirco videatur hic emplaſtrorum & aliarum compoſitionum numerus ſatis eſſe ad pharmacopœiam & ad curanda ſumma morborum, cauſarum & ſymptomatum genera: neque opus fuit medicamentarium hunc librum otioſis & ſupervacuis compoſitionibus implere, quæ non niſi fruſtra & ad confuſam multitudinem augendam recenſeri poſſunt. Quæ autem compoſitiones ad peculiares quoſdam & ſingulares affectus curandos utiles exiſtunt, quia rarius contingunt, in propria ſingulorum curatione tanquam illis peculiares & accommodatæ traduntur.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITT. EMANUELE

Methodi Medendi libri ſeptimi, finis.